SANCTUS GREGORIUS MAGNUS

Commentarii in Librum I Regum

SABBATISMUS

Sanctus Gregorius Magnus (540–604)
Commentarii in Librum I Regum

Textus latinus: in dominio publico.
Translatio, concordantia et editio © 2026 Inversiones San Juan Diego (Sabbatismus). Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0).

Sabbatismus: officina editoria fundationis Inversiones San Juan Diego, San Pedro Sula, Honduras.
Litteris EB Garamond et Cinzel compositum.
sabbatismus.com

[COMMENTARII IN LIBRUM I REGUM.]

PRAEFATIO DE COMMENTARIO S. GREGORII MAGNI IN LIBRUM PRIMUM REGUM.

Cum insigne hoc opus abjudicandum sanctissimo Doctori censuerit Petrus Gussanvillaeus, idemque visum sit nonnullis viris eruditis, nostram de eo sententiam promere debemus, antequam denuo in lucem edatur.

I. De auctore Commentarii hujus tres omnino sunt sententiae. Prima est, Gregorium magnum pro vero indubitatoque ipsius parente habendum esse. Hanc secuti sunt quotquot in edendis Doctoris eximii operibus a centum et quinquaginta fere annis, excepto duntaxat uno Gussanvillaeo omnium novissimo, desudarunt. A prioribus enim editoribus hic Commentarius in Gregorianorum scriptorum censum relatus est tanquam genuinus tanti Patris foetus. Eorum judicio adstipulantur eruditi fere omnes non solum ex nostris, sed etiam ex heterodoxis, qui operum sancti Doctoris indicem texuerunt; ex quibus potissimum commemorandus venit Guilielmus Cave in historia litteraria Scriptorum Ecclesiasticorum non ita pridem in lucem emissa.

II. Secunda sententia, huic omni ex parte contraria, est Petri Gussanvillaei, Commentarium hunc ex Gregorianorum operum censu prorsus expungentis, licet ipsius nomen in Gussanvillaeana editione, quod hic non dissimulandum, adhuc retinuerit. Fatetur tamen vir aequissimus dignissimam esse Gregorio commentationem hanc in librum I Regum, quod satis innuit his verbis,

quibus ejus judicium censoriumque decretum absolvitur: utinam tam pium, tam sanctum opus sancto Gregorio vindicare possemus, salva veritate.

III. Tertia sententia inter utramque fere media, est laudatum Commentarium ex homiliis a sancto Gregorio habitis de libro I Regum, collectum et consarcinatum esse a Claudio ejus discipulo, postea monasterii Classensis abbate. In hanc sententiam propendent plerique viri docti, maxime Thomassinus disciplinae Eccl. parte II, lib. II, c. 28, n. 2, et Ludovicus Ellies du Pin, Biblioth. novae Script. Eccles. tomo IV, seu saeculo VI, in Gregorio magno. Hac media via tutissimi ibimus, duce praesertim ipsomet Gregorio, qui scilicet lib. XII, indict.

IV. Ex his facile intelligitur qui characteres, quaeve notae Claudianae collectioni conveniant, ex quibus eam dignoscere, et a quavis alia lucubratione discernere operosum non sit: nempe cum ex ipsis Gregorii verbis ac sententiis contexta sit, ejus stylum redolere debet, ejus doctrinam et sacrae Scripturae interpretandae modum, atque ad morales allegoricosque sensus inflectendae repraesentare: ita tamen ut quandoque, labente forte memoria, Claudius de suo quaedam supplere coactus sit; quod satis fuit nostro Gregorio ut foetum hunc pene repudiaret.

Fingamus celeberrimum aliquem divini verbi praeconem, elegantem de poenitentia orationem habuisse, quam a notario cursim excerptam audit postea typis mandatam et publica luce donatam. Hanc legit, et cum autographo confert. Ob-

servat quidem orationis idem esse argumentum, eamdem in varia membra partitionem, easdem sive ex sacris Litteris, sive ex ratione depromptas probationes, transitiones non dissimiles; eadem pene ubique verba, idem fere dicendi genus: nonnullis tamen in locis observat luxatam esse orationem, et minus cohaerentem. Hic occurrit vox obsoleta, hic offendit in Scripturae sacrae locum perperam explicatum; hic unus ex sanctis Patribus pro alio laudatur; hic obscurioribus coloribus rudiorique penicillo delineata virtus. Quae sane sufficiunt huic Oratori talem ut reprobet foetum tanquam supposititium, palam que corruptam et adulteratam fuisse queratur orationem a se elucubratam. Eodem pene modo Gregorius de suis in librum primum Regum aliasque Scripturae divinae partes Homiliis minus accurate exceptis loquitur. Nunc vero perspiciamus utrum Commentarius in librum I Regum de quo hic agitur, notas et signa quae in Claudii collectione deprehendenda diximus prae se ferat.

V. Certe stylum sermonemque Gregorii redolere hoc opus non inficiabitur, qui ipsum non oscitanter legerit, et cum libris Moralium potissimum contulerit; quod quia negat Gussanvillaeus, nunc demonstrandum.

Familiare est Gregorio Scripturae sacrae quam exponit sententias mira varietate enucleare, et modo litteralem sensum, modo typicum, allegoricum, moralem exhibere; quod qui non observabit hoc in commentario, caecutire dicendus est. In eo sane ut in caeteris Gregorii tractatibus exegeticis, eadem prorsus methodo singuli versus

libri sacri exponendi sic torquentur, retorquentur, et premuntur, ut quidquid succi continent ac saporis omnino exprimatur.

VI. Ad ipsam dictionem aut orationis constructionem quod spectat, delectatur Gregorius quodam praepostero vocabulorum contextu, frequentibus transpositionibus ac veluti hyperbatis, quorum exempla plurima exhibuimus in Praefatione ad libros Moralium, ex quibus pauca selegimus huc adducenda. Lib. XXXI Moral. num. 4: Scimus enim rhinoceros ille, terrenus videlicet princeps, quanta prius contra Dominum crudelitate saevierit. Pro, scimus enim quanta prius crudelitate rhinoceros ille, etc. Hom. 8 in Ezechielem, num. 27: In quo verbo beati Jacob mens ostenditur quomodo Jesu desiderio ardebat. Pro: in quo verbo quomodo beati Jacob mens Jesu desiderio ardebat, ostenditur. Homilia 32 in Evang.: Dum enim coelorum regnum constat quia reproborum, etc. Pro, dum enim constat quia, etc.

Gregorius fere semper graditur periodis bimembribus et quasi bipedibus similiter cadentibus, quod etiam in nostro libri I Regum commentatore observare licet, ejus lucubrationem vel a primo limine salutanti.

VII. Gregorius non raro verba deponentia, ut loquuntur Grammatici, in significatione passiva usurpat, maxime verbum, venerari, quod abunde in praefatione generali demonstratum. Idem vero in Commentario deprehendimus, uti lib. IV, c. 4, num. 35: Quo tardius aspicitur (Pastor in publico) devotius veneratur, hoc est colitur et

honoratur. Et num. 51: Verbo itaque sapientiae aut prophetiae spiritu se pollere asserunt, non ut venerentur, sed ut audiantur.

Sanctus Doctor per verbum innotescere passim significat notum facere, ut homil. 1 in Evangelia num. 1: Appropinquantem ejus (mundi) terminum quantae percussiones praeveniant, innotescit, hoc est ostendit; quod eodem sensu legitur centies in Dialogis et saepius in Epistolis. At hoc sensu quoque non raro adhibetur a Commentarii scriptore, v. g. lib. I, cap. 2, num. 16: Quod etiam conceptum parit, quando proximis . . . . . innotescit. Et cap. 3, num. 8: Hoc namque insigne fortitudinis nec Moyses, nec Helias habere potuit, ut dum incomparabilia signa innotescerent, etc.

Gregorius modo sibi fere peculiari utitur verbo debere, quod exemplis quibusdam palam fiet. Lib. XI, ep. 33, scribit Mariniano: Et ideo videtur mihi . . . . . ut tua fraternitas ad me ante aestivum tempus debeat venire; id est veniat. Ibidem: Et ego qui me proximum morti video . . . . . inter tuas manus transire debeam; hoc est, transeam. Ep. 34 ejusdem libri: Id est, quadringenti solidi seorsim fieri debuissent, ac paulo post: Volumus ut . . . . . fraternitas vestra debeat erogare, pro eroget. Hom. 17 in Evangelia: Ut ex eadem salis petra lambere debeant. In eadem significatione accipiendum est verbum debere lib. I Commentarii c. 3, num. 14: Quia omnes Scripturas acceperant, ut in eis Sacramenta divinae Incarnationis invenire debuissent: hoc est, invenirent.

Adversitatem saepe Gregorius accipit non in passivo sed in activo sensu, seu pro adversantium

nobis actione; qua de re consule lib. II Moral. n. 51, et notam ad hunc locum, ubi multis testimoniis id confirmamus. Addi potuisset quod legimus Libro Reg. Pastor. part. III, admon. 16, seu cap. 15: Quid per nubes quae moventur a vento, nisi adversitates pravorum hominum designantur?

Qui Gregoriano stilo assueverunt, non ignorant quam frequenter de Christo loquens, utatur antithesi adverbiorum super et inter; ut l. XV Moral. num. 20: Summi Patris unigenitus cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Similia extant lib. XVI, num. 37; homil. 7 in Ezech., num. 19; homil. 23 in Evang. et passim. Eademque ratione auctor Commentarii lib. I, c. 1, num. 4: Quia, inquit, qui inter omnes natus est, supra omnes enituit. Ab aliis exemplis proferendis abstineo.

In Gregorianis scriptis, maxime in Dialogis, ad nauseam usque legitur: sanctae conversationis habitus. Idemque familiare habet qui Commentarium scripsit.

VIII. Solet Gregorius auctorem libri Ecclesiastici designare nomine cujusdam sapientis: ut lib. XXVII Moral., num. 53: Per quemdam sapientem dicitur: sicut glacies in sereno, etc. Et lib. XXXIII, num. 23: Hinc enim per quemdam sapientem dicitur: Ne dixeris, Miserationes Domini multae sunt: Vide quoque lib. VII, num. 45, et lib. XX, num. 51. Eodemque prorsus modo libri primi Regum Commentator et Interpres lib. V, c. 4, num. 2, laudans Ecclesiastici cap. 2, ait: Unde bene per quemdam sapientem dicitur: Fili, accedens ad servitutem.

Denique S. Gregorius ex Regula S. Benedicti verba et sententias integras proferre solet, ut demonstravimus lib. I ejus Vitae c. 3, num. 6; quod etiam convenire auctori Commentarii statim ostendemus.

IX. Quod spectat ad doctrinam, eadem pene est ac ipsius Gregorii. Christi divinitas egregie asseritur lib. I, cap. 3, num. 4, 5, etc. Incarnationis mysterium optime explicatur lib. I, c. 1, num. 3. De reali corporis et sanguinis Christi praesentia in Eucharistia, de incruento novae Legis sacrificio, et de Christianae religionis sacerdotio lege lib. II, cap. 1, num. 14, et lib. III, cap. 4, num. 31. De visione Dei solis coeli civibus concessa (quod saepe probat sanctus Gregorius) vide lib. I, cap. 1, num. 4. De Poenitentia, Confessione peccatorum, Satisfactione, atque Absolutione Sacerdotali consule lib. III, cap. 5, num. 13 et 14.

More Gregorii ex tribus sanctis feminis unicam Mariam Magdalenam conflat lib. IV, cap. 4, num. 13. Quod Gregorius asserit de solo Christo inter homines a diaboli servitute libero, docet hic Scriptor lib. III, cap 5, num. 9: Quae est igitur manus Philisthiim, nisi potestas illa daemonum qua mortuas in peccato animas ad aeterna tormenta perducunt? Ab ista Philisthiim manu solus liber fuerat qui dicebat: venit Princeps mundi hujus, et in me, etc.

Haec sane pene demonstrare videntur, non alium Commentarii de quo disserimus, parentem esse, quam ipsummet Gregorium. Attamen occurrunt quaedam sive in dicendi genere, sive

in doctrina quae Gregorium minime sapiunt et indicant.

X. 1o Commentarii prooemium a Gregoriana simplicitate deviat; figuris enim turgere videtur ac supramodum luxuriare.

2o Commentarius ipse quibusdam vocibus inspergitur, quae nullibi leguntur in genuinis sancti Doctoris operibus, ut: terrenitas, lib. II, cap. 2, num. 27; sonoritas praedicationis, lib. IV, cap. 4, num. 27; carnalitas, lib. IV, cap, 5, num. 40, et lib. V, cap. 4, num. 14; horribilitas lib. III, cap. 5, num. 9; vaneglorius lib. V, cap. 4, num. 8; granditudo, lib. VI, cap. 2, num. 25.

3o Quod praecipue observandum, a doctrina Gregorii aliquando exorbitare videtur qui Commentarium contexuit, maxime de libero arbitrio, cui nimis tribuit. Quasi enim a Deo sola essent initia fidei et sanctitatis, et a nobis caetera, ait lib. III, cap. 5, num. 20: Quia bona desideria nobis per divinam gratiam ministrantur; sed nos dona gratiae per conatum liberi arbitrii ad virtutum victorias promovemus. At sibi non constat: nam lib. IV, cap. 2, num. 9, in aliud extremum declinans docet aliquando peccatores, etiam quando volunt, a peccato surgere non posse: Quia, inquit, per imitationem Pastoris, reprobi in peccati servitutem incidunt, etiam ab ejus jugo quando volunt, solvi non possunt. Quod adhuc paulo infra confirmat num. 10: In notitiam pravae imitationis, ejus paulatim defluitis: sed pravitatis ejus exempla, quibus vos sponte submittitis, relinquere sponte minime potestis. Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. VIII,

35). Quibus ergo peccata dominantur per se, ab eorum jugo liberari nequeunt. Nam saepe ad Dominum cum precibus veniunt; liberari petunt, sed exaudiri non possunt. Divino siquidem judicio cum eis agitur, ut qui noluerunt mala vitare, cum possent, non possint vitare, cum volunt: et qui sponte incurrunt mala praecognita, fugere non possunt experta.

Praeterea lib. II, cap. 1, num. 6, videtur tantum concedere sanctis post mortem, requiem et securitatem, non gloriam; quod pugnat adversus Gregorium, maxime lib. IV Dialog. cap. 25.

Inter Commentarii hujus naevos notare licet quod docet lib. V, cap. 2, num. 15, et alibi, olim, hoc est in antiqua lege, non solum licitum fuisse odisse inimicos, sed etiam praeceptum. Id enim non de populis quibusdam quos Deus internecione delere ob idololatriam aliaque scelera praeceperat, intelligit, sed de quibuslibet inimicis, male interpretatus ista Christi verba: Dictum est antiquis, diliges, etc., et odio habebis inimicum tuum (Matth. V, 27); quod non de praecepto legis veteris intelligit, sed de falsa legis interpretatione a Judaeorum doctoribus qui verbum Dei adulterabantur, excogitata.

Igitur etsi fatendum videatur Commentarium de quo agimus, Gregorii opus esse, minime tamen est negandum hoc a Claudio ejus discipulo interpolatum esse, et aliqua ex parte vitiatum, nec a sancto Doctore postea emendatum, qui videlicet naevos istos non relicturus fuisset. Certe post scriptam supra laudatam epistolam (Lib. XII, 24), Gregorio tot morbis afflicto, tot distracto

et cruciato curis, vix integrum fuit opus hoc tantae molis recognoscere, et ad incudem revocare. Hinc ejus consilium fuit illud perpetuis tenebris opprimere. Neque vero ea de causa contemnendum videatur: si enim a paucis quas indicamus maculis expurgetur, cum optimis tanti magistri lucubrationibus de praestantia certare poterit.

XI. Cur ergo, inquies, illud reprobare cogitavit primus ejus parens, et ne publicam in lucem prodiret, quantum potuit, obstitit?

Respondemus, sufficientem ut repudiaretur causam fuisse ipsius interpolationem. Praecipua tamen ratio petenda est a summa Gregorii modestia et animi demissione, quae sane tanta erat, ut aegre ferret opera sua, quaecunque forent, legi et publicari. Qua de re legenda ex integro epistola mox laudata. Certe in Vita P. Virgilii Maronis auctore Tib. Donato, legimus poetam hunc, cum gravari morbo se sentiret, scrinia saepe et magna instantia petiisse, crematurum Aeneida: quibus negatis, testamento comburi jussisse ut rem inemendatam et imperfectam. Quis ideo de Aeneide adeo male sentiat ut flammis addicendam judicet? Idem porro de nostro Commentario dicendum.

Illud censemus ex Homiliis a sancto Gregorio habitis in lib. I Regum a Claudio ejus discipulo collectis coaluisse, et cum nonnullis mendis memoriae lapsui praesertim adscribendis prodiisse. Jam vero quibus machinis opinionem hanc evertere conetur P. Gussanvillaeus optima fide referendum.

XII. 1o Gregorius qui genuina sua opera passim indicat, de hoc ubique silet. 2o Altum de illo silentium apud scriptores omnes aut aequales aut suppares, aut etiam aevi longe inferioris.

Imo vero Gregorius, de Homiliis a se habitis et a Claudio exceptis, posteaque in Commentarii modum digestis clare loquitur loco jam indicato. Nec mirum si qui ex Gregorianis sententiis fasciculos quodammodo contexuerunt, Paterius, Tajus, Alulfus, aut qui sancti Doctoris opera recensuerunt, hujus Commentarii non meminerint. Primo enim rarissima semper fuerunt ejus exemplaria, proindeque minus nota. Fatetur ipse Gussanvillaeus omnem a se, sed frustra, adhibitam diligentiam, ut aliquod nancisceretur in Gallia, Belgio, Anglia, Romae, Venetiis, ubi tamen primo excusum esse putat an. 1537, et Argentorati, ubi teste Gesnero in Bibliotheca prodiit cum Pastorali an. 1496. Secundo etiamsi nonnulli ex commemoratis scriptoribus copiam alicujus exemplaris habuerint, Gregorio illud minime probanti morem gerentes, ex ipso nihil decerpendum duxerunt, praetereundumque in Gregorianorum operum indice censuerunt.

Attamen Ratherius monachus Lobiensis, et postea Veronensis episcopus, qui circa an. 928 floruit, scribens De Contemptu Canonum (Spicilegii Acheriani, Tom. II), part. I, paulo ante finem, aliquid ex hoc Commentario laudat his verbis: Gregorium audiat: causa, inquit, ruinae populi, Sacerdotes mali; quae leguntur lib. II, cap. 2, ad versum: Et ait ad eos: quare facitis rem hujuscemodi? Dissimulare quidem non debemus

eadem fere occurrere lib. Regulae Pastor. part. I, cap. 2. At pro causa ruinae, etc., legitur in Pastorali, laqueus ruinae; unde liquet Ratherium ad priorem locum potius attendisse quam ad posteriorem. Nec dubium quin si bibliothecarum omnium forulos diligenter explorare liceret, ac libros ineditos legere, multa alia de hoc Commentario testimonia nobis adessent.

XIII. Contendit vir doctus Commentarii auctorem Vulgata sacrae Scripturae versione uti, Gregorium vero Italica et Hieronymiana, quod ad utriusque scriptoris discrimen probandum sufficere credit. Infeliciter cessit viro alioquin erudito id probationis genus: nam quatuor duntaxat vicibus ait prolatum a sancto Doctore testimonium istud lib. I Reg. cap. 15: Nonne cum parvulus esses, etc. At in nullo ex assignatis a Gussanvillaeo locis legitur. Praeterea solis oculis opus est ut intelligatur non semper usum esse Vulgata versione scriptorem nostrum; imo saepissime ab illa recedit. Ipso in limine legitur: fuit vir unus de Ramatha. In Vulgata, de Ramathaïim. In Commentario, filius Hieroboam; in Vulgata, filius Jeroam. In Commentario, filii Thau; in Vulgata, filii Tohu. In Commentario versu 4, deditque Phenennae et filiis et filiabus ejus; in Vulgata, deditque Phenennae uxori suae et cunctis filiis ejus et filiabus partes. Caetera prosequi superfluum videtur. Ex Habacuc cap. III haec laudantur in Commentario lib. I, cap. 3, num. 4: Domine Deus virtus mea, constitue pedes meos in consummatione, et super excelsa statue me; ut vincam in claritate ipsius; quae omnino a Vulgata versione

discrepant. Infra ex ps. XCVII multa proferuntur prorsus aliter, quam legantur in Vulgata.

In fine libri I, cap. 1, vers. 28 capitis I lib. I Regum ita legitur: Commendavi eum Domino; et legendum, commodavi. Lib. II, cap. 4, hic versus 3 cap. III. Oculi ejus (Heli) caligaverant, nec poterat videre. Lucerna Dei antequam exstingueretur, Samuel, etc. Ita effertur corrupte: nec poterat videre lucernam Dei antequam exstingueretur; cui lectioni nullae suffragantur versiones. Ita tamen legerunt Beda, Rabanus Maurus, Angelomus, falsus Eucherius; auctoritate forte Gregorii, cujus nomen huic praefixum commentario legerant, abrepti. Et hoc sane validissimum est argumentum, laudatis scriptoribus notum fuisse hoc opus: a quo enim antiquiori scriptore hanc Scripturae lectionem vitiosam desumpsissent?

XIV. Neque vero, inquit, stylus ipse Gregorianum sapit, licet in quibusdam eum imitari conatus sit auctor; quod fortasse erroris occasionem praebuit. Verum quantum stylo Gregorii sit dissimilis, sola Homiliarum in Ezechielem lectio comprobabit.

Sed quid plura, inquit Gussanvillaeus? Si auctoris verba expendantur, luce meridiana clarius apparebit fuisse monachum aliquem; qui frequenter de monachis monasteriorumque regimine ac disciplina sermonem habet; quod pluribus probat.

XV. Rationum ponderi non inviti cedimus. At quid ex his contra sententiam quam tuemur, militat? Negatne Gussanvillaeus Gregorium fuisse monachum, et monachorum abbatem, cui proin-

de incumbebat frequenter de disciplina monastica sermonem habere? Si vero quae de monastica vita dicit hic scriptor, cum Regula sancti Benedicti conferantur, vix suberit dubitandi locus, quin ejusdem Regulae observationi fuerit addictus. Etenim col. 78 legimus, fervore novitio; quod invenitur S. Benedicti Regulae cap. 1. Sub initium col. 93 occurrit, in malo inobedientiae mors praevaluit; quibus verbis alluditur ad haec Regulae S. Benedicti cap. 2, tunc demum inobedientibus poena sit eis praevalens ipsa mors. Col. 95, de obedientia disserens auctor, ob oculos habere videtur quae de eadem virtute docet sanctus Benedictus tum cap. 5 Reg. tum c. 7.

Et his non levis suboritur conjectura, Gregorium non ad populum, ut gratis fingit Gussanvillaeus, Homilias de lib. Regum habuisse, sed ad monachos sibi subditos, eo duntaxat tempore, quo post reditum ab urbe regia, majori otio in monasterio fruebatur: quas ejus filius, seu alumnus et discipulus Claudius excipere curavit.

XVI. Composita quae de Commentarii auctore erat controversia, de ipso opere quaedam, etsi pauca, supersunt observanda. Mutilum illud esse, aliqua licet minima ex parte liquet, quod lib. I, cap. 2, num. 3, meminerit scriptor explicationis nominis Helcanae supra allatae, quae nullibi tamen legitur. Lacunam suspicamur esse inter num. 4 et 8 cap. 1 lib. I, ubi ab explicatione verborum illorum: De Ramatha Sophim, de monte Ephraim, transitur ad ista: Qui habebat duas uxores; omissis illis, et nomen ejus Helcana filii

Hieroboam, filii Heliu, filii Thau, filii Sup. de quibus ne minimum quid in Commentario delibatur.

Multa occurrunt de nominibus Hebr. quae notis illustrari potuissent. At vero quae de iis dicenda sese offerebant intra metas his in notis nobis praescriptas, contineri vix potuissent. Praeterea qui de his erudiri volent, nunquam Commentarium hunc lecturi sunt, sed potius consulent Origenem et Hieronymum, praesertim in libris de nominibus Hebraicis et de situ ac nominibus locorum Hebr. Caeterum, loquendo de Hieronymo in nota b ad prooemium, col. 2, incaute nobis excidit quod diximus de libro Samuelis ab ipso exposito; nam qui ex nostris edendo huic sancto Doctori strenuam navant operam, Expositionem libri Samuelis Hieronymo abjudicant. At haec nondum vulgata erant quando ad novam Gregorianorum operum editionem schedas nostras disposuimus.

XVII. Quid vero nostrae operae hac in editione collocatum sit nunc breviter aperiendum. Cum alicujus codicis manuscripti, in quo contineretur hic Commentarius copiam habere nobis non fuerit integrum, quavis licet adhibita diligentia, illum tantum recensuimus ad meliores editiones, Gilotianam praesertim et Vaticanam, quarum ope non paucos errores expunximus, omissaque nonnulla restituimus. Aliquando quoque ubi editi omnes vitiosi sunt, non dubitavimus eos emendare. Sic lib. I, c. 1, n. 1, legebatur prius: hunc . . . . . per manus iniquorum affligentes; ubi procul dubio legendum, affigentes, quam lectionem amplexi sumus. Libro quoque II, c. 1, num. 2, prius

legebatur, ejus se oculis inhaesisse; at series sermonis ostendit legendum, osculis pro, oculis; ut etiam nunc legitur. Quando vero solis conjecturis assecuti sumus qua ratione medendum corruptae orationi foret, lectionem quae nobis visa fuerit melior, inscribere margini satis habuimus.

Nostro quoque more capita, ut pote longiora, plures in articulos appositis notis numeralibus distinximus. Notulis paginae subjectis, vel varias lectiones exhibuimus, vel quaedam Commentarii loca illustravimus. Utinam laboris nostri sane improbi optimos et jucundos fructus lector carpere possit et degustare.

De expositione in Cantica canticorum quae excipiet hunc Commentarium, et de aliis operibus subsequentibus hic dicere nihil attinet, cum singulis praefationes, aut admonitiones praefixerimus. At in praefat. ad Expositionem Cantici non debuit omitti testimonium sancti Columbani, qui inter sancti Gregorii Opera eam recenset cum libro Regulae Pastor. et Homiliis in Ezechielem, ut videre est in ejusdem Columbani epistola inter Gregorianas (Lib. IX, epist. ultima).

SANCTI GREGORII MAGNI ROMANI PONTIFICIS IN LIBRUM PRIMUM REGUM, QUI ET SAMUELIS DICITUR, VARIARUM EXPOSITIONUM LIBRI SEX. (C,G,S)*

PROOEMIUM.

1 Post Moysi et Jesu Nave libros, et Judicum, octavus sive nonus in canone sanctarum Scripturarum primus liber Regum ostenditur. Qui profecto liber, sicut et pleraque volumina

sacri eloquii, quod a sanctae Ecclesiae doctoribus nondum sit expositus, nonnulli simpliciores hunc non esse mysticum arbitrantur, et eo sublimiora per spiritum nulla dicere, quo planiora per litteram videtur enarrare. Sed si ea, quae in aliis explanationum libris doctores sancti locuti sunt legerent, hujus quoque historiae quam sit immensa profunditas invenirent. Nam plerumque in illorum expositionibus quod hic planum per litteram dicitur valde esse arduum per spiritalem intelligentiam declaratur, et aperte insinuant quia longe sublimius de sacra historia intelligunt quam in ejus superficie foris legunt. Planum namque est quod Elcana vir Ephrataeus uxores duas habuisse describitur (I Reg. I, 1, 2); quod Heli sacerdos, dum a censura correptionis filiorum affectione dissolvitur, de sella cadit, et fracta cervice interit (Ibid., IV, 18); quod rex Saul obedire Deo in Amalecitarum demolitione noluit (I Reg. XV, 9), sed non multo post et vitam et regnum amisit (I Reg. XXXI, 5). Sed haec nimirum plana, sicut placet 2 simplicioribus, doctores sancti, ut digna sublimitate perciperent, eorum intellectum non in simplicitate quaesierunt litterae, sed in volatu allegoriae. Hinc est enim quod cum sanctus Augustinus (L. XVII de Civit. Dei, c. 4) duas Elcanae uxores per historiam legeret, in planitie lectionis spiritalem altitudinem intuens, Synagogae typum una, altera vero quia figuram sanctae Ecclesiae haberet, exposuit. Sanctus quoque Hieronymus (Advers. Pelag., lib. I, c. 8; et contra Jovin. lib. I, c. 10) Heli sacerdotis et Saul mortem, non ad hoc solum in sacra historia positam, ut inobe-

dientes praepositos eorum terreret poena, sed etiam ut, dum veterum et transgressorum rectorum repulsio legitur, antiquae legis et sacerdotii interitus designetur. Sacra igitur Regum historia non idcirco spiritalibus sacramentis vacua credenda est, quia a venerabilibus patribus seriatim non est exposita, sed eo altior et profundior, quo, velut immensi vastitas fluminis, ex parte quavis exigua hauriri exponendo potuit, et repletis eorum vasculis, suae plenitudinis impetu quotidie implendis aliis decurrit. Dum ergo quaedam hujus sacrae historiae ad robur suorum operum tollerent, plenitudinem vero illius in suae sublimitatis secreto indiscussam praeterirent, quid aliud agere visi sunt, quam de immenso amne aliquid capere, quod sitientibus fidelium 3 mentibus propinarent?

2. Quorum profecto morem nos quoque in praesenti opere sequimur, qui ad ingentem hanc historiam gratia aperiendae intelligentiae ejus accedimus, cujus tamen universitatem exponendam suscipere non audemus, hoc videlicet a praefatis venerabilibus Patribus distantes, quia non sparsim et de diversis locis eligimus quod exposituri sumus, cum illi non ex ordine aliquam sacrae hujus historiae partem, sed sparsim testimonia quaedam susciperent, quae ad eruditionem fidelium exponere habuissent. Dei ergo omnipotentis adjutorio confisi, a principio voluminis usque ad David regis unctionem explanare proponimus, ut brevi isto, quod cernitur, experiri possimus si ultra progredi exponendo debeamus. Plerique etenim dum immoderata proponunt,

exsecutores propositi sui fieri nunquam possunt, maxime cum tractator sacri eloquii morem gerat viri in alta specula consistentis, Scriptura vero sacra silvae vastioris similitudinem. Qui profecto vir in alto situs, etsi acuta visione nemoris vastitatem considerat, tamen dum summa montium, dum extrema collium, dum arborum celsa, in quadam aequalitate sibi convenientia respicit, quam magnae valles, quam distentae planities in medio lateant, non attendit. Sed si perambulare quod ei breve videtur coeperit, repente cognoscit quia qui se totum vidisse putaverat, valde plura remanserant quae non viderat. Unde et saepe immoderatus viator decipitur, ut tanto periculosius iter expleat, quanto et eum in via, expleto die, noctis error intercipit, qui velut in parvi itineris spatio nec diei partem se explere cogitavit. Sic sic nimirum, dum sacrae historiae intellectum in quadam sensuum ejus summitate consideramus, omnipotentis Dei gratia, velut altos opacioris silvae vertices de quadam sublimitate attendimus. Sed quia dum iidem sensus subtilius considerari et proferri coeperint, alios se multipliciores gignunt, velut in superficie, ut videtur, totius inspecti nemoris, at vallium concava et distenti Matini latent spatia, quae non videntur. Tutius ergo gradimur, si sic metimur ea quae cernimus, ut etiam ea quae procedendo visuri sumus percurrenda esse cogitemus. Itaque dum ingentis historiae parvam partem explanare proponimus, pro modulo imbecillitatis nostrae cursum itineris in vicinio terminamus, tam videlicet ingenii ten-

uitate diffisi, quam sacri voluminis profunditate perterriti.

3. Sed et primum non tam instituere quam obsecrare lectorem censui, ut inanitate expositionis meae pondus sacrae historiae nequaquam penset, quia divina eloquia ex mensura tractatorum nunquam aestimanda sunt. Nam nec idcirco sunt vilipendenda, quia non subtiliter considerantur; nec celsa et venerabilia ideo, quia facunde et subtiliter exponuntur. Alia quippe virtus est quae apud saeculi sapientes tanta habetur, quantum eam extollere possunt praeclara ingenia. Sacra vero Scriptura, quia divinitus inspirata est, tanto sublimius etiam praeclara hominum ingenia superat, quanto ipsi praeclari homines Deo inferiores sunt, et nihil in illa spiritali sublimitate conspiciunt, nisi quod eis ipsius divinae dignationis bonitate revelatur. Nemo igitur in ejus scientia ita perfectus est, 4 ut proficere ultra non possit, quia inferior est omnis profectus hominis, divinitatis altitudine eam inspirantis. Unde et per Psalmistam de Domino dicitur: Qui tegit in aquis superiora ejus (Ps. CIII, 3). Si enim aquarum appellatione illae supernae designantur profundae intelligentiae angelorum, dum sacri eloquii altitudinem Deus in aquis tegere dicitur, constat nimirum quia homo semper illa sit inferior cui solum ejus inferiora revelantur. Hinc etiam per Moysen praecipitur ut agni residuum igne comburatur (Exod. XII, 10), quia videlicet Scripturae sacrae, quae ad cognoscendum Redemptorem sunt editae, pro sublimitatis suae dignitate venerandae tunc etiam sunt cum non intelliguntur.

Itaque etsi nihil pensatur quod a me dicitur, nihilominus pensandum est quia haec sacra Scriptura, quae a me indigne exponitur, ei cui omnipotens Deus secreta aperire voluerit bona et sublimia multa dicit. Scriptura etenim sacra tam mirabiliter ab omnipotente Deo condita est, ut etsi multipliciter videatur exposita, non desunt tamen ei secreta quibus servet occulta, quia fere nunquam sic exponitur, ut ei non plura remaneant quae quotidie exponantur. Qua profecto ejus incomprehensibilitate omnipotens Deus humanae mutabilitati magna dispensatione consuluit; nam, ut vilescere nota non possit, sic mire disposita est, ut cognita nesciatur, et eo legatur gratius, quo quotidie discitur; ac dum semper recentia intimat, suavius oblectet.

4. Historia ergo Regum, quia eo spiritu condita quo et caetera Scripturae sanctae volumina cognoscuntur, non debet credi eis esse minor sacramentis, quibus non est inferior titulo auctoritatis. Nam omnes scriptores ejus prophetae fuisse referuntur, qui cum historica narrant, spiritualia signant; exteriora loquuntur, et intima innuunt; terrena proponunt, ut coelestia exsequantur. Unde et hic liber primus et secundus ejusdem historiae ad hoc prophetae Samueli ascribitur, ut ex auctoris titulo sentiatur historia quam scribit, non tam historia quam prophetia; simplex veraque littera, sed alta nimis et multiplicitate occultorum sensuum profunda. Nos autem de tanto ejus pondere pro modo pusillitatis nostrae assumimus ferenda quae possumus. Nam cum suavis sit in superficie litterae, altior in

typis allegoriae, moribus instruendis utilis, lucida in exemplis exhibendis, in locis tamen singulis et historica asserere, et typica proferre, et conferre moralia, et proponere exempla refugio; quanquam alia sub uno intellectu, adjuvante Domino, sim expositurus, alia vero sub pluribus. Maxime cum his temporibus scribendi operam dare censuerim, in quibus dum cordibus quorumdam ecclesiasticorum virorum vetus sollicitudo mundanae intentionis immergitur, nova scribendi studia eo esse superflua judicant, quo et doctorum venerabilium abundare vetera non ignorant. Qui nimirum ratione convincendi essent, nisi signum calumniae, exposita fronte, praetenderent. Nam qui nova velut nova contemnunt, illa quae probant vetera, curarum saecularium saturitate fastidiunt. Quos sane plures sub unius denotatione Scriptura exponit, dicens: Anima saturata calcabit favum (Prov. XXVII, 7). Favus quippe mel novum continet. Quasi ergo dicat: Dum terrenarum rerum cura immoderatius pascitur, in ea 5 quae valde placere solet recenti Scripturarum dulcedine non laetatur. Sed quia hujus sacrae historiae commenta veterum nulla reperiunt, rectius agunt, si opus nostri laboris ea charitate qua ad utilitatem parvulorum sanctae Ecclesiae impenditur amplectantur, et pro reprehensionum molestia nobis in tanta Scripturae profunditate velut altissimo pelago laborantibus praesidia orationum ferant. Hinc nimirum nostri sudoris fructum suum faciunt, quia dum ex benignitate diligunt, ad aeternae remunerationis sibi cumulum vertunt, et quod tantis temporibus tam

clausa et inexposita Scriptura ad communem intelligentiam ducitur, et quod parvuli sanctae Ecclesiae dum in veteris Scripturae tegminibus novae religionis splendorem suscipiunt, in profectu suae devotionis adjuvantur.

5. Sed quia in diversis sanctorum Patrum operibus diversa hujus historiae testimonia inveniuntur exposita, notare lector debet quia aliquando eorum sensus tractando subsequor, aliquando autem enodare historiam aliter insudo, ut et opus quod spe divinae inspirationis aggredior, et antiquorum patrum auctoritate sit validum, et lectori nequaquam fastidiosum, dum inter ea quae novit vetera ea etiam ei quae non novit nova repraesentat. Ad quam profecto sententiarum pronuntiationem aliquando ex necessitate ducor, quia et Patres venerabiles si seriatim cuncta exponerent quae ex parte tetigerunt, eam seriem locutionis quam tenere visi sunt observare nequaquam potuissent. Dum igitur sanctorum Patrum intellectus praetereo, necessitate aliquando, aliquando commoditate utor, quia et fastidium lectori amoveo, et dum totum seriatim discutio, multa ex mediis contra me veniunt quae illorum sequi sententias non permittunt. In quo sane opere lectorem flagito, ut non verba ex eloquentium oratorum sanctae Ecclesiae comparatione consideret, sed sententiarum intellectus ex ecclesiasticae disciplinae rationibus penset, quia etsi juxta Dei prohibitionem in ejus domo nemus plantare nescio (Deut. XVI, 21), regulam tamen, qua sancta Scriptura fideliter exponitur, in nullo derelinquo. Sed et ubi 6 minus placet

quod peritus lector invenerit, consideret quod dum spiritalem historiam et altis sensibus profundam, velut magni pelagi procellas nauta peregrinus aggredior, reprehensibile valde non est si gubernaculum dicendi pulchre non ducitur, cum spumantes undarum vertices irruunt, qui peritissimum regimen saepe solvere clavum cogunt. Sic sic nimirum nec silvosa colere devotus arator ingrediens rectas sulcorum disponit lineas, si ea prius reducto vomere saepius non rescindat, quia artem facilitas nulla sequitur, si eamdem arandi peritiam consuetudo culturae praeire nulla videatur. Verum nec planitiem historiae quis hac aestimatione consideret, quia plerumque tanto difficilius ad spiritalium sensuum secreta pertingimus, quanto in littera planiori secretorum adituum situm longius videmus; et eo ejus tangere summa non possumus, quo gradus est inferior unde tangere summa cogitamus. Quid enim est intellectus divinitatis, nisi ineffabilis quaedam summa celsitudinis? Et quia omnipotens Deus per Scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra Scriptura, nisi gradus quidam, qui conscenditur ut illa sublimitas contingatur? Quoties ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud, nisi quia talem gradum illa sublimitas habet a quo facile contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam in planioris historiae explanatione lector inspexerit, tanto benignius dare veniam poterit, quanto rationabilius agnoscit quia, dum a plano quod cernitur ad illa sublimia ultra non tendimus, facile vacillamus. Priora igitur voluminis, quia tam sanctae Ecclesiae sa-

cramenta continent, quam mores electi hominis demonstrant, positi in studio bonae conversationis, sub utroque intellectu sigillatim edissero, ut cum in actibus veterum novae fidei rationes agnoscimus, in eis etiam conversationis nostrae aedificationem capiamus.

Fuit vir unus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim, et nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filii Heliu, filii Thau, filii Suph, Ephrathaeus.

Quem ergo vir iste nobis insinuat, nisi Dominum ac Redemptorem nostrum, qui et in infirmitate nostrae carnis apparuit, et tamen eamdem susceptae naturae infirmitatem vitae remissioris blanditiis non subegit? Vir quippe a virtute nominatur: Homo autem in paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem resistere non curavit. Fortis ergo conditus, sed hosti enerviter subjugatus, vir non fuit ex congressione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus est fortis, ut damnata humana natura, victori hosti praevalere non posset, si hanc ille non assumeret, qui supra homines exstitisset. Factus est itaque praeliator noster, Conditor noster. Sed utrum vir fuerit, noscitur, si ex ostensa virtute consideretur. Assumpsit nostram naturam, quae dum in ipso vinceret, nobilitatem conditam repararet, et fieret in Redemptore infirma valida, quae in Adam facta fuerat fortis infirma (Matth. IV). Cui nimirum, dum jejunaret, in eremo tentator adfuit, antiquae victoriae suae tela reparavit, gulae, elationis ac superbiae jacula intorsit; sed cum sibi per omnia resisten-

tem reperit. Vir ergo claruit per victoriam, qui fortem jam victorem apostatam angelum superans, non ei potentiam suae divinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc virum propheta Jeremias considerans, ait: Femina circumdabit virum (Jerem. XXXI, 22). Hunc Zacharias monstrat, dicens: Ecce vir, Oriens nomen ejus (Zach. VI, 12). Hunc beatus Petrus apostolus Judaeis praedicans, dicit: Jesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis: hunc praefinito consilio, et praescientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes, interemistis (Act. II, 22 et 23). Hinc eidem Redemptori in via colloquens Cleophas, ait: De Jesu Nazareno, qui fuit propheta, potens in opere et sermone (Luc. XXIV, 19). Vir etenim fuit, qui et in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, et in inferno, moriens, alligavit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, resurgens nobis aditum reseravit aeternitatis, magnitudinem virtutis suae non solum vivendo monstravit nobis, sed etiam moriendo et resurgendo. Quia ergo Redemptor noster per humanitatem, quam assumpsit, magnae virtutis opera egisse cognoscitur, recte is qui eum typo significat vir fuisse perhibetur.

Sed quaerendum est, cur dicatur vir unus. Nam si unitas haec referatur ad numerum, superfluum videtur: unusquisque enim unus, et non duo, est. Et sanctus Samuel, a quo ista scribuntur, contra morem scriptorum sanctae Ecclesiae frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius voluminis, cum beati Job vitam

ad exemplum fidelium duceret, sic exorsus est: Vir erat in terra Hus, nomine Job (Job I, 1). Evangelista etiam Lucas, cum in principio sui Evangelii justi sacerdotis praeconia diceret, ait: Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias (Luc. I, 5). Nam nec ille ait: Vir unus; nec evangelista: Fuit sacerdos unus. Quid est ergo quod electus propheta contra usum scriptorum, scribendi tale coepit exordium? Sed quia non solum scriptor erat, sed etiam propheta, noverat de quo historia diceret; et qui per historiam dicebatur, noverat quem signaret. Quod ergo de historia praeter usum narrat historiae, hoc ad usum catholicae fidei, in intellectu loquitur allegoriae. Unde et hac nova consuetudine, simul tota confitetur Ecclesia, quia Deus et homo unus est Christus. Dicit ergo: Fuit vir unus; quia de Deo homine loquebatur, ut deitatem, et humanitatem ejus assereret, et non aliam suscipientis verbi, et suscepti hominis personam, sed Dei et hominis unam, eamdemque esse apertius demonstraret: quae tamen unitas, ad excellentiam dignitatis ejus referri convenienter potest. Nam etsi Redemptorem alium sancta Ecclesia non habuit, ex virtutis ostensione viros nonnullos habuit. Dum ergo unus dicitur, incomparabilis demonstratur.

Nam aequalem non habuit, qui dum humano generi excellenti vita, et verbo consuluit, singulari munere dare potuit dona Redemptionis. Unde et Paulus ait: Abundantiam gratiae, et donationis, et justitiae accipientes; in vita regnabunt per unum Jesum Christum (Rom. V, 17). Hanc excellentiae suae dignitatem per semetipsum Judaeis

improperans, ait: Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent (Joan. XV, 24). Excellentiam quoque pulchritudinis ejus Psalmista considerans dixit: Speciosus forma 8 prae filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (Ps. XLIV, 3). Singulare bonum Redemptionis Isaias in eo testificans, ait: Vere languores nostros ipse tulit, et iniquitates nostras ipse portavit (Isa. LIII, 4). Singularem quoque dignitatem ejus, aeternus genitor ostendens, a magnifica gloria clamavit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. (Matth. III, 17; XVII, 5; I Pet. II, 17). Unus vir erat, quem Petrus confitens, ait: Non est aliud nomen datum sub coelo, in quo oporteat nos salvos fieri (Act. IV, 12). Hanc excellentiae ejus magnitudinem Paulus asserit, dicens: Dominus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen (Philip. II, 9). Et quia excellentia virtutis ejus non solum electos homines, sed etiam cunctos beatos angelos superat, Hebraeis hunc praedicans Paulus, dicit: Qui cum sit splendor gloriae, et figura substantiae ejus, portansque omnia verbo virtutis suae, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen haereditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium (Hebr. I, 3, 4, 5). Recte ergo vir unus dicitur, cui nemo comparatur. Sed quem tantum agnovimus, audiamus jam unde esset.

4. De Ramatha Sophim, de monte Ephraim. Ramatha, Sophim et Ephraim, Hebraica nomina sunt, quorum primum in lingua nostra sonat, Visio consummata, secundum vero, Specula; tertium denique, Frugifer, sive fructificans, interpretatur. Quae autem est visio consummata, nisi Dei omnipotentis cognitio perfecta? Hanc profecto consummatam visionem doctor Gentium insinuat, dicens: Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum (I Cor. XIII, 12). Et quid specula, nisi illa angelorum sublimitas intelligitur? Specula quippe in sublimi, ad clariorem visionem eligitur. Ramatha autem Sophim recte dicitur: quia illa Conditoris nostri perfecta cognitio, a solis illis beatis civibus haberi potest, qui in superna illa sublimitate consistunt. Jubar quippe aeterni luminis in sui plenitudine, non in imo praesentis exilii, sed de statu respicitur aeternae sublimitatis. Unde bene Ramatha Sophim in monte Ephraim sita perhibetur. Quis est enim mons Ephraim, nisi coelum? Mons quippe est frugifer, qui aeternae pulchritudinis flores, et fructus indeficientis gaudii, semper profert. Bene autem, et Ramatha, et Sophim in Ephraim monte sita perhibetur, quia illa omnipotentis Dei aeterna visio, et altitudo illa civium beatorum, non in terra habetur, sed in coelo. De Ramatha namque se esse insinuans, ait: Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem (Joan. X, 15). Hinc iterum dicit: Nemo novit Filium nisi Pater, et Patrem nemo novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (Matth. XI, 27;

Luc. X, 22). De specula, hoc est sublimi fuit, qui et Judaeos increpans, dicit: Vos de deorsum estis, ego autem de supernis sum: vos de hoc mundo estis, ego autem non sum de hoc mundo (Joan. VIII, 23). De monte Ephraim fuit, qui dicit: Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi (Joan. VI, 51). De monte Ephraim eum fuisse Joannes Baptista affirmans, ait: Qui de coelo venit, super omnes est (Joan. III, 31). Hinc Psalmista ait: A summo coelo egressio ejus (Ps. XVIII, 7). Hinc Gentium doctor ait: Secundus homo de coelo, coelestis (I Cor. XV, 47). Vir ergo, qui unus fuisse asseritur, de Ramatha Sophim de monte Ephraim exstitisse perhibetur: quia qui inter omnes natus supra omnes enituit, inde tantus in terra apparuit, quia de coelo venit. De Ramatha quippe Sophim fuit, quia etsi incomparabilis hic refulsit, magnitudo tamen excellentiae ejus non capitur, nisi ubi ejus perfecta cognitio aeternis civibus exhibetur. Nam hic eum in excellentia virtutis aspexerat, quid dicebat: Quod vidimus, et audivimus, et manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae (I Joan. I, 1). Sed quia magnitudinem excellentiae ejus non viderat, in Ramatha eam nobis repromittit, dicens: Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum; sicuti est (I Joan. III, 2).

Potest autem hujus montis nomine, beatissima semper virgo Maria Dei Genitrix designari: mons quippe fuit, quae omnem electae creaturae altitudinem electionis suae dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quae ut ad conceptionem aeterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes angelorum choros, usque

ad solium deitatis erexit? Hujus enim montis praecellentissimam dignitatem Isaias vaticinans, ait: Erit in novissimis diebus, praeparatus mons domus Domini in vertice montium (Isa. II, 2). Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariae supra omnes sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe et domus apte dicitur, quae dum incomparalibus est illustrata meritis, Dei unigenito, in quo recumberet, sacrum praeparavit uterum. Nam mons in vertice montium Maria non fieret, si supra angelorum altitudinem, hanc divina fecunditas non levaret. Et domus Domini non fieret, si in ejus ventre, per assumptam humanitatem, verbi divinitas non jaceret. Sed recte mons frugifer dicitur, de qua optimus fructus, id est novus homo generatur, quam certe in fecunditatis suae gloria pulchram, ornatamque propheta respiciens, ait: Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (Isa. XI, 1). De hujus namque montis fructu, David Deo exsultans, ait: Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum (Ps. LXVI, 6). Terra quippe fructum suum dedit, quia quem Virgo peperit, non concepit materiali opere, sed sancti Spiritus obumbratione (Luc. I, 35). Hinc eidem regi et prophetae a Domino dicitur: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam (Psal. CXXXI, 11). Hinc Isaias ait: Erit fructus terrae sublimis (Isa. IV, 2). Nam quem Virgo genuit, non solum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eamdem beatam Virginem, Elisabeth salutante, dicitur:

Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui (Luc. I, 42). Recte igitur mons Ephraim dicitur, quae dum ineffabili dignitate divinae generationis attollitur, in ejus fructu, arida humanae conditionis germina revirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Ephraim: quia qui per divinitatis suae potentiam angelos condidit, de carne praecelsae Virginis, formam suscepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci voluit, sequitur: Filius Hieroboam, filii Heliu, filii Thau, filii Suph.

Quatuor quippe patrum nomina assignantur: quia dum ex fideli populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illustravit. Unde et non ad infidelem aliquem, sed ad fidelem Abraham divina promissione dicitur: In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae (Gen. XXII, 18). Hinc evangelista Matthaeus 10 generationis ejus ordinem texens, ait: Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham (Matth. I, 1). Hinc per semetipsum Samaritanae mulieri loquitur, dicens: Salus ex Judaeis est (Joan. IV, 22). Hinc Paulus ait: Quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa: quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula (Rom. IX, 4 et 5). Quibus profecto, quia et prudentia adfuit in cognitione rerum; justitia, qua cognita disponere recta cuperent; fortitudo, qua exequi quae vellent, bona potuissent; temperantia, per

quam discrete cuncta perficerent, apte quaternario numero designantur.

7. Sequitur: Ephrathaeus. Qui autem de Ephraim monte asseritur, cur Ephrathaeus esse perhibetur? Sed hoc ad litteram patet, quia videlicet de Ephraim monte esse aliquis potuit, qui de tribu Ephraim natus non fuit. Dicitur ergo Ephrathaeus, ut qui ex loco ostenditur, de stirpe etiam propaginis agnoscatur. Quia vero Ephrathaeus fructificans dicitur, recte hoc personae Redemptoris adscribitur, qui prophetae vaticinio praedicatur: Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo (Psal. I, 4). Nam in praefinita apparens plenitudine temporum, coelestis doctrinae flores, in poma vertit electorum; et quotquot sibi conjunxit ex humano genere, quasi tot fructus protulit ad aeternitatem: quo in loco dum Redemptoris vita describitur, latenter etiam diaboli perditio demonstratur. Nam de monte Ephraim fuit, et tamen Ephrathaeus non fuit: quia de coelo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit.

(Vers. 2.) Qui habebat duas uxores, nomen uni Anna, nomen secundae Phenenna: fueruntque Phenennae filii, Annae vero non erant liberi.

8. Quid per Phenennam, nisi Synagoga exprimitur? Et quid per Annam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Phenennae quippe filii fuisse referuntur: quia cum Redemptor noster in carne apparuit, per Legem, quam dederat, per prophetas, quos miserat, editos in fide synagogae filios invenit. Annae autem non erant liberi, quia novitia tunc,

et coelesti sponso nuper conjuncta sancta Ecclesia, praedicando adhuc nequaquam pariebat. Unde et ei ejusdem sponsi voce in Cantico dicitur: Soror nostra parvula est, et ubera non habet (Cant. VIII, 8). Vel certe non pro inaequalitate aetatis filios non habuisse dicitur, sed per infecunditatem sterilitatis. Quae est ergo sterilitas Annae, nisi obduratio Judaeae? Quae enim dura corda Judaeorum ad Redemptoris fidem convertere non potuit, nimirum sterilis fuit. Sed notandum, quia Phenenna, quae prius parere dicitur, uxor secunda nominatur. Prius quippe synagoga in fide filios edidit, sed tamen dignitate sanctae Ecclesiae minor fuit. Secunda igitur uxor exstitit, non tempore conjugalis copulae, sed inaequalitate praerogativae. Sequitur:

(Vers. 3) Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret et immolaret Domino Deo exercituum in Silo.

9. Quae enim spiritalis civitas Redemptoris, nisi Scriptura sacra exstitit? Haec nimirum civitas suis civibus tot defensionum munimina contulit, quot praecepta; tot arma eis praebuit, quot consilia salutis. Quid autem fuit Redemptori nostro ascendere, nisi in humanitatis forma, divinitatis suae alta revelare? Et quia in sacra Scriptura cognoscitur, de civitate sua recte ascendere perhibetur. Statuti vero dies sunt promissiones de se, in sanctis Scripturis positae. Dies quippe sunt, quia ad cognoscendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies sunt, quia ab antiquis Patribus in eodem sacro eloquio eos esse positos non ignoramus. Diem namque ascensus ejus praefigebat

Moyses, cum dicebat: Prophetam vobis suscitabit Dominus de filiis vestris, tanquam me ipsum audietis (Deut. XVIII, 18). Diem quoque statuebat, qui dicebat: Non deficiet sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium (Gen. XLIX, 10). Diem hujus ascensus statuens, ait Michaeas: Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel (Mich. V, 2). Hinc Isaias ait: Ecce virgo in utero concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isai. VII, 14). Quotquot enim de illo Legis et prophetarum promissiones sunt, tot statutos dies ad ejus ascensum intuemur. Nam velut in statutis diebus ascendebat, cum Judaeis dicebat: Scrutamini Scripturas, in quibus vos putatis aeternam habere vitam, quia ipsae sunt, quae testimonium perhibent de me (Joan. V, 39). Hinc iterum dicit: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi, de me enim ille scripsit (Ibid., 46). Statutis ergo diebus ascendit, quia promissionum insignia, quae in sanctis Scripturis posuit, apparendo monstravit. Possunt autem statuti dies intelligi promissi in adventu ejus splendores miraculorum. Quos nimirum dies propheta Isaias statutos intuens, ait: Dicite pusillanimis: Confortamini, et nolite timere: ecce Deus noster ultionem adducet retributionis; Deus ipse veniet, et salvabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum audient: tunc saliet, sicut cervus, claudus; et aperta erit lingua mutorum (Isai. XXXV, 4-6). Sed qui dies statutos ad ascensum Redemptoris

agnovimus, utrum in eis ascenderit, videamus. Requisitus namque a Joanne, si ipsum, an alium exspectarent, respondit missis discipulis, et ait: Ite et dicite Joanni quae vidistis et audistis: caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur; et beatus homo, qui non fuerit scandalizatus in me (Luc. VII, 19). Statutis ergo diebus ascendit, qui ut ab electorum suorum cordibus vetusti erroris caliginem pelleret, tot promissorum miraculorum splendoribus radiavit. Sed ascendit, ut adoraret et immolaret, quia ad hoc cognosci voluit, ut moriendo redimeret, quos vivendo docuisset. Adoravit quippe, quia in exemplum electorum se Deo Patri totum humilem, et abjectum per obedientiam praebuit. Immolavit autem, quia qui nobis exempla humilitatis vivendo dedit, se Deo Patri in ara crucis oblationem et hostiam tradidit, et quos vivendo docuit, moriendo redemit. Utrumque enim nobis valde necessarium novit, et ideo alterum sine altero non impendit. Nam cum natus esset in Bethlehem Judae, eum fraude Herodes ad interficiendum quaesivit (Matth. II, 13); sed si tunc Redemptor moreretur, immolaret utique, et non adoraret: quia victima moriendo fieret, sed quos morte debebat liberare, nequaquam vivendo docuisset. Et si vivendo nos docens, mori contemneret, profecto adoraret et non immolaret. Ut ergo adoraret, persequentem se regem in Aegyptum fugit, et ut immolaret, dissuadenti Petro exprobravit, dicens: Vade retro, satana, non enim sapis ea quae Dei sunt, sed quae hominum (Matth. XVI, 23). Adorare namque se insinuans, ait:

Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me (Joan. VI, 38). Hinc item dicit: Quae ei sunt placita, facio semper (Joan. VIII, 29). Immolare etiam se insinuans, ait: Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, et iterum sumam eam: nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso. Potestatem habeo ponendi eam, et iterum sumendi eam (Joan. X, 17, 18). Et paulo ante: Ego sum Pastor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis (Ibid., 11). Immolare eum Paulus intuens ait: Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis (Ephes. V, 2). Ascendit ergo, ut adoraret, et immolaret: quia ad hoc se tot miraculis ostendit, ut nos verbis et exemplis instrueret, et mortem nostram moriendo superaret.

Sed notandum, quia cum ad immolandum Ephrathaeus ascendere dicitur, Deus omnipotens, cui immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri cognoscitur nisi quia Redemptoris morte non unus Judaicus populus, sed omnes Gentes redimebantur? Quid enim sunt fideles multitudines nationum, nisi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis sui triumphum Psalmista exsultare cohortans, ait: Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis (Psal. XLVI). Hos convenire item intuens, dixit: Omnes gentes, quascunque fecisti, venient, et adorabunt coram te, Domine, et honorificabunt nomen tuum (Psalm. LXXXV, 9). Dicitur ergo Dominus exercituum, quia profecto per mortem Dominicam non solum electa Judaea colligitur, sed omnes gentes ad Dei omni-

potentis servitium perducuntur; quae dum contra occultos hostes fideles acies virtutum armis robustas ducunt, per gloriam triumphi ad superna regna perveniunt.

Locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: In Silo. Silo enim missus, sive missio interpretatur. Quid namque per hanc missionem, nisi summi Patris injunctum unigenito praeceptum obedientiae designatur? quid est etiam quod in Silo immolare dicitur, nisi quia non aliter se morti dedit, quam a Patre mandatum habuit? Non quippe immolaret in Silo, si aliter moreretur, quam praeceptum a Patre habuisset. Unde et per semetipsum dixit: Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio (Joan. XIV, 31). Hinc Paulus ait: Factus obediens Patri usque ad mortem crucis (Philip. II, 8). In Silo igitur et adoravit, et immolavit: quia tam vivendo, quam moriendo, Patris sui voluntatem fecit. Sequitur:

(Vers. 3.) Erant ibi duo filii Heli, Ophni, et Phinees, sacerdotes Domini.

De quibus recte quaeritur, cur dicantur sacerdotes Domini, qui non valde inferius Belial filii esse referantur? Sed si ad litteram simpliciter istud de Heli filiis quaeritur, facile respondetur: quia eo tempore sacerdotes Domini dicti sunt, quando simulacrorum sacerdotes ex deorum falsorum nominibus censebantur. Cum ergo dicuntur sacerdotes Domini, per insignia fidei, a simulacrorum cultoribus discernuntur. His enim verbis eorum fides, et non vita praedicatur: quia et pravitatem exercebant operis, sed non errabant in fide Conditoris. Quod tamen et tempore divi-

nae incarnationis Judaeae praelatis convenienter adscribitur. Qui nimirum sacerdotes duo esse referuntur, et hoc ipsum non refertur ad virtutis laudem, sed ad calliditatis reprehensionem. Unde et per semetipsum Dominus eis comminatur, dicens: Vae vobis, Scribae et Pharisaei hypocritae, qui similes estis sepulcris dealbatis, quae a foris videntur pulchra, intus sunt plena ossibus mortuorum (Matth. XXIII, 27).

Sed quid est, quod ibi esse referuntur? Si enim Silo, id est missio, illam summi Patris praeceptionem significat, quomodo praelati Judaeae ibi fuerunt, qui eum, cui injuncta fuit, non recipiendo venerati sunt, sed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, quia etsi crudeliter saevierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non sunt consecuti, quod saeviendo statuerunt, sed aeterni Patris consilium in ejus unigeniti morte complebant. Consilium namque eorum fuit, ut eum ideo morti traderent, ne in ipsum populus credere potuisset; sed qui persecutores suos injunctae sibi paternae praeceptionis adjutores habebat, mortuus resurrexit, et omnis mundus in eum credidit. Ibi enim erant filii Heli, Ophni, et Phinees, id est in missione: quia Redemptor noster ad implendam Patris sui voluntatem, Judaeorum praelatos fautores habuit; quamquam ipsi se ei nequaquam favere crederent, quem occidere non pavissent. Unde et sequitur:

(Vers. 4.) Venit ergo dies, et immolavit Helcana, deditque Phenennae, et filiis, et filiabus ejus partes.

Quem diem istum esse credimus, nisi quem Scripturae sacrae testimonio Isaias statuit, dicens: Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et sicut agnus coram se tondente obmutescet, et non aperiet os suum (Isai. LIII, 7)? Venit quippe dies, cum claritas promissi oraculi tempus ostendit Dominicae passionis. Tunc immolavit Helcana, quia se Redemptor noster aeterno Patri in sacrificio nostrae absolutionis per mortem crucis obtulit. Tunc Phenennae et filiis et filiabus ejus dedit partes, quia nimirum electos Judaeae, quos apud inferos reperit, ad paradisi gaudia reportavit. Partes quippe eorum, sunt dona gaudiorum perennium. Unde et Psalmista sortis suae situm eligens, ait: Portio mea, Domine, sit in terra viventium (Ps. CXLI, 6). Bene autem seorsum Phenenna et filii et filiae seorsum in accipiendis partibus nominantur. Phenenna quippe doctores Judaeae significat, filii vero validiores auditores ejus, filiae autem infirmiores, ipsius subditos designant. Seorsum ergo mater, et filii, et filiae memorantur: quia propter disparia electorum veterum merita, aequalia eorum praemia non fuerunt. Sequitur:

Annae autem dedit partem unam tristis: quia Annam diligebat.

Quid est, quod cum partes Phenennae, et filiis, et filiabus dedit, tristis nequaquam fuit: cum vero partem unam Annae tribuit, tristis fuisse perhibetur? Sed quid est una pars Annae, nisi temporalis afflictio sanctae Ecclesiae? Hanc namque ei partem dabat, cum dicebat: Amen amen dico vobis, quia plorabitis, et flebitis vos, mundus

autem gaudebit, vos vero contristabimini (Joan. XVI, 20). Hanc partem ei dabat, cum Ananiae Paulum commendaret, dicens: Vade, quia vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel: ego enim ostendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati (Act. IX, 15 et 16). Unde in ejus acceptione idem doctor Gentium gloriatur, dicens: Adimpleo ea, quae desunt passionum Christi in corpore meo (Col. I, 24). Hinc iterum dicit: Ego stigmata Jesu in corpore meo porto (Galat. VI, 17). Hinc ait: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Ibid., 14). Unam quippe partem a sponso susceperat, qui gloriari in sola cruce disponebat. Cum ergo partes Phenennae tribuit, Helcana tristis non fuit; quia Redemptor noster electos synagogae, post mortis triumphum; 14 paradisi gaudiis jam laetus reddidit. Annae autem partem tristis tribuit, quia non compati ei non poterat, quam mortis conjugem relinquebat, et crucis haeredem. Unde et patiente Stephano, apertis coelis, Jesus stare perhibetur (Act. VII, 55). Stare enim ejus compati est.

Quod autem subditur, quia Annam diligebat, utriusque rei causa intelligi convenienter potest. Nam sive hunc ideo tristem esse quis accipiat, quia Annam diligebat, sive idcirco ei partem unam tribuisse, a bono intellectu non vacat. Si enim non diligeret, compati ejus passionibus nequaquam vellet. Nam cur illa de Aegypto educitur, nisi quia ad passionem invitatur? Sed ei lacte, et melle emanantia loca promittuntur.

Bene igitur cum ei partem unam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum Redemptor noster sanctae Ecclesiae, etsi crucis suae laborem credidit, excellentiora ei valde in coelo constituit dona retributionis. Cujus nimirum passionis incrementa edisserens subdit, atque ait:

Dominus autem concluserat vulvam ejus. Affligebat quoque eam aemula ejus, et vehementer angebat in tantum, ut exprobraret ei, quia concluserat Dominus vulvam ejus.

17. Vulvam quippe sanctae Ecclesiae Dominus clausit, quia summo ejus judicio repulsum Judaeorum populum in Redemptoris nostri fide generare non potuit. Quam nimirum ejus aemula afflixit, quia contra eam synagoga minis atque exprobrationibus saevit. Sed ei quam nec minae neque contumeliae fregerant, etiam tormento poenas inferebat. Bene itaque eam non solum affligere, sed vehementer angere perhibetur: quia repulsa Judaea contra electam Ecclesiam cum terrore minarum, movit, et plagis caedit. Unde et de persequente tunc Saulo, in Apostolorum Actibus dicitur: Saulus adhuc spirans minarum, et coedis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, et petiit ab eo epistolas in Damascum, ut si quos inveniret hujus viae viros, vinctos perduceret in Jerusalem (Act. IX, 1 et 2). Qui enim minas et caedes spirabat, nimirum eam, quam non bene aemulabatur, Ecclesiam non solum affligebat, sed etiam angebat. Nam ejus aemulum se fuisse fatetur, dicens: Audistis enim aliquando conversationem meam in Judaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expu-

gnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos coaetaneos meos in genere meo, abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum (Galat. I, 13, 14). Et quia in tantae damnationis profundum Judaea cecidit, ut inde laetetur, quod aeterna Dei animadversione projicitur, subjunctum est: In tantum, ut exprobraret ei, quod dominus conclusisset vulvam ejus. Adhuc quippe pro magno habebat, quod converti ad fidem non praevalebit. Quasi ergo magnitudinem caecitatis ejus propheta admirans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, ut inde bonis insultet, quod ipsa bona fieri ultra non potest. Cui profecto pereunti quia sancta Ecclesia condoluit, sequitur:

(Vers. 7.) Porro Anna flebat

18. Nam et doloris sui lamenta protulit, dicens. Tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo: optabam quidem et ipse anathema fieri pro fratribus meis a Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem (Rom. IX, 2, 3). Et quia de eorum conversione gaudium non recepit, subditur:

(Vers. 7.) Et cibum non capiebat.

Cibum denique caperet, si de Judaeae integra conversione laetitiae refectionem habuisset. Quae ergo flevit cibum non accepit, quia quae de pereunte Judaea doluit, de ejus salute gaudium non recepit. Sed cibus laetitiae, qui de Judaeorum conversione non datur sanctae Ecclesiae, per sponsi cohortationem porrigitur. Nam verba praedicationis ejus, etsi auditores non recipiunt reprobi, non tamen vacant a mercede retributionis. Omnipotens enim Deus, et hoc remunerat quod sine reproborum profectu reprobis impen-

ditur; et quod electis praedicatoribus adversitatis ingerunt, per libram aequi examinis in lucro eis pensat retributionis. Unde apte subinfertur:

(Vers. 8.) Dixit ergo ei Helcana vir suus: Anna, cur fles? Et quare non comedis? Et quamobrem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior sum tibi, quam decem filii?

19. Quasi ergo per internae inspirationis solatium menti doctoris Redemptor dicat: Frustra de amisso lucro praedicationis quereris, quae eo abundantiorem fructum recipis, quo affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, unde gaudere debuisses. Et quia ipse est electorum praemium, interrogat dicens: Numquid non ego melior sum tibi, quam decem filii? Decem namque filios Anna pareret, si primitiva Ecclesia Judaeorum populum sub decalogo Legis positum in fide genuisset. Et quia nonnulli praedicando prosunt aliis, qui per multa displicent Conditori, ratione ostenditur, quia melior vir suus Annae, quam decem filii sunt. Potest autem et per hoc quod cur fleat, inquiritur, ipsius Judaeae perditio designari. Quasi dicat: Otiose plangitur, cui justorum prece nequaquam indulgetur. Cum ergo subsequenter interrogat: Quare non comedis? Profecto ei gaudium de conversione gentilitatis intimatur. Quasi ergo dicat: Cum orbem universum parere debeas, frustra non gaudes, quod ea, quae projecta est, erroris tenebras non relinquat.

Sequitur:

(Vers. 9 et 10.) Surrexit ergo Anna, postquam comederat, et biberat in Silo, Heli sacerdote se-

dente super sella ante postes templi Domini, et cum esset amaro animo oravit ad Dominum flens largiter.

Quid enim fuit tunc sanctae Ecclesiae manducare, nisi cibum solatii divina cohortatione suscipere? Et bibere ei quid exstitit, nisi de infusa sibi internae consolationis suavitate gaudere. Nam si cibus confortat, potus exhilarat; cibum ergo sumimus, quando visis aeternis praemiis, inter adversa roboramur. Et quasi post cibum bibimus: quia ubi se mens electi in aeternorum bonorum cogitatione roborat, eo copiosius gaudet inter magna adversa quae sustinet, quo magnis laboribus ampliores repositas in coelo retributiones videt. Audax quippe superna refectione tunc reddita, vires renovat, ut tanto fortius terrena despiciat, quanto eam supernorum amor exaltat. Bene itaque postquam manducavit et bibit, surgere Anna memoratur. Surrexit namque, quia ad praedicationis instantiam animum reformavit.

Et quia Judaicus populus adhuc sacrificiorum ritus, adhuc et honorem legalis magisterii, et sublimitatem pontificalis dignitatis habebat, super sellam Heli sacerdos sedere perhibetur. Quod tamen Legis magisterium, quia non spiritaliter, sed carnaliter exhibere poterat, non intra templum, sed ante postes templi sedebat. Quid est enim templum Domini, nisi spiritalis intelligentia sanctarum Scripturarum? Postes autem templi sunt Lex et Prophetia. Unde et in monte Dominus in medio Moysi et Heliae transfiguratus apparuit (Matth. XVII, 3; Luc. IX, 30): quia tunc divinitatis ejus splendor aspicitur, cum non in occidente lit-

tera (II Petr. I), sed in spiritalis Legis et prophetiae significatione, ejus sacramenta requiruntur. Heli ergo sedebat ante postes templi, id est foris, quia doctores synagogae a spiritali Scripturarum intelligentia expulsi erant, et tamen in subversione subjecti populi, auctoritatem habebant magisterii, et dignitatem praelationis. Anna autem amaro animo flevisse scribitur.

Et quia potum Annae ad laetitiam retulimus sanctae Ecclesiae, quae laetari ostenditur, amaro animoflevisse quomodo narratur? Sed rationabiliter intelligi potest, quia ad laetandum hanc contemplatio supernae retributionis extulerat, et compassio repulsae Judaeae in amaritudinem animi afficiendo concitavit. Inter turbines quippe magnae persecutionis deprehensa, revelatis sibi supernis praemiis, exsultavit, sed in amaritudinem incidit, quia electum prius populum perire conspexit. Unde et orans largiter flere describitur, ut tantae affectionis munere, populi sui salutem a Domino impetrare potuisset. Potest et hoc totum aliter intelligi. Nam in Silo, id est in ministerio, quo missa est, manducavit; quia etsi omnem Judaeorum populum lucrifacere non potuit, plures tamen ex eo ad Redemptoris fidem praedicando convertit. Unde et praedicante Petro, una die quinque millia hominum (Act. IV, 4), altera vero, tria millia crediderunt (Act. II, 4). Et quia quod bibimus, facilius glutire possumus, quam quod manducamus: manducavit Anna et bibit, quia difficile alios, alios vero facile praedicando convertit. Nam et ad praedictam Petri praedicationem plura millia uno momento crediderunt,

sed Paulus non ante credidit, quam ipsis praedicatoribus per minas et caedes vehementer obstitit. Postquam autem manducavit, et bibit in Silo Anna, surrexit: quia ut eos, qui erant praedestinati ad aeternam vitam, de Judaea abstulit, sese ad praedicationem Gentium praeparavit. Sed qualem gignere appetebat, ostenditur per hoc, quod additum est:

(Vers. 15.) Et votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulae tuae, et recordatus mei fueris, nec oblitus ancillae tuae, dederisque servae tuae sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitae suae, et novacula non ascendet super caput ejus.

Quid est, quod Anna virilem sexum a Domino postulat, nisi quia eos, quos sancta Ecclesia parere praedicando appetit, Evangelica perfectione fortes esse concupiscit? In comparatione quippe Evangelicae perfectionis, opera illa Legis, quae videbantur fortia, non fuerunt fortia, sed infirma. Ibi enim mandatum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Levit. XIX 18). In Evangelio autem Dominus praecipit, dicens: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Matth. V, 44). Ibi immunditia fornicationis a corpore reciditur, ut fortitudo conversationis, quasi virili sexu praecellat, etiam a corde immunda cogitatio resecatur: Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, jam maechatus est eam in corde suo (Matth. V, 82). Synagoga igitur, quae infirmitate praeceptorum Judaicum populum genuit, non peperit sexum virilem, sed potius muliebrem. Anna itaque dum

virilem sexum sibi dari a Domino postulat, quid aliud exoptare cernitur, nisi tales per Evangelium gignere, qui fortes appareant, et exteriori munditia corporis, et interna charitate?

Et quia de conversione gentilium humanam gloriam praedicatorum ordo non appetit, subjectum est: Dabo eum Domino omnibus diebus vitae suae. Domino namque filium dat qui de eo quem praedicando gignit aliquid suis laudibus non usurpat. Omnibus quoque diebus vitae suae hunc Domino tribuit, qui de virtutibus, in quibus subditus meliorando proficit, propriis favoribus nihil ascribit. Dies namque vitae electi subditi sanctae virtutes sunt, quae ejus animam coruscando illuminant ne in via coelestis patriae vitiorum nocte tenebrescat.

25. Sed perfectus ordo praedicatoris, dum favores de lucro praedicationis habere despicit, subditorum temporalia bona ambiendo non tollit. Unde bene quoque illic subditur: Et novacula non ascendet super caput ejus. Novacula cum super caput ascendit, capillos radit. Quid enim per capillos, qui corpori superfluunt, nisi abundans terrenae substantiae copia designatur? Et quid per novaculam, nisi malorum pastorum cupiditas exprimitur? Qua novacula nati filii caput raditur, cum bona subditorum per praedicatorum cupiditatem rapiuntur. Hinc namque et delinquenti Judaeae per prophetam dicitur: Pastores tui lupi vespere non relinquentes in mane (Soph. III, 3). Vespere namque pastores lupi fiunt, quia intenebrescente, atque decrescente in fine isto saeculo, rapere subditorum bona non metuunt.

Qui in mane non relinquunt, quia dum temporalibus inhiant, inalbescente adventu futuri judicii, danda sibi praemia non reservant. Quos nimirum Michaeas denotat, dicens: Prophetae qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, et praedicant pacem; et si quis non dederit in ore eorum quidpiam, sanctificant super eum praelium (Mich. III, 5). Prophetae quippe populum Domini seducunt, cum praedicatores reprobi auditorum suorum judicia confundunt. Et mordentes dentibus pacem nuntiant, quia in appetitu suae rapacitatis, dum terrena flagitiosorum dona suspiciunt, eis divinae indulgentiae securitatem pollicentur. Super ipsos autem praelium sanctificant, qui in ore eorum aliquid non dant, quia justos etiam districtis sententiis terrent, qui eis pro voto terrena non exhibent. Qui nimirum super caput filii novaculam ponunt, dum praetextu charitatis coelestia praedicant, ut eis terrena per cupiditatem tollant. Hanc certe novaculam quod sancta Ecclesia in praedam subditorum non habeat, doctor egregius in semetipso ostendit, dicens: Non quaero datum, sed quaero fructum (Philip. IV, 77). Hinc item dicit: Qui Evangelium annuntiat, de Evangelio vivat. Ego autem non sum usus hac potestate (I Cor. IX, 14, 15). Qui enim necessaria non curat a subditis alimenta percipere, ostendit plane qua mundani contemptus sublimitate lucra turpia et illicita dona confutaret. Anna igitur dum novaculam non ascensuram super caput filii vovet, aperte mores sanctae Ecclesiae insinuat, quae ad aeternam vitam electos loquendo parturit, 18 sed temporalia

bona eorum per avaritiam nunquam tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc vovente, et non pariente dicitur, apte subinfertur:

(Vers. 12.) Factum est autem, dum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

26. Quid fuit sanctae Ecclesiae pro pariendi desiderio preces coram Domino multiplicare, nisi assiduis orationibus pro convertenda Synagoga insistere? Et quid Judaico sacerdotio os ejus observare, nisi praedicationi sanctae Ecclesiae insidiari? Os namque ejus observavit, quia rectam praedicationem fidei reprehendere vehementer studuit. Bene autem tunc os ejus observasse dicitur, cum illa preces multiplicaret, quia tanto callidius ei nocere studuit, quanto majora ejus desideria in praedicationis instantia recognovit. Denique os ejus non observaret, sed attenderet, si praedicationem fidei nostrae ad salutis suae fructum audire voluisset. Sequitur:

(Vers. 13.) Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia ejus movebantur, et vox penitus non audiebatur.

27. Quid est aliud cor sanctae Ecclesiae, nisi ea quae intra se est devota et erudita beatitudo fidelium? In corde autem suo Anna locuta est, quia sanctae Ecclesiae praedicatio eis tantum profuit qui vero lumine illustrandi erant ex divina praedestinatione. Quid vero est motus labiorum, nisi signorum promotio in sanctis praedicatoribus? Qui profecto, etsi velut foris loquentia labia et in imo stare videbantur, dum caecis visum, auditum surdis, vitam mortuis dabant, magnos

utique meritorum motus exhibebant. Unde et illud ingens labium sanctae Ecclesiae, dum loquens velut in imo stare videretur, quia non solum verbo et conversatione humilis erat, sed et signorum potestate sublimis, ut motus sui, usque ad coelum se extulit, dicens: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Heli itaque tantum Annae labia mota conspexit, et vocem penitus non audivit, quia Judaicum sacerdotium opera apostolorum miratum est, sed ex eorum praedicatione non est promotum in salutem. Vox itaque Annae non audiebatur, quia etsi signorum ostensione sancta Ecclesia mirabilis erat, dum praedicationis verba protulit, ad amorem Redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea sentiat Heli, quam non intelligit? Sequitur:

(Vers. 13.) Aestimavit eam igitur Heli temulentam.

28. Hoc nimirum etiam juxta historiam Actuum apostolorum agnovimus, quia diebus Pentecostes sancti apostoli ebrii crediti sunt, cum, accepta sancti Spiritus plenitudine, Christi magnalia omni lingua loquerentur (Act, II, 4). Spiritualiter autem sancta Ecclesia ebria creditur, quam Judaea non aestimat vera asserere, sed haeretica, et falsa praedicare. Ebria tamen erat, non potatione erroris, sed repletione Spiritus sancti. Etenim mutare cor, mentem alienare consuevit ebrietas. Mutato autem corde pergebat, qui nuper domos intrans, fideles quosque minis terrens, caedibus lanians, jam eum quem persecutus Jesum fuerat verum esse omnipotentis Dei Filium praedicabat (Act. IX, 5, 20). Unde et supe-

rioris sensus insaniam sese perdidisse glorians, dicit: Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. I, 13). Aliud cor se accepisse testificans, ait: Nos autem sensum Christi habemus (I Cor. II, 16). Unde et tanto attentius praedicabat, quanto in sensu Christi vim majoris dilectionis acceperat. 19 Sed dum ardenter sancta Ecclesia diligeret, dum fiducialiter ea quae diligebat praedicaret, Judaeorum sacerdotium ejus verba in onere impatientiae, non in suavitate devotionis, habuit. Quare et sequitur:

(Vers. 14.) Dixitque ei: Usquequo ebria eris?

Et quia ei silentium indicere tentavit, adjunxit:

(Vers. 14.) Digere paulisper vinum, quo mades.

29. Vinum quo madebat Anna digereret, si a fervore praedicationis sancta Ecclesia Judaeorum minis victa tepuisset. Et quia ultro praedicationis sensum ei subtrahere nitebantur, vinum Anna paulisper digerere jubetur. An non digerere Annam Heli tunc jussit, cum Judaeorum principes caesis apostolis denuntiaverunt, dicentes ne ultra loquerentur in nomine Jesu? Sed quia illud quo madebant digerere vinum noluerunt, respondentes, dixerunt: Obedire oportet magis Deo quam hominibus (Act. V, 29). Et iterum: Non possumus quae vidimus et audivimus non loqui (Ibid., IV, 20). Sed quia sancta Ecclesia inter verba libertatis virtutem mansuetudinis custodivit, sequitur:

(Vers. 15.) Nequaquam, Domine mi.

30. Dominum namque vocavit, cui ministerium praedicationis exhibuit, sed Dominum vocans, ebriam se esse abnegat; ut superiori ordini ex humilitate se subderet, et falsae objectioni ex veritate contrairet. Dominum namque eum vocans, honoravit; et ebriam se esse abnegans, quod non erat satis humiliter ostendit. Potest autem ebrietatis objectio erga sanctam Ecclesiam aliter accipi. Nam dum ministerio evangelicae praedicationis insisteret, dum ex lucro credentium, in magnam populorum gloriam veniret, eam sacerdotes Judaeorum non putabant aeternorum bonorum culmen appetere, sed terrenae sublimitatis gloriam desiderare. Dum ergo ebria vocatur, everso statu mentis, coelestia postponere et appetere terrena reprehenditur.

31. Sed quae labentia bona saeculi despexit, dicit: Nequaquam, Domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum. Quasi dicat: Tu me labentis mundi felicitatem appetere cogitas, sed ego tanto infeliciorem me video, quanto felicitatis meae gaudia hinc longius recognosco. Quia vero illic me futuram felicem credo, hic eo valde me infelicem arbitror, quo ad gloriam nullam concupisco. Mulier quippe sancta Ecclesia dicitur pro fecunditate, infelix nimis pro fortitudine, quia et orbem verbo paritura erat, et orbis gloriam non posset perfecte despicere, si non eam supernus amor mira fortitudine roboraret; vel nimis infelix fuit, quia de perditione populi sui non parum doluit. Quam profecto sapiens Salomon vehementer admirans, ait: Mulierem fortem quis inveniet (Prov. XXXI, 10)? Quo in loco etiam notandum est

quia non dicit mulier infelix, sed nimis ego sum. Nimis namque infelix fuit, cui nullum de saeculo blandimentum placuit. Vel certe nimis infelicem se asserit, quae se ab aeternae vitae gaudiis expulsam per primae culpae meritum meminit, ad quae redire non praevalet, nisi per multas vitae hujus tribulationes. Non enim nimis infelix existeret, si ad perdita paradisi gaudia sine praesenti tribulatione reverti potuisset. Hinc namque Paulus, nimiae hujus infelicitatis aerumnam inevitabilem ostendens, dicit: Per multas tribulationes oportet 20 nos introire in regnum Dei (Act. XIV, 21). Ac si ergo detrahenti sibi Judaico sacerdotio sancta Ecclesia respondens dicat: Tu mihi regnum ascribis in felicitate temporis, sed meum illud est ad quod non pertingitur nisi ex afflictione multae tribulationis, sequitur:

(Vers. 15.) Vinum et omne quod inebriare potest non bibi.

32. Vinum namque non bibit, quia de praedicationis officio temporalia lucra non petiit. Aliud quod inebriare potest non bibit, quam in lapsum vitiorum carnis concupiscentia non evertit. Juxta superiorem vero sententiam vinum non bibit, quae aliquid pravitatis haereticae non habuit in refectione. Aliud quod inebriare potest biberet, si de verbi facundia decepta tumuisset. Quia vero recta intentione vera docuit, subdens, ait:

(Vers. 15.) Sed effudi animam meam in conspectu Domini.

33. In conspectu namque Domini animam effundere est conceptam in mente verbi Dei scientiam pro solo conditoris amore praedicare.

Anima quippe effunditur, cum innatus verbi Dei intellectus ad utilitatem audientium divulgatur. Quisquis enim pro humanis favoribus, quisquis pro terreno commodo, verbum Dei praedicat, quia res alia de praedicatione attenditur, in conspectu Domini verbum illud animae non profertur. Quare et doctor gentium asserit, dicens: Non sumus, sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed sicut ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur (II Cor. II, 17). Anna ergo in conspectu Domini animam suam effudit, quia sancta Ecclesia in virtutum omnium culmine perfecta, in eruditione fidelium magna facundiae verba protulit, sed ex vitae verbis soli Deo placere desideravit. Cujus praedicationis etiam ministerium commendat, dicens:

(Vers. 16.) Ne putes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial, quia ex multitudine doloris et maeroris mei locuta sum usque in praesens.

34. Quasi dicat: Quae tibi aeternae vitae bona loquitur, velut idololatra despici non meretur. Ancillam quoque suam se esse asserit, ut cognoscat ex nomine ministerii quia ad aeterna ei appetit lucra famulari. Sequitur: Quia ex multitudine moeroris et doloris locuta sum usque in praesens. Quasi apertius loquatur, et dicat: Hinc agnosce quod nihil a malo spiritu habeam, quia ex multa poena persecutionis ad loquendum venio, et praedicationis instantiam nullis poenis victa derelinquo. Potest etiam dolor Annae ad affectionem sanctae Ecclesiae, moeror ejus referri ad passionem. Ex multitudine quidem doloris locuta est, quae pereunti Judaico populo verbum

praedicationis protulit ex affectu compassionis. Quod Paulus insinuat, dicens: Veritatem dico in Christo Jesu, non mentior, testimonium perhibente mihi conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo: optabam ego ipse anathema esse pro fratribus meis a Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitae (Rom. IX, 1, 2, seq.). Sed qui se ex multitudine doloris loqui insinuat, an ex multitudine loquatur dicat: A Judaeis quinquies quadragenas, una minus, accepi, ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum (II Cor. XI, 24). Sancta vero Ecclesia patienter adversa tolerans, humiliter innocentiae, et veritatis suae virtutem manifestans, quibusdam Judaeae sacerdotibus bonum praedicationis suae loquendo persuasit. Quare et subditur:

21 (Vers. 17.) Tunc ait Heli: Vade in pace, det tibi Deus Israel petitionem quam rogasti eum.

35. Prius quippe Heli oranti Annae prolatis contumeliis contradixit, postea vero in ejus sibi devotione complacuit. Quid est hoc, nisi quod Judaicum sacerdotium, et per alios sui officii ministros praedicanti Ecclesiae obstitit, et per alios cognitae demum fidei nostrae veritati consensit? Nam de obsistentibus dicitur, qui caesis denuntiaverunt apostolis, dicentes ne ultra loquerentur in nomine Jesu (Act. V, 40). De consentientibus autem idem Lucas meminit, dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fidei (Ibid., VI, 7). Tunc ergo Heli pro voto fecunditatis Annae precatus est, cum sacerdotum plurima illa turba, fidei obediens, per praedicationem sanctae Ecclesiae elec-

torum numerum multiplicari desideravit. Quam certe in pace ire optavit, quia fructum praedicationis eam desideravit consequi, sine dolore passionis. Et quia in eorum voto sancta Ecclesia sibi complacuit, sequitur:

(Vers. 18.) Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.

Quasi dicat: Juxta intuitum desiderii tui opus ministerii mei subsequatur gratia divinae dispensationis. Sequitur:

(Vers. 18.) Et abiit mulier in viam suam, et comedit, et bibit, vultusque ejus non sunt amplius in diversa mutati.

36. In viam suam mulier abiit, quia sancta Ecclesia verbum fidei gentibus praedicavit. Quod et apostoli Judaeis comminantes dicunt: Quia indignos vos judicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46). Quae bene mulier tunc dicitur, cum recedit, quia per praedicationem Redemptoris exhibitura erat in gentibus fructum magnae fecunditatis. Comedit autem, et bibit, et tamen vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati, quia magna lucra de conversione gentium habuit, sed persecutionem quam in Judaea passa fuerat, etiam in gentibus invenit. Sed ordine quo abierit edisserens, ait:

(Vers. 19.) Et surrexerunt mane, et adoraverunt coram Domino; reversique sunt, et venerunt in domum suam, in Ramatha.

37. Quid est autem quod supra de sola Anna singulariter dicitur: Abiit mulier in viam suam, nunc vero pluraliter: Surrexerunt mane, nisi ut cum viro descendere cognoscatur? Et quia vir

sanctae Ecclesiae Redemptor humani generis est, qui jam ad coelos ascenderat, cum ipsam Judaeam incredulitatis suae caligine obrutam relinquebat, quomodo de Anna et de viro suo Helcana intelligi in Christi et Ecclesiae typo nunc potest quod simul mane surgerent, et in civitatem suam pariter redirent? Sed quia civitatem Ramatha, coelestem patriam designare jam diximus, quomodo hoc sanctae Ecclesiae convenit, quae statim ut a Judaeorum praedicatione cessavit, ad coelestem patriam non ascendit? Verum quia resurgens a mortuis Dominus, missis in praedicatione doctoribus loquitur, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII, 20), absurdum non est ut cum eo sancta Ecclesia surgere et reverti sentiatur. Qui enim electos suos per spiritalem praesentiam nunquam deserit, et cum stantibus permanet, et cum abeuntibus recedit. Ramatha vero coelestem patriam designare diximus, sed quod nihil aliud significare possit non diximus. Quid ergo aliud hoc 22 in loco significat, nisi adimpletionem prophetiae in gentium vocatione? Ramatha quippe visio consummata dicitur, ut jam diximus. Quid vero est gentium jam impleta vocatio, nisi prophetarum visio consummata? Nam visionem asserebat, sed non consummatam, qui de futuro adhuc quod viderat pronuntiabat, dicens: Omnes gentes quascunque fecisti venient, et adorabunt coram te, Domine (Psal. LXXXV, 9). Hinc item repromittit, dicens: Adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes servient ei (Psal. LXXI, 15). Visio igitur con-

summata recte prophetarum promissio dicitur, quia nimirum, auctore Deo, juxta eorum oracula, in Redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Mane autem cum viro suo Anna surgere dicitur, quia sancta Ecclesia in exortu interni luminis ad gentes transiit cum verbo praedicationis. Vel mane surgit, quod Judaeam in nocte infidelitatis deseruit. Mane etiam surgit, quia prosperum iter in conversione gentium invenit. Et coram Domino adoravit, quia in repulsione Synagogae incomprehensibile judicium venerata est omnipotentis Dei. Adoravit quippe, et recessit, quia cum a gentis suae praedicatione pro sola Dei omnipotentis ordinatione recederet, divino judicio per obedientiam obsecuta est quod penetrare intelligendo non potuit. Adorans autem reversa est, quia ministerium praedicationis in vocatione gentium adimplere proposuit, sed tantum ejusdem praedicationis modum in superna contemplatione quaesivit. Reverti enim praedicatoribus est ad divinae contemplationis lumen recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, qua et ad venerationem fidelium luceant, et quam loquendo auditorum suorum mentibus infundant. Hinc namque est quod praedicator egregius ante ad tertii coeli secreta sustollitur, et sic terrena disponere perhibetur, et paradisi secreta ingrediens verba percipit, quae non licet homini loqui (II Cor. XII, 2), ut discernere et loqui utiliter foris possit. Anna ergo reversa memoratur, quia sancta Ecclesia dum terrena disposuit, qualiter sint eadem terrena disponenda, in ea ad quam saepe revertitur Dei contemplatione instruitur. Et tunc demum in

domum suam venit, quia in auditorum devotione collocare se potuit, cum accedendi ad eos modum sursum revertendo cognovit. Domum namque sanctae primitivae Ecclesiae gentium devotio exstruxit, quam, dum sibi in eis condidit, custodiae sollicitudine inhabitavit. Quae videlicet domus posita in visione consummata describitur, quia non ante condi potuit quam vocationis ejus praedictum a prophetis tempus advenit. Sequitur:

(Vers. 19 et 20.) Cognovit autem Helcana Annam conjugem suam, et recordatus est ejus Dominus. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna et peperit filium.

38. Helcana Annam conjugem suam tunc cognovit, cum Redemptor noster praefinitum tempus vocandae gentilitatis aspexit, quo dum novae sponsae, sanctae videlicet Ecclesiae, gremio gratiam superni amoris infunderet, novam ex ea prolem fidelium generaret. Nam velut nondum cognoscebat eam, cum volentes transire in Asiam praedicatores a Spiritu sancto prohibiti sunt (Act. XVI, 6). Hinc est, quod cum ad praedicationem Judaeae discipulos suos mitteret, per semetipsam Veritas prohibet dicens: In viam gentium non abieritis, et in civitates Samaritanorum non intraveritis (Matth. X, 5). Quando autem cognovit 23 Annam conjugem suam Helcana, tunc recordatus est ejus Dominus, quia gentilitas tunc venisse in Dei memoriam visa est, cum sancta Ecclesia, Verbo Dei per amoris gratiam conjuncta, in salute visitatur. Quid est hoc loco circulus dierum, nisi innumeris sancti Spiritus ostensa radiis manifestatio divinae voluntatis? Quae pro-

fecto dum praedicatorum suorum mentibus, in contemplatione suspensis, claritates supernae dispositionis innumeras exhibet, nimirum, veluti plures dies, temporum circulus clausas tenet. Circulus quippe dierum Annae conceptum praevenit, quia sanctae Ecclesiae Verbum Dei ad docendum non ante infunditur, quam ab ea supernae dispositionis radii plenius agnoscantur. Quae concipiens filium peperit, quia ii quos in fide Redemptoris parit nova conversatione robusti sunt.

(Vers. 20.) Et vocavit nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulasset eum.

39. Samuel interpretatur, nomen ejus Deus. Quem ergo nobis Samuel convenientius insinuat, quam praedicatorum ordinem, qui ad fidem vocatus est ex gentilitate? Quia enim fortis conversatione est, potestate sublimis, et dum in eo speciale signum gratiae divinae conspicitur, ad venerationem praedicationis ejus devotae auditorum turbae deducuntur, recte nomen ejus nuncupatione declaratur. Hinc est quod ad Moysen a Domino dicitur: Posui te in deum Pharaonis (Exod. VII, 1). Hinc item in lege prohibens, ait: Diis non detrahes (Ibid., XXII, 28). Et notandum quia cujus nomen deus dicitur, filius, non filia fuit, quia certe pastoralis dignitas, cum infirma conversatione deprimitur, splendore tam celsi nominis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad evangelizandi ministerium ex gentilitate promotus excellentiae dignitatis suae meritorum gratia impar non fuit, recte nunc dicitur: Vocavit nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulas-

set eum. Et notandum quia hoc loco postulare dicitur quod postulando promeruit. Apertis ergo verbis ostenditur cur Annae primogenitus tanto nomine censeatur. Quod tale est ac si dicat: Idcirco ei tantum nomen imposuit, quia is qui superno munere nascitur meritorum gratia magnus fuit. Sed ut ostendatur quo studio eum provida mater foveat, sequitur:

(Vers. 21 et 22.) Ascendit autem vir ejus Helcana, et omnis domus, ut immolaret hostiam solemnem, et votum suum; et Anna non ascendit. Dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans.

40. Quae est autem immolatio solemnis hostiae, nisi illa sanctae Ecclesiae amoris oblatio, qua conditori conjungitur in aeterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc ascendit, cum Redemptor noster jam de morte triumphans, jam possibilitatis nostrae tenebras superans, carnem, quam pro nostra salute suscepit, ad coelestia sublimavit. Cum quo et omnis domus ejus ascendit, quia priores electos Synagogae in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolavit solemnem hostiam, cum se aeterno Patri per glorificatae carnis materiam in coelo exhibuit, et angelorum naturam, sicut de redemptione nostra, ita etiam de eorum reparatione laetificavit. Ad hanc solemnem hostiam Anna invitatur, quia sancta Ecclesia superni sponsi spirituali cohortatione ad aeternam contemplationem divinae claritatis per quotidiana desideria amoris accenditur. Quae tamen ab ascensu suo abstinet, 24 ut filium lactet, quia ut prosit hic Christi parvulis,

dilationem suae gloriae patienter sustinet. An non ad immolationem hujus solemnis hostiae mater illa invitata fuerat, quae dicebat: Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Phil. I, 23)? Sed quae per amoris desideria ad sponsi speciem trahitur, an amet lactare filium, dicat: In carne mihi manere necessarium est propter vos (Ibid., 24). Quo etiam cibo se Corinthios aluisse insinuat, dicens: Lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. III, 2). Lactare quippe parvulos sanctae Ecclesiae est pastoribus infirmorum sive simplicium auditorum corda planioris Scripturae pabulo enutrire. Quibus profecto idem doctor egregius dicit: Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2).

41. Ablactantur autem infantes, cum parvuli sanctae Ecclesiae tam spiritualis eruditionis quam bonae conversationis incrementa suscipiunt, et jam non planiora sacri eloquii, sed alta ejus sacramenta requirunt. Et ablactatus infans ante conspectum Domini ut appareat ducitur, cum per adhortationem praedicatorum quisquis subjectus bene proficiens bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur ut appareat, non tantum ut videat defertur, sed etiam ut videatur. Quia enim in fine a Domino multi audituri sunt: Nescio vos (Matth. XXV, 12), apparere in conspectu Domini Samuel dicitur, quia electus, et humilis subditus, dum perfecte praesentia despicit, adveniente extremo judice nequaquam reprobatur. Quos autem saeculum in sui amore defixos retinet, in conspectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum transeuntium

videri elatiores appetunt, hoc profecto superbiendo agunt, ut ab eo quo solo videri debent honorabiles nunquam videantur. Unde et rex electus, et in rerum culmine positus, ne in flore saeculi deciperetur obsecrat, dicens: Ne projicias me, Domine, a facie tua (Psal. L, 13). Anna ergo et ablactare filium repromittit, et ante conspectum Domini ut appareat ducere, quia sancta Ecclesia electos subditos quos erudit praesentia perfecte despicere docet, et bona agere, et ad aeterna bona per humilitatem festinare. Et notandum quia ab ablactationis loco ductus asseritur, qui apparere debere in conspectu Domini perhibetur, quia videlicet, non parum interest spiritualis itineris, cum ab eo quod de coelesti magisterio discimus in usum perfectae tendimus operationis. Quia vero a studio ejusdem boni operis nunquam cessandum est, sequitur:

(Vers. 22.) Et appareat ibi jugiter.

42. Jugiter namque ibi apparemus unde nunquam discedimus. Jugiter ergo in conspectu Domini apparere est decorem bonae conversationis nullis vitae tenebris obscurare, quia qui ad illicita nulla defluit, a secreto divini intuitus nunquam exit; et quasi in luce positum hunc divina bonitas respicit quia eas quas damnavit peccatorum tenebras electione sui examinis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolandam solemnem hostiam se non ascensuram Anna denuntiat, quia sancta Ecclesia tandiu custodire filios proponit, quandiu de eorum perfectione secura fieri valeat quia ipsi ab accepta bonitate ulterius non recedant. Potest tamen ascensus

solemnis hostiae ad altitudinem sanctae praedicationis referri. Nam de ascensu viri ejus per Prophetam scriptum est: Ascendit super cherubim, et volavit super pennas ventorum (Psal. XVII, 11). Super cherubim quippe Dominus 25 ascendit, quia in sublimibus praedicatorum suorum mentibus ascendit, et scientiae suae altitudinem ponit. Et super pennas ventorum volat, quia coram spiritualibus eorum oculis in altitudinem mirae intelligentiae se sancti Spiritus flatibus elevat. Et tenebras latibulum suum ponit (Ibid., 12), quia majestatis suae sublimitatem reprobis abscondit. Sed in circuitu ejus tabernaculum suum (Ibid.), quia quos per sublimia dona elevat, eis suae Majestatis etiam gloriam manifestat.

43. Bene autem cum Helcanae ascensus asseritur, omnis domus ejus ascendisse perhibetur, quia illos quorum mentibus eminet in altitudine suae contemplationis velut domesticos et familiares tenet. Quae est autem Helcanae, id est Redemptoris nostri hostia solemnis, nisi sanctorum suorum cordibus ineffabilis illius internae amor eruditionis? Nam eorum quisque sibi ineffabiliter complacet in eo, quod se ostensa Redemptoris sublimitas tam sublimiter docet. Anna ergo se cum viro suo ascendere abnegat, donec filium lactat, quia sancta Ecclesia tandiu vitavit alta praedicando contingere, quandiu cognovit rudes auditores suos velut parvulos alta capere nequaquam posse. Hinc namque in ipsis sanctae Ecclesiae primordiis factum est ut, velut parvulo adhuc Annae filio, per trium evangelistarum scripta, Matthaei scilicet, Lucae et Marci, lac pro-

pinaretur, qui humanitatis Dominicae historiam scribentes, pauca de ejus divinitate tractaverunt; sed cum parvulus Ecclesiae populus cresceret, et in mensuram aetatis plenitudinis Christi proficeret (Ephes. IV, 13), cui lactis potus non suffecerat, pasci cibo solido perquirebat. Compulsa itaque mater Ecclesia ascendere est, ut ipsa quoque cherubim fieret, volantique super se Redemptori appropinquaret, pennas assumeret, ambulantem super eas in sacramentorum altitudine teneret, atque ex ejus Majestate caperet quod poscenti unico alimentum daret. Unde factum est ut rogatus a fratribus evangelista Joannes, non solum humana sed etiam angelica superans, condita cuncta transcenderet, et quem videre meruit unigenitum in sinu Patris praedicaret, dicens: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I, 1). Tunc ergo Anna ascendit, cum sancta Ecclesia se in celsitudinem divinae praedicationis tam sublimiter extulit. Tunc etiam immolavit solemnem hostiam, quia de cognitione divinitatis in auditorum suorum cordibus flammam mirae devotionis accendit. Solemnis quippe hostia fuit, de incomparabili eloquio, singularis oblatio devotionis. Tunc in conspectu Domini filium adduxit, cum auditorum suorum cordibus perfectam cognitionem summae divinitatis intimavit. Quae profecto Dei cognitio, quia non solum fide tenenda est, sed confessione, et quod credimus, et confitemur, nec ignorare ulterius, nec silere permittimur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur,

jugiter in conspectu Domini manere declaratur. Sequitur:

(Vers. 23.) Et dixit ei Helcana vir suus: Fac quod tibi bonum videtur; mane, donec ablactes eum.

44. Quid est quod Annae consilium viri sui auctoritate roboratur, nisi quia propositum sanctae Ecclesiae non ex humano praesumitur judicio, sed ex divino? Nam quidquid sancta Ecclesia in subjectis sibi nationibus disponere voluit, tunc demum id ratum habuit, cum ex internae veritatis judicio quid disponendum esset agnovit. Et quia advocatum 26 habemus apud Patrem (I Joan, II, 1), qui interpellat pro nobis, subjungit, atque ait:

(Vers. 23.) Precorque ut impleat Dominus verbum suum.

45. Quod est verbum, quod implendum asseritur, nisi praedestinata conversio gentilitatis? Et quia per ejus sanguinem reconciliamur Deo, ipse pro implendo verbo precatur, cujus obtentu salus nostra perficitur. Precari etiam ei est se in humanitate assumpta pro salute nostra aeterno Patri continue exhibere; quod dum sic se offerre non desinit, receptioni nostrae aditum ad vitam facit. Quia vero dispositionis suae consilium exquirendo perfecit, apte subinfertur: Mansit ergo mulier, et lactavit filium suum donec amoveret eum a lacte. Deinde sequitur:

(Vers. 24.) Et adduxit eum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, et tribus modiis farinae, et amphora vini; et adduxit eum in domum Domini in Silo.

46. Quid namque per vitulum hoc loco significatur, nisi propositum imitandae vitae perfectorum? Sed vitulus est cum in corde exoritur proficientis, bos autem cum per robur virtutis ad affectum perducitur magnae conversationis. Quo in loco valde quaerendum est cur non unus vitulus, sed tres ad tabernaculum adducti perhibentur. Sed in tribus vitulis infans delatus ostenditur, ut eorum formam insinuet qui ad praedicationis ministerium instruuntur. Perfectus etenim doctor, et peccatoribus convertendis, et custodiendis justis invigilat. Quasi enim colonus summi patrisfamilias utrumque bovem aratris inserit, ut non solum vigilare stantibus ne corruant, sed etiam lapsos possit erigere ut subsistant. Sed qui duos boves habet in subjectorum sollicitudine, ut esse perfectus valeat, bovem tertium jungat in divina contemplatione, ut et corda proximorum integro jugo, loquendo, velut arando, aperiat, et semetipsum per singularem amoris fortitudinem ad conditoris sui speciem semper extendat. Samuel ergo in vitulis tribus ad domum Domini ducitur, cum bene quisque proficiens proponit ut ex labore praedicationis prodesse valeat proximis, et ex secreto quietis inhaerere intimae visioni conditoris. Et quia id bene exhibere animus imperiti nunquam poterit, in tribus etiam farinae modiis offertur. Ex farina quippe cum panes fiunt, praeparatio refectionis perficitur. Quod vero non in panibus, sed in farinae modiis offertur, bonam devotionem doctrinam proponere ostenditur, non ipsius doctrinae commodum exhibere. Modius ergo farinae sanctae

praedicationis praeparationem significat. Sed in tribus modiis farinae infans adducitur, quia dum praedicare proponimus, verbum scientiae praeparamus peccatoribus ad conversionem, justis ad statum perseverantiae, et nobis ad supernam contemplationem; vel certe unus modius est, ut diximus, pro conversione peccatoris, alius pro disciplina conjugati, tertius vero pro excellenti puritate continentis. Et modii quidem dicuntur pro mensura discretionis. Unde et beatus Paulus perhibet, dicens: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. XII, 3).

47. Quod profecto, qua praedicatorum ordo electus exigentibus [Forte, electus ex gentibus], non ex levitate vanitatis habuit, sed ex virtute bonae intentionis, sequitur: Et amphora vini. Virtus vero bonae intentionis est charitas Dei, quae in electorum cordibus diffunditur, per donum Spiritus sancti. Quod nimirum charitatis donum recte vini appellatione figuratur, 27 quia mentem occupat, et a terrenis affectibus alienat, ut intentionem ad saeculum non habeat, quam ad appetenda sola coelestia inflammat. Verum, ut hujus quoque virtutis non perfectio, sed initium designetur, amphora vini, et non poculum fuisse ostenditur. In amphoram quippe reponimus quod quandoque per poculum propinemus. Hinc est enim quod is qui supernae charitatis perfectionem gustaverat, Deo omnipotenti confitebatur dicens: Impinguasti in oleo caput meum, et poculum meum inebrians, quam praeclarum est (Psal. XXII, 5)! In amphora ergo vini Samuel oblatus ostenditur, quia electus quisque, cum ad

evangelicae praedicationis ministerium praeparatur, ipsius praedicationis bonum proponit, non pro vana hujus saeculi ambitione, sed pro sola charitate impendere. In vitulis ergo adducitur pro proposito fortitudinis, in farinae modiis pro doctrina verbi, in amphora vini pro intentione charitatis.

48. Quae profecto virtutum initia, ubi sint perficienda edocet, cum subjungit: Et adduxit in domum Domini in Silo. Domus Domini sancta Ecclesia recte intelligitur, quae nimirum in Silo sita esse perhibetur. Silo autem locus est in quo arca Dei mansisse perhibetur. Quid ergo aliud Silo isto in loco significat quam veteris legis traditionem? Nam velut arcam Dei continet, dum carnalem litteram foris exhibet, quae in suis secretis spiritalem scientiam clausam tenet. Quid est ergo, quod domus Domini in Silo sita esse perhibetur, nisi quia sancta Ecclesia in sacramento Scripturarum velut in loco fundata cognoscitur? Illuc Samuel adductus asseritur, illic oblatus, quia praeter sanctam Ecclesiam locus non est ubi merita virtutum crescant, et ad culmen perfectionis veniant. Sed cum ipse qui adductus est asseritur, ejus quoque dilationis causa memoratur, cum subditur:

(Vers. 24.) Puer autem adhuc erat infantulus.

Nam si infantulus tunc non esset, dum per se posset accedere, duci huc ab alio non oporteret. Sequitur:

(Vers. 25.) Et immolaverunt vitulum, et obtulerunt puerum Heli.

49. Superius de sola Anna dicebatur: Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat. Nunc autem de Helcana pariter, et de Anna subjungitur: Et immolaverunt vitulum, et obtulerunt puerum Heli. Tunc immolatus est vitulus, cum adductus est Samuel, et oblatus. Si ergo ibi erat tunc Helcana, et cum ducebatur, et cum offerebatur, quare non dictum est, adduxerunt eum secum, sicut dictum est, immolaverunt, et obtulerunt? Sed quia haec ad Ecclesiam et ad Christum retulimus, illi lactare, illi adducere pertinet, offerre et immolare sibi et Christo. Ipsa quippe institit verbo praedicationis, sed quibus doctrinam insinuat virtutem adimplendae operationis nequaquam subministrat. Litteram quippe Scripturae loquendo exhibet, sed ipsum bonum se petentibus nonnisi cum sponso dare potest. Immolatur ergo vitulus cum divina gratia cordi bona petentis infunditur, ut bona quae destinando deliberat studio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia victima boni operis propositi ab omnipotenti Deo devotae mentis oblatione suscipitur, si id quod ei vovendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione vituli Dominus in Evangelio ait: Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis 28 Pater meus coelestis dabit spiritum bonum petentibus se (Matth. VII, 11; Luc. XI, 13)? Hinc Paulus ait: Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet, unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus (II Cor. IX, 6, 7). Quid

namque est destinare in corde, nisi proponere ex deliberatione? Dum ergo destinavit dixit, quasi vitulum adductum asseruit. Sed dum addidit, non ex tristitia, aut ex necessitate, quia hilarem datorem diligit Deus, adductum vitulum qualiter immoletur exposuit. Adducuntur ergo vituli cum ad agenda fortia bene proponenda praeparamur, sed vitulus immolatur cum deliberatio boni propositi Deo impenditur in oblatione magnae devotionis. Uterque autem, id est vir et uxor, vitulum immolasse perhibentur, quia eadem hilaritas fidelibus subditis praedicatoris voce ostenditur, atque in eorum cordibus divina gratia propagatur. Pariter ergo vitulum immolant cum in corde bene proficientis subditi divina convenit cum humana praedicatione. Tres autem vituli adducuntur, quia cum auxilium lapsis et stantibus ferre, et nobis ipsis opem custodiae proponimus, dum una bona intentione haec attendimus, tria quidem sunt respectu operis, sed unum in munere oblationis. Tria quidem sunt, quia erga nos, et proximos nostros diverso respectu et diversis temporibus exhibentur, sed unus sunt vitulus, quia simul proponuntur, et pari devotione oblationis Deo impenduntur, et una in eis hilaritas, et alia non habetur.

50. Sequitur: Et obtulerunt puerum Heli. In Heli non solum personae doctorum veterum, sed etiam doctrinae figurantur. Quid est ergo quod puer Samuel Heli oblatus asseritur, nisi hoc, quod aperte cognoscitur, quia quisquis praedicando aliis prodesse nititur, non solum nova scribere debet, sed etiam vetera? Unde et Dominus in

Evangelio per parabolam dicit: Ideo omnis scriba doctus in regno coelorum similis est homini patrifamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera (Matth. XIII, 52). Samuel ergo Heli tunc offertur, cum mens bene proficientis subditi legis et prophetarum scientia eruditur, ut in libris antiquorum occidentem litteram legat, sed etiam secundum spiritum vivificantem intelligat; et sic quod foris sonat accipiat, ut praeter elementorum sonum, quod intus insonet spiritus recognoscat; et ad fidem nova habeat, sed, quoties necesse fuerit, ad Novi Testamenti confirmationem Scripturas veteres adducat. Tunc quippe defendere nova poterit, cum eorum rationem ex veteribus agnoscit. Aperte igitur Samuel Heli oblatus asseritur, quia solum sufficienter nova praedicat qui eam rationem qua intelligenda sunt vetera non ignorat. Et quia easdem Scripturas veteres intelligere sine praeceptore non possumus, et doctor nihil in nobis docendo proficit, si quod ipse foris loquitur in cordibus nostris per divinam gratiam non infundatur, mater non sola puerum obtulit, sed cum viro. Ei autem cui filium tradit se cum verbo praeconii Anna insinuavit, dicens:

(Vers. 26.) Obsecro, mi Domine, vivit anima tua, ego sum illa mulier, quae stetit coram te hic.

51. Coram Heli Anna stetit, quia sancta Ecclesia doctorum synagogae nullis persecutionibus corruit. Quod tale est ac si dicat Ecclesia glorians Synagogae praepositis: Idcirco orbem parere per Evangelium Deo potui, quia adversa quae mihi intulistis invicta toleravi. Nam si poenis victa vetustati 29 me subderem, novam Redemptori

tot nationum sobolem nequaquam genuissem. Et quia humiliter loquitur, obsecrando Dominum vocat. Quia vero ei vitae aeternae pignus in fide Redemptoris dari appetit, dicit: Vivit anima tua. Sed quae se stetisse gloriata est, magna de se protulit. Et quia eadem magna humiliter, non superbe, dixerat, ea protinus ad laudem omnipotentis Dei retulit, dicens:

(Vers. 27.) Oravi, et dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum, idcirco et ego commendavi eum Domino.

52. Divina gratia ad hoc sanctae Ecclesiae filios tribuit, ut eos doctrina veritatis instituat, bonis moribus exornet, pia super eos custodia vigilet, a malo declinare perfecte faciat, et ad aeternam patriam sufficientem bonorum operum copiam praeparare. Haec profecto ministerii pastoralis sunt, sed electus praedicator ea suis viribus implere posse diffidit. Quia ergo nec sua virtute aliquos per Evangelium potest gignere, nec quos generat custodire, recte per Annam in Ecclesiae typo nunc dicitur: Oravi, et dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum. Idcirco et ego commendavi eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commendatus Domino. Nam ut gignere possit obsecrat; et ut hi quos orando obtinet in sancta conversatione permaneant, eos item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eisdem precibus nunquam desinit, cunctis diebus se commendare filium Deo dicit. Cunctis namque diebus Domino filium commendare est ei pro eorum salute quos generat omni hujus vitae tempore supplicare. Dies namque quibus

Domino commendamur tempora praesentis vitae significant. In quibus profecto diebus tanto validioribus divinae protectionis auxiliis indigemus, quanto gravioribus spirituum malignorum tentamentis impetimur. Quia vero in plerisque Codicibus non commendatus, sed commodatus legitur, a bono intellectu non vacat. A matre quippe Ecclesia in hac vita filii commodantur. Quidquid vero commodamus, id reddi nobis in fide excipientis exspectamus. Dies vero virtutum spiritalium claritates sunt. Quibus profecto diebus Annae filius Domino commodatur, quia ei sancta Ecclesia electos offert in claritate virtutum, ut eos postmodum ad augmentum sui aeterni gaudii sibi omnipotens Deus exhibeat in splendoribus praemiorum. Et notandum quia omnibus diebus commendatus asseritur, ut ei de eo quod habendum est de spirituali conversatione nihil desit, quem praedicator electus in aeterna vita recipere tenebrosum ex aliqua parte non poterit. Sequitur:

(Vers. 28.) Et adoraverunt ibi Dominum.

Et nos membra sanctae Ecclesiae, cum per scripturas Testamenti Veteris, venerationi, et praecepto conditoris submittimur, ibi profecto Dominum adoramus, quia Patrum veterum fidem tenemus, et eamdem fidem per dilectionem in bono opere exercemus.

CAPUT II.

Haec de principio typica expositione protulimus; nunc in ejusdem verbis historiae eruditionem nostram per moralem significationem requiramus.

(I Reg. I, 1.) Fuit vir unus, inquit, de Ramatha Sophim.

1. In hoc viro uno quid rectius quam unusquisque 30 novus saeculi contemptor designatur? Vir namque dicitur, quia proposito fortis est; unus vero, quia amore singularis; vir namque est, quia ex magna virtute cuncta praesentia despicit; sed unus, quia sola omnipotentis Dei specie frui concupiscit. Quisquis enim perfecte terrena despicit, vir est ex fortitudine, sed si conditorem suum ardenter videre non cupiat, non est unus ex intentione. Perfectio igitur viri in praeconio ponitur unitatis, ut qui saeculum potenter despicit mentem non dividat, solis supernis inhiet, ad ea tantum quae de visione conditoris sunt aeterna gaudia suspiret. Talis profecto erat qui Deo confitens ait: Quid mihi restat in coelo, et a te quid volui super terram (Psal. LXXII, 25)? Hinc item dicit: Vultum tuum, Domine, requiram (Psal. XXVI, 8). Qui enim in terra nihil voluit, profecto vir fuit; sed qui neque in coelo, neque in terra aliquid praeter ipsum voluit, qui, spretis omnibus, solum ejus vultum quaesivit, non solum vir, sed etiam unus exstitit. De hac unitate Dominus in Evangelio Marthae loquitur, dicens: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima; porro unum est necessarium (Luc. X, 41, 42). Hinc Lucas de perfecto credentium numero loquens, ait: Erat eis cor unum, et anima una (Act. IV, 32). Unum quippe eis cor erat, quia per intentionem rationis solum conditorem aspexerant; unam animam habebant, quia per affectionem amoris solum ejus faciem videre desiderabant. Hinc est quod

diligens Propheta secum reputat, dicens: Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei (Psal. XLI, 2)? Pro hac unitate obtinenda Veritas docens ait: Qui non renuntiaverit omnibus quae possidet non potest meus esse discipulus (Luc. XIV, 33).

2. Quae etiam nostra sunt, quia hi qui, abrenuntiantes saeculo, remotioris vitae secretum petivimus, monachi vocamur. Monos quidem Graece, Latine autem unus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inscribimur, ut vox nominis nostri nobis insinuet altitudinem dignitatis, et animus noster tanto ardentius ad conditoris visionem se erigat, quanto sublimitatem claritatis, in qua semper debet consistere, quasi in fronte praelatam portat. Sed divini amoris sublimitas in sola catholica Ecclesia veris electis impenditur. Bene ergo vir, qui unus dicitur, de Ramatha Sophim, de monte Ephraim fuisse perhibetur. Ramatha quippe, ut jam dixi, Hebraeum nomen est, sed Latina locutione dicitur Visio consummata. Quae profecto appellatio sanctae Ecclesiae convenit, quae antiquitus a prophetis praevisa est, sed in finem saeculorum in Redemptoris fide disposita. Consummata ergo visio sancta Ecclesia dicitur, quia per Redemptorem humani generis erecta est in religionis culmine, quae olim tantum praevisa erat spiritu prophetiae. Haec autem Sophim esse describitur in monte Ephraim aedificata (Supra, initio expositionis allegoricae), quia contemplatione Dei celsissima est, et spiritalibus virtutibus fecunda. Sophim quippe specula dicitur, Ephraim fructificans. Quae profecto vocabu-

la situm sanctae Ecclesiae recte insinuant, quae non solum intentione visionis alta est, sed excellentia conversationis. Quibus etiam vocabulis et haereticorum dementia, et caeterorum improborum sterilitas reprobatur. Illi quidem, dum a rectitudine fidei deviant, speculationem sublimitatis non habent; isti vero, quia recta vident quae agant, et ea facere semper dissimulant, speculam quidem habent, sed virtutum montem 31 excellenti vita non obtinent. Sancta vero Ecclesia quia in Sophim, id est in speculatione sublimis est, gloriatur, dicens: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Quia etiam in virtutum monte per boni operis fructum constituta est, elisam reproborum fidem reprobans, ait: Fides sine operibus mortua est (Jac. II, 20, 26). Hinc item praedicans dicit: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei (Galat. VI, 10). Vir ergo qui unus dicitur de monte Ephraim esse memoratur, quia et terrena despicere, et superna desiderare, ei solum prodest qui per fidem catholicam intra sanctam Ecclesiam sese continet. Sequitur:

(Vers. 1.) Et nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filii Heliu, filii Thau, filii Suph.

3. Hoc etiam nomen superius ostendimus, quia ab Hebraea lingua in nostram, Dei fervor, verteretur. Quod profecto nomen viri bene congruit ordini spiritalis expositionis. Qui enim vir unus dicitur, necesse est ut ex Dei fervore censeatur. Quis enim aut temporalia despicere, aut amare coelestia sine divina gratia possit? Necesse quippe est ut hunc gratia divina praeveniat,

quatenus, Spiritus sancti igne succensus, quanto ardentius summa diligit, tanto fortius ima contemnat. Cui etiam in genealogiae ordine quatuor patrum nomina perscribuntur, quia in fide Redemptoris eorum praedicatione genitus est qui in eumdem humani generis Redemptorem per quatuor Evangelistarum scripta de omni mundi parte credidere. Qui etiam Ephrathaeus dicitur. De monte Ephraim et Ephrathaeus est qui in fertili terra sterilis non est. Nam plerique intra sanctam Ecclesiam nomine censentur fidei, cujus nullos proferunt fructus actionis. Qui nimirum dum de Ecclesia prodeunt, velut de monte fructifero esse sentiuntur; sed quia ipsi bonorum operum non habent fructum, non sunt Ephrathaei. De monte ergo Ephraim est, et Ephrathaeus non est, qui fidem catholicam in Ecclesia dedicit, sed opera digna fidei non impendit. Talibus profecto veritas in Evangelio comminatur, dicens: Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus (Matth. XXI, 34). Hinc sub ficulneae specie, colono sanctae Ecclesiae repulsionem infructuosae animae imperans, ait: Succide eam, ut quid terram occupat (Luc. XIII, 7)? Hinc Joannes Baptista comminans, ait: Jam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quae non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (Matth. III, 10; Luc. III, 9). De monte quoque Ephraim eos esse ostenderat, sed non Ephrathaeos, de quibus Veritas in Evangelio per parabolam dicit: Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis (Matth. XXI, 41). Vir ergo de monte Ephraim,

dicitur Ephrathaeus, quia quicunque intra sanctam Ecclesiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abjicimus, coelestia amamus, oportet et ut a terrenis quae despicimus per boni operis laborem separemur, et ad ea quae diligimus coelestia praeparemur. Esse ergo in Ecclesia, et opera bona non facere, quia ad acquirendae aeternae salutis bonum non prodest, vir qui de monte Ephraim asseritur, etiam Ephrathaeus fuisse memoratur.

4. Unde et duas uxores habere describitur, quia activae vitae per fecunditatem boni operis et contemplativae vitae conjungitur per amorem internae delectationis. Quamobrem Phenennae filil fuisse dicuntur, Annae autem filii non fuisse. Quid enim sunt activae vitae filii, nisi bonorum operum fructus? 32 Et quid est quod Anna filios non habet, nisi quia rudis contemplatio ea quae jam amare coepit internae contemplationis gaudia cito non obtinet? Filii quidem sunt contemplativae vitae gaudia internae visionis. Sed mens, quae contemplari aeterna inchoat, ad eorum gaudia excipienda tanto difficilius pervenit, quanto etiam illorum pulchritudinem non attendit. Quis ergo in gloria ejus pulchritudinis gaudere praevalet quam non videt? Mens autem quae in aeternorum bonorum contemplatione se noviter elevat, ad ea tanto tardius assurgit, quanto humanitatis suae familiares tenebras velociter non deponit, quia dum a se abjicere mundanas curas non praevalet, velut in oculis gestat pulverem, quo id quod cupit videre non potest. Prius ergo abjiciendus est pulvis ex oculo, deinde ocu-

lus refovendus. Pulvis quippe abjicitur cum ab intentione mentis cuncta rerum corporearum phantasmata removentur, et oculus refovetur, cum usu continuae meditationis eadem mentis intentio ad aeterna sustollitur. Quae profecto cum diuturna consuetudine in supernis morari didicerit, eadem diuturnitate consuetudinis, puritatem obtinet, qua dum clarius aeterna respicit, in eorum gloria exsultare plenius possit. Anna ergo non habuisse filios dicitur, ut non solum inchoantis imperfectio designetur, sed etiam vitae contemplativae celsitudo. Magno enim meritorum sita est culmine, quae in fecunditatis suae gaudio facile haberi non potest. Hinc est enim quod Jacob Rachelem conjugem habere desiderat (Gen. XXIX, 18, seq.), sed tamen ei prius Lia substernitur, ut pro obtinenda illius specie septenarius annorum numerus in soceri servitio geminetur, quia amator vitae contemplativae, hanc in ubertate aeterni gaudii cito adipisci desiderat, sed tamen ei omnium donorum largitor Spiritus cito non tribuit, ne habitam quasi vilem despiciat, si facilitas ei hanc pro voto repraesentat; sed tanto ea fruatur dulcius, sollicitiusque custodiat, quanto hanc difficilius promeretur. Quare et sequitur:

(Vers. 3.) Et ascendebat vir ille statutis diebus, ut adoraret, et immolaret Domino exercituum in Silo.

5. Statutis quidem diebus ascendit, quia in splendoribus aerternae visionis paulatim proficit. Quid enim sunt illae manifestationes interni luminis, nisi dies electae mentis? et statuti nam-

que dies sunt, quia in profectu spiritalis vitae positis divina ordinatione disponuntur; statuti etiam dies sunt, quia in eorum claritate non possumus admitti cum volumus, sed cum divina dignatione sublevamur. Aliquando namque nos in contemplatione internae lucis excipit, quandoque labi usque ad praeferendas humanitatis tenebras relinquit. Quasi enim statutis diebus elevat, quibus amoenitatem internae lucis non jugiter aperit, sed per tempora suae dispositionis ostendit. Dies ergo nostri sunt, quia in magnis splendoribus excipimur, cum internae gloriae nobis pulchritudo revelatur. Statuti vero dies idcirco nominantur, quia ut intima luce fruamur, non est nostri conaminis, sed divinae dignationis. Saepe namque diuturno silentio, instantibus supplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis internae lucis gloriam aperiri flagitamus, et in ejus amoenitate recipi non meremur. Saepe nil tale pro ejus desiderio agimus, sed subito nos divina gratia praevenit, ab imo nostrae infirmitatis erigit, in superna rapit, insperantibusque nobis gloriam suae lucis ostendit. Diebus ergo statutis ascendimus, quia in contemplationem coelestium 33 sublimari non possumus nostro conamine, sed divina dispositione. Ascensus quoque dies sunt, quia quando illa sublimi luce non fruimur, in imo sumus; et cum in illius alta visione assumimur, quam in imo jacuissemus ante assumptionis nostrae horam, cognoscimus. Displicemus nos tunc nobis, in quo fuimus, placemus autem in quo sumus, quia absorpta jam mens amore coelestium, dum laetatur luce, qua

fruitur, cuncta terrena horrore nimio dedignatur. Unde et beatus Petrus, dum in montem assumitur, dum nube lucida obumbratur, dum ei transfigurati gloria Salvatoris ostenditur, dicit: Bonum est nos hic esse, Domine (Matth. XVII, 4). Nam quia jam Dei omnipotentis munere meretur interesse sublimibus, incomparabile illic bonum ineffabiliter diligit, ex cujus pulchritudine cuncta quae transeunt velut foeda reprehendit.

6. Sed quid est quod idem vir de civitate sua ascendere dicitur? Quid vero est aliud civitas, nisi cohabitantium munimentum? Quae autem est haec civitas, nisi muniti cordis perfecta custodia circumspectionis? Haec nimirum velut cohabitantes cives altis moenibus protegit, quia dum custodiendis virtutibus solerter invigilat, internam eorum pacem hostis callidus non conturbat. In hac certe civitate nos consistere sapiens ille praecepit, qui ait: Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit (Prov. IV, 23). Hinc etiam Dominus discipulis praecipit, dicens: Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. XXIV, 49). In civitate quippe sedemus cum per quotidianam sollicitudinem in internae custodiae defensione requiescimus. In qua sedentes virtute induimur ex alto, quia praeparati jam in habitaculum sancti Spiritus per ejus gratiam in supernae gloriae contemplationem sublevamur. In hoc igitur quod vir Ephrathaeus de civitate sua ascendere dicitur, quid aliud quam negligentiae nostrae culpa indicatur? Nam per contemplationem rimari caelestia volumus, qui non solum cordis, sed etiam corporis custo-

diam non habemus. Et quidem saepe indecenter aspicimus, otiosa audimus, superflua loquimur, somnum, cibum non ad refectionem corporis habemus, sed ad usum delectationis. Itaque cum discutere ambigua volumus, superna conspicere, tenebras nostras deserere, internae dulcedinis saporem gustare, ab illius secreto tanto dignius repellimur, quanto munitionis nostrae fortitudines negligentius dissipamus; jamque nobis tanto est ascendere difficilius, quanto ad nosmetipsos relapsi in altitudinem custodiae erigere non curavimus cordis munitiones. Ascendat ergo vir de civitate sua, ut qui per internam contemplationem appetit proficere, exteriores sensus ordinet, mentem regat, et quasi in altis receptus munitionibus exspectet, ubi eum superna illustratio visitet. Ad statutorum quippe dierum ascensum jam qui paratus invigilat, dignus custodia puritatis efficitur, ut saepius divina dignatione visitetur. Sed dum ascendere dicitur, ascensionis etiam causa memoratur, cum subditur: Ut adoraret, et immolaret Domino exercituum in Silo.

7. Quisquis divinae contemplationis arce sustollitur, in illa cuncta, illuminante luce, respicit, et quod se admirabiliter terreat, et quod ineffabiliter delectet. Nam illa summa visio, ut electae menti se aperit, et imperscrutabilem abyssum judiciorum Dei et bonitatis ejus abundantiam misericorditer ostendit 34 ut videntem magno pavore dejiciat, et ingenti gaudio sustollat; et terrore quidem dejicitur ut statum mundanae affectionis deserat, et mulcetur gaudio ut quod praegustare de conditoris bonitate inchoat ar-

dentius concupiscat. Tunc quippe adorat, cum, considerata illa immensitate omnipotentiae, sic conditori submittitur, ut contra spiritualem conversationem carnalis concupiscentiae impulsibus non levetur. Adorans autem immolat, quia quo humilius divina veneratione prosternitur, summae claritatis illius blandimento suavius refovetur. Adorare igitur ascendenti, est divinae omnipotentiae magna casti amoris veneratione submitti; immolare vero, divinae lucis suavitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens velut spirituali immolationi Deo se consecrat, dum in illa ineffabili elevationis suae laetitia eam ignis divinae charitatis ardentius inflammat. Deum ergo electi cujusque studium sub Ephrathaeo viro ostenditur, et adorare dicitur, et immolare, quia sic mens electa appetit superna conspicere, ut spirituali visione proficiens, et omnem statum conterat carnalis vitae, et plenitudinem capiat aeternae laetitiae. Nam etsi ad hanc summae contemplationis altitudinem carnalis aliquis non assumitur, quantum tamen ad illam spiritualem conversationem, in quam illo ascensu contemplationis proficit, antequam proficiat, quodam modo carnalis est. Hoc enim ipsum quasi carnale est, per altitudinem visionis a corporearum rerum intentione separari non posse.

8. Sed, ut temeritas humanae audaciae comprimatur, prius adorare dicitur, postea immolare. Ordinatus quippe contemplantis ascensus est, si a timore incipiat. Timor autem ipse, quid est aliud quam electae mentis ad divinam gloriam speculandam transeuntis praeordinata purgatio?

Eo enim purius divinae lucis radios intueri merebatur, quo, validiori timore dejecta, visioni Majestatis intimae purgatior exhibetur. Sic ergo Ephrathaei hujus conversatio foris nobis ostenditur, ut ad perfectionem tendentibus quid intus agendum sit rationabiliter demonstretur. Igitur dum summae gloriae respergi claritate appetimus, praesumptionis nostrae ausum in hoc timoris transitu praefigamus, ut quo venerabilius omnipotentem Dominum metuimus, eo perspicacius benignitatis ejus gloriam videamus. Cujus etiam timoris magnitudo electae menti aliquando post ostensionem laetae visionis incutitur. Quod profecto dum fit, non fit ut mentem ad gloriae visionem purificet, sed ut custodiat ab elatione. Unde et Petrus, et Jacobus, et Joannes prius transformati Domini gloriam viderunt, deinde incusso eis timore cecidere, ne elati perderent quod humiliter assumpti videre meruissent (Matth. XVII, 2, seq.). Aliquando ergo adoratio immolationem praecedit, aliquando immolatio adorationem, sed nimirum divina dispositione, non nostro conamine. Vir quippe Ephrathaeus, ut prius adoraret, et postea immolaret, ascendisse describitur, quia profecto ordo ita perfectus est, ut a veneratione, quae ex pavore divinae districtionis nascitur, ad speculationem laetae majestatis efferamur. Divina tamen clementia electas mentes aliquando sic suae dulcedinis infusione exhilarat, ut eas in timoris magnitudinem non inducat. Unde et subditur:

(Vers. 4.) Venit ergo dies, et immolavit Helcana.

9. Quid est quod dicit: Venit dies, et immolavit; et non dixit: Adoravit, et immolavit, nisi 35 quia, ut superius dixi, sic saepe divina dignatione ad videndum gloriam divinae claritatis extollimur, ut nulla tunc judiciorum immista consideratione turbemur. Et quanquam sine magna veneratione omnipotenti Deo electa anima nunquam assistat, tamen velut immolat, et non adorat, dum sic illa summi gaudii felicitate fruitur, ut dejectione timoris nulla quatiatur. In hunc quippe affectum venerat, quae dicebat: Osculetur me osculo oris sui (Cant. I, 1). Quem timoris affectum praetendit, quae osculari appetit? Hinc etiam de Moyse scriptum est: Quia Deo loquebatur, sicut solet loqui vir ad amicum suum (Exod. XXXIII, 11). Nam, velut veniente die, hunc Scriptura sacra sic immolare ostendit, ut eum adoratio timoris nulla prostravisset. Quo in loco hoc notandum video, quod ut adoraret, et immolaret, ascendere dicitur, non tamen adorasse et immolasse, veniente die, sed immolasse solum. Alii ergo sunt dies quibus ascendimus, ut adoremus, et immolemus; alius ille dies qui dum venerit, immolamus. Dum enim nostro conamine in divinarum rerum meditatione suspendimur, quasi statuti ascensus nostri dies sunt, quia quosdam spiritualis luminis radios intuemur, quosdam nos ipsi nobis ordinamus, ab imo nostrae humanitatis quadam altitudine sublevamur. Sed quia his meditationibus sine divina gratia nihil agitur, et quia nec timorem nobis praevalemus incutere, nec divinae dulcedinis suavitatem exhibere, ascensus quidem dies sunt, in quibus adorare et

immolare statuimus, sed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies autem alius venit, et immolamus, quia subita luce gratiae divinae respergimur, et de gloria Majestatis ejus ineffabilem percipimus abundantiam dilectionis. Hic ergo dies non est illorum aliquis, sed illos sequitur, quia nimirum si nostra dispositione hanc divinae gratiae largitatem accipere non valeamus, tamen eam nunquam promeremur, nisi omnino curemus, ut et meditando, et quotidie legendo, et orando, et in iis quae possumus spiritualibus claritatibus immoremur. Venisse autem dies dicitur, ut superna dignatio designetur, quia cum electas animas visitat, non est facultatis nostrae, sed bonitatis suae. Sequitur:

(Vers. 4 et 5.) Deditque Phenennae, et filiis, et filiabus partes. Annae autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat.

10. Filii namque Phenennae sunt mentis sacrae consilia, quae per studium pietatis activae vitae subcrescunt. Qui nimirum filii cum matre partes accipiunt, cum consilia pietatis ad splendorem supernae gratiae in operum bonorum pinguescunt devotione. Pia etenim mens, quo sublimius tollitur in divina contemplatione, eo devotius se extendit in sancta operatione. Partes namque matris hujus, et filiorum, praeparationes sanctorum operum sunt. Unam vero partem Annae tristis exhibet, quia per contemplationem, qua superna desiderat, quandiu, in hac aerumna temporis impedita, superna quae amat non obtinet, in solis fletibus pastum refectionis habet. Jejunam quippe se tenet, quoties, se projectam ab

aeternis gaudiis memorans, flere non potest. Partem igitur unam a tristi accipit, quia nunquam pro voto reficitur, nisi cum flendo satiatur. Quam ei vir Ephrathaeus tristis tribuit, qui cum partem Phenennae tribueret, tristis non fuit, quia videlicet laetatur in praeparatione bonorum operum, quia supernis quae amat quandiu differtur, 36 gaudiis non laetatur. Hanc certe partem Annae tribuerat, qui aeternis se intuens exclusum bonis loquebatur, dicens: Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: ubi est Deus tuus (Psal. XLI, 4)? Sed inchoantis adhuc imperfectio designatur, dum Ephrathaei conjux altera alteram affligere et vehementer angere perhibetur. Perfecto enim cuique eo nequaquam pugna committitur uxorum, quo firma jam experientia novit discrete disponere indigentiam operis et intentionem contemplationis. Nam velut in pace utramque uxorem possidet, qui nec tempora operis contemplationi deputat, nec contemplationis otia per intentionem operis inquietat.

(Vers 6.) Affligebat quoque eam aemula ejus, et vehementer angebat; in tantum, ut exprobraret ei quod conclusisset Dominus vulvam ejus.

11. Ab aemula Anna affligitur, cun immoderata intentio boni operis turbat quietem internae visionis. Affligitur, cum ei illa praeponitur quae esse nobilior comprobatur, et vehementer angitur, quia electae mentis contemplatio angustatur, dum is qui in contemplatione sublimium esse desiderat sese in activae vitae operibus immoderatius dilatat. Angere quippe stringere est. Mentis quippe visio stringitur, cum, impedita occupatio-

nibus operum, in illa internae lucis immensitate nequaquam dilatatur. Et quia hanc vehementer angere dicitur, notandum est quia etiam boni operis immoderata sollicitudo contemplationi non parum nocet. Phenenna quippe Annam vehementer angit, quia mens, dum activae vitae immoderate impenditur, valde difficile est, ut cum ad disponenda terrena se occupat, in visione coelestium potenter surgat. Cui etiam velut sterili Phenenna exprobrat, quia dum ex activa vita bonorum operum fructus cito proferimus, et ad internae contemplationis gaudia facile pertingere non valemus, sterilis ista cernitur, dum rudes de ejus fecunditate desperamus. Dum ergo pro fecunditate Phenennam diligimus, Anna affligitur, angitur, et sterilitatis opprobrio notatur, quia dum bonorum actionum sollicitudinem non ea qua debemus discretione restringimus, puritatem contemplationis tanto nobis difficiliorem reddimus, quanto nobiliorem vitam excellenti studio nequaquam retinemus. Sed quia ad altiora inchoavit ascendere, si fortis est in suo proposito, hujusmodi tentamenta tolerans, non desperat. Nam ad ea quae coepit alta contemplationis innititur, et de actionis cibo consolari despicit, qui in sola conditoris specie delectari concupivit. Apte itaque subditur:

(Vers. 7.) Porro Anna flebat, et non capiebat cibum.

12. In fletu quippe ardens desiderium divinae contemplationis ostenditur, in dedignatione vero cibi despectus laetitiae transeuntis. Mens enim quae ferventibus desideriis interna desi-

derat, dum terrenae laetitiae blandimentum respuit, dum instantibus gemitibus infundi sibi supernae lucis amoenitatem expetit, flet utique, et cibum non capit. Hunc namque cibum fastidiebat, qui dicebat: Renuit consolari anima mea (Psal. LXXVI, 3). Sed qui cibum solatii capere de oblectamento rerum conditarum dedignatus est, epulas deliciarum suarum, quia in solo conditore invenerit, dicit: Memor fui Dei, et delectatus sum (Ibid., 4). Ad has profecto epulas flentem conjugem hortabatur, cum diceret: Quare tristis es anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam 37 adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus (Psal. XLII, 5). Quae nimirum exhortatio hic quoque cognoscitur, quia a viro suo cur fleat, et quare non comedat, et afflictum cor habeat, interrogatur. Quasi dicat: Cur de non habita contemplationis perfectione contristaris, quam si rudis non obtines, proficiens obtinebis? Unde et quae afflicta ab aemula comedere noluit, a viro cohortata manducavit; quia quae saniori consilio ima despicit, perfectionem contemplationis habet in spe, quam nondum habet in virtute experientiae. Fere enim deficienti et collapsae contemplationi spei renovatae gaudium cibus est. Ad viri ergo sui vocem Anna reficitur, cum contemplationis intentio concussa per tentationem ab eo qui se amare coeperat ad spem sui profectus excitatur. Unde sumpto cibo surrexit, omnipotenti Deo preces fudit, atque ei sexum virilem, si hunc ab eo accipere mereretur, vovit.

13. Natum filium omnipotenti Deo vovet, qui gaudium contemplationis ad fructum mentis ex-

petit, non ad favorem vanitatis. Sed bene petentibus in contemplationis desiderio carnales praepositi obsistere vehementer solent; eo quippe ineptius agere secretiorem vitam appetentes cogitant, quo ipsi vim internae dulcedinis ignorant. Qui si aliquando in spiritales subditos voce asperae invectionis saeviunt, ab eis humillima ratione sedandi sunt. Nam si se irrationabiliter contra recte agentes erigunt, reverentia superioris ordinis exigit ut tunc honorentur, cum modum rationis excedunt. Quos sane utrosque et carnales scilicet praelatos, et spiritales subditos, bene Heli et Anna insinuant; nam cum ille ante postes templi Domini sederet, et Anna oraret, os ejus Heli observavit, et eam ebriam vocavit. Sed haec, quae injurias patienter sustinuit, humilitatem responsi exhibuit cum veritate rationis. Ancillam se ejus asseruit ex multo dolore et moerore loqui, et furentem in se animum, non solum sedavit, sed etiam pro consequendo fructu sui desiderii ad orationem convertit.

14. Sed quia haec ultima ad historiam diximus, non ab re agimus si in his sacrae historiae verbis eruditionem nostram paulo subtilius requiramus. Si ergo rerum ordo requiritur, prius manducavit, et bibit, dehinc amarum animum habuit, oravit Dominum flens largiter, postea votum vovit, et preces multiplicavit. Quid multiplicatio precum Annae, nisi illam electorum perfectionem significat, ad quam nos Doctor egregius hortatur, dicens: Sine intermissione orate (I Thess. V, 17)? Sine intermissione namque orare nisi perfectus vir potest; orare enim sine intermissione

est per affectum supplicationis conditori semper assistere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eo sine intermissione Dominum non obsecrat, quod in ipso etiam orationis tempore a conspectu ejus mentis elabitur vagatione. Bene autem ante precum multiplicationem votum vovisse sancta mulier dicitur, quia nisi quis se totum coelitem per propositi rigorem exhibeat, eo saepius ab affectu supplicationis educitur, quo mobilitate mentis in gyrum mundanae intentionis vertitur, et in conspectu Domini per fortem custodiam non tenetur. Sed spiritali proposito sese vovere electi mens coelestibus gaudiis poterit, si largiter flere jam novit, si fletuum largitate supernae dulcedinis saporem gustare jam didicit, atque, in illius internae refectionis suae gaudio 38 occupata, respicere terrena fastidit. Aperte igitur ante votum suum flevisse largiter Anna describitur, quia totum sese quis exhibere sic coelitem, terrena obliviscendo, non poterit, nisi, magnis accensus fletibus, in mortuae jam mundo mentis solatio delectationis intimae recipere suavitatem novit. Et quia in gaudio animae hoc lacrymarum solatium non recipitur, si se prius non afficit per amaritudinem compunctionis, et quidquid in se de labenti vivit laetitia salubris tristitiae pugione transfigit. Anna amaro animo ante flevisse relata est, et sic largiter flere potuisse. Quod bene Salomon insinuat, dicens: Cor, quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio ejus non miscetur extraneus (Prov. XIV, 10). Extraneus quippe est qui adhuc de bonis exterioribus intentionem delectationis habet. Qui

certe in gaudio amaricati cordis non recipitur, quia non potest experiri quae sit interna laetitia, nisi qui perfecte contemnere exteriorem curat. Sed notandum adhuc quia ante ista omnia surrexisse relata est et antequam surgeret, comedisse et bibisse. Quis est cibus electae animae, nisi juxta veritatis vocem: Omne verbum quod procedit de ore Dei (Matt. IV, 4)? et quid est ei surgere, nisi se ad statum supernae intentionis erigere? Ante ergo surrexisse, quam amaro animo fuisse dicitur, et antequam surgeret manducasse et bibisse, quia electa anima de aerumna vitae praesentis dolere non poterit, si sese ad illa quae in coelestibus perdidit non extendit; et se ad illa summa non elevat, si a Scripturae sacrae pabulo jejunat. Ut surgamus ergo, manducamus et bibimus, quia tum ad altitudinem superni amoris erigimur, cum Scripturae sacrae profundis et planioribus sensibus roboramur. Dehinc si surgamus, amaritudinem cordis acquirimus, quia dum in superna per amorem ferimur, quae in imo sunt non nobis praebent blandimenta gaudii, sed asperitatem afflictionis. Sed jam ab amaro animo ad fletuum fluenta conscendimus, quia cum jugi validaque compunctione transfigimur, ea mala quae in hac valle lacrymarum incurrimus, et futura quae timemus, et aeterna bona quae amisimus, flere copiosius valemus. Hinc vero ad vovendorum votorum secreta procedimus, quia dum ab omni quod foris libet fletuum nos largitas sepelit, velut totos effectos coelites supernis obtutibus ostendit, et vota vovemus quibus sic aeterna bona placent, ut mens nostra per nulla terrena atque carnalia

se inquinet. Dehinc profectus nostros precum multiplicatio sequitur, quia eo jam libentius, saepius et instantius aeterna orando quaerimus, quo in solo futurorum bonorum solatio respiramus. Mane autem adorant, et in civitatem suam revertuntur.

15. Post multiplicationem precum cum Anna conjuge mane adorare est inter magna virtutum dona humilitatis virtutem custodire; et quia in illa sublimi visione diutius stare non potest anima quae adhuc ista corruptionis sarcina praegravatur, apte in civitatem suam reversi referuntur. Electa anima, cum, infirmitate praegravante, a Dei contemplatione repellitur, ut redire in eamdem visionis altitudinem valeat, debet habere constructa aedificia munitionis, quatenus, ad semetipsam relapsa, in alto se teneat, unde iterum ad eamdem intimae charitatis altitudinem consurgat. Quod et sub typo Jerusalem electae animae per Prophetam dicitur: Sta in excelso, et vide jucunditatem quae veniet tibi 39 a Deo tuo (Baruch. IV, 36; V. 5). Quasi dicat, etsi manere jugiter in Dei contemplatione non potes, ne usque ad ima deponaris, ut ab altis custodiae tuae turribus ad eum contemplandum sine difficultate conscendere quem desideras possis. In Ramatha quidem civitatem suam revertitur, si cum a divinae Majestatis visione repellitur, in sanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cum de ista subtiliori natura, id est angelica, cogitare non praevalet, si ad beatos martyres, vel electos alios, qui jam aeternitate recepti sunt, meditando recurrit, quia de perfecta eorum gloria cogitat,

nimirum tunc in sua civitate recipitur, qui morari in sublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha civitas sua dicitur, quia quam familiariter diligit, suam esse indubitanter credit, suam namque hanc civitatem esse cognoverat, qui dicebat: Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quia aedificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, sed aeternam in coelis (II Cor. V, 1). Hinc iterum dicit: Jerusalem, quae sursum est, mater nostra est (Gal. IV, 26). Sed qui in illa sublimi civitate reverti non potest, redeat nihilominus in civitatem suam Ramatha; et qui ab altissima illa deponitur, in istius Ecclesiae adhuc in imo peregrinantis, sed sublimis vitae fulgore radiantis, visione teneatur. Eo quippe hinc iterum redire ad revisendum jubar altiverique luminis poterit, quo eum sensum quem carnis sarcina ab internae lucis secreto retrahit usque ad terrae infima non deponit.

16. Quid est autem quod post dierum circulum Anna concipit et parit, nisi quia gaudium perfectae devotionis contemplatio ad conditoris pulchritudinem semel elevata non suscipit? Post dierum ergo circulum concepisse et peperisse dicitur, quia dum ex consuetudine contemplatio ad superna rapitur, in visione superni luminis munus accipit desideratae fecunditatis. Circulus namque dierum est infusio divinae lucis. Quae profecto in suo ambitu diebus pluribus cingitur, dum una sua claritate mentem irradiat, sed sui splendoris radios per vices dispensativae manifestationis ei insinuat, quousque perfectius gaudium de ampliori manifestatione comprehendat.

Vel certe post dierum circulum Anna concipit, quia nimirum quandiu mentis aciem contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipsa mens ad percipiendum plenum internae majestatis gaudium non assurgit. Velut enim in quodam circulo dies transeunt, cum mens inchoantis in contemplationis se culmen elevat, sed vix per respecti jubar luminis eam adhuc rorantem ac discurrentem fixam in sua luce servat. Post dierum ergo circulum concipit, quia prius a mutationis suae vertigine in standi robur anima ducitur, et cum stare fixa ex usu in contemplatione didicerit, gaudium perfectae devotionis in fructu suae fecunditatis apprehendit. Quod etiam conceptum parit, quando proximis ad gloriam supernae majestatis innotescit.

17. Natus vero puer in tribus vitulis ad tabernaculum ducitur, quia de largitate spiritualis muneris gratias referre debemus summae Trinitati. De quibus vitulis Dominum obsecrans propheta dicit: Omnem aufer iniquitatem, et accipe bonum, et reddemus vitulos labiorum nostrorum (Osee, XIV, 3). Quasi dicat: Pro largitate munerum reddemus sacrificia laudis, per obsequium labiorum. 40 In domum vero Domini puer offerendus adducitur, cum sacrae mentis profectus, sanctae Ecclesiae doctoribus revelatur, ut dum collatione sapientum discutitur, fraude hostis callidi nequaquam maculetur. Potest et domus Domini aeternam patriam designare. De hac quippe Psalmista exsultans, dicit: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII, 5). In domum

Domini puer adducitur, cum electa mens in alta sustollitur, et de omni quod spiritualiter proficit omnipotenti Deo gratias referre satagit, a quo profectus sui sibi impensa munera recognoscit. Bene autem unus vitulus immolatur, cum tres delati referantur, quia etsi personarum Trinitas confessione fidelium in divinis laudibus canitur, earumdem personarum inseparabilis unitas praedicatur. Sed qualis, aut quanta sit laus, si devota non sit? Apte itaque tribus vitulis totidem farinae modii conjunguntur, ut de eo quod in Dei laudibus ore dicimus per devotionem satiemur. Nam sine farina vitulum offert, qui in Dei laudibus verba quidem edit, sed mente vaga ad ea quae loquitur non intendit. Sed si verba Dei laudando, vel orando, proferentes hilarescimus, dum intelligentiae miscemus gaudium, illius vini quod laetificat cor hominis amphoram farinae sociamus. Hoc profecto insinuat, qui exoptans ait: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terrae (Psal. LXVI, 7, 8). Quasi tres vitulos ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans, divinitatis ejus nomen repetendo, personarum proprietates exposuit. Sed cum metuant, non eos, sed eum dixit, profecto qui tres adduxit vitulos unum immolavit. Et quia farinam vitulis, et farinae vinum miscuit, gloriatur, dicens: Ad ipsum ore meo clamavi, et exsultavi sub lingua mea (Psal. LXV, 17). Dum enim clamavit, quasi ad immolandum sacrificii vitulum duxit, sed sub lingua sua exsultare non posset, si alta precis suae verba non intelligeret. Cum clamavit ergo, intellexit quae

clamavit, et cum exsultavit in oblatione omnipotentis Dei, non solum vitulum habuit, sed etiam farinae modios, et amphoram vini. Igitur vitulus, farina et vinum, laus est Dei, intellectus laudis, et laetitia devotae mentis. Cur autem modius et amphora in Dei oblatione nominantur, nisi quia mensurae sunt nomina? Hoc etiam quid spiritualiter indicet Paulus exponit, dicens: Unusquisque proprium donum habet ex Deo, unus quidem sic alius vero sic (I Cor. VII, 7). Hinc Veritas dicit: Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum (Luc. VI, 38). Hanc nobis mensuram custodire sacra Scriptura praecepit, dicens: Supra te onus ne levaveris. Sed electae animae valde cavendum est, ut haec tria omnipotenti Deo ardore piae devotionis offerat, et studio manifestae veritatis. Unde et ejusdem Annae filius sacerdoti oblatus asseritur. Quod profecto et nos agimus, si cum in sancta conversatione proficimus, cum fecundis jam mentibus spiritalium gaudiorum fructum proferimus, ad praelatorum nostrorum examen ducimus omne quod in nobis ex superna contemplatione generatur. Et quia electi viri inter dona sublimia humilitatis suae bonum non deserunt, sequitur:

(Vers. 28.) Et adoraverunt ibi Dominum.

18. In domo Domini Dominum adorant, qui et 41 alta mente in supernae patriae contemplationem se elevant, sed per humilitatem omnipotenti Deo substernuntur, et omni corde in virtute Spiritus tam sublimiter elevantur. Haec non ex ordine, sed summatim ad historiam, sive mora-

lem intelligentiam exponendo perstrinximus, ut verba spiritalis cantici quod subsequitur secundum moralem typicamque explanationem paulo latius indagemus.

CAPUT III.

(II Reg. II, 1.) Et oravit Anna, et ait: Exsultavit cor meum in Domino.

1. In Annae persona sanctae Ecclesiae typum latere jam ostendimus. Quae nimirum, nato jam puero, in Domino exsultare se perhibet, quia de eo quod ad fidem Redemptoris gentilem populum traxit vane non tumuit, sed in eo laetitiae suae intentionem tenuit, a quo fecunditatis suae dona suscepit. Quibus nimirum verbis sic laetitiae suae situm indicat, ut causam pariter exsultationis ejusdem ostendat. Sterilis quidem flevit, pariens exsultavit, ut sanctae Ecclesiae mores portenderet, quae se in hanc vallem lacrymarum a paradisi gaudiis projectam dolet, sed pro lucrandis animabus exsilii sui aerumnas patienter sustinet. In hoc tantum exsultare consuevit, si in aerumna temporis, qua premitur, per fecunditatis suae gloriam, multiplicatis electis, coelestis patriae damna reparentur. Dicit ergo: Exsultavit cor meum in Domino, quia fructus sui propositi consecuta est. Quo in loco notandum est quia hoc quod glorians loquitur orasse perhibetur. Nam praemissum est: Et oravit Anna, et ait: Exsultavit cor meum in Domino. Quae autem nihil a Deo petere flagitando cognoscitur, cur orasse perhibetur? Sed quia hoc futurum esse per prophetiae spiritum sancta mulier noverat, et id fieri vehe-

menter optat, et exsultando loquitur, et orando. Exsultabat quidem certitudine futurorum, vehementer exoptans fieri quod noverat revelatione sacramenti. Sancta quoque Ecclesia inde divina beneficia amando et venerando recolit, praedicat et orat, quia nimirum id foris loquendo exsequitur, quod intus miro desiderio fieri cupit, et factum magna devotione veneratur. Dicit ergo: Exsultavit cor meum in Domino, quia munera quae ad aeternae laetitiae fructum accipit ad temporale gaudium non convertit. Sequitur:

(Vers. 1.) Et exaltatum est cornu meum in Deo meo.

2. Quid est cornu Annae, nisi potestas sanctae Ecclesiae? Quod profecto cornu tunc mirabiliter se extulit, cum Dei Filius per assumptam humanitatem naturae nostrae participem se fecit. In eo igitur cornu sanctae Ecclesiae exaltatum est, in quo humana natura jam splendet supra angelos elevata. Sed in hoc quod hunc Deum suum et salutarem sancta Ecclesia singulariter asserit, Synagogae repulsionem latenter ostendit. In Deo igitur salutari nostro exaltatum est cornu nostrum, quia sublimitas Ecclesiasticae potestatis in humanitate nobis erecta est Redemptoris. Unde et de eodem Redemptore per Zachariam dicitur: Erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui, sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum (Luc. I, 69, 70), quia exaltatum cornu suum refert, latenter indicat, quia ante cornu habuerat quod exaltatum non erat. Sancta quippe Ecclesia ante Redemptoris adventum cornu habuit, quia in patriarchis et prophetis

tam recte 42 vivendi ordinem quam delinquentes corrigendi potestatem divinitus accepit. Sed tamen cornu exaltatum non habuit, quia etsi vivere juste poterat, tamen ad Paradisi gaudia sine Redemptoris praesentia redire non poterat. Nunc autem sanctae Ecclesiae cornu exaltatum est, qui jam mundi Redemptorem venientem recepimus, per cujus gratiam non solum recte possumus vivere, sed et ad paradisi gaudia transire, quia ille jam pro nobis mortuus resurrexit, in cujus morte mors obiit, et paradisus se ejus fidelibus reseravit. Exaltatum est ergo cornu nostrum in Deo nostro, quia, effusa jam gratia sancti Spiritus in electorum multitudinem impressam Redemptoris imaginem videmus, dum qui terrena omnia despiciunt carnis voluptates fugiunt, propria derelinquunt, tanto altiori potestate radiant, quanto haec tanta virtutis insignia in veterum multitudine sancta Ecclesia non habebat. Exaltatum est cornu nostrum in Deo salutari nostro, quia quotquot eum recipimus, dedit nobis potestatem filios Dei fieri (Joan. I, 12). Hoc cornu exaltare volebat Salutaris noster, cum dicebat: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et omnem virtutem inimici (Luc. X, 19). Hinc item asserens ait: Quodcunque ligaveris super terram erit ligatum et in coelis (Matth. XVI, 19). Hinc iterum repromittit, dicens: Sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel (Ibid., XIX, 28). Dicat ergo Anna: Exaltatum est cornu meum in Deo meo, ut videlicet sanctae Ecclesiae gloria designetur, quae singulare culmen potestatis obtinet de praesentia Redemptoris. Et

quia jam in toto mundo distenditur, quae quondam intra Judaeam persecutionibus angebatur, sequitur:

(Vers. 1.) Dilatatum est os meum super inimicos meos.

3. Qui enim inimici Ecclesiae alii quam Judaei intelligendi sunt? Supra quos nimirum dilatatum os habet, quia contra eorum perfidiam omnium gentium jam fidelium linguas movet. Os ergo sanctae Ecclesiae dilatatum est, quia per universum orbem diffunditur, et dum nationes universas praedicatione veritatis erudit, Judaeorum stultitiam, veluti dilatato ore, reprehendit. Et quia hoc inde potuit, quia venientem in carne mundi Redemptorem gaudenter excepit, causam dilatati oris exponit, dicens:

(Vers. 1.) Quia laetata sum in salutari tuo.

4. Jam quis sit salutaris Dei cognovimus. De quo etiam Isaias vaticinans ait: Videbit omnis caro Salutare Dei; videbunt omnes fines terrae Salutare Dei (Isa. LII, 10; Psal. XCVII, 3). Jesus autem nostro eloquio Salutaris dicitur. De quo etiam Habacuc sibi gaudium repromittit, dicens: Gaudebo in Deo Jesu meo (Habac. III, 18). Ecce veterum Judaeorum vocibus Dominus Jesus Deus asseritur. Sed nunc Judaei Salvatorem exspectant, quem Deum esse nequaquam credunt. Sed fortasse hoc Judaei in ore suo reprobare contendunt, et dum Jesum Salvatorem interpretantur, Deum Salvatorem non unigeniti personam, sed Patris intelligunt; verumtamen in eodem loco subditur, unde unigeniti persona apertius demonstretur: Domine Deus, inquit, virtus mea, constitue pedes

meos in consummatione, et super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius (Ibid. 19). Ecce Deo loquitur dicens: Statue me super excelsa. Sed quia dicit: Vincam in claritate ipsius, alius utique est de quo dicit. Quis ergo est de quo dicit nisi unigenitus Dei Filius, quem non solum verum hominem, sed etiam Deum credit? Dum ergo Deo loquitur, dicens: Gaudebo 43 in Deo Jesu meo, et vincam in claritate ipsius, non Deum alium, sed Deus personam aliam demonstrat. Hae sunt sanctae Ecclesiae rationes, hae contra Judaeorum perfidiam invincibiles assertiones per universum orbem diffusae. Dilatatum ergo os habet sancta Ecclesia super inimicos suos, quia jam, auctore Deo, ubique cognoscitur, unde et Judaeorum perfidia convincatur. Causam igitur dilatati oris audiant, qui Salutare Dei negant, et de gaudio Salutaris nostri feriantur argumento confusionis suae. Sed feriri possunt, a blasphemiis vero suis cessare nolunt. Jam Dei Salutare mundus excepit, omnis caro vidit, Judaeus non credit, quia, ut dixi, Salvatorem exspectat, qui Deus non sit. Audiant ergo maledictionem prophetae dicentis: Maledictus homo, qui confidit in homine, et a Domino recedit cor ejus (Jerem. XVII, 5). In hominem Judaei confidunt, qui credere in Redemptorem refugiunt, dum Antichristum in fine mundi praestolantur. In quorum confusionem Psalmista praedicat, dicens: Viderunt omnes fines terrae Salutare Dei (Psal. XCVII, 3). Quasi perfidiam Judaeorum confundat dicens: Quid in posterum visiones differtis? Quem exspectatis jam venit, quem promissum habuistis jam omnibus finibus

terrae apparuit, cum clausistis oculos, transiit; imo sic caeci facti estis, quod coram vobis tanta lux stetit, et non vidistis. Ergo, jubilate Domino omnis terra, cantate, et exsultate, et psallite; psallite Deo nostro in cithara, et voce psalmi, in tubis ductilibus, et voce tubae corneae. Jubilate in conspectu regis Domini; moveatur mare et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. Flumina plaudent manu in idipsum, montes exsultabunt ante faciem Domini, quoniam venit, quoniam venit judicare terram (Ibid. IV, seq.). Quasi dicat: Quia tam immensa caecitate premuntur, ut nequaquam videre meruerint, vos gaudete abundantius, qui vidistis. Sed quam mirabiliter, atque ineffabiliter gaudendum sit, signa gaudii coacervans, ait: Jubilate, cantate, et psallite. Celebritatem quoque laetitiae insinuare gestiens, instrumenta ejus enumerans, dicit: Psallite Domino in cithara, et cithara, et voce psalmi, in tubis ductilibus et voce tubae corneae, jubilate in conspectu regis Domino. Quid in conspectu regis, nisi in cognitione Redemptoris? Sed a quantis haec gaudiorum solemnitas sit agenda exponit, dicens: Moveatur mare, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. O infelix Judaea, fines terrae viderunt Salutare Dei, omnis terra commota jubilat, gaudet universus orbis, flumina plaudunt manibus, montes exsultant; sed impia Judaeorum corda non credunt, et in caecitatis suae tenebris livoris poena feriuntur. Sed quem blasphemare non metuunt, sancta Ecclesia attentius commendat, dicens:

(Vers. 2.) Non est sanctus ut est Dominus.

5. In descriptione Redemptoris omnia incomparabilia designantur. Inde enim verus Redemptor ostenditur, quod in omni quod ad ejus gloriam dicitur ei nemo comparatur. Ille enim omnes redemit qui omnibus excellit. Quod recte contra Judaeam dicitur, quae eo audacius Redemptorem despicit, quo multos se habuisse viros recolit, qui magna claruerunt laude sanctitatis. Hinc est enim quod illuminato caeco exprobrantes dicunt: Tu sis discipulus illius, nos autem Moysi discipuli sumus. Scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc nescimus unde sit (Joan. IX, 28, 29). Hinc item gloriantur, et dicunt: Semen Abrahae sumus, et nemini servivimus unquam (Joan. VIII, 33). Sed homo 44 fuit Moyses, homo Abraham, homo Christus. Verumtamen illi assumpti ad locutionem Dei, iste assumptus in divinitatem. Illi assumpti ad ministerium, iste ut unigenitus assumptus ad regnum. Unde et loquitur, dicens. Omnia quae habet Pater mea sunt (Joan. XVI, 15). Non est sanctus ut est Dominus. Hoc etiam sacra Scriptura testatur, dicens: Cui se infudit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Col. II, 9). Hinc Joannes ait: De plenitudine ejus omnes accepimus (Joan. I, 16). Non est sanctus ut est Dominus. Quia in eo quod Dominus asseritur, sanctitatis ejus excellentia commendatur. Sed Judaei Christum, quem exspectant, purum hominem asserunt, et tamen suum Dominum futurum et singulariter sanctum credunt. Sed Psalmista illos reprobans, nos ad fidei gaudium cohortatur, dicens: Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in laetitia. Intrate in conspectu ejus in exsultatio-

ne, scitote quoniam Dominus ipse est Deus (Psal. IC, 1, 2, 3). Illi Dominum vocant, qui Deus non sit. Nobis ergo jubilandum, nobis in laetitia serviendum, qui talem habemus Dominum, qui etiam Deus veraciter credatur, qui majestatem divinitatis, quam in se asseruit, incomparabilibus miraculis comprobavit. Qui ergo invisibilem ejus divinitatem abnegant, patentibus operibus credant. Sed quam mira sanctitas illa est, quae peccatores sanctificat? Unde et de peccatrice muliere dicit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum (Luc. VII, 47). Hanc excellentiam sanctitatis, illa in fluxu sanguinis posita cognoscens, ait: Si tetigero vel fimbriam vestimenti ejus, salva ero (Matth. IX, 21). Sed quis fidem ejus assereret, si effectus fidei non pateret? Nam ut vestimentum ejus tetigit, sanguis stetit. Non est ergo sanctus ut est Dominus, quia quisquis potuit sanctus existere, ejus accepit munere ut sanctus esse potuisset. Hoc namque sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eumdem Redemptorem ex nimia charitate convertitur, dicens:

(Vers. 2.) Neque enim est alius extra te.

6. Subauditur, sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono unigeniti sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est: Verbo Domini coeli firmati sunt et spiritu oris ejus omnis virtus eorum (Psal. XXXII, 6). Verbum Domini est unigenitus Dei. Quem profecto evangelista Joannes insinuans, ait: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat

Verbum (Joan. I, 1). Si ergo etiam angeli sanctificati creduntur in Filio, multo magis de hominibus creditur quia extra eum sanctificationis gratiam invenire non possunt.

7. Potest etiam hoc sine aliqua subauditione intelligi. Cum ergo dicit: Nec est alius extra te, quid aliud in Redemptore quam divinae essentiae incommutabilitas designatur? Unde et Judaeis blasphemantibus dicit.: Antequam Abraham fieret ego sum (Joan. VIII, 58). Idipsum in Genesi Moysi insinuans, ait: Ego sum qui sum (Exod. III, 14). Deo enim unigenito esse est dissimiliter nunquam esse. Qui certe status tanto longe est a cunctis mortalibus, quanto clarius cognoscitur quia momentis singulis per multa variantur. Potest hoc et ad justitiae statum pertinere, quia electorum esse est in Deo per justitiam manere. Et quia unigenitus Dei Deus est, extra eum non est aliquis, quia nemo electorum nisi in ipso est. Quod si refertur ad divinitatem ejus, ut nequaquam intellectum humanitatis ejus evacuet, quia justus esse 45 non potest qui fidem non habet divinae Incarnationis; Judaei ergo per haec singula verba feriuntur, qui, dum Redemptorem contemnunt, Antichristum exspectant, qui Deus non esse liquido comprobatur. Unde et per beatum Job dicitur: Habitent in tabernaculo ejus socii ejus qui non est (Job. XVIII, 15). Tabernaculum Antichristi est amor perfidiae, quo fidei contradicit Redemptoris. In quo nimirum tabernaculo Judaei nunc permanent, quia dum perfidiae suae situm amanter inhabitant, contra Redemptorem pugnant. Qui etiam ejus qui non est socii esse

referuntur, quia in proposito suo diabolum adjuvant, qui, dum a summae illius essentiae amore corruit, verum esse protinus amisit. Cui nimirum non esse est ab summam illam beatam essentiam per amoris participationem reverti non posse. Et quia Judaeorum populus, non solum arduam patrum veterum conversationem, sed etiam miraculorum ostensionem ad augmentum elationis habuit, subditur:

(Vers. 2.) Et non est fortis sicut Deus noster.

8. Quasi inaniter gloriantem Judaeam reprimat, dicens: Quos magna fecisse astruis, puri homines fuerunt; quem praedico, non solum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. Dum ergo fortitudo respicitur, excellentia indicatur, quia nimirum omnino infirma est omnis fortitudo hominis in comparatione deitatis. Quo tamen in loco assertio divinitatis non probat excellentiam operis, sed incomparabilitas fortitudinis ostendit veritatem deitatis. Quasi dicat: In hoc cognoscitur quia vera protulit, quia deitatem quam in se asseruit incomparabilibus operibus comprobavit. Unde per semetipsum dicit: Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent (Joan. XV, 24). Jam vero ipsa opera discutienda sunt. Moyses mare (Exod. XIV, 12), Helias flumen divisit (IV Reg. II, 8); Dominus noster Jesus super mare ambulavit (Matth. XIV, 24). Quid ergo est elegantius in sicco profundi alveo viam transeunti populo exhibere, an ipsam maris faciem viam facere? Illi quippe, quia humanitatis deprimebantur pondere, in profundi solido viam qua pergerent requirebant; sed

qui infirma humanae naturae in celsitudinem divinitatis assumpsisse cognoscitur, super aquas virtute propria ferebatur. Moyses de consortio sermonis Domini splendorem vultus obtinuit (Exod. XXXIV, 29), Josue orationibus solem fixit (Josue X, 12, 13); sed quia Deus est Jesus, coram discipulis in solis virtute resplenduit. In illius faciem filii Israel intendere non poterant, istius gloriam qui meruerunt cernere ceciderunt, ut aperte cognosceres quia divinum existeret quo humana transiret. Huic, in monte illis assistentibus, ab aeterno Patre dicitur: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite (Matth. XVII, 5, 6). Et idcirco etiam Helias, qui ne plueret coelum clausit, et ut plueret reseravit (III Reg. XVII, 1) in ejus comparatione quid est qui apertis coelis, Patrem exhibuit testem suae divinae generationis? Non est ergo fortis ut Dominus, quia quidquid virtutis Moyses ostendere potuit, Dominus, non ipse fecit. Jesus autem omnia quae mire gessit propria virtute exhibuit, quia Dominus etiam Moysi fuit. Non enim Moyses populo perdeserta gradienti, sed Dominus manna pluit (Exod. XVI, 13, seq.). Non Moyses, sed Dominus in columna ignis per noctem, et nubis in die, populum praecessit (Ibid., XIV, 19). Non Moyses, sed verbum quod factum est ad eum, aquam de rupe produxit (Ibid. XVII, 6). Non Moyses, sed Dominus volatilia concupiscentibus exhibuit (Ibid. XVI, 17). Unde et Dominus Judaeos in patrum fortitudine gloriantes reprimit, dicens: Non Moyses, sed Pater meus dedit vobis panem de coelo (Joan VI, 32). 46 Hinc Psalmista non Moysen inaniter

efferens, sed Dominum laudabiliter extollens, dicit: Fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Thaneos, interrupit mare, et perduxit eos, et statuit aquas quasi in utre. Eduxit eos in nube diei, et tota nocte in illuminatione ignis. Eduxit aquam de petra, et deduxit tanquam flumina aquas. Et mandavit nubibus desuper, et januas coeli aperuit, et pluit illis manna ad manducandum, et pluit super eos sicut pulverem carnes, et sicut arenam maris volatilia pennata (Psal. LXXVII, 12, seq.). Dominus autem Jesus fortis incomparabiliter non in aliena virtute apparuit, sed in sua. Unde et ex seipso potens, paralytico imperans, ait: Tibi dico, surge (Matth. IX, 6). Hinc etiam scriptum est: Quotquot tangebant eum, salvi fiebant a quocunque languore tenebantur (Marc. VI, 56). Et iterum: Virtus de illo exibat, et sanabat omnes (Luc. VI, 19). Hoc namque insigne fortitudinis, nec Moyses, nec Helias habere potuit, ut, dum incomparabilia signa innotescerent, adventum unigeniti apertissime designarent. Recte ergo Synagoga perpetuo silentio damnatur, cum subditur:

(Vers. 3.) Nolite multiplicare loqui sublimia. Recedant vetera de ore vestro.

9. Quasi dicat: Dum incomparabiliter nova cernitis, gesta antiquorum reprehensibiliter effertis. Quasi enim umbra illa praecesserant. Sed nunc palam veri fideles haec Redemptoris nostri opera venerabiliter adorant, quia quod umbrabatur ibi occultatione sacramenti, in adventu Redemptoris patuit, exspectasse corpus revelandae veritatis. Ergo si ad nova referantur, vetera non

sunt, quia in Spiritu sancto intellecta, vetustatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renovante omnia spiritu, Psalmista precatur, dicens: Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terrae (Psal. CIII, 30). Vetera ergo sunt, si Redemptoris operibus conferantur; sed cum ad confirmanda haec spiritaliter illa proferimus, eo spiritu quo haec intelligimus illa renovantur. Sancta ergo Ecclesia dum Judaeos de veterum narratione reprehendit, quid aliud quam eos acta Patrum spiritualia carnaliter intelligere designatur? Synagoga etenim contra sanctam Ecclesiam se tanto temerius erigit, quanto legis et prophetarum scientia superbius extollitur, quam suis patribus divinitus inspiratam, sibi autem materialiter exhibitam didicit. Unde sequitur: Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes. Et ut tumere desinant, subjungit, dicens: Recedant vetera de ore vestro. Jam quippe ei vetera sunt, quae, ut dixi, per renovantem spiritum non intelliguntur. Tale est igitur ac si dicat: Dignum est ut ab eorum narratione sileas, quorum novos et splendidos sensus ignoras. Quae nimirum etsi subtiliter intelligis, tumorem arrogantiae tibi praestare non debent, quia Deus scientiarum Dominus est. Redemptor quippe humani generis, quia summi Patris est Verbum, Dominus est utique omnium scientiarum. Alta quippe, et magna locutus est Isaias, magna locutus est Jeremias; sed profecto nihil dicerent, si hoc Verbum scientiarum Dominus non eis, antequam loquerentur, scientias indicaret. Unde et frequenter in libris ejusdem Isaiae prophetae legitur: Verbum quod factum

est ad Isaiam prophetam. Frequenter et in libro Jeremiae scribitur: Verbum quod factum est ad Jeremiam prophetam. Hoc Verbum scientiarum Dominum Joannes in altissimo summi Patris sinu aspiciens, ait: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I, 1). Hinc Paulus scientiarum Dominum Redemptorem nostrum 47 insinuans, dicit: Quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Col. II, 9). Dum ergo dicit: Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est, quid est aliud dicere, nisi Synagogae aperta ratione monstrare, ut tanto sollicite tacere debeat, quanto non solum quod sint, sed etiam a quo sint ea quae dicit ignorat? Quasi dicat: Illam scientiam, quam patrum tuorum fuisse astruis, tanto tibi dare arrogantiam non debuit, quanto non ipsorum, sed unigeniti Filii Dei fuit, et ipsam eamdem scientiam non intelligis. Dicit ergo: Recedant vetera de ore vestro. Ut Judaei nequaquam depravent quod intelligere recte non praevalent. Deus scientiarum, dicit, Dominus est, ut quod veraciter Dei esse comprobant, hominibus fallaciter non ascribant. Sed dum de verbis jactantiae Judaea reprehenditur, quia nullo timore compungitur, ei etiam de occultis perfidorum cordium motibus tormenta nuntiantur. Nam sequitur:

(Vers. 3.) Et ipsi praeparantur cogitationes.

10. Quasi dicat: Quem blasphemare non metuis, non solum linguae habebis judicem, sed et cordis. Unde et per Isaiam comminatur, dicens. Ego opera, et cogitationes eorum venio ut

congregem (Isai. LXVI, 18). Hinc per Moysen Dominus comminans, ait: Nonne haec condita sunt apud me, et signata in thesauris meis (Deut. XXXII, 34)? Et quia his verbis silentium Synagogae praecipitur, videamus jam sancta Ecclesia quibus fecunditatis suae laudibus in Annae voce glorietur. Subdens namque ait:

(Vers. 4.) Arcus fortium superatus est.

11. Quisnam est arcus fortium, nisi fraudulenta saevitia Judaeorum? Ex occulto quippe, quasi ex arcu Redemptori vulnus inflixerant, quem gentium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium, quia qui eorum vulnere obiit, a mortuis resurrexit, in coelum ascendit, promissum Spiritum sanctum discipulis misit. Unde subditur:

(Vers. 5.) Et infirmi accincti sunt robore.

12. Appellatione quidem roboris, virtus ostenditur Spiritus sancti. Unde et eumdem Spiritum Dominus discipulis repromittens, ait: Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. XXIV, 49). Robur autem gratia sancti Spiritus recte dicitur, quam ut electi recipiunt, contra omnia adversa hujus saeculi fortes fiunt. Qui vero infirmi hoc loco, nisi apostolo intelligendi sunt? Sed infirmi profecto, cum arcus fortium tenditur, non cum virtute ex alto vestiuntur. Nam in hora Dominicae comprehensionis scriptum de eis est, quia, relicto Domino, omnes fugerunt (Matth. XXVI, 56). An non valde infirmus tunc Petrus erat, cum interrogantis ancillulae vocem timuit, et Redemptorem negavit (Ibid., LXIII, 74)? Jam quippe superatus erat arcus fortium, annihilata

saevitia Judaeorum, quia Redemptor morte victa surrexerat; et tamen adhuc infirmi apostoli superatos fortes, clausis januis, metuebant (Joan. XX, 19). Sed ubi eos robur induit libet intueri quam fortes fecit. Repentino quippe sonitu super eos Spiritus sanctus venit, et eorum infirmitatem in mirae charitatis virtutem permutavit (Act. II, 22, seq.). Coeperunt enim Christum jam robore induti praedicare, qui persecutorum minas non erubescebant delitescendo fugere; et qui mulierum verba timuerant, auctoritatem principum libertate frangebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, et caedes superavit; et quos superveniendo induit, in coelesti militia mirabilis audaciae insignibus illustravit, ut inter flagella, caedes et opprobria non metuerent 48, sed exsultarent. Scriptum quippe de eis hoc jam robore indutis est: Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. V, 41). Hinc jam praedicantes, dicunt: Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis (Jac. I, 2). Bene ergo dicitur: Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore. Quia prius a mortuis resurrexit, et sic ad coelum Redemptor abiit, et Spiritum sanctum discipulis misit. Prius namque superandus erat arcus fortium, et post infirmi robore accingendi. Unde et scriptum est: Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus (Joan. VII, 39).

13. Quo in loco notandum est quia hoc contra Judaeam dicitur quae miracula Redemptoris tanto superbius despicit, quanto inter supplicia

mortuum recognoscit. Dicit ergo: Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore. Quasi mortem Redemptoris calumnianti Synagogae respondeat, dicens: Noli despicere quod mori potuit, sed mirare potius quia mortuus resurrexit, et gentis tuae saevitiem reviviscendo superavit. Et quia hoc de praeterito ostendit, non solum denuntiando ei loquitur, sed insultando. Quasi enim inaniter insultanti improperet, dicens: Quid vobis profuit occidisse quem mortis laqueus non potuit tenere? Vos occidistis, ne post eum totus mundus iret; sed idcirco post eum totus mundus vadit, quia verum se Dei Filium probavit, dum moriendo humanum genus redimeret, et dum resurgendo viventem se monstraret, et ad coelum conscenderet, et spiritum sanctum promissum discipulis destinaret. Et quia pro incredulitatis suae merito Synagoga a participatione promissae gratiae repulsa est, id ipsum sancta Ecclesia improperans ei, subdens, ait:

(Vers 5.) Repleti prius, pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt.

14. Qui fuerunt prius repleti, nisi qui cognitionem Dei, antequam caeteri populi, habuerunt? Qui ergo repleti prius intelligendi sunt alii quam Judaei, qui in fide conditoris fere ab ipso fuerunt principio mundi eruditi? Ipsi quidem pro panibus se locaverunt. Quid enim panes hoc loco significant, nisi mysteria divinae Incarnationis? Locus autem inveniendorum panum sacra est Scriptura. Unde et panis, qui de coelo descendit, ad inveniendum se ignorantibus dicit: Scrutamini Scripturas, quia ipsae sunt quae testimonium pe-

rhibent de me (Joan. V, 39). Pro panibus ergo se locaverunt, quia omnes Scripturas acceperant, ut in eis sacramenta divinae Incarnationis invenire debuissent: sed cum panis venit, Synagoga, quae se pro pane locaverat, locum reliquit, in quo invenire panem debuit quem quaesivit. Scripturas quidem, ut dixi, ad cognoscendum Redemptorem habuit, sed qui secundum Scripturas venerat, venientem confutavit. Famelici ergo saturati sunt, quia qui crediderunt de gentibus, dum mysteria divinae Incarnationis veneranter accipiunt, coelestem cibum habent ad internae delectationis usum. Famelici quidem dicti sunt, quia ante adventum Redemptoris, infidelitatis fame projecti, spiritualis refectionis cibum nullum habuerunt. Vel certe famelici dicuntur, quia spiritualis cibi dulcedinem cum magna aviditate suscipiunt. Repleti vero, qui se pro pane locaverunt, audiant quem exspectabant: Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi (Joan. VI, 33, 41, seq.). Sed quia non merebantur agnoscere, respondebant: Nonne hic est filius Joseph? quomodo dicit, quia de coelo descendi (Luc. IV, 22; Joan. VI, 42)? Ipse autem, qui 49 omnia noverat ad delectationis suae recubitum famelicos venturos prophetabat, dicens: Amen dico vobis, quia ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno coelorum, filii autem regni projicientur in tenebras exteriores (Matth. VIII, 11, 12). Repleti ergo se locaverunt pro panibus, sed famelici saturantur, quia Synagogae filii in Scripturis sanctis pastum fidei de futura Incarnatione Redemptoris habuerunt; sed nunc, projectis illis,

dum gentiles in eum veraciter credunt, divinitatis et humanitatis ejus sacramenta in delectationis intimae refectione suscipiunt.

15. Quia vero per egregium Doctorem dicitur: Omnes eamdem escam manducaverunt, et omnes eumdem spiritalem potum biberunt (bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus) (I Cor. X, 3, 4), potest rationabiliter colligi quia illi manducaverunt, et non sunt saturati, isti manducaverunt, et saturati sunt. Quod nimirum contra Synagogam a sancta Ecclesia recte dicitur, ut ii qui sunt sub gratia mira celsitudine praeeminere sub lege positis designentur. Quid enim illis fuit se pro panibus locare, nisi sacramenta venturi Redemptoris in Scriptura sacra perquirere? Quorum profecto unusquisque manducavit, et saturatus non est, quia futuram summi unigeniti Incarnationem credidit, sed praesentem non vidit. Manducare quidem ei fuit, divinam Incarnationem in mentis desiderio dulciter retinere, et non saturari ei fuit desideratam ejus praesentiam non videre. Sed infirmi, qui robore accingendi erant, saturitatis suae praeconia ab eo quo saturabantur pane audiebant: Beati oculi qui vident quae vos videtis. Amen dico vobis quia multi reges et prophetae voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt, et audire quae vos auditis, et non audierunt (Matth. XIII, 16, 17). Qui enim videre volebant, jam intimae delectationis panem per desiderium manducabant; sed quia videre non poterant, habebant gaudium desiderii, sed non habebant per fruitionem saturitatis. Nam etsi

Scriptura dicat: Quia panem omnem suavitatem habentem et omnem dulcedinem, Deus eis dedit (Sap. XVI, 20), sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut, per fidem notus ab eis, per charitatis desiderium poterat concupisci. Synagogae igitur in primis patribus glorianti, ii accincti robore praeferuntur, ut dum novum culmen electorum conspicitur praecelsum, nequaquam inaniter ultra glorietur. Et quia a discubitu sanctae Ecclesiae cibus vitae nunquam tollitur, tam futura quam praeterita insinuans, ait:

(Vers. 6.) Donec sterilis peperit plurimos, et quae multos habebat filios infirmata est.

16. Quae est sterilis, nisi sancta Ecclesia, ut supra latius in Annae typo jam diximus? Quid est ergo famelicos saturari, donec sterilis pariat, nisi usque in mundi finem panem vitae possidere? Quod et ipse repromittit, dicens: Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem saeculi (Matth. XXVIII, 20). Non enim sunt nisi famelici quos sancta Ecclesia parit. Ergo donec parit, famelici saturantur, quia usque in mundi finem Deo filios generat, qui dum venisse in carne Redemptorem credunt, panem vitae, quem desiderant, comedunt, et plenitudine replentur. Sed donec sterilis plurimos parit, ea quae multos habebat filios infirmatur. Infirmari Synagogae est institutione legis veteris parere non posse. Quae enim fidem viri prioris perdidit, diabolo jam et non Deo parit. Bene autem dicitur: Quae multos habebat filios, quia dum in veritate Scripturarum subjectum sibi 50 populum antiquitus erudiret venturi Redemptoris adventum concupiscere, de

complexu coelestis sponsi filios pariebat. Nunc autem quae habebat filios infirmata est, et filios non habet. Scripturas quidem suis auditoribus exhibet, sed quia Redemptorem negat, Deo filios nunquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui spiritualis fecunditas negatur. Et quia tam Synagogae repulsio quam electio gentilitatis incomprehensibili Dei judicio facta est, sequitur:

(Vers. 6-8.) Dominus mortificat, et vivificat, deducit ad inferos, et reducit; Dominus pauperem facit, et ditat; humiliat et sublevat. Suscitat de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat.

17. Quasi obstupescenti alicui de tam electae gentis repulsione respondeat, dicens: Quid in his rationem quaeris, quae summa ratio incomprehensibiliter facit? Quod etiam genus quaerendi doctor egregius reprehendens, ait: Homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum factori suo: Quid me fecisti sic? Aut non habet potestatem figulus ex eodem luto aliud quidem vas facere in honorem, aliud vero in contumeliam (Rom. IX, 20, 21)? Tale est ergo ac si dicat: Quia omnium Dominus recte cognoscitur, opus illius, et in Judaeae abjectione, et in gentium electione, venerandum et non discutiendum esse sentiamus. Mortificat quidem Dominus, quia incomprehensibili judicio quondam electum Judaeorum populum a cognitione veritatis separat, et in perpetuum damnat. Vivificat, quia gentilitatem ad agnitionem sui unigeniti temporaliter per fidem recipit, et ad ejus contemplandam

gloriam aeternaliter perducit. Ad inferos ducit, quia districto ejus judicio ultrix gehenna eos puniendos in perpetuum recipit qui per culpam perfidiae a veneratione se dividunt Redemptoris. Reducit ab inferis, quia gentilem populum ad filii sui fidem devote accedentem suscipit, cui, velut altus abyssi carcer, exstitit immensa obscuritas erroris. Pauperem facit et ditat, quia et repulsam Judaeam spiritalibus virtutibus spoliat, et electam gentilitatem, tam pretio fidei quam bonorum operum fulgoribus exornat. Qui etiam humiliare et sublimare dicitur. Etenim Synagoga, a Redemptore recedendo, sublimitatis suae alta deposuit, et sancta Ecclesia, Redemptorem venerando, ab imo infidelitatis, ubi projecta jacuerat, in altitudinem rectae fidei et Christianae potestatis celsitudinem surrexit. Quia ergo Dei Filium Judaea contempsit, gentilitas promeruit, recte et illa humiliata, et ista creditur exaltata. Sequitur: Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat.

18. Egenus et pauper gentilis populus intelligitur, qui de pulvere suscitatus et de stercore erectus dicitur, quia cum recipitur in fidem Redemptoris, et ei minima et graviora peccata remittuntur. Quia enim facile pulvis excutitur, et quem stercora inquinant horribiliter foedant, pulvis leviora, stercus graviora peccata significat. Bene etiam de pulvere suscitatus egenus dicitur, et de stercore pauper erectus. In illis siquidem dormiebat, a quibus levi tactu gratiae suscitari poterat. In illis vero jacebat, quia, lapsus in gra-

vioribus, manu magni auxilii indigebat. Sed jam egenus qui de pulvere suscitatur, et is qui de stercore pauper erigitur, audiamus quo culmine praeferatur.

Ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat. Qui vero principes hoc in loco nisi sancti apostoli designantur? De quibus nimirum principibus, Deo per Psalmistam dicitur: Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui, Domine (Psal. XLIV, 17, 18). Quid est quod pauper cum principibus sedet, nisi quia ordo praedicatorum, de gentibus electus, in sancta Ecclesia culmen apostolicae auctoritatis obtinet? Cum principibus quippe sedet, quia de throno coelestis magisterii doctrinam salutis exhibet. Et solium gloriae tenet, quia bonae famae odorem spargit, quibus dignitate praeeminet. Vel certe solium gloriae tenet, et cum principibus sedet, quia et sublimitatis honore radiat, et miraculis coruscat. Sed qui tam sublimi dignitate sustollitur, qualiter uti ea debeat indicat, cum subjungit: (Vers. 8.) Domini enim sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem.

20. Cardines terrae sunt extrema terrae. Nomine autem cardinum ipsos praedicatores electos de gentibus voluit designari. Extrema quidem terrae dicuntur, quia de vili quodammodo et abjecta gentilitate producuntur. Qui profecto cardines Domini esse dicuntur pro mortificatione propriae voluntatis. Domini quidem sunt, quia non sua quaerunt, sed quae Jesu Christi. Sed dum Domini esse dicuntur, singularis quaedam in eis sanctitas designatur. Qui vero Domini sunt,

videant quia super eos orbis ponitur, non sub eis. Quid enim orbis nomine nisi sanctae Ecclesiae subjecta designatur plenitudo fidelium? Super cardines quidem terrae Deus orbem posuit, quia praedicatores ad hoc sanctae Ecclesiae praeponuntur, ut eorum infirmitatem relevent, et debiles quoque ad coelestem patriam, velut superimpositum onus portent. Non igitur se semper praelatos debent aspicere, sed quandoque subjectos, ut disciplina cohibendis vitiis praesint, sed aestimatione et obedientia ministerii saepe subsint eis quibus praeeminent cura praelationis. Et quia magna sunt onera quae praedicatores sustinent, subdit atque ait:

(Vers. 9.) Pedes sanctorum suorum servabit,

21. Quasi dicat: Inter onera tam immensa corruerent, si eorum pedes Dominus non servaret. Pedes quidem sanctorum suorum sunt affectus mentium. Qui profecto a Domino servantur, quia ab ipsis gratia mirae devotionis infunditur, qua onus tantum gratanter ferunt. Servare quidem pedes sanctorum Dominus dicitur, quia tanti ponderis molem fugerent, si hoc intolerabiliter grave, non eis infusa desuper charitas levigaret. Possunt etiam et status fortitudinis pedum appellatione signari. Pedes vero sanctorum suorum Dominus servat, quando eos mira fortitudine roborat, ut inter tam immensa onera nequaquam cadant. Et quia non pedem, sed pedes servare dicitur, quid in utroque pede sanctorum intelligimus, nisi fortitudinem et humilitatem? Ne enim ruamus, in utroque pede consistimus. Quicunque enim fidelibus gregibus praesunt, in via, qua

ad supernam patriam tendunt, modo prospera, modo adversa inveniunt. Ipsa enim prospera, quia elationem menti excitant, eam ad casum valde impugnant; verumtamen ne electa mons cadat, hinc subsistere nititur pede fortitudinis, inde consistit pede humilitatis. Firmum quippe statum inter utramque tentationem retineret, si tam solida humilitate consisteret, ut nulla hanc prosperitas elevaret, adversitas nulla dejiceret. 52 Quid est ergo quod dicitur: Pedes sanctorum suorum servabit, nisi quia debilis est omnis virtus hominis sine auxilio conditoris? Infirma quippe humilitas nostra, dum prosperitatis favore mulcetur, ab ineptae laetitiae impulsu prosternitur. Infirma fortitudo nostra, dum adversitate impingitur, leviter superatur. Sed tristibus elidimur, laetis enervamur, cum nos nobis omnipotens Deus deserit, non cum auxilium suae protectionis impendit. Dicit ergo: Pedes sanctorum suorum servabit, quia omnipotens Deus infirmitatem nostram in ferendis subditorum nostrorum oneribus adjuvat, ut nos nec adversa atterant, nec laeta seducant. Tunc quidem a Domino pedes nostri servantur, cum, divino auxilio roborati, obviantia mundi laeta contemnimus, adversa nulla formidamus, cum stabili patientia gratanter mala ferimus et inconcussa humilitate sublimem animum a vana delectatione refrenamus.

22. Possunt autem pedes sanctorum fides et amor Redemptoris intelligi. Quibus profecto pedibus gradiuntur, cum eum quem per fidem fideles credunt amore consequuntur. Hos profec-

to pedes servari sibi a Domino postulabat, qui precabatur, dicens: Super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius (Habac. III, 19). Super excelsa statuitur, cui Redemptoris divinitas revelatur. Et in claritate ejus vincit, quia dum ejus claritatis radiis illustratur, cuncta maligni spiritus tentamenta destruuntur. Statutos quidem in monte pedes tenet, qui veritatis contemplatione arduus est, et ejus quem credit summi Patris unigenitum amore succensus. Super excelsa quidem Petrus statutus erat, qui cum Domino confiteretur, dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi, protinus audivit: Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in coelis (Matth. XVI, 16, 17). Fundatus enim fide, accensus charitate, eum quem amabat etiam praedicabat. Bene ergo de reprobis subjunctum est:

(Vers. 9.) Et impii tenebris conficescent.

23. Qui enim impii hoc in loco, nisi Judaei intelliguntur, qui a pietate verae fidei sunt extranei, et Redemptoris morte cruenti? De quibus recte dicitur: In tenebris conticescent, quia sancti super excelsa statuti Redemptorem mundi, quem in divinae majestatis claritate conspiciunt, aeternis laudibus confitentur. In tenebris ergo tacent impii, quia Judaei ideo Redemptorem non praedicant, quod ineffabilis eos illa claritas divinitatis non illustrat. Scriptum quippe est: Tollatur impius, ne videat gloriam Domini (Isai. XXVI, 10). His quippe tenebris damnatos eos intuens, Joannes ait: Lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt (Joan. I, 5). Hinc David non

optans, sed prophetans, dicit: Obscurentur oculi eorum, ne videant, et deorsum eorum semper incurva (Ps. LXVIII, 24). In tenebris ergo tacent impii, quia etsi Judaei divinae Scripturae verba in Dei laudibus proferunt, dum Filium negant, Deo Patri nulla vocum obsequia consecrant. Deo enim silet, qui, Patrem laudans, Unigeniti laudem tacet. Sed quem crucifixum despiciunt, quando judex venerit expavescent. Unde etiam subditur:

(Vers. 9, 10.) Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, Dominum formidabunt adversarii ejus.

24. Nunc autem durus in infidelitate, fortis in errore est, et quem credere Deum contemnit, audacter blasphemare non metuit. Velut vir siquidem nunc vinci non potest, sed tunc sicut vir nequaquam roborabitur, cum is qui eorum insidiis 53 crucifixus est, in sua majestate conspicietur. Tunc formidabunt ejus adversarii, quando crucifixi virtute omnia moveri conspexerint, cum ejus judicio universa submitti, cum per excelsos coelos tonantia judicia audierint aeternae suae damnationis. Unde et subditur:

(Vers. 10.) Et super ipsos in coelis tonabit.

25. Qui enim coelorum nomine hoc loco, nisi sancti apostoli designantur? Quibus profecto coelis sublimitatis suae gloriam Dominus repromittens, ait: Sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX, 28). Horum profecto coelorum tonitrua Judaeis Dominus insinuans, ait: Ipsi judices vestri erunt (Luc. XI, 19). Super Judaeos igitur impios tunc in coelis tonabit, quia a sanctis apostolis tunc terribilia

judicia suae damnationis audient, ut eorum examine sententiam aeternae mortis accipiant, quos praedicantes humiliter vitae aeternae bona persecutionibus affligebant. Quia vero de extremo judicio ista intelligi debeant, sequitur:

(Vers. 10.) Dominus judicabit fines terrae.

26. Qui sunt fines terrae, nisi ultima hujus mundi? Fines vero terrae Dominus judicat, ut aequitatis ejus sententia impunita aut irremunerata nulla derelinquat, quia dum in judicio extrema concludit, aliqua discutienda non deserit.

(Vers. 10.) Tunc sublimabit cornu Christi sui.

27. Quando omnes electos in aeterna contemplatione sui Unigeniti recipiet, ut eis aeterna illa et ineffabili Majestate praesideat, qui dum in praesentis vitae peregrinatione viverent secum non erant. Tunc sublimabit cornu Christi sui, quando in celsitudine sua 54 respicietur sublimitas Redemptoris. De hac sublimitate per Joannem dicitur: Videbimus eum sicuti est (I Joan. III, 2). Nam potestas sive regnum Domini nostri Jesu Christi semper aequale est; sed tunc sublimari dicitur, quando tales erimus ut ejus sublimitatem intueri valeamus; quidquid enim nunc de illa sublimitate humana mens sibi potest fingere, omnino nihil est in illius gloriae comparatione. Nam scriptum est de illa: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se (Isai. LXIV, 4; I Cor. II, 9). Prius ergo Christo datur imperium, deinde cornu ejus sublimabitur, quia tunc sublimitatis ejus celsitudo respicitur, cum nostra quoque natura a corruptionis suae imo sublevatur,

cum renovationis suae integritatem resurgendo suscipit, qua praecelsum lumen contemplari valeat Redemptoris.

28. Si vero in cornu aliquis vult regnum intelligi, per regnum Christi sancta Ecclesia designatur. Quod profecto cornu sublimabitur, quia ima nostra ad angelorum aequalitatem perducentur. Quare et de electis in Evangelio Dominus dicit: Erant sicut angeli Dei in coelo (Matth. XXII, 30). De ista cornu sui sublimitate iterum dicit: Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum (Ibid. XIII, 43). Sublimabitur ergo cornu Christi, quia sancta Ecclesia in aeterna contemplatione sui Redemptoris extolletur; et quae nunc in hac valle miseriae depositionis suae poena deprimitur, absorpta tunc morte, renovata aeterni gaudii culmine, sublevabitur. Sed haec jam typica explanatione protulimus, restat ut in sequenti volumine moraliter exprimamus.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

53 1. Superiori libro, dum sacrae historiae textum moraliter discuteremus, Annae fecunditatem in summae contemplationis perfectione posuimus, quia concipere menti est de summa Dei omnipotentis contemplatione ineffabiliter gaudere, parere autem in mente conceptae charitatis insignia occultare non posse. Nunc autem parienti canticum dicere quid est, nisi conditorem, quem ineffabiliter diligit, veris praeconiis praedicare? Dicit ergo:

(I Reg. II, 1.) Exsultavit cor meum in Domino.

2. Sed ea quae manducavit et bibit, quae amarum animum habuit, quae flevit largiter, quae votum vovit, quia illa mens omnipotentem Deum digne laudare potest, quae dignis agonibus ad charitatis ejus summa pervenit, haec quidem diuturno usu contemnere omnia didicit; et dum cuncta creata ab intentione abjicit, tanto amplius in visione aeternae majestatis gaudet, quanto alicujus creaturae species in sui amore hanc retinere non praevalet. Haec ergo dicit: Exsultavit cor meum in Domino, quae eum, contemptis omnibus, solum amat. In hunc profecto affectum venerat, qui dicebat: Quid mihi restat in coelo, et a te quid volui super terram (Psal. LXXII, 25). Hinc in Deo exsultans, dicit: Vultum tuum, vultum tuum, Domine, requiram (Psal. XXVI, 3). Hinc sponsa in Canticis petit, dicens: Osculetur me osculo oris sui (Cant. I, 1). Dum ergo dicit: Exsultavit cor meum in Domino, quid aliud 54 quam in ejus se osculis inhaesisse quem ardenter diligit gloriatur? Et idcirco illa sola haec dicit, quae experta novit quae vis amoris sit in thalamo sponsi. Cunctis quippe passionum victoriis illustrata, et praelata virtutum culmine, ad illam sublimitatem pervenit ex qua per gaudium mirae devotionis exsultationisque cor suum in Deo posuit. Et quia cor suum dicit, quid aliud quam mentis suae libertatem asseruit? Reprobi quidem corda sua non habent, quia ea diabolus possidet. Unde et de proditore dicitur: Cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes (Joan. XIII, 2). Si enim Judas cor suum,

et non diabolus, possideret, ipse potius in eo bonum quam diabolus malum poneret. Quo contra electus vir loquitur, dicens: Animam meam porto in manibus meis (Job. XIII, 14). Quid enim aliud manus electi est quam potestas internae libertatis? Quid ergo ei est, animam in manibus portare, nisi internae libertatis gloriam in potestate retinere? Quotiescunque ergo graviter delinquimus, cor nostrum nos non habemus. Quare et Jeremias Judaico populo graviter delinquenti improperans, ait: Audi, populе stulte, et qui non habes cor (Jerem. V, 21). Hinc item conversus alter propheta Deo confitetur, dicens: Invenit servus tuus cor suum (II Reg. VII, 27). Dicit ergo: Exsultavit cor meum in Domino, ut libertatem mentis assereret, sine qua Deum digne laudare non posset. Sequitur:

(Vers. 1.) Exaltatum est cornu meum in Deo meo.

55 3. In cornu electae mentis intentio designatur, quae mirabiliter extollitur cum ad eum gaudendo pervenit qui super universa consistit. Unde et cornu suum non in alio aliquo exaltatum asserit, sed in Deo. Qui enim transeuntia bona diligit, hujus profecto intentio depressa, non exaltata est, quia in imo figitur ubi per desiderium locatur. Hinc est quod in Evangelio Dominus dicit: Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (Matth. VI, 21; Luc. XII, 34). Exaltare ergo cornu nostrum volebat Dominus, cum dicebat: Thesaurizate vobis thesauros in coelo (Matth. VI, 20, 33). Exaltatum cornu habebant ii quibus se Paulus conformabat, dicens: Nostra conversatio in coelis

est (Philip. III, 20). Sed qui coelestia tantum diligit, si illam intimae dulcedinis suavitatem gustare non novit, quanquam valde exaltatus sit, ad hujus tamen exaltationis sublimitatem non pervenit. Ille ergo hac exaltatione sublimis est, qui per incrementa virtutum proficiens, sublimitatem summae contemplationis obtinuit, non solum ut perfecte coelestia diligat sed etiam ut amoris perfectione in sola omnipotentis Dei contemplatione requiescat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni luminis alta visione fruitur, in qua familiari quadam singularitate gloriatur. Quare non ait, In Deo nostro, sed in Deo meo. Meum namque de eo dicit quem familiariter ac singulariter diligit. Ad quam certe divinae familiaritatis dignitatem pervenerat, qui dicebat: Deus meus es tu, et confitebor tibi: Deus meus es tu, et exaltabo te (Psal. CXVII, 28). Hinc Isaias ait incredulos increpans: Nunquid parum est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo (Isai. VII, 13)? Quae ergo exaltatione cornu in Deo sustollitur, Deum suum singulariter fatetur, quia summa illa infusio divinae dulcedinis exaltatam mentem, et sui susceptibilem, et valde familiarem facit. Sequitur:

(Vers. 1.) Dilatatum est os meum super inimicos meos.

4. Qui sunt inimici electae mentis, nisi spiritus maligni? Quid ergo est dilatatum os super inimicos habere, nisi omnes malignorum spirituum suasiones amplissima sibi infusae gratiae largitate reprobare? Angustum quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum spirituum per

considerationem rationis contraire non praevalet. Os quippe mentis ejus ratio est, et loqui deliberare. Os namque repletur cum mentis ratio per infusam sibi gratiam in contemplationem summae veritatis attollitur. Repleri quidem ei est illustratione summae veritatis imbui. Ibi quippe discit, et quod aeternaliter appetat, et quod temporaliter contemnat. Et quia summa veritas amor est, subtilitate veritatis attollitur electa anima, ejusque rei charitate, quam didicerit, inflammatur, et tanto strictius servat magisterium, quanto ferventius id sibi inviscerat vis amoris. Cui nimirum etsi maligni spiritus mala suggerunt, dilatati oris apertione confunduntur, quia, veritate summae sapientiae instructa, et summi amoris facibus accensa, habet jam contra suggestionem erroris immensam lucem sapientiae, habet et contra oblatam mundi hujus pompam ineffabilem charitatem. In immensitate lucis videt quae reprobet, sed per vim summae charitatis amat inepta reprobare quae novit. Per sapientiam mala suggesta reprehendit, sed in virtute charitatis deprehensa redarguit. Os ergo super inimicos dilatat, quia ex abundantia rationis contra daemones multa deliberat; et eo acutius eorum objecta destruit, quo id unde mala suggesta reprobet in sublimibus agnoscit. Unde protinus causam insinuans, ait:

56 Quia laetata sum in salutari tuo.

5. Quod profecto tale est ac si dicat: Quia exaltatum est cornu meum in Deo meo. Hoc certe est laetari in salutare Dei, quod exaltatum cornu habere in Deo suo. Quod non de qualibet

laetitia salutaris accipitur, sed de illo perfectissimo gaudio, quo electa perfectaque anima more sponsae gaudet in sponso. De qua nimirum laetitia David obsecrat, dicens: Redde mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me (Psal. L, 14). Quae ergo dilatatum os habere super inimicos suos se gloriatur, in salutare Dei prius laetata fuisse describitur, quia illa beata mens valide reprobare malignorum spirituum suasiones poterit, quae in Redemptoris divinitate per contemplationem sublimiter assumpta, ex eo et sapientiae accipit magnitudinem, et plenitudinem charitatis. Quem profecto dignis laudibus praedicat, dicens:

(Vers. 2.) Non est sanctus ut est Dominus; neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster.

6. His namque Annae vocibus quaeque electa anima hoc Redemptori clamat in laude, quod ab ipso credit in munere. Sed ex hoc piae confessionis ordine ordo innuitur, quo eadem muneris bona quae seriatim protulit consequamur. Sanctus itaque Dominus et fortis asseritur, a quo sanctificamur, ad requiem ducimur, et glorificamur. Sanctificationem a Domino accipimus in virtute regenerationis; esse autem, id est quietem ab hujus mutabilitate corruptionis, in terminatione exsilii, fortitudinem in triumpho resurrectionis. Primum itaque horum munerum in ista vita consequimur, cum electi cujusque anima in carne est, sed utraque adhuc in agone operis posita; sequens autem in sola anima praeter carnem, post carnis vitam, et jam de hujus vitae laboribus

assumpta; ultimum vero, in carne et anima, sed utraque jam per gloriam aeternitatis innovata. Prius itaque sanctus dicitur, quia regeneratis per salutis lavacrum charitas Dei cordibus nostris infunditur, per cujus gratiam ad aeternae patriae bona praeparamur, ut dum haec vita per decursionis suae tempus elabitur, ea nos vita suscipiat, cujus gaudio hinc electorum egredientes animae sine mortis pavore potiantur. Deinde esse ei ascribitur, quia securi consummationis nostrae diem, videlicet claritatem ultimae resurrectionis, exspectamus, dum in illo munere acceptae requiei discimus extremi examinis discussionem non metuere, sed promissae gloriae laetitiam exspectare. Ultimo autem loco fortis asseritur, quia in gaudio futurae resurrectionis infirma nostra roborantur, cum caro surgit de pulvere; sed idem carnis nostrae pulvis translatus in perpetuae incorruptionis gloriam, ad fragilitatis suae miseriam ultra non redit. Sed et notandum quia in his tribus ab altero ad alterum ducimur; sed cum habere non habitum coeperit, qui hoc accipit quod non habuit, quod ante habuerat non amittit. Nam cum de sanctificatione ad requiem perducimur, et de quiete animae perducimur ad robur aeternae incorruptionis, et sanctificatio charitatis augetur nobis in illa requie, et requies et amor excrescit valde in resurrectione. Conditorem namque suum unaquaeque anima per amorem conjuncta in tantis muneribus intuens, Annae vocibus dicat quam bene sapit sibi donum perfectae regenerationis et vis amoris. Dicat: Non est sanctus, ut est Dominus. Dicat quam melius munus sibi est

promissio quietis in hora sui transitus: Neque est alius extra te. Dicat quam optimum sibi placens 57 praemium sit ultima renovatio sua, in gaudio perfecti spiritus sui et glorificatae carnis. Dicat: Et non est fortis, sicut Deus noster. Et notandum quia hoc in precis cantico Anna loquitur. Electae etenim menti haec in cantico poscere est, dona tam grandia cum gaudio desiderare. Petere quippe ei desiderare est, et gaudere cantare. Sed quae tam gaudenter dignitatis suae munera conspicit, quam fortiter occultis hostibus exprobret innotescit. Sequitur enim, et dicit:

(Vers. 3.) Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.

7. Sublimia quippe et vetera spiritus maligni loquuntur, cum alta quae videntur hujus saeculi appetenda fidelibus suggerunt. Qui ergo cornu suum in Deo exaltare jam didicit, qui teneri in gaudio Majestatis novit, quidquid offertur sibi de blandimento saeculi labentis, exprobrando despicit, dicens: Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro. Ac si aperte loquatur, et dicat: Eo mihi ea quae offeruntur displicent, quo per desiderium alia video quae valde placent.

8. Quod profecto dicere, quia ei competit qui jam idoneus ad ministerium praedicationis agnoscitur, apte quoque contra arrogantes sapientes, et contra negligentes sanctae vitae professores, ista prolata sentiuntur. Alta quippe glorians loquitur, qui per scientiam quam accepit se intelligere sublimiter gloriatur. Vetera vero loquitur, qui, postpositis sanctae Scripturae elo-

quiis, saecularibus verbis occupatur. Dicitur itaque arrogantibus: Nolite loqui sublimia gloriantes. Quibus profecto verbis ostenditur quia non modum locutionis prohibet, sed affectum intentionis. Quasi aperte dicat: sublimia loquimini, sed de eo quod altum dicitur gloriari refugite. Unde et Paulus pie discipulum admonet, dicens: Noli altum sapere, sed time (Rom. XI, 20). Non dixit Non altum loqui, sed Noli altum sapere; sicut et hic non dicitur Nolite loqui sublimia, sed Nolite gloriantes loqui, quia sacra eloquia altius exquirenda sunt, sed quo altius exquirens proficit, semetipsum cohibere a vanae gloriae fastu debet per custodiam humilitatis. Dicitur etiam otiose loquentibus: Recedant vetera de ore vestro. Vetera quippe sunt verba saeculi, quia dum in eis loquentis animus per intentionem figitur, devotionis suae decore spoliatur. Quare illi sublimia gloriantes loqui non debent, et cur ab eorum ore vetera debeant recedere, haec causa demonstrat, quae subjungitur:

(Vers. 3.) Quia Deus scientiarum Dominus est.

9. Audiat itaque sciens et arrogans quia non ipse scientiarum dominus est, sed Deus. Nam recte glorians diceret, si ejus qua tumeret scientia, non omnipotens Deus, sed ipse dominus exstitisset. Audiamus et nos, quando loquimur verba saeculi, quia Deus scientiarum Dominus est. Jam quippe electorum mentes non solum Novi, sed etiam Veteris Testamenti scientia innovat; venit namque qui diceret: Ecce nova facio omnia (Isai. XLIII, 19). Cum ergo tot nova habeamus quae loqui possumus, vetera loqui sine

culpa nullatenus valemus. Recedant igitur de ore nostro vetera, ut cum damnatae vetustatis culpa etiam a sermone compescitur, in novi hominis pulchritudinem transeamus. Quod profecto si contemnimus, audiamus:

(Vers. 3.) Et ipsi praeparantur cogitationes.

10. Quasi a minori culpa, subintellecta comparatione, 58 nos terreat, dicens: Hinc otiosa loquentes cogitent quam metuere culpam locutionis debeant, si is cui loquendo delinquitur etiam cogitationum excessus ad judicii sui examen servat. Audiant item arrogantes quod sequitur:

(Vers. 4.) Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore.

11. Jam quippe in allegorica expositione diximus quia immundi spiritus horum fortium appellatione designantur. Qui nimirum quia a coelesti gloria superbiendo ceciderunt, apte elatis doctoribus ad terrorem proponuntur, ut de se tanto jam humiliter sentiant quanto etiam angelos a superna gloria lapsos per appetitum vanae gloriae contemplantur. Quod etiam Redemptorem nostrum in elatis discipulis egisse recolimus, qui cum se subjecta daemonia habere jactarent, ab eo protinus audiere: Videbam Satanam, quasi fulgur de coelo cadentem (Luc. X, 18). Arcus itaque fortium superbia est spirituum malignorum. Dicuntur autem fortes, vel quia de se magna senserunt, vel quod humanum genus magnarum tentationum impetu vincant. Quem profecto arcum dum intentio impia tetendit, jacere malitiae jacula supra se in conditorem studuit. Ponam, inquit princeps eorum, sedem meam ad Aqui-

lonem, similis ero Altissimo (Isa. XIV, 13, 14). Sed superatus est arcus fortium, quia Deus apostatarum spirituum superbiae restitit, de coelo praecipitavit, conditionali gloria virtutis exuit, ut in lapsis angelis homo disceret quid timeret. Nam quid de aereo vase fiet, si Deus nec aureis superbiae fetore plenis ignoscit? Unde et Petrus in Epistola sua loquitur, dicens. Deus peccantibus angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in judicium reservari (II Petr. II, 4). Quasi ergo electus et humilis praedicator superbientibus dicat: Ut cessetis ab elatione, in conformibus vobis angelis, videlicet lapsis, damnationis debitae poenas aspicite.

12. Et quos imitari debeant proponens, ait: Et infirmi accincti sunt robore. Si ob praesumptionem aestimationis mali angeli fortes vocantur, infirmorum appellatio recte beatis spiritibus convenit, qui de se nulla praesumentes, virtuti sui opificis perpetua humilitate subjecti sunt. Infirmi accincti sunt robore, quia, voluntariae subjectionis merito, sancti angeli interni amoris vinculo conditori suo conjuncti sunt. Quibus apte accinctionis nomen congruit, quia accinctus quilibet, eo quo cingitur cinctorio, ex omni parte retinetur, quia videlicet beatissimi illi spiritus sic sunt in aeternitate solidati, ne ab ea cadere unquam possint. Hinc est quod ad Danielem in Babylonia praedicantem angelus mittitur, qui accinctus obrizo perhibetur (Dan. X, 5). Hinc est quod angelum cum quo in Apocalypsi Joannes colloquium habuit aurea zona ad mammillas circumdatum conspexit. Quia vero iidem

beati spiritus ab humilitatis merito in amoris gloriam surrexerunt, sed quia eamdem gloriam in complexu aeternitatis habent, et in timore amissionis non habent, gloriosi siquidem ineffabiliter sunt, sed ineffabilem illam gloriam amittere nunquam possunt. Ut itaque desinat gloriari, audiat arrogans: Arcus fortium superatus est. Et ut damnata culpa superbiae proficiant in humilitate, dicitur sibi: Infirmi accincti sunt robore. Robur namque infirmis impenditur, cum subjectionis merito mitibus infunditur virtus supernae charitatis. Accingimur etiam cum ad verbi ministerium praeparamur. Bene itaque accincti robore infirmi in alta locutione 59 gloriantibus praeponuntur, quia ii qui in ministerium mittuntur spiritus, propter eos qui haereditatem capiunt salutis, priusquam accingerentur ad ministerium humiles fuerunt. Ante enim memoratur infirmitas, post vero accinctio roboris. Hos profecto nobis accinctos Paulus insinuat, dicens: Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi, propter eos qui haereditatem capiunt salutis (Hebr. I, 14)? De quibus et propheta etiam loquitur, dicens: Millia millium ministrabant ei (Dan. VII, 40). Quasi ergo dicat: Prius vos agnoscite, et sic vos ad aliorum salutem praeparate, quia bonum praedicationis tunc bene impletur, cum praedicator qui sublimis est verbo humilis esse satagit ministerio. Sed quia superbos et arrogantes praedicatores loquendo redarguit, subdit, dicens:

(Vers. 5.) Repleti prius, pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt.

13. Repleti prius illi sunt qui, dum tumoris cibos in mentis refectione suscipiunt, delicias sanctarum virtutum, velut cibo jam pleni, capere non possunt. Sed tamen pro panibus se locant, quia in Scripturis quas intelligunt juxta magnitudinem sapientiae se percipere spiritualia munera virtutum putant. Sed saturari nequeunt, quia repletioni arrogantiae dona sancti Spiritus addere nequaquam possunt. Ipse namque spiritus disciplinae effugit fictum, et non habitat in corpore pleno peccatis (Sap. I, 5). Hinc etiam scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. V, 5). Frustra ergo quae Dei sunt accipere gestiunt, qui in eo quod superbiunt largitorem munerum sibi adversantem reddunt. Saturari ergo nequeunt, quia munera spiritualium gratiarum non adipiscuntur. Qui vero sunt famelici, nisi a cibis vitiorum vacui, a tumore jejuni? Famelici ergo saturati sunt, quia sancti viri humilitatis arce praediti, dum de se alta non sentiunt, alta virtutum dona promerentur. Nam per humilitatis bonum, sancti Spiritus sedes fiunt, quem dum in se manentem recipiunt, ejus donis plenius replentur. Unde et per Prophetam Dominus dicit: Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos (Isa. LXVI, 2)? Valde ergo saturantur famelici, quia in donorum plenitudine super humiles sanctus Spiritus requiescit.

14. Quod tamen contra negligentes sacri altaris ministros atque audaces dominici corporis susceptores dici non inconvenienter potest. Repleti vero prius sunt, vitiorumque cibo saturati,

qui pro pane se locant, quia corpus ad susceptionem Eucharistiae praeparent. Qui nimirum comedunt, et saturari non possunt, quia etsi sacramentum ore percipiunt, virtute sacramenti nequaquam replentur. A virtute ergo illa sacramenti ideo jejunant, quia prius repleti fuerant. Salutis quippe fructum non percipiunt in comestione salutaris hostiae, qui ea quibus se repleverant flagitia portant in mente. Non saturantur ergo, nisi famelici, quia a vitiis perfecte jejunantes divina sacramenta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia sine peccato electi etiam viri esse non possunt, quid restat, nisi ut a peccatis quibus eos humana fragilitas maculare non desinit evacuari quotidie conentur? Nam qui quotidie non exhaurit quod delinquit, etsi minima sunt peccata quae congerit, paulatim anima repletur, atque ei merito auferunt fructum internae saturitatis. Hac repletione nos evacuare Paulus insinuans, ait: Probet seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat (I Cor. XI, 28). Quid enim est hoc loco 60 probare, nisi, evacuata peccatorum nequitia, se probatum ad dominicam mensam, et purum exhibere? De repletis etiam subdit: Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad poenitentiae lamenta curramus, quia ipsa sola virtus est quae evacuat quod in ventre animae culpa coadunat. Et tunc vere famelici saturantur, quia quo studiosius mundamur lamento poenitentiae, eo uberiorem divinae gratiae fructum recipimus in spiritali refectione.

Quae nimirum electorum saturitas, quia usque in mundi finem extenditur, subdit, atque ait:

(Vers. 5.) Donec sterilis peperit plurimos, et quae multos habebat filios infirmata est.

15. Quae itaque hujus appellatione sterilis signatur, nisi ea de qua Paulus loquitur, dicens: Quae sursum est Jerusalem libera est, quae mater nostra est (Galat. IV, 26, 27)? Unde et paulo post Isaiae vaticinium ei coaptavit, dicens: Scriptum est enim: Laetare sterilis quae non paris; erumpe et clama, quae non parturis, quia multi filii desertae magis quam ei quae habet virum (Isa. LIV, 1). Sed quomodo Jerusalem sterilis, beatorum scilicet angelorum sancta societas, intelligitur, cum juxta vocis suae significatum de aeterna pacis visione perenni gaudio sit fecunda? Sed si mater est electorum hominum, sterilis profecto erat quando humanum genus in Adam perierat. Velut enim parturire non potuit, cum eum in quo fecunditatis suae extendere sinum debuit lapsi spiritus suasionibus amisit. Tandiu accinguntur infirmi donec sterilis pariat, quia angelorum humilium valido ministerio eo usque indigemus, donec quotquot ad vitam praedestinati sunt de humano genere, usque in mundi finem colligantur. Mittet namque Filius hominis angelos suos, et colligent electos suos a quatuor ventis (Matth. XXIV, 31; Marc. XIII, 27). Ad eos namque colligendos tunc mittendi sunt, in quorum salute quotidie mittuntur, quia ad regnum non colligent, nisi quibus per robur accinctionis suae nunc adjutorium praebent. Usque etiam in mundi finem famelici saturantur. Sed et bene plurimos haec sterilis pa-

rere dicitur, quia non omnes homines, sed electi solummodo ad aeterna gaudia perducuntur. Apte igitur etiam parere dicitur, quia angelorum ministerio docemur superna petere, ut ad eorum valeamus bona pervenire. Sed cum haec sterilis parit, ea quae multos habebat filios infirmatur, quia quo pleniora lucra electorum per angelorum ministeria superna regna percipiunt, hujus Babyloniae filii minuuntur. Velut enim infirma in partu suo est, quae inordinato amore rerum transeuntium, ut solet, filios gignere nequaquam potest. Ubique enim jam coelestia regna praedicant, quae profecto dum fidelium mentes audita diligunt, dum ea etiam bonis moribus inquirunt, velut in partu suo Babylonia stringitur, quia mater nostra Jerusalem eos per orbem Deo parturit, quos illa lasso perditionis utero parere gehennae consuevit. Quorum tamen accinctorum robur non ipsis, sed ei a quo accinguntur ascribitur. Apte itaque subditur:

(Vers. 6.) Dominus mortificat, et vivificat.

16. In quibus profecto verbis etiam ordo notandus est. Prius quippe mortificare dicitur, deinde vivificare, quia nisi saeculum amare desistimus, Deo per amorem vivere non valemus, Joanne attestante, qui ait: Qui diligit mundum, non est charitas Patris in eo (I Joan. II, 15). Unde et is qui se mortificatum et vivificatum, qui se prostratum et erectum meminerat, 61 loquebatur, dicens: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Galat. VI, 14). Vivebat, sed non mundi vita, quia dicebat: Vivo jam, non ego, vivit vero in me Christus (Ibid., II, 20). Non ergo accinctorum aliquis,

sed Dominus mortificat et vivificat. Mortificatum quippe et vivificatum esse est praesentia nulla concupiscere, et aeterna desiderare. Cui itaque de his muneribus referendae sint gratiae exponit, dicens: Dominus mortificat et vivificat. Unde et saepe jam nominatus gentium praedicator dicit: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III, 7). Sed quo ordine omnipotens Deus ista in electis operetur, exponit, dicens:

(Vers. 6.) Ducit ad inferos, et reducit.

17. Ut mortificet quippe, ducit ad inferos; et ut vivificet, reducit ab inferis. Omnipotenti etenim Deo ad inferos ducere est peccatorum corda aeternorum cruciatuum consideratione terrere. Ei quoque ab inferis reducere est territas poenitentium atque commissa lugentium mentes, spe vitae indeficientis attollere. Tunc quippe peccare desinimus cum, superna gratia mollitis cordibus, futura tormenta formidamus. Et ab inferis reducimur cum, interno visitati solatio, ad spem veniae de poenitentiae lamento respiramus. Apte itaque Dominus ducere ad inferos et reducere dicitur, quia humana duritia in hominis solius praedicatione, nec terrore concutitur, nec amore sublevatur. Nam si doctorum esset mortificare quotquot eorum praedicatio tangeret, peccare desinerent; et si eorum esset vivificare, quicunque ab eis coelestia audirent, ad ea nos protinus omni conatu perquirenda intimi affectus sui amor accenderet. Nunc autem, cum saepe peccatoribus aeterna supplicia minentur, cum ea quae possunt eis coelestia bona praedicent, et nec

supplicia metuant, nec laeta concupiscant, clamemus Annae vocibus in laudibus Dei, et ei etiam illud, quod per eos quidam proficiunt imputantes, dicamus: Dominus mortificat et vivificat. Dominus itaque ducit ad inferos, et reducit, quia illi possunt futura tormenta metuere, illi superna gaudia diligere, in quibus per eas voces quas foris homo loquitur intus Dei pietas operatur. Est autem in quo sese quisque cognoscat, si jam ad inferos ductus et reductus sit, si mundo obiit, coelis vivit; nam si electus est, proficit. De eodem vero profectu subdit:

(Vers. 7) Dominus pauperem facit et ditat.

18. Saeculi divites idcirco de larga facultate gloriantur, quia alto et incomprehensibili judicio Dei coelestia eis bona abscondita sunt. Dominus itaque facit pauperes, quia dum aeterna electis bona insinuat, eo se pauperiores tenent, quo a veris sese divitiis pulsos vident. Unde et rex ille qui saeculi possessione latissimus erat, quia ei veras divitias Dominus ostenderat, clamabat ad eum, dicens: Respice in me, et miserere mei, quia unicus et pauper sum ego (Psal. XXIV, 16). Hinc propheta Jeremias, electi cujusque illuminationem in se exprimens, ait: Ego vir videns paupertatem meam (Thr. III, 1). Pauperem itaque Domino facere est in contemplatione bonorum perennium electorum mentes ad contemptum rerum omnium visibilium excitare. Sed cui summa revelat, qui eadem summa diutius laboris pretio sint quaerenda insinuat, dicat quia qui pauperes facit, etiam ditat, quia nimirum dum ab omnipotenti Deo bonorum coelestium cogni-

tionem percipimus, ab ipso etiam virtutem consequimur, ut digno 62 pro eis labore certemus. Bene autem subditur:

(Vers. 7.) Humiliat et sublevat.

19. Quia in contemplatione coelestium quam abjecti sunt in terra conspiciunt, sed in eadem abjectione temporalis inopiae per Dei gratiam meritorum se pennis sublevant ad gaudia perennis vitae. Humilitatem ergo percipiunt in aestimatione exsilii, sublimitatem vero in praeparatione sanctae operationis. Sequitur:

(Vers. 8.) Suscitat de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus.

20. Pulvis namque est subtilis deliberatio cogitationis illicitae, quae eam mentem cui insederit foedam reddit. Quid namque in stercore nisi foeda perpetratique flagitii audacia designatur? Unde et propheta vitam carnalium coeno foedi operis obrutam intuens, ait: Computruerunt jumenta in stercore suo (Joel I, 17). Apta igitur serie dona Dei in flagitiosorum conversione numerantur. Prius namque suscitatur de pulvere egenus quam pauper de stercore; quia a corde ante deliberatio immundae cogitationis abscinditur, et postmodum ab actione culpa resecatur. Apte quoque suscitari de pulvere egenus dicitur, pauper de stercore erigi, quia intus prava deliberans dormit a contemplatione justitiae, foris illicita perpetrans in iniquitate per actum jacet. Et quia jam cum fortibus de malignis spiritibus trophaea consequitur, suscitatus egenus et erectus pauper

quid mereatur exponit, dicens: Ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat.

21. Sedere quippe triumphantis est. Unde et in Apocalypsi Joannis victoriae nostrae dignitatem Dominus ostendit, dicens: Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus (Apoc. III, 21). Quod et Paulus intuens, suscitationis, atque sessionis nostrae dona in Dei laudibus numerans, ait: Conresuscitavit, et consedere nos fecit in coelestibus in Christo Jesu (Ephes. II, 6). Cum eo itaque principes sedent, quia qui ejus auxilio malignorum spirituum vires reprimunt, in eorum triumpho dignitatem sessionis habent quibus ex praesidentis sibi virtute dominantur. Cum eo item principes sedent, quia etsi stare per corpus in hac vitae labentis aerumna cernuntur, meritorum tamen sedem cum Redemptore in sublimibus habent, a cujus conformitate claritatis nec in ista foeditatis valle separantur. Egeni quoque rebus et pauperes sunt qui propter Evangelium ea quae in saeculo habere poterant, cuncta reliquerunt. Qui certe ut cum principibus possint sedere, de pulvere suscitari debent, et de stercore erigi. Quid enim favores linguae, quid sunt aliud labentium dignitatum infulae, nisi pulvis? Nam eam quam blandiendo sordidant a veris splendoribus mentem caecant. Et quid divitiae pereuntes, et transitoriae facultates, nisi stercora aeterna diligentibus sunt? Stercora quippe sunt quae sanctae animae in contemptu humilitatis habent, non in appetitu desiderii. Unde et Salomon in amissione bonorum temporalium contristatum saeculi di-

vitem intuens, ait: De stercore boum lapidandus est piger (Eccli. XXII, 2). Quasi dicat: De eo verbera doloris sustinet, quod is qui pro aeterna vita laborare appetit velut stercora contemnit. Hinc Paulus ait: Omnia detrimentum feci et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. De pulvere itaque egenus suscitatur, et de stercore pauper erigitur, cum mens, saeculo abrenuntians, quidquid sibi placere solebat 63 de linguae humanae favoribus, de honore dignitatum, et de abundantia rerum, calcat, dum ad sola aeterna respicit, quae sola ardenter amat. Ei namque suscitari, et erigi, est ea quae corpore derelinquit mentis sublimitate despicere. Et cum principibus ei sedere est, supernae patriae civibus per gaudium aeternae quietis interesse. Qui certe tunc gloriae solium tenet, quia qui tam sublimiter praesidet a conditoris sui laudibus nunquam silet. Hanc namque gloriae sedem Psalmista admirans Domino loquitur, dicens: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII, 5). Hanc sedem gloriae Isaias praedicat, dicens: Gaudium et laetitia invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis (Isa. LI, 3). Hanc item sanctus Tobias ostendens, ait: Et omni lapide pretioso et mundo plateae ejus sternentur, et per omnes vicos ejus Alleluia cantabitur (Tob. XIII, 22). Sed ea quae sequuntur ereptus pauper aspiciat, quia ad principum sessionem, ad gloriae solium non statim ut fuerit erectus adducitur:

(Vers. 8) Domini, inquit, sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem.

22. Quia terrae nomine peccatores in sacro eloquio designantur, cardines terrae hi accipi convenienter possunt in quibus per inepta desideria saeculum circuit, et de alio ad alium ducit. Cum igitur conversos peccatores aspicimus, in laudem Creatoris his Annae verbis erumpamus. Quasi enim aliis verbis tunc dicimus: Jam Domini esse per ejus gratiam coeperunt, qui diu in rota rerum transeuntium per mundi concupiscentiam tenti sunt. Et cum, jam derelictis vitae saecularis blandimentis, fortia tentamenta fortiter tolerant, dicamus: Posuit super eos orbem. Orbem quippe super eos posuit, qui, antequam eis imponeretur, sub eis fuit. Nam eum jam in onere tentationum habent, qui eis blandiendo velut subjectus serviebat, cum in eo delicias et voluptates sequendo recumberent. Et quia magnas ex eo tentationes habent, qui magna in illo oblectamenta habuerunt, adjungitur:

(Vers. 9.) Pedes sanctorum suorum servabit.

23. Quibus profecto verbis sic auxilium divinae protectionis propitiationisque ostenditur, ut pericula tentationum gravia designentur. Quasi etenim dicat: Tam grandia de eo cui adhaeserant saeculo tentamenta sustinent, ut solus ad adjuvandum ille sufficiat qui deesse fidelibus suis in tribulatione non potest. Pedes namque sanctorum suorum servare, est concussos in tentatione affectus electorum, ne corruant, per gratiam roborare. Unde et qui ad casum nutaverat, et tamen a Domino conservatus erat, propheta dixit: Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei (Psal. LXXII, 2). Hinc iterum: Pulsus

sum; et eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me. Fortitudo mea, et laudatio mea Dominus, et factus est mihi in salutem (Psal. CXVII, 13, 14). Et de hostium infirmitate subjunxit, dicens:

(Vers. 9.) Et impii in tenebris conticescent.

24. Quid est autem quod cum servare sanctorum pedes Dominus dicitur, silentium memoratur impiorum, nisi quia ad peccati lapsum nequaquam impellimur, nisi cum perversa nobis malignorum spirituum tentamenta suggeruntur? Cum ergo pedes nostros Dominus servat, in tenebris tacent impii, quia dum gratia divina protegimur, vocem qua nos praecipitent dare nobis immundi spiritus nequaquam possunt. In tenebris quippe tacent, quia caliginosa reproborum corda possident, a quorum 64 ad nos progredi obscuritate non audent. Quare autem sanctorum pedes servet exponit, dicens:

(Vers. 9.) Quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

25. Quasi dicat: Idcirco tenet, quia sine ipso stare non possent. Nam etsi vir virtutis agnoscitur, in fortitudine sua timorem lapsus habet, statum robur non habet, et toties illicita concupiscendo labitur, quoties interna ejus vestigia a Domino tenente deseruntur. An vero non vir erat cui in juvencularum choro cantabatur: Saul percussit mille, et David decem millia (I Reg. XVIII, 7)? Qui nimirum cum inter onera fortitudini suae relinquitur, in carnis suae culpam impulsus corruit, atque in se expertus est quia vir in se non habeat statum roboris, sed lapsum infirmitatis. Unde et relabi metuens, eum a quo teneri ad

statum debeat exposcit, dicens: Non me derelinquas usquequaque (Psal. CXVIII, 8). Nemo ergo se fallat, quasi in se robur standi inveniat, quia etsi magna saepe occultorum hostium bella superamus, si digne eos in suis suasionibus reprobando velut in fugam versos insequimur, non nos tunc refugi spiritus, sed eum quem in nobis aspiciunt expavescunt. Vel certe si nos etiam timent, idcirco profecto timent, quia in divinae gratiae robur assumptos vident. Apte ergo subjungitur:

(Vers. 10.) Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in coelis tonabit.

26. Coeli namque tunc sumus, cum in altitudinem divinae gratiae praesidentis nobis sublevamur. Et tonitrua contra ejus adversarios habemus, cum validis sanctorum desideriorum vocibus omne quod nobis de eorum suggestione spirat elidimus. Quidquid enim tonitruum ferit, interficit. Tonitrua ergo coelorum sunt perfecta desideria electorum. Nam velut a coelorum altitudine terribiliter sonando prodeunt, cum ab eo mentis culmine malignos spiritus feriunt, cui omnipotens Deus sic praesidet, ut amore praesidentis facile superet omne quod ad pugnam moveri poterat hostis audacia mala suggerentis. Sed praemonente Redemptore novimus quia qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. X, 22). Eodem quoque Domino promittente, didicimus quia quacunque hora peccator convertitur, salvus erit (Ezech. XVIII, 21). In extremo itaque sui cantici addat Anna, et dicat unde peccantem terreat, dicat quo justum cautiorem reddat.

(Vers. 10.) Dominus, inquit, judicabit fines terrae.

27. Non ait terram, sed fines terrae. Fines quippe terrae sunt, qui vitae sua ultima cum culpae perpetratione clauserunt. Nam qui peccat, et corrigit quod delinquit, terra est per peccatum, et finis terrae non est, quia delinquendo redemptionis suae alta deposuit, sed ab imo depositionis suae ante judicium resurrexit. Flevit namque quod fecit, et venturum judicem eo laetius sustinet, quo in damnatione terrenitatis per poenitentiam ipse in se flagella ultionis tenet. Quia ergo fines terrae Dominus judicat, conversus peccator ad Dominum priora, sive media, non expavescat. Quia item fines terrae Dominus judicat, justus, inchoata justitia, non praesumat. Nam si hunc ab ea qua cadere potest adhuc aequitate labentem subita mors intercipit, quia in suis extremis culpa clauditur, finium terrae lege judicatur. Sequitur:

(Vers. 10.) Et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui.

28. Hoc profecto superius, quia ad Redemptorem retulimus, in hujus quoque explanationis ordine 65 non mutamus. Ipse namque est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. II, 14).

CAPUT II.

Sequitur enim divinus sermo, et dicit:

(Vers. 11.) Et abiit Helcana in Ramatha, in domum suam.

1. Quem profecto virum, humani generis Redemptorem; Annam vero conjugem, ejus Ecclesiam; puerum Samuelem, credentium de gen-

tibus populum; Ramatha quoque civitatem, coelestem patriam designare ostendimus. Quid ergo est quod post conjugis canticum abiisse in Ramatham civitatem suam Helcana dicitur, cum post natum puerum Deo canticum Anna dixerit, atque ante ad coelos Redemptor ascenderit, quam gentilem populum sancta Ecclesia in fide genuisset? Quod profecto ab eis solummodo quaeritur qui tantum Domini nostri corporalem praesentiam scire noscuntur. Nunquid enim tunc non eum secum Paulus habebat qui ad Patrem ascenderat, cum dicebat: An experimentum quaeritis ejus qui in me habitat Christus (II Cor. XIII, 3)? qui item fatetur dicens: Sicut ex Deo, coram Deo et Christo loquimur (II Cor. II, 17). Quid est ergo quod sanctae Ecclesiae aliquando adfuit per gratiam muneris, aliquando ei se subtraxit per dispensationem probationis? Adfuit namque, ut in acquisitione Gentium vitae verba abundanter effunderet; sed aliquando ei velut absens se abscondit, ut, verbi munere sublato, cognosceret sine ejus praesentia qualis esset. Post finem itaque cantici dicitur: Abiit Helcana in domum suam, quia sancta Ecclesia ex ejus praesentia alta praedicat, qui cum mortalibus per dispensationem se subtrahit, aeternis se civibus jugiter repraesentat. Domus namque sua illa supernorum civium, quam amando, replendo et sociando Dominus inhabitat, aeterna societas est. In eam igitur vadit cum Annam deserit, quia qui se nobis adhuc proficientibus salubriter subtrahit, perfectis atque consummatis aeternae patriae civibus eo se incessanter jungit atque exhibet, quo probari

jam probatos ejus absentia ulterius non oportet. Apte itaque post Annae canticum dicitur: Abiit Helcana in domum suam, quia sancta Ecclesia, quae tam sublimia electos edocet, sicut pia semper Domini dispensatione deseritur, ita et eadem alta quae doceat non semper habet. Sed plerique verba audiunt, praeteritam malitiam detestantur, et correctionis vitae opera proponunt; sed cum audire desierint, ac si nunquam eadem vitae verba audissent, ad iniquitatem redeunt. Auditor sanctae Ecclesiae gentilis populus devotus ad audiendum fuit, et ad operandum promptus. Apte itaque subditur:

(Vers. 11.) Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli sacerdotis.

2. Ac si aperte diceretur: Ex eo quod audivit, omnipotenti Deo placere studuit. Qui apte puer dicitur, quia etsi grandia pro defensione fidei nostrae agenda susceperat, tamen in eadem fidei generatione adhuc novus erat. Et quia placidum omnipotenti Deo ministerium praebuit, minister in conspectu conditoris fuit. In conspectu etenim Domini est, quem in oblatione obsequiorum divina dignatio 66 libenter aspicit. A quo nimirum Domini conspectu expelli valde metuens quis, orat, dicens: Ne projicias me a facie tua (Psal. L, 13). In quo item recipi vehementer cupiens, dilationis suae moram secum reputat, dicens: Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (Psal. XLI, 3)? Hinc Elias gloriatur; et ait: Vivit Dominus, in cujus conspectu sto (III Reg. XVII, 1). Minister itaque erat Samuel in conspectu Domini, quia in novae religionis obsequiis omnipotenti Deo gen-

tilis populus valde acceptus fuit. Quo nimirum verbo Judaeae quoque repulsio latenter innuitur, dum solus Samuel, in quo gentium fidelis populus exprimitur, ante Dominum ministrare perhibetur. Solus itaque in ejus conspectu erat, quia profecto ei Judaicus populus placere desierat. Quod utrumque per Malachiam Dominus loquitur. Nam Judaeae repulsionem insinuans, ait: Non est mihi voluntas in vobis, et sacrificium non suscipiam de manu vestra (Malach. I, 10). Sed qui a facie sua Judaicam perfidiam expulit, quem libenter intueatur, subjungens, ait: Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco offertur nomini meo oblatio munda (Ibid., 11). Sed subtiliter est videndum quod dicitur: Ante faciem Heli Samuel Domino ministravit, quia praedicatorum sanctae Ecclesiae ministerium gentilis populi conversionem, amorem et reverentiam circa Redemptoris obsequium, veterum ordo doctorum longe ante videndo cognovit, et prophetando praedicavit. Hunc namque pronum in Domini ministerio noverat, qui dicebat: Adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes servient ei (Psal. LXXI, 11). Hinc Aggaeus loquitur, dicens: Veniet desideratus cunctis gentibus, et replebitur gloria domus Domini (Aggaei II, 8). Hinc Isaias dicit: Erit radix Jesse, qui exsurget regere gentes; in ipsum gentes sperabunt (Isa. XI, 10; Rom. XV, 12). Hinc Psalmista ait: Laudate, omnes gentes, Dominum et collaudate eum, omnes populi (Psal. CXVI, 1). Hinc patriarcha Jacob ait: Ipse erit exspectatio gentium (Gen. LIX, 10). Ante faciem ergo Heli

minister Domini Samuel puer fuit, quia quod dignum Deo postmodum gentilis populus habuit, doctorum ordo veterum per prophetiae spiritum praevidit. Et statim de projectis subditur:

(Vers. 12, 13.) Porro filii Heli nescientes Dominum, et officium sacerdotis ad populum.

3. Subaudis erant. Qui namque filii Heli sunt alii, nisi Israelitae secundum carnem, qui Scripturam sacram noverant a patribus editam, et tamen quem Scriptura promiserat nesciebant? Quos nimirum per semetipsam Veritas in Evangelio increpat, dicens: Abraham exsultavit ut videret diem meum; vidit, et gavisus est (Joan. VIII, 56). Et item: Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi, de me enim ille scripsit (Ibid. V, 46). Nescierunt ergo Dominum, qui venientem in carne nostra Redemptorem spreverunt. Unde per Isaiam queritur, dicens: Cognovit bos possessorem suum, et asinus praesepe Domini sui; Israel autem me non cognovit (Isai. I, 3). Quasi dicat: Et incarnationis meae vias ei longe ante per prophetas aperui, et tamen id quod promiseram exhibitum non accepit. Quare et officium sacerdotum ad populum nesciit. Officium sacerdotale quippe cognosceret, si ad redemptionem humani generis eum qui a lege et prophetis fuerat promissus jam venisse praedicaret. In quem profecto quia non solum non credidit, sed etiam persequendo insanivit, et Dominum nesciit, et ad populum officium sacerdotum. Cujus tamen malitia minor esset, si qui prodesse minoribus Redemptoris adventum praedicando noluit, nocere timuisset. Sequitur ergo, et dicit:

67 (Vers. 13, 14.) Sed quicunque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, et habebat fuscinulam tridentem in manu sua, et mittebat in lebetem, vel caldarium, aut in ollam, sive in cacabum, et omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdotibus.

4. Quid enim est immolare victimam, nisi verae fidei omnipotenti Deo offerre confessionem? Et quid vasa in quibus immolando caro coquitur, nisi fidelium mentes sunt? Quae dum Mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum esse verum summi Patris Unigenitum credunt, nimirum in his caro coquitur quae Deo per devotionis intimae obsequium immoletur. Quis puer sacerdotis est alius quam perfidis Synagogae pastoribus per obsequium subjectus populus? Qui apte puer dicitur, quia dum infirma legis ad litteram tenere maluit, in virum perfectum crescere per Evangelium recusavit. Quid vero est quod ad inferendos ciborum raptus destinatur? Quid est iterum quod in illata violentia tenere tridentem fuscinulam dicitur? But the food of the elect soul is the person of the Redeemer. Qui profecto cibus in sacris vasis coquitur, dum per calorem sancti Spiritus ad suavitatem refectionis in electis mentibus praeparatur. Caro etenim coquitur, dum per Spiritus sancti gratiam humanitatem Dominicam in divinitatis naturam assumptam, et firmiter credimus, et efficaciter confitemur. Unde et per Moysen Agni paschalis carnes comedendas insinuat, dicens: Non comedetis ex eo crudum quid, aut coctum aqua (Exod. XII, 9). Crudum quippe ex eo manducare est, praeter

Spiritus sancti gratiam, Redemptorem nostrum purum hominem credere. Aqua vero coquitur cum Redemptoris essentia per humanam sapientiam ventilatur. Crudum ergo Judaei comedunt, aqua coctum haeretici, quia illi ejus divinitatem negant, isti per humanam sapientiam et divinitatis et humanitatis ejus sacramenta evacuant. Puer itaque sacerdotis ad tollendum fidelium cibos mittitur, quia Judaeorum populus, a fide Redemptoris expulsus, amorem fidei ejus a corde fidelium auferre vehementer studuit. Qui apte fuscinulam tridentem in manu habuisse perhibetur, quibus carnis partem quam posset infigere eductam coqui prohiberet. Fuscinula quippe in manu pueri illata sanctae Ecclesiae Judaici populi persecutio est. Et quia blandimentis, poenis atque terroribus nocere fidelibus tentavit, tres utique fuscinula dentes habuit. Bene autem dicitur quia quod levabat fuscinula tollebat puer sacerdotibus, quia magna epulatio iniquorum praelatorum erat, si eum blandientium sive furentium satellitum turba subverteret, quem in fidei nostrae sublimitate stare per confessionem cognovissent. Sequitur:

(Vers. 14, 15.) Sic faciebant universo Israeli venienti in Silo, etiam antequam adolerent adipem.

5. Adeps quidem interna pinguedo est, in qua nimirum illa devotio mentis exprimitur, qua electorum mentes conditori suo in perfectiori charitate copulantur. Qui recte jam cocta carne immolant, quia assurgere quis ad sublimitatem charitatis non poterit, nisi prius quae credit amet mysteria incarnatae divinitatis. Humanitatem

quippe Domini Jesu in divinitatem assumptam per sanctum Spiritum credere, quae immoletur Deo carnem coquere est. Ante igitur quam adoleretur adeps, 68 puer carnem praeripere studuit in universo Israele, quia apparitores Synagogae novos Christi confessores putaverunt evertere prius quam eos omnipotenti Deo charitas perfecta sociaret. Quod apertius ipsa sacrae historiae verba indicant, quibus dicitur: Dum coquerentur carnes. Per quae nimirum verba non perfectio coctionis, sed apparatus innuitur. Sed ordo nefariae hujus exactionis ostenditur per ea quae sequuntur:

(Vers. 15.) Veniebat puer sacerdotis et dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti; non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam.

6. Carnem crudam puero daret, qui coram persecutoribus humanitatem Christi puram assereret, et eam puer sacerdoti coqueret, quia per ignem malitiae Judaicus populus hoc putaret, quod ejus praelati in mentis suae refectione libenter exciperent. Venit ergo puer sacerdotis, et crudam carnem petiit, quando Judaicus populus litterae legis serviens, divinitatem Redemptoris negare fidelibus suggessit. Veniens ergo dicit: Non accipiam a te carnem coctam, sed crudam. Quia quem purum hominem fidelis compulit confiteri, esse Deum nec audire voluit. Cujus profecto populi importunitas ostenditur, cum verba sacrilega in nefaria exactione geminantur. Nam sequitur: Non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam. Quia Jesum Dominum ac Redemp-

torem nostrum, non Dominum et hominem, sed purum tantum hominem audire valde desideravit. Sed quos quasi imperfectos in carne tentavit, perfectos reperit. Nam qui divinitatem Redemptoris negare compulsi sunt, non solum Redemptorem noluerunt negare, sed compulsores suos curabant ad vitam trahere. Unde et sequitur:

(Vers. 16.) Dicebatque illi immolans: Incendatur primum juxta morem hodie adeps, et tolle tibi quantum desiderat anima tua.

7. A bestiali siquidem appetitu cruda postulantem avertere nititur, qui ei ad libitum cocta pollicetur. Quasi male esurientibus Judaeis sancta Ecclesia responsum praebeat, et pro humanitate simplici, quam vorare per desiderium cupiunt, divinitatis cibum repromittat, dicens: Prius coqui sinite quod ad refectionem vitae habeatis in Spiritu sancto intellectum. An non tunc puer sacerdotis crudam carnem petiit, cum illuminato a Domino ei qui caecus fuerat natus diceretur: Da gloriam Deo; nos scimus quia hic homo peccator est (Joan. IX, 24)? Quid est dicere, da gloriam Deo, nisi non huic curationis tuae laudes tribuas, quia Deus non est? et qui peccator asseritur, non solum Deus esse negatur, sed etiam homo justus. Cui profecto crudam quam petebat carnem praebere noluit, coctam obtulit, quia quem salutis suae auctorem instanter asseruit, ex ostenso tantae admirationis signo, non solum hominem sanctum, sed verum Deum esse monstravit. Qui autem sequi bestias, amissa ratione, populus coeperat, crudam sibi carnem exhiberi importune postulabat. Nam sequitur:

(Vers. 16.) Nunc dabis, alioquin tollam tibi vi. Sequitur:

(Vers. 17.) Erat enim peccatum puerorum grande nimis coram Domino. Et causam qua grande fore hoc peccatum demonstraretur adjungit, dicens:

(Vers. 17.) Quia detrahebant homines a sacrificio Domini.

69 8. Grande nimis peccatum esse cognoscitur, quod poenitentiae lacrymis non deletur. Hoc namque nimis grande peccatum Synagogae propheta intuens, ait: Peccatum Judae scriptum est stylo ferreo, in ungue adamantino (Jerem. XVII, 1). Vel certe grande nimis coram Domino peccatum erat, quia ad peccandum alios pertrahebat. Quare et subditur: Quia detrahebant homines a sacrificio Domini. Detrahebant quippe a sacrificio homines, quia ad confessionem rectae fidei progredi infirmorum corda prohibebant. Et notandum quia qui detrahuntur a sacrificio homines dicuntur, quia nimirum si in fidei nostrae vera confessione persisterent, hos divinus sermo filiorum Dei appellatione signaret. Quibus profecto per Psalmistam Dominus dicit: Ego dixi dii estis, et filii excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini (Psal. LXXXI, 6, 7). Sequitur autem:

(Vers. 18.) Samuel autem erat minister in conspectu Domini, puer accinctus ephod lineo.

9. Subtilior quam lanea vestis linea esse cognoscitur. Apte autem Samuel lineo ephod indutus asseritur, per quem sacerdotum ordo electus ex gentibus designatur. Nam in comparatione le-

galis vitae nova Evangelii conversatio lini subtilitas est. Ibi enim aliquid animale praeceptum est, ibi omnis maledicitur a quo semina propaginis in Sion nulla relinquuntur. In Novo autem Testamento, quia subtiliora sunt omnia, quisquis ejus praeceptis utitur, velut delicatiori lini veste decoratur: ibi quippe connubii abstinentia damnatur, hic miris laudibus colitur; illic sacerdotes carnaliter generant, hic fructum spiritalis propaginis tanto copiosius afferunt, quanto etiam per conjugale bonum pudicitiae detrimenta sentire non possunt. Bene autem dum Samuelis vestis exponitur linea fuisse perhibetur, ut novi sacerdotii gloriam aperte ostenderet, quod novae pudicitiae nitoribus splenderet. Sed dum in conspectu Domini esse minister Samuel dicitur, ephod lineo accinctus memoratur, quia divina obsequia tunc bene exhibentur, cum exhibentis persona carnalis voluptatis sordibus non foedatur; et acceptum Deo tunc est munus ministerii, cum per sanctae conversationis munditiam Deo placita est persona ministri. Et quia inter primordia novitatis suae proficiebat, adhuc sequitur:

(Vers. 19.) Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat ei, cum ascendebat cum viro suo, ut immolaret Domino hostiam solemnem.

10. Sanctae Ecclesiae hostiam immolare est per eloquia praedicationis auditorum suorum corda in amorem conditoris accendere. Tunc itaque Samueli parva vestis delata perhibetur, quia dum adhuc per novitatis suae incrementa proficeret, ab Ecclesia apta suae parvitati accepit

monumenta justitiae, cujus splendore radiaret. Sequitur:

(Vers. 20.) Et benedixit Heli Helcanae, et uxori suae, dicens: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro femore quod commendasti Domino.

11. Quia in persona Heli sacerdotis etiam boni doctores populi veteris designantur, Helcanae et uxori ejus benedixisse cognoscitur, quia nimirum eorumdem veterum doctorum ordo Christi et sanctae Ecclesiae spiritalem copulam praevidit, et eorum electorum prolem futuram coelo dignam, cum devotione praedicavit. Quod quamvis longe ante actum fuerit, tamen tunc se eis sic benedixisse innotuit, cum, revelata jam nostrae redemptionis gratia, credere unusquisque fidelis poterat, quia tot bona 70 patres nostri veteres de hac renovatione praecinebant. Et ut ordo quo fiebat agnoscatur, subjunctum est:

(Vers. 20.) Et abierunt in locum suum.

12. In locum suum cum viro suo sanctae Ecclesiae abire, est vitae activae molestias interdum fugere, et supernae vitae gaudiis per contemplationem vacare. Puerum quippe ad horam reliquerat mater illa, quae dicebat: Cupio dissolvi et esse cum Christo (Philip. I, 23). Si cum puero erat, quando eumdem egregium doctorem usque ad tertium coelum vis amoris extulerat (II Cor. XII, 2-4)? Si tunc erat cum puero, quando in paradiso exceptus, verba quae non licet homini loqui audiebat, et in locum suum rapiebatur, quia ostendit, dicens: Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Hebr. XIII, 14)?

Sed quae cum viro abibat in locum suum, reverti hanc materna viscera cogebant ad filium. Nam loquebatur et dicebat: In carne manere est mihi necessarium propter vos (Philip. I, 24). Sequitur:

(Vers. 21.) Visitavit ergo Dominus Annam, et concepit, et peperit tres filios et duas filias.

13. In tribus filiis perfectiores quique sanctae Ecclesiae designati sunt, qui pro fide Trinitatis fortia semper egisse cognoscuntur. Sed si solos perfectos sancta Ecclesia gigneret, nostra infirmitas ad aeternae vitae praemia pervenire non posset. Robur ergo filiorum duarum filiarum fragilitas sequitur, quia sancta Ecclesia etsi contra superbientem hostem humani generis fortes protulit, tamen ad aeternae patriae gaudia etiam infirma ejus membra per duo charitatis praecepta perducuntur. Et quia in inchoationis suae initiis non semper mansit quisquis eo tempore erudiri ad sacerdotale ministerium coeperat, sequitur:

(Vers. 21.) Et magnificatus est puer Samuel in conspectu Domini.

14. Quo in loco valde notandum est quod puer Samuel dicitur et magnificatus. Sed et cum magnificatus asseritur, hoc virtutis suae praeconium non in conspectu hominum, sed in conspectu Domini habere perhibetur. Cur ergo puer, nisi quia ad perfectionis erat celsitudinem sublimatus? Puer itaque et magnificatus in conspectu Domini Samuel dicitur, quia novus ordo praedicatorum, etsi ad magnae conversationis celsitudinem pervenit, humilitatis suae virtutem non perdidit. Magnificari quippe ante Deum non prodesset, si puer esse desisteret, quia amissa

humilitate, placere omnipotenti Deo de conversationis altitudine non valeret. Denique magnificati jam fuerant, qui in nomine Jesu ab obsessis daemonia ejiciebant; sed quia pueritiae suae bonum perdiderant, hos veritas arguit, dicens: Videbam Satanam, quasi fulgur de coelo cadentem (Luc. X, 18). Hinc iterum denuntians, ait: Nisi conversi eritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum (Matth. XVIII, 3). Quia ergo novorum praedicatorum vita et sublimis est merito, et plana per humilitatem, Samuel apte magnificatus et puer asseritur. Et quia ex utroque valde accepti Deo sunt, magnificatus non simpliciter, sed in conspectu Domini fuisse perhibetur. Sequitur:

(Vers. 22.) Heli autem erat senex valde, et audivit omnia quae faciebant filii sui in universo Israel, et quomodo dormiebant cum mulieribus quae observabant ad ostium tabernaculi.

15. In persona Heli non solum vetus sacerdotium, sed etiam antiquorum patrum doctrinae figurantur, 71 quia ex hoc quod spiritali dignitate praefuit, hoc suscepit officii, ut salutari praedicatione instrueret pro quibus placabiles hostias Domino offerret. Quid est ergo quod Heli senex asseritur, nisi quia in reproborum Judaeorum cordibus vis infirmatur coelestium mandatorum? Juvenis quidem fuit Heli quandiu sacra Scriptura in electis Synagogae vim magnae auctoritatis obtinuit, quia videlicet promissiones venturi Redemptoris acceperat, et eum cum magno desiderio exspectabat. Tunc ergo Heli senuit, quando Judaea devotionem observandae promissionis

amisit, ut desideratum a patribus suis Redemptorem coram se miraculis se probantem cerneret, et omnino caeca in tanta ejus luce de veritatis praesentia dubitaret. Valde etiam fuisse senex dicitur, ut profecto omnis vis fidei in Synagoga emarcuisse doceatur. Vere autem dicimus quia si valde senex erat Heli, omnino debilis vivebat. Quid enim tunc erat seni Scripturae vivere, nisi debilem valde aspirationem fidei Synagogae ministrare? Senex quidem valde esse et vivere poterat, cum Judaeorum corda nutabant ut Dominum Jesum nec Redemptorem verum esse crederent, nec quasi blasphemum aperte damnarent. Hujus namque senectutis debilitatem evangelista Joannes ostendit, dicens: Alii dicebant, quia bonus est, alii vero, non, sed seducit turbas (Joan. VII, 12). Hinc Judaei ipsi calliditatis suae versutiam proferentes, dicunt: Usquequo animas nostras tollis? si tu es Christus, dic nobis palam (Ibid. X, 24). Hinc item dicunt: Magister, volumus a te signum videre (Matth. XII, 38).

16. Sed Heli valde senex audivit omnia quae faciebant filii sui universo Israeli. Audivit certe haec, quia novit. Quod autem cognovimus, intra aulas memoriae clausum tenemus. Consulta vero sacra eloquia, intra se omnem Judaeorum perfidiam scriptam foris proferunt, et velut diu servatam memoriter ostendunt. Hujus profecto auditus notitiam Amos, velut Heli ascribens, ait: Non faciet Dominus verbum super terram, quod non revelaverit servis suis prophetis (Amos III, 7). Hinc Habacuc Deo unigenito confitetur, dicens: Domine, audivi auditum tuum, et timui; consi-

deravi opera tua, et expavi; in medio duorum animalium innotesceris (Hab. III, 1, ex interpret. LXX). Veteribus quippe Synagogae doctoribus filiorum scelera audire, praecognoscere est. Sed quid praecognoverit, exponit, quia dicit: Omnia, quae faciebant filii sui universo Israeli, et quomodo dormiebant cum mulieribus, quae observabant ad ostium tabernaculi. Cum mulieribus quippe Judaeis dormire est variis haeresibus pollui. Bene autem ipsae mulieres ad ostium tabernaculi observare referuntur. Quid enim est ostium tabernaculi, nisi littera legis spiritalis? Judaei autem dum sacram Scripturam juxta litteram solam intelligunt, ibi haereses statuerunt, unde ad secretum verae fidei intrare potuere. Nam sicut per ostium ad interiora tabernaculi, ita per litteram sacrae Scripturae ad spiritalem intratur cognitionem Redemptoris. Quia ergo per observantiam litterae Judaea decipitur, mulieres ad ostium, non intra tabernaculum, observare referuntur. Et quia in omnibus Scripturis Judaei Redemptori nostro contradicunt, non una mulier fuisse dicitur, sed plures. Haec quidem sibi filii Heli faciunt, quia juxta prophetae vocem: Anima, quae peccaverit, ipsa morietur (Ezech. XVIII, 4, 20); sed universo Israeli ea facere dicuntur, quia dum in erroris sui nocte praelati intereunt, caliginis suae minores caecitate involvuntur. Cum mulieribus ergo filii Heli dormiunt, quia reprobi Judaei haeresum suarum admistione usque in mundi finem...

(Vers. 23.) Et ait ad eos: Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?

17. Ecce senex erat Heli, et acuta loquebatur, quia virtus sacri eloquii, etsi in reproborum corde deficit, tamen coram recte intelligentibus, Judaeorum culpas subtiliter exquirit. Districte enim discutiens, dicit: Quare facitis res hujuscemodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo? Sed qui exquirens interrogat Quare facitis? profecto ostendit eos impingere noctem haeresis sine discretione rationis. Ipsos autem fecisse res pessimas, quas audiebat, dicit, et ipsas res pessimas ab omni populo esse asserit. Quid est hoc, nisi quia universitas Judaici populi in haeresum profunda corruerat? Sed ipsius ruinae causa reprobi sacerdotes erant. Unde et Oseas prophetans, ait: Causa ruinae populi sacerdotes mali (Osee V, 1). Nam ideo subjectus populus cecidit, quia ruentes praelatos studuit imitari. Cum ergo dicit: quas ego audio res pessimas ab omni populo, ipsae res a populo agi debent intelligi, non referri. Quod tale est, ac si dicat: Res pessimas, quas fieri ab omni populo audio, quare facitis? Unde et statim quid dixerit apertius insinuans, ait:

(Vers. 24.) Nolite, filii; non est bona fama, quam ego audio de vobis, ut transgredi faciatis populum Domini.

18. In quo autem populus Domini mandata transgrederetur, si ipsi dormirent cum mulieribus? Sed quia hoc in figura contingebat illis, hoc profecto, quod dominicae Incarnationis tempore debebat fieri praesignabat. Nam quando sacer-

dotes cum mulieribus dormiunt subditi mandata Domini transgrediuntur, quia dum praelati haeresum admistione maculantur, reproba subjectae Synagogae multitudo in eisdem fetoribus mergitur. Ait ergo: Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo? Quod tale est ac si dicat: Tanto gravius delinquitis, quanto foedius universum populum vestro crimine maculatis. Simile etiam aliquid per prophetam dicitur: A Dan, inquit, auditus est fremitus curruum et equorum ejus (Jerem. VIII, 16). In quo nimirum loco non est intelligendum quod a Dan auditum sonitum referat, sed quod ipse curribus, et equis saeviens, eumdem sonitum qui audiatur agat. Quo in loco hoc etiam notandum est, quia qui res pessimas ab omni populo se audisse retulit, mansuetae affectionis verba subjunxit, dicens: Nolite, filii; non est bona fama quam audio de vobis, ut transgredi faciatis populum Domini. Et acute quidem reprehendit Heli, et mansuete admonuit, quia Scriptura patrum veterum et errorem Judaici populi denuntians, increpat, et ab ejusdem erroris sui nocte, benigno affectu, ad verae fidei diem vocat. Filios quidem eos appellat, ut se debere esse haeredes paternae promissionis agnoscant; et tanto devotius mundi Salvatorem recipiant, quanto promissionem ejus fuisse factam patribus non ignorant. Sed et de peccati audacia eos revocare gestiens, rationem subjungit, dicens:

(Vers. 25.). Si peccaverit vir in virum, pacari ei potest Deus; si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo.

19. Vir in virum peccare est homo in hominem perversa agere. Quid est ergo quod dicit: Pacari ei potest Deus, nisi quia talia peccata levia erant in illorum comparatione quae Judaei committere in Dei Filium cogitabant? In Deum quippe peccabant, quia eum quem moliebantur occidere Deum se esse apertissima miraculorum luce monstraverat. Hoc quippe per semetipsum Dominus ostendit, dicens: Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent (Joan. XV, 24). Et ut ostenderet implacabilitatem Dei Patris, subjungit dicens: Nunc autem excusationem non habent de peccato suo, quia viderunt et oderunt me, et Patrem meum (Ibid.). Tale est ergo, ac si dicat: Cujus prece illud peccatum indulgetur, quod in ipsum indultorem committitur: quis pro eo omnipotentem Patrem obsecrat, qui coaeternum Unigenitum in mortem damnat? Nihil enim apertius diceret, si fateretur, dicens: Hic, quem velut purum hominem persequimini, etiam Deus est. Rationis ergo lex exigit ut qui conditorem persequitur venia defraudetur. Sed ducit divina pietas districtionem rationis; legis enim aequitatem ostendit, sed prolatae assertionis vigorem in promulgati juris exsecutione non tenuit. Aequitatis enim rigore decretum est ut ad indulgentiae obtentum nulla prece pertingeret; sed quibus oratio hominis nulla suffecit, pietas Redemptoris non defuit. Omnis homo qui pro transgressionibus oret tollitur; sed quibus homo sufficiens erat nullus, ipse Deus homo factus est intercessor pius. Nam in cruce suspensus oravit, dicens: Pater, dimitte illis, quia nesciunt

quid faciunt (Luc. XXII, 34). Pacatus est ergo Deus iis qui in Deum peccaverunt, non aliena prece, sed sua. Sed pacatus est Deus non omnibus, sed quibusdam. Quidan namque persecutores Domini praedicantibus apostolis conversi sunt, caeteri vero periere. De istis enim Lucas meminit, dicens: Factus est numerus eorum quinque millia (Act. IV, 4). De reprobis vero subjungitur:

(Vers. 25.) Et non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos.

20. Per prophetam Dominus denuntians, ait: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. XVIII, 23; et XXXIII, 11). Quomodo ergo ei competit velle occidere peccatorem, et mortem peccatoris nolle? Sed in praefato testimonio sequitur unde veritas agnoscatur; ait enim: Sed ut convertatur et vivat. Qui enim peccatorem vult vivere ut convertatur, si hunc inconvertibilem divina praescientia noscit, occidit. Vult ergo Dominus occidere, sed eos quos praenoscit converti nolle. Misericors et justus asseritur dum a Propheta flagitatur: Domine, inquit, libera animam meam, misericors et justus Deus noster (Psal. CXIV, 5). Per misericordiam vero conversionem peccatorum exspectat; per justitiam non conversos damnat. Per misericordiam converti vult peccatores et vivere, sed per justitiam eos qui converti noluerunt vult punire; misericorditer non salvat nisi volens, per justitiam nolens damnat. Dum ergo occidere velle dicitur, peccatorum impietas maxima et inemendabilis ostenditur, quae voluntarie divinae justitiae exsecutione puniatur. Sic utique et piissimos

saecularium negotiorum judices agere videmus, qui vellent ut nemo delinqueret, ut ipsi punire neminem deberent; sed dum ab iniquis audacter scelera committuntur, voluntarie eos puniunt, quos libentius non commisisse punienda voluerunt. Quo contra illud hoc in loco cernitur, quia non dicit: Quia corrigentis patris vocem audire noluerunt, sed: Non audiere, quia voluit eos Dominus occidere. Sed qui divini examinis aequitatem recte considerat, interesse nihil putat an occidatur aliquis, an illo in scelere dimittatur in quo aeterna reprobatione perimatur. Tale est ac si dicat: Tanta fuit magnitudo culpae, ut et conversionis monumenta susciperent, et a mortis suae fovea surgere nequaquam possent; et qui irae Dei pelagus biberant, in damnationis suae cumulum haberent non solum poenam commissi sceleris, sed etiam additam vindictam contemptae praedicationis. Sed cur hoc de praeterito miramur, quod nunc usque fie...

(Vers. 26.) Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, et placebat tam Deo quam hominibus.

21. Proficiebat quidem lucro praedicationis, crescebat numero ministrorum. Nam de profectu ejus Apostolus gloriatur, dicens: A Jerusalem usque Illyricum replevi Evangelium Christi (Rom. XV, 19). Crescendi quoque modum Lucas meminit, dicens: Crescente numero discipulorum, factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos, eo quod despicerentur in ministerio viduae eorum (Act. VI. 1). Et paulo post: Elegerunt, inquit, Stephanum plenum fide et Spiritu sancto, et Pro-

corum, et reliquos (Ibid., 5). Hos statuere ante conspectum apostolorum, et orantes imposuerunt eis manus. Item de profectu isto novorum praedicatorum scriptum est: In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum (Psal. XVIII, 5).

22. Sed subtiliter est intuendum quod dicitur: Placebat tam Deo quam hominibus. Hominibus placet doctor cum se subditis venerabilem et bonis moribus ornatum praebet: Deo autem placet cum de bona conversatione inaniter gloriari refugit, et solius Dei laudem promereri concupiscit. Dicit ergo: Placebat tam Deo quam hominibus, quia nonnulli praedicatores praetextum sanctitatis praeferunt, quam non habent. Hi ergo, quia etsi hominibus placent, Deo displicent, in typo novi et electi praedicatoris de Samuele nunc dicitur: Placebat tam Deo quam hominibus. Venerabiles quidem se exhibent subditis, et Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere studuerat, qui dicebat: Christi bonus odor sumus in omni loco (II Cor. II, 15), Et item: Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos (I Cor. IX, 22). Hominibus etiam placere auditores suos docebat, dicens: Sine offensione estote Judaeis et gentibus, sicut et ego omnibus per omnia placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis (I Cor. X, 32, 33). Sed qui se hominibus placuisse insinuaverat, puritatem cordis commendat, dicens: Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae (II Cor. I, 12). PLACEBAT tam Deo quam hominibus. Qui novus ordo praedicatorum venerabilem se suis

auditoribus ad imitationem foris praebuit, et intus acceptum Deo per innocentiam voluntatis. Sequitur:

(Vers. 27.) Venit vir Dei ad Heli.

23. Quid per hunc virum Dei, nisi sanctorum apostolorum ille coetus venerandus exprimitur? Qui certe vir Dei dicitur, pro excellentia sanctitatis, quia culmen ordinis, quod in universi orbis praelatione conscenderat, aequali sublimitate virtutis disponebat. Qui profecto ad Heli tunc venit, quando ad annuntiandam repulsionem Synagogae ejus pontificibus accessit. Sequitur:

(Vers. 27, 28.) Et ait ad eum: Nunquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum esset in Aegypto in domo Pharaonis, et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me, et dedi domui patris tui cuncta de sacrificiis filiorum Israel?

24. Quia divino judicio Judaea repellitur, ipsius judicii districtio quam mira aequitatis dispositione illata sit demonstratur. Prius enim collata Heli dona numerantur, ut dum tam benignus dator omnipotens Deus ostenditur, contemptorem suum quam juste feriat cognoscatur. Revelatum se domni patris ejus asseruit, ut ignoratiae excusationem habere non possit. Eamdem vero suae revelationis cognitionem se ei in Aegypto exhibuisse edocet, ut se ei suis meritis Heli obtinuisse nequaquam putet. Quasi aperte dicat: Illic me ei cognoscendum praebui, ubi mei oblivisci poterat, reminisci nesciebat. Et ne ipsa cognitionis divi-

nae dona reprobo parva fortasse viderentur, de caeteris tribubus Israel ad culmen sacerdotii assumptus asseritur. Quasi dicat: Eis eum praetuli, quibus non superior, sed aequalis fuit.

25. Notandum vero est quod in officio ipsius sacerdotii tria denotantur. Ut ascinderet, inquit, ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me. Quid vero in hoc altari, nisi ille lapis ostenditur, quem patriarcha Jacob in titulum erexit (Gen. XXVIII, 18)? Et quis lapis iste alius nisi ille exprimitur quem Paulus in laude fidelium praedicat, dicens: Aedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu (Ephes. II, 20)? Pater ergo Heli ideo in sacerdotium electus a Domino est, ut ad altare ascenderet, quia ordo doctorum veterum ad hoc subjecto sibi populo praefuit, ut humani generis reparationem in Redemptoris adventu futuram praedicaret. Et incensum adolevit, quia ei quem futurum Redemptorem praedicat, per desiderium auditorum corda conjunxit. Ephod quoque portavit, quia desiderio tantae exspectationis dignae conversationis ornatum praebuit. Adoleret utique incensum, et ephod non portaret, si auditorum corda in desiderium venturi Redemptoris accenderet, a quo ipse foedae conversationis inaequalitate differret. Et quia omnipotens Deus veritatem religionis, et non praetextum quaerebat coram se, et non coram populo, ephod se ei portare praecepisse perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare est de vitae innocentia solius divinae bonitatis retributionem quaerere. Aperte autem

ista contra Heli per improperium dicuntur. Ad altare quippe non ascendit qui sacerdotium illud, quod manifestatae veritatis tempore Synagogae praefuit, eum qui tanta signorum magnitudine Redemptor humani generis claruit, subjectis plebibus nequaquam praedicavit. Et incensum Deo non adolevit, quia in persecutionem ejus populum, et non in amorem concitavit. Ephod etiam coram Domino portare contempsit, quia nulla religionis veritate resplenduit. Nam etsi nonnulla honestatis insignia praeferebat ornatus ille vitae, ex praetextu fallaciae erat, non ex intentione charitatis. Unde et hoc ipsum in eis Dominus reprehendit, dicens: Vae vo...

(Vers. 29.) Quare calce abjicitis victimam meam, et munera mea, quae praecepi ut offerrentur in templo?

26. Quare enim non dicit judex, nisi qui instanter discutit. Et qui calce repulisse victimam Dei et munera reprehenditur, ei injuriam sine consilio rationis fecisse judicatur. Notandum vero est quia plurali numero dicit: Quare calce abjecistis victimam meam, ut non tantum ad Heli, sed ad filios quod dicitur pertinere videatur. Fera quippe animalia solent sibi adhaerentia calce repellere. Quae enim fidelibus victimae aliae fuerunt, quam Redemptoris sui laudibus insistere, Christum Jesum pro salute mundi in mortem occubuisse praedicare, et resurgendo humani generis vitam reparasse? Et quae alia eorum munera erant, nisi pro tantis sibi collatis beneficiis gratiarum actiones omnipotenti Deo incessanter offerre? Quae profecto Heli filii calce repulerunt,

quia in repulsione novae praedicationis, non consilium rationis per sacra eloquia secuti sunt, sed impetum feritatis. Ab irrationabili namque saevitia ad rationalis consilii intentionem eos Veritas revocare cupiebat, dicens: Scrutamini Scripturas, quia vos in ipsis putatis vitam aeternam habere; et illae testimonium perhibent de me (Joan. V, 39). Unde et hic quoque dicitur: Quae praecepi ut offerentur in templo. In lege namque, psalmis, et prophetis scriptum de passione, resurrectione Domini, et universalis Ecclesiae statu fuerat. Calce ergo Synagogae praepositi victimam et munera Domini in templo Domini offerri jussa repulerunt, quia profecto praedicationem sanctae Ecclesiae, non Scripturae sanctae auctoritate discutere, sed solo feritatis suae impetu reprobare atque abjicere conati sunt. Nam si praecepta Dei in sacro eloquio illuminata mente consulerent, sanctos praedicatores, quos ferociter abjecere, quasi ad se missos divinitus recepissent. Sed qui Heli filios, id est veteres doctores minoris ordinis, de irrationabili feritate reprehendit, ipsum etiam patrem de negligentia arguit, dicens:

(Vers. 29.) Honorasti filios tuos magis quam me.

27. Quasi aperte reprehendens dicat: Illi repulerunt, et tu repulsores honorasti. Magis quam Deum filios honoravit, quia dum aperta eorum opera ostensa contemneret, lucra temporalia iisdem providebat. Unde et subdit:

(Vers. 29.) Ut comederetis primitias omnis sacrificii mei.

28. Quibus nimirum verbis arguere majorem ordinem doctorum videtur, qui idcirco in Redemptoris morte consensit, quod oblationum veterum lucra amittere formidavit. Unde et inito consilio cum Pharisaeis, dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (Joan. XI, 47, 48). Et iterum: Videte quia nihil proficimus; ecce mundus totus post eum vadit (Ibid. XII, 19). Ideo igitur filios honoravit, ut comederent, quia a praedicationis intentione conticuit, ne dum veritatem novae oblationis assereret, habere ulterius ad voluptatis suae luxuriam vetera non valeret. Quia ergo magnitudinem qualitatemque reatus exposuit, videamus jam quanta aequitate examinis modum insinuet ultionis. Nam subdens ait:

(Vers. 30.) Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo, amodo et usque in sempiternum. Nunc autem absit hoc a me.

29. Quasi aperta congruaque sententia feriens, dicat: Tu filios tuos honorasti, ut omnis sacrificii primitias ederetis; sed ideo vobis primitiarum jura auferuntur, quia indigne honorati sunt. Quid enim est dicere: Absit a me ut domus tua ministret in conspectu meo, nisi: ab illo vos dejicio culmine cui primitiarum jura debebantur? Mira igitur aequitatis exsecutione comprehensus est, qui unde primitiarum esum inhianter appetiit, inde a primitiarum perceptione jejunavit. Nam Redemptorem mori pertulit, ne sacerdotalia

lucra perderet, sed ille de triumpho mortis accepit, unde sacrificii veteris emolumenta destruxit. Dicit autem: Loquens locutus sum, ut domus tua, et patris tui ministraret in conspectu meo; nunc autem absit hoc a me. Quasi verbis apertioribus dicat: Ut in tanto culmine dignitatis stares, te frequenter admonui, sed modo talis non es qualem esse desideravi. Quod quia in Judaici populi reprobatione dicitur, de ordine novorum praedicatorum subjunctum est:

(Vers. 30.) Sed qui glorificaverit me, glorificabo eum.

30. Jam quippe glorificantis gloriam cernimus, quia praedicatores sanctae Ecclesiae magno splendore vitae omnipotentis Dei laudes concinunt, atque in universali orbis praelatione gratulantur. Ecce jam sacerdotum vestigiis gentilitas universa substernitur, et eos quibus se gaudet obediendo subjicere patronos gloriatur in coelestibus possidere. Glorificantem se ergo Dominus glorificat, quia a quibus devotas quotidie laudes accipit, ad universi orbis honorem sustollit. An non glorificati gloria est, in terra manere, et coelum claudere? Vitam communiter homines vivere, atque supernas coelorum sedes subditis auctoritate potestatis exhibere? Glorificabat quippe Dominum, qui dicebat: Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. XVI, 16). Sed glorificantem se Dominus glorificavit, quia ei respondit, dicens: Tibi dabo claves regni coelorum, et quodcunque ligaveris super terram erit ligatum et in coelis, et quodcunque solveris super terram erit solutum

et in coelis (Ibid., 19). Sed de projectis Judaeorum reprobis subditur:

(Vers. 30.) Qui autem contemnunt me erunt ignobiles.

31. Ipsi quidem contemnunt, qui nequaquam hunc esse mundi Redemptorem credunt: de quibus profecto ipsa Veritas in Evangelio queritur, dicens: Cives autem ejus oderant illum, et miserunt legationem post eum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos (Luc. XIX, 14). Sed eorum jam ignobilitatem cernimus, quia et genere et conditione proscribuntur. Genere quidem ignobiles sunt, quia ab ipsa Veritate audierunt: Vos ex patre diabolo estis (Joan. VIII, 44). Conditione etiam ignobiles sunt, quia amissa libertate, et regno, perpetua gentium servitute deprimuntur. Sed poenarum ordinem clarius ostendit, dicens:

(Vers. 31.) Ecce dies veniunt, et praecidam brachium tuum, et brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

32. Jam quidem sine brachio est, quia qui templum et tabernaculum perdidit, manum ad oblationem sacrificii veteris non extendit. Et quia Heli, id est majoribus Synagogae sacerdotibus, loquebatur, non solum brachium ejus, sed etiam domus ejus se praecidere minatur, ut profecto universalem ritus veteris destructionem insinuet, et hoc quod novo tempore jam factum cernimus antiquitus fuisse dispositum sentiamus. Et brachium itaque ejus, et domus ejus Dominus praecidit, quia et summos Judaeae pontifices, et minores sacerdotes ab immolatione veteri penitus amovit. Unde et convenienter adjungitur:

Ut non sit senex in domo tua. Senes quippe intelligendi sunt sacerdotes, quorum officium, quia gravitate magnae honestatis impenditur, a religionis pondere nulla puerili levitate vacuatur. Brachium igitur ejus, et domus patris ejus ita praecisum est, ut in domo sua senex non sit, quia sic veteris sacerdotii ritus evanuit, ut omnino nemo remanserit, qui veteri more immolare jam possit. Nam postquam Redemptor humani generis pro peccatis nostris novo sacrificii more se obtulit, esse sacerdos consuetudine antiqua cessavit. Sed qui amissi sacerdotii damna sustinet, habet tormentum majoris poenae de dolore invidiae. Quare et subditur:

(Vers. 32.) Et videbis aemulum tuum in templo, in universis prosperis Israel.

33. Intra templum quippe aemulum suum videt, quia ipse jam foras expulsus est. Nam quis aemulus sacerdotii veteris alius est, quam ordo novorum praedicatorum? Qui profecto dum veterum et electorum patrum studia vivendo atque docendo adaequare nititur, bona Heli nimirum in bono aemulatur. Hinc Paulus admonet, dicens: Bonum aemulamini in bono omnes (Gal. IV, 18). Quae autem Israel prospera, nisi felicitates hujus transeuntis temporis intelliguntur, in quibus Israel secundum carnem valde laetabatur? In universis ergo Israel prosperis aemulum suum videt, qui in sancta Ecclesia praedicatores veritatis felices aspicit, et rerum opulentia et celsitudine dignitatis. Hoc etiam quod in templo videndus asseritur perfectiori intelligentia declaratur. In omnibus quippe prosperis in templo est aemulus,

quia ordo praedicatorum omne quod sibi famulatur de felicitate temporis, in contemplatione disponit aeternitatis. Sequitur:

(Vers. 33.) Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.

34. Penitus namque ab altari suo virum auferret, si ad fidei nostrae unitatem nullum admitteret. Penitus ergo non abstulit, quia etsi reprobos Synagogae sacerdotes repulit, plures tamen ex eis ad sui cognitionem misericorditer adduxit. Quorum profecto in apostolorum Actibus Lucas meminit, dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fidei (Act. VI, 7). Digni namque tanto et novo ministerio inventi sunt, qui remanere cum perditis in vetustate noluere. Sed quia non solum electos praedicatores de gentibus, verumetiam illos qui de Judaea credidere ad tormentum invidiae Judaicum sacerdotium habuit, sequitur:

(Vers. 33.) Sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua.

35. Vel idcirco virum penitus ex eo ab altari suo non abstulit, ut Heli oculi deficerent, et anima ejus tabesceret, quia videlicet electos de Judaea noluit ad ministerium novae praedicationis assumere, ut, remotis eis, culpa ad poenam reprobos teneret. Defecerunt namque oculi Heli cum summum sacerdotium veritatem fidei per ora praedicatorum in auditu habuit, et non cognovit. Anima quoque ejus tabescit, quia videlicet per repulsionis suae poenam emarcuit, dum sancti spiritus gratiam amisit. Sequitur:

(Vers. 33.) Et pars magna domus tuae morietur, cum ad virilem aetatem pervenerit.

36. Aetas virilis tempus est dominicae Incarnationis, quod profecto Apostolus insinuat, dicens: Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, et adoptionem filiorum perciperemus (Gal. IV, 4, 5). Quid igitur praecepta Judaeae fuerunt, nisi quaedam eruditiones infantiae? Hujus item pueritiae tempus idem Apostolus insinuat, dicens: Cum essemus parvuli, sub elementis mundi hujus eramus servientes (Ibid., 3). In virili ergo aetate mortua est, quia in plenitudine temporis in mundi Redemptorem saeviit, et semetipsam infidelitatis mucrone transfixit. Bene autem non tota domus, sed pars magna domus ejus moritura praedicitur, quia ex eis quidam in Redemptorem crediderunt. Et causam majoris doloris adjiciens, ait:

(Vers. 34.) Hoc autem tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees. In una die morientur ambo.

37. In duobus filiis Heli geminum sacerdotii veteris ordinem supra ostendimus designari. Qui certe una die mortui sunt, quia simul in Redemptoris morte convenerunt. Bene autem sacerdotum mors in signum morituræ domus posita memoratur, quia cum pastores intereunt, necesse est ut ad eumdem interitum grex sequatur. Et quia ex falsa ratione decepti sunt, in die mori perhibentur. De cujus falsitate lucis beatus Job loquitur, dicens: Sic in tenebris, sicut in luce ambulant (Job. XXIV, 17). Sed qui vetus expulit,

novum sacerdotium praeparavit. Unde et subditur:

(Vers. 35.) Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.

38. Mortuis namque filiis Heli, fidelem sacerdotem sibi Dominus suscitavit, quia exstinctis in perfidia praelatis veteris populi, electos ad exhibendum redemptionis nostrae ministerium ascivit. Qui nimirum fidelis assumptus dicitur, quia vetus, cui successit, per infidelitatem fuit reprobatus. Et quia ea fides ejus sacerdotis laudibus ascribitur, quae per dilectionem operatur, ipsa dilectionis opera per sequentia verba designantur. Nam sequitur:

(Vers. 35.) Qui juxta cor meum et animam meam faciat.

39. Hoc namque ineffabilis divina substantia signari per partes hominis voluit, quod in se juxta litteram intelligi non oportet. Dixit itaque: Qui juxta cor meum, et animam meam faciat. Non quod incorporea et incircumscripta Dei substantia cor et animam habeat, sed sic loquitur homini ut homo homini loqui solet, ut per hoc quod ex verbo suo audiens homo cognoscit, aperte sciat quid etiam velit Deus. Quod profecto dici simplicius potuisset: Qui faciat voluntatem meam. Et praemia operis exponit, dicens:

(Vers. 35.) Et aedificabo ei domum fidelem.

40. Quae namque ista domus alia, nisi aeterna patria intelligitur? Quam profecto domum Dominus commendans, ait: In domo patris mei mansiones multae sunt (Joan. XIV, 2). Sed haec domus aedificari nunc dicitur, quia ex piae vitae

actionibus praeparatur. Verumtamen ad eam promerendam indignum est opus hominis, si non hoc agat gratia misericordis Dei. Bene itaque, cum domus aedificium ponitur, Dominus ei eam aedificare pollicetur, quia nimirum vires humanae a tanta operatione deficiunt, si non divinitus adjuventur. Hinc Paulus ait: Deus est qui operatur in me velle et perficere (Philip. II, 13). Hinc iterum dicit: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. II, 16). Hanc domum se aedificare promittebat, cum diceret: Vado parare vobis locum, et iterum veniam, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis (Joan. IV, 2, 3). Quia vero vocantem se gratiam ex arbitrii libertate devote secuturus erat, adjungitur:

(Vers. 35.) Et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

41. Unicuique enim electorum coram Christo ambulare est se semper in conspectu Redemptoris aspicere, et ea quae ei accepta cognoscit operari. Vel certe coram Christo ambulat, qui in omni quod agit semper ad ipsum respicit, et vitae suae rectitudinem in eo dirigit, quem per assumptam humanitatem ad componendum electorum speciem venisse recognoscit. Sed in caecitatis suae tenebris Judaea non semper deserenda est, quia per prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel, sicut arena maris, tamen reliquiae salvae fient (Isai. X, 22). Hinc Paulus ait: Caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium introeat, et sic omnis Israel salvus fiat (Rom. XI, 25, 26). Hanc ergo Judaeae visitationem subsequenter ostendit, quia dicit:

(Vers. 33.) Futurum est autem ut quicunque remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo.

CAPUT III.

1. Haec de sacra historia typica explanatione percurrimus, ut in eisdem sacrae historiae verbis moralis intelligentiae aliquid perquiramus. Itaque puer Samuel in conspectu Domini minister asseritur; quod tamen ministerium non absolute, sed ante faciem Heli Domino exhiberi memoratur. His igitur verbis non ostenditur perfectio ministerii, sed humilitatis. Facies namque Heli uniuscujusque institutoris ratio est arbitrii. Illi namque ante praeceptoris sui faciem Domino ministrat, qui in exhibitione ministerii sui proprii arbitrii rationem non sequitur, qui eo operis itinere graditur quod ei magistri sui cognitione praevidetur. Nam perfecti quique viri, et docibiles Dei (Joan. VI, 45; Isai. LIV, 13), ministri quidem in conspectu Domini sunt, sed ante faciem hominis ministri ejus non sunt. quia ipsa eos intus divinitas erudit qualiter foris etiam vita et moribus ac doctrina disponantur. unde et praecursori Redemptoris 82 paterni oraculi laude promittitur: Tu quidem, puer, propheta Altissimi vocaberis; praeibis enim ante faciem Domini parare vias ejus (Luc. I, 76). Ante faciem quidem Domini praeire describitur, qui in ministerio suo non erat secuturus arbitrium superioris hominis, sed inspirationem divinitatis. Ante faciem ergo Heli Samuel Domino ministrare dicitur, ut subjecti quique ejus exemplo doceantur, quatenus de ministerio suo sic placere conditori studeant,

ut praeter praelatorum suorum arbitrium agere aliquid non praesumant. Nam qui ante instituto-ris sui faciem Domini minister asseritur, si ejus faciem praeire per tumorem despicit, minister in conspectu Domini non existit, quia omnipoten-tem ignorare convincitur, cui per ejus arbitrium placere despicit, cujus se imperio ut ei placeret subjugavit. Unde et Heli, et filii Belial esse, et ne-scire Dominum dicuntur, et ad populum officium sacerdotum. Filii namque sunt qui spiritualibus patribus ad eruditionem subiguntur. Qui profec-to cum eorumdem patrum sequi consilia super-biendo despiciunt, Belial filii recte nominantur, quia ejus, qui per superbiam de coelo cecidit, apostatae spiritus imitatores fiunt. Qui certe tan-to deterius Dominum nesciunt, quanto ejus sibi cognitionem arrogantius ascribunt. Eo namque agitur ut quod scire debent periculosius nesciant, quo id quod se scire existimant nescientes disce-re non curant. Et quia invisibilem conditorem amare nequeunt, quem ignorant, in appetitu vi-sibilium ipsa quae sibi usurpant Dei ministeria dissipant. Unde et ii qui ignorare Dominum sacerdotes relati sunt, et sacerdotum quoque of-ficium ad populum nescire perhibentur.

2. Et ut reprehensionis ejus causas aperiat, ad omnem immolantem ignorantis sacerdotis puer cum tridente fuscinula venire memoratur, et crudam carnem violenter exigere. Quibus pro-fecto verbis in aviditate suae rapacitatis tres gulae species notantur. Nam is cujus puer, antequam coquerentur carnes, ad inferendam pro eis violentiam veniebat, legitimam refectio-

nis horam sustinere non poterat; et cui carnes quaerebantur, simplicibus cibis uti nesciebat et quia, coctam renuens, crudam carnem exigebat, communi praeparatione eamdem carnem edere fastidiebat. Verum cum sacerdotum voluptati servierit perversitas famulorum, quid est quod non ipsorum sacerdotum, sed puerorum peccatum grande nimis, etiam coram Domino, fuisse memoratur? Sed eisdem verbis sacerdotum culpa major ostenditur; nam qui minorum peccatum grande nimis coram Domino fuisse asserit, majorum inquitatem in quem damnationis cumulum excrevisse cognovit. Quae tamen magnitudo reatus asseritur, non solum pro appetitu illicitae comestionis, sed etiam pro violentia rapacitatis.

3. Sed ad electi pueri narrationem divinus sermo regreditur, ut in eo, non quod reprobandum, sed quod imitandum est, attentius consideremus. Itaque ephod lineo accinctus, et in conspectu Domini esse perhibetur. Quid ergo in ephod lineo nisi continentiae candor ostenditur? quo nimirum ephod accingimur, cum ad nitorem pudicitiae ex omni parte retinemur, cum animae et carnis pars nulla a districtionis lege absolvitur, per quam ad luxuriae caliginem diffluamus. Talis itaque minister in conspectu Domini est, quia de omnipotentis Dei sperata visione non fallitur, cui cum tanto accinctionis suae nitore famulatur. Cui profecto puero ascendens mater cum viro ad immolandum solemnem hostiam attulisse parvam tunicam dicitur. Mater quidem cum viro ascendit quando mens praedicatoris per praescientiam interni sponsi sese ad contemplanda sublimia illa

aeternitatis gaudia erigit. Tunc quippe immolat solemnem hostiam, quia dum per illius amoris ineffabilem suavitatem conditori conjungitur, supernis altaribus devotio festiva praesentatur. Et tunc quidem parvam tunicam defert, quia, etsi per magnam internae visitationis gratiam pastoris anima ad superna sustollitur, parvulus tamen non ad modum subtilitatis suae, sed pro eorum viribus imponere praecepta conversationis debet. Unde et Moyses a monte in immenso vultus sui splendore regrediens faciem velavit, ut in eum populus intendere visum potuisset (Exod. XXXIV, 33). Parvam itaque tunicam ea quae spiritalis mater est filio deferat, ut parvulis adhuc initia quaedam et plana praecipiat, et non fortitudinis suae onus imponat. Nam saepe inter magna opera corruunt, qui per minora vincere hostem possunt. Unde et David contra Allophylorum fortissimum in pugnam progrediens, loricam, clypeum et militaria quaeque instrumenta deposuit; et qui se in eorum pondere contra hostem exercere non potuit, in uno eum fundae lapide prostravit (I Reg. XVII, 39, 40, seq.). Ad immolandam solemnem hostiam mater illa ascenderat, quae dicebat: Scio hujusmodi hominem, qui raptus est in paradisum (II Cor. XII, 4). Sed de tanta magnitudine magnam vestem parvulis non adduxit, quia dicit: Audivit arcana verba, quae non licet homini loqui (Ibid.). Item: Lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. III, 2). Parvam itaque parvo filio tunicam mater deferat, et pro modo corporis mensura indumenti tendatur, quatenus dum temperatae

conversationis virtute dimicat, hunc hostis inaequali armorum sarcina non substernat.

4. Et quia ex discreto curae pastoralis studio praedicatori Deus conversorum lucra multiplicat, visitata a Domino Anna perhibetur, atque per gratiam divini muneris in filiis et filiabus meruisse gratiam fecunditatis. Quae filios quidem parit, cum eos verbo lucratur per quos praedicationis semina aliis tribuit. Filias vero parit cum eas mentes ad omnipotentis Dei servitium revocat, quae etsi ad praedicationem idoneae non sunt, verbi Dei tamen semen diligenter a praedicatoribus acceptum nutriunt, quod velut parturientes postmodum filiae per bona opera in exemplum proximorum gignunt. Sed quia prius Samuel lineo ephod accinctus asseritur, dehinc fecunditas matris in pluralitate liberorum potest rationabiliter intelligi hoc quod fieri quotidie cernimus, quia videlicet ex bona opinione electi discipuli magistro succrescunt lucra conversorum. Unde et post ortum fratrum et sororum, magnificatus Samuel apud Dominum fuisse perhibetur, quia profecto coram Domino jam magni sunt qui per exempla piae conversationis proximorum corda ad omnipotentis Dei servitium convertunt.

5. Magnus vero nobis timor incutitur, quia Heli filiorum culpa damnatur, cujus peccata propria nulla referuntur. Nam bonis subditis bene vivere ad salutem sufficit, praelatis vero propria vita non sufficit. Valde etenim senex est, qui vivere irreprehensibiliter semper studet. Unde etiam scriptum est: Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata;

cani enim sunt sensus hominis, et aetas senectutis vita immaculata (Sap. IV, 8). Sed quidam bene vivendo praeeminent, qui auctoritatem quam praelatio exigit nullam habent. Nam etsi ad agenda bona excitare subditos satagunt, tamen contraire delinquentibus per zelum rectitudinis erubescunt. Qui nimirum etsi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potius loquendo quam prosunt, quia eorum obstinationem non digna severitate confundunt. Nam idem Heli filiorum scelera, et quomodo ad tabernaculi ostium cum mulieribus dormirent, audivit; qui, velut ab aspera invectione auctoritatis incipiens, res pessimas ab omni populo se audisse perhibuit. Sed qui insequi eas quas exposuit culpas debuit, per subsequentia verba laevigavit, dicens: Nolite, filii. In qua nimirum propinquitatis appellatione quantum a Domini voluntate dissentiat liquet, quia illos filios appellavit quos divinus sermo supra Belial, id est spiritus nequam, filios esse perhibuit, dicens: Porro filii Heli filii Belial. Cum mulieribus quippe dormire est secure et sine metu futurae vindictae peccare. Mulieres quippe meretrices sunt concupiscentiae saeculares. Quae bene ad tabernaculi ostium observare perhibentur, quia ad introitum regni coelestis tendentibus insidiantur. Qui vero sic mundi concupiscentias sequitur, ut saepe divini metus consideratione terreatur, polluitur quidem cum mulieribus, sed non dormit, quia etsi transgrediendo labitur, in perpetratis tamen facinoribus per securitatem nequaquam requiescit. Dormiens itaque cum mulieribus nomine propinquitatis honorandus

non est, quia qui, projecto jam Dei timore, in suis sceleribus obstinati sunt, leviori increpatione arguendi non sunt, ne leve pondus peccati esse putent id in quo corruunt, dum grave eis illud non sonat quod ex auctoritate praedicatur. Sed remissi pastores inter fomenta verborum quaedam proferre solent argumenta rationis. Unde et Heli voce dicitur:

(Vers. 25.) Si peccaverit vir in virum, pacari ei potest Deus; si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?

6. Vir in virum peccare est de rebus labentibus alterutrum sibi homines nocere. In Deum vero peccare est ea ei quae ad aeternitatem condidit auferre. Quicunque igitur aut suam aut alterius fidelis hominis animam ad peccandum pertrahit, in Deum peccare convincitur, quia sua ei auferre propria nititur. Quod nimirum tanto gravius peccatum esse ostenditur, quanto et qui pro ejus absolutione dignus intercessor existat rarius invenitur. Nam sub interrogatione: Quis orabit pro eo? non dicitur ut talibus etiam poenitentiae remedia denegentur, sed quia altiora peccatorum vulnera difficilius curantur.

7. Quod tamen idcirco dictum potest intelligi, quia sacerdotes arguuntur. Vir enim in virum peccat, cum ille delinquit cujus culpa corrigenda ad hominis superioris judicium respicit. Quia igitur peccata subditi populi, quae ad sacerdotes respiciunt, ipsorum sacerdotum precibus delentur, cum sacerdos in culpam labitur, superior persona non est cujus precibus expietur. Quod et ipsa Veritas per se insinuat, dicens: Si sal evan-

uerit, in quo salietur (Matth. V, 13)? Dicat ergo: Quis orabit pro eo? Quasi dicat, quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo praecipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est? Quo profecto culpae magnitudo monstratur, quia plerique eorum a Domino in impoenitentis cordis caliginem projiciuntur, et nulla hominis adhortatione resipiscunt. Quare apte subjunctum est:

(Vers. 25.) Non audierunt vocem patris sui, quia voluit eos Dominus occidere.

8. Puer autem Samuel et proficere et crescere memoratur, et tam Deo quam hominibus placere, ut electi auditoris studium designetur, qui rectae vitae itinere suos conatus ad supernam patriam dirigit, dum ad majora convalescit. Unde et per Psalmistam dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion (Psal. LXXIII, 8). Profectus itaque conversationis est crescere meritis, placere Deo et hominibus consummatae perfectionis. Et quia ad opera conversatio pertinet, meritumque provenit ex charitate, illi auditores proficiunt, et non crescunt, qui bona opera pro studio vanitatis exhibent, et charitatem non habent. Proficimus ergo, et crescimus, si cum sublimiori conversatione per opera meliora sustollimur, ex eadem sublimitate operis ad sola intendimus gaudia aeternitatis. Placere autem tam Deo quam hominibus magnae virtutis est, quia plerumque de bono opere nostro proximos nostros offendimus, si eadem bona opera non cum magna cautela faciamus. Tam Deo igitur quam hominibus placet, qui in bono opere quod omnipotentis Dei obsequiis impendit cautus est;

qui sic Deo placere curat, ut de Dei ministerio aliquem non offendat.

9. Et quia de Samuele adhuc puero et sub aliena instructione posito dicitur, communiter viventium per hoc vita eruditur. Nam quidam in sacris locis communiter viventes fervore novitio sub colore magnae operationis sibi vacate appetunt, qui contubernalibus fratribus quo minus sunt utiles, hoc minus placent. Electus itaque per Samuel communiter viventibus forma proponitur, cui imprimuntur. Deo itaque et hominibus quisque eorum placet, cum fratribus utilis est, Deo devotus. Sic ergo agant curam sui, ut ea quae sunt proximi non omittant, quatenus ex benignitate his placeat qui secum in imo sunt, supernis vero oculis ex devotione fortitudinis suae robur caute exhibeat, ut infirmorum corda non atterat, dum fortitudinis suae impetu ad superna festinat.

10. Vir autem Dei ad Heli venisse describitur, qui profecto divinae sententiae severitatem prolaturus, quanta ei dona contulerat diligenter enumeravit. Et quia tandem vindictae quam mereretur poenam denuntiat, quid dat intelligi, nisi quia pastorum culpae subtilius judicantur? et non solum peccata eis poenam ultionis aggravant, sed etiam munera concessa. Item quia sigillatim eadem dona replicat, aliquid gravius designat, quia singula ad tormentum veniunt, quae male fuisse servata comprobantur. Male namque in se omnipotentis Dei munera custodit, qui nitorem pastoralis culminis per maculas polluit pravae actionis. Unde et apte Heli domus

munera et victimas Domini calce abjecisse reprehenditur. Calx quidem ea pars corporis est qua terram tangimus. In hac igitur inferiori parte corporis animae affectus ostenditur quo terrena concupiscuntur.

11. Et quia, ut quibusdam visum est, pro consecuta vel consequenda victoria victimae offerri consueverant et munera amicis dari, quid in victimis et muneribus nisi proficientium adhuc vota et perfectorum devotiones in omnipotentis Dei laudibus designantur? Qui enim per occultorum hostium tentamenta proficimus, cum ad eorum conflictum virtutem praeparamus, profecto victimas in omnipotentis Dei laudibus tenemus. Sed devictis jam iis quae ingeruntur nobis praeliis, cum de victory consecuta omnipotenti Deo gratias agimus, 86 eidem Domino nimirum victimas immolamus. Qui autem ei familiaris amoris affectum offerunt, quasi amico munera impendunt. Munera igitur sunt affectiones charitatis, quibus corda electorum in desiderium sui conditoris inardescunt. Et quia cum rector terrena sequitur, plerisque in spirituali conflictu positis, plerisque etiam jam anhelare incipientibus nocet, calce nimirum Dei victimas et munera abjicit, quia exemplo suae pravitatis eorumdem utrorumque studia expellit. Abjiciuntur itaque victimae, quia saepe a rudibus Christi militibus pugnae spiritualis labor relinquitur, cum principes Christianae expeditionis in terrenorum blandimentorum requie sequi corporis otia videntur. Calce abjiciuntur munera, quia affectiones charitatis a plurimorum jam superna diligentium

mente frigescunt, dum praelatos suos aspiciunt supernam patriam per nulla amoris desideria quaerere, sed corporis frigore constrictos infimis delectationibus jacere. Quorum profecto nonnulli sunt, qui ipsos spiritales honores carnaliter exhibent, et quod meritis debetur, propinquitati tribuunt. Qui profecto praesumptionis suae reatum expavescerent, si hoc, quod de Heli sacerdote Dominus queritur, attente pensarent.

(Vers. 29.) Honorasti, inquit, filios tuos, magis quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii populi mei Israel.

12. Filios quippe et propinquos magis quam Dominum honorat, qui ad sacros ordines personas eligit non ex conversationis honestate, sed amore propinquitatis. Idcirco filii honorati referuntur, ut sacrificii primitias ederent, quia carnales praelati spiritualis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuunt, ut ecclesiasticis facultatibus ditentur, et in altitudine ordinis cumulentur abundantia ubertatis. Nec curant quales sunt qui ad spirituale ministerium veniunt, sed tantum ut temporali dignitate praeferant quos carnali affectione complectuntur. Queritur ergo honorasse filios, sed scelestos, qui et carnali propinquitate proximi habendi non sunt, si ecclesiasticae doctrinae conversatione nequaquam fulgescunt. Sed qui reprobos provehunt ipsum promotionis ordinem confundere designantur, cum idcirco honoratos filios refert, ut sacrificii primitias ederent. Non enim praedicat sacerdos ut comedat, sed ideo, ut praedicet, manducare debet. Quod et Paulus insinuat, dicens: Qui

Evangelium annuntiat, de Evangelio vivat (I Cor. IX, 14). Hinc iterum dicit: Bovi trituranti non claudatur os (I Cor. IX, 9; I Tim. V, 18; Deut. XXV, 4), ut videlicet praedicator sanctae Ecclesiae ideo comestionem subministret corpori, ut ferre valeat laborem praedicationis. Rectum itaque promotionis ordinem pervertere comprobantur, qui propinquos provehunt, non ad intentionem ministerii, sed ad propositum dignitatis. Quod profecto non facerent, si se et eos in spiritali culmine carnaliter non amarent. Sed si Heli repulsionem intelligunt, sui quoque reatus judicia pertimescant. Nam divina voce dicitur: Honorasti filios tuos magis quam me, ut comederetis omnes primitias populi mei Israel.

(Vers. 30.) Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem absit hoc a me.

13. Ecce Heli celsitudine dignitatis sententia divina deponitur, qui pro primitiarum esu scelestos filios honorasse convincitur, ut profecto sanctae Ecclesiae praedicatores 87 intelligant quia si carnali amore reprobis spiritalia ministeria scienter committunt, ab illo in quo foris stare videntur culmine interni arbitri aequitate ceciderunt. Et quia subsequenter adjunxit:

(Vers. 30.) Sed quicunque glorificaverit me, glorificabo eum.

14. Etiam inhonoratum fuisse eorum audacia latenter innuit. Quibus profecto et Paulus idipsum improperans ait: Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes (Rom. II, 24). Quia

enim decorem acceptae dignitatis per miserae famae sordes maculant, profecto Dominum inhonorant. Digne enim ab honoris arce repellitur, qui ei facit injuriam a quo honoratus fuisse comprobatur. Quo contra generali promissione affirmat, dicens: Sed qui me glorificaverit, glorificabo eum. Deum quippe pastor glorificat qui exemplo bonorum operum ad imitationem fidelium corruscat, qui de sublimitate regiminis ingenti lumine radiat magnae conversationis, qui ad speculum sacrorum ordinum reproborum ministrorum personas non accipit, sed eos ad formam subjecti gregis eligit quos omnis qui imitationem respicit, quia verum in eis lumen sequitur, non offendit. Quibus nimirum per semetipsum Veritas loquitur, dicens: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est (Matth. V, 16). Glorificantes quidem se Dominus glorificat, quia quod electi pastores sanctae Ecclesiae exterius portant de gloria culminis, hoc intus accipiunt ex gratia divinae bonitatis, et honorem quo sublimes sunt in oculis hominum, digno studio in interiori ab internae majestatis largitate promerentur. Quo contra inhonorantium se gloriam a se non esse eis impensam queritur, dicens: Ipsi regnaverunt, et non ex me; principes exstiterunt, et ego ignoravi (Osee VIII, 4). Ex se namque, et non ex electione summae ordinationis, regnant, quia ad gloriam ecclesiastici culminis non vocantur divinitus, sed per cupiditatem perducuntur. Quos profecto Dominus ignorat, quia eos per internae aequitatis judicium reprobat. Tale est ergo

ac si dicat: Et si meus esse videtur honor quem habent, non illum meruerunt obsequio, sed per cupiditatem rapuerunt. Unde et subsequenter adjungit.

(Vers. 30.) Qui autem contemnunt me erunt ignobiles.

15. Quasi aperte loquatur, dicens: Etsi nobilitatem dignitatis praeferunt praetextu religionis, ignobiles tamen sunt, quia excellentiae ejus quam habent gloriae non concordant per sublimitatem vitae. Sed quia hoc totum expressione futuri temporis promittitur, potest non inconvenienter ad venturae retributionis meritum referri. De qua nimirum Joannes dicit: Cum apparuerit, similes ei erimus (I Joan. III, 2). Hinc evangelista Marcus asserens ait: Tunc videbunt Filium hominis cum potestate multa, et gloria (Marc. XIII, 26). Cum autem glorificantem se glorificaturum asserit, profecto ei suae similitudinis gloriam repromittit. Glorificantem quippe se Dominus glorificat, quia eos aeterna sublimitate remunerat, qui nunc intra sanctam Ecclesiam per exempla bonorum operum in electorum oculis coruscant. Contemptores autem erunt ignobiles, quia in electorum gloria recipi non merentur. Nam quia modo per conversationem reprobam lapsi angeli imaginem vestiunt, ignobiles cum eo tunc erunt, quando ei in interna poena sociantur. Horum namque glorificationem atque illorum ignobilitatem Propheta intuens, 88 ait: Exsultabunt sancti in gloria, laetabuntur in cubilibus suis. Exsultationes Dei in faucibus eorum, et gladii ancipites in manibus eorum. Ad faciendam

vindictam in nationibus, increpationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis. Glorificantem se quippe Dominus glorificat, quia humiles electi cum eo in aeterna gloria exsultant. Qui nimirum, quia glorificationis claritatem ex modo propriae conversationis accipiunt, in cubilibus suis laetari de gloria consecuta perhibentur. Contemptores autem ejus perpetua ignobilitate feriuntur, quia nationum reges et nobiles ferreis, aeternis videlicet, vinculis ad poenam vinciuntur. Reges autem nationum, et princes, sunt superbi et gloriosi praelati carnalium. Ignobiles autem tunc erunt, quando ferreis vinculis ligantur, quia qui modo se adversus parvulos temporaliter erigunt, a fulgore honoris, et ausu suae tyrannidis aeterna poena cohibentur. Unde et hic quoque subditur:

(Vers. 31.) Ecce dies veniunt, et praecidam brachium tuum, et brachium domus patris tui.

16. Brachium quippe contemptoris est fortitudo temporalis. Et quia de summi patris familia transgrediendo exiit, lapsum angelum a coelesti gloria habere jam patrem coepit. Domus itaque patris ejus est ea quae sibi favet in malo societas subditorum. De quibus profecto superius dicit: Honorasti filios tuos magis quam me. Brachium ergo contemptoris, et domus patris ejus praeciditur, cum, interveniente morte carnis, praelatus et subditi violentiam suae tyrannidis pariter amittunt. Tunc quippe sine brachio est, cum in oppressione parvulorum exercere violentiam nequaquam potest. Unde et aeterni judicis aequitate decernitur: Ligatis, inquit, manibus et

pedibus, projicite in tenebras exteriores (Matth. XXII, 13). In cujus etiam domo senex non erit. Damnati quippe hominis domus infernus est. Senectus autem vera est maturitas sapientiae. In domo itaque ejus senex non erit, quia in inferno nulla inveniri poterunt consilia salutis. Unde et ad verae sapientiae opera sacra Scriptura excitat, dicens: Quodcunque potest manus tua, instanter operare, quia nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quo tu properas (Eccle. IX, 10). Hinc Paulus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (II Cor. VI, 2). In domo itaque contemptoris senex non erit, quia quisque recte sapit, non in inferno, sed in coelo sibi mansionem paravit. Qui etiam contemptor ad augmentum poenae suae aemulum suum videt in templo in universis prosperis Israel. Templum etenim Dei superna patria est, de qua etiam per Prophetam dicitur: Dominus in templo sancto suo, Dominus in coelo sedes ejus (Psal. X, 4). Israel autem, qui videns Deum interpretatur, angelorum illa felix multitudo signatur, de qua Dominus in Evangelio dicit: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in coelis est (Matth. XVIII, 10). Israel autem prospera sunt beatorum illorum spirituum gaudia sempiterna. In templo igitur aemulum suum contemptor aspiciet, quia praedicator reprobus jam damnatus ordinem humilium jam gaudere in coelestibus recognoscit. Cui nimirum aemulo universa Israel prospera tribuuntur; scriptum quippe est: Erit Deus omnia in omnibus (I Cor. XV, 28). Cuncta igitur Israel prospera omnia quae Deus est illis beatissimis ci-

vibus designantur. Nam cum aeterna illa essentia summum videlicet et simplex bonum in semetipso sit, tamen quia revelatione Majestatis suae 89 omnia illorum beatorum spirituum desideria satiat, hanc esse Doctor egregius demonstrat. Unde et caute non in semetipso Deus omnia, sed in omnibus omnia esse praedicat, quia qui in natura sua unum et simplex bonum ineffabiliter existit, tot bona est bonis omnibus, quot ipsi omnes de contemplatione gloriae adimplentur gaudiis. Universa igitur Israel prospera aemulo tribuuntur, quia ordo humilium electorum inter angelorum choros excipitur, ut divinae contemplationis gaudiis aeterna perceptione satietur. Qui recte aemulus contemptoris esse perhibetur, quia electi Dei etiam superborum atque negligentium praedicatorum bonae admonitionis hortamenta suscipiunt. Unde et Dominus praecipit, dicens: Quaecunque dixerint vobis facite, secundum opera illorum facere nolite (Matth. XXIII, 3). Hinc Paulus ait: Bonum aemulamini in bono omnes (Gal. IV, 18). Sed cum Scriptura dicat: Tollatur impius, ne videat gloriam Domini (Isai. XXVI, 10), contrarium videtur ut ii qui in inferno damnati sunt eos qui in coelo gaudent videre intelligantur. Sed quia videre etiam ad cognitionem pertinet, in templo aemulum videt, quia etsi inferni poenis constrictus tenetur impius, electos humiles, quos oculis non videt, in coelo non dubitat angelorum gaudiis interesse. Et notandum quia bis dicitur: Non erit senex in domo tua, quia nec de poenarum experientia, quam damnatus habet, nec de scientia alienae felicitatis, nec de poenarum

experientia, quam non habet, ad salutem eruditur. Aliquando autem a pastoribus reprobis electi per doctrinam filii nascuntur. Quos nimirum obligatos pastorum culpa non retinet, quia bonae praedicationis ejus hortamenta sequuntur quae audiunt, et non perversa opera quae vident. Unde et subditur:

(Vers. 33.) Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.

17. Viri namque sunt qui ardua rigidae conversationis arce fulgescunt. Quasi ergo dicat. Idcirco eos ab altari meo non aufero, quia viri sunt. Nam pro merito conversationis servatur eis fortitudo et celsitudo potestatis. Unde et per prophetam Dominus aequitatis edicta promulgat, dicens: Anima quae peccaverit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filii (Ezech. XVIII, 20). Ab altari itaque suo ex eo virum Dominus juste auferret, si filius patris iniquitatem portaret. Sed ex eo ipso quod electus auditor in gloria cernitur, reprobo doctori poena cumulatur. Quare et subditur:

(Vers. 33.) Sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua.

18. Oculi namque ejus deficiunt, quia ex ejus vita qui sua perfecit exhortatione confunduntur. Anima quoque ejus tabescit, quia abundantius dolere compellitur, dum bonum quod docuit per gloriam retributionis florere noscit in subditis, et ipse hoc agere non curavit. In quibus etiam verbis notandum est quia qui penitus ex eo virum ab altari suo se non ablaturum promittit, rarus invenitur esse quem recipit, quia profecto docto-

ris reprobi plures auditores sunt qui sequantur prava quae agunt, quam recta quae docent. Unde et hic quoque magna pars domus ejus in virili aetate moritura perhibetur.

19. Aetas namque virilis tempus est administrandi sacerdotii. Imitator itaque doctoris reprobi ad virilem aetatem ducitur cum ad sacri ordinis celsitudinem promovetur. Ad quam profecto aetatem cum pervenerit, moritur, quia ad tantum ministerium 90 quisquis indignus accesserit, vel in eo indigne vixerit, condemnatur. Unde et Paulus dominici corporis et sanguinis mentionem faciens, ait: Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit (I Cor. XI, 29). In virili ergo aetate moriuntur, quia de praesumptione et ausu ministerii sublimioris intereunt. Hinc ergo, hinc jam quippe praecipites colligant, et tanti ministerii subire onera non ambiant sed expavescant. Nam qui mori praedicitur quando ad virilem, aetatem pervenerit, donec ad eam perveniat vivit, quia nimirum infirmi quique, et illi tanto ministerio impares, si pusillitatis suae modum considerant, habent in sancta Ecclesia locum in quo se custodientes vivant. Unde et per Moysen Dominus denuntiat, dicens: Bestia, si montem tetigerit, lapidetur (Exod. XIX, 12; Hebr. XII, 20). Hinc est etiam quod cum Loth exiret de Sodomis, ab ascensu montis abstinuit, et in Segor parvulam civitatem declinavit (Gen. XIX, 20, seq.) ne dum parvulus adhuc ad altiora nititur, virilem aetatem impingens moriatur. Sodomam quippe eximus cum ardentis concupiscentiae incendia declinamus. Qui statim ad sublimia

non ascendimus, quia superioris ministerii summa non tangimus, dum infirmitatem propriam metiendo consideramus, ne si infirmae aetatis nostrae tenere modum contemnimus, qui parvuli viximus, in virili aetate moriamur. In signum vero morituraе domus ambo Heli filii una die mori praedicuntur. Quos nimirum filios illos signare diximus qui ad sacros ordines a propinquis carnalibus promoverentur, non ad intentionem administrandi ordinis, sed ad gloriam mundanae dignitatis. In una ergo die ambo moriuntur, quia in appetitu mundanae felicitatis intereunt. Gloria saecularis, honoris reverentia, potestas culminis, claritas dignitatis, frequentia obsequentium, affluentia rerum saeculariter amata, dies est, sed quae interficit.

20. Audiant ergo filii Heli quia in una die ambo moriuntur. Qui enim de accepto pastorali culmine labentis vitae felicitatem diligunt, intentionem quidem habent gaudii, fructum vero lamenti, propositum in exsultatione vitae, et perventionem in mortis moerorem. Ad mortem itaque properant, quoties vane de temporali felicitate gratulantur. Quod et Apostolus probat, cum apostatantis viduae meminit, dicens: Quae autem in deliciis est, vivens mortua est (I Tim. V, 6). In die namque hac mori perhibuit, qui causam mortis viduae esse delicias ostendit. Sed mors filiorum minus pessima esset, si ipsa causa mortis alienae non fieret. Unde et non simpliciter mori, sed in signum morituraе domus mori praedicuntur, quia cum ii qui de vicino doctorem reprobum imitantur in eodem praecipitio corruunt, et se-

cutores sequentium in ruina cumulantur. Hoc itaque de officio suscepti culminis temporalem felicitatem amantes audiant, et reatus sui magnitudinem pertimescant. Tanto denique graviori poena digni sunt, quanto aperte conspiciunt quia de vanitate quam diligunt non soli moriuntur, quia dum in praetextu mundanae laetitiae mortem ebibunt, potus sui pestem ad sequentium se multitudinem transmittunt. Quibus tamen verbis potest doctoribus reprobis praesentis vitae brevitas intimari. In una quippe die moriuntur, quia cum ad terminum hujus vitae perveniunt, breve eis omnino fuisse cernitur quod vixerunt. Unde per quemdam sapientem dicitur: Gaudium hypocritae ad instar puncti (Job. XX, 5). Hinc iterum de hujus mundi amatoribus beatus Job loquitur, dicens: Ducunt in bonis dies suos, 91 et in puncto ad inferna descendunt (Ibid. XXI, 13). Sed raptis ad poenam reprobis, ad gregis dominici curam sapientes et electi pastores excitantur. Quare et subsequenter adjungit:

(Vers. 35.) Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.

21. Fidelem namque sacerdotem sibi Dominus excitat, quia videlicet eum summus locus ad sui curam exigit qui non solum recte intelligat, sed qui fideliter ministret. Ministrare autem tunc recte poterit, cum ministerii sui modum de sacro eloquio recognoscit. Unde et cum fidelis sacerdos promittitur, juxta cor et animam omnipotentis Dei facturus esse perhibetur. Quid enim cor et animam Dei, nisi sacram ejus Scripturam accipimus? Nam corde cogitamus ad deliberationem,

anima vero afficimur ad amorem. Quia ergo in sacro eloquio consilia omnipotentis Dei agnoscimus, ibique amorem quo humanum genus dilexit invenimus, ipsum eloquium cor et anima ejus rationabiliter designant. Illum itaque omnipotens Deus ad suum ministerium sacerdotem eligit, qui juxta cor ejus et animam facit, quia profecto non alius tanto ordine dignus est, nisi qui voluntatem ejus de sacro eloquio didicit, et hoc quod didicit proximorum utilitatibus per studium charitatis impendit. Sed vigilanter est adhuc intuendum quod dicitur:

(Vers. 35.) Juxta cor et animam meam.

22. Nam quaedam in Scriptura sacra inveniuntur praecepta quae dispensatione quidem Dei praecepta sunt, et non amore Dei. Quae profecto si sacerdos qui excitandus promittitur adimpleret, juxta cor quidem Dei, et non juxta animam, faceret, dum consilium divinae dispensationis, et non amoris praeceptum operibus reddidisset. An non de dispensatione Dei illa mandata ejus fuerant, de quibus loquitur, dicens: Dei eis mandata non bona (Ezech. XX, 25)? Et cum Pharisaei de dando repudii libello cum ipsa veritate disputarent, audierunt: Ad duritiam vestram dedit vobis legem Moyses (Matth. XIX, 8). Quia itaque de dispensatione consilii ejus illa fuere, quisquis eisdem praeceptis usus est, juxta cor quidem Domini, et non juxta animam fecit. Nam cordis et animae praeceptum illud est de quo dicitur: Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos (Joan. XV, 12). Quia hoc quod per consilium praecipit per amplexum charitatis

apprehendit. Hinc item dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos (Luc. VI, 27). Hinc item praecipit, dicens: Quae vultis ut faciant vobis homines, haec facite eis. Haec itaque et hujusmodi cordis et animae Dei praecepta sunt, quia hoc revelatione ostenditur secreti ejus consilii quod in ejus conspectu suscipitur probatione charitatis. Sacerdos ergo fidelis per hoc indicium noscitur. Si videlicet juxta cor et animam ejus operatur, quia profecto tunc vere fidelis est, si non dispensationis ejus licentiam, sed praecepta sequatur amoris. Sed quia non frustra, sed ad lucrum subjectae plebis eligitur, subdit, atque ait:

(Vers. 35.) Et aedificabo ei domum fidelem.

23. Domus namque sacerdotis est amplitudo in qua conversantur populi subjecti. Quae profecto domus ei fidelis a Domino aedificatur, quia ad obedientiae studium divina inspiratione erigitur. Infidelis namque domus est ea subditorum societas quae boni rectoris quotidie praedicationem suscipit, cui tamen obedire per studium boni operis non intendit. Infidelis enim domus esse cognoscitur, quia verbi Dei pecunia quae ei praedicatoris sui ministerio creditur per negligentiam prodigae vitae dissipatur, 92 et quod sibi ad negotii lucrum committitur nequaquam in tempore reddendae rationis invenitur. Bono itaque praedicatori fidelis a Domino domus construitur cum ad obediendum voci ejus subjectae plebis divinitus corda praeparantur, ut non solum id quod in ea reconditur de verbi talento custodiat, sed lucro multiplici cumulatum ad mensam aeternae susceptionis ducat. Et notandum quia

fidelis domus a Domino aedificari dicitur, ut de bona conversatione subjecti populi praedicator nequaquam inaniter glorietur. Notandum quoque quia sacerdotem fidelem sibi Dominus excitat, ut subjectorum corda hoc ipsum, quod optimo rectore reguntur, tribuere suis meritis non praesumant. Notandum etiam quod sacerdotem quem excitat Dominus dicit fidelem sibi, domum autem quam ei aedificat fidelem ipsi sacerdoti dicit futuram; quia profecto praedicator Deo obedientiam debet, subjectus praelato. Sed ante subjectum tunc recte praelatus graditur, si ad omnia dirigenda vitae suae itinera veritas ipsa videatur. Sequitur ergo:

(Vers. 35.) Et ambulabit coram Christo meo omnibus diebus.

24. Christus autem Domini Redemptor est generis humani. Qui nimirum, quia jam ad coelos ascendisse creditur, a fidelibus suis nunc non oculis corporeis, sed mente, videtur. Coram ipso itaque omnibus diebus ambulat qui cogitatione subita nihil operatur. Nam ut rectos gressus foris ponat in opere, intus ad Christum respicit, quem per considerationem portat in corde. Sed quia adhuc reprobo pastori loquitur, subjungens, ait:

(Vers. 36.) Futurum est autem ut quicunque remanserit de domo tua veniat ut oretur pro eo.

25. Remansurus namque de ejus domo aliquis dicitur, quia magna pars illius moritura perhibetur. De domo namque reprobi pastoris remanet quem conscientia peccati a spe consequendae veniae non exstinguit. Remanet ergo quia pondus conscientiae per poenitentiae propositum laevi-

gatur spe consequendae vitae. Qui profecto ut oretur pro eo venit, et ad Deum poenitendo properat, a quo peccando recessit. Ut oretur itaque pro eo venit, quia qui indignum Deo se fecit, dignum intercessorem exigit, ut alienis precibus expietur, qui propriis mundari non posse cognoscitur. Unde et pie Jacobus admonet, dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini (Jac. V, 16). Hinc iterum: Multum valet oratio justi assidua. Sed pro eo oratio valet, qui dum se a peccati immunditia cohibet, ad Dei se similitudinem redigit, qua se peccando spoliavit. Unde et hic quoque subditur:

(Vers. 36.) Ut offerat nummum argenteum.

26. In nummo igitur imago Domini sculpitur, ut ejus esse cognoscatur a quo formari praecipitur. Nummus itaque Dei similitudo ejus accipitur. Unde in Genesi loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Genes. I, 26). Et quia de sacro eloquio Dei imaginem et similitudinem ad quam redigamur agnoscimus, argenteus nummus esse perhibetur. Qui ergo a peccati via ut pro se oretur venit, nummum argenteum offerre debet, quia nihil ei prodest quod poenitendo compungitur, nec quod flendo confitetur, si, inemendata et incorrepta, interius pulchritudine bonae voluntatis, luce Dei imaginis nequaquam radiare cognoscitur. Imago etenim et similitudo Dei est inclyto odio malum odire, et amore perfecto Deum diligere. Unde et Propheta claritatem divinae similitudinis ab humano genere periisse intuens, ad eum 93 qui cum inclyta reparationis nostrae luce de coelo venit

respicit, dicens: Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem (Psal. XLIV, 8). Hinc se jam de ejus contemplatione in perfectionis formam renovatum considerans, ait: Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi (Psal. CXVIII, 113). Qui ergo de domo reprobi per confessionem venit, qui per humilitatem pro se orari Dominum petit, curet omnino necesse est ut nummum argenteum offerat, quatenus, sumpto splendore bonae voluntatis, perfecte oderit malum quod fecit, et bonum integro amore diligat quod neglexerit. Unde et justi judicis examine propitiationis edicta promulgantur. In quacunque die, vel hora, ait, peccator convertitur, vita vivet, et non morietur (Ezech. XVIII, 21, 27). Conversio autem peccatoris non est in humilitate confessionis, sed in renovatione interioris hominis, cum peccatori, jam divina inspiratione correcto, et malum displicet quod amavit, et bonum placet quod odit. Nam sunt nonnulli qui se et de nequitia accusant criminis, et pravitatem non corrigunt voluntatis. Qui profecto converti ad Dominum non creduntur, quia vera conversio in ore non accipitur, sed in corde. Converti etenim simul verti est. Conversio itaque peccatoris vera tunc est, cum ad Creatoris nostri beneplacitum uterque noster homo reducitur, cum et caro nostra per iniquitatis odium cohibetur a perpetratione facinoris, et per amorem justitiae mens se extendit ad intentionem bonae operationis. Sed quia nonnulli intra Ecclesiam sunt, qui tantum in vitae suae terminum ad poenitentiae satisfactionem veniunt, et judicio Veritatis dicitur: Quacunque hora peccator convertitur, vivit,

a nonnullis valde quaeri solet si statim vitam post carnis mortem inveniant qui magnae vitae tempore peccata perpetrant, et tantum in vitae exitu se nequiter egisse accusant. Ad quod dicendum est quia ex vi conversionis magnitudo deletur criminis. Vis autem conversionis est affectio charitatis cordi infusae visitatione sancti Spiritus. Et scriptum est de eodem Spiritu: Quia ipse remissio peccatorum est. Nam cum electorum corda dignanter visitat, ab omni peccatorum immunditia potenter purgat, quia ut se menti infuderit, eam protinus in peccatorum et vitiorum odia et in virtutum amorem ineffabiliter excitat. Facit eam statim odisse quod amabat, et quod odio habuerat ardenter diligere, atque in utroque valde ingemiscere, quia et mala quae odit se damnabiliter amasse recolit, et bona quae diligit odisse. Quis enim audeat dicere, licet omnimoda peccatorum sarcina praegravetur, quod perire possit aliquis visitatus gratia Spiritus sancti? Quia ergo peccator nulla hora convertitur, nisi qua a sancto Spiritu illustratur, quid restat, nisi quia sicut peccati mortem exsecrando descrit, ita vita justitiae ad quam se desideranter convertit vivat? Qui statim post mortem in vita recipitur, si tantum amoris ignem recipit in conversione qui consumere in anima possit omnem congestam peccati rubiginem. Unde et de peccatrice muliere dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum (Luc. VII, 47). Hinc ab eadem Veritate in cruce pendente dicitur: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso (Ibid., XXIII, 43). In vitae igitur exitu hi solummodo salubriter resipiscunt,

qui et per internam visitationem perfecte bona diligunt, et mala oderunt quae amaverant. Qui tamen si sufficienter pro admissis iniquitatibus dolere non possunt, nihilominus et isti in hora qua convertuntur vivunt. 94 Nam qui perfectionem bonae voluntatis habuerunt in confessione peccati, post mortem purgatoria poena peccati ad vitam transeunt, si ad delenda peccata sufficientem vim amoris nequaquam habuerunt. Unde et Paulus dicit: Sic salvi fient, quasi per ignem (I Cor. III, 15). Sed peccator, qui ibi salvari per ignem meruit, hic per afflictionem carnis adimpleat hoc quod sibi de vi amoris deesse cognoscit.

(Vers. 36.) Et tortam panis.

27. Panis namque nomine aliquando terrenae delectationis refectio designatur. Quare et propheta Jeremias in appetitu saeculari corruptae Judaeae populum memorans, ait: Omnis populus ejus gemens (Thren. I, 11), et quaerens panem. Panem itaque peccator conversus torquet cum praeteritam delectationem cruciat per afflictionem poenitentiae. Panem namque torquere est carnem pro perpetrata delectatione affligere. Qui ergo sine tormento ignis ad salutem transire desiderat, cum nummo argenteo tortam panis offerat, ut qui per bonam voluntatem peccata deserit, ea nimirum valida carnis afflictione penitus exstinguat. Nummum namque argenteum offerebat, qui, recepta jam Dei similitudine, confitendo exsecrabatur quod fecerat, dicens: Computruerunt cicatrices meae a facie insipientiae meae (Psal. XXXVII, 6). Et item: Incurvatus sum, et humiliatus usquequaque. Sed qui nummum

argenteum sibi non sufficere ad oblationem timuit, panis tortam addere curavit. Nam confitetur, et dicit: Rugiebam a gemitu cordis mei (Ibid., 9). Rugitus enim fletum magni doloris insinuat in afflictione poenitentis. Hunc tortum panem argenteo nummo socians idem ipse loquitur, dicens: Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo (Ibid., 19). Pro peccato etenim cogitare est delectationi praeteritae dignam carnis afflictionem proponere. Offerendum ergo panem torquebat, qui et flagitia perpetrata pronuntians, qualiter ea delere posset cogitabat. Et quia de austeritate conversationis poenitentibus subrepere aliquando solet cupido laudis, intentio vere conversi peccatoris insinuatur per hoc quod subditur:

(Vers. 36.) Dicatque: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem.

28. Pars namque sacerdotalis uniuscujusque est in aeterna vita retributio electi. Sacerdotes etenim Dei omnes electi ejus sunt, quia cui per oblationem ministerii sui incessanter serviunt sacra semper offerre munera non desistunt. Unde etiam illi in regno tripudiantes, dicunt: Redemisti nos Deo in sanguine tuo, et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes (Apoc. V, 9, 10). Dicere ergo peccatori converso: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem, est de austeritate vitae et poenitentiae solam partem aeternae beatitudinis exspectare, ut videlicet securitatem delectationis inveniat, quam et perenni perfruitione possideat, et post se tortiones poenitentiae nunquam trahat. Quare et subditur:

(Vers. 36.) Ut comedam buccellam panis.

29. Si enim panis in sacro eloquio pro delectatione accipitur, buccella panis est indeficiens delectamentum aeternae vitae. De quo nimirum oblectamento per prophetam dicitur: Gaudium et laetitia invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis (Isai., LI, 3). Hinc item jam ad mensam non tortae panis, sed buccellae invitatos convivas intuens, ait: Laetitia sempiterna super capita eorum, gaudium et exsultationem obtinebunt (Ibid., XXXV, 10). Hinc Psalmista voce correpti poenitentis pronuntians, dicit: Notas mihi fecisti vias vitae, adimplebis 95 me laetitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem (Psal. XV, 10). Viae etenim vitae sunt afflictiones poenitentiae, quibus nimirum a damnationis suae barathro peccator ad supernam patriam ducitur, dum pro commissis iniquitatibus sponte cruciatur. Unde et cum correptum se esse peccatorem insinuat, praesumit, dicens: Tu es, Domine, qui restituisti haereditatem meam mihi (Psal. XV, 5). Et item confidens, ait: Quoniam non derelinques animam meam in inferno (Ibid. 10). Viae namque vitae peccatori notae fiunt quando afflictiones poenitentiae ei divinitus insinuantur, quando videlicet illuminata mente considerat quam vitae amaritudinem singulis praeteritae culpae delectationibus apponat. Qui nimirum cum vultu omnipotentis Dei jucunda laetitia adimpleri gloriatur, quia de manifesta divinae contemplationis satietate reficitur, et qui in laeva vitae praesentis ad tempus poenitendo compungitur, in dextra aeternae vitae usque in finem

delectationibus satiatur. Qui ergo tortam panis obtulit, ad buccellae comestionem perducitur, quia qui amore supernae vitae noxias delectationes cruciat, in discubitu aeterni gaudii sibi perpetuam refectionem parat. Sequitur:

CAPUT IV.

(I Reg. III, 1.) Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli.

1. Illud autem hoc in loco repetiisse ostenditur, quod de electo puero superius memoratur, ubi dicit: Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli. Hoc quidem est ministrare Domino coram Heli, quod esse ministrum Domini ante faciem Heli. Et quia ibi istud, Domino adjuvante, plenius exposuimus, in iteranda ejus expositione penitus non moramur. Verum quia divinus sermo est, qui hoc in isto loco, et in illo loquitur, sine utilitate rationis nequaquam hoc egisse monstratur. Pro fastidio itaque lectoris explanationem tacemus, repetitionis vero causam dicimus ad ejus utilitatem. Quidam namque praelatorum sanctae Ecclesiae magisterio subditi rudes obediunt; sed cum paulo altius per conversationem proficiunt, in eadem obedientiae humilitate nequaquam persistunt. Quos bene Agar Sarae ancilla spiritaliter designat, quae cum de Abraham viro ejus concepisse se vidit, dominam despexerit (Gen. XVI, 5). Agar quippe concipit quando reproba mens subditi, aut per eruditionem scientiae se proficere, aut per vitae conversationem, credit. Quae profecto praegnans dominam suam despexisse dicitur,

quia jam praesidenti sibi praepositi sui voluntati per obedientiam subdi dedignatur. Sed quae dominam despicit, ancilla esse perhibetur, quia superbi subjecti et infirmi sunt per elationem, et ad filiorum Dei numerum non pertingunt. Samuelis autem profectus exponitur, quia superius dictum est: Puer autem Samuel proficiebat et crescebat et placebat tam Deo quam hominibus (I Reg. II, 18). Quae profecto tria qua sublimitate conversationis percurrerit, supra expositum est. Quia ergo etiam nunc coram magistro ministrare memoratur, quid est, nisi quia electis auditoribus formam praebet, ut quo altiori vita proficiunt, servare bonum obedientiae nunquam obliviscantur? Nam tunc vere proficiunt, si ad altitudinem meritorum et fortitudine conantur operis, et virtute humilitatis.

2. Quo in loco est aliud quod notari debeat: quia tunc Samuel coram Heli Domino ministrare ostenditur, quando ipse de filiorum negligentia a Domino objurgatur. Nonnulli namque subjecti, dum fortitudinis suae modum considerant, praelatorum suorum malunt esse severi judices quam auditores pii. Qui nimirum quia exaggerare et discutere eorum vitas consueverunt, si in eorum conversatione vel levioris delicti maculas intuentur, subdi eorum praecepto obediendo renuunt. Sed vere fortes existerent, si majorum quae infirma existimant humiliter sustinerent. Nam ante Deum ille magnus per meritum noscitur, qui ei in bono praecepto subjicitur qui ex parte aliqua venerabilis non videtur. Ecce enim Heli aperta Dei sententia de negligentiae suae perpetrata culpa

reprehenditur, sed puer Domini Samuel coram eo ministrare Domino memoratur, ut profecto apud se colligat qualis sit qui in leviori culpa sibi praelatum despicit, si ei se Samuel obediendo subdidit quem omnipotens Deus sui examinis tanta districtione reprobavit. Sed quia Heli non valde supra peccantes subditos honorasse reprehenditur, ipsae sacrorum ordinum dignitates pensandae sunt. Nam rector peccantem subditum nisi correptum honorare debet, subjectus autem nec tunc praelatum despicere, cum se justum et illum agnoverit peccatorem, quia aeternus judex subditorum judicium sanctae Ecclesiae rectoribus tribuit, sed eosdem rectores discutiendos suo examini reservavit. Hoc tamen ipsum rectoribus valde timendum est, quod Dei servantur examini, quia tanto subtiliores rationes vitae et doctrinae suae parare debent, quanto sapientior est judex quem sustinent. Nec tantum ejus futurum judicium in futura vita, quasi in longinquo positum, timeant, ne qui ubique praesens est incautum feriat de vicino. Negligentes namque pastores ad evadendam futurae vindictae poenam longa vitae praesentis spatia ad poenam cogitant; sed judex, qui ubique est, de vicino poenitentiam irrogat, quia prius eis lumen contemplationis subtrahit, deinde ad tormenta per mortem rapit. Unde et de eodem Heli, qui de paulo inferius, fracta cervice, moritur, subjunctum est:

(Vers. 1.) In diebus illis non erat visio manifesta.

3. Nam dum rector agenda quae novit despicit, agitur cum eo districto judicio, ut agenda

non videat, quia implere noluit quod videbat. Manifesta namque visio negligentis pastoris non est, sed amantis. Unde et per seipsam Veritas dicit: Qui diligit me diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. XIV, 21). Claritas namque manifestae visionis, est revelatio amatae veritatis. Quae profecto veritas si merito dilectionis ostenditur, iis qui torpent a bono opere dignissime occultatur, quia signum amoris non est in affectione animi, sed in studio bonae operationis. Unde et in Evangelio Dominus praemisit, dicens: Qui habet mandata mea, et facit ea, hic est qui me diligit (Ibid.). Quia ergo de negligentia operis caligo incurritur internae visionis, apte nimis, dum de contemptu mandatorum sacerdos arguitur, visio occultata memoratur. Sequitur:

(Vers. 1.) Et sermo Domini erat pretiosus.

4. Quantum ad sacrae historiae veritatem pertinet, pretiosum pro raro posuit. Pretiosus itaque sermo erat, quia dum rarus esset qui summa contemplando cerneret, frequens esse non poterat qui bona loquendo praedicaret. Quod nunc quoque in sancta Ecclesia fieri videmus, quia dum plerique de reverentia culminis gloriam affectant honoris, dum sacri ordinis ministeria negligunt, summa quae videre nequeunt subjectis plebibus praedicare non possunt, atque in eorum familia pretiosus sermo esse cognoscitur, quia raro bonae praedicationis hortamenta audiunt, quorum praelati ex desiderio non quaerunt superna quae dicant, sed terrena quae agant. Quos profecto sacra Scriptura notat, quae dicit: Canes muti

non valentes latrare (Isa. LVI, 10). Non dixit non volentes, sed non valentes, quia certe dum mundi gloriam ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente et virtute diligunt, vellent populo sublimia dicere, ut etiam de sublimitate verbi possent gloriam habere. Canes ergo muti volentes latrare, non possunt, quia dum pravo corde terrena meditantur, occulta veritatis quae proferant revelatione nulla comprehendunt. Sed quia quod pretiosum est magna cum diligentia custodiri solet, potest hoc quod dicitur: Non erat visio manifesta, ad carnalium praelatorum negligentiam referri.

5. Quod vero additur: Et sermo Domini erat pretiosus, ad bonorum ardens studium subditorum, cum fideles subjecti etsi non habent qui eis frequenter de thesauro sacri eloquii superna praedicet, hoc tantum quod aliquando scire potuerunt mira devotione complectuntur, et velut rem ineffabiliter pretiosam custodiunt, dum per bona opera in coelo collocant, ubi fures qui id auferre valeant nequaquam appropinquant. Unde et in Evangelio de emptore bonae margaritae dicitur: Inventa una pretiosa margarita, dedit, omnia sua et comparavit eam (Matth. XIII, 46). Cum itaque in occultatae visionis tempore pretiosus sermo esse describitur electorum, subditorum laudes nuntiantur, quia tanto sublimiori gloria praedicandi sunt, quanto id bonum, quod de eminentiori loco periit, perfectione magnae charitatis in inferioribus remansit. Quorum profecto bona conversatione plerumque agitur, ut ea quae occultata fuerat visio, manifestetur, ut qui devote

custodiunt minima, scire debeant quae faciant, et majora. Unde et subditur:

(Vers. 2-4.) Factum est igitur in die quadam, Heli jacebat in loco suo, et oculi ejus caligaverant, nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei. Et vocavit Dominus Samuelem.

6. Samuel quippe puer a Domino vocatur quoties humilibus subjectis divini consilii arcana revelantur, et humilitatis suae merito lumen contemplationis acquirunt, quod superbiae suae retributione elati praedicatores perdunt. Sed notandum quia id quadam die factum ostenditur, qua videlicet Heli et in loco suo jacere, et videre non posse perhibetur. In die namque vocatur, qui pro sua et aliorum salute ad supernae sapientiae scienda secreta sustollitur. Quo contra et Salomon sapientiam in nocte percepit, ut caligo temporis indicaret quia eamdem sapientiam non perseveratus acciperet (III Reg. III, 5, 12). Quod intelligi et aliter potest, quia videlicet Heli caligo memoratur. Positione itaque diei, ejus ostenditur magnitudo caecitatis, quia profecto magnas tenebras habuit, qui in die non vidit. Nunc quoque si ad Ecclesiae statum respicimus, generalis gratia luminis est. Venit namque qui verae claritatis radios spargens, diceret: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris (Joan. VIII, 12). Et quia interni splendoris ejus gloria ineffabilis est, non dicitur de die isto, vel illo, sed die quadam: cujus profecto diei claritas non est; claritatis vero magnitudo incognita. Magnas ergo

tenebras Pastor sustinet, si is qui Ecclesiae oculus esse per officium noscitur in gratia tantae lucis visionem non habet. Quare et ejusdem oculi tenebras per semetipsam veritas magnas ostendit, dicens: Ipsae tenebrae quantae erunt (Matth. VI, 23)? Sed jam unde sibi tanta caligo oriatur insinuat, quia dicit: Jacebat in loco suo. Locus namque praedicatoris standi, non jacendi, officium habet. Unde et de seipso Dominus formam ejusdem praedicatoribus praebet, dicens: Ego autem in medio vestri sum, sicut qui ministrat (Luc. XXII, 27). Stare enim in medio fratrum est per laboriosam conversationem se in exemplum minoribus praebere. Stare itaque ad laborem operis pertinet, et ad pugnae necessitatem. Unde et agonotheta spiritualis certaminis praecipit, dicens: State ergo succincti lumbos in veritate (Ephes. VI, 14). Et quia jacere quiescentis est, in loco praelii et laboris quietis teporem sequi reprehenditur, qui in loco jacere memoratur. Stare etiam justi est. Unde et Paulus dicit: Fide enim statis (II Cor. I, 23). Jacere ergo etiam ad remissioris vitae negligentiam pertinet. Tunc itaque Heli jacet in loco suo, cum per lapsum pravitatis reprobus praedicator requiescit in sede justi. Jacentis ergo in loco suo oculi caligant, quia summa videre nequeunt, qui in arce pastoralis culminis non exsequuntur virtutis opera, sed remissioris vitae blanditiis immerguntur. Qui profecto lucerna Dei jam non veritate laudis, sed per improperium appellatur derisionis. Nam qui lucernae Dei appellatione fungitur, et videre non posse perhibetur, deridetur potius tanto nomine quo censetur. Nam in

vera justi laude dicitur: Ipse erat lucerna ardens et lucens (Joan. V, 35). Nam veri luminis jubar quod amando hauserat loquendo fundebat. Praedicator etiam carnalis dicitur lucerna per officium, caeca per intentionem, quia dignitate fungitur praebendi luminis, sed mentem figit in tenebris vanitatis.

7. Cujus profecto consummata perversitas designatur, quia non dicitur non videbat, sed videre non poterat. Quare et malae arboris mentionem faciens Dominus, ait: Non potest arbor mala fructus bonos facere (Matth. VII, 18). Lucerna itaque Dei videri non potest, cum is qui pastorali dignitate praeeminet tanta spissitate saecularis amoris premitur, ut ad internae claritatis intuitum nulla gratiae inspiratione sublevetur; cum jam videlicet, justa Dei indignatione projectus, in caliginis suae caecitate relinquitur, ut ulterius per infusionem superni luminis nunquam visitetur. Bene autem dicitur: Antequam exstingueretur. Non videre enim poena peccatoris est in hoc tamen adhuc saeculo viventis, videre autem non posse est mortui impii in alio jam saeculo aeterna poena damnati. Unde et conditoris judicio in exterioribus tenebris claudi praecipitur, ut videlicet ad lucis intuitum nunquam reducatur. Cum ergo antequam exstingueretur videre non posse dicitur in isto adhuc saeculo vivens praedicator reprobus, damnato jam in perpetuum impio in caecitate similatur. Exstinguitur autem lucerna cum pastor moritur. Vel certe lucerna exstinguitur, quia cum reprobus praedicator per mortem carnis interit, quidquid in eo lucere videbatur, de

gloria culminis amittit, et velut sola lucernae testa sine lumine remanet, cum ad aeternum judicium servari persona cogitur, quae omni penitus saeculi fulgore spoliatur. Antequam igitur exstinguatur lucerna Dei, videre non potest, quia et meritum futurae damnationis per aeternitatem suae caecitatis possidet, et tamen adhuc coram hominibus per splendorem acceptae dignitatis fulget.

(Vers. 3.) Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

8. Bene autem reprobus praelatus non dormire, sed jacere dicitur, puer autem subditus et electus non jacere, sed dormire, quia dormire aliquando in bonam partem accipitur, jacere autem fere semper in malam. Unde et Sponsa in Cantico canticorum dicit: Ego dormio, et cor meum vigilat (Cant. V, 2). In somno itaque pueri perfecti uniuscujusque electi subditi a pravo opere requies designatur. In templo quippe et ubi est arca dormit, qui, in coelesti desiderio atque in sacrae Scripturae meditatione occupatus, ad ea quae ad perversitatem pertinent non intendit. Quidam namque in templo dormiunt, sed in loco ubi est arca Dei non dormiunt, quia nonnulli simplices in coelesti contemplatione per amorem requiescunt, sed sacri eloquii occulta meditari nesciunt. Samuel autem, qui non solum in templo, sed coram arca Dei dormire dicitur, eruditos pariter et electos subditos designat, quia dum amoris sui flammas de sacro eloquio frequentius meditando hauriunt, ad supernae patriae desiderium altius assumuntur, et velut intima templi ad somnum

eligunt, dum eo longius separantur a publico terreni operis, quo secretius per meditationem reconduntur in sacrario internae visionis.

(Vers. 4.) Et vocavit Dominus Samuelem.

9. Vocare etenim Dei per vim majoris gratiae excitare est. Dormientem namque Dominus vocat, quia a terrena intentione quiescentes ad augmentum supernae cognitionis excitat. Nam dum ad ea quae foris sunt per sollicitudinem vigilamus, interna et spiritualia non sentimus. Repulsio itaque terrenae curae praeparatio est nostra ad perceptionem supernae gratiae, quia in electis fit uberior infusio divini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internae meditationis. Sequitur:

(Vers. 4-9.) Et vocavit, inquit, Dominus Samuelem. Qui respondens, ait: Ecce ego, et cucurrit ad Heli, et dixit: Vocasti enim me, qui dixit: Non vocavi te, fili mi, revertere et dormi. Et abiit et dormivit. Et adjecit Dominus vocare rursum Samuelem. Consurgensque abiit ad Heli, et dixit: Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te, fili, revertere et dormi. Porro Samuel non sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini. Et adjecit Dominus, et vocavit Samuelem tertio. Qui consurgens abiit ad Heli, et dixit: Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit igitur Heli quia Dominus vocaret puerum, et ait ad Samuelem: Vade et dormi, et si deinceps vocaverit te, dices: Loquere, Domine, quia audit servus tuus.

10. Quid est ergo quod omnipotens Deus vocationem suam tanta arte insinuat, ut vocati

mens teneatur, ne se vocantem cognoscat; Deum audiens, magistrum hunc esse hominem putet; vocationem emittat, et causam taceat; ire ad magistrum sinat, toties ad somni quietem redire, et tamen dormientem quiescere non permittat? Nunquid enim qui ad secreta sua cognoscenda vocavit quem voluit, voce tantum Heli simili, et non potuit voce qua voluit; et qui quando voluit vocavit, causam vocationis statim indicare non potuit; et qui excitare voluit, ut audiret, nisi per magistrum eum docere non potuit quemadmodum audire debuisset? Sed hac in re magna omnipotens Deus dispensatione utitur, ut profecto electorum corda duplici eruditione doceantur, quatenus et in superficie historiae quod sequantur obedientiae bonum quique subjecti videant, et praelati intueantur occulta mysteria, quae ad lucem intelligentiae discutiendo perducant. Sed quod primo loco dicendum arbitror, puer qui loquentem Dominum esse magistrum putavit vocem corpoream audivit. Non itaque per semetipsum Deus, sed per evangelicum spiritum puero locutus est, quia qui non stringitur forma corporea, instrumento corporis non angustatur ad sonum vocis. Quod nimirum et puerili audientiae convenit. Nam etsi magna sunt merita inchoantis subditi, quia tamen adhuc non in perfectione esse, sed in profectu conversationis agnoscitur, ad eam locutionem qua omnipotens Deus per semetipsum loquitur non pertingit. Per se quidem omnipotens Deus, summus videlicet et incircumscriptus spiritus, magnis viris et spiritualibus spiritualiter loquitur, cum spiritua-

li locutione eorum mentibus indicat, et agenda quae agant, et loquenda quae sciant. Exteriorem itaque vocem per evangelicum spiritum movit, sed gratiae suae praesentia Creator spiritus quae voluit indicavit. Vocans itaque voce, dum Heli putatus est, cognitione latuit, ut ad magistrum puer curreret, et dum se non fuisse vocatum audiret, deceptus ostenderet in quanto culmine virtutis staret. Puer ergo humilmente homini subjectus, atque obedientiae ardua arce sublimatus, dum vocatus accessit, jussus rediit, quid aliud nobis exemplo praebet, nisi altissimae formam obedientiae?

Vera namque obedientia nec praepositorum intentionem discutit, nec praecepta discernit, quia qui omne vitae suae judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi praecipitur operatur. Nescit enim judicare quisquis perfecte didicerit obedire, quia hoc tantum bonum putat, si praeceptis obediat. Sed in tanta perfectae conversationis ejus gloria vita nostra confunditur. Ecce etenim ad supernam patriam sub ducibus Christiani exercitus proficisci decrevimus, sed opera diversa etiamsi diversis temporibus jubemur agere, murmuramus. Quis enim sese a murmuratione compesceret, quis ab ira temperaret, si vocatum se bis et ter audiret, et tamen ex vocantis responso perciperet quia vocatus minime fuisset? Quam profecto desidiae nostrae caliginem patimur, quia tantae virtutis bonum qua praemii sui claritate respondeat non videmus. Unicum etenim bonum est ad recuperationem vitae, si inobedientiae culpa malum sufficiens

fuit ad perpetrandam mortem. Si ergo in malo inobedientiae mors praevaluit, toties vitae reddimur, quoties obedimus. Puer itaque Samuel nec vocatus, nec repulsus offenditur, quia vocantis aut repellentis animum videre noluit, qui in hoc solo gaudere noverat quod obedivit. Et quia surgere ad laborem, redire autem ad dormiendum pertinet ad quietem, quid insinuat, nisi quia utrumque nobis vitam praeparat, si obedientis animus in eo quod agit nonnisi obedientiae bonum pensat? Praeceptum namque in hoc solo pensari debet, quod majoris praeceptum est; et qui obedientiae bonum exsequitur, non injunctum opus debet considerare, sed fructum, quia ad promerenda aeternae vitae gaudia non exquiritur qualitas operis, sed mortificatio propriae, et exsecutio alienae voluntatis. Unde et Paulus ait: Circumcisio nihil prodest, et praeputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei (I Cor. VII, 19). Jam ergo apud omnipotentem Deum nec ea quae ad laborem, neque ea quae ad quietem pertinent parva sunt, si aeternam vitam parare obedientibus possunt. Quisquis ergo alieno arbitrio regitur, quid sibi eveniat non attendat, sed hoc solum penset, ut a majoris praecepto non recedat.

Operator itaque strenuus vitae socialis, et communiter secum Deo servientium pius aemulator, si aeterni meriti ampliorem retributionem per obedientiae bonum adipisci desiderat, in hoc solo se cognoscat excellere, si prae caeteris arbitrio majoris propriam subdiderit voluntatem. Nam nec magna lucra jejunii, nec asperae

vitae studia devotis Christi militibus in majorum praecepto valde pensanda sunt. Majoris etenim est meriti charitatis injuncta refectio jejunio propria deliberatione suscepto. Qui enim jussus carnem reficit, invitus jejunii praemium devotione promeruit, et ampliorem mercedem obedientiae manducando conquisivit. Vocavit ergo Deus puerum, sed voce magistro simili, ut profecto modum suae locutionis indicaret. Causam vocationis tacuit, ut electus puer qua humilitate obedientiae esset sublimis ostenderet. Ire ad praeceptorem pertulit, ut devotionis suae munus offerret. Redire ad somni quietem sinitur, ut profecto nec ea quae sunt minima contemnamus. Iterato excitat, ut eum quem in forma electorum ponere volebat ostenderet, quia nec imperiorum instantia fatigaret. Per eum qui reprobandus erat audire quemadmodum debuisset didicit, ut profecto sciamus quia majorum imperia tunc etiam veneranda sunt, cum ipsi laudabilem non habent vitam, quia eorum doctrina, quae prava operatione potest superbis vilescere, humiles auditores facit ad divinae familiaritatis celsitudinem pervenire.

Sed quia sequitur: Porro Samuel necdum sciebat Dominum, et superius ministrare Domino perhibetur, valde contrarium videtur esse quod dicitur, quia nescire non poterat cui ministrabat. Quis enim ei serviat quem ignorat? Sed profecto per id quod subjunctum est liquet id quod sonat contrarium, qua intelligi convenientia rationis debeat. Neque revelatus ei fuerat sermo Domini. Per quod nimirum datur intelligi quia quem amo-

re et ministerio noverat, sermonis ejus revelatione nesciebat. Nondum enim sic vocantem audierat, quem se cognovisse et devotione ministerii et virtute testabatur amoris. Sed in conversatione fidelium convenienter accipitur; nam plerique sub aliena institutione bene proficiunt, qui novitatis suae tempore omnipotenti Deo ministeria persolvunt, et tamen puritate contemplationis ad internae pulchritudinis ejus speciem non pertingunt. Qui cum subjectionis suae merito etiam donum divinae contemplationis accipiunt, et experientia internae visionis intelligunt quia sic nondum sciebant cui ministrabant. Quod bene Jacob, ad accipiendam conjugem proficiscens, designat, qui post laborem itineris per soporem quietis Dominum vidit, sed a somno evigilans, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam (Gen. XXVIII, 16). Neque enim illic esse Dominum antequam dormiret dubitare poterat, qui esse hunc ubique sentiebat; sed quia tunc eum perfectius didicit, ignorasse se illum perhibuit cum familiarius non agnovit. Via namque qua ad conjugem pergitur intentio devotae obedientiae est, qua fecunditas internae charitatis consequi desideratur. Jacob itaque dormit in via, cum fidelis subjectus, maligni spiritus supplantator, per laborem obedientiae ad quietem suscipitur internae visionis. Qui profecto tunc Dominum se agnovisse fatebitur, quia dum eam ad quam noviter est assumptus internae lucis miratur speciem, quantum ante nescierit experientia revelatae pulchritudinis agnoscit. Fide etenim, velut

fama, Deum cognoscimus, amore autem contemplationis is qui fa...

Sed quia separatim dicitur: Nondum sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini, potest subtilius intelligi. Nam in una eademque interna Dei contemplatione et mira charitas contemplanti infunditur de fructu tantae gloriae, et stupor magnus in secreti verbi revelatione. Quidam ergo Dominum sciunt, et sermonis ejus revelationem percipiunt, quia et mira dulcedine replentur, ex ea quam ex consuetudine hauriunt infusione tantae charitatis, et magna crudiuntur sapientia revelatione verbi. A nonnullis vero scitur Dominus, quibus sermo Domini nequaquam revelatur; quia simplices quique, sed magna conversatione perfecti viri, de contemplationis divinae gloria ineffabilem quidem amoris dulcedinem contemplando percipiunt, sed tamen ad revelati verbi ejus altitudinem non pertingunt, quia ad amantium ordinem assumpti sunt, non ad celsitudinem praedicationis. Revelatur quidem ei verbum, ut ametur; et ne praedicetur, absconditur. Bene autem de eo qui ad ministerium praedicationis elevatur dicitur: Nondum sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini, ut dum ea quae nondum habet rudis insinuat quibus bonis ditari praedicator debeat patenter ostendat. Nam qui illam intimi amoris virtutem nondum percepit, profecto omnipotentem Dominum, quem fide velut fama novit, praesentia illius magna charitatis nescit. Et si ardenter diligit, et arcana mysteriorum discutere per spiritum nondum novit, jam qui-

dem Dominum cognoscit, sed ad sermonis ejus revelationem non pervenit. Abiit ergo Samuel, et dormivit.

Jam quippe ad divinae locutionis notitiam puer instructus mittitur, cum electus subditus majoris consilio ad spiritalia cognoscenda praeparatur. Et dormire quidem ei est in desiderio aeternae vitae quiescere, cum videlicet animae jam sola superna sitienti cuncta praesentia in dedignatione sunt, ut quo studiosius ab intentione sua corporeum omne repellitur, amore invisibilium abundantius repleatur. Et notandum quia jam quater ad somni quietem redire praecipitur, quia dum negligenter utimur isto saeculo circa visibilia, opere, locutione et cogitatione vigilamus. Ter ergo dormire praecipimur, ut ad cognitionem supernorum per quietem operis, oris silentium et cogitationum superfluarum abjectionem praeparemur. Quarto autem loco ad somnum mittimur cum majorum nostrorum licentia ab utili etiam ministerio cessare praecipimur, ut dum nulla praepedimur cura sollicitudinis, totam se mens colligat ad intuitum supernae visionis.

Et notandum quia quiescentem puerum, nesciente Heli, Dominus excitat, sed tamen excitato, nisi eodem Heli praecipiente, vocationis suae causam nequaquam manifestat, quia electos subditos occulta inspiratione ad supernae patriae desiderium erigit, sed per quietem vocare eos ad eam quam diligunt patriam sine majorum licentia non permittit. Quia ergo quoties vocatur puer, toties ire ad magistrum sinitur, quid est

aliud, nisi quia ipsa divinitus inspirata subjectorum desideria majorum judicio submittuntur? Opus namque subjecti divinitus inspiratum tunc Deo gratum esse cognoscitur, si majoris imperio aut permissione peragatur. Quater ergo vocatur puer a Domino, quater somni quies praecipitur a magistro, quia ad temperamentum operis, silentium oris, abjectionem internae sollicitudinis, cessationem ministerii, pro amore secretioris vitae per divinam inspirationem succendimur, et tamen amoris nostri desideria adimplere sine majorum nostrorum permissione prohibemur. Vocat itaque Dominus, et vocationis causam tacet, ut permittente magistro semetipsum vocato subjecto insinuet. Nam qui non jusso audire postquam vocavit siluit, ubi doctor homo praecepit, vocans Deus vocationis causam indicavit. Abiit ergo Samuel, et dormivit in loco suo. Et venit Dominus, et stetit; et vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel. Et ait Samuel: Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Et ait Dominus ad eum.

Quibus profecto verbis, quia de incorporea et invisibili divina substantia illud dicitur quod ad corpus pertinere cognoscitur, necesse est ut rationabiliter intelligatur. Nam quo veniat qui ubique est? quo pacto stare et loqui dicitur qui corporea substantia non formatur? Sed in illa omnia dictante substantia ponuntur verba inopiae nostrae, per quae surgere valeamus ad cognoscenda mysteria operationis suae. Nam venire Domino est praesentia gratiae suae corda electorum tangere, stare ejus est, manenti ejusdem gratiae suae dono eas quas tangit mentes inconcessae gratiae

suae dono retinere. Vocare autem ejus est electam mentem ad augmentum majoris gratiae excitare. Venit namque Dominus, et non stat, cum corda negligentium tanguntur per gratiam, et tamen in affectu et amore tangentis gratiae nequaquam perseverant. Velut enim praesens est veniens, et non stans recedens, cum ex praesenti tactu divinae gratiae repente bona facere proponunt, et statim derelicti, ejusdem boni propositi intentionem deserunt. Quod si ad vim contemplationis refertur, venit et stat Dominus cum electorum corda et repente per gratiam tangit, et tacta repente non deserit, ut veniendo visitet, stando confirmet, et qui ad gaudium sibi dilectae mentis ostenditur, non recedat ipse prius quam illa vivendo satietur. Sed quia stare dicitur, discessurus quandoque designatur, quia etsi aliquando electas animas in sua revelatione per aliquantulam moram satiat, praesentiae suae dulcedinem subtrahit, ut subtractam ardentius concupiscant. Venit ergo Dominus visitans, stat suaviter se demonstrans, vocat ad amorem ostensae suae gloriae per ardentissimum desiderium excitans. Unde et toties excitatus puer repetito nomine. Vocatur, quia vocatio ex nomine designat affectum magnae charitatis et familiaritatis. Unde et Moysi loquitur, dicens: Novi te ex nomine (Exod. XXXIII, 12, 17). Vocati igitur nomen iteratur, cum in magnam jam familiaritatem internae Majestatis mens videntis excipitur, et ferentibus desideria sua fidelibus superna Majestas dicit: Ecce adsum.

Etiam, auctore Deo, cum Domino dicimus loquere, ipso donante dicimus, sed tamen quo affectu id ei perfectiores electi dicant dicere non valemus, quia quod desiderii est ineffabilis non exprimitur locutione rationis. Quem profecto affectum bene Petrus insinuat, qui cum transformato Domino in monte assisteret, refulgentemque faciem ejus sicut sol cerneret, et ad instar nivis albentia vestimenta ejus conspexisset, ait: Bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Heliae unum (Matth. XVII, 4; Luc. IX, 33). Qui enim dicit: Bonum est nos hic esse, si posset, ab illa visione tantae gloriae nunquam deponi voluisset. Dum enim dicit Petrus, Domine, bonum est nos hic esse, et Samuel dicit: Loquere, Domine, quia audit servus tuus, voces quidem diversae sunt, affectiones aequales. Hoc enim significat Petrus in monte, transfigurato Domino, quod Samuel a veniente, a stante, et stante Domino secundo vocatur. Sed etsi quasi nesciens Petrus quid diceret ab evangelista reprehenditur, huic tamen sensui contrarium non videtur. Evangelista quippe non affectum Petri, sed rationem reprehendit, quia cum Domino assumptus in gloria seorsum, sic esse semper cupiebat, et pro redemptione communi eum ad ignominiam crucis descendere nolebat. Nesciebat ergo quid diceret, sed ardenter quod videbat amabat, quia profecto tantum bonum videbat, quod sic non amari nullatenus poterat. Unde etsi juste Petrus reprehenditur, ei tamen rationabiliter indulgetur, quia amore tantae Majestatis per fruitionem vincebatur. Ve-

rumtamen cum de dicendi ignorantia Petrus arguitur, ejusdem ignorantiae causa memoratur. Nam subdens evangelista, ait: Erant enim timore exterriti. Illa enim internae Majestatis ineffabilis pulchritudo electam mentem cui se delectabiliter ostendit aliquando mirabili pavore concutit, ne de visionis magnitudine ad elationem prosiliat, si eam quam blanda contemplatio ad tam summa evehit provector suus spiritus timoris moderamine non refrenat. Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambae aures ejus.

Inter dona quippe sublimia electa mens eo cautius ab elatione compescitur, quo per omnipotentis Dei justitiam etiam illos repulsos aspicit, qui donis sublimioribus fulti esse videbantur. Quare et de verbo quod facturum se esse Dominus minatur, tinnire aures audientium praedicuntur. Aures quippe corporis tinniunt, quando intolerabili sonitu impetuntur. Nam cum ultra auditus capacitatem ei clamor infunditur, hunc quem officii angustia sonitum rejicit, in tinnitum convertit, quia dum per aurium antra vox sibilat, quae infusa simul, ad interiora non intrat. Ad aures vero mentium intolerabilis clamor est alicujus magni repulsio praedicatoris. Clamoris ergo effusi magnitudo non capitur, quia dum sublimia dona praedicatori reprobo concessa recoluntur, quo divinae aequitatis examine projicitur ignoratur. In tinnitum ergo aurium effusae vocis magnitudo convertitur, quia etsi quo Dei judicio fiat, mentis intentione non capitur, dum diu per considerationem pensatur, corda consideratione

timore consternantur. Velut enim de clauso magnae vocis sonitu aures tinniunt, quando de diu considerata magnorum virorum reprobatione justorum corda pertimescunt. Sed ambae aures tinnire referuntur, dextera videlicet et sinistra. Et quia per dexteram aeterna vita, per sinistram vero praesens designatur, et per aurem ea quae dicuntur audimus, quid per sinistram aurem nisi intentionem piae operationis, et quid per aurem dexteram nisi intentionem supernae visionis accipimus? Ambae itaque audientis aures tinnient, quia cum summorum virorum ruina ostenditur, electorum intentio utraque turbatur, quia et paventi corde ad contemplanda aeterna se erigunt, et sine ingenti formidine temporalia non disponunt. Hunc namque aurium tinnitum passus fuerat, qui Domino loquebatur, dicens: Justitia tua sicut montes Dei, judicia tua abyssus multa (Psal. XXXV, 7). Montes quippe Dei summi et electi viri intelliguntur. Praedixi enim quod judicaturus essem domum ejus usque in aeternum propter iniquitatem, eo quod noverat filios suos indigne agere, et non corripuit eos. Idcirco juravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus in aeternum.

Quia enim plerumque justae severitatis sententia per clementiam temperatur, magnae districtionis hoc judicium est, ubi animadversionis sententia replicando asseritur. Praedixit enim superius Heli, cum per virum Dei, suppresso nomine, dejectionis ejus sententiam nuntiavit. Quia vero et nunc idem se acturum jurat, profecto damnationis judicium replicat. Qua in re etiam

notandum est quia qui inique agentes filios non corripuit, iniquitatem fecisse reprehenditur quae in aeternum victimis et muneribus nequaquam expietur. Quae ergo erit districtio iniquitatis propriae, si irremediabilis culpa est negligentia curae alienae? Nam si subditorum peccata incorrepta perenni reatu nos obligant, audacia iniquitatis propriae quibus nos poenis ligat? Merito ergo audientis aures tinniunt, quia nimirum electorum mentes, quae hoc attente considerant, de tanta districtione contremiscunt. Merito audientis hoc aures tinniunt, quia profecto immensitatem clamoris habet, quam electa corda vix sustinent. And dextera quidem audientis auris tinnit, quia etsi perfectionis suae merito se quisque ad superna contemplanda erigit, tamen de vitae suae celsitudine non confidit. Sinistra etiam auris tinnit, quia etsi dono scientiae habet, ut temporalia quis perfecte ordinet, tamen de perfectione ministerii sui fiduciam nullam habet. Inter dona quippe sublimia verbum audiunt, de cujus clamore auris utraque tinnitum patitur, sub quo, donec ista incertitudinis vita ducitur, pavere non desinit. Dormivit Samuel usque mane.

Usque mane enim dormit qui quousque venturi Redemptori splendor appareat in incoeptae bonae operationis conversatione requiescit. Usque mane dormit, qui tota praesentis vitae nocte per propositum inchoatae justitiae exspectat, ut ad gaudium emeritae retributionis claritas sibi promissi Redemptoris effulgeat. Verbum enim promissum in Israel audivit, de quo aures ejus tinnire non desinunt, quia de conspecta distric-

tione divinae justitiae timoris spiritum hausit, sub cujus pondere ad saeculi amorem evigilare non poterit. But fortasse usque mane dormire dicitur, pro tinnitu auris dexterae. Nam dextera auris tinnit, quia dum perfectus interioris vitae amator de perfectione contemplationis dubitat, magis ac magis proficere in ea qua coepit vitae sublimitate appetit. But quandiu in hac mortali carne sumus, maligni spiritus ad summa tendentibus insidiantur; et ut eos ab internae gloriae visione retrahant, ineptarum cogitationum figmenta congregant, quae internis eorum oculis proponant. Bene itaque dicitur: Dormivit Samuel usque mane. Tentatio immundorum spirituum nox est; qui vero usque mane dormit oculos tota nocte non aperit. Dormit ergo in nocte qui figmenta daemonum dedignatur aspicere in tentatione. Tota nocte etiam dormit, quia caligine tentationis non vincitur, sed viriliter sustinet, donec per adventum gratiae claritatis supernae luce visitetur. Et tunc profecto velut mane evigilat, quia oblectamento refusi sibi post tenebras luminis hilarescit. Quasi evigilans quippe tunc oculos aperit, quia lucem qua respergitur laetanter aspicit, qui aspicere sibi illatas tenebras non curavit. De tinnitu quidem dexterae auris obtinet ut qui supernis innititur videre reproba dedignetur, et certitudinem sui profectus insinuat, dum quod pace proficit per aperta et violenta bella non perdit. Et timuit indicare visionem Heli.

22. Illud namque ei indicare timuit quod sibi Dominus ostendit, ut temeritatem humanae audaciae refrenaret vigore disciplinae. Quidam

namque adeo sunt praecipites, ut ad praelatorum suorum reprehensionem facile proruant, atque eorum erratibus minari futura supplicia non pavescant. Qui nimirum, quia sanctae Scripturae morem nesciunt, loquentem sibi Dominum nequaquam audierunt. Nam quibus omnipotens Deus loquens praelatorum suorum poenas insinuat, ea quae audierunt eis dicere formidant. Hinc ergo praepositorum suorum reprehensores colligant quanta se inconsideratione praecipitent, et lapsus sui profunda pertimescant. Si enim ii quibus omnipotens Deus loquitur praelatis suis loqui metuunt, ii quibus nequaquam locutus est Deus recondere se sub linguae suae silentio quanto terrore debuerunt? Timor ergo Samuelis non pavorem servilem insinuat, sed reverentiam debitam culmini pastorali. Nam etsi negligens praedicator reprehensionem et minas ex reatu meretur proprio, timorem reverentiae exigit ejus ordinis celsitudo. Sequitur:

(Vers. 15.) Aperuitque ostia domus Domini.

23. Quidnam est quod is qui loqui timuit, domus Domini ostia reseravit, nisi quia obedire non erubuit, qui indicare tristia expavit? Nam superius dictum est: Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei. Puer enim, qui in templo Domini dormisse et nunc ejusdem aperire ostia dicitur, injunctum ministerium habuisse ostenditur, ut horis congruentibus aperiret ostia, et obseraret. Qui ergo visionem indicare expavit, et ostia domus Domini aperuit, reverentiam magistro dupliciter impendit, videlicet cura ministerii, et custodia locutionis. Quam profecto loquendi

custodiam quam districte tenuisset ostenditur, si ea quae sequuntur subtiliter attendantur. Nam repente subinfertur:

(Vers. 16-18.) Venit ergo Heli ad Samuelem, et dixit: Samuel fili mi. Qui respondit: Praesto sum. Et interrogavit eum: Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te: oro, ne celaveris mihi. Haec faciat tibi Deus, et haec addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus quae dicta sunt tibi. Indicavit ergo ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.

24. Qui enim tanta imprecationis instantia ad loquendum coactus asseritur, magna districtione silentii obligatus fuisse declaratur. Et quia non tam pro custodia puritatis quam obstinatione proterviae quidam tacere subjecti solent, Samuel electi subditi formam ostendit, qui reverenter tacuit, sed tacere loqui jussus expavit. Itaque gemina luce conversationis enituit, dum qui filialis timoris virtute siluit, loquendi utilitatem loquendo conquisivit. Sequitur:

(Vers. 18.) Et ille respondit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.

25. Qui simplicius quam debet istam Heli responsionem considerat, tam recte hunc respondisse quam humiliter putat. Nam sicut auditur exterius, quid humilius respondisse potuit, qui reprobationem suam audivit, et minanti Deo, imo reprobationis suae sententiam promulganti, quidquid de se facere vellet obtulit? Sed profecto ista responsionis humilitas si subtiliter inspiciatur, vera humilitas non est. Vera namque esse cognoscitur quae bonum obedientiae in majoris

imperia consequenda comitatur. Vere itaque esset humilis, si sese ad emendationem culpae pro qua arguebatur obtulisset. Sed et fortasse verius esset humilis, si reprehensus nequaquam responderet, sed neglectam correptionem scelestis filiis adhiberet, si vel tunc pastorali zelo insisteret, et flagitiosorum sacerdotum scelera digna ultione vindicaret. Dum ergo dicit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat, electionis suae verbum apertius protulisse cognoscitur quam responsionem humilitatis, quia nimirum potius elegit minarum Dei causas incurrere quam de perpetratis iniquitatibus filios condemnare. O quanti sunt adhuc imitatores Heli, qui cum minantem sibi omnipotentem Deum quotidie de sacro eloquio sentiant, et tamen hominibus displicere trepidant, et divinae indignationis minas incurrere non formidant, et dum inimicitias hominum, velut implacabiles metuunt, de Dei misericordia etiam peccando confidunt!

26. Sed inordinata fiducia apud omnipotentem Deum vindictae locum habere potest, indulgentiam vero obtinere non potest. Incorrepto enim peccatori, et in culpae suae proposito perduranti, quid est de minanti sibi Deo dicere: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat, nisi de ordinatissima Dei misericordia inordinate confidere? De omnipotentis etenim Dei misericordia ordinate confidit qui hoc quod peccando delinquit poenitendo corrigit, flendo tergit. Peccare ergo, et de Dei Creatoris clementia praesumere, pelago justitiae ejus exponi est. Sic nimirum peccata perpetrata non tergere poe-

nitendo, et de Dei misericordia praesumere, in judicium districtionis ejus offendere est. Dum ergo Heli vita in reproborum praedicatorum forma describitur, non solum culpa lapsus ostenditur, sed etiam culpae in praecipitatione securitas. Nam qui timore poenitentiae divinae indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audivit, incurrit quod meruit.

27. Omnipotens enim Deus, etsi aequitate justus est, abundantior tamen creditur miseratione pius. Unde et per Prophetam dicitur: Miserationes ejus super omnia opera ejus (Psal. CXLIV, 9). Hinc est id quod per Jonam prophetam Ninivitis minas subversionis protulit, et tamen poenam evertendae civitatis poenitentibus indulsit (Joan. III, 1, 2, seq.). Hinc est enim quod Ezechiae regi (IV Reg. XX, 1, seq.) per prophetae oraculum mortis poena promittitur (Isa. XXXVIII, 1, seq.), sed quia rex, mori metuens, coram Domino se poenitentiae lacrymis afflixit, mortem, qua moreretur, apud eum, quem timuit, non invenit. Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30). Si ergo bona promissa revocat omnipotens Deus, quia ii quibus promiserat male permutantur, quanto magis minarum effectus retrahit, cum bene conversos eos aspicit quibus pro admissis iniquitatibus poenam animadversionis intimavit? Quid ergo ad haec dicimus, qui quotidie delinquimus,

atque in reatus nostri obligatione securi sumus? Hoc igitur ipsum, quod districtionem divinae justitiae non tenemus, nobis valde timendum est, quia ecce qui divina indignatione projicitur pro culpa perpetratae negligentiae nullo timore sollicitus fuisse perhibetur. Sed quia ad timorem reprobi praedicatoris repulsionem novimus, electi profectum audiamus. Nam sequitur:

(Vers. 19.) Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo.

28. Hoc profecto si ad historiam legitur, crevisse puer Samuel aetate corporis designatur; si vero ut caetera spiritali investigatione ista perquirimus, cum eo Dominus esse describitur, qui crevisse memoratur. Crescit autem qui in virum perfectum mentis aetate proficit. Unde et per Prophetam de electis proficientibus dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion (Psal. LXXXIII, 8). Hinc Paulus ait: Donec occurramus ei in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi (Ephes. IV, 13). Verum nonnulli sunt qui dum virtutibus crescunt, elatione corruunt. Hi nimirum crescere videntur, sed tamen cum eis Dominus non est, quia a se eum, alta sentiendo de se, ejiciunt, quem in profectu virtutum positi per humilitatem secum habere potuerunt. Vel si per exteriorem dignitatem crevisse intelligitur, Dominus cum eo esse memoratur, quia profecto plerique in humiliori ordine religiosi sunt; sed cum subito ad culmen dignitatis pervenerint, prima opera cum humilitate derelinquunt. Samuel igitur et proficit, et proficiens Dominum secum habuit, ut

profecto electorum praedicatorum morem praeferret, qui cum dona, et dignitates, quibus prosint aliis, assequuntur, de semetipsis placere Deo non negligunt, et ex eo illa quae pro aliis acceperunt dona multiplicant, unde in semetipsis ostendunt bonum, quod in eis loquendo propagare concupiscunt. Quare et subditur:

(Vers. 19.) Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

29. In terra quippe verbum praedicatoris cadit, cum ex reproba praedicatoris conversatione vilescit. Unde et Veritatis voce dicitur: Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus (Matth. V, 13). Et notandum quia ex omnibus verbis ejus non cecidisse in terram dicitur, ut profecto praedicatori nihil agere liceat quod licet reprobare. Nam quidquid agi prohibet, is profecto si agit, verbum in terram cadit, quia dum a loquente contemnitur, hoc audientes nequaquam venerantur. Verbum namque aliquod in terram cadere prohibebat Dominus, cum negligentibus praedicatoribus negligentiae suae verbum exponebat, dicens: Quicunque solverit unum ex mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno coelorum; qui autem fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno coelorum (Ibid. V, 19). Mandatum namque nec minimum praedicator solvit, cujus verbum ex verbis omnibus in terram non cadit. Dum autem ex omnibus verbis Samuelis verbum in terram non cecidisse dicitur, cujus mores insinuat Samuel, nisi qui merito et praedicationis et operis magni sunt in regno coelorum? Itaque

ex omnibus verbis ejus in terram non cadit, quia omne quod altum sanctae Ecclesiae perfectus praedicator loquitur, ab eo etiam sublimi praedicatur conversatione, cum, velut in ardua specula positus, et sapientes verbo erudit, et simplicibus iter, per quod ad aeternam patriam ingredi debeant, operibus ostendit. Unde et subditur:

(Vers. 20.) Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.

30. Quid enim per Dan nisi simplices, et quid per Bersabee nisi sapientes designantur? A Dan usque Bersabee fidelis Samuel propheta Domini recognoscitur, quando electi praedicatoris vita simplicibus ad salutis exemplum proponitur, et sapientibus per doctrinam ejus sanctae Scripturae arcana revelantur. Quia vero Bersabee puteus septimus interpretatur, possunt per Bersabee non solum sapientes, sed etiam justi designari. Puteus enim septimus quid est, nisi gratia Spiritus septiformis? Per Dan peccatorum vita ostenditur, quia per veterem prophetam dicitur: Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulam equi, ut cadat ascensor ejus retro (Gen. XLIX, 17). A Dan itaque usque Bersabee Samuel Domini propheta cognoscitur, dum electi praedicatoris vita, atque doctrina, peccatoribus est venerabilis, et justis, ut in eo videlicet et lapsi bonum videant, in quo se poenitendo corrigant, et boni mirentur vitae celsitudinem, ad quam quotidie proficiendo convalescant. Sequitur:

(Vers. 21.) Et addidit Dominus ut appareret in Silo.

31. Superius de tempore reprobi pastoris dicitur: In diebus illis non erat visio manifesta. Cum itaque ex sacro eloquio optimus praedicator ostenditur, apparere iterum Dominus perhibetur, quia nimirum cognitio divini consilii, quae absconditur reprobis, puritatis merito revelatur electis. Si enim et hominum consilia nisi familiaribus non creduntur, omnipotens Deus secreta suae dispositionis aestimandus est suis patefacere inimicis? Prius ergo justi doctoris vita praedicatur, deinde addidisse ut appareret Dominus dicitur, quia profecto divinae lucis ostensio reprobos et fictos fugit, quae se electis, et mundis cordibus aperit. Unde et per semetipsam vera lux loquendo, nos illuminat, dicens: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V, 8). Igitur, ut appareret Dominus, addidit quia mundum praedicatoris sui oculum vidit. Sed cum addidit Ut appareret in Silo, in eodem loco illum apparuisse vice alia designatur. Quia autem dixit ubi apparuit, ne Heli apparuisse crederetur, subsequenter et personam ejus cui apparuit ostendit, dicens:

(Vers. 21.) Quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini.

32. Tunc namque se ei revelavit, cum ei secretum sui consilii de repulsione reprobi praedicatoris aperuit. Quod profecto juxta verbum Domini factum asseritur, ut hoc quod non valde superius per virum Dei ad Heli dictum fuerat, etiam secundum historiam impletum esse sentiatur: Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem qui juxta cor meum, et animam meam faciat, et ambulabit

coram Christo meo omnibus diebus (I Reg. II, 35). Et item: Videbis aemulum tuum in templo, in universis prosperis Israel (Ibid., 32). Quod si juxta spiritalem intelligentiam perscrutamur, quomodo addit Dominus ut electis appareat, nisi quia qui electos suos de contemplatione justitiae suae mirabiliter terret, etiam de ostensione gloriae ineffabiliter demulcet. Qui enim apparendo justus, corda sanctorum terrore concutit, ut appareat addit, quando cordi territo dulcedo refunditur suae pietatis. Hinc est enim quod Moysi non semper in igne apparuit, sed in igne aliquando, aliquando in nube. In igne quippe terror judicii est. Unde et de secundo Redemptoris nostri adventu per Psalmistam dicitur: Ignis ante eum praeibit, et in circuitu ejus tempestas valida (Psal. XLIX, 3). In nube autem protectio miserationis exprimitur, quia ejusdem protectionis suae blandimentum electis suis promittens Dominus, ait: Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube (Marc. XIII, 26; Luc XXI, 27). In igne itaque et nube per deserta gradientibus Dominus apparet, quia mentes contemplantium se in hac exsilii peregrinatione, etsi aliquando terret de justitia, pavore dejectas erigit blandimento protectionis. Dominus itaque Samueli apparuit, et, ut appareret, addidit, quia qui ab electorum mentibus in igne terroris aspicitur, in nube etiam dulcedinis exhibetur. Ignis namque visionem intus viderat, qui nuntiabat foris, dicens: Sanctum et terribile nomen ejus (Psal. CX, 10). In igne item eum visum ostendere cupiens, ait: Venite et videte opera Domini, terribilis in consiliis super filios

hominum (Psal. LXV, 5). Sed qui ei in igne apparuit, ut appareret addidit, quia suavitatem gloriae, et dulcedinis suae, ei etiam de nube propinavit. Quare et exhilaratus, qui territus fuerat, dixit: Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te (Psal. XXX, 20). Hinc item additam apparitionem admirans, ait: Quam bonus Israel Deus iis qui recto sunt corde (Psal. LXXII, 1).

33. Sed attente considerandum est quod subjungitur: Juxta verbum Domini. Verbum ergo Domini cognoscendum est, antequam ad apparitionem Domini pertingere mereamur, ne injusta et indiscreta visio ignis et nubis, non solum nobis perfectionem non ostendat coelestis itineris, sed ad submersionem erroris nos impellat. Origenes quippe dum apparentem Dominum sine verbo Domini videre voluit, visionem nubis inordinate conspexit, quia ignis apparitionem horruit. Nam dum, abnegata vel minuta justitia Dei, superfluam ejus clementiam praedicaret, asseruit quod non solum omnibus damnatis hominibus parceret, sed etiam de aeterna poena reprobos angelos quandoque liberaret. Novatus autem ignis aspicere visionem amplius amavit, qui dum severam omnipotentis Dei justitiam implacabilem diceret, spe veniae consequendae et poenitentiae omne remedium peccatoribus abstulit. Nec Novato igitur, nec illi alii Dominus apparuit, quia uterque eorum juxta quod per veritatem sacri eloquii cernitur, omnipotentem Dominum non conspexit. Tunc ergo juxta verbum Dominus apparet, cum ea ostensione se menti revelat,

quam sacrae Scripturae fides non reprobat. Unde et apte subjungitur:

(Vers. 21.) Et venit sermo Samuelis in universo Israeli.

34. Hoc profecto si ad historiam legitur, crevisse puer Samuel aetate corporis designatur; si vero ut caetera spiritali investigatione ista perquirimus, cum eo Dominus esse describitur, qui crevisse memoratur. Unde et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30). Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30). Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30). Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30). Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut

domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30). Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta sententiam permutavit, dicens: Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30).

LIBRO SEGUNDO

CAPÍTULO I (I Reg. IV, 1-11)

1. Et factum est in diebus illis ut congregarentur Philisthiim ad bellum. In diebus illis, videlicet in quibus sacerdotes Domini, filii Heli, reprobo corde Domino serviebant. Per Philisthiim, qui cadentes potione interpretantur, daemones designantur. Hi ad pugnam congregantur, cum pastorum vitam vident esse reprobam. Cum enim pastores Ecclesiae carnalibus desideriis serviunt, et mundi amore inebriantur, invisibiles hostes, qui semper insidiantur, ad expugnandum Dei populum congregantur. Negligentia namque pastorum opportunitas est hostium.

2. Et egressus est Israel obviam Philisthiim in praelium, et castrametatus est juxta Lapidem adjutorii (Eben-ezer). Et Philisthiim venerunt in Aphec, et instruxerunt aciem contra Israel. Et inito certamine, terga vertit Israel Philisthiis, et caesi sunt in eodem certamine per agros quasi quatuor millia virorum.

3. Et reversus est populus ad castra, dixeruntque majores natu de Israel: Quare percussit nos hodie Dominus coram Philisthiis? Ecce Israel majores, populi dejectionem videntes, non quaerunt qua ex causa percussi sint, sed quare eos Dominus percusserit. Qui enim quare quaerit, de Dei justitia videtur conqueri, quasi percussioni causa non esset. Sed profecto erat causa gravissima, peccata videlicet filiorum Heli, quae sacrificium Domini contaminabant. Non ergo debuerunt quaerere quare, sed culpas suas, suorumque sacerdotum recognoscere. Populus namque pastorum malitia percuti solet.

4. Trahamus ad nos de Silo arcam foederis Domini, et veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum. Ecce Israel majores, non culpas suas recognoscentes, auxilium forinsecus quaerunt. Putant quod arca foederis, quae praesentiae Dei signum est, eos salvatura sit, etsi arcae Dominus per iniquitates suas a cordibus eorum extraneus sit.

5. Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam foederis Domini exercituum sedentis super cherubim; erantque ibi duo filii Heli, Ophni et Phinees, cum arca foederis Dei. Et cum venisset arca foederis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore magno, et personuit terra.

6. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quae est haec vox clamoris magni in castris Hebraeorum? Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra. Et timuerunt Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes: Vae nobis!

7. Non enim fuit tanta exultatio heri et nudiustertius. Vae nobis! Quis nos liberabit de manu Deorum excelsorum istorum? Hi sunt Dii qui percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto. Philisthiim quippe, per quos daemones designantur, timent cum Dei populum ad divina vident recurrere auxilia. Sed notandum quod Deos excelsos Dominum vocant, quia daemones, etsi Dei virtutem noverunt, ejus unitatem per fidem non confitentur, sed eum secundum errorum suorum multitudinem imaginantur.

8. Confortamini, et estote viri, Philisthiim, ne serviatis Hebraeis, sicut illi servierunt vobis; confortamini et bellate. Sic daemones, cum ab hominum conversione vinci metuunt, ad fortius certandum sese mutuo accendunt. Quanto enim magis in animas amittere dominium timent, tanto eas atrocius diversis tentationibus impugnant.

9. Pugnaverunt ergo Philisthiim, et caesus est Israel, et fugit unusquisque in tabernaculum suum; et facta est plaga magna nimis, et ceciderunt de Israel triginta millia peditum. Et arca Dei capta est; duoque filii Heli, Ophni et Phinees, mortui sunt.

10. Sed considerandum est cur Deus arcam suam capi, suosque sacerdotes occidi permiserit. Certe, quia in forinseco signo Israel confidebat, et interiorem munditiam negligebat. Putabant quod arcae lignum eos salvaret, dum ipsi in iniquitatibus quas Dominus abominatur permanerent. Idcirco arca capta est, ut discerent quod non locus, neque signum salvat, sed fides et obedientia cordis.

11. Arca foederis religionis formam, et Ecclesiae sacramenta designat. Cum interior religionis virtus per eorum malitiam qui eam profitentur amittitur, forinsecum signum non solum non salvat, sed in manus inimicorum traditur. Daemones namque de iis triumphant qui speciem quidem pietatis habent, sed virtutem ejus operibus abnegaverunt. Arcae ergo perditio, gratiae amissionem, et mentis in potestates adversas traditionem significat.

12. Cucurrit autem vir de Benjamin de acie, et venit in Silo in die illo, scissa veste et pulvere conspersus caput. Ecce nuntius de tribu Benjamin, qui filius dexterae interpretatur, cladis nuntia defert. Scissa vestis, et pulvis super caput, signa sunt magni luctus et poenitentiae. Spiritaliter hoc fidelem confessorem designat, qui de Ecclesiae damnis dolens, foris afflictionem spiritus sui per peccatorum confessionem et humanae fragilitatis memoriam ostendit.

13. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam, spectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Heli, praelatus senex, sollicitudine exspectat. Pavet cor ejus non pro filiis, sed pro arca Dei. Hoc ostendit quod Heli, licet negligens pater exstiterit, reverentem tamen amorem erga divina habebat.

14. Ingressus autem homo ille urbem, nuntiavit; et ululavit omnis civitas. Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est sonitus tumultus hujus? At ille festinavit, et venit, et nuntiavit Heli.

15. Heli autem erat nonaginta et octo annorum, et oculi ejus caligaverant, et videre non poterat. Heli aetas et caecitas, non solum historica sunt, sed spiritalis discretionis inopiam in negligentibus pastoribus designant. Cum enim pastor ad finem vitae sine subditorum correptione pertingit, visus ejus spiritalis obscuratur, nec praevidere potest pericula Ecclesiae imminentia.

16. Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de praelio, et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid gestum est, fili mi?

17. Respondens autem ille qui nuntiabat, ait: Fugit Israel coram Philisthiis, et ruina magna facta est in populo; insuper et duo filii tui, Ophni et Phinees, mortui sunt, et arca Dei capta est. Notandum nuntiorum ordinem: primo plebis fuga, deinde caedes magna, tum filiorum mors, et ad extremum arcae captio. Haec postrema denuntiatio gravissima est, et quae senis cor fortius percutit.

18. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum juxta portam, et fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat et gravis; et ipse judicavit Israel quadraginta annis.

19. Vir de Benjamin fidelem nuntium designat qui veritatem nuntiat, quamvis amaram. Vestimenta scindere, a carnalibus desideriis rupturam significat, et pulvis in capite humilitatem qua nos terram esse, et in terram reversuros agnoscimus. Negligens praelatus haec audit, sed jam ad emendationem serum est.

Heli juxta viam sedens eos pastores designat qui, licet in via religionis sint, in otio et negligen-

tia resident. Oculi ejus caligantes contemplativae lucis amissio est. Pavet tamen cor ejus pro arca, quod significat etiam in negligentibus pastoribus remanere posse aliquam divini honoris zeli scintillam, licet non suffecerit ad rigorem cum oportuisset adhibendum.

Heli moritur audito quod arca capta sit. Hoc significat quod religiosae menti, divini honoris et praesentiae amissio, letalius vulnus sit quam filiorum mors vel propria salus. Retrorsum cecidit, quia qui in hac vita divina negligunt, in invisible aeterni supplicii decidunt. Fractae cervices superbiae vel mentis vigoris amissionem signant, qui jam se tenere nequit cum se divina praesentia subtrahit.

34. Haereticorum quippe sermo non venit. Novati enim sermo fuit, quia justus Deus semel lapsis fidelibus nequaquam parcit. Origenis sermo fuit quia misericors Dominus nullam creaturam rationalem perire per aeternam damnationem sinit. Sed quia conversi ad Dominum peccatores nequaquam pereunt, et semel lapsi angeli et in peccato suo mortui peccatores nunquam salvantur, haereticorum profecto sermo non venit. Sermo igitur Samuelis venit in universo Israeli, quia catholici viri praedicatio completur, quae in veritate sacri eloquii recte cognoscitur. Et notandum quia ejus sermo venisse dicitur, cui visionem suam Dominus addidisse perhibetur, quia nimirum ejus praedicatio vera est, cui sic divinae justitiae terror ostenditur, ut benignitatis ejus abundans gratia non celetur; videlicet ut mentem videntis sic conspecta veritas terreat,

ut etiam ostensa benignitas mentem territam in desperationem cadere non permittat; ut sic de benignitate praesumat, quatenus ad praevaricationis ausum non proruat.

Haec autem in secundo libello praesentis operis disputata sufficiant, ut dum ea quae sequuntur novo principio inchoare disponimus, dicendi etiam studium per devotionem renovetur.

LIBER TERTIUS.

111 CAPUT PRIMUM.

1. Cum sacrae historiae sensus qualiter electorum moribus conveniret studiose quaereremus, allegoriae ordinem repetere exponendo distulimus. Ut ergo ea quae omisisse cernimur suppleamus, quaeritur: Quid est quod dum Samuel ministrare Domino coram Heli memoratur, pretiosus sermo Domini esse describitur? Sed, sicut superius est dictum, per Samuelem praedicatores sanctae Ecclesiae, per Heli etiam electi patres testamenti veteris designantur. Puer ergo Samuel ministrabat Domino coram Heli, cum novus doctorum ordo Redemptoris fidem praedicabat. De quo nimirum ministerio Paulus loquitur, dicens: Quandiu sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo (Rom. XI, 13). Hinc iterum dicit: Hebraei sunt, et ego: Israelitae sunt, et ego: ministri Christi sunt, et ego (II Cor. XI, 22). 112 Ministrare ergo Domino, in laborem praedicationis pergere est. Quod profecto ministerium Samuel coram Heli Domino impendisse dicitur, quia quidquid de religione novae fidei,

novus praedicatorum ordo asseruit, hoc Patrum veterum auctoritate roboravit. Domino quippe ministrabat Samuel, quando novus praedicator asserebat, dicens: Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, gentes autem super misericordia honorare Deum (Rom. XV, 8). Qui profecto ut ministerium, quod Domino exhibebat, coram Heli quoque impenderet, adjunxit, dicens: Sicut scriptum est: Laudate, omnes gentes, Dominum, et collaudate eum, omnes populi (Psal. CXVI, 1). Et ut se arctius coram Heli in ministerio Domini cohiberet, adjunxit: Isaias enim dicit: Erit radix Jesse, qui exsurget regere gentes, in eum gentes sperabunt (Rom. XV, 12; ex Isa. XI, 10). Puer Samuel Domino ministrabat, cum dominicae Resurrectionis gloriam 113 Petrus assereret, dicens: Jesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis signis et prodigiis, traditum per manus impiorum interemistis; hunc Deus suscitavit a mortuis praefinito consilio tertia die, sicut impossibile erat teneri eum doloribus inferni (Act. II, 22, seq.).

2. Sed hoc ministerium, quod Domino exhibuit, etiam coram Heli exhibuit, quia subjunxit, dicens: David enim dicit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (Act. II, 27; Psal. XV, 10). Coram Heli itaque Samuel ministrare Domino apte dicitur, quia electi sanctae Ecclesiae praedicatores, dum statum novae fidei praedicando erigerent, quod ratione asserere conati sunt, Patrum veterum auctoritate firmaverunt.

3. Et tunc quidem sermo Domini pretiosus fuisse perhibetur. Pretiosa quippe res parvo pretio emi non potest. Pretium autem, quo sermo Dei emitur, labor est sanctae operationis. Velut enim rem quam habere volumus pretio emimus, cum per sermonem praedicationis quem accipimus laborem operis exhibemus. Tunc autem erat sermo pretiosus, cum pro qualicunque labore operis non dabatur, cum omnis qui emptorem sermonis interficiebat obsequium Deo se praestare cogitabat. Eo igitur tempore sermonis emptor multo pretio eguit, quia sine magno labore verbum fidei servare non potuit, qui pro eo quod credidit ad tormenta pervenit. Tempus namque tunc erat quo is qui emebatur sermo, non typo figurata moralitatis, sed apertae locutionis praecepto hortabatur, dicens: Qui vult venire post me, tollat crucem suam quotidie, et sequatur me (Matth. XVI, 24). Hinc item dicit: Qui autem amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus (Ibid., X, 37). Et: Qui non renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. XIV, 33). Itaque cum ministerium Samuelis asseritur, pretiosus sermo Domini esse perhibetur, quia profecto inter initia fidei, illi qui praedicantibus aeternae vitae doctoribus crediderunt, pro accepto verbo fidei magni laboris opera expendisse credendi sunt.

Et quia Judaicus populus jam lumen divinae cognitionis amiserat, sequitur: (I Reg. 3, 1.) In diebus illis non erat visio manifesta.

4. Manifesta namque visio ejus esset, si in Redemptorem, quem ad visitationem suam venisse

audierat, credidisset. De qua nimirum ejus caecitate subjungitur: (Vers. 2.) Factum est autem, Heli jacebat in loco suo, nec poterat videre lucernam Dei, antequam exstingueretur. Visio namque Heli manifesta non est, quia Judaeorum sacerdotium in perfidiae suae caecitate sepultum est. Heli ergo jacet in loco suo, quia et litteram legis habet, et in lege et prophetis non habet statum luminis, sed lapsum caecitatis. Locus namque Heli, videlicet Judaici praedicatoris, sacra lex est. Quia ergo Judaicum sacerdotium adhuc sacram Scripturam habet, in loco suo est. Et quia virtutem sanctae Scripturae nesciens ad statum fidei non erigitur, nimirum in loco suo non stare, sed jacere perhibetur. Quia item usque ad mundi finem projectus est, lucernam Dei videre non posse memoratur. Unde et cum quotidie tot a sancta Ecclesia praedicationis hortamenta suscipiant, cum tot sacrae fidei assertionibus Judaei victi non credant, quid aliud, nisi hoc quod in sancta Scriptura 114 de eis legimus, et etiam per experimentum tenemus, quia videlicet projecti sunt, non solum ut non videant, sed etiam ut videre non possint? Unde et apostoli superfluum laborem reputantes eorum qui videre non poterant, in Actibus suis dicunt: Quia indignos vos fecistis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46). Sed qui videre non posse relatus est, Dei lucerna vocatur. Synagogae namque ministerium Dei lucerna fuit, quando in electis Patribus et per verae praedicationis lumen, et per venturi Redemptoris promissionem luxit. Quae profecto lucerna, ministrante Samuele, videri non potuit, quia tempore novae

praedicationis, Synagogae magisterium poenam perpetuae repulsionis incurrit.

5. Et notandum quia non dicitur, lucere non poterat, quia profecto adhuc lumen sanctae Scripturae pro nobis portat, sed quod portat ignorat. Unde et antequam exstingueretur, videre non posse dicitur. Nondum enim exstinguitur, et videre non potest, quia certe, ut jam dixi, lumen gerit, quod non attendit, ante enim quam exstinguatur, est, donec lucet. Et quia ab eo usque ad mundi finem sacra Scriptura non tollitur, si antequam exstinguatur, non videt, cum mundi fine extenditur in caecitate. Quod si accensio ejus refertur ad zelum perfidiae, idcirco non potest videre, quia non exstinguitur. Nam si ignem perfidiae de mente exstingueret, ablato impietatis zelo, ad placitum verae fidei lumen mentis oculos aperiret. Sed dum videre non posse dicitur, indigna lucerna perhibetur, et ad videndum ea quae digna est quaeritur. Nam subdit, dicens: (Vers. 3.) Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Domini, et vocavit Dominus Samuelem.

6. Confirmata caecitate Heli, Samuelem Dominus vocavit, quia, damnato Judaeorum sacerdotio, ad majorem gratiam novum praedicatorum ordinem assumpsit. Sed qui exposuit quem vocavit, unde etiam vocaret ostendit; quia in templo Domini, ubi erat arca, Samuelem dormire perhibuit. Templum enim Dei est locus ubi habitat Deus. Unde et per Psalmistam dicitur: Dominus in templo sancto suo, Dominus in coelo sedes ejus (Psal. X, 5). Quem profecto locum Paulus insinuat, dicens: Templum Dei sanctum est, quod

estis vos (I Cor. III, 17). Templum itaque Dei uniuscujusque est anima electi. Templum ubi arca Dei reconditur mens est, in qua divini eloquii sacramenta per intelligentiam reservantur. Quid ergo ei aliud dormire in templo, nisi per intentionis custodiam in propria circumspectione persistere? Samuel itaque dormiebat in templo Dei, quia novae gratiae unusquisque praedicator, dum cuncta quae mundi sunt perfecte contempsit, in electae suae mentis intima circumspectione requievit. Et quia in sacramentis divinae Scripturae eruditus fuit, in templo dormiebat, ubi erat arca.

7. Et notandum quia non dicitur dormivit, sed dormiebat, quia nimirum eamdem mentis suae circumspectionem non in transitu servare studuit, sed in diuturnitate perseverantiae. Sumnus itaque Samuelis perfectum mundi contemptum designat in mente doctoris. Dormit ergo praedicator in templo, dum, repulsa a se penitus mundana sollicitudine, sese per considerationem rerum spiritualium recondit in mente. Hujus namque somni quietem Petrus elegerat, cum dicebat: Non est bonum relinquere 115 verbum Dei, et ministrare mensis (Act. VI, 2). Hinc Jetro Madianita Moysen cognatum suum juste arguit, dicens: Stulto labore consumeris tu; sed audi verba mea, et erit Dominus tecum. Esto tu populo in iis quae ad Deum pertinent, ut referas quae dicuntur ad eum (Exod. XVIII, 18, 19). Hinc Paulus ad templi somnum Corinthios revocat, dicens: Jam quidem delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini (I Cor. VI, 7)? Dormire quippe in templo Dei non posse con-

spexerat, quos judiciorum occupatio a spiritali meditatione retrahebat. Dormiens ergo in templo vocatus a Domino dicitur, quia ille tunc doctor ad cognoscenda divina secreta assumptus est, qui per cordis intentionem non in exterioribus, sed in interioribus morabatur.

Sequitur: (Vers. 4, 5.) Qui respondens, ait: Ecce ego. Et cucurrit ad Heli et dixit: Vocasti enim me. Qui dixit: Non vocavi te, fili mi, revertere et dormi.

8. Cur is qui vocantem se Domino audivit, ad Heli cucurrit, nisi quia se ab Heli vocatum putavit? Et quia explanationis typicae ordinem tenemus, quomodo Heli putatur, cum vocato puero Deus loquitur? Sed quaecunque in Scripturas sanctas Patres nostri veteres locuti sunt, ad Heli referuntur locutionem. Qui nimirum, quia a semetipsis non sunt locuti, dum Deus per eos quae voluit locutus est, ea quae in Scripturis sanctis auditur vox Dei esse cognoscitur, quae per Heli profertur. Puer autem, quia, loquente Deo, ad Heli cucurrit, vocem profecto Deus Heli similem protulit. Quid ergo est quod divinae locutionis vox ab Heli voce non differt, nisi quia et per Patres veteres ipse locutionem profert? Vox namque Heli Dei esse cognoscitur, quoniam electi Patres quidquid per sacra eloquia loquuntur, non a semetipsis, sed a Domino acceperunt. Unde et in prophetis per omnem fere locutionem repetitur: Haec dicit Dominus, ut ea quae prophetae oraculo vox resonat sentiamus non esse loquentis hominis, sed praecipientis Dei.

9. Aliquando autem per Scripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inspirationem. Re-

velatione autem occulta loquitur, cum electae menti per Spiritum, aut agenda, aut docenda panduntur. Samuel itaque, cum vocantem se Dominum audivit, ad Heli cucurrit, quia electus ordo praedicatorum sanctae Ecclesiae hoc quod, Deo revelante, cognoverat, quale esset in sacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectae intelligentiae in Scripturae sacrae libris expressa est, quia divina consilia ibi per venerabiles Patres nostros exposita sunt, qui Spiritum sanctum habuerunt. Vocatus ergo tam saepius a Domino Samuel, ad Heli cucurrit, quia ordo praedicatorum in omni quod spiritali revelatione didicit Patrum veterum dicta consuluit, ut tunc demum a Domino sibi fuisse revelatum crederet, cum ab eo quod in sacra Scriptura legebat nequaquam differre cognovisset. Nam facile fallitur qui hoc quod occulta contemplatione colligit in praeclara sanctae Scripturae veritate nescit discutere quale sit. Unde et Apostolus denuntiat, dicens: Transfigurat se Satanas in angelum lucis (II Cor. XI, 14). Quomodo autem falsa in verae lucis claritate discernuntur? Ad Heli ergo currit Samuel, quoties a Domino vocatur, quia sancti praedicatores, ne falsae lucis imagine in intima contemplatione fallantur, modum occultae revelationis in 116 aperta Scripturae sanctae veritate discutiunt.

13. Ter igitur est Samuel vocatus a Domino, quia dum ordo praedicatorum rudis adhuc Ecclesiae ad superna se studia extendit, et veritatem de ratione consilii, et bonitatem de electione voluntatis, et verum gaudium appetiit de intentione affectionis. Ter etiam ad Heli vocatus accessit,

quia de omni appetitu suo sacram Scripturam meditationis festinatione consuluit. Ter item, quia ab eo non vocaretur audivit, quia meditando didicit quod Patres nostri ad eruditionem nostram sacra nobis eloquia scripta tradiderunt; verumtamen dona nobis spiritalia dare minime possunt. Quid est ergo dicere Non te vocavi, nisi desiderium donorum spiritalium ego non dedi? Nam si sacra Scriptura, aut aliquis scriptorum dona spiritalia conferret, quotquot sacra eloquia legerent, quotquot sanctae Scripturae tractatores audirent, donis spiritalibus ornarentur. Nunc vero cum multi sacram Scripturam legant, et tractantes praedicatores audiant, et post studium lectionis, et praedicationis adhortationem, alii in pristino frigore vitiorum suorum remaneant, alii per gratiam in amorem sanctarum virtutum ferveant; aperte liquet quia 117 ordo Patrum venerabilium dona nobis virtutum per editas Scripturas ostendit, sed amorem virtutum, quas insinuat, solus nobis conditor tribuit. Quare et Jacobus pie admonet, dicens: Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum (Jac. I, 17). Hinc Paulus ait: Neque qui plantat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. III, 7). Quid est ergo aliud dicere: Non te vocavi, nisi aperta eruditione ostendere quia hoc quod fidelis anima ad superna desideria erigitur, ex sola divinae gratiae infusione generatur? Quia ergo ter vocatur a Domino, ter ad dormiendum a magistro reverti praecipitur, tres ille gradus dilectionis insinuat qualiter acquirantur. Nam quia cordi consilium aptavimus, consi-

lium vero invenire veritatem desiderat, magnus utique sopor est necessarius, ne prius amans evigilet quam quaesita veritas inveniatur. Revertatur ergo puer, et dormiat, ut qui veritatis lucem invenire desiderat, per quietem caveat, ut ad se errorum tenebras non admittat. Secundo etiam dormiat, ut amoris obsequium omnipotenti Deo ex tota mente impendat, ut bona quae amat pura simplicitate nulloque malorum velamine pallientur. Quod profecto quia non nisi magna discretionis subtilitate cognoscitur, vocatus puer a Domino ab Heli reverti ut dormiat jubetur. Nam si dormire pro ascendendo isto amoris gradu negligit, hoc quod de virtute appetit non acquirit, quia etsi jam bona, Deo aspirante, amare possumus, nisi magna mentis quiete qualia sint ipsa bona quae volumus non dijudicamus. Ter ergo ad dormiendum Samuel mittitur, quia profecto novus praedicatorum ordo ut ex tota virtute diligat admonetur. Et quia virtutem ad affectionem retulimus, affectio autem mentis de gaudio spiritali perficitur, magnam somni quietem Samuel habuit; et dum spiritualia per quietem ordo praedicatorum certus didicit, sub specie veri gaudii gaudium extraneum non recepit. Nam sicut de virtutibus caeteris, ita et de profectu contemplationis mens contemplantis plerumque inaniter hilarescit. Dormivit ergo iterum Samuel, quia nimirum ordo doctorum nisi caute se in contemplatione circumspiceret, aliquando vane gaudendo se vero gaudio gaudere existimaret. Primo itaque dormivit, quia dum cognoscendae veritati animum intendit, magna consilii subtilitate erro-

nea cuncta reprobavit. Secondo dormivit, quia cum conditorem diligere ex tota mente didicit, magna apud se quiete disposuit ut bonis quae cuperet aliqua reproba non misceret. Tertio etiam dormivit, ut dum supremum gaudium de divina contemplatione perciperet, vanam laetitiam reprobare consulta mente potuisset.

(Vers. 7.) Porro Samuel necdum sciebat Dominum, nec revelatus ei fuerat sermo Domini.

14. Dominum namque tunc ordo praedicatorum nesciit ea perfectione qua postea profecit. Vel fortasse idcirco nescire Dominum dicitur, quia alta et profunda quae noverat infirmis adhuc et rudibus auditoribus non pandebat. Unde et volentibus diem dominici adventus agnoscere ea quae omnia noverat, et indicare nolebat, Veritas dicit: De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli coelo, neque Filius, nisi solus Pater (Marc. XIII, 32). Quid est quod sciens omnia Filius judicii diem nescit, 118 nisi quia inter cuncta quae noverat, diem sciens, nesciebat eum ut diceret, sed ejus tempus et qualitatem sciebat? Hinc Joannes Baptista, qui Dominum perfecte noverat, ad eum quasi nesciens discipulos mittebat, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus (Luc. VII, 20)? Velut enim Dominum nesciens Samuel praedicabat, cum evangelista Matthaeus, divinitatem Redemptoris praeteriens, a sola humanitate ejus inchoavit, dicens: Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham (Matth. I, 1, seq.). Sed sciebat profecto Dominum, et revelatus erat ei sermo Domini, cum Joannes, divinitatem ejus alta exponendo suscipiens, ait: In principio erat

Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I, 1). Nesciebat Dominum, cum Paulus loqueretur, dicens: Factus sum omnia omnibus, ut omnes facerem salvos (I Cor. IX, 22). Qui enim infirmis infirmus, et parvulis fiebat parvulus, et omnibus omnia, nimirum cum ignorantibus etiam ignorabat. Nam ut ejusdem ignorantiae verbo uteretur, Corinthiis loquens, ait: Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (Ibid., II, 2). Nam cum sapientibus et Dominum noverat, et sermonem ejus revelatum habebat. Unde et dicit: Nos autem revelata facie Domini gloriam speculantes, in eamdem imaginem transformamur, tanquam a Domini spiritu (II Cor. III, 18). Hinc item loquitur, dicens: Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam hujus mundi, neque principum hujus saeculi, sed loquimur Dei sapientiam, quae in mysterio est abscondita (Ibid., 6, 7).

(Vers. 9.) Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum.

15. Nam si non intelligeret, per sacra eloquia ei salutis consilia nequaquam ministrasset. Intellexit namque, quia praevidit. Quidquid enim omnipotens Deus in constructione futurae Ecclesiae agere disposuit, hoc veteribus Patribus per sanctum prophetiae spiritum revelavit. Nam per Amos prophetam dicitur: Non faciet Dominus Deus verbum, quod non revelaverit servis suis prophetis (Amos. III, 7). Quid enim aliud quam novorum praedicatorum vocationem intellexerat qui dicebat: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram

(Psal. XLIV, 17). Sed ei quem vocandum intellexit etiam consilium subministravit, dicens:

(Vers. 9.) Vade et dormi, et si deinceps vocaverit te, dices: Loquere, Domine, quia audit servus tuus.

16. Jam quidem de somno Samuelis satis, ut arbitror, quia internae meditationis quietem designet ostensum est. Qui profecto somnus ab Heli Samueli praecipitur, quia ad contemplanda interna mysteria vacare doctor per sacrum eloquium docetur. Sed quid est quod Samuel quoties vocatur, toties ad dormiendum remittitur, et tamen ei adhuc nequaquam jubetur ut dicat Deo: Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Ibi enim dormire jubetur, non tamen loqui; hic autem etiam cum obedienda somni etiam licentia injungitur locutionis. 119 Ibi etiam ad dormiendum misso, non dicitur: Vade, sed, Revertere; hic quoque nequaquam dicitur Revertere, sed Vade. Quid enim sibi vult tanta praecipiendi varietas? Quam nimirum varietatem clarius agnoscimus, si illud quod hoc in loco Samuelis somnus significat attendamus. Et quia superiores somni modos ad probationem donorum sanctae dilectionis retulimus (Supra, num. 11, 12), quid est hoc loco Samueli, id est novo praedicatori dormire, nisi probata jam et cognita eadem dona cum securitatis quiete possidere? Merito igitur ei prius non dicebatur Vade, sed Revertere; nunc autem non Revertere, sed Vade. Qui enim adhuc examinabat reverti jubebatur, ut mentis tranquillitate aliud donum discuteret, qui aliud jam eadem mentis quiete cognovisset. Ei autem quia jam cuncta

examinando probaverat, Vade dicitur, quia ad possidenda cognita secura jam intentione mittebatur. Cur ergo prius somnus sine locutione praecipitur, nunc autem somnus cum locutione, nisi quia non licebat dicere Loquere, nisi ei qui vera cognitione certus existeret quia is qui loqueretur mentis suae affectibus Deus esset? Examinanti ergo non dicitur, quia nisi loquentem intus perfecte dijudicet, locutionem spiritalem sibi adhuc incertam non debet cupere, et excipere quasi certam. Dicere enim menti Deo Loquere, est internam ejus aspirationem secure excipere. Igitur perfecte cognoscenti hoc competit, non probanti, quia ante judicium interni examinis, sicut divina locutio non probatur, ita quod de Deo nobis est incognitum pro certo et cognito non excipitur. Dictum namque est Samueli Vade et dormi, quia cum ordo sanctorum praedicatorum dona spiritalia per sacri eloquii probationem didicit, ejusdem sanctae scripturae eruditione cognovit, ut in ejusdem donis eo securius per amorem requiesceret, quo eorum virtutem apertiori ratione cognovisset. Praeceptum quoque est ei ut vocanti Deo diceret Loquere, Domine. Quia sacrae locutionis studio doctus est, non solum per internae visitationis gratiam loquentem Dominum devote audire, sed silentem etiam, ut loqui dignaretur, magnis desideriis implorare.

(Vers. 9.) Abiit ergo Samuel, et dormivit in loco suo.

17. Tot habet loca praedicator sanctae Ecclesiae, quot profectus vitae. Unde et profectus sui loca divinis laudibus consecrans, beatus Job dicit:

Per singulos gradus meos pronuntiabo eum (Job. XXXI, 37). Non enim jam in loco examinis, sed certe cognitionis sistitur, cum ad altiora sublevatur. Locus namque praedicatoris rerum cognoscendarum certa cognitio est. Nam de reprobis praedicatoribus Dominus dicit: Tenentes legem meam, nescierunt me (Jerem. II, 8). In loco igitur suo Samuel dormivit, cum ordo doctorum spiritalium rerum cognitionem cum certitudine veritatis retinuit. Sed in quem gradum proficiat ostendiditur, quia repente subinfertur.

(Vers. 10.) Venit ergo Dominus, et stetit.

18. Quia non redire, sed venire Dominus dicitur, Judaeae destitutio et sanctae Ecclesiae visitatio designatur. Unde non solum venire, sed stare perhibetur. Ad Judaeae visitationem se venisse insinuat, dicens: Non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel (Matth. XV, 24). Sed veniens non stetit, quia salutis suae bonum contemnentem deseruit. Unde et Synagogae principibus minatur, dicens: Relinquetur vobis domus vestra deserta (Ibid., XXIII, 38). Hinc item denuntians, ait: Amen dico vobis quia auferetur a vobis 120 regnum, et dabitur genti facienti fructus ejus. Ad Samuelem itaque venit, et stetit, quia praedicatores sanctae Ecclesiae semel assumpsit, a quibus per custodiam suae gratiae ulterius non recedit. Nam ad Samuelem venerat, cum novos praeferens orbi praedicatores, dicebat: Ite in orbem universum, et praedicate Evangelium omni creaturae; qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur (Marc. XVI, 15, seq.). Sed si stare debeat qui

venit Dominus, dicat: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII, 20). Venerat ergo Dominus, non ut recederet, sed ut staret, quia novos fidei ministros elegit, quos usque in mundi finem per sanctarum virtutum sibi patrimonium succedentes protegit. Sed qui venit per gratiam visitans, qui stat per electionis suae immutabilitatem perseverans, quid adjungat audiamus.

(Vers. 10.) Et vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel, Samuel.

19. Secundo quippe vocavit, quia ei in ministerio praedicationis officium duplex praebuit, ut videlice Synagogae superbiam repellendo contereret, et humilitatem gentilitatis ad finem vocando sublevaret. Vel certe secundo vocatur, quia in destructionem veteris hominis atque in novi aedificationem excitatur. Vocatus est ergo semel cum per spiritum instruebatur qualiter peccata et vitia in peccatorum cordibus delere potuisset; secundo vocatus, cum interni magisterii eum Deus documento instruxit, ut, destructa in mente conversorum impietatis aedificatione, novam sanctarum virtutum fabricam erigere deberet. Quod profecto magisterium, quia ordo sanctorum praedicatorum et libenter didicit, atque ad obediendum devote se obtulit, subditur:

(Vers. 10.) Ait ergo Samuel: Loquere, Domine, quia audit servus tuus.

20. Audire loquentem Deum praecepta ejus operibus adimplere est. Quod contra in Evangelio reprobis per semetipsam Veritas dicit: Qui ex Deo est verba Dei audit; propterea vos non auditis,

quia ex Deo non estis (Joan. VIII, 47). Sed audienti quod insinuare appetit subdit; namque sequitur:

(Vers. 11.) Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce facio verbum in Israel, quod quicunque audierit tinnient ambae aures ejus. Et idem verbum aperiens, ait:

(Vers. 13 et 14.) Praedixi enim ei quod judicaturus essem domum ejus usque in aeternum propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuit eos. Idcirco juravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus in aeternum.

21. Quid enim his verbis aliud quam toties jam explicata Judaeorum repulsio designatur? Domus namque praedicatoris est multitudo populi subjecti, quam velut possidendo inhabitat, dum per suae sollicitudinis curam servat. Domus ergo Heli, id est sacerdotii veteris, Judaea fuit, quam dum per conversationem reprobam coluit, pravitatis suae maculis immundam fecit. Qui profecto filios suos indigne agere conspexit, quia summum sacerdotium minoris ordinis sacerdotes in Redemptorem saevientes vidit, et eos non corripuit, nec ab effusione tanti sanguinis ulla eos auctoritate revocavit. Idcirco ei divina comminatione promittitur quod domus ejus in aeternum judicetur. Judicare etenim Dei damnare est. In aeternum ergo 121 judicatur, quia perire aeterna poena decernitur.

(Vers. 15.) Dormivit Samuel usque mane.

22. Quid enim aliud per mane nomen quam lux Evangelii, quae legum umbram dissipavit, designatur? Dormivit enim Samuel usque mane,

quia ordo praedicatorum in internae meditationis quiete quievit, quousque Redemptoris claritas mundo exorta est. Mane autem surgens, januas domus Domini aperuisse perhibetur.

(Vers. 15.) Et aperuit januas domus Domini.

23. Januas domus Domini aperire est regni coelestis aditum fidelibus populis pandere. Nam quia ipse dicit: Ego sum ostium; si quis per me introierit, salvabitur (Joan. X, 9); ipse profecto januas domus Domini aperit, qui ad fidem venientibus regni coelestis introitum ostendit. Unde et primo praedicatorum dicitur: Tibi dabo claves regni coelorum (Matth. XVI, 19). Claves enim januarum acceperat quas aliis aperiret. Sed quia Samuel visionem Heli indicare timuisse dicitur, subditur:

(Vers. 15.) Et timebat Samuel indicare visionem Heli.

24. Visio namque Samuelis fuit Heli expulsio severa. Quia ergo novi praedicatores vetustam plebem pro sua iniquitate repellendam videbant, repulsionis severitatem eis ostendere primo formidabant. Tales enim eos invenire magis cupiebant quos Redemptoris misericordia consolari possent, quam tales quibus judicis severitate terrere cogerentur. Sed oigamos quomodo Heli puerum ad se vocat, ut divinae visitationis verbum addiscat.

(Vers. 16.) Vocavit ergo Heli Samuelem, et dixit: Samuel, fili mi. Qui respondens, ait: Ecce ego.

25. Filium nominat, quem sibi praeferendum sciebat. Nam quia per prophetiae spiritum novum praedicatorum ordinem subrogandum

noverat, eum ut filium diligebat quem jam ut Dominum deserviebat. Cui et adjunxit, dicens:

(Vers. 17.) Quid est verbum quod locutus est ad te Dominus? Oro te, ne me celes. Haec faciat tibi Deus, et haec addat, si absconderis a me verbum ex omnibus verbis quae dicta sunt tibi.

26. Cur Heli tam fortiter insistit ut ei nihil de divina locutione celetur, nisi quia veteres Patres futurae Ecclesiae ordinem etiam cum sua repulsione cognoscere cupiebant? Sciebant enim se transituros, sed claritatem subsequentis nosse cupiebant. Cui Samuel compulsus, cuncta narravit.

(Vers. 18.) Indicavit ergo ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.

27. Universos sermones indicat et nihil abscondit, qui veteri plebi et venturi Redemptoris gratiam et suae repulsionis severitatem ostendit. Quos sermones Heli suscipiens, ait:

(Vers. 18.) Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat.

28. Quae vox est divino judicio consentientis. Nam vetusta plebs etsi in suae perfidiae tenebras cecidit, in suis tamen Patribus juste se repelli cognovit, et idcirco divinae sententiae non contradixit, quia eum qui judicaret Dominum esse noverat.

22. Quid est quod per sacrum eloquium Samuelis somnus tam attente describitur? Et quia jam quater repetisse somnum dicitur, multum desipit qui a Dei Spiritu hoc non spiritualiter dictum credit. Nam etsi dormisse toties recte intelligitur pro veritate historiae, ad hoc scribitur,

ut in veritate litterae intellectus proferantur allegoriae. Quid ergo designat Samuelis haec quinta dormitio? Sed quia primum somnum retulimus ad exquisitionem veritatis, secundum ad probationem veri operis, tertium ad explorationem veri gaudii, quartum ad perfruitionem inventae et probatae cognitaeque perfectionis, quinta somni species refertur ad studium disponendae locutionis. Samuel igitur quinta repetitione dormivit, quia ordo praedicatorum, etsi per cordis consilium veritatem didicit, per voluntatem mentis bona elegit, per affectionem virtutis verum gaudium recepit, per certitudinem inventae et cognitae beatitudinis in virtutum sublimium securitate requievit, hoc tamen quod in semetipso cognovit sine magni dispensatione consilii subditis praedicare non potuit. Plerumque etenim doctor et quae praedicet apud semetipsum habet, sed tamen ea quae habet prout debet praedicare ea non potest, quia si ea quae dicat jam Domino revelante didicit, modum quo ad populum sunt proferenda non novit. Dormivit ergo Samuel iterum, quia ordo praedicatorum apud se magna quietis intentione disposuit ne praedicando verbi Dei semen inutiliter spargeret, quod utili contemplatione collegisset. Nam dum praedicator considerar compellitur quid et quantum, sive quando, loquitur, quae dicat simul omnibus, qualiter moneat aliquos seorsum, quia magna sanctae meditationis quiete utitur, apte nimis in typo novi praedicatoris Samuel iterum dormire perhibetur. Dormire quippe ei tunc est dicendi modum tranquilla mente disponere. Et evigilare

ei est a quiete meditationis ad loquendum exire. Et quia rationabiliter non evigilat antequam dicenda disponat, sequitur: Usque mane. Mane enim perfecta pronuntiandi verbi cognitio.

(Vers. 15.) Et timuit indicare visionem Heli.

23. Quidnam est quod timebat, nisi quia hoc dormiendo didicerat? Nam qui meditando verbum ordinat, ratione statuit quando etiam verbum dicat. Visionem quippe Samuel vidit, et Heli indicare timuit, quia doctorum ordo sanctae Ecclesiae, et Judaeae repulsionem debitam conspexit, atque ei eam objicere ante repulsionis suae tempora formidavit. Unde et ad poenitentiae remedium eam potius cohortatur, dicens: Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum (Act. II, 38). Quare et subditur:

(Vers. 15.) Aperuit ostia domus Domini.

24. Quaenam est alia domus Domini quam sancta Ecclesia? Et quae sunt hujus domus ostia, nisi spirituales virtutes? Ostia namque domus Domini Samuel aperuit quando concurrentibus ad unitatem verae fidei praedicatorum ordo virtutum spiritalium dona patefecit. Velut enim clausa erant domus ostia cum sanctae Ecclesiae virtutes ignorabantur. Bene autem, cum visionem Heli indicare Samuel timuit, domus Domini ostia aperuisse memoratur, quia prius quam apertam Judaeae repulsionem praedicatorum ordo indicaret, dum ad poenitentiam monuit, electis ad fidem currentibus virtutum spiritalium occulta reseravit. Nam qui misericordiae tempore dicere visa timuit, tempore exquirendae justitiae visionem justitiae indicavit, dicens: Quia indi-

gnos vos fecistis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes. (Act. XIII, 45). Ex qua profecto ratione quaestio oritur, quia videlicet visionem Samuelis prece magis et imprecatione Heli indicatam fuisse perhibetur.

(Vers. 16---18.) Venit ergo Heli ad Samuelem, et dixit: Samuel, fili mi. Qui respondit: Praesto sum. Et interrogavit eum: Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te? oro, ne celaveris mihi. Haec faciat tibi Deus, et haec addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus quae dicta sunt tibi. Indicavit igitur ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.

25. Quomodo enim ab exsecutore divinae sententiae visionem suae repulsionis didicit, qui hoc non tam a comminante quam ab eo qui magis precibus cogebatur audivit? Sed qui istud quaerunt primo intelligant quia non ad litteram, sed ad spiritalem et typicam significationem ista discutimus. Hoc enim loco venire Heli, neque ad motum corporis Judaici sacerdotii refertur, neque ad affectum mentis, sed tamen venire ei fuit hoc ipsum quod rationalis Dei creatura est praedicatoribus apparere. Venit itaque cum in humana natura visus est, doctorumque corda sibi ad miserandum movit. Venire ergo Heli non est in veteri populo accessus mentis, aut corporis, sed ostensio humanae conditionis. Vel fortasse venire ei fuit ex eo quod ex omnibus populis ad Dei cultum electus fuit. Eum quoque filium appellavit qui ab illo respicitur qui in electis Patribus institutor sanctae Ecclesiae fuisse memoratur. Vocat ergo filium non affectu appellationis, sed

ostensione amissae dignitatis. Et quia in caligine caecitatis aspicitur, indicari sibi visionem postulasse perhibetur. Obsecrare etenim ei est respectu communis naturae praedicatorum mentes ad misericordiam provocare. Qui etiam imprecationem precibus addidit, quia ordo praedicantium, dum in tanta miseria positum Judaeorum sacerdotium attenderet, irasci sibi omnipotentem Dominum timuit, si non ei verbo subveniret. Unde et apte subjungitur: Indicavit ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo. Omnia quippe ei visa indicavit, ut, audito quod meruit, magnitudo formidinis ad sollicitudinem eum converteret impetrandae divinae miserationis. Universos ei Domini sermones indicavit, ut dum in vetustate sua se projectum cognosceret, per poenitentiae lacrymas ad verae fidei renovationem festinaret. Qui profecto respondit, dicens:

(Vers. 18.) Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.

26. Quibus nimirum verbis quid aliud quam Judaici populi perfidia clarius agnoscitur? Nam qui omnipotentem Deum Dominum vocat, adhuc ei servire se existimat. Cum igitur Judaico populo repulsio sua a sanctae Ecclesiae doctoribus insinuatur, dicit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Quia dum Deo se placere per veterem institutionem credit, sanctae Ecclesiae nequaquam minas expavescit. Quasi enim apertiori voce Judaica perfidia asserat, et comminantibus sibi sanctae Ecclesiae praedicatoribus dicat; Eo nobis minis vestris terrorem nullum incutitis, quo circa fidem ei nos ministrare credi-

mus a cujus gratia nos decidisse praedicatis. Cum ergo adjungit: Faciat quod bonum est in oculis suis, sanctae Ecclesiae doctores subsannat potius quam se divinae sententiae offerat. Quasi alia intentione loquatur, et dicat: Eo nobis tale aliquid non facit, quo noster est Dominus ille quem nobis ad vindictam proponitis.

Sequitur:

(Vers. 19.) Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo.

27. Quid est quod postquam Heli visionem exposuit, crevisse Samuel dicitur, nisi quia doctorum nostrorum ordo, postquam verbo Synagogae filios repulit, majoris reverentiae gloriam apud gentilitatem invenit? Crevit ergo, quia qui per verbi ministerium se prius in una gente cohibuit, postmodum sanctitatis atque doctrinae famam in universo mundo dilatavit. Unde et per Psalmistam dicitur: In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum (Psal. XVIII, 5). Hinc iterum sanctae Ecclesiae loquens, ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram (Psal. XLIV, 17). Crevit itaque cum in universo mundo radiavit. Cum quo etiam Dominus esse perhibetur, quia omne quod de fama sanctitatis redoluit, omne quod clarum per verbum luxit, de praesentia Redemptoris accepit, quem secum habuit. Nam etsi verbo Paulus non solum infirma et terrena, sed etiam summa et coelestia penetrat, ex eo hanc dicendi virtutem obtinet, quem secum esse affirmat, dicens: An experimentum ejus quaeritis qui in me habitat Christus (II Cor. XIII, 3)? Qui

enim in se loquebatur secum erat. Redolet omni mundo per vitam, sed ex eo vitae odorem trahit quem ostendit: dicens: Christi bonus odor sumus in omni loco (Ibid. II, 15). Omnia esse de praesentia Redemptoris Joannes insinuat, quia dicit: De plenitudine ejus omnes accepimus (Joan, I, 16). Samuel ergo cum crevisse dicitur, cum eo Dominus esse memoratur, quia doctorum ordo cum magnae sanctitatis atque doctrinae gratia omni mundo resplenduit, ex eo tam magnus apparere potuit qui eum in mundo positum non reliquit.

Sequitur:

(Vers. 20.) Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee quod fidelis Samuel propheta esset Domini.

28. Quibus profecto terrae nominibus Judaeae universitas designatur. Quid ergo in universa Judaea nisi omnis designatur Ecclesia? Universitas itaque Israel quia Samuel propheta est Domini recognoscit, quia profecto omnis qui fidelis est credit quod sanctorum praedicatorum ordo vera de futuris dicit. Prophetae namque officium est, et futura praedicere, et occulta revelare. Praedicatores autem sanctae Ecclesiae dum latentia quaeque vitia in mente deprehendunt, dum spiritalium virtutum secreta aperiunt, dum sanctarum Scripturarum latentes intellectus ad communem notitiam proferunt, dum futura coelestis patriae gaudia electis fidelibus repromittunt, prophetae ministerio utuntur. Ab universo igitur Israele propheta Domini fidelis Samuel esse cognoscitur, quia omnipotentem Dominum fide videre non potest, qui sanctae Ecclesiae doctoribus fidem

non adhibet. Et quia eadem divinae cognitionis gloria in sancta Ecclesia remansit, quae se doctoribus primis aperuit, subditur:

(Vers. 21.) Et addidit Dominus ut appareret in Silo.

29. Silo quippe missus interpretatur. Et quia usque in mundi finem in praedicationis ministerium mittit, in Silo Dominus apparet, quia se eis clarius ostendit per quos lucis suae gloriam aliis aperit. Bene autem dicitur Addidit ut appareret, quia incessanter eliguntur quibus claritas divinae lucis infunditur. Unde et causam cur auditam visionem asserat subdit, dicens:

(Vers. 21.) Quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli.

30. Idcirco enim ut appareat addit, quoniam qui revelatus fuerat Dominus se iterum atque iterum revelat, et suae ostensionis donum a sancta Ecclesia nequaquam subtrahit, quam ei exhibere ex ejus exordio non cessavit. Sed qui Samueli revelatus asseritur, quoties apparere addiderit non refertur, quia nimirum usque in mundi finem sancta Ecclesia ducitur, cui praedicatores praesunt, qui ex eo in infimis alta aeternitatis gaudia praedicent, quo summa quae praedicant in alta Dei manifestatione vident. Quam profecto apparitionem juxta verbum Domini factam perhibetur. Quid est autem verbum Domini, nisi promissio Redemptoris? Addidit ergo ut appareret juxta verbum Domini, quia promissionis suae veritatem exhiberet non desinit. Verbum namque Domini in additione apparitionis est: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque

ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII, 20). Sequitur:

(Vers. 21.) Et venit sermo Samuelis in universo Israeli.

31. Sermo etenim venire cognoscitur, cum praedicatorum nostrorum promissio adimpletur. Promissio enim verbi est gaudium sine fine mansurum. Universo igitur Israeli sermo Samuelis venit, quia omnis multitudo sanctae Ecclesiae ad gaudium aeternae beatitudinis pervenit, et quod nunc in fide sermonis a sanctis ejus praedicatoribus repromittitur, per rei veritatem eidem in regnis coelestibus exhibetur. Verbum namque doctorum in repromissione fidelium est: Omnis qui credit in ipsum non perit, sed habebit vitam aeternam (Joan. III, 15). Vel certe sermo doctorum in repromissione munerum est: Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se (Isa. LXIV, 4; I Cor. II, 9). Sermo itaque Samuelis in universo Israeli venit, quia quisquis sanctis praedicatoribus et vitae praesentis religiosam conversationem suadentibus et aeterna gaudia justis promittentibus credit, ad ea quae pie vivendo exspectavit gaudia aeterna carne moriendo transivit. Unde et is in cujus fide promiserat affirmat, dicens: Amen dico vobis, coelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Marc. XIII, 31). Vel certe sermo Samuelis in universo Israeli jam venit, quia per effectum divinae animadversionis generalis impleta cognoscitur repulsio Judaeorum. Unde et ordinem quo idem

sermo in universo Israeli venerit latius exponens, ait:

CAPUT II.

(I Reg. IV, 1-3.) Egressus namque est Israel obviam Philisthiim in praelium, et castrametatus est juxta Lapidem Adjutorii. Porro Philisthiim venerunt in Aphec, et instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel, et caesa sunt in illo certamine passim per agros quatuor millia virorum. Et reversus est Israel in castra.

1. Esse spiritalia praelia beatus Apostolus ostendit, dum sanctae Ecclesiae castra ad victoriam cohortatur, dicens: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, et contra spiritales nequitias in coelestibus (Ephes. VI, 12). De quibus profecto praeliis etiam consequendae victoriae consilium praebens, ait: Et scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ibid., 16, 17). Hinc Petrus exhortans dicit: Solliciti estote, et vigilate in orationibus, quia adversarius vester diabolus circuit, quaerens quem devoret; cui resistite fortes in fide (I Petr. IV, 7; V, 8). Dum ergo Israelitis praelia per litteram referuntur, interna et spiritalia designantur. Philisthiim namque cadentes poculo interpretantur; quo nimirum nomine reprobi angeli exprimuntur, quia per abundantiorem potum superbiae statum perdiderunt aeternae vitae. Eis quippe velut poculo cadere fuit potum

superbiae sine omni mora retractionis assumere. Nam quod potatur facile sumitur. De quorum profecto cadentium principe velut de potante Dominus dicit: Quia in veritate non stetit (Joan. VIII, 44). Velut enim potu corruit, qui, superbiae suae velocitate ebrius, in ea qua fuerat conditus veritate nec ad momentum stetit.

2. Sed valde quaerendum est quomodo Israel secundum carnem egredi in praelium contra istos cadentes poculo intelligatur. Nemo enim pugnat cum eo qui sibi subjicitur. Judaicus ergo populus, qui malignis spiritibus per infidelitatem subjectus, contra eos in praelium quomodo egredi dicitur? Pugnare tamen asseritur non veritate fortitudinis, sed fallacia aestimationis. Veritate quippe fortitudinis a malignis spiritibus victus est, sed tamen dum Patrum veterum traditiones servat, cum malignis spiritibus se certamen habere existimat. Unde et sub captivitatis suae vinculis tanto strictius ligatur, quanto ipsa libertatis quam non habet fiducia ab eorum sibi calliditate suggeritur. Versuti namque adversarii occultis suggestionibus ei falsae libertatis fortitudinem praedicant, ut eam qua premitur caliginem non attendat, et eo securius jam eum deceptum possideant quo ab eis quibus tenetur infidelitatis vinculis solvi in Redemptorem nostrum credendo non curat. Et notandum quia de repulso populo dicitur: Egressus est Israel. 126 Tunc recte exiit cum sacrae fidei monumenta dereliquit. Unde et de iis qui a Scripturae sanctae mysteriis errando deviaverant, Joannes dicit: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis (I Joan. II, 19). Exire igitur

Israeli secundum carnem est rectae fidei terminos errando praeterire. Sed quia alium Christum exspectare non desinunt, juxta Adjutorii Lapidem castra ponunt. Merito igitur terga vertisse Israel dicitur, quia et egressus fuisse perhibetur. Nam si intus maneret, vinci nequaquam potuisset, quia si se intra munitiones servaret fidei, armatos spiritus debellaret erroris. Et quia fraude superatur, Philisthiim in Aphec aciem instruxisse perhibentur. Malignis namque spiritibus aciem instruere est incautis Judaeorum cordibus argumenta deceptionis ordinare. Sed inito certamine, terga vertit Israel, quia dum mori metuit, malignis spiritibus non resistit. Ideo quippe pugnae profugi terga hostibus vertunt, ne resistentes moriantur. Quia vero, si in Redemptorem Judaei credant, mori trepidant, idcirco non resistunt, ut vivant, quia in Redemptorem non credunt, ut in veteri circumcisione salventur. Resisterent quippe malignis spiritibus, si arma suae fortitudinis in Redemptoris nostri fide tenuissent. Sed ideo ne moriantur fugiunt, et ideo quia fugiunt moriuntur. Hostis namque insequens eo facilius fugientem interficit, quo is qui fugiendo percutitur imminentis victoris sui gladio non resistit. Unde et in eodem certamine quatuor Judaeorum millia caesa memorantur. Quae enim sunt haec quatuor millia, nisi qui recipere quatuor Evangeliorum veritatem noluerunt? Quare et in agris mori perhibentur, quia in errorum suorum latitudine immorantur. Et quia erroris sui latibula adhuc nequaquam derelinquunt, Israel in castra reversus asseritur. Nam, ut jam dixi, cum ma-

lignis spiritibus adhuc habere certamen se aestimat cum eorum voluntati potius obediat quam repugnet.

3. Quia vero etiam in bona significatione poculum accipitur, cadentes poculo intelligi sanctae Ecclesiae praedicatores possunt. De quo nimirum poculo Propheta gloriatur, dicens: Impinguasti in oleo caput meum, et poculum meum inebrians, quam praeclarum est (Psal. XXII, 5)! Poculum namque inebrians, abundans est gratia Spiritus sancti, quae apte poculum dicitur, quia ejus plenitudine electorum corda in momento inebriantur. Unde et de primis sanctae Ecclesiae pastoribus dicitur: Factus est repente de coelo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes (Act. II, 2). Quo nimirum poculo praedicatores cadunt, quia dum sancti Spiritus gratiam abundanter excipiunt, statum vitae carnalis ex toto derelinquunt. Quotidie namque per hoc poculum velut nimiae potantes cadunt, quia etsi eos aliquando carnales motus ad perpetrandas culpas erigunt, virtute tamen potati spiritus in statu peccati non inveniuntur. Cum quibus profecto quia Judaicus populus certamen habet fidei contra Philisthaeos istos, carnalis Israel quotidie egreditur ad campum belli.

4. Possunt autem Philisthinorum appellatione idcirco sanctae Ecclesiae praedicatores intelligi, quia de errore gentilium ad gratiam fidei per Dei misericordiam sunt perducti. Cum quibus nimirum Israel praelians terga vertit, quia loquenti per ora praedicatorum spiritui non resistit. In

praelium namque Israel contra Philisthiim exierat cum praedicanti Stephano Judaei obsisterent, et de fidei nostrae ratione disputarent. Sed praelians terga vertit, quia 127 resistere disputando non potuit. Nam de terga vertentibus in apostolorum Actibus dicitur: Non poterant resistere sapientiae et spiritui qui loquebatur (Act. VI, 10). Caedi autem Israelitis est ab infidelitatis vita separari. Bene quoque in agris mori perhibentur; agri enim certaminis sunt sacri eloquii virentes intellectus. In agris igitur caesa pugnatorum Israelitarum millia assignantur, quia qui sanctorum praedicatorum ministerio de Judaea conversi sunt in Redemptorem humani generis per sanctarum Scripturarum documenta crediderunt. Quatuor vero millia caesorum fuisse memorantur, quia eamdem sacri eloquii auctoritatem de lege, prophetis, psalmis, atque de Evangelio voverunt. Sed et caecis aliis, alii in castra revertuntur, quia de Judaea nonnulli praedicatorum ministerio ad cognitionem Redemptoris perducti sunt, sed ejusdem gentis plenitudo sanctae Ecclesiae assertionibus tanto audacius adversatur, quanto, in infidelitatis suae tenebris profundius ejecta, ad veritatis lumen non ducitur. In castra quippe ei reverti est adversari non desistere. Et quia eos qui crediderant velut stultos, et nulla sufficienti ratione superatos arguunt, sequitur:

(Vers. 3.) Dixeruntque majores natu Israel: Quare percussit nos hodie Dominus coram Philisthiim?

5. Quare enim hoc loco non est inquisitionis interrogatio, sed querela admirationis. Sub admi-

ratione ergo de percussione interrogant, quia ad eam rationem qua religionis suae homines fidem Redemptoris excepisse conspexerant pertingere non valebant. Et notandum quia qui admiranter interrogant, majores natu de Israel fuisse memorantur, quia profecto superbi quique, in sua sapientia gloriantes, ad divinorum mysteriorum cognitionem pertingere nequaquam potuerunt. Unde et in Evangelio Dominus ad Patrem loquitur, dicens: Confiteor tibi, Pater, rex coeli et terrae, quia abscondisti haec a prudentibus et sapientibus, et revelasti ea parvulis (Matth. XI, 25). Qui profecto se percussos fuisse conqueruntur, quia dum per eos qui crediderant veterem legis consuetudinem solvi conspicerent, quaedam percussionis vulvera incomprehensibili judicio Dei inflicta sibi arbitrati sunt, quae communi dolore declamarent. Sed qui cecidisse alios conqueruntur, quo se consilio ad resistendum praeparent, subdunt:

(Vers. 3.) Afferamus ad nos de Silo arcam foederis Domini, et veniat in medio nostri, et salvet nos de manu inimicorum nostrorum. Et de affectu ejusdem consilii protinus subinfertur:

(Vers. 4.) Misit ergo populus in Silo, et tulit inde arcam foederis Domini exercituum sedentis super cherubim.

6. Hoc est certe consilium, hoc opus Israelis contra certamen cadentium poculo, sed profecto consilium, et opus inauditum, quia non est Israelis secundum spiritum, sed Israelis secundum carnem, videlicet non Deum videre videntis, sed Deum quem despicit se videre arbitrantis. Quid

est enim ad Silo mittere, nisi ad legem Moysi recurrere, cui a Domino dicitur: Veni, mittam te ad Pharaonem (Exod. III, 10)? Quid est afferre arcam Domini, nisi veteris legis sacramenta ad reprobandam novae fidei veritatem recolendo adducere? Et quia eamdem legis scientiam suorum neminem ignorare patiuntur, in medium eorum arca adduci praecipitur. 128 Quid est item quod dicunt: Et salvet nos de manu inimicorum nostrorum, nisi quia dum pertinaciter defendunt vetera, repellunt nova, et hoc habent in fiducia salutis, si ad verae fidei rationem bonorum praedicatorum studio trahi non possunt? Quia igitur veritatem divinae cognitionis per veterem legem habere se jactant, eamdem arcam, quam ad salvationem suam deferri praecipiunt, Domini exercituum esse confirmant. Et quia incomparabili scientia ejus dem legis se pollere arbitrantur, dum arca deferri dicitur, Domini exercituum sedentis super cherubim esse perhibetur.

(Vers. 5.) Cumque arca venisset, omnis Israel grandi clamore vociferatus est.

7. Quia profecto de eo quod carnaliter scientiam legis accipiunt, in sanctae Ecclesiae exprobratione garriunt, sine ostensione rationis. Qui enim clamasse, et nihil dicuntur dixisse, hoc profecto exprimunt quod agunt, quia dum loqui spiritualia carnaliter satagunt, clamorem quidem in garrulitate habent, sed rationem veritatis non habent. Voce quidem multa dicunt, sed, sine ratione loquentes, sanctae Ecclesiae electis in nullo obsunt, et, in semetipsa Synagoga loquens, inani devotione concutitur, quia ejus verbis sanc-

ta Ecclesia non movetur. Unde apte nimis terra tantum sonuisse relata est. Terra quippe Judaea nunc dicitur, non quia Deo fructificet, sed propter carnalitatem, quia nimirum, dum Redemptoris fidem recipere noluit, coelestem conversationem penitus amisit. Sed dum vociferatione sua concutitur, ea existimatione qua semetipsam considerat esse se terribilem sanctae Ecclesiae praedicatoribus exsultat.

(Vers. 6.) Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quaenam est haec vociferatio in castris Hebraeorum?

8. Terrae quippe sonitum et castrorum vociferationem Philisthiim audiunt, quia ii qui in sancta Ecclesia poculo sancti Spiritus refecti sunt Judaeae quidem et garrulitatem et vanam perfidiae devotionem cognoscunt. Et quia eorum aestimationem in contemptu derisionis habent, subditur:

(Vers. 6, 7.) Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra, timueruntuqe Philisthiim dicentes: Venit Deus in castra, et ingemuerunt.

Arca in castra Hebraeorum venisse, et cadentes poculo timuisse, atque ingemuisse per ironiam dicitur, quia ad conflictum sanctae Ecclesiae sacramenta legis veteris a Synagogae carnalibus defensoribus carnaliter exponuntur. De eo namque disputant, quod si secundum Dei spiritum saperent, hostibus suis, si quos haberent, in veritate terribiles esse potuissent. Dum ergo pertimuisse et ingemuisse cadentes poculo dicuntur, non passiones mentium in sanctis praedicatoribus Scriptura ostendit, sed subsan-

nationem Judaicae disputationis; quae tanto contemptibilior, et risu dignior noscitur, quanto ad spiritalem conversationem Judaicus populus legem a Domino spiritalem accepit, et hoc quod spiritu donante acceperat, in spiritu non attendit. Quare et ejusdem Judaicae derisionis verba addentes dicunt:

(Vers. 8.) Vae nobis, non fuit tanta exsultatio heri, et nudiustertius.

Et quia abundantius deridendi sunt, subdentes dicunt: (Vers. 8.) Quis nos liberabit de manu deorum istorum sublimium?

129 9. Et notandum quia deorum appellatione deridentur qui, a fide veterum Patrum recedentes, se in veritate fidei existere, atque in filiorum Dei numero confidunt. In se quidem illa divinae laudationis praeconia prolata asserunt, quae per Prophetam Dominus pronuntiat, dicens: Ego dixi, dii estis, et filii excelsi omnes (Psal. LXXXI, 6). Si itaque mendaci existimatione omnes Israelitae secundum carnem nuncupative dii sunt, sublimes dii ejusdem Judaicae existimationis mendacio sunt sapientes Judaeorum. Et quia periti Synagogae ad sanctae Ecclesiae conflictum veniunt, ipsi sanctorum praedicatorum voce deridentur, qui de ea quam non habent doctrinae virtute gloriantur. Et quia de antiqua Patrum veterum conversatione superbiunt, verba subsannationum supponuntur.

(Vers. 8.) Hi sunt dii qui percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto.

10. Ipsi namque essent, si nobilitatem quam trahunt ex carnis origine rectae fidei virtutibus

illustrarent. Nunc autem quia per carnis propaginem eorum sunt filii quorum virtutes non habent, de amissa earumdem virtutum successione per contraria verba deridentur: Hi sunt, inquiunt, dii. Quasi aperta derisione Judaeorum sapientes doctorum nostrorum ordo reprobet, dicens: Carne quidem magnorum virorum se filios esse gloriantur, sed eorum de quorum generatione superbiunt nobilitatem fidei non consequuntur. Ipsi ergo sunt dii subsecutione generis, sed quia ipsi non sunt imitatione virtutis, cum ipsi esse dicuntur qui virtute claruerunt, deridentur potius quam laudantur. Et quia eorum assertiones sanctae Ecclesiae doctores pro nihilo ducunt, sequitur:

(Vers. 9.) Confortamini, et estote viri, Philisthiim, ne serviatis Hebraeis, sicut ipsi servierunt vobis.

11. Contra Judaeorum quippe vanas assertiones sanctae Ecclesiae doctores eo nihil fortius noviter praeparant, quo quidquid a Judaeis de Redemptoris contemptu falso asseritur pro nullo pensant. Contra eorum quippe congressionem confortarentur, et quasi virili fortitudine decertarent, si velut a sapientioribus et rationabiliter disputantibus assertionis suae munimenta infringi timuissent. Quasi enim dicat: Contra eorum objectiones eo robusta et acuta aliqua nobis exquirenda non sunt, quo ipsi nequaquam subtilia et timenda, sed debilia et contemnenda objiciunt. Sed, ut dixi, praedicatores sanctae Ecclesiae etsi contra Judaeorum vaniloquia noviter nulla praeparant, plana tamen et humili verae fidei nostrae

ratione quocunque modo defensorum Synagogae impetum debellant. Unde et subdit:

(Vers. 10, 11.) Pugnavit ergo Philisthiim, et aversus est Israel, unusquisque in tabernaculum suum, et facta est plaga magna nimis, et arca Dei capta est. Duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni et Phinees.

12. Philisthiim, id est poculo cadentes pugnant, cum doctores sanctae Ecclesiae cum catholicae fidei vexillo Judaeis impugnantibus obviant. Israel autem avertitur, quia in omni disputatione Judaeorum versutia superatur. Averti enim ei est ex pari virtute adversari non posse. Qui autem praeliando avertitur, in praelio quidem est, sed fugiens, etsi virtute deficiens, nocendi tamen desiderium non amittens. Sic namque est omnis repulsus Israel. Fugit quippe, quia doctoribus sanctae Ecclesiae respondere non sufficit; sed fugiens vellet resistere, quia victus et confusus cuperet sibi 130 suppetere unde veritati, qua vincitur, refragari potuisset. Bene itaque cum aversus Israel dicitur; caute subjunctum est: Unusquisque in tabernaculum suum. Tabernaculum quippe uniuscujusque Israelitae est cor perfidiae conclusione circumseptum. Quia igitur, victi a sanctae Ecclesiae praedicatoribus, erroris sui latibula repetunt, singuli fugientes de praelio in suum tabernaculum revertuntur. Et quia hoc totum de adimpletione verbi Samuelis, videlicet de Ecclesiae primitivae comminatione, dicitur, plaga magna nimis facta fuisse perhibetur, quae profecto plaga, pro lectoris arbitrio, et secundum

spiritalem percussionem, et secundum materialem accipi convenienter potest.

13. Nam de spiritali eorum plaga ad discipulos in praedicatione destinatos Dominus dicit: Quicunque non receperint vos exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorrhaeorum in die judicii, quam illi civitati (Matth. X, 14). Hinc iterum dicit: Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur (Marc. XVI, 16). Secundum materialem quoque percussionem plagam magnam insinuat, cum ad Jerusalem loquitur, dicens: Venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et coangustabunt te undique et filios tuos, et ad terram prosternent te, et non relinquetur in te lapis super lapidem (Luc. XIX, 43, 44). Hinc compatientibus sibi atque lugentibus mulieribus, ad passionis suae dignationem proficiscens, loquitur, dicens: Filiae Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros, quoniam ecce venient in te dies in quibus dicent: Beatae steriles, et ventres qui non genuerunt, et ubera quae non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; et collibus: Operite nos. Quia si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet (Luc. XXIII, 28, seq.)? Quibus profecto verbis ea quae Judaeorum populo a Romanis principibus Vespasiano et Tito illata est et mors et captivitas designatur. Tunc quippe plaga magna facta fuit, quando cum internecione populi Judaeorum civitas et capta exstitit et eversa, quando pro

ultione divini sanguinis, et hostili gladio populus corruit, et qui evadere ferrum potuit poenam sustinuit aeternae captivitatis. Quae profecto plagae immensitas averso jam Israeli perhibetur, quia Judaicus populus ante fuit a sanctae Ecclesiae doctoribus et victus et reprobatus quam a Romano exercitu expugnatus, peremptus et in captivitatem ductus. Nam inde expugnari, occidi et in captivitatem duci temporaliter potuit, quia aeternae libertatis securitatem oblatam sibi a sanctae Ecclesiae doctoribus non recepit. Sed et eadem plaga in Israelem veterem alta divinae bonitatis dispensatione decernitur, ut arca Dei a gentilibus caperetur, et divinorum sacramentorum intellectus sanctae Ecclesiae fideles tanto securius sub spiritali explanatione perciperent, quanto in Judaea nihil remanere cernerent, quod carnaliter exhiberet. Volente namque Deo, civitatem, templum, arcam foederis vetus populus perdidit, ut nova plebs sanctae Ecclesiae eo plenius veri et novi sacrificii mysterium recognoscat, quo apud Judaeos, novis apparentibus, vetera penitus defecisse considerat. Arca itaque Dei a Philisthaeis capta asseritur, quia, destructo more veteris Scripturae, sacramenta a gentilibus secundum veritatem spiritus fideliter accipiuntur. Capit quippe arcam Dei qui divinae cognitionis mysteria in sacro eloquio per veritatem 131 intelligentiae, mentis devotione comprehendit. Sed capta arca, duo protinus Heli filii moriuntur, quia profecto et majoris ordinis sacerdotes, atque minoris, in officio immolationis veteris nusquam

vivunt. Mori namque perhibentur, qui offerre sacra omnino desiere. Sequitur:

(Vers. 12, 13.) Currens autem vir unus de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illo, scissa veste, et conspersus pulvere caput. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sella, spectans contra viam. Vir autem ille, postquam ingressus est, nuntiavit urbi, et ululavit omnis civitas.

14. Quid per virum istum exprimitur, qui de acie fugit, nisi ea pars Judaici populi quae ad Redemptoris cognitionem veniendo Judaicam perfidiam dereliquit? Currere namque ei fuit a pravitate erroris sui devotionis velocitate desistere. Quia vero fortia agere in Redemptoris professione disposuit, vir fuit. Qui nimirum eo die quo victus est de praelio currit, quia ea fidei illuminatione qua perfidiae tenebras deseruit ad praedicandum veritatem quam noverat accessit. Unde et in Silo venisse perhibetur, quia ad praedicationem mittitur. Qui vestem scidit, quia veterem se hominem exuit; caput pulvere conspersit, quia de splendore novi hominis, quo se induit, nequaquam superbivit. Scissa namque vestis ad decorem sanctae conversationis pertinet, conspersio pulveris ad aestimationem humilitatis. Quia ergo sanctis praedicatoribus, nec vitae munditia sine humilitate, nec humilitas sufficit sine sancta conversatione, vir qui in doctorum typo ad annuntiandum Israelis interitum venit, et vestem scidit, et caput pulvere conspersit. Hoc namque pulvere caput conspersum portabat, qui, Domino loquens, ait: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (Gen. XVIII, 27)? Consperso

item capite loquebatur Propheta, cum supplicaret, dicens: Memento, Domine, quia pulvis sumus (Psal. CII, 15). Vestem quoque sciderat, qui confitens, dixit: Conscidisti saccum meum, et praecinxisti me laetitia (Psal. XXIX, 12).

15. Sed cum ecclesiastici praedicatoris humilitas commendatur, pariter et superbia Judaici doctoris exprimitur, quia videlicet Heli super sella sedere perhibetur. In isto quippe loco Heli non pontifices, sed legisperitos Synagogae insinuat. Quid est autem quod sedet super sella, nisi quia superbe extollitur de doctrina? Quid est quod spectat contra viam, nisi quia dum superbe Scripturas accipit, ei per quem ire ad aeternam patriam debuit contradicit? Via quippe salutis illa est quae semetipsam asserit, dicens: Ego sum Via, Veritas et Vita (Joan. XIV, 6). Non itaque viam, sed contra viam respicit, quia Redemptorem non cognoscit, cui contradicit. Et bene mortuis filiis pater super sella sedere dicitur, quia qui veteri more sacrificent Synagoga non habet, et tamen qui veteri more doceant adhuc habet. Et quia per sapientes doctores ad ministerium erudiebantur, dum cessavit qui sacrificaret, et adhuc qui doceat remaneret, apte filii referuntur mortui, et pater super sella sedere; sed de ea quam audivit annuntiatione Redemptoris multitudo Synagogae non gaudium, sed moerorem habuit. Unde et postquam vir de praelio venit, et captionem arcae annuntiavit, ululasse omnis civitas dicitur. Quae nimirum tristitia, quia usque ad doctores pervenit, sequitur:

(Vers. 14.) Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hujus?

132 16. Tumultus est vociferatio populi, sed confusa, cum videlicet sine disciplina audiendi, multis simul loquentibus, magnitudo fit murmuris sine ostensione rationis. Heli ergo cum ululatum civitatis audivit, dixit: Quis est sonitus tumultus hujus? Quia videlicet magisterium Synagogae, subjectis sibi perfidis, de praedicatione Jesu Christi dolentibus, dum causam doloris audire voluit, non percepit responsionem rationabilem, sed confusionem querelae. Ut autem excusationem ignorantiae habere non posset, qui de circumcisione ad ministerium ecclesiasticae praedicationis accesserat, ei rei veritatem aperuit. Unde et subditur:

(Vers. 14.) At ille festinavit, et venit, et nuntiavit Heli.

Sed quia idem Heli statim mortuus annuntiationem suscepit viri venientis, qualis sit ipse audiens subsequenter innotescit:

(Vers. 15.) Heli autem erat nonaginta et octo annorum, et oculi ejus caligaverant, et videre non poterat.

17. Perfectae namque senectutis esset, si centenarium numerum annorum vivendo peregisset. Cui profecto numero, quia duo anni deesse conspiciuntur, quid est aliud, nisi quia perfectae maturitatis existeret, si sacramentum geminum in Redemptoris nostri incarnatione cognovisset, videlicet veram divinitatem in humanitate ejus, et veram humanitatem in divinitate? Nunc autem, quia multa de lege veteri, plurima de

mandatis coelestibus recte intelligit, nonaginta et octo annorum est. Et dum Deum credit, et ex Virgine nasci potuisse per carnem, et humanitatis ejus naturam suscipi abnegat in divinitate, centum annorum non est. Unde et, audita viri relatione, juste moritur, quia sine fide Redemptoris ei bona quae cognoscit et alia nequaquam prosunt. Et quia alto et incomprehensibili judicio Dei caecitas ignorantiae ejus menti incutitur, caligasse et videre non potuisse memoratur. Sequitur:

(Vers. 16.) Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de praelio, ego qui de acie fugi hodie.

18. Quasi in praelio se fuisse memorabat ille qui dicebat: Audistis conversationem meam aliquando in Judaismo; quoniam supra modum persuequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos coaetaneos meos, in genere meo, abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum (Gal. I, 13, 14). Sed de praelio venit qui dicit: Qui prius fui blasphemus et persecutor; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. I, 13). Fugere ergo de acie Judaeo quid est aliud quam a perfidorum errore separari? et de praelio venire quid est, nisi rectae fidei bonum aliis nuntiare? Fugere namque metuentis est; venire, volentis. Quo in loco, quia prius dicitur venire de praelio, quam ex acie fugere, cum prius deseratur perfidia quam veritas praedicetur, mirum non est. Nam hoc, quod de acie se fugisse posterius dicit, non ad ordinem quo factum est dicitur, sed ad certitudinem verbi quod praemi-

sit. Quod etiam secundum historiae ordinem demonstratur, quia nisi prius de acie fugisset, venire de praelio nequaquam potuisset.

19. Nos autem qui secundum spiritum spiritalia etiam in rebus Judaeorum carnaliter gestis inquirimus, illum virum quem loquentem paulo superius introduximus attendamus. Nam auditum est ab Ecclesia quia is qui quondam persequebatur evangelizaret, sicut scriptum de eo jam evangelizante est: Cum autem venisset Jerusalem, tentabat 133 se jungere discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quia esset discipulus (Act. IX, 26). Hinc item ad Ananiam discipulum Dominus Damasci apparens, ait: Surgens vade in vicum qui vocatur Rectus, et quaere in domo Judae Saulum nomine Tarsensem, et impone sibi manum, ut visum recipiat (Ibid., 11 et 12). Qui nimirum confestim Domino respondit, dicens: Domine, audivi a multis quanta mala sanctis tuis fecerit in Jerusalem, et potestatem habet a principibus sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen tuum (Ibid., 13 et 14). Cum ergo illum Judaeis praedicabat, quem impugnare minis solebat et caedibus, nimirum de praelio veniebat. Sed dum ei praedicanti discipuli omnes se jungere timerent, de acie eum fugisse dubitabant. De praelio quippe veniebat, cum a vocante Domino in terram prostrato dictum fuerat: Surge, et ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere (Ibid., 7). Sed fugisse eum de acie, Ananias non credidit, qui ea mala quae sanctis in Jerusalem fecerat, et potestatem quam acceperat, Domino praecipienti intimavit. Ut ergo eum venisse

de praelio et fugisse de acie veraciter demonstraret, eidem Ananiae Dominus praecipit, dicens: Vade, quia vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram Gentibus, et regibus et filiis Israel (Act. IX, 15). Et notandum, quia eo die quo haec nuntiabat, se venisse de praelio et fugisse de acie asserebat. In die quippe fugiunt: quia, attestante Veritate: Qui in tenebris est, nescit quo vadat (Joan. XII, 35). Hinc etiam scriptum est: Qui dormiunt, in nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, in nocte ebrii sunt (I Thess. V, 7). Et quia in exemplo beati apostoli Pauli, virum de acie fugientem videre coepimus, hoc quod in die fugiat attendamus. Nam nox erat quando aciem contra sanctam Ecclesiam construebat, quando acceptis epistolis a principibus sacerdotum ad Damascum, minarum et caedis spirans in discipulos, festinabat (Act. IX, 1, 2). Sed qui in nocte bellum paravit, in die fugit; quia in itinere lux de coelo eum subito circumfulsit, in terramque prostravit, ineffabili pavore terruit, ut tenebras immensi erroris agnosceret, et pro ea quam expugnabat nocte Ecclesia in diei lumine dimicaret. In die igitur fugit, quem ut perfidiae noctem desereret, de coelo ostensa Redemptoris claritas circumfulsit. Quid est ergo quod eo die se fatetur venire de praelio quo de acie fugerit, nisi quia rectae praedicationis intentio designatur? Quidam namque eo die de acie fugiunt, sed alio veniunt de praelio: quia errores pristinos amore aeternae vitae derelinquunt, sed, cum ad praedicationis ministerium assumuntur, de sua praedicationis facundia temporales retributiones appetunt. Alio igitur die quam eo quo

fugerant veniunt: quia nimirum recti sunt conversatione, sed praedicationis intentione perversi. Sancti ergo praedicatores, qui per Redemptoris nostri gratiam de circumcisione crediderunt, non alio die, sed eo quo de acie fugerant de praelio venerunt: quia profecto utrumque donum in superni amoris splendore consecuti sunt, veritatem scilicet conversationis, cum praedicatione verbi. Et quia Judaicum magisterium, etsi non intentione cognoscendae veritatis, curiositatis tamen sollicitudine sanctorum praedicatorum assertiones audire voluit, sequitur:

(Vers. 16.) Cui ille ait: Quid actum est, fili mi?

20. Sub unius quippe descriptione omnibus loquitur, quia gentis suae homines vidit, quos aliquando doctrina Legis instruxit. Vel fortasse filium vocavit, non affectu amoris, sed adulatione calliditatis: 134 ut eo hunc facilius per deceptionem caperet, quo se eum paterno affectu diligere demonstraret. Eum itaque filium vocat, a quo quid actum fuerit scire appetit: ut profecto ille, pro impenso honore adulationis, seriem perverteret veritatis. Honor igitur appellationis non ad amorem refertur, sed ad calliditatem. Sed qui praelatae laudis favorem respuit, constanter vera patefecit. Unde et subditur:

(Vers. 17.) Respondens autem qui nuntiabat: Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, et ruina magna facta est in populo. Insuper et duo filii tui mortui sunt, Ophni et Phinees. Et arca Dei capta est.

21. Hoc namque vir fugiens nuntiavit, quod experientia didicit. Quid est igitur quod fugisse

Israelem asserit, nisi quia constanter affirmat quod, dum Judaicus populus Legis sensum carnaliter retinet, spiritalibus sanctae Ecclesiae doctoribus resistere disputando non potest? Et quid est quod magnam ruinam factam fuisse in populo praedicat, nisi quia omnes qui de Judaico populo verbum fidei repulerunt aeterna morte periisse confirmat? Et quid est quod duo Heli filii mortui referuntur, nisi quia uterque ordo veteris sacerdotii defecisse asseritur? Et quid est quod arcam Dei captam fuisse dicit, nisi quia cognitionem divinorum sacramentorum a Judaeis ablatam, atque a Gentibus fideliter apprehensam asserit? quia a Gentibus jam, Dei gratia vocante, fidelibus divina mysteria cognoscuntur. Sequitur:

(Vers. 18.) Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit Heli de sella retrorsum juxta ostium, et fractis cervicibus, mortuus est.

22. Quid est quod Heli, audita Israelis fuga, relata sibi ruina populi, intimata filiorum morte, de sella nequaquam cadit: cognita autem arcae captione, et de sella cadit, et vitam perdit? Sed quia in Heli sapientes Judaeorum et legisperitos designari diximus, audita Israelis fuga, de sella non cecidit: quia, quod simplices Synagogae filii a sanctae Ecclesiae doctoribus in praedicatione superentur, pro parvo ducit. Non cadit relata sibi ruina populi: quia, dum perire audit eos qui in Judaismo moriuntur, nequaquam expavescit. Intimata filiorum morte non cadit: quia, et objecta sibi sacerdotii utriusque cessatione, superbire non desinit. Illata autem sibi arcae captione

cadit: quia, dum sacramenta Scripturae suae profunde et spiritualiter sciri a sanctae Ecclesiae praedicatoribus et fidelibus videt, de ea quam carnaliter tantum intelligit, sacri eloquii eruditione superbire non audet. De sella igitur cadit, quia, spiritali cognito, superbire de carnali magisterio non praesumit. Sed, quia vera praedicari sublimiter audit et nequaquam credit, dum confunditur et non salvatur, cadit et moritur. Capit quippe de sella, quia extolli desinit de doctrina. Sed cadens moritur, quia si ratione vincitur, ejusdem tamen rationis judicio, pervenire ad aeterna gaudia non meretur.

23. Qua in re notandum est, quia qui cadens moritur, juxta ostium cadit. Quid est enim quod cadit juxta ostium, nisi quia, dum caecus errat, impingit in Redemptorem? Qui nimirum de semetipso asserit, dicens: Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum (Matth. XXI, 44). Ipse quoque de semetipso ait: Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur et egredietur, et regredietur, et pascua inveniet (Joan. X, 9). Juxta ostium ergo mortuus est Heli, quia Synagogae magisterium idcirco 135 periit, quia in Redemptorem offendit. Ibi enim cecidit, ubi deliquit. Qui etiam cadens, cervices fregit. In cervice tumor temporalis potentiae designatur. Fracta ergo cervice moritur, qui perfidiae magnitudine, amissa regni potentia, condemnatur.

24. Potest quoque per ostium sacrae Scripturae littera designari. Nam velut per ostium ad aeterni templi atria ducimur, dum per sacri elo-

quii litteram ad allegoricam et spiritualem intelligentiam sublevamur. Intus quoque rex cernitur: quia promissus Redemptor humani generis in spirituali sacrae Scripturae intelligentia invenitur. Heli ergo juxta ostium mortuus cecidit: quia profecto Synagogae magisterium idcirco interiit, quia per spiritalem Scripturam eum qui in spiritu promissus fuerat Redemptorem humani generis, non spiritaliter, sed carnaliter, quaesivit. Juxta ostium namque mortuus est: quia de eo interiit, quod spiritalem Redemptoris promissionem, non secundum intelligentiam spiritalem, sed secundum simplicem locutionem historiae intellexit. Et quia per doctrinae suae studium multo tempore, Judaeae, non amore bona operanti, sed timore a malo declinanti, praefuit, sequitur:

(Vers. 18.) Senex enim erat, et grandaevus: et ipse judicavit Israel quadraginta annis.

25. Senex etenim fuit, et grandaevus diuturnitate temporum. Quadraginta vero annis praefuit, per timorem legalium mandatorum. Quadragenarius quippe numerus ad peccatores pertinet. Unde et Quadragesimae tempus in sancta Ecclesia eodem dierum numero consecratum est, ut videlicet ea quae committimus peccata tergere poenitendo studeamus. Quadragenarius quippe numerus ex denario et quaternario consummatur. Et quia, peccando, Decalogum divinae Legis transgredimur, ipsam vero peccandi facultatem ex ea qua consistimus, quatuor elementorum compactione contrahimus; sub numero quadragenario, quandiu in peccato existimus, continemur. Heli ergo quadraginta annis Israelem judi-

cavit, quia Synagogae magisterium et austeram Legis disciplinam ad timorem subjectae plebis exhibuit: ut materiam humanae conditionis, per concupiscentiam fragilem, in statu justitiae per timorem retineret. Sed jam mortuus est Heli, jam fractis cervicibus juxta ostium jacet; sed tamen pravae doctrinae ejus virus in semine remanet. Jam quippe, qui non credit de Judaeorum sapientibus, judicatus est; sed quia in ejus instructione pravitatis semina mentes concipiunt, qui ejus doctrina filii nascuntur perfidiae ejus vesaniam non relinquunt. Quare et subditur:

(Vers. 19, 20.) Nurus autem ejus uxor Phinees praegnans erat, vicinaque partui: quae, audito nuntio, quia capta esset arca, et mortuus socer suus, et vir suus, incurvavit se, et peperit. Irruerunt enim in eam dolores subiti. In ipso autem momento mortis ejus dixerunt ei, quae stabant juxta eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quae non respondit, neque animadvertit.

26. Quae autem fuit nurus Heli, nisi plebs Judaeorum, reprobis sacerdotibus subjecta? Quae quia per eorum praedicationem semina perfidiae in mente susceperat, praegnans erat. Et quia conceptam malitiam ipsa quoque cogitabat effundere, non solum praegnans fuisse dicitur, sed etiam partui vicina. Quid est autem quod, audita arcae captione et soceri atque viri sui morte, peperisse dicitur, nisi quia Judaicae plebis residuum, dum spiritalia sacramenta Scripturarum ad Gentium eruditionem transisse cognoscit, dum sapientes Synagogae cum utroque sacerdotio interiisse jam conspicit, ea quae concepit, haeresis suae semi-

na, loquendo effundere non desistit? Parere autem ei, est conceptam pravitatem loquendo aliis aperire. Et quia reproba praedicat, dum parere asseritur, incurvata memoratur. Velut enim non se curvantes pariunt, qui coelestia loquuntur: quia in statu fidei auditorum suorum corda ad studium erigunt bonae operationis. Quae igitur prava asserit, incurvata parit: quia profecto hoc sibi loquendo agitur, ut quo attentius loquitur, in damnationis suae barathro profundius deponatur. Recte igitur dum ad partum incurvatur, mori dicitur. Pariens namque moritur, quia in blasphemiae suae merito condemnatur. Et quia mortis suae tormenta non praevidet, subiti dolores in eam irruere dicuntur. Subiti namque dolores sunt repentinae afflictiones mortis sine praevisione venientis. Subito enim dolores irruunt, cum Judaicae plebi suppliciorum perennium retributiones obviant: quae nunc in contemptu veritatis posita, non formidat. Quia enim pro paternarum traditionum observatione, ad aeternam vitam moriendo se transire aestimat, in subitos dolores tunc corruit, cum sustinere tormenta inchoat, quae non speravit. Et notandum, quia de moriente dicitur: Irruerunt in eam dolores subiti: quia videlicet dum per carnis molestias ad exitum vitae cogitur, tunc flagella dolorum irruere in eam temporaliter incipiunt, quibus ejus impietas aeterna vindicta puniatur; et quia vicino exitu reproborum mentes suppliciis aeternis addicuntur, antequam spiritum exhalent, jam dolores inferni sentiunt.

(Vers. 21, 22.) Et vocavit puerum Hichaboth, dicens: Translata est gloria Domini, quia capta est arca Dei.

27. Arca quidem capitur: quia jam, auctore Deo, a veris fidelibus, sanctae Scripturae sacramenta verae intelligentiae capacitate retinentur. Et gloria Israel translata est: quia, postquam a vera religione cecidit, redolere per bonae famae opinionem cessavit. Bene autem non perire Israel gloria dicitur, sed transferri: quia religionis fama, quam perdidit, ad Gentilitatem transivit. Translata quippe est gloria: quia in sancta Ecclesia verae religionis fragrantia redolet, quae in fide Redemptoris posita, pro aeterni splendoris certitudine, quem exspectat, donum sancti Spiritus pignus tenet. Idcirco de nato filio laetari refugit: quia profecto, dum ad Gentes transisse praeteritam gloriam conspicit, ad captivitatem se parere ingemiscit. A translatione etiam gloriae filium nominat: quia profecto impietatem in qua permanet, quasi praelato nomine, perpetuo repraesentat. Potest autem per hoc, quod a matre ei nomen imponitur, aperte intelligi quod videmus. Ex ea enim nomen suscepit, a qua ei meritum impietatis venit. Sequitur:

CAPUT III.

(I Reg. V, 1-3.) Philisthiim autem tulerunt arcam, et asportaverunt a Lapide Adjutorii in Azotum. Tulerunt Philisthiim arcam Dei, et intulerunt eam in templum Dagon, et surrexerunt Azotii altera die, et invenerunt Dagon jacentem ante arcam, pronum in terra.

1. Quid est quod arca a Lapide Adjutorii asportatur, nisi quia praecones veritatis ab eo, quem Judaei falsa opinione exspectant, Christo mysteria Scripturarum auferunt? Dum enim ad veri Redemptoris cognitionem sanctae Scripturae testimonia convertunt, ab eo nimirum in quem sui auxilii spem Judaei posuerant arcam tollunt. Et quia Gentibus fidei mysteria creduntur, arca Dei in Azotum perducitur. Quae profecto arca in templum infertur. Quid ergo fuit templum Dagon, nisi unaquaeque anima infidelis, quondam idololatriae superstitione polluta? Quid simulacrum Dagon, nisi totius idololatriae superstitionem designat? Quid igitur erat aliud, mysteria fidei cordibus Gentilium intimare, quam arcam Dei in templum Dagon inferri? Velut enim juxta Dagon statuebatur arca, dum praedicatores sanctae Ecclesiae Gentiles admonerent, ut, ad probandam fidei veritatem, et praedicationem quam audiebant, et idololatriae quam tenebant errores discuterent. Bene itaque die alia Dagon pronum in terra ante arcam jacentem Azotii repererunt. Unam quippe diem Azotus habuit, in audita praedicatione veritatis, alteram in cognitione fidei. Primo namque die arca Dei juxta Dagon statuitur, quia in audita praedicatione Redemptoris, erroris vetusti tenebras deprehendunt. Altera vero die surgentes, pronum in terra ante arcam jacentem Dagon invenerunt: quia et in cognitione veritatis statum idololatria perdidit. Unde et bene cum lapsus Dagon asseritur, jacere pronus in terra memoratur. Ante arcam quidem cadit, quia ex mysteriorum divinorum scientia innotescit. Sed

pronus in terra jacet, quia, auctore jam Deo, ad aspectum fidelium simulatae rationis imaginem non habet. Qui enim pronus in terra jacet, faciem in terra deprimit. Per faciem vero simulacri, simulatio exprimitur rationis. Pronum itaque in terra jacere, est jam vera cognoscentibus, simulationis suae fraudibus illudere nequaquam posse. Sed tamen, ut certius Gentiles vera cognoscerent, eamdem fidei nostrae auditam rationem, et superstitionis suae vana figmenta subtiliore rursus deliberatione discutiunt. Quare et dicitur:

(Vers. 3.) Tulerunt Dagon, et restituerunt eum in locum suum.

2. Id est, in templo, ubi arca Dei posita fuerat. Quid est ergo Dagon in locum suum restituere, nisi juxta jam cognitam spiritualium sacramentorum veritatem, idololatriae statum subtili consideratione perquirere? Et quia quo subtilius idololatriae error aspicitur, verius condemnatur, subjunctum est:

(Vers. 4.) Rursusque diluculo surgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam coram arca Domini.

3. Quid enim Dagon, id est idololatriae caput, est aliud, nisi ipsum initium omnis iniquitatis diabolus? Et quae sunt palmae manuum ejus, nisi universa opera idololatriae? Caput itaque Dagon amisit: quia per idolorum culturam regnare maligni spiritus in corde Gentilium desinunt. Palmae etiam manuum ejus abscissae sunt, quia idolis vanis sacrificia nusquam offeruntur. Et quia a cunctis fidelibus ejus deformitas ubique conspicitur, truncus Dagon in loco suo remansisse me-

moratur. Caput vero et manus abscissae, et super limen positae memorantur: quia profecto quisquis ad veram fidem ingreditur, principia diabolicae suasionis repellere, atque universis ejusdem Satanae operibus renuntiare praecipitur. Posita ergo haec sunt in limine, ut ab introeuntibus conculcentur: quia vere fidelis esse non poterit, qui et pravis maligni spiritus consiliis adversari, atque iniquis operibus, non proponit. Nam qui Dagon caput atterere, et manus vitat, etsi fidelium numero contineri videtur, idololatra quodam modo esse convincitur. In oblectatione etenim daemonum non solum exteriora sacrificia, sed etiam iniqua desideria ab eorum cultoribus offeruntur. Qui ergo in verae fidei cognitione receptus est, et ab immundis desideriis et pravis operibus non remotus, quia Dagon collidere caput et manus despicit, maligno spiritui, quem in oblatione caerimoniarum despicit, per internae concupiscentiae, et exterioris vitae immunditiam, oblationem facit. Quare et subditur:

(Vers. 5.) Propter hoc non calcant sacerdotes Dagon super limen usque in hodiernum diem.

4. Sacerdotes quippe Dagon se esse insinuant, qui super limen non calcant. Quibus in verbis caute inspiciendum est, quia non dixit, limen, sed super limen, ut caput et manus Dagon calcanda esse doceantur, quae super limen abscissa esse referuntur. Idcirco autem sacerdotes super limen non calcant, quia abscissas ejus manus et caput pede conterere vitant. Sacerdotes namque Dagon usque in hodiernum diem remanent: quia qui per immunda desideria antiquo hosti sacrificent, ad-

huc sunt. Qui profecto super templi limen calcare refugiunt: quia nec immundis suggestionibus, nec malis operibus resistunt. Dagon itaque sacerdotes sunt, quia etsi manufactis se idolis non humiliant, concupiscentiarum tamen simulacris per nefaria opera se incurvant. Sequitur:

(Vers. 6.) Aggravata est manus Domini super Azotios.

5. Manus Domini est virtus divinae potestatis. Et quia in Azotiis primordia gentilitatis designata sunt, quid est quod manus Domini super Azotios aggravata perhibetur? Sed manum super Azotum aggravavit, cum Gentilium corda virtute suae potentiae ad conversionem movit. Nam dum per internam aspirationem eis vim aeternae mortis innotuit, de perpetratis iniquitatibus, Gentium mentes mirabili terrore percussit. Quia ergo dum manus Domini aggravata dicitur, interfici Azotii perhibentur, gravedo haec manus accipitur in multiplicatione conversorum. Nam mori Gentilibus fuit, ab infidelitate separari. Manu quoque Domini occidi, est eamdem verae fidei cognitionem, non ministerio hominum, sed divina virtute, promereri. Levis itaque erat manus Domini super Azotum, cum adhuc per paucos ministros fidei pauci errorem desererent gentilitatis. Unde et quasi de aggravatione manus orare verbi ministros Dominus admonet, dicens: Messis quidem multa est, operarii autem pauci: rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam (Matth. IX, 38). Quasi aliter dicat: Qui per paucos ministros, velut levi manu paucos ab infidelitate separat, rogate ut ministros multiplicet, ut quasi

in conversorum multitudine manum gravet. Sed et modus interfectionis exponitur: quia quisquis mori hac interfectione dicitur, dum ad purgandum ventrem exiret, in secretiori parte natium morderi a muribus perhibetur. Ad litteram una percussio hic ostenditur, sed in typica expositione geminatur. Nam per litterae significationem, et gravationem manus Domini, et murium morsus ad ejusdem mortis effectum pertinet: quia ad hoc dicitur manus Domini super Azotios aggravari quod per murium morsus interfici.

6. Quia vero per spiritalem significationem duas mortes agnovimus: unam videlicet qua peccatores justitiae peccando moriuntur, alteram qua justi a peccatis in quibus vixerant poenitendo se erigunt; unam quae ad humana corda, diabolo suadente, ingreditur, alteram quam omnipotentis Dei virtus operatur: necesse est ergo ut utramque mortem in hoc loco spiritualiter attendamus. Mors quidem, qua peccatores a peccatis poenitendo resurgunt, designatur, quia dicit: Aggravata est super Azotios manus Domini. Illa autem mors qua Gentiles se immunditiae et iniquitati servos exhibuerunt, designatur, cum morderi a muribus, et interfici, dicuntur. Mus quippe immundum est animal, et per Legem edi prohibitum (Levit. XI, 29). Quid ergo per mures, nisi daemonia designantur? Et quid est morderi a muribus, nisi peccati poena lacerari? Sed mordebantur a muribus, cum ad purgandum ventrem egrediebantur. Quid est ergo purgare ventrem, nisi expletione peccati, miserae famae fetorem proferre? Qui ergo ad purgandum ventrem egre-

ditur, murium morsu perimitur: quia qui peccando ad aliorum notitiam per exemplum pravitatis extenditur, ad aeternam quoque mortem gravi daemonum obligatione retinetur. In secretiori enim parte natium percussi perhibentur: quia peccator quisque ex ea parte vulnus accipit animae quam incurvat ad peccati delectationem. Cum ergo manus Domini super Azotum aggravatur, a muribus percussus asseritur: quia praedicantibus aeternae vitae doctoribus, dum ab infidelitate Gentiles conversi sunt, qua peccatorum morte, suasione daemonum, obligati essent, cognoverunt. Morderi igitur Azotiis post aggravatam manum Domini, est post verae fidei cognitionem, daemonibus non subjici, sed quibus se peccati fetoribus poenae mortis obtulerant, per fidei illuminationem intueri. Quasi enim tunc morsi sunt, quando peccatorum suorum morsus agnoverunt. Sequitur:

(Vers. 7.) Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei apud nos, quoniam dura est manus ejus super nos, et super Dagon deum nostrum.

(Vers. 8.) Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum, responderuntque Gethaei: Circumducatur arca Dei.

8. Quia satrapas Philisthinorum congregaverunt dicitur, quare autem congregaverunt non dicitur. Sed quia respondisse satrapae dicuntur, et circumducendae arcae consilium tribuisse, quia ad tribuendum pro eadem arca consilium vocati essent aperte cognoscitur. Qui ergo sunt satrapae Philisthinorum, nisi electi praedicatores

Gentilium? Satrapae quidem principes dicuntur. De quibus profecto principibus per Psalmistam dicitur: Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham (Psal. XLVI, 10). Populorum namque appellatione Gentes designantur. Qui ergo populorum nomen et principum posuit, nimirum eos, de quibus loquitur, Philisthinorum satrapas designavit. Qui certe populorum principes cum Abraham Deo convenerunt, quando ad salutem convertendarum Gentium, hoc praedicatores sonuerunt verbo, quod omnipotens Deus interno eis aspirabat desiderio. Quasi enim in auditorum Gentilium cordibus mira erat convenientia Dei et principum, cum simul et a sanctis praedicatoribus rationem rectae praedicationis acciperent, atque a Domino fructum bonae voluntatis. Et quia adversarii esse cognoscuntur, qui dixerant: non maneat arca Dei apud nos: quomodo principes mittentes congregant? Sed mittere, et principes congregare, est sanctorum praedicatorum mentes ad praedicationis instantiam provocare: quia illic erat attentius praedicandum, ubi Gentilium corda in errore profundius mergebantur. Hinc est quod egregius doctor nobiliorem de indomitis hostibus se elegisse victoriam gloriatur, dicens: Ab Jerusalem usque Illyricum per circuitum replevi Evangelium Christi: sic autem hoc praedicavi Evangelium, non ubi de eo annuntiatum fuerat, ne super alienum fundamentum aedificarem (Rom. XV, 19, 20). Provocati ergo sunt principes non desiderio, sed errore infidelium, cum inde Deo lucrum majus facere arbitrati sunt, unde caligo errorum per flatum superbiae subli-

mius ferebatur. Quare et sanctae praedicationis instantia designatur, cum subditur: Responderuntque Gethaei: Circumducatur arca Dei.

(Vers. 9.) Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magnae nimis, et percutiebat viros uniuscujusque urbis a parvo usque ad majorem, et computrescebant prominentes extales eorum.

9. Arca quippe circumducitur, cum mysteria fidei palam et sine timore praedicantur. Et quia inter initia fidei innumeri convertebantur, interfectio magna nimis per civitates singulas facta perhibetur. Item quia non solum simplices, sed sapientes conversi sunt: eadem interfectio a parvo usque ad majorem facta asseritur. Sed per eamdem percussionem computrescere extales referuntur. Extales quippe putrescere, est peccati meatus ab effusione consueti fetoris penitus interire. Bene namque percussus est, cujus prominentes extales computrescunt: quia nimirum nonnulli sunt, qui post munditiam conversionis, pristina involvuntur sorde flagitii. Horum profecto prominentes extales minime computrescunt: quia ad consuetum peccatorum fluxum per iniqua opera recurvantur. Hos nimirum ab imperfecta percussione male sanos ille redarguit, qui ad fetores pristinos devolutos insinuat, Canis reversus ad vomitum, et sus lota in volutabro luti (Prov. XXVI, 11; II Petr. II, 22). Quasi enim ad computrescendum extales percutiebat ille, qui verbi gladium ingerens, ait: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus (Rom. VI, 12).

10. Potest autem per hoc, quod Azotii dicunt: Non maneat arca apud nos, eorum, qui de eisdem Gentibus et verbum fidei audierunt, et ad aeternam vitam minime praedestinati credere noluerunt, perversitas designari. Circumducere ergo arcam Dei satrapis fuit, sanctis praedicatoribus ejus verbum veritatis subtrahere, atque illis, qui digni erant, mysteria fidei revelare. Circumducta ergo est arca: quia fidei nostrae sacramenta ab aliorum notitia sublata sunt, atque aliis revelata. Unde et cum circumduceretur, interfectio magna nimis per singulas civitates fieri perhibetur: quia ubicunque verbum ducebant fidei, gratia multiplicabatur conversionis. Et quia ubicunque praedicantant, inter eos qui credebant erant qui praedestinati ad aeternam vitam non erant, sequitur:

(Vers. 10, 11.) Miserunt arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitae, dicentes: Miserunt ad nos arcam Dei, ut interficiat nos et populum nostrum. Miserunt ergo et congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum, qui dixerunt: Dimittite arcam Domini in locum suum.

11. Satrapae, ut diximus, sancti praedicatores intelliguntur. Accaronitae, qui interpretantur steriles, Gentiles designant inconvertibiles. Qui nimirum praedicatores dimittendae arcae consilium tribuerunt, ut si salutem suam de divina praedicatione recusarent, fidelibus ad aeternam patriam cum sacramentis fidei tendentibus, non obsisterent. Locus namque arcae, divinorum videlicet sacramentorum ibi esse cognoscitur, ubi quidquid de omnipotente Deo nunc per Scrip-

turarum mysterium dicitur, aperta postmodum nobis cognitione revelatur. Proprium quippe arcae locum cognoverat, qui dicebat: Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam, sicut et cognitus sum (I Cor. XIII, 12). Consilium itaque satraparum fuit, ut in locum suum reverti arcam Dei permitterent: ut videlicet, qui de verbi praedicatione nullum fidei fructum ferebant, eam saltem illis dimitterent, qui ex ea fructum sibi in aeternitate praepararent. Bene igitur, qui remittendae arcae consilium accipiunt, Accaronitae nominantur. Accaronitae quippe interpretantur steriles. Quia enim de audita fidei veritate, nullum credulitatis, aut boni operis fructum dederant, steriles erant. Tollendae ergo arcae principes consilium praebuerunt, sed a sterilibus; ut videlicet verbi Dei semen, quod in pessima terra germinare non poterat, terrae optimae servaretur, quae de hoc labore hiemis, in perenni vita fructum centesimum proferret aestatis. Et causam protinus relaxandae arcae ostendunt, cum praedicatores subdunt:

(Vers. 11.) Ne interficiat nos cum populo nostro.

12. Accaronitae clamaverunt: Miserunt arcam Dei ad nos, ut interficiat nos et populum nostrum. Satrapae consilium tribuunt, dicentes: Dimittite arcam Dei Israel, ut non interficiat nos cum populo nostro. Quis est populus, de quo satrapae, id est principes, dicunt: ut non interficiat nos cum populo nostro? Quis est populus, nisi populus Christianus? Dicunt ergo principes,

Dimittite arcam Dei Israel, ut revertatur in locum suum. Quasi dicat hoc: Unde vos mori pertimescitis, nobis ad aeternae vitae meritum excercere non prohibeatis. Sed quod addunt: Ut non interficiat nos cum populo nostro, Gentilium quidem reproborum corda in errore suo per hanc responsionem confunduntur, dum inde se isti affirmarent mortem evadere, unde illi trepidarent mori. Arcam quoque Dei sancti praedicatores auferunt: quia dum contemptoribus spiritalia panduntur, ad damnationem indiscreti praedicatoris agitur, si eadem divina mysteria, non imitanda perfidis, sed irridenda, et concludenda deserantur. Nam quasi transferendae arcae non tam satrapae, quam satraparum Dominus praeceptum ponebat, dicens: Nolite sanctum dare canibus, neque ponatis margaritas ante porcos, ne conversi conculcent eas pedibus suis (Matth. VII, 6). Hinc iterum dicit: Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam (Matth. X, 23). Arcam itaque, ne moriantur, auferunt: quia contemptoribus idcirco spiritualia abscondunt, ne de eorum contemptu ii qui temere ea proferunt, ex indiscretione puniantur. Sed quia Accaronitis arca praecipitur dimitti, hoc profecto insinuat, quod praemisi: quia tempore persecutionis sanctorum praedicatorum exhortatio facta est, ut ipsi crederent; aliquando autem, ut si ipsi vitae verbum non reciperent, illud recipientibus non obstarent: et si ipsi tormentorum metu, salutis viam non arriperent, eis impedimento non essent, qui ad regna coelestia festinare nec minis, nec poenis destitissent. Sequitur:

(Vers. 12.) Fiebat enim timor mortis in singulis urbibus, et gravissima valde manus Domini.

(Vers. 12.) Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: et ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in coelum.

13. De natium quidem percussione, quia superius diximus, dicendum hic non esset, si hic aliud quam ibi nequaquam diceretur. Quid est ergo, quod dicit: Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur? Numquid vero ii, qui mortui fuerant, morderi iterum pro arcae poena debuerunt? Sed et cum percussorum clamor in coelum ascendisse dicitur, satis ostendi poterat, quia de vivis, et non de mortuis diceretur. Neque enim in coelum ascendere clamor poterat virorum mortuorum. Sed quia percussionem natium superius retulimus ad cognitionem peccatorum, sunt profecto viri, qui non sunt mortui. Viri quippe sunt, qui pro aeterna vita quam appetunt, agere fortia decreverunt. Sed viri adhuc non sunt mortui, qui agere magna deliberant, et tamen ad dolorem compunctionis mala praeterita nequaquam pensant. Mordentur ergo a muribus, ut moriantur: quia in quibus nequiter ceciderunt, recolunt, et pro praeteritis actibus se promereri aeternae vitae amissionem credunt. Quia ergo viri sunt, de Dei misericordia non desperant: et quia mordentur, ut moriantur, de eo quod magni esse incipiunt, se non exaltant.

14. Quorum profecto clamor in coelum ascendit quia omnipotens Deus conversorum gemitus clementer accipit. Et quia in tempore conversio-

nis Gentium magnus erat ad fidem concursus, non ab aliqua una, sed a pluribus civitatibus clamor ascendisse perhibetur. Unde et in persona universalis Ecclesiae propheta deprecatur, dicens: Intende orationi meae, a finibus terrae ad te clamavi (Psal. LX, 2, 3). Et in coelum ascendisse clamorem a finibus terrae clamantis ostendens, ait: Exaudivit de templo sancto suo vocem meam, et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus (Psal. XVII, 7). Cum ergo unaquaeque civitas in coelum clamasse dicitur, universalis poenitentia conversionis commendatur.

14. Quorum profecto clamor in coelum ascendit quia omnipotens Deus conversorum gemitus clementer accipit. Et quia in tempore conversionis Gentium magnus erat ad fidem concursus, non ab aliqua una, sed a pluribus civitatibus clamor ascendisse perhibetur. Unde et in persona universalis Ecclesiae propheta deprecatur, dicens: Intende orationi meae, a finibus terrae ad te clamavi (Psal. LX, 2, 3). Et in coelum ascendisse clamorem a finibus terrae clamantis ostendens, ait: Exaudivit de templo sancto suo vocem meam, et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus (Psal. XVII, 7). Cum ergo unaquaeque civitas in coelum clamasse dicitur, universalis poenitentia conversionis commendatur. Quod si percussio ad conversionem, clamor autem refertur ad divinae laudis devotionem; hoc profecto in mysteriis Scripturarum legimus, quod videmus. In Dei namque omnipotentis laudibus unaquaeque civitas clamat: quia Redemptoris praeconia orbis universus nequaquam tacet; quam non ab-

sconse praedicat, sed ineffabilis laetitiae jubilatione collaudat. Quid enim aliud, quam universas civitates ad clamorem cohortabatur, qui dicebat: Omnes Gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis, quoniam Deus summus et terribilis, et rex magnus super omnes deos (Psal. XLVI, 2, 3). Hinc iterum admonens, ait: Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in laetitia (Psal XCIX, 2). Hinc rursum, tam plagam mordentium murium, quam clamorem civitatum exprimit, dicens: Commoveatur a facie ejus universa terra, dicite in Gentibus, quia Dominus regnavit (Psal. XCV, 9, 10). Praemiserat enim: Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra (Ibid. 1). Commotio quippe terrae pertinet ad dolorem poenitentiae: cantare Domino, sive annuntiare in Gentibus quia Dominus regnavit, ad studium praedicationis, et ad devotionem divinae laudis. Uniuscujusque civitatis clamor in coelum ascendit: quia in universo orbe tam praedicationis veritas, quam devotionum laudes a fidelibus sanctae Ecclesiae declamatur.

CAPUT IV.

(I Reg. VI, 1.) Fuit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus.

1. Quid septem menses isti, nisi totam vitae praesentis prolixitatem designant? Quanquam Azotii et Accaronitae clamarent, Circumducatur arca Dei Israel, et non maneat arca Dei apud nos: veritate tamen sanctae historiae dicitur, quod in typo sanctae Ecclesiae cognoscamus, quia in regione Philisthinorum arca Dei septem mensibus

fuit. Non ergo malorum et impiorum hominum voluntas, sed Dei dispensatio in salute Gentilium adimpleta est. Jam quidem de gentilitate sublati sunt impii, jam mortui sunt, qui Christi confessores persequebantur, et tamen arca Dei a Philisthinorum regione non tollitur: quia divina sacramenta apud Gentes, sancti Spiritus poculo debriatas, per studiosam sollicitudinem reservantur. Bene autem dicitur septem mensibus, quia sanctarum Scripturarum mysteria usque in mundi finem cum Christi fidelibus perdurabunt. Sed quisquis ejusdem sanctae Scripturae mysteria per gratiam intimae charitatis apprehendit, non de loco, in quo temporaliter arca dimittitur, sed de eo, in quo aeternaliter sistitur, sollicitus fuit. Quare et subditur:

(Vers. 2.) Et vocaverunt Philisthaei sacerdotes, et divinos dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis. Et quomodo remittamus eam in locum suum.

3. Quidnam est arca vacua, nisi divina scientia sine bona operatione? Vacuam namque arcam remittere, est de cognitione spiritualium sacramentorum fructum boni operis nullum ferre. Vacua ergo arca remittitur, cum mens ad fidem venientis, ad aeternam Dei contemplationem jam transire desiderat, et tamen in hac vita bonis operibus insudare nequaquam curat. Praedicatorum ergo voce praecipitur, ut arca cum dimittitur, vacua non relaxetur, ut, si bona opera, quisquis fidelis est, non multiplicat, ad aeternam Dei omnipotentis cognitionem, quod transiturus sit, confidere non praesumat.Â 145Â

Vacua autem arca non dimittitur, si illud ei pro peccato redditur, quod debetur. Quid est quod pro peccato debetur arcae, nisi afflictio devotae poenitentiae? Quo in loco notandumÂ Â est, quia eis loquitur qui a muribus morsi sunt. Qui enim sunt morsi a muribus, nisi qui in fidei catholicae illuminatione positi, ante ejusdem fidei cognitionem, sive post, prava egisse se recolunt? Nam qui ante gratiam regenerationis nulla crimina admisit, et regenerationis donum digna conversatione retinuit, arcae quidem debet, sed ei pro peccato non debet. Cognitione quidem divini eloquii, boni operis reddere fructum cogitur, sed ad poenitentiae satisfactionem ex scelerum, quae respuit, debito non urgetur. Qui ergo mordentur adhuc, debitum arcae pro peccato reddant; ut pro criminum memoria, humilem poenitentiae oblationem omnipotenti Deo restituant. Et tunc quidem curantur; quia tum conscientiae vulnus obducitur, cum afflicta mens perÂ Â poenitentiam ad sperandae veniae securitatem relevatur. Tunc etiam sciunt, quare manus Domini non recedat ab eis: quia tunc utilitatem compunctionis, seu afflictae carnis bonum intelligunt, cum de fiducia divinae indulgentiae ineffabiliter laetantur. Quid est enim dolor poenitentiae, nisi plagae molestia ex daemonum percussione? Nam quasi in dolore plagae adhuc acriter pungentis suspirabat conversus ille, cum diceret:Â Conversus sum in aerumna mea, dum configitur spinaÂ (Psal. XXXI, 4). Quid enim aerumna, nisi afflictionem insinuat poenitentiae? Sed in eadem aerumna conversum se asserit, dum spinae confixuram

sentit. Quasi dicat: Dum recordatione flagitii mordeor, arcae debitum reddere non desisto. Spina quippeÂ Â configitur, dum per omnipotentis Dei dispensationem, ad lacrymas conversorum anima criminum recordatione inflammatur. Et arcae debitum solvitur, quando jam pro qualitate criminis, mensura extenditur lamentationis: cum post diuturnas lacrymas afflictae diu menti, interni solatii lux infunditur, atque a percussionis intimae pondere divino dono levigatur: cum jam purgatae menti per gratiam suae inspirationis omnipotens Deus appropiat, atque ex fiducia consecutae indulgentiae eam exhilarat, quam ei ex praesentiae suae gratia subministrat. Quasi enim de percussione tunc sanatur, cum per refusae indulgentiae: gratiam magnitudo doloris de poenitentis afflicta mente removetur.

4. Unde et is, qui in aerumna convertebatur, dumÂ Â configeretur spina, in eodem psalmo omnipotentem Deum curationis suae auctorem laetanter alloquitur, dicens:Â Tu es mihi refugium a pressura, quae circumdedit me, exsultatio meaÂ (Psalm. XXXI, 7). Pressuram quippe vocat gravissimam valde manum Domini. De qua percussione gravissimae manus etiam Paulus loquitur, dicens:Â Ipse enim spiritus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibusÂ (Rom. VIII, 26). Qui ergo a pressura invenisse Domini refugium, et exsultationem insinuat, ab interni doloris percussione, gaudio divinae indulgentiae curatum se esse manifestat. Hinc item dolens adhuc confitetur, dicens:Â Tibi soli peccavi, et malum coram te feciÂ (Psal. L, 6). Sed quia de cu-

ratione praesumit, insinuans, ait:Â Auditui meo dabis gaudium et laetitiam, et exsultabunt ossa humiliataÂ Â (Ibid., 7). Debitum ergo arcae redditur pro peccato, cum peccatores ex Scripturae sacrae cognitione affliguntur, et cruciatu tergere culpas satagunt, quas carnis delectatione traxerunt. Curantur autem, quando jam expleta mensura afflictionis, ad fiduciam divinae indulgentiaeÂ 146Â per auxilium relevantur interni solatii. Unde et Psalmista loquitur, dicens:Â Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensuraÂ (Psal. LXXIX, 6). Lacrymarum quippe potus ad mensuram dat: quia profecto peccator, etsi ex interna Dei aspiratione pro culpa compungitur, ex eadem compunctionis afflictione eodem consolante relevatur. Unde et per Moysen Dominus dicit:Â Ego occidam, et ego vivere faciam: percutiam, et ego sanaboÂ (Deut. XXXII, 39). Percutit namque, etÂ Â sanat: quia quos per compunctionem sauciat, per indulgentiae securitatem curat. Bene itaque curatis jam dicitur:Â Et scietis, quare manus ejus non recedat a vobis. Nam antequam curet, quare manus Domini ab eis non recedat, scire non possunt: quia tunc poenitentiae bonum intelligunt, cum in purificato jam corde sancti Spiritus gratiam recognoscunt, et divinae indulgentiae dona concupiscunt, de quibus ineffabili exsultatione gratulantur. Nam curantis jam manus Domini causam, qua ab afflictione non recesserat, eos scisse conspexerat, qui percussorum exsultationes exprimit, Deo loquens et dicens:Â Repleti sumus mane misericordia tua, exsultavimus et delectati sumus pro diebus,

quibus nos humiliasti, annisÂ Â quibus vidimus malaÂ (Psal. LXXXIX, 14, 15). Velut enim in nocte poenitentiae luctum exceperant, qui mane, videlicet divinae dignationis apparente claritate, se repletos misericordia congaudebant, qui se delectatos pro diebus, in quibus humiliati fuerant, asserunt: per donum curationis, gravitatem manus Domini, quare ab eis non recesserat, scire demonstrantur. Sed quia a principibus adhuc per consilium dicitur, ut quod debetur pro peccato arcae reddatur; et quid sit illud quod debetur, non exponitur, adjunctum est:

(Vers. 4, 5.)Â Qui respondentes dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus? Responderunt illi: Juxta numerum provinciarum Philisthiim quinque anos aureos facietis, et quinque mures: quia plaga una fuitÂ Â vobis et satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, et similitudines murium, qui demoliti sunt terram, et dabitis Deo Israel gloriam, si forte relevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra.

5. Quid est, quod quinque anorum similitudines, et totidem similitudines murium, juxta provinciarum numerum, fieri jubentur, et sic arcae debitum solvitur? Haec profecto, si more Judaico secundum litterae vilitatem pensantur, non solum despicienda sunt, sed nec auditu digna. Quae profecto digne accipit, qui quo viliora per litterae sonum audit, eo ea per spiritalem significationem utiliora esse intelligit. Nam sanctus Spiritus, quo inspirante tota haec sacra historia scribitur, nunquam tam vilia promeret, si inÂ Â hujus vili-

tatis arcano magna quaedam, et pretiosa valde mysteria non signaret. Unde doctor egregius fatetur, dicens:Â Omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem propter nos, in quos fines saeculorum deveneruntÂ (I Cor. X, 11). Eo igitur per spiritum altius requirenda sunt, quo in exposita velut carne litterae vile cernitur quod loquuntur. Quae ergo sunt anorum similitudines, quae murium imagines? Et quia haec tam ad tentantia daemonia, quam ad membra peccatorum fetoribus exposita, superius retulimus, similitudines anorum et murium, qua significatione deaurantur? Sed profecto tunc arcae debitum pro peccato bene solvitur, si anorum et murium similitudines ex auro fabricentur.

In ani quippe similitudine emittendiÂ 147Â fetoris membrum cernitur:Â Â et tamen, quia similitudo, non veritas est, fetore jam nullo maculatur. And because it is made of gold, this indeed insinuates: that the appearance of deformity is changed from the splendor of beauty. Peccator ergo conversus ani similitudinem facit, cum quibus peccati fetoribus membra sua deposuerat, ad memoriam ducit. Ani ergo similitudinem fabricare, est membrorum suorum nuper peccantium turpitudinem poenitenti corde recolere. Non itaque anum, sed ani similitudinem fabricat, qui et a peccati fetoribus membra abluit, et eadem membra, quibus peccatis subdiderit, recolere non omittit. And indeed, the likeness of the anus is seen to be made from gold, because the foulnesses of sins are worn away unto the price of eternal salvation. Vel fortasseÂ Â memorando

similitudines anorum fiunt, flendo deaurantur: quia et recolendo, quae fecimus, fingimus: et dum commissa attentius lugemus, in justitiae splendorem membra deauramus. Anorum ergo similitudo, non veritas cernitur, quia tunc peccator suae deformitatis ignominiam respicit, cum prava opera non solum committendo non exercet, sed etiam in praeterito se commisisse vehementer dolet. Quinque autem ani fieri jubentur, quia universalis omnium Gentilium satisfactio imperatur. Unde et caute notatum est:Â Juxta numerum provinciarum Philisthiim. Quare enim quinque sunt Philisthinorum provinciae, nisi quia carnalis vita Gentilium designatur? Quia enim quinque sensus corporis non ad laudem Creatoris, sed ad carnalem vitam contulit, per quinariumÂ Â numerum Philisthinorum provinciae exprimuntur. Quinque anos aureos praecipiuntur ut faciant, ut de omnibus compungantur sensibus: et quia omnes peccaverunt, ideo ad supernae vitae claritatem membra omnia redigant, quae per oblectamenta carnis omnimoda polluerunt sorde flagitii. In auro quippe supernae conversationis fulgor ostenditur, quia per Joannem de superna civitate dicitur:Â Ipsa vero civitas aurum munaum, similis vitro mundoÂ (Apoc. XXI, 18). Membra igitur deaurantur, cum corpus terrena et coenosa concupiscentiarum foeditate deforme, in splendorem commutatur aeternae vitae: cum videlicet per sanctae conversationis pulchritudinem radiat, quod in appetitu mundanae delectationis peccatorum fetore sordebat. Ad istam namque deaurationem beatus Paulus auditores

suos admonebat, dicens:Â SicutÂ Â exhibuistis membra vestra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem, ita exhibeatis membra vestra servire justitiae in sanctificationemÂ (Rom. VI, 19). Et quasi ad anorum similitudines eos respicere compellens, intulit, dicens:Â Quem ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Anorum ergo similitudines ad ruborem fiunt: quia profecto foeditatis nostrae maculas ad memoriam ducimus, ut de eisdem maculis confundamur. But they are gilded for security: because surely while we cover our deformity with the clarity of supernal life, we await the discussion of the divine examination with a certain security.

6. Mures etiam, qui terram demoliti sunt, de auroÂ Â fieri jubentur: quia et immundi spiritus, qui carni nostrae corruptionis oblectamenta suggerunt, ad justificationem nostram memorantur. Quid est enim similitudines murium facere, nisi eas quas de nobis maligni spiritus habuerunt victorias, memorari? Sed murium quoque similitudines deaurantur, cum nos eorum elisos viribus suspiramus. Nam dum ipsorum nos fraudibus victos plangimus,Â 148Â similitudines profecto murium aureas tenemus, dum praeterita consilia daemonum non habemus in blandimento operis, sed in contemptu reprobationis. Ex auro itaque similitudines murium fiunt, quia praeteritae fraudes daemonum ad fulgorem nobis bonae vitae proficiunt. Tanto enim humiliores jam sumus, quanto membra nostra perÂ Â supernae conversationis fulgorem radiant; et ipsi qui jam Dei om-

nipotentis auxilio fortia agimus, immundorum spirituum prostratos fuisse fraudibus nosmetipsos videmus. Quod profecto consilium, quia pluribus tribuunt, ejusdem quoque rationem ostendunt, quia dicunt:Â Quia plaga una fuit vobis et satrapis vestris. Quasi aperte dicant: Quia omnes peccato subditi fuistis, necesse est ut ad melioris vitae studium corda pariter praeparetis.

Unde et Paulus dicit:Â Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsiusÂ (Rom. III, 23).

7. Et ut attentius meliorandae vitae propositum commendent, inculcando repetunt, dicentes:Â Facietis similitudines anorum vestrorum, et murium, qui demoliti sunt terram, et dabitis Deo Israel gloriam, si forteÂ Â relevet manum suam a vobis, a diis vestris, et a terra vestra. Eis, quae praedictae sunt, similitudinibus factis, Deo gloriam dare, est de studio boni operis, et de aestimatione humilitatis, in semetipso inaniter non gloriari; sed Dei omnipotentis laudibus omne quod agitur impendere. Et quia dicunt:Â Si forte relevet manum suam a vobisÂ (I Reg. VI, 5): quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, nisi quia difficilis ostenditur reconciliatio criminosorum? Unde et per Jonam dicitur:Â Quis scit, si convertatur, et ignoscat DeusÂ (Jonae III, 2)? Quia ergo, si forte relevet manum, dicitur, commoveri ad poenitentiae lacrymas cum magna fortitudine debemus: quia etsi hi qui poenitentiam austeram faciunt, vix fiduciam salutis inveniunt, negligentes salvi fieri quando possunt? QuaeÂ Â profecto reconciliationis difficultas si in

poenitentium aestimatione tenetur, apud omnipotentem Deum nequaquam invenitur: quia et dum Ninivitae velut pro difficili reconciliatione gravi poenitentia se dejiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt. Et cum prophetae Joelis voce acri se Deo populus lamento prostraret, egit profecto, ut qui videbatur ad placandum difficilis, ejus iram levigaret. Nam statim in eo scriptum est:Â Zelatus est Dominus terram suam, et pepercit populo suoÂ (Joel II, 18). Manus itaque relevatur, cum mens in poenitentia valide compuncta ad consecutae misericordiae donum, divina aspiratione sustollitur. Et quia, ut dixi, in initio nascentis Ecclesiae, sicut generalis peccatorum conversio, ita et generalis erat reconciliatio conversorum: manus Dei,Â Â quae relevanda asseritur, et ab auditoribus, et a diis eorum, et a terra relevanda perhibetur. Per deos namque sublimes et sapientes viri designantur. Nam et ad Moysen Dominus dicit:Â Posui te in deum PharaonisÂ (Exod. VII, 1). Et in Legis etiam mandato praecipitur:Â Diis non detrahesÂ (Exod. XXII, 28). Per terram vero, simplicium vita exprimitur: quia dum praedicationem superiorum, velut coeli pluviam in se cadentem, recipiunt, de irrigatione verbi fructum proferunt bonae operationis. A diis ergo, et a terra manus Domini relevatur, cum tam sapientes, quam simplices ad certitudinem divinae indulgentiae aut occulto et spiritali solatio, aut praedicatorum judicio reducuntur, Unde et is, qui paulo superius deaurari membra monuerat,Â Â dicens:Â Exhibete membra vestra servire justitiae in sanctificationem.Â (Rom. VI,

19), quasi relevatae manusÂ 149Â Domini judicium proferens, ait:Â Nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternamÂ (Ibid., 22). Hinc iterum conversis a nequioris vitae deformitate, integrum auri fulgorem mirabatur, dicens:Â Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in DominoÂ (Eph. V, 8). Hinc idem suos collaudans, ait:Â In medio nationis pravae et perversae, in quibus lucetis, quasi luminaria in mundoÂ (Phil. II, 15). Factis igitur ex auro similitudinibus anorum et murium, et data Deo gloria, manus Domini relevatur: quia post poenitentiae luctum, post meliorationem vitae, et aestimationis humilitatem, ad plenamÂ Â omnipotentis Deo misericordiam peccatores reducuntur. Et quia ista omnia adhuc per consilium praecipiuntur; praedicatorum vero consilium alii devote perficiunt, alii vero contemnunt, qui de bonae vitae splendore bonos laudibus efferunt, contra superbos per invectionem increpationis accenduntur. Nam sequitur: (Vers. 6.)Â Quare aggravatis corda vestra, sicut Aegyptus, et Pharao?

8. Cor namque, ut Aegyptus et Pharao, aggravat, qui jam cognitione sacri eloquii, vulnera peccatorum suorum intelligit, et tamen per meliorationem vitae, per amaritudinem poenitentiae, ad vera futurae vitae gaudia animum non intendit. Bene ergo Aegyptiis in gravitate cordis similatur. Aegyptus quippe tenebrae dicitur. Quid ergo Aegypti nomine accipitur, nisi a coelorum sedibus angelorum lapsa multitudo? Et quid in Pharaone Aegypti rege, nisi ipse tenebrarum auctor diabo-

lus designatur? Bene ergo dissimulatores poenitentiae, Aegypto et Pharaoni in cordis aggravatione similantur. Reprobi quippe angeli semel a coelestibus lapsi, sicut amorem amissae beatitudinis non recipiunt, ita et poenitentiam agere de perpetrata superbia nunquam possunt. Dum ergo sancti praedicatores contra impudentes peccatores per acutam increpationem se invehunt, Aegypti et Pharaonis similitudinem ad medium ducunt; ut auditores eorum tanto facilius ad satisfactionem proruant, quanto per id, quod poenitentiam nolunt agere, damnatis angelis se esse similes non ignorant. Unde et instanter ad studium adimplendi consilii eos cogunt, dum subinferentes dicunt:

(Vers. 7-9.) Accipite ergo, et facite plaustrum novum unum, et duas vaccas fetas, quibus non est impositum jugum, jungite ad plaustrum, et claudite vitulos earum domi: tolletisque arcam Domini, et ponetis eam in plaustrum, et vasa aurea, quae exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capsella ad latus ejus, et dimittite eam, ut vadat. Et aspicietis: et si quidem per viam confinium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit vobis grande malum hoc. Si autem minime, scietis quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

9. Quid enim plaustri nomine, nisi aut universa simul sancta Ecclesia, aut unaquaeque cujusque fidelis anima designatur? Cujus profecto plaustri rotae sunt utrumque Testamentum. Nam dum sancta Ecclesia, vel electa quaelibet mens per vetus et novum Testamentum instruc-

ta, ad aeternam vitam innititur, quasi sublimibus praelatis rotis, ad propositum locum per altum fertur. Sed plaustrum fieri novum praecipitur, ut videlicet, qui ad aeterna gaudia pervenire desiderat, per praeceptum dilectionis novi hominis splendore vestiatur. Hoc quippe plaustrum innovari praecipiebat Dominus, 150 dicens: Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos (Joan. XV, 12). Hinc Paulus praecipit, dicens: Renovamini spiritu mentis vestrae, et induimini novum hominem, qui secundum Deum creatus est (Ephes. IV, 23). Hinc Romanos alloquens, ait: Non in comessationibus et ebrietatibus, non in contentione et aemulatione, non in cubilibus et impudicitiis, sed induimini Dominum Jesum Christum (Rom. XIII, 13). Plaustrum igitur novum facit, qui et utrumque Testamentum recte intelligit, et splendore sanctae conversationis indutus, ad superna sese desideria extendit.

10. Possunt quoque rotae, quibus hoc plaustrum graditur, electi cujusque geminum desiderium designare: quia quisquis jam, opitulante Deo, praesentem vitam in aerumnam peregrinationis tenet, ad futuram beatitudinem idcirco pervenire desiderat; ut impassibilis et immortalis fiat: ut videlicet per unum, eam quam horret, miseriam deserat; per aliud, eam, quam promeretur, beatitudinem nunquam perdat. Vaccae autem sunt sancti praedicatores. Qui quia et gemino praecepto charitatis insignes sunt, et in nova conversatione conversorum animas gignunt, recte tam binario numero, quam feminino genere

designantur. Vituli autem sunt desideria terrena. Cum ergo vaccae plaustrum trahunt, domi vitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad supernam patriam ducatum praebent, ea desideria quae eis reprobam vitam suggerunt, prodire ad effectum prohibent. Claudunt quippe vitulos, cum jam superba desideria in ipso suggestionis initio, intra conscientiam conterunt, et proficere ea ad effectum operis non permittunt. Unde et vaccae, quibus non est jugum impositum, ad trahendum plaustrum exquiri perhibentur: quia praedicatores electis fidelibus providendi sunt, qui per nulla onera criminis subjecti sint imperio diabolicae potestatis. De quo profecto jugo per prophetam dicitur: Computrescet jugum a facie olei (Isa. X, 27). Bene autem processus sensuum ordini concordat verborum: quia etsi adversa dominatione sunt liberi, necesse est ut semper sint de futura conversatione suspecti. Vaccae ergo et sine jugo sunt, et tamen earum vituli domi clauduntur: quia sancti praedicatores adversariis spiritibus ex virtute dominantur: sed ab edomandis pravis desideriis, eo intentionem non auferunt, quo de sanctitate, qua se ornatos aspiciunt, securitatem in hac vita perpetuam habere non possunt. Et quia talibus divinae cognitionis gratia latius aperitur, apte arca Domini tolli, et super plaustrum poni praecipitur. Quod autem imponi arca auditoribus super plaustrum jubetur, hoc profecto insinuat, videlicet, quod in sancta Ecclesia plures ordines praesulum invenimus: quia dum praerogativa alii aliis digniores sunt, etiam auctoritatem praecipiendi sortiuntur in culmine

ordinis altioris. Cum ergo arca Domini reduci praecipitur, super plaustrum novum poni perhibetur: quia profecto ad aeternam patriam cum cognitione sacramentorum spiritualium recte graditur, qui hoc quod de sancta Scriptura didicit, per novae conversationis pulchritudinem non relinquit.

11. Ad latus autem ejusdem arcae vasa aurea, quae ei pro delicto sunt reddita, poni praecipiuntur. Vasa quippe aurea vocat, quae superius memorat, dicens: Facietis similitudines anorum vestrorum et murium. In quibus profecto vasis peccatorum atque tentationum memoria designari dixeramus. Quid est ergo, quod superius anorum, et 151 murium similitudines esse perhibuit, nunc vasa aurea appellavit? Sed ibi de eo, quod arcae pro peccato exsolvi debebat, tractabatur, hic autem de arcae remissione. Quid ergo est, quod res istae eaedem honestiori nomine exprimuntur, nisi quia peccata, quae poenitentiae fletibus tersa non sunt, in deformitate sua attentius videnda atque lugenda sunt: ea vero, quae jam sunt diluta magnis fletibus, non attentius, neque in deformitate sua respicienda, sed aestimatione humilitatis aliquando cogitanda? Quasi enim in mente poenitentis, et acriter dolentis ani similitudo, et murium est: quando ut attentius lugeat eam, quam ante mentis suae oculos congerit, peccati massam coadunatam videt. Sed cum jam magnis et diuturnis fletibus quodammodo de peccatorum suorum remissione securus ad supernam patriam festinare cursu magnae conversationis coeperit, quasi aurea jam

vasa conspicit: quia peccata videt, non quibus se obligatum viderat, sed quae omnipotentis Dei laudibus impendat. Bene autem in capsella ad latus arcae eadem vasa reponuntur. Nam si arca divinae cognitionis secretum insinuat, ad latus vasa dependuntur: quia dum altitudo divinae cognitionis mentem elevat, ad virtutem humilitatis infirma nostra praeterita ad memoriam reducenda sunt. Non igitur ponenda sunt ante arcam; ne, dum immoderatius infirma respicimus, attolli ad superna nequeamus. Constat itaque, quia ex latere dependantur: ut et superna videamus libere, et, cum expedit, ad nostra infirma mentis oculos revocemus.

12. Quid est autem, quod praecipiuntur: Et dimittite eam, ut vadat? Sed arca dimittitur, quando eruditae mentes subditorum a suis rectoribus libere vivere permittuntur: ut videlicet ad aeternam patriam properent, non jam majoris imperio, sed propriae arbitrio rationis. Tenenda est igitur, ut plaustro imponatur; imposita quoque dimittitur: quia nimirum electis subditis disponendae vitae suae licentia a praelatis ante danda non est, quam doctrinae spiritualis eruditionem percipiant, et firmam consuetudinem bonae operationis. Nam nec simplicibus subjectis et bene viventibus, nec eruditis et infirmis vivendi libertas recte conceditur. Illi quippe a callido adversario decipi tanto facilius poterunt, quando et deprehendere ejus insidias per spiritalem eruditionem nequaquam didicerunt: isti vero eo difficilius servant bonum eruditionis, quo tentatoris laqueos eruditi conspiciunt, et eorum vincula

devitare eruditi non possunt. Tunc ergo competenter arca dimittitur, cum id, cui imponi debeat, plaustrum ante fabricatur, cum ei vasa aurea, quae debentur pro peccato, ex latere dependuntur: quia profecto tunc secura esse poterit vita libere viventis subditi, cum renovationem interioris hominis custodire longo usu didicerit; cum ex vitae puritate celsitudinem divinae eruditionis apprehendit, atque inter dona sublimia, ea quae aliquando prave egisse memorat, recolere ad humilitatem non negligit. Quae profecto vivendi libertas, quia ad solum studium superni amoris bonis subjectis impenditur, apte et causam, qua eadem arca dimittatur, adjungit: ut vadat, inquit. Quasi enim et aliis verbis dicat: Ad hoc solum liberius vivere permittendi sunt, ut ad coelestem patriam celerius proficiscantur. Sed quia nonnulli subditi tam conversatione quam scientia humano judicio perfecti sunt, 152 non divino; providendum bonorum rectorum studio est, ut eorum curam tunc nec omnino praetereant, cum iidem subditi se de eorum cura dimissos putant, sed pia calliditate explorent jam liberi qualiter vivant, quorum subditionis bona plenius noverant. Quare et subjungitur: Et aspicietis, et si quidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande. Sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

13. Bethsames, ut jam diximus, interpretatur domus solis. Dimissam autem arcam praedicatores aspiciunt, utrum recto itinere contra Bethsames gradiatur: quia et cum proprio arbitrio

dimittuntur subditi, explorare praelati debent, an bonum libertatis ad profectum convertant coelestis itineris. Sed et caute notandum est: quia tunc recte contra Bethsames arca ascendit, cum confinium viam gradiendo non deserit. For our borders are the prior elect: for they are "neighbors" (borders) who have their possessions disposed next to each other. Therefore the borders of the elect are the perpetual co-heirs of the eternal kingdom. Nam velut juxta se dispositis possessionibus habitant, qui in eamdem aeternae patriae societatem vocati, de una et eadem Conditoris majestate sortiti sunt jura aeternae haereditatis. Vel idcirco dicuntur confines: quia cum de bona conversatione ad perennis vitae gaudia electi perveniant, qui recte vivunt in hoc mundo, coelestibus civibus vicini sunt. Quae est ergo via confinium, nisi afflictio temporalis? Hanc viam Bethsamis per semetipsum Dominus demonstrat, dicens: Arcta est via, quae ducit ad vitam (Matth. VII, 14). Hanc item commendat, cum discipulos increpans, ait: O stulti, et tardi corde ad credendum, nonne oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? (Luc. XXIV, 25.) Hinc Paulus ait: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei (Act. XIV, 21). Contra Bethsames ergo tunc arca dirigitur, cum per viam confinium ascendere videtur: quia in superna conversatione ille verius proficit, qui ad aeterna gaudia pervenire non per mundanas delectationes, sed per carnis afflictiones et mundi adversitates quaerit. But because the Ark that has been sent away is said not to go, but to go up, a

higher way is indicated to the subjects dismissed in liberty: because they do not rightly walk through the way of Bethsames, if they do not daily profit from good things to better. Ascendere enim meritis virtutum, quotidie ad meliora proficere est. But when the Ark is rightly led toward Bethsames, they ascribe the great evil which they had endured to the works of Almighty God. Malum namque grande eam percussionem vocant, de qua superius legitur: Fiebat manus Domini super singulas civitates interfectionis magnae nimis. Et quia eamdem interfectionem tam ad conversionem Gentilium, quam ad fidelium delinquentium salubrem compunctionem retulimus, cum arca recte contra Bethsames graditur, malum illud grande quod acciderat, a Deo esse indicatur: quia profecto electorum singulorum finis indicat, qualiter praedicatoris animus eorum prima opera recognoscat.

14. Nam si in fine deficiunt, aperte cognoscitur, quia bona eorum principia a Domino non fuerunt. Unde et subditur: Sin autem minime, scimus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit. Manus Domini quid est, nisi unigenitus Patris aeterni? Manu namque Domini non tanguntur, qui 153 non inspiratione divini verbi, sed subita deliberatione cordis sui a pristina conversatione separantur. Qui certe tanto celerius ab incoepta bonitate deficiunt, quanto quod per arctam viam ingredi ad aeternam patriam proposuerant, qua fortitudine exsequendum esset, praecogitare nescierunt. Quare apte dictum est: Casu accidit. Quod enim casu

accidit, subito et sine consilio et provisione contingit. Cum ergo hi qui a mundi amore, sive qui ab infidelitate discessisse videbantur conversi, ad prioris vitae nequitiam reviviscunt, aperte cognoscitur, quia non manu Domini, ut videbantur interfecti, sed accidente casu a pristina sint conversatione separati. Sequitur:

(Vers. 10, 11.) Fecerunt illi hoc modo, et tollentes duas vaccas junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clauserunt domi, et posuerunt arcam Dei super plaustrum, et capsellam quae habebat mures aureos et similitudines anorum.

Quia haec supra latius exposita sunt, quid jam in se de spiritali eruditione contineat ipsa profectio arcae, videamus. Nam sequitur:

(Vers. 12.) Ibant autem in directum vaccae per viam quae ducit Bethsames, et itinere uno gradiebantur, pergentes et mugientes: et non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram.

15. In directum per viam quae ducit Bethsames ire, est in studio coelestis perfectionis, afflictionem carnis tenere per virtutem discretionis. Nam in directum vaccae nequaquam gradiuntur, si in afflictione carnis discretio non servatur. Denique dum ultra modum caro affligitur, conferre opem spiritui eadem caro omnino defecta non sufficit. Et si digne non affligitur, dum superbit, velut libera servire menti indomita dedignatur. Bene igitur, dum per viam Bethsamis in directum vaccae ire referuntur, subjunctum est: Quia non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram. Ad dexteram quippe declinare, est virtuti abstinentiae immoderate insistere: quia per

bonum, quod videtur, viam deserimus, dum sic necessariam abstinentiae virtutem sequimur, ut alia nobis auxilia de carne subtrahamus. Ad sinistram quoque declinare, est carni abundantius indulgere. Nam per apertae remissionis vitium a Bethsamis via deflectimur, dum carnem per delicias deducimus, qui paradisi viam in afflictione dispositam noveramus.

16. Et quia nulla est vitae parcioris sinceritas, si munditiae boni operis simplicitas non concordat intentionis, caute expressum est: Et itinere uno gradiebantur. Uno quippe itinere graditur, qui virtutem quam praetendit in bono opere, in recta servat intentione. Quo contra de unoquoque reprobo dicitur: Vae peccatori ingredienti terram duabus viis (Eccli. II, 14). Duabus quippe viis peccator terram ingreditur, cum Dei videtur esse quod agit, sed ex omni quod religiosum foris exhibet, intus saeculi intentionem tenet. Uno autem itinere gradi electos suos Dominus insinuat, dicens: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit (Matth. VI, 22). Hinc Paulus ait: Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae (II Cor. I, 12). Hinc David: Omnis gloria ejus filiae regis ab intus (Psal. XLIV, 14). Uno igitur itinere contra Bethsames vaccae gradiuntur, quia electi ad aeternam patriam festinantes, bona foris agunt, sed ex eisdem bonis operibus saeculi praemia non requirunt.

17. Quid est autem quod de eisdem vaccis dicitur, quia gradiebantur pergentes et mugientes. Sed pergere dicuntur, quia sancti viri bona incessanter faciunt: mugiunt vero, quia carnalia

desideria in semetipsis exstinguere sine magna quotidie tribulatione non possunt. Mugire namque, ad laborem edomandae carnis pertinet; pergere autem, ad perseverantiam bonae voluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales motus comprimere cogitur, velut mugit dum graditur, quia propria desideria adimplere prohibetur. Bene quippe duo haec in sanctorum profectione describuntur, videlicet pergere et mugire. Quia etsi eis ad supernam patriam festinantibus, magna est instantia desiderii, est nihilominus invincibilis patientia laboris. Nam de his vaccis pergentibus per Ezechielem dicitur: Non revertebantur, cum incederent (Ezech. I, 12). Vaccarum quoque mugitum, et causam exprimit Paulus, dicens: Video aliam legem contradicentem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. VII, 23, 24.) Mugiunt ergo vaccae, sed pergunt: quia sancti viri, etsi magna sunt tentamenta quae perferunt, viam tamen supernae patriae non relinquunt. Pergunt item, sed mugiunt: quia etsi magnis desideriis ad superna properant, profectum tamen superni itineris non de quiete pacis obtinent, sed ex triumpho tentationis. Sequitur:

(Vers. 12.) Sed et satrapae Philisthinorum sequebantur usque ad terminos Bethsamis. 18. Quinam sunt termini ad quos sequi proficiscentem arcam Dei praelatis necessarium est, et quos in arcae Dei comitatu progredi congruum non est? Quos nimirum terminos si accipiamus in eruditione sacri eloquii, et bona operatione,

contrarium non videtur. Sed hi profecto termini Bethsamis, sequentium principum termini sunt, cum pro modo suo quisque super subditis perfectus est doctrina sacri eloquii, et usu bonae operationis. Eo enim jam de isto securus pastor efficitur, quo et caute jam spiritalia conspicit, et ea quae ratione comperit fortitudine boni operis apprehendit. Qui profecto termini, Bethsamis esse termini dicuntur: quia nimirum, dum eruditos Dei operarios dignanter excipiunt, ad contemplationem supernae patriae introducunt. Termini namque sunt: quia et dignos ad contemplationem suscipiunt, indignos expellunt. Indocti quippe si ad contemplanda subtilius superna se sustollere praesumunt, potius errando deviant, quam lumen veritatis apprehendant. Et nisi quis bona opera praemittat, hoc profecto agit, ut illam quam appetit claritatem internae visionis, nunquam inveniat. Unde et Dominus in Evangelio, quasi ad terminos Bethsamis contemplativae vitae amatores transmittens, ait: Qui habet verba mea, et facit ea, hic est qui me diligit: qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. XIV, 21). Qui enim se manifestaturum non nisi diligentibus dicit, se autem diligere eos qui servant mandata ejus, aperte docet quia lucem suae occultae visionis non tribuit, nisi pro retributione bonae operationis. Sequitur:

(Vers. 13.) Porro Bethsamitae metebant triticum in valle.

Qui enim Bethsamitae rectius possunt intelligi quam hi qui perfecti jam viri sunt in sublimi-

tate contemplationis? Nam velut de domo solis sunt, qui, contemptis terrenis omnibus, veri luminis splendoribus illustrantur. De domo quidem solis sunt, qui, jam omni mundo sepulti, ad videndam Conditoris sui claritatem flamma mirae dilectionis inardescunt. Qui ad civitatem suam duobus modis ascendunt: qui ad supernae patriae claritatem, et nunc per contemplationem, et in fine per veritatem gloriae perducuntur, nunc ad domum solis contemplando evolant; sed quod nunc mentis puritate aspiciunt, tunc per praesentem laetitiam aeternae retributionis veritatem apprehendunt. Bethsames ergo arca Dei perducitur, cum mens electa, aut per contemplationis altitudinem, aut per assumptionem retributionis, ad aeterna gaudia sublimatur. Qui ergo aeternum illum, et ineffabilem arcae situm scire non possumus, ea, quae de isto, quem novimus, dicuntur, audiamus. Quid est ergo, quod Bethsamitae metunt triticum in valle, nisi quia contemplativae vitae dediti, delicias internae refectionis colligunt in virtute humilitatis? Vallis quippe in sacro eloquio aestimationem designat humilium, Psalmista testante, qui de Domino loquens, ait: Qui emittis fontes in convallibus (Psal. CIII, 10). Nam infusionem supernae gratiae mentibus infundit dispositis per humilitatem. Bethsamitae ergo in valle triticum metunt: quia contemplationi vacantes, dum pro humilitatis merito clarius superna conspiciunt, ad suaviorem refectionem mentium ligant manipulos gaudiorum. Nam triticeus panis, sicut aspectu candidior, ita et sapore delectabilior est.

20. Sed fortasse in ista vita adhuc positi non sumimus panem, sed spicas metimus; in illa autem superna vita beatitudinis, non spicas, sed panem manducamus. In ista etenim vita, cum ad contemplanda aeterna sustollimur, supernarum rerum similitudines capere de rebus istis infimis et visibilibus nitimur: ut juxta egregii doctoris vocem, Invisibilia a creatura mundi, per ea quae visibilia facta sunt, cognoscamus (Rom. I, 20). Quare et ille verus Bethsamita, et domesticus solis justitiae exsultans, ait: Delectasti me, Domine, in factura tua, et in operibus manuum tuarum exsultabo. Quam magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profundae factae sunt cogitationes tuae (Psal. XCI, 5, 6). Sed dum in rebus visibilibus invisibilium rerum gaudia excipimus, velut intra paleas adhuc triticum tenemus. Tunc autem nobis purum triticum, sive de tritico panis erit. Nam cum absorpta jam morte, in aeterna vita, revelata facie, clarius Redemptorem cernemus, ad ejus cognitionem thecis similitudinum non egemus. Bene ergo de Bethsamitis dicitur, quod metebant triticum in valle: quia perfecti viri, etsi pro humilitatis merito sublimitatem supernae contemplationis accipiunt, ad illam omnipotentis Dei puram substantiam contemplandam eo pertingere nequeunt, quo refectionem suae mentis adhuc velut inter paleas metunt. Cujus profecto humilitatis bonum designatur, cum subditur:

(Vers. 13.) Et elevantes oculos viderunt arcam Dei.

Oculos quippe elevant: quia dum de se alta non sentiunt, aestimatione sua velut in plano

sunt. Oculos elevant: quia eos, quos divina gratia dignos aspiciunt, in alto positos meritorum culmine contemplantur. Sed elevantes oculos arcam vident: quia quo se humilius per aestimationem dejiciunt, proximorum bona cognoscere melius possunt. Ea etenim veritas, quae superborum corda per semetipsam deserit, illa eis etiam dona, quae confert humilibus, abscondit; ut velut obcaecati penitus, nec in terra diffusum jam solem videant, qui ejus claritatis radios videre in coelo desierunt. Sed quia regressionem arcae Dei ad propositum contemplativae vitae retulimus, elevatio etiam oculorum ad studium discernendorum spirituum non inconvenienter referri potest. Bethsamitae quippe oculos levant, cum vitae secretioris proposito confluentium ad se dona, subtili inspectione considerant; cum intenta mente discutiunt, an vitae altioris propositum, quod accedendo expetunt, recta validaque intentione prosequantur. Levare igitur oculos eis est novitiorum spiritum altius considerare. Sed levantes oculos arcam Dei respiciunt: quia dum subtilius ejus conversions discutiunt, quia virtutum spiritualium gratia fulgeant, deprehendunt. Et quia per affectum dilectionis, de cognitis eorum bonis hilarescunt, apte subjungitur: (Vers. 13.) Et gavisi sunt, cum venissent. Sequitur:

(Vers. 14.) Et venit plaustrum in agrum Josue Bethsamite, et stetit ibi. Si Bethsames interpretatur domus solis, domus solis civitas est coelestis. Hic Josue Bethsamita non tam typo, quam ipso nomine et dignitate humani generis Redemptorem significat. Josue quippe, salvator nostro

eloquio dicitur. Et de semetipso Dominus dicit: Venit filius hominis quaerere, et salvum facere quod perierat (Luc. XIX, 10). Hinc est etiam, quod Joseph in somnis per angelum repromittitur: Ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum (Matth. I, 21). Bethsamitam quoque se esse per semetipsum manifestat, dicens: Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi (Joan. VI, 41). Hinc Joannes Baptista ait: Qui de coelo venit, super omnes est (Joan. III, 31). Quis est ergo ager Josue Bethsamitae, nisi amoenitas vitae contemplativae? Ibi enim et herbarum virores, et odores aromatum, et florum diversa pulchritudo cernitur; quia nimirum quo superna illa societas clarius aspicitur, quod incorruptibile floret angelis, quod immarcescibile viret sanctis, quod inviolabile in virginibus redolet, contemplantium oculis gratius exhibetur. Bene autem idem ager Salvatoris esse perhibetur; quia contemplativae vitae amatores, quo secretius conversantur, Redemptori nostro gratiores et familiariores sunt. In agrum quoque Josue Bethsamitae plaustrum venit, cum mens electa a saeculi intentione divisa, solis coelestibus intendit, cum coelestis jam amoenitate visionis fruitur; quia terrena respicere per amorem dedignatur. Et notandum quia hoc plaustrum novum fuisse, non valde supra relatum est; quia profecto mens criminum vetustate resoluta, ad tantam gloriam recipi non meretur.

23. Sed habet vita secretior delicias in amoenitate visionis, habet ingentem laborem in strenuitate certaminis; quia nimirum divina praemia sicut ex triumpho consequimur, ita et strenue

dimicando custodimus. Bene ergo de veniente in agrum Jesu plaustro subjungitur: Et stetit ibi. Stare quippe ad praelii custodiam pertinet, non ad pacis quietem. Stetit quippe plaustrum in agro; quia etsi mens, amoena jam illius supernae, et semper virentis patriae videndo atque amando inhabitat; tamen quod amorem visionis delectabiliter possidet, sine incessantis curae sollicitudine nequaquam servat. Sed nimirum in tanto agone posita mens humana deficeret, si ille, qui humanam infirmitatem in sua divinitate roboravit, ei praesentiae suae auxilium non praeberet. Quare et causam exponens, qua stare in agro plaustrum potuerit, addidit, dicens:

(Vers. 14.) Erat enim ibi lapis magnus. Lapis quippe magnus Redemptor intelligitur generis humani. De quo lapide per Psalmistam dicitur: Lapidem hic quem reprobaverunt aedificantes, factus est in caput anguli (Psal. CXVII, 22). Hinc doctor egregius collaudans, ait: Superaedificati supra fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu (Eph. II, 20), in quo et vos tanquam lapides vivi superaedificamini (I Petr. II, 5). Et magnus quidem lapis dicitur: quia incomparabili fortitudine praedicatur. Cum ergo venisse et stetisse in agro plaustrum dicitur, additum est: Erat ibi lapis magnus: ut latentibus mysteriis designaret: quia contemplativae vitae dediti, servare dona tam ingentia ideo possunt, quia juxta eum per gratiam sunt, a quo eadem dona perceperunt. Sequitur:

(Vers. 14.) Et conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea in holocaustum

Domino. 25. Quae sunt ligna plaustri arcae Dei, nisi sanctae Scripturae sententiae, et exempla justorum? Bethsamitae quippe ligna concidunt, cum secretioris vitae praepositi subjectorum suorum mentibus Scripturarum sensus subtilius aperiunt, cum excellentiora exempla Patrum ad eorum imitationem proferunt; ut in eorum cordibus superni amoris flamma tanto ferventius ardeat, quanto fomentum incendii, velut concisa ligna, citius subministrant. Plaustri quippe ligna sunt, quia mens per Dei gratiam renovata, ea per memoriam retinet. De quibus profecto lignis sanctus legislator decernit, dicens: Ignis in altari meo semper debet esse: quem nutriat sacerdos, suggerens mane ligna per singulos dies (Levit. VI, 12). Quia vero concidi ligna memorantur, apertius indicant, quia contemplativae vitae puritatem quaerentibus, non communia de sacro eloquio, sed altiora et excellentia quaeque pandenda sunt; ut eo fortius se in alta videndo sublevent, quo eis nobiliora bona quae audiunt magis placent. Unde et bene subjungitur: Quia vaccas imposuere super ea in holocaustum Domino. Holocaustum namque combustum dicitur. Cum ergo ligna conciduntur, holocausta desuper impositis vaccis fiunt: quia qui eximia de Scripturis devota mente suscipiunt, quo in superna se desideria altius extendunt, eo nil in eis deseritur, quod non divini amoris flamma comburatur. Et tunc quidem curare doctorem necesse est, ut religiosi subjecti alta considerent, et tamen per aestimationem de se alta non teneant; ne, quo celsius summa videndo proficiunt, per elationem

corruentes, periculosius elidantur. Unde et hic quoque subditur:

(Vers. 15.) Levitae autem deposuerunt arcam Dei, et capsellam quae erat juxta eam, in qua erant vasa aurea, et posuerunt super lapidem grandem. Levitae interpretantur assumpti. Qui ergo sunt Levitae, nisi qui sic sunt divina gratia confirmati, ut a sancto Spiritu deseri nunquam possint? Arcam quippe Levitae deponunt, cum perfecti praedicatores suos subjectos admonent, ut eos spiritalis scientia nequaquam inflet. Capsellam quoque cum vasis aureis deponunt, cum eos etiam de vitae splendore conveniunt, ut eo de se humilius sentiant, quo etiam Redemptorem nostrum ad exaltationis suae praemium, eorum quisque jam pervenisse didicit, quia de se inaniter alta non sensit. Bene itaque deposita arca, et vasa aurea super grandem lapidem posita memorantur: quia inter dona sublimia de se humilmente sapere illi verius possunt, qui Redemptoris magnitudinem et humilitatem recolere saepius didicerunt. Nam deponere arcam Dei, et super lapidem grandem volebat ponere, qui dicebat: Hoc sentite in vobis, quod in Christo Jesu. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse aequalem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit se factus obediens usque ad mortem crucis (Philip. II, 5). Sed qui de subditorum cordibus amoris hostiam ministerio praedicationis Deo immolant, de suis etiam mentibus excellentiora valde oblationum dona repraesentant.

Unde et subditur: Viri autem Bethsamitae obtulerunt holocausta, et immolaverunt victimas in die illa Domino.

27. In qua die, nisi in illa in qua holocaustum Domino vaccas super plaustri ligna posuere? Quae est igitur dies illa, nisi illuminatio divinae praedicationis? Ea namque die Bethsamitae holocausta Domino offerunt, ea die victimas immolant qua ligna concidunt, qua super ea holocaustum Domino vaccas imponunt; quia sancti praedicatores ea luce verbi, qua subjectis emicant, sibi quoque ad rectitudinem superni itineris officium visionis administrant, et contemptis rebus infimis, per vim dilectionis omnipotenti Deo tanto se liberius exhibent, quanto etiam auditores suos ei jam magna familiaritate conjunctos vident. Quia vero non solum holocausta obtulisse, sed immolasse victimas viri Bethsamitae relati sunt, perfectorum virorum spiritalis oblation designatur. Nam holocausta offerunt, cum per contemplationis ascensum se Deo omnipotenti ineffabili affectione conjungunt. Sed holocaustis victimas sociant: quia nimirum tantae jucunditatis bonum non suis meritis, sed divinae referunt bonitati. Sine victimis quidem holocaustum offert, qui jam supernis in magna delectatione conjungitur; et insurgentibus elationis occultae motibus, per humilitatis virtutem nequaquam dominatur. In oblationibus ergo perfectorum simul holocausta et victimae convenisse describuntur: quia et divina frui dulcedine digni sunt, et in omni quod totos se jam coelites faciunt, elationis ignari.

(Vers. 16.) Et quinque satrapae Philisthinorum viderunt, et reversi sunt in Accaron in die illa. 28. Satrapae Philisthinorum, ut jam superius dixi, electi sunt praedicatores Gentilium. Qui nimirum quinario numero continentur; quia ad refrenandos quinque sensus corporis, aut rudibus adhuc fidelibus, aut carnalibus praesunt. Hi profecto plaustrum cum Dei arca comitantur; quia ad studium spiritalis vitae transeuntes jam eruditos discipulos, sollicitudinis suae cura prosequuntur. Sed applicante in agrum Josue plaustro, et vaccis immolatis, in Accaron redeunt: quia cum eorum perfectionem jam consideraverint, conversationis eorum itinera ulterius non explorant. In Accaron autem redeunt, quia ad convertendos alios se convertunt. Accaron quippe nostro eloquio sterilis dicitur. Steriles quoque sunt, qui aut fide carent, aut bona conversatione. Bene autem cum reversi principes dicuntur, additum est: In die illa: quia nisi in eis claritatem tantae perfectionis agnoscerent, ab eorum sollicitudine securitatis certitudine non redirent. Sequitur:

(Vers. 17, 18.) Hi sunt ani aurei, quos reddiderunt Philisthiim pro delicto, Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, et Accaron unum. Et mures aureos, secundum numerum urbium Philisthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam, quae erat absque muro, et usque ad Abelmagnum, super quem posuerunt arcam Domini, qui erat usque in die illa in agro Josue Bethsamitae.

29. Quid haec omnia designent, late supra expositum est. Quid est autem, quod cum reddi pro

peccato debitum arcae praecipitur, quinque ani aurei et quinque mures simul nominantur; cum vero jam redditum quod debebatur asseritur, urbes singulae separatim unum reddidisse referuntur? Sed simul supra nominantur: quia simul omnium membrorum demonstrabatur ornatus, in commutatione bonorum operum; hic autem cum redditum debitum arcae describitur, caute ostenditur: quia urbes singulae anos aureos singulos et mures obtulerunt: ut profecto peccatori converso insinuetur, ut semel peccata deserat, quae per solitam pravitatem ulterius non requirat. Urbes quippe singulae anos et mures singulos reddunt, cum conversi peccatores semel tersa lacrymis poenitentiae peccata non repetunt. Unde et sacra Scriptura admonet, dicens: Non iteres verbum in oratione (Eccli. VII, 15). Verbum quippe in oratione iterat, qui precibus purgare peccata conatus est; sed tamen committere non omittit alia, pro quibus oret. Qui profecto anum unum et murem Deo pro delicto non offert: quia etsi poenitendo compungitur, foeditates multiplicat, quas Deo confitens ei repraesentat. Cum ergo anum unum et murem unum urbes Philisthiim sive provinciae singulae reddidisse describuntur, quid aliud designat, nisi perfectionem verae conversionis? Perfecte enim convertitur, qui cum semel quod prave egerat plangit, quod rursum plangat ultra non repetit. Igitur anum unum et murem unum pro peccato offert, qui sic commissa luget praeterita, ut perfecte caveat futura. Et quia ista forma conversionis tam sapientibus quam indoctis, tam fortibus quam debilibus in sancta Ecclesia obser-

vanda est, bene ab urbe murata, usque ad villam sine muro haec solutio debiti extensa perhibetur. Nulli enim intra sanctam Ecclesiam constituto liberum est pecare, nulli innoxium prava committere. Quare per prophetam Dominus comminatur, dicens: Anima quae peccaverit ipsa morietur (Ezech. XVIII, 4). Muratae quippe urbes sunt mentes sanctarum Scripturarum eruditione circumdatae. Villae autem absque muro sunt mentes simplices. Unum ergo anum aureum non solum singulae urbes reddunt, sed etiam villae; ut quicunque ad religiosam vitam, Deo auctore, convertitur, ablutis jam fetoribus, ulterius non foedetur. Et quia nemo tam sanctus est, qui in se non habeat aliquid foeditatis quod plangat, solutio hujus debiti usque ad Abelmagnum, super quem posuerunt arcam Dei, pertenditur. Abel quippe interpretatur luctus. Quo nimirum nomine lapis in quo arcam Dei posuerant vocabatur. Sed hoc profecto Redemptori nostro nomen congruit: quia, etsi propria quae fleret non habuit, nostra tamen quotidianis precibus et fletibus peccata purgavit. Sunt quoque in sancta Ecclesia viri perfecti, et illi summo lapidi charitatis consummatione conjuncti. Huic namque unitus erat lapidi, qui dicebat: Nemo me separat a charitate Christi (Rom. VIII, 35); qui an arcae debitum solvat, audiamus: Primum, inquit, fui blasphemus, et persecutor (I Tim. I, 13). Hinc iterum confitens, ait: Non sum dignus vocari apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei (I Cor. XV, 9). Notandum etiam quod usque ad lapidem excurrisse arcae debitum legitur, qui usque in die illo

in agro Josue manere, et in quo posita arca Dei memoratur. Qua in re quid aliud tenemus, nisi quod in sancta Ecclesia cernimus: quia illi etiam Deo pro culpa satisfaciunt, qui non solum a peccatis per Dei gratiam erepti, sed etiam per magna sanctarum virtutum culmina, in ejus tabernaculum sunt assumpti? Sequitur:

(Vers. 19.) Percussit autem Dominus de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini, et percussit de populo septuaginta viros, et quinquaginta millia plebis.

30. Qui sunt Bethsamitae percussi, nisi falsa contemplatione decepti haeretici? Bethsamitae enim non veritate fuerunt, sed praesumptione. Dum igitur arcam videre in lapide praesumerent, percussi sunt: quia cum Domini ac Redemptoris nostri sacramenta indigni discuterent, aeternae damnationis laqueis, per fallaciam proprii sunt depressi erroris. Quid est autem, quod de populo septuaginta viri, de plebe autem quinquaginta millia percussa sunt? Sed quia appellatione populi etiam urbium nobiles continentur, plebs autem vulgus est reliquum sine nobilibus, potest hoc colligi: quia haereticorum alii inter alios, quasi nobiles exstiterunt, qui in munditia operum, solo errore perierunt; caeteri vero quasi plebis rusticitatem secuti, cum errore fidei obscurati sunt sorde pravae operationis. Unde et alii quinquagenario, alii septuagenario numero exprimuntur: quia et illi per quinque sensus corporis concepta flagitia perfecerunt; illi dum falso sibi dona ascriberent spiritus septiformis, aeterna obruti sunt caligine caecitatis. Et quia de

eorum percussione veri fideles contristati sunt, sequitur:

(Vers. 20.) Dixeruntque Bethsamitae: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? Quasi etenim veri fideles, sed simplices, dicant: Si tam sapientes et philosophi in summae veritatis cognitione falluntur, indocti et simplices quando venire ad ejus notitiam possunt? Sed etsi de sua mensura diffidunt, donum tamen divinae cognitionis adesse Ecclesiae non diffidunt. Quare et subditur: (Vers. 20.) Et ad quem ascendet a nobis?

31. A nobis quippe Dominus ascendit, quando id quod de ejus cognitione nobis absconditur, per electorum fidelium vocem praedicatur. Velut ascendere namque ejus a nobis est, quod simplicioribus, sive infirmioribus, de aeterna contemplatione celaverit, sublimibus per humilitatem cordibus revelare. Quid est ergo dicere: Ad quem ascendet a nobis: nisi dignum doctorem quaerere, qui sic divina praedicet, ut a via veritatis non erret? In quibus etiam verbis, si historicum sensum requirimus, aperte cognoscimus: quia qui ideo mortui sunt quia arcam Domini viderunt, intelligimus nempe quod eadem visione digni non fuerunt. Merito igitur, qui percussos aspiciunt, dicunt: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? Nam si hi qui indigni sunt videndo moriuntur, contrectantes, quomodo vivunt? Bethsamitae quidem in sancta Ecclesia sunt mortui sacerdotes, et ministri sacri altaris reprobi; quia de domo quidem solis justitiae sunt dignitate ministerii, non virtute et gratia sanctitatis. Bethsamitae quidem sunt:

quia per sacrae oblationis officium conversantur in domo Dei; sed tanto sunt acriori damnatione percutiendi, quanto non solum videre audent sacra mysteria, sed contrectare, quanto non jam veteris Testamenti arcam respiciunt, sed, quod omnia superat, indigne se corpori et sanguini ingerunt Redemptoris: quos percussos insinuat Paulus, dicens: Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit (I Cor. XI, 29). Veri etenim fideles dicunt: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? Altitudinem quippe tantae administrationis considerant, et tanti sacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantae rei subire officium metuunt, qui id exhibere valeant, digniores quaerunt. Unde et sequitur: Et ad quem ascendet a nobis. Quasi ergo sacra mysteria humiliter fugientes, dicant: Quia nos infirma conversatione percutimur ministri ex altiori vita quaerendi sunt, quos dum in altissimam virtutum sanctificationem conversatio sublimis erigit, assistere Deo per officium tantae oblationis possint. Sequitur:

(Vers. 21.) Miserunt ergo nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Remiserunt Philisthiim arcam Domini, descendite et reducite eam ad vos.

32. Cariathiarim dicitur, civitas eorum. Quae est sanctorum civitas, nisi illa Jerusalem quae sursum est? Qui sunt ergo habitatores ejus, nisi perfecti viri ab amore mundi alta conversatione separati? Quorum profecto unus caeteris efficacior ait: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Ad hos quippe nuntii mittendi sunt, ut

Dei arcam suscipiant: quia ad electionem sacerdotum viri sancti non solum recipiendi sunt, sed etiam invitandi. Et notandum, quia viris sublimioribus per nuntios dicitur: Descendite et reducite eam. Descendunt quippe, quia obediunt: nequaquam enim descenderent, si id, quod ab eis fraternus amor expetit, impendere superba mente refutarent. Tunc quidem vere sublimes sunt, cum se Christo non auferunt; cum id, quod ex fraterno judicio eis imponitur, non repellunt. Unde apte subinfertur:

CAPUT V.

(I Reg. VII, 1.) Venerunt ergo viri Cariathiarim, et reduxerunt arcam Domini, et intulerunt eam in domum Aminadab in Gabaa. Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

1. Aminadab interpretatur, populus meus spontaneus; Gabaa, sublimis. Et nimirum talibus arca Dei committenda est. Populus namque spontaneus est, quem ad exercenda virtutum opera, sola bona voluntas trahit, quem ad implenda mandata Dei necessitas non compellit. Quos nimirum sub unius descriptione beatus Paulus praedicat, dicens: Hilarem datorem diligit Deus (II Cor. IX, 7). Quae est domus spontanei populi, nisi munimentum sanctae dilectionis? Nam in virtutum ministerio spontaneus esse non posset, si mansionem sibi dilectionis non conderet. Quae profecto domus in Gabaa, id est in sublimi sita cognoscitur: quia charitatis altitudine ad coelestia sublevamur. Vel certe in sublimi

est domus, quia charitas omnibus virtutibus antefertur. Nam sublimitatis hujus altitudinem insinuans Paulus, ait: Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans aut cymbalum tinniens (I Cor. XII, 31; XIII, 1). Quid est autem, quod Eleazarum sanctificant ad custodiendum arcam Dei? Sed hoc nimirum ex usu sanctae Ecclesiae novimus, quia electus minister prius benedictionem consecrationis a summis viris accipit quam ministerium impendat oblationis. Quia vero Eleazarus Dei adjutor dicitur, profecto ostenditur quia non solum sanctificari Dei ministri debeant, sed etiam inspici quales sint ad ejusdem consecrationis ordinem promovendi. Qui enim sunt Dei adjutorium, nisi qui cum divina gratia ministrando conveniunt, et quos omnipotentis Dei dignatio intus visitat, quam ipsi per exterius ministerium bene vivendo et docendo confirmant? Unde et cum Paulo non inaniter gloriantes dicunt: Dei etenim sumus adjutores (I Cor. III, 9). Qui nimirum conversatione fortissimi, scientia eruditi, amore fervidi, constantia robusti, non solum alieno non egent auxilio, sed quocunque se conferunt, subvenire aliis possunt. Bene itaque dicitur: Eleazarum sanctificaverunt, ut custodiret arcam. Quia hi, quibus adhuc aliena auxilia necessaria sunt, ad subveniendum aliis promovendi non sunt. Bene item idem Eleazarus filius Aminadab esse dicitur: quia certe, qui ad ministerium praedicationis eligitur, in imitatione sanc-

torum positus, auxilium omne quod exhibet esse debet ex dilectione.

2. Quia vero nos superius plaustrum Scripturam sacram, arcam vero scientiam ejus spiritalem esse diximus, vaccas quoque electas animas, timor Bethsamitarum, quem inesse electis ostendimus in oblatione sacramenti, potest referri etiam ad onus praelationis. Non enim minor sanctitas idonea est animabus instruendis, quam offerendis sacris mysteriis. Et idcirco Bethsamitae perhibentur percussi: quia plerique vivunt subditi, qui moriuntur praelati. Habet enim arca Dei etiam extrinsecus pulchritudinem, quam si minister infirmus non ad spiritalem venerationem, sed ad concupiscentiam saecularem inspexerit, nequaquam vivit. Bene itaque causa percussionis eorum declaratur, cum dicitur: Quia viderunt arcam Dei. Quid est enim, viderunt, nisi quia ejus gloriam videndo concupierunt? Nunc autem, auctore Deo, per orbem universum sanctae Ecclesiae gloria est copiosa. Quae profecto gloria, quia a reprobis sacerdotibus saeculariter appetitur, Bethsamitae viri arcam Dei exterius videndo moriuntur. Non enim spiritalem ejus honorem pro interna virtutum gloria appetunt, sed ut arcae Dei splendorem rapiant, et ecclesiasticae praelationis fulgorem, in flore saeculi suis cultibus ferant. Arca quoque Dei male foris ad percussionem respicitur, quando flagitiosi praepositi subditarum personarum exteriori specie devicti, ad carnalem concupiscentiam pertrahuntur. Viri timore ingentem multitudinem concupiscentiae telo prostratam intuentes, dicunt: Quis poterit

stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? Stat quippe, in conspectu Dei, qui fortis est in ordine divini ministerii. Stare etenim fortitudinis est, ministrare obsequii. Stare ergo in conspectu Dei dicitur, qui ordinem superni officii in altitudine disponit dignae conversationis; qui in ministerio quo fungitur nullo appetitu ecclesiastici honoris decipitur, nulla carnali concupiscentia superatur. Quia vero tam idonei ministri raro inveniuntur, merito dicunt: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? Et quia tantum onus parvuli Christi viris fortioribus deserunt, subdunt: Et ad quem ascendet a nobis? Quomodo autem ad habitatores Cariathiarim miserint, quomodo arcam Dei in domum Aminadab intulerint, quomodo Eleazarum sanctificaverint, sicut supra expositum est, non mutamus.

(Vers. 2.) Et factum est ex quo arca Dei mansit in Cariathiarim, multiplicati sunt dies. Si ad historiam respicimus, dies mansionis arcae multiplicati sunt, quia illic multo tempore fuit. Unde et subditur: (Vers. 2.) Erat enim annus vicesimus. Et ad quid istam dierum multiplicationem introduxerit, subdens, ait: (Vers. 2.) Et requievit omnis Israel post Dominum. Quae nimirum requies in illo veteri populo non bonorum operum, sed bonae devotionis intelligenda est. Nam sequitur:

(Vers. 3.) Ait autem Samuel ad universam domum Israel, dicens: Si in toto corde vestro revertimini ad Deum, auferte deos alienos de medio vestrum, Baalim et Astaroth; et praeparate corda vestra Domino, et servite ei soli, et liberabit vos de manu Philisthiim. 3. Qui deos alienos de medio

sui non abstulerant, nisi bona voluntate, post Dominum quomodo requiescebant? Quae nimirum omnia si spiritaliter inquirantur, dies mansionis arcae multiplicantur. Sed cum manet in Gabaa; cum manet in custodia Eleazari; quia cum animarum fidelium cura apud religiosos praedicatores reconditur, perfectio religionis, quae sublimi doctrina impenditur, bonorum operum studio adimpletur. Unde et annus vicesimus tunc instare relatus est. Si enim denarius numerus perfectionem antiquae Legis designat, quid vicenarius, nisi splendidiorem novae vitae religionem significat? Vicenarius quippe numerus, denarius est duplicatus. Qui certe numerus in electorum conversatione perficitur, cum per amorem vitant Legis prohibita, et sublimia Evangelii mandata complent.

4. Quia vero nos arcae profectionem ad contemplativae vitae perfectionem retulimus, in Cariathiarim manet arca Dei, cum eruditae mentes contemplantium, ejusdem eruditionis suae donum, in oblectamento perficiunt revelatae sibi supernae claritatis. Viginti quippe annis manet ibi nunc arca Dei, quia electae animae, ad exaltationis intimae culmen evectae, habent denarium numerum in perfectione scientiae, vicenarium vero in superna delectatione. Potest etiam dierum multiplicatio ad virtutum spiritalium incrementa referri. Cum igitur causa, qua dies multiplicentur, expressius dicitur, annus vicesimus esse perhibetur: quia videlicet electae mentes contemplantium, quo uberius superna

contemplatione pascuntur, eo plenius virtutum spiritalium fulgoribus illustrantur.

5. Quid vero est, quod anno vicesimo requiescere omnis Israel post Dominum dicitur, nisi quia sublimitas perfectionis electorum non consistit in fortitudine boni operis, sed in virtute contemplationis? Quiescere namque post Dominum, Redemptoris nostri imitationem invincibili charitate retinere est. Et quisquis illa supernae civitatis ineffabilia gaudia contemplando fortiter amare non didicit, quia saepius ad mundi amorem potest dejici, post Dominum nequaquam requiescit. Cum ergo manet arca in Cariathiarim, et dies multiplicantur, universus Israel post Dominum requiescit: quia profecto dum electae mentis scientia in experientiam supernae delectationis erigitur, dum lace refusae gloriae, virtutum spiritalium sibi claritates glomerantur, imitationem Dominicam tenere eo perseverantius potest quo, immensis illustrata claritatibus, eas tenebras quibus a vero dividatur lumine sentire non potest. Unde et bene qui post Dominum requiescere dicitur, Israel esse perhibetur, videlicet videns Deum: quia quo altius contemplator in divina rapitur, eo ab humanis quae potenter cohibet nequaquam superatur.

6. Verum quia, auctore Deo, arcam ejus proficiscentem usque ad sublimitatis ejus situm deduximus, quo studio praedicator erga subditorum correctionem invigilet, videamus. Nam sequitur: Et ait Samuel ad universam domum Israel: Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestrum.

Quos autem alienos deos Scriptura sacra appellare consuevit, nisi daemonia, quae in manufactis simulacris habitant? In Samuele novos sanctae Ecclesiae praedicatores designari diximus. Recte itaque de medio sui deos alienos in universam Israel domum auferre praecepit: quia in accedentibus ad fidem Gentilibus, non solum rectae profectionis veritatem praedicatorum ordo petiit, sed etiam damnationem antiquae superstitionis. Nil enim eis prodesset veritatem profitendo colere, vel obsequendo, nisi falsa prius detestanda reliquissent. Quisquis etiam nunc intra sanctam Ecclesiam positus est per fidem, sed Deo rebellis per iniquam operationem, admonendus est ut alienos deos de medio sui auferat. Nam, etsi manufacta simulacra detestatur, daemonum tamen imperiis prava actione submittitur. De medio autem sui alienos deos abjicit, qui sic ad Deum convertitur, ut per mala opera immundos spiritus nunquam veneretur.

7. Potest etiam cautioris vitae studium per haec exhortationis verba designari. Nam in medio nostri quid est, nisi cor nostrum? Sunt tamen nonnulli operatione mundi, sed infirmitate cordis, usu foedantur pravae cogitationis. Bona quidem incessanter faciunt, sed cogitare reproba nunquam praetermittunt. Quia vero tot in eorum cordibus daemonia requiescunt quot desideria immunda, auferre de medio sui alienos deos instanter admonentur: quatenus omnipotenti Deo non solum rectitudinem impendat operis, sed et gloriam internae puritatis. Unde et apte subditur: Et praeparate corda vestra Domi-

no. Cor quippe Domino praeparat, qui mentem non solum ab immunda cogitatione separat, sed etiam cogitationum sanctarum ac virtutum fulgoribus illustrat: ut velut abjectis et comminutis idolis, se Dei templum efficiat; dum illic divinae gratiae sedem erigit, ubi reprobos spiritus manere per subjecta eis prava desideria non permisit Bene itaque prius auferre alienos deos de medio su Israelitas admonet, deinde corda Deo praeparare quia rectus ordo inchoatae religionis est, ut prius unusquisque prava reprobet, deinde ad omnipotentem Deum studio bonae intentionis appropinquet. Ad extremum vero necesse est, ut qui jam Deo bonae voluntatis propositum, et puri cordis munditiam obtulit, id quod intus bene vivendo deliberat, in rectitudine boni operis exponat. Quare et subditur: Et servite soli Deo.

8. Soli quippe Domino servit qui bonis operibus prava non inserit. Nam qui sic bona agit, ut mala non deserat, Deo soli nequaquam servit: quia malo spiritui obsequium exhibet, cujus perficere non metuit voluntatem. Unde agitur, ut etiam bona agens Deo non serviat: quia qui totum hominem condidisse creditur, habere eum communem cum adversario non dignatur. Hinc namque est, quod ipsa Veritas per semetipsam denuntiat, dicens: Nemo potest duobus dominis servire (Matth. VI, 24). Hinc Paulus exquirens, ait: Quae participatio justitiae cum iniquitate, aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Beliat? aut quae pars fideli cum infideli, aut quis consensus templo Dei cum idolis (II Cor. VI, 14, 15)? Soli ergo Domino servire prae-

cipimur, ut qui jam aspirante Deo pro obtinenda peccatorum nostrorum remissione agere bona coepimus, eisdem bonis prava nulla misceamus. A peccatorum namque nostrorum obligatione tunc solvimur, cum bona quae pro eorum impendimus absolutione malis admixta non sunt. Devotis namque poenitentibus loquens praedicator, dicit: Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, et servite Deo soli. Quasi dicat: Tunc a peccatis solvi poteritis, cum cordis et operis bona, quae pro vestra absolutione impenditis Deo, supervenientibus criminibus aliis non foedatis. Quare et repromittens; dicit: Et liberabit vos de manu Philisthiim.

9. Qui hoc loco alii Philisthiim quam maligni spiritus designantur? Qui nimirum dum superbiae suae calice in momento debriati sunt, a statu gloriae tumescendo ceciderunt. Quae est igitur manus Philisthiim, nisi potestas illa daemonum, qua mortuas in peccato animas ad aeterna tormenta perducunt? Ab ista Philisthiim manu solus liber fuerat, qui dicebat: Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. XIV, 30). Hinc Paulus ait: Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. III, 23). Hinc iterum dicit: Eramus et nos filii irae, sicut et caeteri (Ephes. II, 3). O quam magni muneris est ista promissio, qua dicitur: Liberabit vos de manu Philisthiim. Nam ille solus liber hujus manus exstitit, qui peccatum non fecit. Ab ea utique omnes contra meritum liberamur. Unde et Paulus dicit: Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem justitiae

suae, propter redemptionem praecedentium delictorum, in sustentatione Dei ad ostensionem justitiae ejus in hoc tempore, ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Domini nostri Jesu Christi (Rom. III, 24-26). Hinc item dicit: Gratia liberati estis (Ephes. II, 8). Tale est ac si dicat: Liberabit vos de potestate spirituum malignorum, ut velut fugatis de itinere crudelibus hostibus, dum mors carnis intervenit, ea quae cupitis aeterna gaudia securius adeatis. Magna itaque promisit, qui magna praecipiendo docuit, ut magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe est soli Domino servire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reproba non miscere. Sed o quam maximum in vitae hujus transitu, potestatem cruentorum spirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates objectionum nullas invenire, aeternas poenas evadere, liberatoris nostri praesidia sentire, momentaneam saeculi lucem perdere, sed repente ineffabilem claritatem aeternitatis invenire. Audiant ergo, audiant, qui de manu Philisthiim liberari desiderant: Praeparate corda vestra Domino, et servite ei soli.

(Vers. 4.) Abstulerunt ergo filii Israel de medio sui Baalim, et Astaroth, et servierunt Domino soli.

10. Electorum quippe mos est, ut cum divinae praedicationis hortamenta suscipiunt, ad studium auditae bonae operationis accendantur. Nam reprobi e frequenter verba Dei audiunt, et eisdem tamen verbis nulla bona opera proponunt. Pigri, in suis actionibus remanent: quia a

divina luce projecti, omnipotentis Dei gloriam, cujus verba audiunt, interna contemplatione non vident. Recte ergo, qui obediunt, Israel filii dicuntur: quia quo majestatem apertiori manifestatione conspiciunt, ejus praeceptis obedire devotius agnoscuntur. Sed quia conversis loquitur, quid eis adhuc deesse conspiciat, audiamus: Nam sequitur:

(Vers. 5, 6.) Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum. Et congregaverunt in Masphath.

11. Masphath dicitur speculatio seu contemplatio. Quam profecto speculationem beatus Paulus exponit dicens: Videmus nunc per speculum in aenigmate (I Cor. XIII, 12). Speculari etenim nobis est, de altitudine Scripturarum aeterna bona contemplari. Quasi enim speculamur, quod jam fidei veritate cognoscimus, et adhuc revelata facie non videmus. Conversis vero peccatoribus in Masphath convenire, est per mentis intentionem de Dei omnipotentis miseratione confidere. Sed sic de Dei misericordia praesumant, ut tamen id, quod se nequiter egisse recolunt, per poenitentiam delere non negligant. Unde et illic repente subjungitur:

(Vers. 6.) Hauseruntque aquam, et effuderunt in conspectu Domini.

12. Quid enim est aquam haurire, nisi de profunda animi poenitentis confusione lacrymarum fluenta producere? Velut enim aquam haurimus, dum, quam profunda iniquitate cecidimus considerantes, plangimus. Quam profecto aquam in conspectu Domini effundimus, si cum poeniten-

do compungimur, de ejusdem compunctionis fletu non quaerimus favorem saeculi, sed solum fructum divinae placationis. Sed et dum mens flendo compungitur, necesse est ut etiam caro quae delectationibus subjacuit affligatur. Unde et subditur:

(Vers. 6.) Et jejunaverunt in die illa.

13. Dies peccatricis animae est spes consequendae indulgentiae in divini verbi repromissione. Unde et per prophetam Dominus repromittit, dicens: Nolo mortem peccatoris: magis autem, ut convertatur et vivat (Ezech. XVIII, 32, 33, 11). In die igitur illa jejunant, qui idcirco carnem poenitendo atterunt: quia in luce spei pervenire ad indulgentiam se indubitanter credunt. Quae tamen afflictio poenitentiae ad delenda peccata tunc demum idonea est, cum sacerdotis fuerit judicio imperata, cum ab eo confitentium actibus discussis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis Bene itaque sequitur:

(Vers. 6.) Dixeruntque: Tibi peccavimus, Domine. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

14. In Masphath quippe sacerdos judicat, cum non humanum arbitrium sequitur, sed divinum; cum in omni quod disponendum est se in alta contemplatione sublevat, et hoc in subditorum judicio disponit: quod aequum esse in superna visione cognoscit. Hinc namque est, quod in omni fere negotio Moyses in tabernaculo foederis Dominum consulit (Exod. XXXIII, 8): quia nimirum praedicator sanctae Ecclesiae in intima debet veritatis contemplatione conspicere, ut

subditorum vitam foris irreprehensibiliter valeat ordinare. Tunc enim et tenere peccata, et dimittere verius potest, cum in arcano speculationis, Domino loquente, audit quod loquitur. Unde et resurgens à mortuis Dominus prius in discipulorum faciem insufflavit, et postea dimittendi retinendique peccata auctoritatem tribuit (Joan. XX, 21, 23): ut profecto monstraret, quia qui illam mentis speculationem non habet, judex animarum esse non debet. In electorum quippe praedicatorum faciem Dominum insufflare, est intimas secretasque vias spiritalis examinis eis per Spiritum sanctum revelare. Hinc Paulus ait: Spiritalis judicat omnia (I Cor. II, 15). Hinc item divinae gratiae largitatem commendans, ait: Nos spiritum hujus mundi non habemus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis (Ibid., 12). Qui autem hujus mundi spiritum habet, in Masphath, id est in speculatione subditos judicare non potest: quia dum per spiritum interiora non penetrat, in causis examinis quas exquirit, mundano spiritu foris errat. Bene igitur Samuel filios Israel in Masphath judicasse dicitur: quia nimirum praedicatores sancti, in subditorum judiciis aliud extra nequaquam definiunt, nisi quod intus eis divina inspiratione revelatur. Sed dum boni subditi majorum judicio semetipsos subjiciunt, spiritalium hostium iras contra se validius accendunt. Unde et subditur:

(Vers. 7.) Et ascenderunt satrapae Philisthinorum ad Israel.

15. Ablatis namque diis alienis, peracto jejunio, exhibita a praedicatore censura examinis,

ad Israel Philisthinorum principes ascendunt: quia cum altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident, nobis infestiores sunt. Et quia de innocentis vitae sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. Ascendere quippe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per coeleste desiderium corda sublevare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorumlibet malorum spirituum, sed fortiorum daemonum praelia excitantur; non Philisthiim contra Israel ascendere, sed Philisthinorum satrapae perhibentur. Principes quoque pluribus praesunt. Per hoc ergo, quod contra Israel satrapae ascendere dicuntur, potest rationabiliter colligi quia ad probandam electorum patientiam, nec unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur; ut de consecuta eorum victoria, tanto sit copiosior fidelium gloria, quanto eis irrogata fuerint praelia graviora. Tamen inter eadem praelia nuper conversi vehementer pavere solent: repente etenim inveniunt se in campo laboris, praeter experimentum consuetudinis. Armata hinc contra se aspiciunt desideria, quae sibi dudum pacata serviebant: illinc supernus amor invitat, ut coepta bona non deserant. Hinc spiritus mentem elevat, illinc caro gravat; ac dum finis sui modum scire non possunt, de electionis suae incertitudine vehementer expavescunt. Unde et hic apte subditur:

(Vers. 7.) Quod audientes filii Israel, timuerunt a facie Philisthinorum.

16. A facie enim Philisthinorum timent, ut eorum posteriora non timeant. Quae est enim

malorum spirituum facies, nisi concupiscentia saecularis? In hac enim specie quicunque componitur eorum imagini conformatur. Quia vero non Philisthinorum faciem, sed ab eorum facie timuisse Israel dicitur; sic electorum mentes insinuat, ut etiam reproborum stultitiam latenti ratione reprehendat. Non enim faciem, sed a facie timuerunt: quia videlicet sancti viri, aliud est quod foris aspiciunt, aliud quod intus expavescunt. Nam etsi aliquando florentem mundum humana ratione considerant, repente mentis oculos ad ea mala quae mundi gaudia sequuntur retractantes levant, et velut a facie trepidant, qui poenis sequentibus contingere praesentes delectationes vitant. At contra reprobi, qui hanc Philisthinorum faciem nequaquam metuunt, sequentes ferocitatis eorum impetus non evadunt. Dum enim vana mundi gaudia tota virtute suscipiunt, afflictiones perpetuas, daemonum virtute, capiunt. Quibus nimirum Veritas comminatur, dicens: Vae vobis, divites, quia recepistis consolationem in vita vestra (Luc. VI, 24). Hinc item denuntians, ait: Vae vobis qui ridetis, quia flebitis (Ibid., 25). Quasi aliter dicat: Quia a Philisthinorum facie nequaquam pertimescitis, cum sequentes eorum vires irruunt, salutis invenire refugium non potestis. Tunc quidem timor adest, sed qui adjuvet non adest. Vindicta datur flagitii sine spe liberationis; et quam sint Philisthinorum horribilia posteriora sentiunt, qui faciei eorum blandimenta in mundi amore voluerunt. Bene igitur de Israelitis, in electorum typo dicitur: Timuerunt a facie Philisthinorum: quia nimirum

dum conversandi modum sibi solerter ordinant, non disponunt metuere aeterna mala, cum veniunt; sed a temporali concupiscentia trepidant, cujus merito irrogantur. Et quia non tam suis meritis quam majorum hoc intercessione posse obtinere credunt, sequitur:

(Vers. 8.) Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum Israel, ut salvet vos de manu Philisthiim.

17. Sed et tentatis subditis pastores boni non solum orationum praesidia conferunt, sed etiam sacrificiorum. Unde subditur:

(Vers. 9.) Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, et obtulit illum holocaustum integrum Domino, et clamavit Samuel.

Quid est clamor Samuelis, nisi in supplicatione pontificis magna virtus desiderii? Unde ad tacentem labiis Moysen, licet populi subditi salutem ferventi devotione cupientem, a Domino dicitur: Quid clamas ad me (Exod. XIV, 15)? Quis vero est agnus lactens, nisi ille quem praecursor ejus ostendit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. I, 29)? Et lactens dicitur, quia in ejus innocentia vera humanitas praedicatur. Sed unus agnus offertur, quia, praeter ipsum, qui mundi tollat peccata nequaquam reperitur. Quem profecto agnum integrum obtulit. Integritate quippe agni ad soliditatem pertinet catholicae professionis. Velut enim agnum dividit, qui a canone fidei per gladium separatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocentia, lactens pro assumptione naturae, unus pro singularitate po-

tentiae, integer pro fidei nostrae firmissima soliditate.

18. Quod si quis haec non ad ipsum, sed ad ejus imitatorem referre voluerit, potest. Agnum quippe offerimus, cum per bonum castitatis et innocentiae, Redemptori nostro conformamur; et cum doctrina innocentium Patrum nostrorum pascimur, velut ubera sugimus, quibus ad aeternam vitam nutriamur. Unum quoque agnum offerimus, si post initia religiosae conversationis, nulla polluimur inquinatione pravitatis. Unum quippe agnum offert, qui a proposito innocentiae, ad pollutae vitae maculas nequaquam diffluit, a quibus redeat per iterationem bonae operationis. Integrum quoque agnum offerre, est ad aeternam vitam non solum carnis continentiam, sed mentis integritatem praeparare. Integrum quoque agnum Domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continentiam consecrat, sed mentis suae secreta ab immundarum cogitationum lascivia non refrenat. Velut enim agni partem sacrificio subripit, qui puritatem cordis, corporis continentiae non conjungit. Unde et ipse agnus integrum offerre discipulis praecipiens, ait: Audistis quia dictum est antiquis: Non maechaberis; ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum, moechatus est in corde suo (Matth. V, 27, 28). Hinc etiam fatuae virgines in Evangelio notantur, quae lampades paraverunt, et oleum non paraverunt (Matth. XXV, 3). Lampades namque paratas habent, qui bonum pudicitiae servant in corpore: oleum quoque habent, qui nitorem puritatis tenent in mentis

suae circumspectione. Dicatur ergo de Samuele: Obtulit agnum integrum Domino: quia ut bonum pudicitiae divinae placationi sufficiat, non solum in candore corporis servari debet, sed in splendore internae puritatis. Merito itaque subditur:

(Vers. 9.)---Et exaudivit eam Dominus.

19. Ille namque exaudiri a Domino pro aliis orans potest, qui ex parte aliqua ei, cui supplicat, Domino odibilis non est. Nam si adhuc propria infirmitate deprimitur, pro obtinenda proximorum fortitudine nequaquam exauditur: et eo desiderium suum ad divinae celsitudinis arcem non sublevat, quo ipse de imo, quo per lapsum jacet, conatu ferventioris studii ascendere nequaquam curat. Sed et modus exauditionis exponitur, cum subinfertur:

(Vers. 10. 11.) Factum est, dum Samuel offerret holocaustum, Philisthaeos inire praelium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illo super Philisthiim, et exterruit eos, et caesi sunt a filiis Israel. Egressique filii Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthaeos, et percusserunt eos usque ad locum, qui erat subter Bethchar.

20. Offerente holocaustum Samuele, Philisthiim contra Israel praelium ineunt: quia maligni spiritus tunc adversus fideles subditos graviores tentationes commovent, cum contra se stare instantius Pastores vident. Sed super Philisthaeos Dominus intonat: quia orantibus doctoribus et fidelibus subditis, divina gratia robur administrat. Tonitrua enim fieri per nubila solent. Nubes autem sublimes per coeleste desi-

derium animae intelliguntur. Unde et propheta mentes electorum in amore coelestium elevatas admirans, dixit: Qui sunt isti, qui ut nubes volant (Isa. LX, 8)? Quae sunt autem tonitrua nubium, nisi illa ferventia et superna electorum desideria: quibus dum per divinam gratiam eorum mens succenditur, omne, quod maligni spiritus decipiendo suggerunt, ab ea penitus expellunt? Bene ergo dicitur: Intonuit Dominus super Philisthaeos, et exterruit eos. Nam dum per gratiam suam electis mentibus superna desideria infundit, quia etiam terrena omnia facit contemnere, eos etiam, qui ea eis appetere suggerunt, nequam spiritus in fugam vertit. Velut enim tonitruo territi fugiunt, dum in electis mentibus, quas tentando pulsaverant, ingentem sonitum divinae virtutis expavescunt. Quia vero fragore magno intonuisse Dominus dicitur, quid est aliud, nisi quia imperfecta Christianorum desideria daemonibus terribilia non sunt? Fragor enim magnus tonitrui, perfectum est uniuscujusque desiderium electi. Cum igitur fragore magno super Philisthaeos Dominus intonat, tunc a filiis Israel caeduntur: quia dum electorum mentem perfecta devotio ad superna gaudia erigit, omne, quod adversae parti militat, a se penitus abscindit. Bene quoque prius territi Philisthaei, deinde a filiis Israel 170 caedi memorantur: nam terrentur electorum devotione, caeduntur opere. Et quia opere devotio prior est, terreri prius, postea vero caedi recte perhibentur. Nam prius donum bonae voluntatis a Domino accipimus, ut consilia malorum spirituum postmodum confutare valeamus. Be-

ne etiam Dominus super Philisthaeos intonare, et exterrere eos dicitur, filii autem Israel illos caedere perhibentur: quia bona desideria nobis per divinam gratiam ministrantur, sed nos dona gratiae per conatum liberi arbitrii ad virtutum victorias promovemus. Ordo igitur coelestis militiae est, ut ante tonans fragore magno audiatur Deus, et post miles ad caedenda hostium agmina progrediatur: ut videlicet in se prius dona gratiae videat, deinde ad certaminis campum validius erumpat, et securus victoriae proventum speret, qui eis, quibus coronetur, viribus ante congressionis tempora fultus est.

21. Bene autem, qui Philisthaeos caedunt, de Masphath egressi perhibentur. In Masphath etenim, quae speculatio dicitur, morantur, qui in divinarum rerum contemplatione persistunt. Sed ad caedendos Philisthaeos exeunt, cum ex arcano internae meditationis consulti venientes, comprimunt vires adversae dominationis. Intus enim latenter ordinant, qualiter foris in apparato opere, hostium cuneos irrumpant. Tanto quidem graviores pugnas eis procedentes exhibent, quanto, dum interna cogitant, apud se quietiores latent. Et quia maligni spiritus ab electis Dei semper comprimendi sunt, usque ad locum subter Bethchar Philisthiim percussi fuisse memorantur. Bethchar quippe, domus agni interpretatur. Hunc agnum nobis Isaias insinuans, ait: Tanquam agnus ad occisionem ducetur, et tanquam ovis coram tondente se, sine voce (Isai. LIII, 7). Quae igitur fuit domus agni, nisi illa sublimis, et singulariter munita conversatio Redemptoris,

quae dum culpa caruit, cunctis nequam spiritibus inaccessibilis exstitit? Ad Bethchar, id est domum agni pervenire nemo potest: quia quisquis multum proficit, sanctitate Redemptoris inferior est. Unde et praedicator egregius ejusdem Redemptoris laudibus insistens, dicit: Talis decebat, ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior coelis factus, qui non habet necessitatem, sicut sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre (Hebr. VII, 26, 27). Quis est ergo locus subter Bethchar, ad quem usque Philisthiim caedere, et persequi debemus? Sed si Bethchar perfectionem signat Dominicae conversationis, locum subter Bethchar, communem Sanctorum summam exprimit sanctitatis. Qui et eidem Redemptori se obediendo humiliant, et ejus gloriae per studium vitae innocentis appropinquant. Locus enim, qui subter Bethchar situs ostenditur, eidem loco cui subest, et inferior esse cognoscitur, et vicinus: quia sancti viri, quo Deo per vitae altitudinem vicini sunt, eo et humiliori cogitatione subjecti. Dum ergo novitiorum fidelium triumphus sub Israelitarum gestis ostenditur, usque ad locum sub domo agni caesi alienigenae dicuntur: quia profecto per indesinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arcem perfectionis: ubi jam tanto simus hostibus nostris terribiliores, quanto Redemptori nostro viciniores. Ibi enim jam quaedam securitas est, quae perturbari hostium pavore non potest. Talibus namque concessae virtutis dona insinuans Dominus, ait: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes,

et scorpiones, et omnem virtutem inimici (Luc. X, 19). Unde et is, qui ad locum domui agni 171 vicinum pervenerat, dicit: Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio, an augustia, an fames (Rom. VIII, 35), an caetera talia? Potest etiam domus agni coelestem patriam designare. Unde et Joannes dicit: Vidi supra montem Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen ejus, et nomen patris ejus scriptum in frontibus suis (Apoc. XIV, 1). Quis est igitur locus, qui est sub domo agni, nisi terminus temporalis vitae, ex quo ad supernae patriae gaudia assumuntur electi? Qui enim usque ad statutum nobis terminum ducimur, quem praeterire vivendo non possumus, velut ad locum venimus, unde alio transferamur. Sed terminus vitae electi viri sub domo agni situs ostenditur: quia unde per angustias mortalitatis demergitur, inde ad vitae indeficientis gaudia sublevatur. Nam et agnus ipse, qui in citharoedorum citharizantium et cantantium domum suam laetus inhabitat, antequam ad hujus domus laetitiam duceretur, sub domo fuit. Hinc namque est, quod immolationis suae tempore dicit: Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. XXVI, 38; Marc. XIV, 34). Electi ergo uniuscujusque finis dum loco ostenditur, subter Bethchar, id est domo agni esse memoratur; quia sancti viri cum per mortis poenam temporalia deserunt, de vicino praeeminentem sibi supernam patriam conscendunt. Nam Paulus, confidenter asserens, dicit: Scimus, quia si terrestris domus nostra dissolvatur, habemus habitaculum ex Deo, non manufactum in

coelo (II Cor. V, 1). Igitur usque ad locum, qui est subter domo agni, Philisthaeos caedimus, si quandiu in hac vita sumus, de malignis spiritibus triumphamus.

(Vers. 12.) Tulit autem Samuel lapidem unum, et posuit eum inter Masphath et Sen; et vocavit nomen ejus Lapis Adjutorii, dixitque; Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

22. Lapis in sacro eloquio Dominum, et Redemptorem nostrum significat. Lapis vero unus a Samuele tollitur, cum a sanctae Ecclesiae praedicatore Redemptoris fortitudo singulariter praedicatur. Qui profecto inter Masphath et Sen praefigitur: quia in vitae exitu electos protegit, reprobos confringit. Sen quippe excussio dicitur. Excussi autem sunt reprobi, id est a fidelium societate separati. Dum ergo usque ad locum subter Bethchar Philisthaei caesi perhibentur, lapis inter Sen et Masphath praefixus asseritur: quia dum electi Dei victoriae suae titulum in fine percipiunt, Redemptoris judicio a malorum societate separantur. Modo vero, velut in area frumentum, et palea simul sumus, sed dum ad vitae terminum ducimur, electi a reprobis Dominica virtute dividuntur, et velut inter se lapidem habent medium, dum illi pondus Redemptoris in damnationis suae judicium sustinent, et isti in ejus fortitudine aeternae gloriae palmas tenent. Possunt per Sen etiam maligni spiritus designari. Excussi quippe sunt, quia a coelesti secreto per superbiam projecti. Et quia nunc in hac vita nobiscum praeliantur, bene cum victoriae nostrae tempus asseritur, lapis inter nos et eos positus

perhibetur: quia cum militiae nostrae donativa percipimus, ultra nobis eorum praelia nequaquam renovantur. Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis Redemptoris nostri bonitatem sanctae Ecclesiae doctor ostendit. Et quia omne, quod a nobis in omni vita nostra prosperum geritur, divinae gratiae adscribitur, apte ab eo lapis ille, qui in medio sistitur, Lapis Adjutorii vocatur. Ipse est namque Lapis Adjutorii, qui si nobis subvenire 172 noluerit, vinci possumus, vincere nequimus. De quo jam in medium posito dicitur: Usque huc auxiliatus est nobis Dominus; quia ejus praesidia electos suos usque ad aeternae retributionis tempora persequuntur. Et quia, ut diximus, jam tunc a nobis in aeterna requie susceptis, a depressis hostibus praelia nulla commoventur, sequitur:

(Vers. 13). Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt, ut venirent ultra in terminos Israel.

23. Haec profecto sic electorum singulorum facta exprimunt, ut sanctae catholicae Ecclesiae et procinctum innuant belli, et gaudia remunerationis. Hanc namque universalis Ecclesiae victoriam jam post resurrectionis nostrae gloriam futuram, beatus Paulus ostendit; qui, quasi futurae incorruptioni praesens, morti insultabat, dicens: Absorpta est mors in victoria? ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus (I Cor. XV, 54, 55)? Humiliatos etiam Philisthaeos vidit: quia apostatarum angelorum memorans, ad amorem futurae dignitatis electos accendit, dicens: An nescitis, quia angelos judicabimus (I Cor. VI, 3)? Tunc quippe Philisthaei humiliantur,

cum in praeparata sibi ab origine mundi aeterni ignis incendia daemones mittuntur. Et in terminos Israel venire ulterius non apponunt: quia ad tentanda electorum corda non exeunt. Qui autem sunt Israelis termini, nisi coeli? Quomodo autem mali spiritus in Israelis terminos venient, qui sic in inferni profundo damnati sunt, ut a summersione poenarum nunquam resurgant? Quia ergo aeterna oppressione dejiciuntur, apte subinfertur: (Vers. 13). Facta est, inquit, manus Domini super Philisthaeos cunctis diebus Samuelis.

24. Qui enim sunt dies boni doctoris, nisi vernantes illi radii fulgentis aeternitatis? Qui apte Samuelis esse referuntur: quia etsi communes sunt electorum omnium, speciali quadam gratia ad gaudia lucent praedicatorum. Vel certe praedicatorum sunt, quia specialius eorum mentibus fulgent, quorum praedicatione nunc sanctae Ecclesiae demonstrantur. Manus autem Domini super Philisthaeos cunctis diebus Samuelis facta perhibetur, quia divina potestas malos spiritus semper opprimit, quae in aeternae claritatis gloria etiam electos exhilarare nunquam desistit. Tunc vero angelorum damna reparantur, cum quidquid de ordine conditorum spirituum, eorum superbia sublatum beatitudini fuerat, de electis hominibus adimpletur. Quare sequitur: (Vers. 14.) Et redditae sunt urbes, quas tulerant Philisthiim Israeli.

25. Urbes sublatae sunt illae perditae multitudines angelorum. Sed tunc redduntur, quando de electa natura humana assumitur, unde quod de angelis periit, suppleatur. Quod etiam in conver-

sione flagitiosorum hominum accipi convenienter potest. Urbes namque Philisthiim tollunt, cum unitas fidelium mentes tentando decipiunt, et sibi eas peccatis immergendo supponunt. Sed ablatae urbes Israeli redduntur: quia sic in hac vita poenitentes satisfaciunt, ut in perenni gloria splendidi ad electorum gaudium exhibeantur. Quia vero non solum, qui agere bona negligunt, sed etiam, qui abundanter iniquitatem faciunt, poenitendo salvantur, subditur: (Vers. 14.) Ab Accaron usque Geth.

26. Accaron dicitur sterilis, Geth torcular. Steriles quidem sunt, qui bona opera non agunt. In torculari autem uva premitur, et vinum promulgatur. 173 Quid est autem concupiscentia saecularis, nisi uva reprobae mentis? Quid vero est fervor peccandi, nisi liquor vini, qui peccatoris mentem aeternorum bonorum immemorem facit? Dum enim ex concupiscentia cordis peccatum generatur, quasi in torculari de uva vinum producitur. Ab Accaron ergo usque Geth sublatae urbes Israeli redduntur: quia bona agere negligentium, et mala audacter perpetrantium mentes, quae poenitendo ad Dominum modo redeunt, tunc in communi electorum gloria splendidae demonstrantur. Earum quippe mala in Dei memoria nequaquam veniunt, quae ipsi poenitientiae afflictione delere obliti non sunt. Sequitur: (Vers. 14.) Eratque pax inter Israelem et Amorrhaeum.

27. Quae est ista pax, nisi quam propheta Michaeas asserit, dicens: Et erit iste pax in terra, cum venerit (Mich. V, 5). Hinc Paulus ait: Ipse est pax nostra, qui facit utraque unum (Eph.

II, 14). Quid est autem, quod inter Israelem, et Amorrhaeum pax ostenditur? Sed quid per Amorrhaeum, nisi pars hominum reproba designatur? Qui vero per Israelem figurantur, nisi electi? Et quia electi in dextera Dei, reprobi vero in sinistra futuri sunt (Matth. XXV, 33), dum pax esse inter utrosque asseritur, sanctorum beatitudo inclyta demonstratur; qui justitiae Conditoris tanta aequitate conveniunt, ut de conspecta reproborum poena nulla compassione moveantur. Dum ergo inter Israelem, et Amorrhaeum pax esse ostenditur, non demonstratur bonum, quod commune cum sanctis habeant reprobi, sed quo muniantur electi. Unde et sub Israelis specie per prophetam sanctae Ecclesiae repromittitur: Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te (Psal. CXLVII, 14). Pacem quippe Ecclesiae fines ponit: quia dum Redemptoris potentia eam in intimae aequitatis celsitudinem erigit, per dolorem compassionis, perditorum miseria non affligit. Sed ad tantam beatitudinem quo pastorum studio boni subditi promoveantur, exponit, dicens: (Vers. 15.) Judicavit quoque Samuel Israelem omnibus diebus vitae suae.

28. Qui sunt dies vitae uniuscujusque doctoris, nisi virtutum spiritalium claritates? Omnibus namque diebus vitae suae Israelem judicat, qui lucem justitiae, quam loquendo asserit, ad subditorum fidelium exemplum, perfectione repraesentat bonae conversationis. Qui autem virtutum spiritalium lucem non habet, quia ad docendum assumit bona conversationis extraneae, diebus profecto judicat vitae alienae. De quibus profec-

to per prophetam Dominus dicit: Ecce ego ad prophetas, qui furantur verba mea, unusquisque a proximo suo (Jerem. XXIII, 30). Verba quippe furantur, qui bonum, quod docendo praedicant, operando non sequuntur: quia veluti clam de alieno tollunt, quod dato proprii laboris pretio suum nequaquam faciunt. Post denuntiatam itaque futuram beatitudinem, qualis interim debeat esse fidelium pastor, ostenditur: quia omnibus vitae suae diebus Samuel Israelem judicasse perhibetur. Perfectionis etenim viam male insinuat, si lucis iter quis voce volens pandere, actione tenebrescat. Nam qui cunctos vitae suae dies ad judicandum Israelem contulerat, dicit: Non audeo loqui horum aliquid, quae per me non efficit Deus, in obedientia Gentium verbo et factis (Rom. XV, 18). Judicet igitur doctor, sed qui dies vitae suae inclytos habet: ut videlicet in se prius virtutum spiritualium radios bene vivendo foveat, quos providendis subditorum itineribus loquens administrat: quia et lucerna tunc iis, qui 174 in domo sunt, utiliter ostenditur, si ipsa antea eo, quod sparsura est, bene repleatur lumine.

(Vers. 16.) Et circuibat per singulos annos Bethel, et Galgal, et Masphath, et judicabat Israelem in supradictis locis.

29. Bethel dicitur domus Dei; Galgal, rota; Masphath, ut jam superius replicatum est, speculatio interpretatur. Quid ergo Bethel, nisi viros officio sacri altaris deputatos significat; qui dum spiritalibus studiis inhaerent, velut domestici Dei omnipotentis familiares sunt? Et quid Galgal, quae rota dicitur, nisi conjugatorum ordinem

designat? Velut enim in rota circumeunt, dum volubilis mundi curis penitus carere non possunt. Et quid per Masphath, quae speculatio interpretatur, nisi illi exprimuntur, qui divinae contemplationi vacantes, solis supernis gaudiis inardescunt? Quid ergo est, quod Samuel et Bethel, et Galgal, et Masphath circuire dicitur, et in eisdem locis Israelem judicare, nisi quia electus praedicator omnium electorum ordinum exempla sequitur, ut subditorum fidelium esse valeat censor doctus? Non enim esse poterit aequi examinis, si de exemplis praecedentium electorum dedignatur assumere, quod decernit.

Sed et per singulos annos ista circumeat, ut doctor providus ordinum singulorum perfectionem sigillatim respiciat: ut, quo subtilius praecedentium bona viderit, praesentia disponere decentius possit.

Ibi ergo, ibi judicet Israelem, ut subjectos fideles, quos ad Dei visionem erudit, illorum rectitudine corrigat, quos Deo placuisse indubitanter credit. Potest etiam per Bethel, quae domus Dei dicitur, universa electorum Ecclesia designari: per Galgal, quae interpretatur rota, Scriptura sacra. Quidquid vero in subditorum profectu doctor exhibet, aut de exemplo electorum accipit, aut magisterio sacri eloquii, aut revelatione internae ac secretae contemplationis.

30. Samuel itaque Bethel circuit, cum praedicator Ecclesiae auctoritatem disponendorum operum, de exemplis majorum quaerit. Galgal, id est, rotam circuit, quando doctrinae suae auctoritatem de magisterio sanctae Scripturae com-

prehendit. Masphath quoque circuit, cum per secretae contemplationis meditationem, revelationem meretur suscipere veritatis. Ibi enim judicat Israelem: quia quidquid subditis proponit ad normam rectitudinis, aut de exemplis electorum accipit, aut doctrina sacri eloquii, aut ex revelatione internae contemplationis. Quibus profecto verbis ostenditur, non tantum, quae doctor perfectus agat, sed etiam quia perfectus non sit, si agere haec non possit. Nam si solum bonorum exempla noverit, aut si sacrae Scripturae etiam quis eruditus sit, et contemplationis revelatione caruerit, in ordine praedicationis vir perfectus non erit. Contemplatio enim virtus est, per quam non solum ipsa Scriptura condita recognoscitur, sed per quam nondum condita conderetur: et per quam condita ad Dei voluntatem quotidie disponatur. Bene ergo dicitur: Et judicavit Israelem in supradictis locis. Nam non solum in Bethel, et Galgal, sed etiam in Masphath: ut qui ad perfectionem praedicationis innititur [enititur], dum per humilitatem exempla majorum sequitur, dum per studium sacri eloquii eruditione fulcitur, curet omnino necesse est, ut puritate mentis, ea quae disponenda sunt, contemplando cognoscat. Dei namque debet esse docibilis, qui suscepto praedicationis officio, 175 docere homines cupit. Tamen sic praesumat de eo, qui secretae contemplationis eruditione instruitur, ut nec editas per Spiritum sanctum Scripturas fastidiat, nec sequi electorum exempla dedignetur. Samuel enim Bethel, et Galgal, et Masphath circuire describitur; ut alterum ab altero per discordiam ne-

quaquam dividatur: ut videlicet et exempla recipiat quae sacra Scriptura approbat; et illas sacras Scripturas, quas electi homines scripserant, recognoscat: atque eas revelationes contemplationis ad earundem Scripturarum regulam referat.

(Vers. 17.) Revertebatur in Ramatha: ibi enim judicabat Israelem, et ibi erat domus ejus.

31. Ut longe supra jam diximus, Ramatha interpretatur visio consummata: et supernorum civium illam beatam et perfectam societatem significat: ad quam Samuel revertitur, ne laboris sui onere deprimatur. In Ramatha quippe Samuel revertitur, cum mens praedicatoris per amorem coelestium relevatur. Nam inter officii sui onera tam immensa corrueret, si ad amorem coelestium per spei suae desiderium non rediret. Reverti etenim praedicatoribus, est intentionem mentis suae ad gaudia patriae coelestis reducere. Et ibi Israelem judicant: quia supernae patriae pulchritudini, quam in mente retinent, fideles subditos facere conformes praedicando, student. Ibi judicant Israelem: quia ex illa jam perfecta civitate formam videntes trahunt, quam filiorum mentibus loquentes imprimunt: et quidquid illa pulchritudine indignum conspiciunt, ab eorum mentibus abscindere conantur. Et quia in illius beatae patriae gloria tota dilectione requiescunt, ibi ejus domus esse perhibetur. Ejus namque 176 domus esse cognoscitur, in qua amando conversatur. Unde et ille egregius praedicator gloriatur, dicens: Nostra conversatio in coelis est. Bethel namque circuit, Galgal, et Masphath, et in earum aliqua non habet domum, in Ramatha autem

domum habet: quia doctores sanctae Ecclesiae quidquid nunc accipiunt de exemplis electorum, quidquid de eruditione sacrorum voluminum, quidquid de altitudine supernae revelationis transitorie rimantur, ad adjutorium habent itineris, non ad amorem remunerationis. Illud vero, quod in superna civitate diligunt, non ad profectum itineris, sed ad sufficientem, imo ad abundantem largitatem mercedis. Et quia illuc cuncta bona congregantur, sequitur:

(Vers. 17). Aedificavit ibi etiam altare Domino.

32. Quid est enim altare Domini, nisi cor justi? Veritatis autem judicio dicitur: Ubi est thesaurus tuus, ibi et cor tuum (Matth. VI, 21). Qui autem pro amore supernae patriae bona agit, dum ardenter ad ea, quae sursum congregat, pervenire desiderat, profecto altare aedificat, super quod quotidiani desiderii hostias incendat. Bene autem dicitur: Aedificavit ibi altare Domino: quia ex incremento studii coelestis, sicut flamma crescit in corde boni desiderii, ita et velut additis lapidibus, altare sursum construitur, ubi Deo holocausta offerantur amoris. Quod etiam ad lucrum animarum referri convenienter potest. Doctor namque in Ramatha altare Domino aedificat, cum subditorum merita in coelo locat, et dum quotidiano ejus studio electae animae ad coelestia regna conscendunt, velut ad structuram superni altaris lapides mittuntur. Dicatur ergo de Samuele, dicatur: Aedificavit ibi altare Domino: quia nimirum valde otiosum est doctoris studium, si per hoc, quod ab illo in terris agitur, coeleste aedificium non augetur.

LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

1. Sanctorum virorum facta praecedentium saepe electorum sequentium solatia sunt. Mira etenim dispensatione divini consilii, et altissimae conversationis arce sic sublimati sunt, ut fortia agerent sibi, recta subditis providerent; sic sibi quandoque derelicti, ut ea quae recta intentione disponerent, secundum Dei providentiam recta non essent; quatenus illorum infirmitas, electorum sequentium firmitas fieret: quia etsi ut homines in disponendis sanctae Ecclesiae negotiis falli possunt, ipsae tamen ecclesiasticae dispositiones deserendae non sunt. Ecce etenim dicitur:

(I Reg. VIII, 1-3.) Factum est autem cum senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel, fuitque nomen filii sui primogeniti, Johel, et nomen secundi, Abia, judicum in Bersabee. Et non ambulaverunt filii sui in viis ejus.

2. Ecce qui prophetiae spiritu plenus fuerat, ii, quos judices Israeli ponebat, quia post avaritiam postmodum declinare debebant, et munera accipere, et pervertere judicium, non cognovit. Quid ergo mirum, si falli in disponendis ordinibus possunt, qui prophetiae gratiam non accipiunt: si ii qui prophetiae spiritum habent, eumdem spiritum ad disponenda cuncta non habent? Quis autem de tanto viro dubitet, quia si futuram perversitatem filiorum praenosceret, eos utique forensibus honoribus non praeferret? Qui ergo reprobos scienter provehunt, hoc prophetae ex-

emplo sibi blandiri nequaquam possunt: quia tunc solum innoxie agitur, cum in eis, tempore quo promoti sunt, subsecutae iniquitatis signa nulla patuerunt. Quare et apte ii, qui judices Israeli a Samuele positi sunt, cum ponerentur, ejus filii dicebantur: ut ex eo non solum per carnem credantur geniti, sed etiam conversationis ejus splendoribus adornati. Quare et eorum nomina caute assignantur: ut ex titulo nominis, illa, quae tunc eis inerat, cognoscatur forma virtutis. Nomen, inquit, uni Johel, alterius Abia, judicum in Bersabee. Sed et de illis, qui post acceptam dignitatem declinasse ad avaritiam dicuntur, aperte ostenditur: quia antequam ejusdem dignitatis culmen attingerent, in eis futurae pravitatis signa nulla videbantur. Sed ecce, dum pastorum solatia attendimus, gregis Dominici non parva pericula iutuemur. Nam steterunt subditi, sed in culmine praelationis positi prophetae filii ceciderunt: ut si nobis sub cura majorum positis indesinens sanctae vitae studium, aut securitas magnae conversationis arrideat, praeesse tamen aliis non habeamus in appetitu desiderii, sed in magnitudine timoris. Sed carnales quique, dum sola visibilia attendunt, spiritalem sanctorum conversationem cognoscere non merentur. Pastorum quidem sanctae Ecclesiae culmen aspiciunt, sed cogitare nesciunt, quam inviti illi intus decorem tollerent, quem in splendore culminis foris tenent, quod sublimitatem honoris in oppressionem magni sustinent oneris, quod magno desiderio fugiunt, quod exteriori ministerio prosequuntur. Testante etenim egregio doctore

didicimus, quod animalis homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei (I Cor. II, 14). Unde et tanto dementius carnalia sequens errat, quanto per discretionis virtutem spiritalia nulla jam penetrat. Et nonnulli tales in tantum dementiae malum proficiunt, ut commovere ipsum etiam statum ecclesiastici culminis non vereantur. Unde et sequitur:

(Vers. 4, 5.) Congregati ergo universi majores natu ex Israel venerunt in Ramatha, dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue super nos regem, ut judicet nos sicut universae habent nationes.

(Vers. 4, 5.) Congregati ergo universi majores natu ex Israel venerunt in Ramatha, dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue super nos regem, ut judicet nos sicut universae habent nationes.

3. His autem, qui vivebant sub spiritali regimine, regem petere, quid aliud est quam eamdem spiritalem praelationem in saecularem dominationem transferre gestire? Sed sancti viri cum se a subditis contemni conspiciunt, non tam eis displicet, quod contemnuntur, quam quod contemptores sui Deo non placent. Eorum quippe contemptu, suae internae gloriae dari incrementa conspiciunt, sed augeri merita sua subditorum defectibus ingemiscunt, quos sic meritis vellent proficere, ut in aeterna meritorum retributione, secum eos, quibus praesunt, habere potuissent. Quare et subditur:

(Vers. 6.) Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod dixissent: Da nobis regem, ut judicet nos.

4. Hoc namque ei displicuit, per quod displicere Deo, qui loquebantur, existimavit. Quia vero non simpliciter dicitur: displicuit sermo Samueli, sed in oculis Samuelis, et statim subditur:

(Vers. 6.) Et oravit Samuel pro populo Dominum.

Paulo subtilius ea nos considerare oportet. Sancti viri, qui omnipotenti Deo valde displicere metuunt, in suis judiciis faciles non sunt, sed cuncta prius rationabiliter intus ordinant, ut ea foris in opere irreprehensibiliter disponant. Nam electionem accipiunt nullam judicii, si non probatur contemplatione rationis. Hos profecto oculos prophetae Dominus aperire volebat, cum dicebat: Vide oculis tuis, et auribus tuis audi (Ezec. XL, 4). Hinc in Evangelio discipulis dixit: Beati oculi, qui vident quae vos videtis (Luc. X, 23). Oculi quippe sanctorum, sunt intellectus rationis, reserati per gratiam Spiritus sancti. Et idcirco Samuelis esse dicuntur: quia carnales quique, etsi per humanam sapientiam rationales esse videntur, ab hujus lumine rationis eo caeciores sunt, quo illis solis oculis vident, quos serpens aperuit. Nam si spiritualium virtutum fulgorem aspicerent, eum profecto in ornatu suae mentis habere desiderarent. Tan tus siquidem decor earum est, ut visus nunquam non possit videntis desiderio concupisci. Sapientes ergo saeculi cum se oculos rationis habere arbitrantur, ex hoc cognoscere possunt, quam dementer in saniant: quia virtutum sanctarum pulchritudine non illici, earum profecto gloriam non solum non cernere, sed nec somniari est. Sancti ergo viri, qui

jam illuminatione sancti Spiritus 178 in internorum amore obligati sunt, mentis suae oculos ad videndam intimae claritatis gloriam tanto clariores habent, quanto de mundi caligine in desiderio nihil habent; et discernere carnalia tanto rectius possunt, quanto longe a carnalibus assumpti, in Spiritus sancti gratia altius profecerunt. Unde et apostolus Paulus de experientia tantae visionis sententiam protulit, dicens: Spiritalis judicat omnia (I Cor. II, 15). Bene ergo dicitur: Displicuit sermo in oculis Samuelis. Quia a viris spiritualibus nil ante despicitur, quam despiciendum esse per spiritalem mentis intuitum judicetur. Et quia quo abundantiori gratia Spiritus sancti pleni sunt, de virtutis suae ce...

(Vers. 7, 8.) Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quae loquuntur tibi. Non enim abjecerunt te, sed me, ne regnem super eos, juxta omnia opera sua, quae fecerunt a die, quia eduxi eos de Aegypto usque ad diem hanc.

5. Quia oranti prophetae dicitur: Constitue super eos regem; plane ostenditur, quia an hoc faciendum esset, sibi revelari postulavit. Et quia subdens, ait: Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos, apte ostenditur, quantum sibi sermo displiceat, quem in oculis Samuelis displicuisse perhibetur. Quae convenientia judicii in sanctis oritur ex virtute charitatis: quia dum ex tota mente Conditorem diligunt, et ejus voluntati obedire devote conantur, ex praemio supernae retributionis accipiunt, ut ab eadem Dei omnipotentis voluntate aliter sentiendo non discrepent,

quam in bonis operibus semper tenent. Scriptum quippe est: Qui adhaeret Deo, unus spiri us est (I Cor. VI, 17). Domino quippe adhaeret, qui praecepta voluntatis ejus facere semper studet. Sed unus spiritus cum eo fit: quia ex diuturna devotione pii operis in tantam gratiam divinae cognitionis assumitur, ut ab interni ejus aequitate judicii per errorem mundani spiritus dissentire ultra non possit. Sed valde difficile respondetur, si quaeritur, cur omnipotens Deus et abjectum se in regis petitione conqueratur, et tamen id quod petebatur fieri decernat: rursumque si dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei majestate fuerit permissa; et cum provisus rex eligi decernatur, cur reprobandus eligitur? Quid ad haec aliud respondere possumus, nisi id quod apostolus Paulus ineffabilem abyssum judiciorum Dei perscrutari audentibus respondebad: Homo, inquit, tu quis es, qui respondeas Deo (Rom. IX, 20)? Sed si hoc efficaciter definire non possumus, tangere inquirendo possumus. An fortasse abjectum se in regis petitione conqueritur? Pro reproba voluntate male petentis populi, petitus rex conceditur pro vindicta. Quod si rationabiliter dicitur, dum utrumque posuit, et culpam et ultionem pariter ostendit. Ex reproba quippe voluntate injusta postulasse convincitur, qui abjecisse Conditorem petendo monstratur. Culpam ergo malae petitionis insecuta est poena districtae aequitatis. Magna etenim vindicta est, quae ex districtione procedit interni examinis, quando reproba mens sic projicitur, ut quod male deliberat, agere permittatur. Qui ergo in petendo

rege Dominum abjecisse convicti sunt, dum id eis permitteretur agere, per quod a se Dominum abjecerunt, gravior poena non erat, qua hic plecti debuissent.

179 6. Quo in loco notandum est, quia abjectionem prophetae Dominus suam facit. Non enim simpliciter dicit: Abjecerunt me, ne regnem super eos; sed non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos. Ut profecto ostendat, quia in persona electi praesulis ipse suis subjectis praeemineat; et cum ad spiritale culmen electorum carnalis rector assumitur, ipse abjici videtur, cujus praecepta dissipantur. Ergo quam reverendi sint optimi pastores sanctae ecclesiae liquet. Ecce enim dum fideliter Deo serviunt, tanto ei amoris vinculo conjunguntur, ut quidquid eis ingeritur, divinae injuriae adscribatur, Unde et in Evangelio primis Ecclesiae pastoribus dicit: Qui vos spernit, me spernit (Luc. X, 16). Ubi etiam aliquid gravius cernitur: quia cum abjectum pastorem conqueritur, abjicientium peccata omnia, et parentum etiam mala memorantur. Juxta omnia, inquit, opera sua, quae fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Aegypti. Summum namque crimen agnoscitur, ad cujus discussionem in Dei memoria praeterita cuncta peccata reducuntur. Et abjectum ergo se Dominus conqueritur, et tamen ordinare, in quo abjicitur, concedit: quia cum districtae aequitatis suae virtutem exequitur, ab eo carnalium desideria impleri per ejus misericordiam nequaquam prohibentur. Sed et quae concedi dignitas pro vindicta potuit, non tranquilla majestate divinitatis concedi debuit,

sed velut indignata. Indignatam vero majestatem Dei non in seipsam asserimus, quae passioni non subjacet: sed quia dum culpas discutit, indignationis verba per Scripturas dicit. Item quia in typum carnalium praelatorum assumitur, reprobandus rex eligitur, non electus. Vel fortasse idcirco reprobus rex eligitur, ut electus successor ejus rex David in eo cognosceret, quid cavere debuisset. Sic nimirum et de illa angelorum curia legimus, quia de apostata primo angelo scribitur: Ipse est principium viarum Dei (Job. XL, 14): sed qui ante omnia conditus est, per superbiam cecidit, et in ejus ruina sancti angeli didicerunt, qua virtute stare potuissent. Quod nimirum, qui apertis rectae fidei oculis, intueri poterit, pariter attendit: quia omnipotens Deus etiam tunc magnae misericordiae dona tribuit, cum vindictam irrogat; quia dum reprobos punit, sanctos erudit: ut unde illi deficiunt, isti in suis profectibus adjuventur.

7. Districto siquidem judicio permittit mala fieri, sed misericorditer providet de his malis, quae per judicium irrogat, quae bona facere disponat. Nam quae major culpa, quam illa, qua omnes morimur? Et quae major bonitas, quam illa, per quam a morte liberamur? Et quidem, nisi Adam peccaret, Redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret. Non enim venit vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam (Marc. II, 17). Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret. Si peccata, ad quae delenda venisse creditur, per justitiam Dei permissa esse sentiuntur: dum pro

peccatoribus Deus homo nasciturus erat, ex illo malo, quo morituri erant, bonum, quod malum illud vinceret, omnipotens Deus sese facturum providerat. Cujus profecto boni magnitudo, quis fidelis non videat quam mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala, quae per primae culpae meritum patimur, sed quis electus nollet pejora perpeti, quam tantum Redemptorem non habere? Eligatur ergo rex; sed reprobandus: eligatur 180 velut indignatione, non voluntate Dei: subsequatur ergo rex juxta cor Dei; ut ex judicii ejus districtione vindictae malum procedat in reprobos; et bonum, quod ex malo facturus erat, per largitatem divinae gratiae redundet in pios, dum illi in malo, quod cupiunt, cadere permittuntur. Sed unde se illi praecipitant, agitur, ut alii nequaquam cadant. Sed quia his verbis judicium divinae districtionis asseritur, videamus jam, quanta dispensatione utitur, ne id male deliberantes agant, unde puniatur. Nam sequitur:

(Vers. 9.) Nunc ergo audi vocem eorum; verumtamen contestare eos, et praedic eis jus regis, qui regna turus est super eos.

8. Quasi aperta ostensione clementiae dicat: Sic audi voces eorum, ut tamen ipsi prius de jure regis, quem petunt, audiant quod expavescant; et velut tunc male coepta deserant, cum, quam sit res onerosa, cognoscitur, quam petebant. Sequitur:

(Vers. 10-17.) Dixit itaque omnia verba Domini ad populum, qui petierat a se regem, et ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet et ponet in curribus suis, facietque sibi

equites, et praecursores quadrigarum suarum: et constituet sibi tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum, et curruum suorum: filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, et focarias, et panificas. Agros quoque vestros, et vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis. Sed et segetes vestras, et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros, et ancillas, juvenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.

9. Cum a carnalibus subjectio quaeritur, profecto quidquid praecipitur eis, grave est, etsi non sit difficile: quia cum ex superbiae tumore habeant, ut propriae voluntatis arbitrium sequantur, quidquid eorum deliberationi obviat, gravissimum pensant. Jam vero cum dura et contraria jubentur, quae ei est moles oneris? qui tumor cordis? Cum ferre etiam blanda et levia vix nolentes possent, quae si vellent, facillime pertulissent. Videamus ergo stultae audaciae hominis, quam digne respondeat pia dispensatio Conditoris. Jura hominum proponuntur contemnentibus jura Dei; et his, qui mitia et salubria divinitatis consilia spreverant, dura et importabilia humanae servitutis onera praedicuntur: ut ex his secum rationem facerent, quam intolerabilia essent imperia hominis eis, qui non tam imperantis, quam monentis Dei, ne id peterent, consiliis obedire noluissent. Sed habent corda carnalium temeritatem ex incremento audaciae, habent duritiam ex simulationis ratione. Ex temeritate quidem

facile agenda deliberant; sed quia, quod male proponunt, non intelligunt, meliorum consiliis adjuvari non possunt. Quare et hic quoque subditur:

(Vers. 19.) Noluit populus audire vocem Samuelis. Et dixerunt: Nequaquam: rex enim erit super nos, et erimus nos quoque, sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.

10. Magnae quidem temeritatis exstitit, contra Dei voluntatem regem petere; magnae duritiae, consiliis prophetae vinci non posse. Magnae temeritatis 181 fuit, ei rationes proponere, quem sciebant cuncta, quae acturus erat, revelante Domino, prius scire. Magnae duritiae, illi non acquiescere, quem noverant ea tantum, quae Domino revelante didicerat, imperare. Nam quid est, quod respondentes, dicunt: Nequaquam, sed rex erit super nos? Sed qui, Nequaquam, dicunt, profecto id negant quod audiunt. Aperte ergo in hoc verbo ostenditur, quia ad hoc propheta grave jus regis exposuit, ut nequaquam peteretur. Jus vero regis audiunt, et id propter quod exponitur, detestantur; ut reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, et inconvertibilitas voluntatis.

Sed nos antiqua tempora reprehendimus, qui nostra videre non curamus. Quae nimirum tempora, quo senescente mundo, vetustiora sunt, eo et in pluribus per temporis ac negligentiae vitium remissiora. Tanto etenim audacius nunc mala proponimus, quanto jam cum robusta juventute saeculi, robur exaruit humanae conditionis:

tanto difficilius quod male est propositum revocamus, quanto ex laxato vigore spiritus, mens nostra carnalis efficitur. Ita enim sunt humani lapsus, ut quod in spirituali virtute deficit, in carnali vita roboretur. Omnia quidem haec juxta egregii doctoris vocem: In figura contingebant illis: scripta sunt autem propter nos (I Cor. X, 11). Jam quidem aperte cognoscimus horum Israelitarum audaciam, quae divinae indignationis judicia secuta sunt: et tamen contra voluntatem Dei, contra praelatorum sanctae Ecclesiae consilium agenda proponere non timemus. In malo quoque proposito reprehensi resistimus, et salubria majorum consilia insuperabili malo pervicaciae vincere conamur. Videmus quanti mali incrementum sit, pereuntes aspicere, et sequi ad perditionem eorum vestigia non timere: poenales laqueos mortis incurrentes cernere, et eisdem laqueis irretiri nequaquam metuere. Et illi quidem contra Domini voluntatem regem peterunt; sed a regia dignitate postea actum est, ut populus, qui Deum abjecerat, idola coleret, simulacra adoraret.

Quam reverenda ergo sint majorum consilia cernimus, si hoc sollicite consideramus: quia qui ea despicere ausi sunt, hoc se non providerunt agere, unde tam profundo erroris pelago demergi potuissent. Merito igitur se abjectum Dominus in regis petitione conqueritur, merito regiam dignitatem concedit indignatus. Tanta quidem erat iniquitas postulantium, ut cum illud peterent, per quod a Deo recederent, ex Dei judicio permitti posset, prohiberi non posset. Quia vero haec

juxta litteram diximus, quid etiam spiritualiter designent ea, quae continentur in jure regio, videamus.

CAPUT II.

1. Abjecto etenim Samuele, rex petitur: quando reproba multitudo populi spiritualem pastorem despicit, et praeesse sibi carnalem quaerit. Cum quibus saepe divinae aequitatis districtione agitur, ut eo ipso, quod electum praedicatorem despiciunt, subesse reprobo permittantur: ex cujus imitatione tanto deterius pereant, quanto majori superbia id ex quo vivere in aeternum poterant, audacius contemnebant. Cum ergo jus regis praedicitur, nimirum in unius carnalis praepositi conversatione ostenditur, quod carnales caeteri ex tyrannide acturi sunt, non quod electi debeant imitari. Nam in eadem Regum historia legitur: quia cum rex Achab Naboth vineam abstulit, iram Dei omnipotentis 182 incurrit. Hic vero cum jus regis praedicitur, agri, vineae, et optima oliveta tollenda esse memorantur. Cum ergo hic praedicitur quod commissum illic punitum est: ostendit, quod divino judicio non jubetur. Quare et electus rex David cum ad aedificandum altare Domino Ornam Jebusaei aream peteret, regio illo tyrannorum jure non uti voluit (I Par. XXI, 24): cum eam accipere nullatenus acquiesceret, nisi ante pro ea dignum pretium dedisset.

2. Quia igitur ea, quae in jure regio continentur, vitanda potius, quam imitanda praedicuntur, eo subtilius consideranda sunt, quo vitari nequeunt, si nesciantur. Ait ergo: Filios vestros

tollet, et ponet in curribus suis. Filii electorum ii sunt, qui eorum virtutes imitantur. Currus etiam, carnalium praelatorum sunt fastus mundanae elationis. Nam dum caeteris se sublimiores esse gloriantur, quasi curribus vecti, per alta gradiuntur. In curribus ergo fidelium filii ponuntur, quando pastores reprobos per appetitum mundanae gloriae sequuntur: cum relictis spiritualibus studiis, carnalis vitae commoda expetunt: et deposita illa sublimi intentione coelestium, alta saeculi assequi conantur. Bene itaque non in curru, sed in curribus ponendi Israelitarum filii dicuntur: quia ex omni, quod praecellit in carnalium praelatorum culmine, proficiunt in elatione: et quasi tot sublimibus curribus in alta se elevant, quot alta conspiciunt, quibus aliis se superiores putant. Bonorum ergo filios rex in curribus ponit, quando carnalis rector electorum imitatores exemplo suae pravitatis ad elationis vitia pertrahit; ut coelestia postponant, terrena appetant, et in hoc solo gaudeant, si ex eo quod temporaliter altum volvitur, caeteris praeferantur.

31. Et quia contra minores non solum erecti, sed etiam fortes sunt, sequitur: Et faciet sibi equites. Velut enim in equis saeviunt, qui et sublimes sunt dignitate, et potentia truces. Equites quoque sunt, quia dum feroces cordis sui motus contra impotentes dirigunt, ad omne, quod per tyrannidem exercere appetunt, veloces sunt. Anhelant quippe impetu, spumant rabie, et quos cursu tyrannidis impetunt, elidunt. Sed dum in pastoribus reprobis alii mundanae elationis fastus aemulantur, alii eorum exemplo, quos valent, op-

primunt: nonnulli etiam sunt, qui ad exercenda mala, quae per seipsos bonis inferre nequeunt, nequiores se alios introducunt. Unde et sequitur: Et praecursores quadrigarum suarum.

4. Quae sunt enim quadrigae regis, nisi perversae mentes malorum subditorum, in quorum consiliis praelatus reprobus requiescit? Quadrigae etenim sunt, quae reges portant: dum per iniqua consilia pravorum acta rectorum adjuvantur. In eis quippe, quasi per sublime rex ducitur, dum per eos, qui ad temporales honores eis favent, quidquid carnales praepositi de altitudine saeculi in desiderio volunt exsequuntur. Qui recte quadrigarum nomine designantur. Quadriga enim inde stat, unde volvitur: quia reproba mens finem suae intentionis habet saeculi volubilitatem. Inde quidem requiescit, quo per innumeras curas mentis rotantis mundi negotia ventilare non desinit. Regum ergo quadrigae sunt, dum per omne, quod altum volvendo cogitant, in se carnalium praepositorum jussa portant. Sed qui locum familiaritatis juxta carnales praelatos habent, habent minores, quibus imperent. Ipsi ergo, velut quadrigae regis sunt, illi 183 praecursores quadrigarum; quia eo modo, quo carnalem praepositum ad opprimendos humiles invehunt, ipsi quoque ad nocendum quibus possunt, per aliorum ministerium deducuntur. Quasi enim quadrigarum praecursor est, qui iniqua mentis suae versutia artem cogitat, per quam illum ad inferenda mala mitibus introducat. Si vero, ut plerique codices habent, non praecursores, sed persecutores quadrigarum legimus, profecto ii sunt, qui reprobos

ad malum currentes imitantur. Quadriga etiam honoris causa portari regibus solet. Quasi ergo in quadriga rex sistitur, quando carnalis rector de magnorum, qui videntur juxta se, adulationibus gloriatur. Qui vero istos in eorum laudibus praecedit, aut sequitur, praecursor seu persecutor est quadrigarum, quia adulationes isti vel post vel antea proferunt, quas illi in auribus populi praeeundo aut subsequendo sparsere.

5. Sequitur: Et constituet sibi tribunos, et centuriones. Tribuni et centuriones fiunt, cum in tantum mali profectum veniunt, ut ad exsequenda tyranni imperia, impiis satellitibus principantur, cum mundanarum virium acies ordinant, quas ad innocentium bella producant. Tribuni quidem sunt, qui per plures sibi fautores recte viventibus insidiantur. Centuriones vero sunt, qui nulla nocendi genera praetermittunt. Ex eo enim perfectionem iniquitatis obtinent, quo multa, et ingentia mala, quae possunt, inferre semper student. A centenario quippe numero centurio dicitur. Et quia centenarius numerus perfectionem significat, in mala parte perficitur, quando ad summam nequitiae ab impiis pervenitur. Qui nimirum calliditate suaves sunt terrore violenti. Suaviter quidem blandiuntur aliis, ut eorum auxilio terrere alios ferociter possint. Bene itaque subditur; Et aratores agrorum suorum, et messores segetum.

6. Carnalis praepositi agri, mentes sunt subditorum: aratores vero horum agrorum sunt, qui arte saecularis ingenii eis suadent acta pravitatis. Velut enim agrorum soliditatem loquendo ape-

riunt, qui per reproba consilia simplicium corda corrumpunt. Et segetes metunt, quando semine pravi consilii decepta corda minorum fructum reddunt malae operationis. Quae profecto opera segetum appellatione designantur: quia perversitas reprobi subditi, dum a carnalibus rectoribus gaudenter excipitur, eorum quasi electus est cibus mentis. In qua certe perversitate, quia paulatim proficiunt, sequitur: Et fabros armorum, et curruum suorum. Quae sunt arma et currus tyrannorum, nisi illa omnia nocendi instrumenta, quae ad evertenda corda minorum praeparantur? Sed quia curru pervenitur, quo armis feriatur, armorum et curruum regis fabri fiunt, quando nequissima cordium suorum machinatione inveniunt, et mala, quae agant, et eadem mala inventa qualiter inferant. Arma quippe fabricare; est nocendi genera reproba mente colligere. Et currus fabricare est ad eadem mala inferenda artem, qua accedere possint, invenire.

7. Sequitur: Filias quoque vestras faciet unguentarias, et focarias, et panificas. Filiarum nomine infirmorum mentes intra sanctam Ecclesiam positae designantur. Quae regis unguentariae fiunt: quia dum carnales praepositos in celsitudine gloriae transeuntis aspiciunt, eos delinire adulationibus conantur. Horum profecto unguentorum usum Psalmista reprobans, ait: Oleum peccatoris non impinguet caput meum (Psalm. CXIII, 5). Filiae ergo unguentariae fiunt: quia dum carnalibus praepositis infirmi displicere metuunt, eorum feritatem, cui timendo subjacent, blandimento demulcent. Et notandum,

quia filii prius dicuntur a rege tolli, et sic equites, et centuriones, sive armorum fabri fieri: filiae vero, non tolli, sed simpliciter unguentariae et panificae fieri. Tolli etenim violentiae est. Filii ergo tolluntur, quia robusti difficile evertuntur. Dum igitur filiae non tolli, sed unguentariae fieri perhibentur, quid est aliud, nisi quia qui infirmi in bono sunt, per exempla pravorum facile dissipantur? Quae etiam focariae, et panificae regis fiunt: quia qui tyrannis adulando serviunt, dum favendo placent, velut cibos exhibent. Focariae etenim sunt, quae focis coquunt quae reges comedunt. Focariae ergo sunt, quae per obsequia favoris carnali praeposito accendunt tumorem cordis: ut eo audacius favores excipiant, quo velut delicatiores sibi cibos ignis excitatae devotionis parant. Quae etiam panificae fiunt: quia dum reprobam vitam laudant, carnalem mentem tyranni ad exercendam pravitatem roborant.

8. Sequitur: Agros quoque vestros tollet, et vineas, et oliveta, et dabit servis suis. Qui sunt agri bonorum, nisi devotae mentes subditorum? quae dum eorum verba libenter audiunt, bonorum operum uberem fructum reddunt. Quae autem vineae eorum, nisi mentes eorum ita imitatione proficientium, ut etiam aliis verbum vitae praebeant, et quos loquendo in amorem Conditoris accendunt, velut potando ebrios faciant? Quae vero oliveta sunt, nisi corda auditorum, qui bonorum exemplo, et exhortatione proficiunt in opus misericordiae? Sed dum rex constituitur, agri tolluntur: quia dum carnales perveniunt ad culmen regiminis, nonnulli bonorum audi-

tores exempla suscipiunt pravitatis. Tolluntur ergo agri, cum nuper devota corda seducuntur, quando ex nequitiae semine fructum reddunt in maligna conversatione. Oliveta et vineae tolluntur, cum exemplo mali praepositi misericordiae opera, et sanctae praedicationis verba exhibenda et loquenda deseruntur. Bene autem servis regis dari ablati agri, et vineae, et oliveta memorantur. Servi quippe sunt, qui dominorum juri semper subditi, evadere nequeunt juga dominationis. Servi itaque sunt regis, qui per abundantem iniquitatem sic se tyrannorum voluntatibus obligant, ut ab eis ulterior non recedant. Ablatos ergo agros, et vineas, et oliveta servi suscipiunt: quia reprobi fautores praelatorum carnalium, dum decepta corda in propositum transferunt pravi operis, velut electorum agris, vineis, et olivetis titulum imponunt tyrannicae potestatis. Sequitur: Sed et segetes vestras, et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Cum mali praesunt, difficile valde est, ut qui eis subjicitur, nulla religionis damna patiatur. Aliorum namque mentes omnino pereunt: sed ii quos pervertere penitus nequeunt, dum incessanter et verba et opera eorum prava conspiciunt, qualicunque sorde maculantur. Bene ergo dicitur: Segetes vestras, et vinearum reditus addecimabit. Quasi dicat: Sub pastore reprobo electorum etiam bona integra non sunt.

9. Sequitur: Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Quasi dicat: Dum pastor vobis carnalis praeponitur, non solum vestris, sed etiam vobismetipsis virtutum praedae

inferuntur. Greges enim electorum, sunt turbae virtutum spiritualium. Qui vero et ipsae spirituales virtutes exemplo pravorum dissipantur, rex decimas tollit gregis, quando is qui carnaliter praeeminet, in sanctorum cordibus aliquas virtutes perimit. Decimas tollit: quia dum mentis integritatem dissipat, virtutum numerum imperfectum derelinquit. Denario quippe numero perfectio designatur. Unde et cum lapsae humanitatis nostrae damna Dominus aperta comparatione ostenderet, mulierem, quae de decem drachmis unam perdiderat, in medium ducit (Luc. XV, 4 seq.); ut per hoc, quod denarius numerus periisse ostenditur, superna illa societas, quae novenario numero remansit in angelis, sine reparatione conditionis nostrae imperfecta esse doceatur. Et quia decimae per annos singulos exiguntur, apte qui decimas offerre non desinunt, servi esse regis perhibentur. Eis quippe per annos singulos serviunt, quorum exemplo saepe pejores fiunt. Possunt et per hoc, quod post datas decimas servitus ista asseritur, mali profectus ostendi. Nam qui paulatim deficiunt, quotidie agunt, unde ad iniquitatis profunda deducantur. Dicit ergo: Greges vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Quasi dicat: Malorum exemplo paulatim decidetis, sed cadendo agitis, ut ab eorum imitatione nunquam recedatis. Scriptum quippe est: A quo quis vincitur, ejus servus efficitur (II Petr. II, 19). Quia enim per imitationem pastoris reprobi in peccati servitutem incidunt, etiam ab ejus jugo, quando volunt, solvi non possunt. Unde et subditur: (Vers. 18.) Et clamabitis in die illa a facie regis

vestri, quem elegistis vobis, et non exaudiet vos Dominus in die illa: quia petistis vobis regem. 10. Quasi dicat, in notitiam pravae imitationis ejus paulatim defluitis: sed pravitatis ejus exempla, quibus vos sponte submittitis, relinquere sponte minime potestis. Omnis enim, qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. VIII, XXXIV). Quibus ergo peccata dominantur, per se ab eorum jugo liberari nequeunt. Nam saepe ad Dominum cum precibus veniunt, liberari petunt, sed exaudiri non possunt. Divino siquidem judicio cum eis agitur, ut qui noluerunt mala vitare, cum possent, non possint vitare, cum volunt: et qui sponte incurrunt mala praecognita, fugere non possint experta. Quare et causam insinuans, qua exaudiri prohibeantur, ait: Quia petistis vobis regem. Quasi aperte dicat: Quia illud vobis dari postulastis, in quo haec omnia futura, me praedicente, cognovistis. Haec, ut superius dixi, in typo praelatorum carnalium de futura regis conversatione praedicuntur: ut ab ejus petitione quiescerent, in quo tanta mala cognovissent. Sed habent corda reproborum, ut malum cito proponant, et a malo proposito non celerius resipiscant. Quare et subditur: (Vers. 19, 20.) Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam. Rex enim erit super nos, et erimus nos quoque, sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.

11. Quibus profecto verbis mores subditorum carnalium aperte describuntur: quia dum exteriora appetunt, interiora damna etiam exposita

non attendunt. Sed qui carnaliter praesunt, ipsa ostensione temporalis potentiae subditis sibi minoribus magnam spem dant tutelae. Dum ergo dicunt: Rex erit super nos, et pugnabit bella nostra pro nobis, quid aliud, quam reproborum subitorum mores insinuant, qui humiles et spirituales praedicatores despiciunt, ut temporaliter a carnalibus adjuventur? Quod certe nullatenus agerent, nisi prius lumen cordis amisissent. Nam si spiritualium virorum humilitatem foris despiciunt, sed qua potestatis sublimitate intus emineant, cernere non merentur; in illis quoque externam potestatis tyrannidem vident, sed qua infirmitate intus deprimatur, non vident. Isti, quia Deo adhaerent, cum volunt, etiam in exterioribus potentes sunt: illi, qui a Domino recedunt, spem, quam promittunt de potentia saeculari, exhibere non possunt fortitudine operationis. Nam, ut de vicino exempla capiamus, Saul ad pugnanda bella regem postulantium, fortis et potens eligitur: ita ut, sacra hac historia teste (I Reg. IX, 2), ab humero, et sursum populo universo emineret. A Deo igitur ad regni gubernacula electus, cum bonus existeret, et de filiis Israel aliquis melior illo non esset, tamen, cum tantus ac talis vir carnali fortitudini relinquitur, bella perdidit, quae pugnaturus acceperat, et vitam pariter amisit (I Reg. XXXI, 1). Samuel autem, qui saeculi potentia sublimis non exstitit, qui humiliter non solum Deo, sed etiam hominibus ministravit, de exterioribus quoque bellis trophaea potenter exhibuit. Nam non valde supra de eo dictum est: Tulit Samuel agnum lactentem unum, et obtulit

illum holocaustum integrum Domino, et clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, et exaudivit eum Dominus. Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum Domino, Philisthiim iniere praelium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, et exterruit eos (I Reg. VII, 9, 10). (Vers. 21.) Et audivit Samuel omnia verba populi.

12. Hoc profecto Samuel audivit, quod populus locutus est, sed ipsum populus non audivit. Populo enim reprobo loqui et non audire, fuit verba contra Dei voluntatem promere, sed poenam pravae locutionis minime praevidere. Samuel autem populi verba audivit: quia spirituales viri, dum superbae locutionis voces audiunt, futurum in eis divinae ultionis meritum recognoscunt. Dicat ergo: Audivit Samuel omnia verba populi, quia sancti, ac spirituales viri, quidquid carnales superbe foris insonant, quale sit in divino judicio intus pensant. Sed quia, dum carnalium subditorum damnabilem vitam reperiunt, pro delendis eorum criminibus intercedunt: Sequitur: (Vers. 21.) Et locutus est ea in auribus Domini.

In eorum auribus loquimur, apud quos magnae familiaritatis gratiam habemus. Sancti autem viri, quia omnipotenti Deo in magni amoris vinculo conjuncti sunt, ei in auribus loquuntur: quia divinae propitiationis ejus auditum tanto fiducialius exposcunt, quanto apud ejus misericordiam, impetrandi locum sublimius acceperunt. Peccata vero populi loquuntur pro humilitate confessionis, sed in auribus loquuntur Domini: quia cum magno affectu precis januam

pulsant Dominicae propitiationis. Sed fortasse in auribus Domini loqui dicitur: quia dum sancti viri pro peccatoribus obsecrant, preces quas pro eis Deo offerunt, hominibus non revelant. Unde et in Evangelio Dominus prohibet discipulos, dicens: Cum oratis, nolite fieri sicut hypocritae tristes, qui amant in synagogis, et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus (Matth. VI, 5). Verba ergo, sive opera populi loquuntur, cum delicta locutionis et operis orationibus delenda Domino exponunt. Ea vero in auribus Domini loquuntur, ut dum hominum testimonia orantes fugiunt, ab eo, qui occulta respicit, celerius audiantur. Dum ergo in auribus Domini Samuel loqui perhibetur, modum profecto insinuat, quo quis auditum mereatur divinae dignationis. Nam pervenire ad Deum oratio nequaquam potest, quae ex intentione promitur, ut ab hominibus agnoscatur. Unde et qui in auribus Domini locutus asseritur, responsa ejus etiam percepisse perhibetur. Nam sequitur: (Vers. 22.) Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi, et constitue super eum regem.

13. Qua in re notandum, quia Samuel verba populi, quibus regem petierat, in auribus Domini locutus est: et Dominus se abjectum asserit in eo, quod populus regem petit. Dum igitur oranti respondet, et regem facere orantem jubet, quid aliud insinuat, nisi quia devota electi viri oratio nunquam est infructuosa? Nam si populi correctionem non obtinuit, eruditionis suae bonum obtinuit, cum abjectum populum pro mala petitione cognosceret, 188 sed et nihilominus sciret,

quid facere projectis ipse debuisset. Audiri ergo propheta potuit, et non audiri: quia orando qualis esse deberet, novit, sed a populo reproba postulanti, duritiam cordis non abstulit. Sed hoc obtinere ille potuit, qui in auribus Domini locutus est: quia sancti viri eo ipso, quo devote pro peccatoribus Dominum obsecrant, divinae propitiationis auxilio muniuntur, ut eorum criminibus nequaquam polluantur, quorum sordes delere precibus nequeunt. Quid vero est, quod Dominus ait: Audi voces eorum, cum superius dictum sit: Audivit Samuel omnia verba populi. Sed verba populi audierat, ut sciret quae dicebantur, non ut quae petebantur, concederet. Dum ergo ei a Domino dicitur: Audi vocem populi, et constitue super eum regem, favere voluntati populi prophetam jussit. Et ecce, ut palam cernitur, propheta orans non auditur: populus Deum abjiciens, regemque petens, auditus est. Quid hoc esse dixerimus, nisi quia miro et tremendo divinae incomprehensibilitatis judicio sancti viri pro reprobis orantes exaudiri nequeunt: in adimplendis vero suis pravitatibus, audiri ipsi reprobi delinquentes possunt: ut illis libera iniquitas aeternae vindictae meritum augeat, et istis ex affectu compassionis merces perpetuae retributionis accrescat? Et statim eum ordinem, quo ad ejusdem regis constitutionem ventum sit, ostendere incipiens, ait: (Vers. 22.) Et ait Samuel ad universos filios Israel: Vadat unusquisque in civitatem suam.

14. Cum spiritualia discutere volumus, necesse est ut ab intentione nostra carnalia removeamus: quia mens interna non penetrat, quam ex-

teriorum actuum pulvis caecat. Dum igitur propheta Domini omnem populum abire ad propria loca praecipit, a se utique tumultum carnalium repellit: ut eo spiritualia, quae disponenda sunt, clarius videat, quo mentis ejus aciem terrenorum actuum intentio non obscurat. Sed qualis sit, qui divino judicio praevidetur, insinuans, ait:

CAPUT III.

(I Reg. IX, 1, 2.) Erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, filii Seor, filii Bechorath, filii viri Gemini, fortis robore. Et erat ei filius nomine Saül, electus et bonus, et non erat vir de filiis Israel melior illo: ab humero et sursum eminebat super omnem populum.

1. Cum ordinandi regis persona exponitur, cur patrum ejus nomina describuntur, nisi ut regnum ejus durabile non sentiatur? Nam de regno, quod futurum praeviderat Moyses, ait: Non deficiet sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est: et ipse erit exspectatio gentium (Gen. XLIX, 10). Quia ergo tribus Juda ad regni diuturnitatem praevisa exstiterat, Cis generatio memoratur; ut regia dignitas, quae condebatur in filio, aperte sciretur esse dispensatoria, non mansura. Sed qui carnalem regem generat, Cis, idest durus nostro eloquio dicitur, et is fortis robore praedicatur. Nunc quoque plerique carnales intra sanctam Ecclesiam sunt, qui magna agere videntur: carnales vero sunt, quia sancti Spiritus gratiam non habent. Fortes ergo sunt robore, quia omne, quod magnum videntur agere, corporale est. Nam et Cis pater

Saül ideo fortis robore dicitur, ut vires corporis magnas habuisse sentiatur. Fortis ergo robore, durus est: quia qui magna carnaliter exhibet, cor molle per compassionem, in fraterna charitate non habet. Valenter agit, quae non imitari homines foris possint, sed intus conjungi fraternis mentibus nescit per affectum dilectionis. Fortia agit, quae Deus reprobat; et affectum charitatis, quem approbat, exhibere non curat. Durus ergo est, quia dum superbo corde corporalia agit, ejus mentem gratia sancti Spiritus non emollit. Quo contra sanctus vir gloriatur, dicens: Deus mollivit cor meum, et omnipotens turbavit me (Job. XXIII, 16). Et saepe, qui talium mores imitantur, Dei judicio rectores fiunt. Unde et apte Saul filius Cis fuisse memoratur.

2. Sed quaerendum est, cur idem Saul electus et bonus esse dicitur, qui duri filius esse perhibetur? Sed electus dicitur non secundum gratiam, sed secundum judicium. Bonus etiam dicitur, ut divinae aequitatis dispositio commendetur. Nam et mala, quae pro peccatis nostris saepe patimur, quia per divinam justitiam nobis irrogantur, bona sunt. Bonum profecto est quidquid est justum. Per justitiam quippe Dei pastores reprobi ad regimen sanctae Ecclesiae ascendere permittuntur; sed qui mali sunt per iniquitatem, boni sunt divina dispositione; et occulta nunc ordinatione Dei electi sunt, qui ultimo erunt universali judicio reprobandi. Pastor ergo reprobus, quia ut sit, Dei indignatione decernitur, dicatur electus: et quia juste permittitur, dicatur bonus. Item quia ad exsequenda divina judicia caeteris utilior

providetur, melior illo esse de filiis Israel nemo dicitur. Qui etiam ab humero, et sursum eminere super omnem populum memoratur: quia qui carnalium mores vivendo sequitur, valde nititur, ut ea agat, quae agere alter non valeat. Carnalis etenim rector ab humero, et sursum universo populo eminet; cum in exterioribus fortis est sine comparatione.

3. Possunt et haec omnia verba laudis intelligi, quibus dum ordinandi regis persona praedicatur, regem petentium intentio confundatur. Nam dicunt: Rex erit super nos, et judicabit nos, et pugnavit bella nostra pro nobis (I Reg. VIII). Dicitur electus et bonus, et quia non sit de filiis Israel melior illo, ut bona omnia in petiti regis persona excellant: sed dum ad ea non sufficit, quae populus proposuerat, praesumptio humana confundatur, ut victa tabescat. Et quidem, ut supra dixi, rex, qui populum praeiturus eligitur eorum bella pugnaturus, cum a divino auxilio deseritur, bello depressus obiit, et populo, quem ad eadem bella praeivit, tunc non salutis causa, sed mortis fuit. Quod denique Deo populus ascriberet, si is qui Dei judicio electus rex fuerat, ad agenda quae volebat populus, non tam idoneus exstitisset. Potest etiam electus et bonus intelligi, dum asseritur, non qualis in futuro praevidebatur. Dicitur ergo electus et bonus, ut talis a Domino sentiatur electus, qui per inobedientiam postea fuit reprobatus. Quare et ipsa ratio exigit, ut quae de electo et bono usque ad reprobationis tempora dicuntur, et in bona parte sentiamus.

CAPUT IV.

1. Summatim ergo cuncta repetentes, quid aedificationis in se contineant, secundum aliam significationem videamus. Quia in Samuele novum sacerdotium diximus designari, quid est quod senuit, nisi, quia dum per decurrentium spatia temporum sancta Ecclesia ducitur, in nonnullis sacerdotibus conversationis pulchritudo veteratur? Senuit autem Samuel, quia vigor auctoritatis emarcuit. Quasi enim juvenis erat Samuel, quando sacerdotum ordo solis coelestibus desideriis inhians, dum nulla terrena quaereret, quo efficacius superna praedicare poterat, eo ad ea nihilominus verbis, et exemplis subditorum animos accendebat. Valebat enim robore, et juvenili pulchritudine radiabat, dum vim coelestis verbi in splendore ostenderet sanctae conversationis: quia quidquid validum loquendo poterat praedicare, nitebatur etiam sublimiter vivendo ostendere. Nam et mortuas animas vivificabat verbo; sed miro flore juventutis emicans, mortua corpora resuscitabat imperio. Cum et caecis visum, claudis gressum, et omnibus aegritudinibus medelam tribueret, et adeo sanctissimae conversationis pulchritudine radiabat; ut majoris virtutis esset, hoc modo posse vivere, quam illo aliis subvenire. Velut ergo in juventute vigebat Samuel, quando in ordine sacerdotum pariter refulgebat et mira virtus operis, et tam immensa pulchritudo sanctae conversationis. Sed jam diu est, quod Samuel senuit. Multa enim tempora elapsa sunt, ex quibus multi eorum amorem

saeculi sequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ab aliorum cordibus debuerunt. Quod tamen non idcirco dicimus, ut sancta Ecclesia nullos viros religiosos habeat: sed quod pauci sunt, qui in praedicationis culmine perfecte noverint mundum contemnere, et summis desideriis inhaerere. Quare apte Samuel et senex dicitur, et prophetare. Senex quidem est, quia rigorem asperae conversationis in pluribus perdidit: prophetare tamen non desinit, quia dum aliquantas vires spiritales habet, virtutem providi spiritus valenter exhibet. Quod in uno eodemque praedicatore intelligi convenienter potest. Senes quidem sunt, et prophetant, qui sic per negligentiam resolvuntur, ut bene doceant, sed male vivant. Qui filios suos judices ponunt, quando illos in sacerdotii dignitate constituunt, qui remissioris vitae eorum tempora contemplantur. A senibus tamen juvenes ordinantur: quia, qui promovendi veniunt, fortia promittunt. Sacerdotalis quippe vitae fortissimam professionem spondent, cujus virtutem in futura conversatione non habent. Juvenes igitur promoventur: quia, qui eos ordinant, prius quam ab eis professionem virtutis accipiant, eos ad tanti ordinis celsitudinem non assumunt. Prius namque eis insinuant, et quam sublimiter vivant, et quam subtiliter doceant: quod idcirco debent sublimiter vivere, ut utiliter valeant praedicare, ut vitae propositum semper ad superna dirigant, ut de labore praedicationis temporalia praemia non requirant, ut personas in judicio non accipiant, sed justa aequitatis lance cuncta disponant: quatenus viarum Dei difficul-

tates audiant, et an velint subire earum labores, dicant.

2. Has profecto difficiles vias plerique dum sacros ordines ambiunt, se ambulare profitentur: sed dum ad id quod ambiunt, perveniunt, sponsionis suae tenere fortitudinem praetermittunt. Unde et Samuelis filii non ambulasse in viis ejus, sed accepisse munera, et pervertisse judicium apte relati sunt. Samuelis enim viae sunt, quia praedicatoris officio exponuntur. Filii ergo in viis patris sui non ambulant, quando ii qui ad sacros ordines ambitiose perveniunt, ardua religionis itinera a majoribus sibi ostensa deserunt, et perversa intentione in appetitu terrenarum rerum altius immerguntur. Unde et post avaritiam declinare, munera accipere, et judicium pervertere, aperte perhibentur. Qui enim laborare pro coelestibus negligunt, necesse est, ut in appetitu terrenorum arctius inserantur. Declinare quidem post avaritiam, est ambitione rerum terrenarum tota intentione defluere. Nam nonnulli sunt, qui terrena lucra per avaritiam expetunt, sed tamen post avaritiam non declinant: quia et temporalia appetunt, sed in appetitu eorum incurrere crimen vitant. Declinant ergo post avaritiam, qui pro terrenis, quae ardenter ambiunt, incurrere crimen nequaquam pertimescunt. Animam quippe suam aestimant inferiorem omni re quam possunt concupiscere. Hinc namque est rapina violenta, hinc fiunt furta latentia: quia eos quibus avari praevalent, violenter opprimunt, et quorum rebus inferre violentiam nequeunt, furta inferre moliuntur. Saepe et quibus non praevalent furto

manuum, insidiantur falsitate verborum. Unde et filii Samuelis, ordinato processu, in inordinata avaritiae confusione denotantur, cum dicitur: (I Reg. VIII, 3.) Declinaverunt post avaritiam, accepere munera, perverterunt judicium.

3. Qui enim ut munera acciperent, judicium perverterunt, ad inferendum furtum concupitae rei, non quaesierunt obscuritatem noctis, sed tenebras rationis. Et notandum, quia ardor avaritiae causa est accipiendorum munerum, et acceptio munerum causa est pervertendi judicii: ut prophetae narratione hujus vitii pravitas ostendatur, non solum qualiter in reproborum cordibus proficit, sed a sanctorum mentibus qualiter exstirpari funditus possit. Nam si perversitas ista judicii ex acceptione munerum nascitur, qui munera non accipit, judicium non pervertit, et oblata munera leviter respuit, qui avaritiae radicem a corde suo penitus extirpavit. Sed istam culpam filiorum Samuelis, plenius videndo, quam loquendo, colligimus. Nam si ad destituta Ecclesiarum loca respicimus, ubi pater senescit, notam avaritiae, suscepti muneris, et perversi judicii filii incurrunt: quia ubi per lucra turpia rectoris persona dissolvitur, subjecti gregis corda facile dissipantur, ut in se nequiter vivant, et aliis exempla pravitatis praebeant. Sed libet in iis valde admirari judicia omnipotentis Dei. Nam filii Samuelis, dum post avaritiam declinant, dum causa pervertendi judicii munera suscipiunt, populo, cui praesunt, exempla pravitatis impendunt. Ipse autem populus, dum regem petit, de culmine potestatis prophetae filios abjicit. Deus vero om-

nipotens et regem petentium preces suscipit, et irascitur, quod petatur. Quibus profecto rebus turbari possumus, si eorum rationem non subtiliter videamus. Quid enim justius est, quam, ut populi judicio corruat, qui reprobo mentis suae judicio sic studuit, ut se sequens populus periret? Sed tamen cum sacerdotes male vivunt, a laicis judicandi non sunt. Digne ergo indigniorem recipiunt, qui indignum indigne ejicere praesumpserunt. Nam de filiis Samuelis dicitur: Acceperunt munera, et perverterunt judicia. De eo autem rege, quem filii Israel petunt, terribiles valde minae proferuntur, quia dicitur: Agros vestros tollet et oliveta, et dabit servis suis (I Reg... [truncated]

(I Reg. X, 15.) Locutus est Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro et reposuit coram Domino.

4. Quid est, quod Israelitarum filii ponendi in regis curribus dicuntur? Sed praelatorum sanctae Ecclesiae currus eorum devota sunt desideria. Nam dum superna gaudia ferventer appetunt, velut in curribus per alta feruntur. Hinc est quod Elias in curru igneo in coelum sublevatus asseritur (IV Reg. II, 1): quia profecto ad superna gaudia sustolli non poterit, qui ea per alta et ferventia desideria non inquirit. Cum ergo boni auditores per exempla praedicatorum terrena contemnere, et amare aeterna incipiunt, Israelitarum profecto filii in regum curribus ponuntur. Et notandum, quia et tolli dicuntur, et in curribus poni: quia prius debent a carnalibus desideriis abstrahi, ut bene valeant superni amoris ignibus inflammari. Quae nimirum terrena desideria,

quia non facile deseruntur, tolli filii perhibentur. Nam per magnam violentiam fieri oportet, ut terrena desideria electus auditor penitus deserat, et in coelestibus sublimiter se sustollat. De hac quippe violentia Dominus ait: Regnum coelorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (Matth. XI, 12). De hac Paulus ait: Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit (II Tim. II, 5). Quod etiam his verbis latenter ostenditur, quia filii qui tolluntur, non in sedibus, sed in curribus poni perhibentur. Curru quidem antiqui pugnare consueverunt. Sed et qui curru ducitur, sublimis ac terribilis contra hostem fertur. Electi etenim viri tanto sublimiores atque terribiliores sunt occultis hostibus, quanto interni amoris celsitudine altius profecerunt. Sublimes quippe sunt, quia usque ad eorum intentionem malignorum spirituum suggestio non pertingit. Terribiles etiam sunt, quia reprobare eorum consilia tanto facilius possunt, quanto per intimi affectus vigorem in superni gaudii contemplatione consistunt. Hoc quidem quoties his dicitur, qui adhuc carnales sunt, piarum minarum illis bonitas exhibetur. Quod tale est, ac si dicat: Quia virtutis personam petitis, sub ejus disciplina vacare vitae otio non potestis. Quare et equites r... [truncated]

(I Reg. VIII, 12.) Et constituet sibi tribunos, et centuriones.

5. Tribuni sunt, cum incipiunt: centuriones, cum in spiritali magisterio perficiuntur. Etenim, ut superius diximus, a centenario numero dicitur centurio. Tribuni etiam intelligi possunt spirituales viri, scientia simplices, sed amore Dei

et proximi inflammati. Qui licet alta et spiritualia loqui nesciant, tamen per exempla electorum, quae norunt, ad amorem Conditoris, quos praevalent, accendere conantur. Tribus quidem cognatio, sive curia dicitur. Si ergo tribuni dicuntur a tribu, qui ad profectum proximorum sanctorum exempla proferunt, tribuni nominantur. Ad rusticitatem quidem nostram destruendam, velut curia veniunt, quando nobis illa proponunt, per quae sancti viri omnipotenti Deo placuere. Et cum plurimorum sanctorum proprias virtutes exponunt, quasi spiritualium cognationum nobilitatem nobis aperiunt. Centuriones ergo intelligi viri perfectiores possunt, qui praedicatorum magisterio dum bene proficiunt, eorum auditores atque cooperatores fiunt. De quibus profecto in Evangelio Dominus ait: Omnis scriba doctus in regno coelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera (Matth. XIII, 52). Tales quippe non solum operatione praecipui sunt, sed etiam verbi Dei scientia eruditi. Unde et ad spiritalis militiae conflictum cohortari proximos tanto utilius possunt, quanto et alta, quae praedicare sciunt, in opere virtutis ostendunt. Habent in eruditione verba, habent ad exempla simplicium opera: ut alta quae loquuntur sapientes, intelligant; et qui verborum secreta non vident in intimis, imitentur opera, quae vident foris. Centuriones ergo constituuntur, quando perfectione virtutis, culmen obtinent dignitatis: ut sublimiter vivant, et quo altius vivunt, utilius doceant.

6. Sed qui centuriones sunt, cum belli tempora ordinent, proficere debent: ut pacis etiam fructus ferre cognoscantur. Post tribunos ergo, et centuriones, agrorum fiunt aratores, et messores segetum; ut victorum jam corda vomere adhortationis aperiant, ex quibus uberius bonorum operum triticum metant. Velut in pace jam quidem arant, qui ea corda, quae spiritalia impugnamenta devicerant, ad exercenda opera pietatis excitant. Et segetes metunt, quando de divini verbi semine, quod in auditorum cordibus sparserant, electa opera prorupisse gratulantur. Velut enim de agro triticum falcibus metunt, quando amplexu charitatis, id de superna conversatione accipiunt, quo interna devotione satientur.

7. Sed quandiu in hac vita vivimus, in pace nulla possidemus. Antiquus etenim hostis, quia semper bene agentibus adversatur, necesse est semper nos ea quae bene agimus, defendamus. Quare et bene post aratores agrorum, et segetum messores, armorum fabri, et curruum regis fieri perhibentur. Arma et currus fabricant, ut ipsos agros quos excolunt, easque segetes quas metunt, defendant. Currum quippe fabricant, ut ad occursum adversariorum veloces sint: arma vero, ut sint potentes. Currum quidem conscendunt, ut magno impetu castra daemonum atterant; et, ut exstinguant quos impetunt, arma portant. In hac quippe currus sublimitate stabat, qui dicebat: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Unde et securus jam, qui superior cunctis suis hostibus apparebat, affirmans, ait: Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi

(Rom. VIII, 39). Sed qui currum conscenderat, arma tenebat; unde et exponit, dicens: Ego autem sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo (I Cor. IX, 26, 27).

Quid ergo in hoc curru rectius exprimitur, quam rectae intentionis sublimitas? Currum ergo fabricare, est in mentibus auditorum altitudinem rectae intentionis erigere. Qui enim per exempla meliorum praedicationis ministerium sortiuntur, currus post aratri et messionis studium fabricant, quando bene agentes subditos docent, ut ex omnibus operibus bonis, quae agunt, sola aeterna retributionis praemia praestolentur. Terrena quidem despicere, nulla transitoria desiderare, aeterna diligere, atque ad illa magnis desideriis festinare, jam quidem sublimi currui praesidere est. De quibus nimirum curribus per Psalmistam dicitur: Currus Dei decem millibus multiplex, millia laetantium, Dominus in illis ascendit (Psal. LXVII, 18). Arma vero eorum, sunt acuta consilia, quibus tanto validius hostes feriunt, quanto celerius eorum astutias deprehendunt. Unde et quasi armatus ille potens loquebatur: Non ignoramus ejus astutias (II Cor. II, 11). Arma etiam fabricabat, cum dicebat: Et scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. VI, 16, 17).

In illis quidem curribus, et armis positi electi, veloces atque potentes sunt. Veloces quidem: quia dum spiritualia cupiunt, nequitias spirituales in momento deprehendunt. Potentes vero

sunt: quia dum ardentius summa desiderant, quidquid eis de imo saeculi amore suggeritur, pro nullo pensant: et quasi currus vecti pondere, in hostes magnum impetum habent, qui sanctis virtutibus, et acutis consiliis pleni, tentamenta omnia, quae ingeruntur, in momento destruunt. Nec vacat ab isto sensu, quod currus, dum per terram volvitur, et inferiorem partem levat sursum, et superiorem deprimit deorsum. Sic nimirum et sanctorum virorum recta intentio, dum de terrenis, quae agit, coelestia exspectat, velut partem, quam per terram trahit, ad summa dirigit. Et quia se tam de bono opere, quam de exspectatione aeternae retributionis in conspectu Conditoris humiliat, velut ad terram mergit partem, quam sursum levat. In rotis quippe suis currus noster incessanter volvitur, si de bono opere semper aeterna intendimus, et de omni profectus nostri altitudine humiles esse curamus.

Quae profecto arma, et currus tunc sunt regis, cum a praedicatorum sanctae Ecclesiae forma et doctrina discrepare minime videntur. Currus ergo et arma electi praedicatores fabricant, quando auditores suos ad supernam patriam festinare docent, et intentionis rectitudine et munitione virtutis.

Sed haec omnia, quae in profectu unius ostendimus, nihil obstat, si per se in pluribus distributa sentiamus. Electos quidem per virtutum gradus proficiscentes, ostendimus prius in curribus poni; deinde equites, et regalium quadrigarum praecursores ordinari; tribunos, centuriones, aratores, et messores constitui; ad extre-

mum vero fabros armorum fieri. Sed quia sancta Ecclesia diversis electorum ministeriis utitur, qui vult, potest gratiarum dona singula ordinibus attribuere singulis, ut eorum quaeque sint propria illis, qui eorum affectibus strictius inseruntur.

8. Quid ergo est quod subdit: Filias Israelitarum unguentarias, et focarias, et panificas esse futuras?

Sed filiarum appellatione aliquando infirmitas, aliquando fecunditas designatur.

Quae ergo Israelitarum filiae, nisi mentes electae sunt, ad divini verbi conceptum praeparatae? Quae regis unguentariae fiunt: quia dum praedicatoris sui institutione proficiunt, in se abundantem gratiam Spiritus sancti percipiunt, per quam mederi contritis cordibus salubriter possunt. Focariae etiam fiunt: quia dum fervore sancti Spiritus plenae sunt, exemplo suo proximorum corda in amorem Conditoris accendunt. Panificae fiunt, quando electas mentes verbi Dei alimento reficiunt. Unguentariae ergo fiunt filiae, quando vulnera peccatorum curant. Focariae, quando purgata a sordibus peccatorum corda, ad studium boni operis exemplo suae virtutis inflammant. Panificae vero sunt, quando proficientibus per exempla, non jam exempla proponunt, sed altae scientiae verba proferunt; ut velut solido cibo pasti, tanto fortius agant, quanto jam spiritaliter instructi, ferventius aeterna desiderant.

Sequitur: (Vers. 14.) Agros quoque vestros, vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis. 9. Quinam sunt agri, quae vineae, quae oliveta, quae jure praelatorum nobis auferun-

tur? Sed praedicatores sancti, quando ad correptionem peccatorum loquuntur, delectationes carnis, concupiscentias mentis, simulationes bonorum operum reprehendunt. Nam si carnis delectationes iniquae possessionis agri non essent, Apostolus nequaquam diceret: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem (Gal. VI, 8). In carne quippe seminare, est propositum mentis obruere in delectationes corporis. Qui profecto corruptionem de carne metunt: quia in electorum resurrectione renovationem aeternae incorruptionis nequaquam recipiunt. Vinearum quoque appellatione mentis concupiscentiae recte figurantur: quia reproborum corda inebriant, et a cognitione veritatis alienant. Hujus vineae fructus vituperans Moyses, ait: Ex vinea Sodomorum, vinea eorum, et de suburbanis Gomorrhae: uva eorum, uva fellis, et botrus amarissimus (Deut. XXXII, 32). Ex Sodomorum quippe vinea vitem, ex Gomorrha ducit propaginem, qui nefandissimis concupiscentiis mentem replet. Quasi enim vineam facit, qui inde aeterna obliviscitur, unde et per concupiscentias debriatur; et qui se quasi sub umbra vineae, et amoenitate pravae delectationis refrigerat, aeterni sibi incendii retributionem parat. Unde apte nimis ejusdem vineae fructus exponens, uvam fellis, et botrum amaritudinis dixit. Uva quippe in visu est, fel in sapore: visum oblectans, gustum amaricans; quia nimirum reprobae menti valde placet, quod concupiscit, sed in aeterna poena, quod sibi modo est dulce, amarescit. Rex ergo nobis agros tollit, cum electus praedicator laetos in delectatione motus

carnis nostrae loquendo subtrahit. Vineas tollit, cum debriantes concupiscentias a corde nostro penitus abscindit. Oliveta etiam tollit, cum falsae misericordiae opera reprehendit, cum recte exhortando suggerit, nullum esse meritum operis, nisi prodeat de proposito bonae intentionis.

10. Sed valde quaerendum est, cur dari servis regis asseruntur. Nam si haec nobis jure auferuntur, quinam erunt, quibus non indigne tribuantur? Quod tamen si subtiliter quaerimus, magnos in imperiis suis sanctos praedicatores nostros invenimus. Qui sunt ergo ii servi, nisi illi, de quorum capite ad beatum Job Dominus dicit: Nunquid accipies eum servum sempiternum (Job XL, 23)? Maligni namque spiritus servi sunt sanctorum hominum; sed in hac vita servi perpetui, in illa vero servi sempiterni. Quotidie namque hoc ingerunt, unde sancti viri coronentur. Nam cum ex praelio hujus vitae, aeternae gloriae victoria nobis praebeatur, qui contra nos ea bella innovant, quibus ad aeternam requiem ducimur, profecto nobis magna servitia impendunt. Servi quoque victorum sunt, testante veritate: A quo quis vincitur, ejus servus efficitur (II Petr. II, 19). Nam dum praelia contra eos, qui victuri sunt, excitant, serviunt eis, qui inde coronantur, unde ad tempus eorum praelia potenter excipiunt. Sed quia quod ad sanctorum gloriam proficit, malignis spiritibus crescit in damnationis augmentum, ablati agri, et vineae, et oliveta servis tribuuntur. De omni quidem malitia sua daemones in aeterna poena punientur. In congressione quidem occulti certaminis, quando electi vin-

cunt, mala quae repellunt, suis hostibus tribuunt: quia isti, tanquam aurum in fornace (Sap. III, 6), probantur, illi pro reproba suggestione puniuntur. Agros ergo, vineas, et oliveta servi suscipiunt: quia cum peccatores ad vitam, praedicantibus doctoribus, redeunt, hoc etiam ad damnationis cumulum daemonibus proficit, quod poenitentes in culpa praeterita tandiu eorum fraude retenti sunt. Dantur etiam haec servis, quando officio praedicatoris conversi peccatores ad Dominum, agnoscunt quod in amore praeteritorum criminum fraude daemonum tenebantur.

11. Quid vero est, quod segetes, et vinearum reditus addecimari, et eunuchis famulis regis dari ea perhibentur? Sed segetes electorum addecimantur, quando excellentiora eorum opera colligimus, ut ea, ad exemplum fidelium producamus. Unus denique solus fuit, qui in se omnium virtutum plenitudinem habuit, cui se omnis plenitudo divinitatis corporaliter infudit (Coloss. I, 19). Nos autem, quia de plenitudine ejus omnes accepimus, dona gratiarum per partes divisas possidemus. Hinc Paulus ait: Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alii sermo scientiae, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum, alteri fides in eodem spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum (I Cor. XII, 8). Denario vero numero, quia perfectus est, virtutes addecimamus, cum singulorum dona electorum colligimus, quae minores imitentur. Nam de Moyse scriptum est: Quia erat mitissimus super omnes homines terrae (Num. XII, 3). De Abraham quoque dicitur: Credidit

Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam (Gen. XV, 6). Cum ergo mansuetudinem cum fide imitari volumus, necesse est ut de exemplo Moysi et Abrahae ad refectionem mentis nostrae, velut electarum segetum, cibi decimentur. Sic sic nimirum castitatem Joseph (Gen XXXIX, 8), sic Job patientiam (Job I, 21), sic zelum Phinees (Num XXV, 7) ad exemplum nostrum praedicatores proferunt: quia dum perfectorum virtutes ostendunt, velut electarum messium decimas congregant, quas bene proficientibus apponant. Unde et bene eunuchis et famulis eaedem frugum decimae dari praedicuntur. Eunuchi quippe sunt, qui animi virtute, omnia in se libidinis fomenta contriverunt. De quibus nimirum in Evangelio Dominus dicit: Sunt eunuchi, qui castraverunt se propter regnum coelorum (Matth. XIX, 12). Famuli sunt, qui adhuc studiis vitae activae sub aliena cura inserviunt, et ad altitudinem charitatis liberi adhuc exire non possunt. Qui et apud Moysen sex annis servire dominis suis debere inveniuntur (Exod. XXI, 2), ut septimo liberi egrediantur: quia nimirum prius debent perfecti esse in opere, ut ordinate in summa contemplatione exire valeant. Eunuchis ergo famulis doctor messium decimas tribuit, quando ii, qui in candore castitatis obediunt sibi, opera majorum electa sequuntur. Vinearum etiam decimas tribuit, cum eis, quam mira charitate Patres nostri Deum et proximum dilexerunt, ostendit; ut et ipsi etiam ejusdem charitatis abundantia repleri studeant, ac velut ebrii, praeteritorumque obliti, sola futu-

ra diligant, atque ad illa ferventer currere non omittant.

12. Post ista vero omnia servi Israelitarum, et ancillae, juvenes optimi tollendi praedicuntur, atque in regis opere ponendi. Qui sunt servi carnalium, nisi qui, malorum exemplo, diuturna consuetudine sic depravati sunt, ut colla mentis sub jugo nequissimae imitationis perpetuo subdidisse videantur? Servi ergo illorum tolluntur, quando electorum praedicatorum studio illi etiam peccata deserunt, qui reprobae imitationi carnalium vehementer subdi videbantur. Qui etiam juvenes optimi dicuntur. Juvenes quidem sunt, quia in malo fortes; optimi etiam dicuntur, quia caeteris peccatoribus nequiores sunt. Quibus nimirum per prophetam dicitur: Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem (Isai. V, 22). Vinum denique bibunt, qui deliberatione mentis, fervorem concupiscentiae praecipitanter excipiunt, et ebrietatem miscent; quia dum inflammantur concupiscentiarum ardoribus, ad vias rectitudinis, perdita ratione, redire nesciunt. Potentes vero et fortes tam ad bibendum, quam ad miscendam ebrietatem sunt, ut pro ferventi proposito mali velut optimi servi esse doceantur. Hos optimos juvenes item divinitus sermo demonstrat, cum diaboli aviditatem exponit, dicens: Esca ejus electa (Habac. I, 16). Nam antiquus hostis in eorum nequitia valde reficitur, qui nequissimis nequiores sunt.

13. Ancillarum vero nomine illa nequissima peccatorum conditio designatur, qui per iniqui-

tatem valde sunt pessimi, et aliis praebent exempla pravitatis. Velut enim ancillae servos pariunt, dum magnae iniquitatis non sunt solum operariae, sed etiam matres. Quia vero sanctorum praedicatione tales etiam convertuntur, qui magna postmodum omnipotenti Deo servitia impendunt, apte servi et ancillae dicuntur auferri, et in opere regis poni. Annon tunc ancillam rex regum tulit, quando de illa magna peccatrice dixit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum (Luc. VII, 47)? Et hanc in opere suo posuit, quando in castellum intravit, et eum illa in domo sua recepit (Luc. X, 38). Hanc etiam in opere suo posuit; quia resurgens a mortuis, ei praedicationem suae resurrectionis injunxit (Marc. XVI, 7). Servum quoque tulit, quando a telonei lucro Matthaeum ad se sequendum vocavit. In opere suo hunc etiam posuit, quia ei in domo sua convivium praebuit, et Aethiopiae praedicatorem, conversi orbis Evangelistam fecit (Matth IX, 9; Marc I, 14; Luc V, 27). Quia ergo praedicatorum ministerio hi etiam ad Dominum redeunt, de quorum salute humana cogitatio desperare poterat, bene servi et ancillae et optimi juvenes in regis opere ponendi describuntur.

14. Possunt servorum et ancillarum nomine, motus cordis et affectiones intelligi. Nam quando nobis reproba suggerunt, servi sunt: quando affectiones mentis pravorum motuum suggestionibus substerni appetunt, ancillae. Tunc quidem necesse est, ut per rigorem propositi utrisque dominemur. Servos nostros et ancillas praedicatores tollunt, cum motus cordium nostrorum, et

affectiones instruunt, qualiter ad Dei servitium dirigantur. In opere regis ponunt, quando jam idem Dei omnipotentis servitium, quod eorum magisterio didicimus, exercemus. Quare et in asinis quid aptius, quam lascivi motus animae figurantur? In opere autem regis ponuntur, quando illa mens, quae pravis cogitationibus moveri ad lasciviam solebat, praedicatione doctoris proficit, et affectus suos in appetitu imitandae castitatis ponit. Possunt servorum et ancillarum et asinorum nomine designari, qui saecularibus hominibus corporalia obsequia fortiter impendunt. Sed in opere regis ponuntur; quia conversi ad Dei omnipotentis servitium, spiritualia tanto devotius pro aeterna retributione tolerant, quanto clarius agnoscunt, quia magna sine fructu tolerabant. Greges etiam rex addecimare dicitur: quia quisquis omnipotenti Deo placere appetit, oportet, ut mundus sit per innocentiam, et studio boni operis intentus. Per illud quidem arbor est bona, per istud etiam fructus facit. Quia vero multis utimur, ut servare innocentiam, et bona opera exhibere valeamus, ipsae cogitationum innocentium turbae greges nostri sunt. Quid ergo est, quod addecimantur, nisi quia cogitationum subtilitas facile non videtur? Nam saepe bona nos cogitare putamus, quae subtiliter discussa, bona non sunt. Addecimari ergo greges debent, ut illud solum regii juris sit, quod denario numero continetur. Quod in nobis tunc bene agitur, cum praedicatorum nostrorum magisterio discimus, perfecti esse non solum exhibitione operis, sed

etiam in exquisitione cogitationis. Ad extremum vero dicitur: (Vers. 17.) Vosque eritis ei servi.

15. Ut videlicet sic ejus juri se subditos sciant, ut ejus mandata praeterire non audeant. Hanc profecto regiam dominationem volebat Dominus statuere, cum dicebat: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum in caelis (Matth. XVI, 19). Hanc etiam potestatem exigebat a subditis, qui dicebat: Si quis evangelizaverit vobis aliud, quam ego evangelizavi vobis, anathema sit (Gal. I, 8). Hinc item Dominus discipulos mittens in praedicationem, dicit: Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit (Luc. X, 16). Hinc de Judaeae praedicatoribus eisdem discipulis Dominus dicit: Quaecunque dixerint vobis, facite (Matth. XXIII, 3). Servi ergo regum nostrorum sumus, quando sic praelatorum nostrorum imperio subdimur, ut praeter eorum auctoritatem agere nulla praesumamus. Quia ergo eis praesunt, qui in virtute obedientiae suas virtutes roborant, in fine regii juris dicitur: Vosque eritis ei servi: ut fideles subditi, tunc etiam se subditos praedicatorum praecepto debere esse cognoscant, quando per virtutum profectum, ad perfectionis culmina perducuntur. Quod etiam eisdem verbis ipsa Veritas discipulos edocens, ait: Cum feceritis haec omnia, dicite: Servi inutiles sumus (Luc. XVII, 10).

Verumtamen, quia carnalibus ista loquebatur, adjunxit, dicens (Vers. 18.) Et clamabitis in die illa a facie regis, et non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.

16. Qui regem petierant, a facie regis clamant, quando ii, qui agere spiritualem vitam sub bono rectore voverant, ejusdem vitae relinquere labores tentant. Facie quidem omnes agnoscuntur. Facies ergo regis est cognita conversatio, et eruditio boni praedicatoris. Qui nimirum, quia dura et aspera pro aeterna vita agunt, et dura praecipiunt, eorum vitam atque doctrinam carnales subditi non imitari, sed fugere conantur. Faciem quippe regis tunc vident qui regem petierant, cujus aspectum ignorabant; quia in praelato suo coelestis itineris districtio, quam sit laboriosa, considerant, quam velut rem facilem, ante quam cognoscerent, appetebant. Tunc a facie regis clamant, qui regem petierunt; quia dum carnalis vitae deserere morem nolunt, ejus quem sibi praeesse voluerunt, optimi pastoris sui laudabilem imitationem effugere nituntur. Et quia caeco corde lucem videre non possunt, ad Dominum clamant, id est, ut evadere spirituale jugum Dei possint, Dominum obsecrant. Sed non exaudit eos Dominus in die illa. Quae est dies illa, qua reprobi subjecti Dominum obsecrant, nisi intentio vanae prosperitatis? Non exaudiuntur; quia profecto per divinam gratiam nunquam fit, ut bonis rectoribus semel promissa subjectio, libera egredi ad mundi delectationes possit. Quare et causam subjunxit, dicens: (Vers. 18.) Quia petistis vobis regem.

17. Quasi dicat: Pastoribus spiritalibus promissa subjectio indissolubilis est. Facile quidem vobis regem petitis: sed quia dignitas regia gravis est, eorum potestatem effugere facile non pote-

stis. Hoc quia ad historiam dicimus, notandum esse censemus, quia omnipotens Deus, dum jus regis praedicit, religiosis praepositis formam institutionis impendit. Quare? Ut qui arctissimam conversationis viam imperant, noviter accedentibus facile aditum non impendant. Quare et ejusdem arctissimae vitae magister optimus, summae veritatis discipulus eruditus praecipit, dicens: Probate spiritus, si ex Deo sint (I Joan. IV, 1). Et item: Nuntientur ei dura et aspera, per quae itur ad Deum, ut sciat ad quod intrat. Praedicat ergo Dominus jus regis, dicat, sciat omnia, quales carnales futuri sunt in ejus observatione: et ut ad vitam virtutis debiles facile non accedant, fortes praepositi facile debiles nequaquam accipiant. Celeritas quidem conversionis plerumque oritur ex praecipitatione consilii, non ex incremento devotionis. Nam cum infirmi fortia promittunt, non est expertum robur animi, sed confusio discretionis. Quos omnes sub unius denotatione sapiens admonet, qui dicit: Super te onus ne levaveris. Qui ergo in regularis vitae forti proposito aliis praesunt, tanto discretius debent ad eamdem vitam conversos recipere, quanto et utilius praenoscendum est, accedentium petitio ex virtute sit animi, an ex praecipitatione voluntatis. Nam qui in suis actibus faciles sunt, solent instanter vitae spiritalis asperitatem appetere, ut videantur magna animi virtute, quod expetunt, desiderare.

(Vers. 19, 20.) Noluit autem populus audire vocem Samuelis, et dixerunt: Nequaquam, sed rex erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur

ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis. Hoc quia superius late expositum est, in eorum exquisitione otiose retinemur. Sequitur: (Vers. 21.) Et audivit Samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus Domini.

18. Audire vocem populi, est quae sanctae conversationis habitum petentes, exterius dicant agnoscere. Nam velut solam accedentium vocem audimus, cum scimus quae exterius asserunt: sed quales inter sponsionis assertiones futuri sint, non videmus. Loqui ergo ea in auribus Domini debemus, ut ipse sponsionis verba suscipiat: qui dum verba audit, corda discutit, et ex textu profectionis, usuras exquirit robusti operis. Hoc namque novitiorum nostrorum mentes audiant, et expavescant: quia videlicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquimur. Nam quod coram nobis promittunt, Deo offerimus, ut ipse jam de manibus nostris teneat, quod exquirat. Quae profecto libertas rectoris, est obligatio subditi: quia tanto districtiori sententiae subditur, quanto apertius scire potest: quia de eo, quod respondet, omnipotenti Deo reddere rationem debet. Cum ergo ea quae novitii promittunt, Deo offerimus, quasi chirographum, quod nobis faciunt, illi damus. Et quia latenter hoc agitur, in auribus Domini Samuel ea, quae populus dixerat, locutus fuisse perhibetur. In auribus quippe amicorum loquimur, quando ea quae dicimus, extraneis celamus. Sequitur: (Vers. 21.) Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, et constitue super eos regem.

19. Superius propheta futura prospiciens, ait: Clamabitis ad Dominum, et non exaudiet, quia petistis vobis regem. Nunc vero Dominus dicit: Audi vocem eorum, et constitue super eos regem (I Reg. VIII, 18). Quid per hoc nobis ostenditur, nisi quod saepe bonis rectoribus sanctae Ecclesiae divinitus inspiratur, ut coelestis vitae studiis eos subdant, qui sub disciplina ejusdem professionis postea devoti non sunt? Qui profecto postea a facie regis clamaturi sunt, et tamen divino praecepto regem recipiunt: quia divinitus inspirantur ad servitutem Dei devote accedere, quos in augmento mercedis aeternae pastorum sollicitudo magni laboris, sub ejusdem servitutis vinculo debeat cohibere. Ad Dominum nempe clamare dicuntur, a facie regis sui: sed quid a Domino missus propheta respondeat, ipsi reges audiant, ut quid agere debeant, inter ipsos clamores sciant. Non, inquit, exaudiet vos. Ergo nec ipsi exaudire debent. Qui enim in sanctis monasteriis sunt tepidi, medendi sunt, quasi aegri; non sunt ejiciendi, ut mortui. Nam si a Domino missi sunt, inter spiritualium unguentorum fomenta resipiscent. Dicat ergo Dominus: Constitue super eos regem: quia profecto nonnulli ad servitutem Dei veniunt devoti, qui et refrigescere permittuntur, sed pastorum studio, quorum se praecepto subdiderant divina inspiratione, ad amorem coelestis patriae recalescunt.

Sed jam qualis pastor ad haec sit idoneus, exponit, dicens: (I Reg. IX, 1, 2.) Erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini fortis robore. Et erat

illi filius vocabulo Saul, electus et bonus, et non erat vir de Israel melior illo, ab humero et sursum eminebat super omnem populum.

20. Quid est, quod cum rex constituendus ostenditur, patrum nomina praedicantur: nisi quia indigne assumitur ad principatum sanctae Ecclesiae, qui sanctorum Patrum in moribus nobilitatem non tenet? Sex autem patrum nomina assignantur, ut sanctae conversationis eorum in bona actione perfectio designetur. Sex enim diebus mundus conditus est, sex aetatibus consummatur. Sex ergo sunt patres, qui in genealogiae ordine electorum pastorum sanctae Ecclesiae nominantur: quia nimirum illorum sunt per imitationem filii, qui in forma sequentium culmen obtinent perfectionis. Pater vero regis, Cis, id est durus dicitur: quia profecto ii, quorum sancti praedicatores imitatores sunt, vita et zelo remissi non sunt. Duri namque sunt, quia peccatoribus mollia non loquuntur: duri etiam sunt, quia ut alios bene corrigant, dura quae illis praecipiunt, in sua conversatione demonstrant. Durus namque videbatur, qui Judaeos arguebat, dicens: Genimina viperarum, quis ostendit vobis effugere a ventura ira? Facite dignos fructus poenitentiae (Matth. III, 7). Sed qui aliis durus erat, sibi remissus non erat. Nam ut poenitentiae duritiam, quam praedicabat, Evangelista eum tenere ostenderet, ait: Habebat vestimentum de pilis camelorum, et zona pellicea cinctus lumbis: esca autem ejus locustae et mel sylvestre (Marc. I, 6). Ad Ezechiel quoque dicitur: Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, ut adamantem

et silicem dedi faciem tuam (Ezec. III, 8). Sed qui tam durus contra duros in malo veniebat, ut dura, quae ventura erant, locuturus ostenderet, diebus septem in medio eorum, antequam loqueretur, flebat. Sic enim dicit: Et sedi ubi illi sedebant, et mansi septem dies moerens in medio eorum. Quia ergo sancti praedicatores, obstinatis peccatoribus, lenes et mansueti non sunt, et quod asperum praedicant operantur, duri filius Saul recte perhibetur. Illos enim imitari electus praedicator debet, qui et acuta praedicant, et quae loquuntur, observant. Unde et de eodem regis patre subjungitur: Fortis robore. Sunt nonnulli intra sanctam Ecclesiam, qui elatione sunt, et arrogantia fortes. Nam magna agunt; sed cum laudare homines ea quae agunt, desinunt, eadem magna ipsi agere praetermittunt. Fortis ergo robore est, qui virtutem, quam monstrat in opere bono, habet a Spiritu sancto. De quo nimirum robore superius Anna in cantico vaticinata est, dicens: Infirmi accincti sunt robore. De hoc Dominus discipulis repromittit, dicens: Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. XXIV, 49). In hoc robore fortiter gradiebatur ille de quo scriptum est: Regressus est Jesus in virtute spiritus in Galilaeam (Luc. IV, 14). Qui ergo durus dicitur, fortis robore perhibetur: quia electi viri, dum summa praedicant, ingentia demonstrant: et omne quod altum praecipiunt, omneque quod magnum agunt, in virtute sancti Spiritus operantur. De quo digne subjungitur: Et erat ei filius Saul nomine, electus et bonus. Nam qui talium imitator est, utilis non solum est ad laborem ministerii,

sed aptus ad fructum haereditatis. Electus quippe etiam Judas ad ministerium fuit: sed quia bonus non fuit, jus amisit successionis. Qui ergo in Saul adhuc electo et bono significantur, nisi sanctorum Patrum electi imitatores, qui per doctrinam aliis utiles sunt, et per conversationem sibi: qui sic alios possunt regere, ut sibimetipsis nequaquam desinant providere? Electi namque et boni sunt, quia sic lucra aliorum expetunt, ut sui nulla damna patiantur. Pleni quippe in seipsis sunt, effluentes aliis, et de abundantia sui sic aliis tribuunt, ut suae plenitudinis aliquid non amittant. Habent quae aliis praebeant, sed habentes quae sibi possint sufficere, nulli praebent. Sic aliis praebere oleum nituntur, ut a se fomenta luminis non tollantur: ut dum illuminant alios, se non extinguant. Bene ergo electus et bonus dicitur: quia certe, qui sanctae Ecclesiae regimen suscipit, dives esse debet, et ornatus donorum spiritalium et plenitudine meritorum. Et quia de communi ordine, qui praecellant, eligendi sunt, sequitur: Et non erat de filiis Israel melior illo. Cujus profecto excellentia commendatur, cum subditur: Ab humero, et sursum eminebat super omnem populum. Hac quippe specie corporis in persona ordinandi antistitis, praesignantur acta virtutis. Quid enim in humero nisi fortitudo designatur? Sed qui ab humero, et sursum super omnem populum eminebat, tam sublimis staturae erat, ut qui altior esset in populo, capite usque ad humerum regis pertingeret: futurus vero rex collo et capite altitudinem omnium superaret. Capita vero quae sunt, nisi subjectae plebis mentes?

Quae cum valde tenduntur, usque ad humerum ordinandi regis pertingunt: quia is qui ad regendum culmen sanctae Ecclesiae quaeritur, tantae debet esse perfectionis, ut quidquid populus de bono opere sibi vult proponere, in sua conversatione debeat demonstrare. Quasi enim regis humerum capita plebis tangunt, quando eorum corda, quidquid virtutis in suo pastore quaerunt, inveniunt. Sed rex praecellit collo, praecellit et capite. Quid enim in collo, nisi locutio: quid in capite, nisi mentis contemplatio designatur? Capite ergo et collo subditorum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine mirabilis est, et sublimitate doctrinae. Quasi enim capite sublimis est, cum illa de secretis coelestibus contemplatur, quae alii contemplari non possunt. Collum quoque super alios habet, qui altitudine locutionis suae mirabilis, aequandus ab aliis non est. Quasi enim caput in sublime extulerat, qui dicebat: Veniam ad visiones et revelationes Domini. Scio hujusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit (II Cor. XII, 1, 2). Sed velut electus et bonus rex, ut collum etiam super capita omnia se tenere ostenderet, ait: Audivit arcana verba, quae non licet homini loqui (Ibid., 4). Quid vero quasi eminens collum ejus miramur in iis, quae tacuit? Adaequemus eum, si possumus, in iis quae dixit. De collo apostoli Pauli processerunt epistolae ejus, et cum ab illo tempore coeperint eas viri sapientes exponere, adhuc conantur ea quae dixit melius scire. Cumque quotidie in ejus eruditione proficiunt, quasi ad summitatem colli innitentes, pertinge-

re nequaquam possunt. Emineat ergo rex collo, emineat capite, sit humero sublimis; ut conversatione perfectus sit, eloquio mirabilis, prae caeteris arduus in arce contemplationis. Sed, qui conversatione magnus est, eloquio praecipuus, prae omnibus contemplatione suspensus, priusquam perveniat ad culmen regiminis, signa exterius habere debet fraternae charitatis: ut videlicet sic proximorum sollicitudinem habeat, ut ad aeternam vitam lucra animarum quaerat. Bene ergo in eorum typo subjungitur:

(Vers. 3, 4.) Perierant autem asinae Cis, patris Saul: et dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, et surgens vade, et quaere asinas. Qui cum transissent per montem Ephraim, et per terram Salisa, et non invenissent, transierunt etiam per terram Salim, et non erant, et per terram Jemini, et minime reperere.

21. Cis, qui durus dicitur, non solum electos ejus, sed ipsum etiam Redemptorem significat. Nemo enim sibi eo durior exstitit. Hujus namque duritiae asperitatem propheta insinuans, ait: Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isa. LIII, 4). Mori enim mortalibus non est pati, passibiles damnatae naturae. Ille ergo sibi durus vehementer exstitit, qui in se unde pateretur, non habuit: sed ut nos patiendo liberaret, in quo sibi durus esset, et pati posset dignanter assumpsit. Asinae Cis sunt animae peccatrices (I Reg. X). Quia etiam in fide Redemptoris regeneratae sunt, durae esse dicuntur: perditae autem asinae, quia per immunditiam ab ejus sunt servitio separatae. Hinc est enim, quod

ad passionem tendens, absolutae asinae, et pullo insedit (Matth. XXI, 7); ut patenter ostenderet, quia ad hoc pati venerat, ut peccatoribus subveniret. Pereuntes namque asinas se quaerere fatebatur, cum dicebat: Venit filius hominis quaerere, et salvum facere quod perierat (Luc. XIX, 10). Has asinas et per semetipsum quaesivit, et adhuc praedicatores ad quaerendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, ut asinas quaerat, quando electorum cordibus spirituali inspiratione Redemptor imperat, ut in praedicationis ministerium pergant. In praedicationis autem officio pergentes, quia solum spiritalem sensum secum debent ducere, unum de pueris tollere jubentur. Unum namque puerum tollit, qui dum ad praebendum aliis formam vivendi pergit, in omne quod agit spiritualis est. Unum namque de pueris tulit, de quo praedictum est: Ipse praecedet ante illum in spiritu et virtute Eliae (Luc. I, 17). Unum puerum secum tulerat, qui ait: Non habemus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est (I Cor. II, 12). Hinc iterum dicit: Nos sensum Christi habemus (Ibid., 16). Hinc per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur (Ezec. I, 12). Quaerens ergo asinas, unum de pueris tollit: quando is, qui noviter animarum lucra quaerere incipit, quae agere putat, omnia spiritaliter agere disponit. Invenire autem asinas, est peccatores in luce sanctitatis conversos aspicere. Nam velut perditae asinae non inveniuntur, quando in peccatorum tenebris, reproba corda se obruunt.

22. Et quia per quinque sensus corporis ad easdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inveniendae perquiruntur, videlicet monte Ephraim, terra Salisa, et Salim, et viri Gemini, et Zuph. Unusquisque etenim ubi per peccatum projicitur, ibi occultatur; et quasi perditus, ubi sit nescitur, quando justitiae lucem, in qua eum Deus posuit, derelinquit. Hinc est, quod in paradiso post peccatum, primum hominem quaerit, dicens: Adam, ubi es (Gen. III, 9)? Quasi dicat: Quia te in luce qua posui non invenio, demonstra te ubi posuisti. Hinc de mortuo Lazaro exquirit, dicens: Ubi posuistis eum (Joan. XI, 34)? Sed quem quasi perditum quaerebat, ut inveniret progredi imperabat, dicens: Lazare, veni foras. Perditur ergo homo, cum peccat: invenitur, cum peccatum adversum se, jam poenitendo pronuntiat. Quia enim per sacra eloquia peccatori praecipitur: Dic tu prior iniquitates tuas, ut justificeris (Isa. XLIII, 26, sec. LXX): dum ille, qui peccavit, confitendo justificari incipit, in luce jam cernitur, ubi jam positus invenitur.

Saul autem, qui asinas quaerens, non invenit, eruditi quidem praedicatoris personam designat, sed noviter incipientis. Quem profecto omnipotens Deus praedicationis fructum afferre non patitur, ne vilem peccatorum conversionem aestimet, dum leviter convertere eos ad Dominum potest. Differtur ergo conversio, ut conversi diligantur: et eos praedicator tanto amplius amet, quanto clarius videt, quia eos lucrari cito non praevalet. Sed dum sancti viri de praedicatione sua alios convertere non possunt, de se vehe-

menter timere incipiunt: ne inde omnipotenti Deo displiceant, unde se ei vehementer placere cogitabant: et plerumque agitur, ut sic novorum praedicatorum corda terreantur, ut jam proponant ejusdem praedicationis officium deserere, et Deo per silentium vacare. Quare et subditur:

(Vers. 5.) Cum autem venisset in terram Zuph, et non invenisset, dixit Saul ad puerum suum: Veni, revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et sollicitus sit pro nobis.

23. Ad patrem reverti deliberat, qui postposita intentione praedicationis, Deo vacare appetit in secreto silentii. Reverti quidem dicitur, qui missus ante perhibetur. Quasi enim coram patre sunt filii, quando electi viri immorantur in secreta contemplatione Redemptoris. Revertuntur itaque, quando a publico sanctae praedicationis veniunt ad rimanda gaudia aeternae claritatis. Sed quia sancti viri nihil agunt inconsulti, Saul de reversione ad patrem puerum consuluit. Tunc namque puerum consulimus, quando intenta mente providemus, ut quod tentamus disponere, a spirituali sensu non debeat differre. Ad patrem quippe reverti disposuerat, qui dicebat: Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator contra me (Psal. XXXVIII, 1, 2). Adversus praedicatores peccator consistit, quando ad praedicationem eorum, statum suae iniquitatis non deserit. Et quia tunc praedicator ei silere, et Deo vacare proponit, ut ad patrem redeat, obmutescit. Sed quia per silentium voluntatem Dei melius didicit, cor ejus concaluit, et exardescente

igne internae meditationis, locutus est. Quod in hoc etiam loco ostenditur, quia consultus puer, consulenti se consilium impendit, dicens: (Vers. 6.) Ecce est vir Dei in civitate hac, vir nobilis, omne quod loquitur absque ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus.

24. Virum Dei Samuelem dicit, in quo praedicatores sanctae Ecclesiae designari jam diximus. Qui vir quidem dicitur, pro reverentia sanctae conversationis, et omne quod loquitur, absque ambiguitate venire perhibetur: quia quidquid minatur de aeternis suppliciis, quidquid de aeterna laetitia promittit justis, ita ut denuntiat, et impii abibunt ad poenam, et electi ad gloriam. Qui etiam in civitate esse perhibetur: quia electus pastor in communi subjectae plebis custodia, semper vigilare cognoscitur. In civitate est pastor, quia cum custodit alios, in se munitus est. Unde et per prophetam in omnium virorum Dei laudibus, sub unius descriptione dicitur: In excelsis habitat, munimenta saxorum sublimitas ejus (Isa. XXXIII, 16). Nam quo altius in aeternorum civium visione suspenditur, eo et sibi fortior, et proximis utilior invenitur.

25. Nobilis etiam dicitur: quia superna conversatione conspicuus est, et de mundanae vitae rusticitate nihil habet. Inde enim nobilis cernitur, unde civis. Saecularium quippe hominum, quia nulla est morum compositio, quasi in exterioribus locis nutriti, rustici sunt. Ex consueta namque animi inhonestate, turpes proferunt motus corporis; et velut valde degeneres, urbanae con-

suetudinis gestum nesciunt, dum per omne quod agunt, vitae suae speciem vilitate terrenae obscuritatis operiunt. Quo contra viri Dei nobiles sunt, qui dum fortiter ea, quae divina sunt, agunt, in omni suo opere, superna luce resplendent: et nihil degenerositatis habent, qui in magna luce omnis suae conversationis radios proferunt coelestis originis.

Ad hoc ergo a puero Saul ducitur, ut instruatur: quia qui in arce praelationis ponendi sunt, spirituali sensui perfectorum praedicatorum magisterio subjici monentur. Ab hoc puero nos duci admonet, qui dicit: Si spiritu ducimini, non estis sub lege (Gal. V, 18). Quaerendum vero est, cur dubitative dicatur: Si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus. Sed quia spiritualia discere appetit, quia ingentia dona gestit accipere: utrum eisdem donis sit dignus, scire non potest. Dubitare ergo incipit, qui tam magna promereri se suis meritis non praesumit. Quae nimirum dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis. Quare et comitantis pueri voce Sauli dicitur: Si forte indicet nobis de via nostra. Quia nimirum spiritualis sensus non alta nobis sapere suggerit, non audacter de omnipotenti Deo praesumere, sed ejus dona cum summa sancti timoris reverentia postulare. Merito ergo puer dicitur, qui humilia semper docere praedicatur. Dum ergo dicit: Eamus illuc, et repente subjungit: Si forte indicet de via nostra, aperte indicat, quia in sensu electorum Dei spiritus operetur, dum ad spiritualia dona expetenda, et devote eos facit ac-

cedere, et de largitoris omnipotentia magna cum reverentia formidare.

(Vers. 7.) Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, quid feremus ad virum? Panis defecit in sitarciis nostris, et sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

26. Habent proprium mentes humilium, ut spiritualia dona habeant, sed in iis quae habent, se non attendant. Quia enim a Spiritu sancto virtutum dona percipiunt, ideo sanctus spiritus, qui dona tribuit, ea eis ab aestimatione tollit, ut in virtute conversationis haec habeant, in tumore elationis non habeant. Bene ergo de Saule dicitur: Ab humero et sursum eminebat super omnem populum. Et dixit ad puerum suum: Panis defecit in sitarciis nostris, et sportulam non habemus: quia electi viri, et ad disponendum sanctae Ecclesiae culmen idonei, in eo etiam se per humilitatem parvos aspiciunt, in quo per virtutem magni sunt.

Et panem quidem ad refectionem fidelium animarum habent in sapientia verbi, sportulam vero in memoria internae meditationis. Cum enim ea quae in secreta meditatione colligunt, servant in memoria ad eruditionem fidelium, velut panem in sportula reponunt. De his enim sportis in Evangelio dicitur: Impleverunt septem sportas de fragmentis (Matth. XV, 37; Marc. VIII, 8). Cum in mensa Domini panes abundant, sportae impleri praecipiuntur: quia cum electi anima in superna Redemptoris contemplatione reficitur, in eadem contemplatione veritatis eruditur, ut verbi alimonia, quae in se excrescere cernitur,

in memoria ad eruditionem fidelium reponatur. Aliud etiam praeter panem et sportulam abundanter habent, qui cum virtute contemplationis, et doctrina verbi, abundant copia sanctae operationis.

Ut ergo humilitas sanctorum in ordinandi regis locutione resonet, dicit: Panis defecit in sitarciis nostris, et sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud: quia sanctus spiritus eos, qui ad ecclesiastici culminis regimen praeparantur, magnos facit in virtute interni muneris, sed omnino parvos in respectu propriae aestimationis. Dicat ergo puer: Eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra. Saul autem vacuum se inspiciat: quia Spiritus sanctus dum sensus honeste viventium instruit, audaces modo, modo timidos reddit. Audaces quidem, ut praesumant... (Vers. 8.) Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, et indicet nobis de via nostra.

27. Quasi puer bona loquitur sensus electi hominis, quando ad loquendum impellitur, nutu Spiritus sancti. Quid est ergo, quod dicit: Inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti? Quae est ista pars stateris argenti? Sed quia argenti nomine divina eloquia designantur, argentum in manu pueri, est sermo divinus in virtute sciendi. Sermonem quidem aliud est posse dicere, aliud est posse sentire. Nam divina eloquia etiam reprobi eloquuntur, sentire autem nisi electi non possunt. Sentitur etenim ea res, cujus virtus agnoscitur. Nam et aegri pisces comedunt, sed vis aegritudinis tollit eis experimentum sa-

poris: ut quod videntur comedere, prohibeantur et sentire. Sic sic nimirum carnales quique dum coelestia loquuntur, quae non diligunt, velut aegri rebus utuntur, quas sentire prohibentur. In manu ergo pueri argentum invenitur, quando per humilitatis meritum sancti viri, coelestia quae loquuntur, in magno affectu charitatis excipiunt: ut valde dulce sit eis superna dicere, eo quod dulciter, ac valde dulcius per amorem saturantur. Unde etiam scriptum est: Edent pauperes, et saturabuntur (Psal. XXI, 27). Quia enim cibus animae est sermo Dei: pauperes edunt et saturantur, divites saturari non possunt: quia nimirum electi viri, qui superna diligunt, quoties haec audiunt, ad haec ferventius incalescunt; reprobi superna loquuntur, et audiunt, quae in nulla dulcedine, ad mentis suae refectionem suscipiunt. Quarta vero pars stateris argenti dicitur, pro qualitate temporis. Nam ut alias partes hujus stateris videamus, prophetae, apostoli, martyres intuendi sunt. Quia enim pro qualitate temporis, singulis ordinibus distributa est sonoritas praedicationis, velut singuli quartam partem stateris habuere. Quartam ergo partem stateris illi exhibuerunt, cum Synagogae adventum Redemptoris promitterent. Apostoli partem suam dederunt, cum Judaeis eum, qui promissus fuerat, jam venisse praedicarent. Martyres etiam partem suam tribuerunt, cum infideles ad fidem Redemptoris adducerent.

(Vers. 9.) Vocabatur enim Videns.

28. Vocari etenim, est publica relatione dici. Videns autem est qui interna etiam respicit, quae

mens carnalium non attendit. Unde et de sanctis animalibus dicitur: In circuitu et intus plena erant oculis. Qui in exterioribus circumspecti, et intrinsecus providi sunt. Quo contra carnalium doctorum praesumptionem in Evangelio Dominus arguens, ait: Si caecus caeco ducatum praestat, ambo in foveam cadunt (Matth. XV, 14). Videns etiam dicitur, cui remota et absentia, praesentia sunt. Quod sanctis praedicatoribus bene convenit, qui per cognitionem tanto sunt praesentes spiritalibus, quanto in exterioribus intentionem figere dedignantur. Tal namque esse pastor sanctae Ecclesiae debet: quia in via coelestis patriae ad praebendum lumen subditis constitutus est. Semper ergo spargat radios lucis, ut fideles subjecti ex illuminationis suae experientia, alios ad illuminationem trahant. Sequitur, et dicit:

(Vers. 9.) Olim sic loquebatur in Israel unusquisque vadens consulere Deum: Venite, eamus ad Videntem. 29. Dominum imus consulere, quando ad eruditos praedicatores pergimus, ut salutis nostrae consilium inveniamus. Sed quia modo tam perfectorum virorum raritas est, dum antiquorum temporum florem religionis attendimus, defectum ejus in praesenti tempore defleamus. De miseria praesentis temporis et calamitate compuncti, florem elapsi temporis cum pulchritudine sanctitatis emarcuisse suspiremus. Dum ergo pastores Ecclesiarum cernimus terrenis inhaerere, labentia quaerere, nulla spiritalis vitae insignia proferre, dum nulla nobis praelatorum nostrorum lux infunditur, ad labo-

rem compunctionis illa, quae praeierunt, memorantes, dicamus: Olim sic loquebatur in Israel unusquisque vadens consulere Dominum: Venite, eamus ad Videntem.

Israel dicitur videns Deum, sive in quo est Deus. Quod certe nomen sanctae Ecclesiae convenienter aptatur, cujus populus dicitur. Nam et in Evangelio dicitur: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII, 20). Quae nimirum, quia in priori tempore pastores habuit spiritali conversatione floridos, magna scientia eruditos, qui magno despectu terrena vilipenderent, coelestia cogitarent: ad lumen, quod in eis videbat populus, se invicem exhortari poterant, dicentes: Eamus ad Videntem. Si ergo eundum est ad videntes, pariter est divertendum a caecis: quia reproborum praelatorum exempla non debemus imitari, sed fugere: ab eis autem, qui conversationis merito spiritualia cognoscunt, semper aedificationis nostrae eruditionem postulare. Et quia hoc non nisi viri spiritales faciunt, sequitur:

(Vers. 10.) Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus; veni, eamus. 30. Optimus sermo est, quo melior audiri nequaquam potest. Quoties nobis ergo salutis nostrae consilia spiritaliter suggeruntur, intus nobis sermo fit, quo melior inveniri non possit. Pueri ergo sermonem laudamus, quoties nobis in spiritualis sensus nostri proposito complacemus. Et cum eo ire promittimus, quando spiritualibus cogitationibus consentimus. Sed quia tunc fructuosa est bona cogitatio, quando in operatione perficitur,

sequitur: (Vers. 10, 11.) Et venerunt in civitatem, in qua erat eir Dei: Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, et dixerunt ad eas: Nunquid hic est Videns?

31. Qui virum Dei quaerunt, in civitatem veniunt: quia plerumque fit, ut vita atque doctrina praelati in subditorum conversatione requiratur. Sic nimirum et arbores saepe requiruntur, quarum species non in foliis, sed in fructu inveniuntur. Plerumque autem suborta fruteta magnis arboribus admiscentur, et fructus suos earum arborum, quibus sunt mixtae, esse mentiuntur. Qui ergo fructum discernere vult, prius discernat et ramos: ut ex qua arbore fructus procedat, agnoscat. Sic sic nimirum est in conversatione fidelium: quia in electa plebe boni praedicatoris, dum plures mali admixti sunt, velut intra bonas arbores spinae oriuntur. Conversatio itaque electi praedicatoris non est exploranda in omnibus subditis, sed in solis electis. Tunc quidem velut ramos bonae arboris cum discretione secernimus, quando in plebe rectores illos velut electa poma imitamur, qui magistri sui exemplo proficiunt: et illos velut vepres fugimus, qui antiqui hostis fraude reprobantur. Bene ergo de Saul, et ejus puero dicitur: quia venerunt in civitatem, et clivum ejusdem civitatis ascenderunt; quia nimirum perfectio sanctorum virorum cum in subditis quaeritur, non imperfecta membra, sed electa atque perfecta requirenda sunt. Nam et artifices opera sua prius inchoant, deinde comunt. Pictor etiam cum pulchros colores, aut aurum

superducere appetit, prius viliorem colorem sternit. Qui ergo judicare de peritia artificum vult, non inchoata eorum opera, sed perfecta respiciat. Clivum ergo civitatis ascendat, ut qui invenire appetit Videntem, reperiat. Clivus enim infimus et defossus locus est. In qua nimirum parte civitatis illi signantur, qui adhuc in altiorem conversationem minime profecere. Clivum ergo ascendimus, cum planitiem infirmorum auditorum ad exemplum nobis proponere vitamus.

32. Et tunc quidem puellas egredientes ad hauriendam aquam invenimus: quia pulchritudinem sanctarum mentium in perfectiori conversatione respicimus. Puellae quidem sunt mentes electorum, integrae per innocentiam, decorae per virtutum claritatem. Et quia in secretiori vita pulchritudinem suam conservant, videri nequeunt, nisi cum ad hauriendam aquam egrediuntur. Puellae aquam hauriunt, quando electae animae ex profundo dolore praesentis exsilii fluenta lacrymarum fundunt. Haurire quidem aquam dicuntur: quia dum se projectas in hac valle lacrymarum lugentes memorant, quasi ad profundum, funem cogitationis mittunt, a quo cum labore aquas lacrymarum trahunt. Tunc etiam egressae videntur: quia quae quales sunt intus latent, apparent tamen in oculis; et quantum diligant Conditorem, indicant, quae in tanto dolore praesentis saeculi vitam sustinent. Ab istis ergo quaerendum est: Ubi est Videns? Quia locus perfectorum tunc bene cognoscitur, cum ab eis nobis ostenditur, qui per profectum vitae eorum conversationi vicini sunt. Sed habent praedicato-

res loca diversa. Alium quippe locum habent pro se, alium pro subditis: quia nimirum in seipsis in altissima contemplatione morantur, pro subditis ad doctrinae montem descendunt. Per contemplationem velut in coelo sunt; et quia alta sunt quae docent, et descendunt cum docent, et sublimia loquentes in alto se retinent. Perfectiores igitur auditores vicini suo rectori sunt, non cum in summa contemplatione est, sed in inferiori monte doctrinae. Quare et puellae respondentes dicunt:

(Vers. 12.) Hic est, ecce ante te: hodie enim venit in civitatem.

33. Quasi dicant: Ideo locum ejus indicare possumus, quia illuc venit, ubi eum videre solebamus. Nam si in suae sublimitatis arce resideret, eum tibi nemo ostenderet. In civitate etenim doctor est, quando per ministerium praedicationis moratur in eruditione populi subjecti. In civitate est doctor, quando relinquit propria, ut communia disponat. Quia enim boni praedicatoris plebes per ejus exhortationem munitae ac fortes sunt, quando in eorum ministerio moratur, in civitate esse cognoscitur. Item quia in subjectae plebis multitudine alii simplices, alii sapientes sunt, puellae subjungunt:

(Vers. 12, 13.) Festina nunc, hodie venit in civitatem: quia sacrificium est populi in excelso. Ingredientes autem statim invenietis eum, antequam ascendat in excelsum, ad vescendum. Neque enim comesturus est populus, donec ille veniat: quia ipse benedicet hostiae, et deinde comedent, qui vocati sunt.

34. Cum in civitatem venit Samuel, in excelsum ascendit: quia electus praedicator in eruditione subditorum, modo plana verba, modo alta pronuntiat. Quando igitur plana et intelligibilia praecipit, in civitate est; quando sublimia, et quae vix intelliguntur, in excelso. In civitate est, quando simplicibus proponit exempla: in excelso autem, quando perfectis verborum spiritualium alta pronuntiat. Quasi enim in civitate erat, qui dicebat: Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2). Item in civitate erat, quando infirmis remedia demonstrabat, dicens: Propter fornicationem vir suam uxorem habeat, et uxor suum virum habeat (Ibid., 2). Sed in excelsum ascendit, quia non multo post subdit: De virginibus autem praeceptum non habeo, consilium autem do. Vellem omnes homines esse sicut meipsum (Ibid., 25, 7). In excelsum etiam verborum se saepe ascendere fatetur, quia dicit: Sapientiam loquimur inter perfectos (Ibid., 6).

35. Quid est ergo, quod dicunt puellae: Festina nunc, hodie venit in civitatem, nisi quia raro videbatur in civitate, videlicet tarde veniens, cito recedens? Quo nimirum magisterio sanctae Ecclesiae doctor instruitur, ut videlicet raro sit in publico, frequens in secreto: ut quo tardius aspicitur, devotius veneretur. Tunc quidem quasi coelestis excipitur: quia quo amplius in secreto contemplationis latuit, verbi Dei thesauros ad eos, qui se exspectant, ditiores trahit. Ille enim potest multa bona in infimis dicere, cui per secretum mentis intuitum conceditur summa videre.

Et quia dulcius videntur illa quae dicuntur, puellae dicunt: Festina. Quasi dicant: si id, pro quo in civitate venit, expleverit, videre in secreto suo repositum non potestis.

36. Quod profecto verbum jam litteram non ad verbum, sed exemplum religiosorum est. Nam sanctus vir tantae erat districtionis, ut statutas dies et horas haberet, in quibus eum, qui cuperet, videre potuisset. Dicunt ergo: Festina. Ac si dicant: Si statutum tempus transierit, in horis suae quietis, verbis, aut actionibus non intendit. Qui ergo remotae vitae ordinem sumpsimus, hoc observare attentius debemus. Statuendae sunt nobis horae ministerii, ut breviter persistamus in opere, festinanter redire valeamus ad contemplationis arcem. Ipsae autem secreti silentii nostri morae, tanta lege districtionis custodiendae sunt, ut ipsi etiam, qui accedere solent, sciant, quia contra propositum nostrum ad nos accessum non habeant.

37. Quia vero haec spiritualiter explanare coepimus, contra simplices hoc dici convenienter intelligi potest. In civitate quippe is, qui videtur extraneus, Samuelem alloqui posse putatur, in excelso autem non putatur: quia quos simplices esse credimus, plana, non alta eruditione eos indigere existimamus. Tunc ergo praedicatores sanctos audire debent, quando plana simplicibus loquuntur, quae intelligunt: non quando dicunt alta, quae intelligere nequaquam possunt. Dicunt ergo: Festina nunc, hodie venit in civitatem: quia sacrificium est populi in excelso. Quod tale est, ac si dicat: Quia multi sunt, qui

summa audire desiderant, nunc tu debes festinare, quando ille similes tui simplices videtur instruere. Sacrificium quidem populi est devotio electae plebis. Quae nimirum devotio, quia verbo praedicationis in electorum cordibus excitatur, quasi a Samuele perficitur. In excelso est autem sacrificium populi, quando corda fidelium subditorum alta verba sanctae praedicationis devote audire concupiscunt. Unde et apte dicitur: Quia populus non comedit, nisi prius Samuel hostiae benedixerit: quia perfectiores auditores, dum ad summam virtutum perfectionem pervenire desiderant, verbum scientiae, per quod ad desiderata perveniant, in magno desiderio exspectant. Quo in loco notandum est, quia oblatum sacrificium nondum erat, et tamen dicit: Sacrificium est populi in excelso. Si enim sacrificium antequam offerri incipiat, non est, quomodo erat sacrificium, quod non erat? Sed quia nos spiritalia sequimur, nondum erat sacrificium, et erat: quia cum electi fideles altius erudiri appetunt, jam quidem magnam devotionem audiendi habent, quam, post auditam praedicationem, valde majorem habent. Non est ergo adhuc oblatum sacrificium: quia illa magnitudo devotionis, quae nascitur in corde electi de verbo praedicationis, ante praedicatoris verbum in corde non est. Et est quidem in excelso sacrificium: quia de exspectatione verbi, magna jam est in corde audire volentis vis devotionis. Quare et bene dicitur: Quia populus non comedit, donec ille hostiae benedicat. Quia enim summa inhianter diligunt, donec eadem summa percipiunt, non quiescunt. Si enim hostia mentis,

ejus devotio est: hostiae benedicitur, quando ad vocem praedicationis sanctificatur, ut quo purior efficitur, divina susceptione acceptior habeatur. Quod enim in Dei sacrificio benedicitur, mundum quidem est cum offertur, et materiale: oblatum vero tanto est mundius, quanto non solum materiale, sed spirituale: quanto non solum mundum, sed etiam mundans est. Hostiarum quippe oblationibus mundari peccata quis dubitet? Sic namque, sic est mentis devotio: nam cum bona audire gestit, munda est; sed cum sanctae praedicationis accepta et benedicta manibus fuerit, tanto ardentior et sacratior redditur, quanto clarius didicit, quem amare dulcius notum possit. Munda quidem ante, velut praeparatio sacrificii fuerat, quae bonum nosse cupiebat, et tamen materialis erat apparatus: quia nondum novit, quae discere appetit, sed munda valde et spiritalis, cum jam doctrinae sanctificata vocibus, non jam appetit audire, quod sciat, sed audita delectatur experiri, quae amat. Tunc etiam non solum munda est hostia, sed mundans: quia quo ferventiori coelestium amore succenditur, ab ea negligentiae carnalis tenebrae potentius effugantur. Scriptum quippe est: Quia charitas operit multitudinem peccatorum (I Petr. IV, 8): quia nimirum carnalia nostra destruimus, cum ardenti devotione ad coelestia sublevamur.

38. Et quia subditur: Et tunc comedent, qui vocati sunt. Quid aliud designat, nisi quia devotionis affectus mentis est cibus? Tunc namque comedemus, cum hostiae benedicitur: quia cum ad praedicatorum vocem devotio nostra in amo-

rem Conditoris extollitur, anima, quae ad dulcedinem Conditoris pervenit, habet jam cibum suum. Tunc ergo comedunt, qui ante benedictionem hostiae comedere noluerunt. Nam qui summa intentionis exspectatione ad divinae dulcedinis perceptionem se praeparant, dum mala desideria per appetitum nulla recipiunt, velut jejuni, refectione devotionis avidius replentur. Velut enim benedictionem hostiae ad refectionem exspectant, qui cuncta illicita desideria fugiunt, ut de visione internae gloriae per devotionem satientur. Scriptum quippe est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V, 8). Qui enim in corde inepta non recipit, dum superna desiderat, mundus corde est: et dum per bonum praedicationis ad divinae contemplationis dulcedinem ducitur, quasi benedictionem hostiae habet in animae saturitate. Dicit ergo: Deinde comedent, qui vocati sunt. Jejuni quippe vocantur ad comestionem, dum praedicator foris loquitur, qui a pravis desideriis mentem custodiunt, et per gratiam Spiritus sancti ad internae dulcedinis experientiam trahuntur. Vocati enim tunc erant invitati, qui venerant. Vocati ergo jejuni tunc comedunt, quando hi spiritualis gratiae devotione pascuntur, qui ad eam percipiendam se magna mentis suae custodia paraverunt. Quid vero est quod dicunt: (Vers. 13.) Ascendite, quia hodie reperietis eum?

39. Sed dum electi bona praedicatorum laudant, auditorum corda magna luce irradiant. Coelestis namque illa conversatio boni doctoris, quam praedicant, dies est. Dicant ergo: Hodie

reperietis eum. Eo namque die praedicator invenitur, quando non est minor vita, quam fama: quando electorum voce laudatur, sed qui laudes audiunt, omne quod audiunt, in ejus laudabili conversatione inveniunt, atque cognoscunt. Quo contra Pharisaeos increpans Dominus, ait: Vae vobis, Scribae, et Pharisaei, qui similes estis sepulcris dealbatis, quae foris videntur hominibus pulchra, intus autem plena sunt ossibus mortuorum (Matth. XXIII, 27). Hinc iterum vane gloriosos infidelibus comparat, dicens: Quomodo potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes (Joan. V, 44)? In die quidem laudantur, qui ejusmodi sunt, sed eo die non reperiuntur: quia qui eorum laudes audiunt, quasi candorem sepulcri a foris aspiciunt; sed cum laudatas virtutes quaerunt, intus peccatorum noctem quasi tristia atque putentia mortuorum ossa inveniunt. Dicant ergo, pro significanda vera gloria justi: Hodie reperietis eum: quia cum justi laudantur, in veritate conversationis habent, quidquid lucidum emicat de eis voce laudis. Et quia tanti viri festina devotione quaerendi sunt, sequitur: (Vers. 14.) Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel, egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum.

40. Cum sanctorum virorum praeconia audimus, in civitate ascendimus: quia illic eos quaerimus, ubi descendunt, non ubi sunt. Sed, ut superius dixi, praedicatorum locus, quem pro se habent, secreta divinitatis contemplatio est: locus autem pro subditis, praedicatio. Aliquando vero plana, aliquando alta loquuntur. Habent

ergo communem locum pro omnibus, habent sublimem specialemque pro quibusdam, habent secretum pro se. Haec nimirum tria spiritualia loca signantur: quia Samuel egredi dicitur, et apparere in medio urbis, et ascendere in excelsum. Nam qui, ut appareret, egressus est, erat ubi, antequam appareret, latuisset. Egrediuntur ergo sacerdotes, quando a secreto meditationis ad praedicandum veniunt. In civitate apparent, quando planiora, id est ad agendum, vel ad intelligendum dicunt. In excelsum ascendunt, quando sapientibus aut fortia praecipiunt operis, aut revelant alta mysterii. Ordinatus ergo ascensus noster ostenditur, per hoc, quod Saul in civitate ascendere perhibetur. Nam nobis Pastorum nostrorum loca, in quibus orare, aut secreti esse consueverunt, veneranda, non adeunda sunt. Quod non solum exemplo, sed etiam divina cohortatione cognoscere possumus. In Cantico quidem canticorum sponsus denuntiat, dicens: Obsecro vos, filiae Jerusalem, ne evigilare faciatis dilectam, quousque ipsa velit (Cant. III, 5). Mentes enim perfectorum sponsae sunt: quia dum secreto divini amoris se velut in thalamo collocant, ibi per visionem inveniunt, cui ineffabili amore junguntur. Cum ergo sponsa dormit in thalamo, conjungitur sponso: quia dum electa praedicatoris anima in secreta contemplatione reconditur, quasi in sponsi thalamo collocatur. Qui ergo hanc suscitat, sponso tollit: quia nimirum requies electae animae non solum sua, sed etiam delectatio sponsi est. Unde et per prophetam dicitur: Gaudebit sponsus super sponsam (Isai. LXII, 5). Merito ergo Jerusalem

filias sponsus adjurat, ut ab eis sponsa, quandiu dormire voluerit, non excitetur: ne, dum illa surgit a quiete thalami, ipse perfruitionem perdat amoris. Egressus ergo Samuelis exspectetur, quia viri sancti in secreto sui silentii venerandi sunt, inquietandi non sunt. In civitate igitur ascendendum est; quia electus doctor in communi loco doctrinae tanto lucro suis videtur, quanto ut prosit, exire cognoscitur. Quo in loco notandum, quia de Samuele non dicitur: Hodie ascendit in civitate, sed, hodie venit in civitatem: de Saule autem, et puero: non venerunt, sed ascenderunt, dicitur. Ille enim velut per planum venit, iste velut in alta conscendit. Quid aliud per hoc nobis ostenditur, nisi quia plana quae loquuntur praedicatores, nobis plana non sunt? In civitate ergo non venimus, sed ascendimus, quando aut plana praedicationis difficulter aspicimus, aut parva, quae praecipimur, cum labore portamus. Sed quia stare in civitate, munitum esse est, idcirco ascendimus; quia cum nos summi viri parva bona agere docent, malignorum spirituum consiliis acquiescere vehementer prohibent. Et quia valde laboriosum est, omnia tentamenta vincere, ad verba doctorum, quae hoc nobis praecipiunt, quasi per ascensus laborem conamur pervenire. Sed quia scriptum est, quod Unusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem (quod nimirum non solum de aeterna retributione accipitur, sed etiam de praesenti) omnipotens Deus pro merito operis, electis suis tribuit augmenta virtutis (I Cor. III, 8). Nam et Abrahae filio non parcenti dicitur: Per memetipsum juravi: quia

fecisti rem hanc, et non pepercisti filio propter me: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum (Gen. XXII, 16). Plerumque enim, qui fideliter laborant, in faciendis iis quae sciunt, per divinam gratiam majora, quae agant, cognoscere merentur. In quorum typo bene Saul in civitate prius ascendere dicitur, in excelsum postea a Samuele ductus perhibetur. Verum obviam venire, est per eamdem viam venienti occurrere. Cum ergo a sanctis praedicatoribus salutis viam discere volumus, nobis quidem obviam veniunt, quando cum verbo salutis, quod quaerimus, occurrunt. Quasi enim eadem via veniunt, cum id nos docere festinant, quod nos proposuimus discere. Hoc profecto morale est omnium: si enim ea quae spiritualiter quibusdam competunt, indagamus, obviam venit; quia ordinandum regem ad se venire praecognoscit. Unde autem cognoscat, adjungitur:

(Vers. 15, 16.) Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem, quam veniret Saul, dicens: Hac ipsa, quae nunc est, hora, cras mittam ad te virum de terra Benjamin, et unges eum ducem super populum meum Israel, et salvabit populum meum de manu Philisthiim. 41. Exiit ergo ei obviam, ut in excelsum ducat: quia is, qui ad sanctae Ecclesiae regimen quaeritur, et divino munere demonstrandus est, et ad sublimem conversationem vocandus. Auricula Samuelis, quia diminutive dicitur, quid designat, nisi humilem intelligentiam doctoris spiritalis? Auricula ergo revelatur a Domino, quando humilis intelligentia praedicatoris a Spiritu sancto instruitur; ut quae facturus est, audiat, et audita disponat.

Sed subtiliter est intuendum quod dicitur: Ante unam diem. Dies enim est vita justi, Paulo attestante, qui ait: Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V, 8). Quando autem vita electi ostenditur, dies latens revelatur. Nam homo videt praetextum boni operis, Deus autem lucem cordis. Quia ergo electi, et reprobi intentione cordis absconditi sunt, ante unam diem Dominus venientem regem insinuat; quando per ejus gratiam sancti praedicatores agnoscunt in eis, qui promovendi sunt, testimonium boni operis praecedere puritatem intentionis. Nulla enim est lux operis, quam non praecedit rectitudo intentionis. Recte ergo ante unam diem rex ordinandus agnoscitur. Sed subsequentem quidem diem non aspiciunt, nisi ex praecedente nascatur: ut diem ante diem intentionem ante operationem considerent, et a Deo missum in luce sanctae operationis aspiciant, quem lucere per propositum cordis divina gratia demonstrat. Et quia eadem hora, qua promittitur, exhibetur: quid dat intelligi, nisi quia perfectus debet esse, qui eligitur, non solum corpore, sed mente? Nam quando Deus loquitur sanctis viris, plena lux diei est. Habet namque originem dies, habet et finem. Juxta finem peccatorum arguit, dicens: Adam, ubi es (Gen. III, 2)? Et quia nec qui bona incipiunt, nec qui a bono opere torpescunt, promovendi sunt, hora perfectae locutionis praedicator mittitur, quando talis exhibetur, qui plena fulgeat luce boni operis, et pleno resplendeat fulgore veritatis. Qui etiam vir de terra Benjamin venire describitur. Vir quidem dicitur, pro operis forti-

tudine; de terra Benjamin, pro recta fidei confessione. Benjamin quidem dicitur filius dexterae. Quis ergo hic filius dextrae dicitur, quam ille, de quo scriptum est: Ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris (Marc. XVI, 19)? Terra ergo Benjamin sancta Ecclesia est. Quia ergo haeretici ab hac terra expulsi sunt, de terra Benjamin venit rex, quando non aliqua haeresi pollutus, sed fide catholicus sanctae Ecclesiae primatum suscipit. Qui viri praeconio fruitur, si fide firmus est, operatione fortis. Hic nimirum super populum Domini dux ungi praecipitur: quia exteriora sacramenta sacerdotibus illis prosunt, qui eorumdem sacramentorum donis indigni non sunt. Vel sacerdotes unguntur, quando per ordinantium se ministerium, gratiarum spiritualium incrementa percipiunt. Unde et sequitur: Salvabit populum meum de manu Philisthiim. Velut uncti salvare alios possunt; quia spiritales gratias abundantius perceperunt. Nam qui populum salvant, super populum uncti sunt: quia qui a Domino ad regendos alios ordinantur, spiritualia charismatum dona, quibus eis prodesse possunt, accipiunt; et eis, quos ordine praecedunt, meritis etiam superiores sunt. Et quia plerumque bonus pastor merito bonae plebis eligitur, bene subjunctum est: (Vers. 16.) Quia respexi populum meum. Item quia magnis precibus a Domino bonus pastor quaerendus est, subditur: (Vers. 16.) Venit clamor eorum ad me.

42. Sed fortasse nonnulli moventur, quia contrarium videtur, quod hic dicitur, et quod superius dicebatur. Ibi enim ait: Non te abjecerunt,

sed me, ne regnem super eos, juxta omnia opera sua, quae fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Aegypti, usque in diem hanc (I Reg. VIII, 7). Nunc vero dicit: Unges eum ducem super populum meum Israel, et salvabit populum meum de manu Philistiim: quia respexi populum meum: venit enim clamor eorum ad me. Superius quasi ab irato rex ordinari permittitur, nunc quasi a pio et benigno ordinatur. Hujus etiam benignitatis verba quis non videat, quantum a sententia illa dissentiant, quae eidem a Samuele illata fuit? Quia, inquit, projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. XV, 26). Quod profecto celeriter solvimus, si ipsam verborum vim subtiliter intueamur. Nam omnia haec divinae benignitatis verba populi meritis ascribuntur: Salvabit populum meum; et, respexi populum meum; et, clamor eorum venit ad me. Pro illis ergo rex ordinari decernitur, quorum clamor exauditur. Nam etsi pro futura nequitia repellendus a regno erat Saul, tamen habebat in se, donec regnaret, unde populo sibi subdito prodesse potuisset. Futurus certe erat bello strenuus, mente elatus. Habiturus erat unde sibi caderet, et unde aliis staret. Illud ergo unde prodesse subditis poterat, Dominus providens dicit: Salvabit populum meum de manu Philistiim; et, venit clamor eorum ad me. Adhuc tamen valde contrarium videtur, ut ejus populi clamorem exaudire credatur, qui eum abjecisse reprehenditur. Ad quod respondendum est: quia erant in illo populo et reprobi et electi. Ibi ergo abjecisse Dominum reprobi arguuntur, hic electorum desideria ad om-

nipotentis Dei aures perveniunt. Qua ex re quid colligendum est, nisi quia saepe electis bonum est, quod mali rectores ordinantur? Non ergo mirum est, si Deus quasi de abjectione sua irascitur, et regem ordinat: quia ipsa dignitas futuri regis et mala erat, et bona. Mala denique, quia superba: bona vero, quia in defensione subjectorum strenua. Quod totum, et in sancta Ecclesia nunc fieri cernimus: quia plerumque ille ejus primatum suscipit, qui verbo utilis est aliis, mente tumidus sibi. Praedicando virtutes, velut stando vitia destruit, sed alta de se sentiendo, cadit. Hic itaque praedicando populum Dei salvat, sed semetipsum tumendo praecipitat. Quasi rex potens verbo populi Dei occultos adversarios atterit, sed elatione a regni sublimitate cadit. Non ergo pro se, sed solum pro populo rex constituitur; quando ille in sancta Ecclesia praeesse permittitur, qui bona quae praedicat, superbiendo, aut nequiter vivendo, conculcat.

Quo in loco notandum est, quia cum in sancta Ecclesia pastor eligitur, aliquando ordinatur pro se, et populo; aliquando nec pro populo, nec pro se; aliquando pro se, non pro populo; aliquando vero pro populo, non pro se. Pro se et populo, quando electus praedicator electis subditis datur: quia unde subjectorum multitudo ad aeternam patriam ducitur, bono pastori meritorum dona cumulantur. Nec pro se, nec pro populo pastor datur; quando reproba plebs reprobum pastorem habere permittitur, cum sic ille praeest, sic illi obediunt, ut ad aeterna bona, nec ille qui docet, nec illi qui docentur, pervenire mereantur.

De quibus per Oseam Dominus dicit - Dabo eis reges in furore meo (Osee, XIII, 11). In furore etenim Dei rex datur, quando malis pejor praeesse decernitur. Talis quippe pastor tunc datur, cum talis populus regendus suscipitur, qui pariter aeterna poena damnetur. Pro se, non pro populo pastor datur, quando bonus malis praeponitur; sicut ad Ezechielem Dominus dicit: Mitto ego te ad filios Israel, ad gentem apostatricem, quae recessit a me (Ezec. III, 3). Pro se quidem, non pro populo tunc pastor datur, quando etsi auditores suos electus praedicator convertere ad Deum non poterit, ipse tamen laboris sui aeterna lucra non perdit. Pro populo autem, non pro se; quando bonis subditis pastor tribuitur, qui dona habeat, per quae illis prosit, et sibi non prosit. Tales quidem erant, de quibus Dominus discipulis praecipit, dicens: Quae dicunt, facite: quae autem faciunt, facere nolite (Matth. XXIII, 3). Quasi dicat: Quod utile pro vobis acceperunt, ab eis quasi vestrum tollite; et in eis quasi suum dimittite, quod non habent ad lucrum vestrum, sed ad interitum suum. Saul ergo, abjecto Domino, eligitur, et tamen populum Domini de manu Philistinorum liberaturum perhibetur, quia omnipotens Deus saepe suis bonis fidelibus per illos praelatos prodest, qui de officio ejusdem praelationis sibi non placent. Sequitur:

(Vers. 17.) Cumque respexisset Samuel Saul, Dominus ait: Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

44. Hoc namque in sequenti die actum est, quod praecedenti Dominus repromisit, dicens:

Cras hac eadem hora mittam ad te virum de terra Benjamin, et unges eum super populum meum Israel. Aspicitur ergo in secundo die, qui primo promittitur: quia praedicatores sanctae Ecclesiae virtutes electorum in secreta eorum vita perquirunt. Hi enim qui promovendi sunt, dum bona proferunt, aliquid magnum ex se repromittunt. Primo igitur die rex promittitur; quia magna electorum opera praedicatores aspiciunt, et, quasi Domino loquente, intus agnoscunt, quos ordinare sanctae Ecclesiae rectores volunt. Aspicit ergo Samuel in sequenti die, quando praedicator eum, qui promovendus est, in magna luce conversationis videt. Et tunc quidem, quasi indicante Domino, ordinandum regem cognoscit: quia eum, qui in alta arce sanctitatis praeeminet, praeferre aliis dignum videt. Et quia qui magni sunt meritis, parvi sunt per humilitatem, sequitur:

(Vers. 18.) Accessit Saul ad Samuelem in medio portae. Indica, oro, mihi, inquiens, ubi est domus Videntis.

Si in civitate tunc est praedicator, cum plana et communia loquitur, quae intelliguntur, porta civitatis hujus quae est, nisi humilitas? Nam divini verbi cognitio superbis absconditur, humilibus revelatur. Unde et in Evangelio Patri loquitur, dicens: Confiteor tibi, Pater, rex coeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. XI, 25). Sapientes quidem superbos et alta de se sentientes, parvulos vero dixit humiles. Quorum certe alia Scriptura meminit, dicens: Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam (I Petr. V, 5). Resistit

namque superbis, ne aeterna bona intelligant sed parvulis gratiam dat, ut eadem bona aeterna, ipso revelante, cognoscant. Electi ergo, quia ad spiritalem sententiam per humilitatem veniunt, ad audiendos praedicatores, quasi per portam vadunt. Electus etiam praedicator, quia spiritualia humiliter dicit, Samuel Sauli in eadem porta occurrit. Quasi enim ambo in porta sunt, quando ea, quae electus praedicator loquitur, ab electo alio humiliter audiuntur.

Sed qui noviter venerat, quem quaerebat, invenerat, et ignorabat. Quare et idem Saul ad Samuelem dicit: Indica mihi, oro, ubi est domus Videntis. Hoc namque proprium magnorum virorum est, ut a minimis difficile cognoscantur. Carne quidem despecti sunt, sed mente sublimes. Foris contemptibiles apparere appetunt, sed agere venerabilia non desistunt. Quia ergo valde proficere per eorum exempla appetunt, eos non solum in exterioribus, sed in intimis admirantur. Vident ergo in eis exterius, quod possit a carnalibus despici, sed et pariter attendunt, quod intus spirituales viri magna admiratione debeant venerari. Quos dum fama sublimes audiunt, in altitudine suae conversationis agnoscere concupiscunt. Secundum historiam ergo Saul Samuelem videbat, et non cognoscebat; ut quod in figura contingebat illis, nobis spiritualia designaret. Nam cum parvuli sumus, quasi videmus perfectos viros, dum eorum virtutes a referentibus audimus; sed quos videmus, non cognoscimus, quia per experientiam scire non possumus, quia hoc, quod auditu percipimus, in cordis oculis te-

nemus. Quando igitur ab eis conversationis ejus secreta ad imitandum requirimus, eos nimirum quasi de propria domo interrogamus. Domus namque eorum conversatio est. Hanc domum scire volebat discipulus Joannis, quando Dominum interrogavit, dicens: Magister ubi habitas (Joan. I, 38)? Qui nimirum, quia ad familiaritatem illius, quasi domesticus perducendus erat, audivit: Veni, et vide. Hanc domum visam Philippus non cognoscebat, cui dicit: Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me: Philippe, qui videt me, videt et Patrem meum (Joan. XIV, 9). De Domino etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi sicut cum amico suo; sed idem Moyses videns, et non cognoscens, interrogabat, dicens: Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam (Exod. XXXIII, 13). Spiritualis autem conversatio sanctorum, quia nonnisi devotis, ac supplicibus panditur, domum Samuelis Saul indicari sibi similiter deprecatur.

(Vers. 19.) Et respondit Samuel Saul dicens: Ego sum Videns. Sed ascende ante me in excelsum hodie, ut comedas mecum, et dimittam te mane.

47. Quid est dicere: Ego sum Videns: nisi se, sicut in oculis videbatur, humilem demonstrare? Quasi dicat: Tu in aestimatione tua magnum habes, quem quaeris, sed parvus est ille, quem vides. Hoc namque in verbo, Videns, non praedicatur, sed ego. Quasi dicat: Videns ille, est, ego: non quod aestimas, sed quod cernis. Sed qui humiliare se novit, novit dare dona non humilis, sed sublimis. Quare et in excelsum ante se ascendere

eum, ut secum comedat, praecipit. In excelsum ascendit, qui ad scienda altiora mentem erigit. In excelsum quidem ascendere, est cor ad altiora intelligenda praeparare. Unde et Petrus in monte assumitur, ut gloriam transformati Redemptoris videre mereatur (Matth. XVII, 1). In illo etenim ascensu montis, sublimis praeparatio mentis exprimitur: quia alta videre non poterit, qui per intentionem animum in sublimibus non ponit. Quia ergo sublimia praeparati melius intelligimus, ante Samuelem Saul in excelsum ascendere jubetur. Quasi enim ante praedicatorem in excelsum ascendimus, quando nos prius ad alta scienda animum intendimus, et ipsi nobis ea, ad quae intendimus, postmodum loquuntur. Quid vero est, quod ait: Ut comedas mecum hodie? Sed quando praedicatores sancti coelestia loquuntur, electorum suorum auditorum corda reficiunt: testante etenim veritate, quia cibus animae est verbum Dei, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei (Matth. IV, 4). Panis namque alimentum corporis est, verbum mentis. Qui vero corpus sine mente reficiunt, mente mortui sunt, carne vivi. Quare et de delicata vidua Paulus ait: Vivens mortua est (I Tim. V, 6). Nam per ciborum delicias non moreretur vidua, si animam verbi Dei cibo satiaret, cum ipse Paulus dicat: Nihil esse immundum, quod cum gratiarum actione percipitur (I Tim. IV, 4). Sed vivens vidua moritur, quando cibo corpus nutrit, animam fame interficit (Matth. IV). In solo ergo pane homo non vivit: quia cum ex anima et corpore constet homo, sicut aliter per corpus vi-

vit, ita et necesse est ut alimentis diversis singula nutriantur. Ut comedamus itaque, cum propheta ascendimus, quando ad alta divini verbi mentem erigimus, ut ejus coelesti sapore per devotionem satiemur.

48. Et quia ipsi praedicatores valde amant coelestia, quae loquuntur, quasi simul comedimus, cum devote illi loquendo proferunt, quod nos devote audiendo, in ventre animae locamus. Simul enim comedimus: quia verbum Dei pariter audimus. Praedicatoribus namque Veritas dicit: Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (Matth. X, 20). Quod et Paulus probat, cum suos auditores interrogat, dicens: An experimentum quaeritis ejus, qui in me habitat Christus (II Cor. XIII, 3)? Quia ergo in sanctis praedicatoribus Christus, et ejus spiritus loquitur, ipsi praedicatores tanto clarius loquentem audiunt, quanto ei viciniores sunt, cujus sedes esse merentur. Tanto ergo plenius de verbi alimento poterunt refici, quanto jam intra se habent cellam refectionis. Amici etenim sponsi sunt, et stant, et gaudio gaudent propter vocem sponsi. Cum ergo divina loquuntur sancti praedicatores, audiunt: sed quia certa experientia norunt, quando in eis loquitur spiritus, audiunt se, sed non in se, quia et ipsi loquuntur, sed in se locuti, loquentem alium venerantur. In eo igitur, quod audiunt et loquuntur, et reficiunt, et reficiuntur. Reficiunt quidem auditores, dum verbum proferunt voce sua: reficiuntur ipsi, dum verbum, quod proferunt, profertur eis revelatione divina. Ipsi tamen devotius saturantur, qui in

locutione spiritus, mentis delicias experti sunt. Annon experientia loquentis spiritus est, inconsultos et impraemeditatos se cernere, subitoque consultos, et paratos esse? Scire, quae nescierant: habere, quae non habuerant: torporem mentis amittere, repente mira devotione fervere: plenitudine scientiae statim et in momento mirabiliter repleri, mira verbi facundia intellecta proferre? Habent ergo electi praedicatores experientiam spiritus in se loquentis, in repentina revelatione veritatis: habent subito ardorem charitatis, habent in plenitudine scientiae, habent in facundissima verbi praedicatione. Nam et subito instruuntur, et repente fervescunt, et in momento replentur, et mirabili eloquii potestate ditantur. De illa namque repentina experientia Dominus dicit: Dabitur vobis in illa hora, quid loquamini (Matth. X, 19). De illo autem subitaneo fervore charitatis Cleophas dicit: Nonne cor nostrum ardens erat in via; dum loqueretur, et aperiret nobis Scripturas (Luc. XXIV, 32)? De repletionis quoque et facundiae experientia Lucas meminit, dicens: Factus est repente de coelo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant sedentes (Act. II, 2). In eodem quippe spiritu repleti et locuti sunt, ut hoc, quod asserimus, designarent: quia videlicet loquendo, alios pascunt, qui de eo, quod dicunt, audiendo pascuntur. Et quia sonum vehementis spiritus ardorem, sive locutionem, aut repletionem cognoscunt, tanto dulcius in donis spiritualibus epulantur, quanto ad ejus recubitum dignius assumpti sunt. Dicit ergo: Ascende, ut comedas

mecum hodie; quia bonus doctor, dum dulciter, quae dicit, in devotionem mentis accipit, se et eos qui audiunt simul pascit.

Quo contra doctores reprobi, quia quae dicunt, non amant, cum alios verbo pascunt, jejunant. Nam cum animae refectionem verbum Dei esse Dominus dixerit, verbum vero Dei in mente plena sit eruditio, plena devotio; verbo Dei non pascuntur, qui devote, quod loquuntur, non audiunt. Apostolus quidem, quasi jam illa verbi dulcedine repletus, ait: De plenitudine ejus omnes accepimus (Joan. I, 16). Alia quidem est plenitudo verbi, alia libri. De plenitudo quidem verbi accipere nonnisi electi possunt, de plenitudine vero Scripturae possunt et reprobi. Liber namque beati Joannis apostoli, et liber beati Pauli apostoli plenitudines quidem sunt, quae de eis habentur. Eorum nimirum verba Paulus sive Joannes scripsit, sed quod quisque scripsit, loquens in eis verbum inspiravit. Qui ergo verbum Scripturae accipit, non in amore, sed in scientia, de plenitudine accipit, non verbi, sed libri. Et quia rem mortuam accipit, in ejus ipse acceptione non vivit. Sed quid dico Scripturam mortuam? Non est mortua tantum, sed interficiens. Nam scriptum est: Littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. III, 6). Hoc quidem facit omnis divina littera. Nam littera corpus est, hujus vero corporis vita spiritus. Vivificatum quippe, et vivificans corpus accipit, qui litteram legit, et in amorem intelligentiae mentem reficit. Reprobi ergo, qui Scripturas rimantur, quas non amant, qui audacter foris loquuntur, cujus saporem intus non

intelligunt; dum refectionem Scripturarum, quas exponunt, alii devota mente percipiunt, quasi de eo, quod ipsi dant, alii saturantur, non ipsi. Dicat ergo Samuel: Ascende, ut comedas mecum hodie: quia ex eo, quod subditis de verbo electi doctores tribuunt, et pariter audiunt, et pariter saturantur. Ecce enim in eodem ipso verbo, quod dicimus, demonstratur. Nam quis dubitat, quod hanc Scripturam, quam exponimus, Samuel scripserit? Et tamen ipse, qui scripsit, haec dicit: Respondit Samuel; ut profecto ostenderet, quia quod ipse scribebat, alius impartiebatur.

(Vers. 19.) Dimittam te mane.

50. Mane quidem ab excelso dimittitur, qui cum ad altioris scientiae lumen proficit, in magna luce boni operis se proponit immorari. Vel mane dimittitur, qui verbum magnae scientiae, quod praedicatoris ore didicit, praedicare aliis intendit. Quando enim bona proponimus, quasi mane in initio diei sumus; quia boni claritatem jam aspicere coepimus, quam sequamur. Sed hoc mane in plenum diem crescit, quando is, qui magna bona agere, aut alta aeternitatis gaudia praedicare proposuit, id quod proposuit, in magna exhibet luce virtutis. Mane ergo Saul ab excelso dimittitur; quia auditores praedicatorum bonorum, quod ab eis sublime audiunt, exercere sublimiter non morantur. Sed electi viri, bona quae habent, et abscondere, et manifestare sciunt. Abscondunt quippe, ne per elationem pereant, sed ne infructuosa remaneant, manifestant. Dum absconderunt, tunc custodiunt; sed dum manifestant, proferunt fructum. Nam sequitur:

(Vers. 19, 20.) Et omnia quae sunt in animo tuo indicabo tibi; et de asinis, quas perdidisti nudiustertius, ne sollicitus sis, quia inventae sunt.

Celare se quidem praedicatores qualiter studeant, superius in verbo Samuelis ostenditur, ubi dicitur: Ego sum Videns. Nunc autem quia dicit: Omnia, quae sunt in animo tuo, indicabo tibi; quid aliud tenemus, nisi quia saepe viri sancti, virtutes, quas habent, et abscondunt et proferunt? Sed, ut dixi, abscondunt, ne in magnis virtutibus magni videantur; proferunt eas, ut electi imitentur. Verbo itaque sapientiae, aut prophetiae spiritu se pollere asserunt, non ut venerentur, sed ut audiantur. Quare et Psalmista verbi gratiam se habere insinuans, ait: Super omnes docentes me intellexi (Psal. CXVIII, 99). Certus ergo de peritia spiritus, confidenter nos invitat, dicens: Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos (Psal. XXXIII, 11). Propheta namque se affirmabat Michaeas, cum diceret: Utinam non essem vir habens spiritum; et mendacium potius loquerer (Mich, II, 11). Hinc Helisaeus de Naaman Syro dicit: Veniat ad me, et sciat Prophetam esse in Israel (IV Reg. V, 8). Hinc Paulus ait: Hebraei sunt, et ego; semen Abrahae sunt, et ego; ministri Christi sunt, et ego; ut minus sapiens dico, plus ego (II Cor. XI, 22, 23). E contra autem Amos dicit: Non sum propheta, sed armentarius vellicans sycomoros (Amos. VII, 14). Hinc etiam Paulus cum se vult abscondere ad custodiam, dicit: Non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei (I Cor. XV, 9). Hinc interrogatus Joannes Baptista ait: Non sum propheta (Joan.

I, 21). Non erat quippe ad elationem, sed erat propheta et plusquam propheta ad ministerium. Samuel ergo, ut se custodiat, ait: Ego sum Videns; et ut se ad lucrum exhibeat, dicit; Omnia indicabo tibi. Quod si aliquis vult, eodem modo intelligere potest; quia cum dicit: Ego sum Videns, si videntem se asserit, ad hoc dicit ut bonum, quod habet, cum electis communicet. Ut ergo quod asserit, probet, subsequenter adjungit; Omnia indicabo tibi. Quod sanctae Ecclesiae doctores agunt; quia dum virtutes mentium intuentur, et vitia; et mederi vitiis, et p...

52. Hoc superius in persona Saul, qualiter rudibus praedicatoribus conveniat, expositum est. Asinas quippe perdidit, qui peccatores, quibus verbum vitae praebuit, ad poenitentiam nequaquam traxit. Inveniret quidem, si ii qui se in nocte pravitatis absconderant, ad lucem justitiae redirent, in qua viri inveniri potuissent. Cur ergo dicit: Inventae sunt, nisi quia saepe in eis summi viri salutis bonum facile inveniri posse considerant, de quorum vita ineruditi desperant? Nam et periti medici corporum, illos saepe curare praesumunt, de quorum salute imperiti praesumere non possunt. Sic nimirum et ab eruditis doctoribus saepe ad poenitentiam, et satisfactionem peccatores trahuntur, qui trahi ab ineruditis rudibus nequiverunt. Quia igitur tam praedicatione quam exemplo perfectorum illi ad Dominum poenitendo redeunt, qui converti per aliorum ministerium nequiverunt; bene Samuel inventas asinas dicit, quas Saul invenire non potuit. Potest etiam hoc dictum pro profectu ordinandi

rectoris intelligi. Quasi dicat: Dum eruditione et vita proficis, illos etiam lucrari Domino poteris, quos nondum potuisti. Tam certa quidem virtus profectionis est, ut fructus ejus, qui nondum constant in re, constent in spei certitudine. Et quia his verbis ad perferendos labores sanctae praedicationis invitatur, quae mercedis lucra exspectare debeat, exponit, dicens:

(Vers. 20.) Et cui erunt quaeque optima Israel, nonne tibi et omni domui patris tui?

53. Israel, qui dicitur, videns Deum, quem rectius hoc loco significat, quam aeternorum civium illam beatam societatem, qui ex labore vitae hujus, ad aeternam omnipotentis Dei visionem pervenerunt? Quae ergo sunt Israel optima, nisi aeternae retributionis dona? Paulus quidem dicit: Unusquisque mercedem accipiet secundum laborent suum (I Cor. III, 8). Hinc item dicit: Alia est gloria solis, alia lunae, et stellarum. Stella enim differt a stella in claritate (I Cor. XV, 41). Omnium ergo fidelium retributiones, et praemia, bona sunt Israel. Quia vero electorum praedicatorum merces summa est, eorum sunt optima Israel. De his quippe Israelis optimis Dominus fideli servo suo repromittit, dicens: Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum (Matt. XXIV, 47). Qui enim non in omnibus, sed super omnia constituitur, non tantum bona Israel, sed etiam optima habere declaratur. Dicat ergo Samuel: Cui erunt quaeque optima Israel, nonne tibi et omni domui patris tui? Quasi dicat: Et si magnus est labor praedicationis, tanto devotius ferri debet, quanto majora lucra mercedis habet. Sollicita er-

go mente doctor sanctae Ecclesiae pensare debet: quia Israel non bona tantum, sed etiam optima ejus sunt, ut majora et excellentiora agat semper, qui tam summa et optima exspectat. Eadem quippe summa, non summo ordini debentur, sed summo labori. Nam et doctor egregius non dixit: Unusquisque mercedem accipiet juxta suam dignitatem, sed, juxta laborem. Cum ergo praedicatorum aeternae vitae optima referuntur, magnus eis in hac vita labor injungitur: quia nimirum meliora caeteris habere non praevalet, qui melior esse non studet. Et quia hoc omnium praedicatorum sanctae Ecclesiae commune est, non solum Saul, sed omni domui patris sui Israel optima esse referuntur. Quasi enim ex patre filii nascuntur, quando in ordinem praedicatorum noviter alii aliis, eadem nobilitate sanctitatis splendidi subrogantur. Domus quoque praedicatoris est spiritualis ejus conversatio. Omni ergo domui patri...

(Vers. 21.) Respondens Saul, ait: Nunquid non filius Gemini ego sum de minima tribu Israel, et cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? Quare ergo locutus est mihi sermonem istum?

54. Quasi dicat: Quare mihi tam magna adscribis, cum sim nihil? Gemini quippe filius est, qui negligentes imitatur in cura sui, et in exemplo proximi. Geminus quippe est, quia dum curam sui negligit, exempla boni operis aliis non impendit. Qui ergo tales imitatur, filius Gemini dicitur. Qui de minima tribu Israel esse dicitur: quia ultimus ordo sanctae Ecclesiae conversorum

peccatorum est. Merito igitur, qui peccatorem se esse fatetur, de minima tribu Israel esse dicitur. Cujus etiam cognatio novissima inter alias esse perhibetur: quia juxta Veritatis vocem: Qui minimum mandatum solvit, minimus est in regno coelorum (Matth. V, 19). Benjamin quippe dicitur filius dexterae. Qua profecto appellatione sanctae Ecclesiae populus designatur: qui dum in fide Redemptoris nascitur, per bona opera ad coelestis patriae bona praeparatur. Dextera quidem Dei illa aeternae vitae fortitudo est. Cognationes tribus Benjamin, sunt diversae conversationes electorum. Nam velut ab uno generationis principio diversae cognationes veniunt: quando ab una origine orthodoxae fidei, conversationes fidelium plures oriuntur. Sancti ergo viri, cum se per humilitatem dejiciunt, quia peccatores se esse fatentur, et tamen recte in Deum credere, quasi se et Gemini filios asserunt, et de novissima Israel cognatione. Sed quia quanto plus se humiliant, juxta Veritatis vocem, amplius exaltantur (Luc. XIV, 10, 11), sequitur:

(Vers. 22.) Assumens itaque Samuel Saul et puerum ejus, introduxit eos in triclinium, et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati.

55. Samuel Saul assumit quando praedicator sanctae Ecclesiae electo auditori suae alta praedicationis aperit. Assumitur quippe subditus, quando per verbum doctoris in cognitionem coelestium elevatur. Et quia non carnali intentione spiritualia scire appetit, non solum ipsum Saul, sed etiam ejus assumpsit puerum. Quasi enim sine puero in imis remanserat, qui dicebat: Cor

meum dereliquit me (Psal. XXXVII, 11). Cor quippe nostrum nos derelinquit, quando sic a concupiscentiis carnalibus vincimur, ut intentionem cordis in terrenis, et carnalibus, atque corporeis, et non in coelestibus, et spiritualibus ponimus. Hunc puerum perditum invenerat, qui dicebat: Invenit servus tuus cor suum (II Reg. VII, 27). Cor quippe nostrum invenimus, quando per intentionem cordis spiritalia quaerimus; quando hanc a terrenis avellimus, ut ad coelestia dirigamus. Electus ergo praedicator iis, qui adhuc carnales sunt, nec fortia imperat, nec spiritalia manifestat. Nam et Paulus Corinthiis dicit: Non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. III, 1). Quasi his verbis dicat: Idcirco vos ad excelsum non duxi, quia spiritualem sensum vobiscum, velut Saul puerum, non habebatis. Quare et causam insinuans, ait: Adhuc enim estis carnales. Bene ergo Samuel Saul, et puerum assumpsisse dicitur: quia doctores sanctae Ecclesiae illis fortia imperant, illis alta manifestant, quos spirituales esse considerant. Qui etiam in triclinium introducuntur: quia eis charitatis latitudo monstratur. Velut enim in triclinio ponitur, qui per id, quod altum didicit, moratur in latitudine charitatis. Vel certe introitus noster ad triclinium, amor est; triclinium pulchritudo est spiritalis vitae. Unde Joannes dicit: Qui non diligit, manet in morte (I Joan. III, 14). Si enim, qui non diligit, manet in morte, ille qui diligit, in vita manet. In triclinium ergo introducimur, quando in affectum supernae con-

versationis surgimus per affectum amoris. Est enim locus refectionis: quia ibi mens interna Redemptoris sui dulcedine recreatur. Subsequitur:

(Vers. 22.) Erant enim quasi triginta viri.

(Vers. 22.) Erant enim quasi triginta viri.

56. Ter decem triginta fiunt. Ternarius vero numerus fidem sanctae et individuae Trinitatis insinuat. Denarius vero per decem praecepta legis, boni operis perfectionem designat. Tricenarius ergo numerus eos designat, qui eam fidem tenent, quae per dilectionem operatur. In horum capite Saul ponitur, quando per divinam gratiam is, qui futurus est pastor Ecclesiae, sublimior fit merito, quibus debet esse superior dignitate. Hunc sublimem locum Samuel tribuit: quia qui tantam vitae meretur celsitudinem, ad eam majorum proficit institutione. Cui nimirum quia jam magna, quae agat, et non minima demonstrantur, subditur:

(Vers. 23, 24.) Dixit Samuel coquo: Da partem, quam dedi tibi, et praecepi, ut reponeres seorsum apud te. Tulit ergo coquus armum, et posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, et comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi: et comedit Saul cum Samuele in die illa.

57. Quid in armo pectoris, nisi fortitudo signatur actionis? Quae a Samuele coquo tribuitur, quando a summis praedicatoribus minoribus demonstratur. Coqui etenim sacerdotes sunt: quia dum electis fidelibus in fervore spiritus loquuntur, cibos mentis, velut per ignem coquunt. Sed pars, quae datur, posita seorsum dicitur: quia

fortitudo boni operis in praedicatore debet esse singularis. Quam ante Saul ponit, quando ordinandum pastorem sanctae Ecclesiae, quantae fortitudinis esse debet, considerare praecipit. Sed et de eo, quod coquus apposuit, Samuel Saul dicit: Ecce quod remansit, pone ante te. Remansit quidem, quia non omnia nostra Christus explevit, per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, ut qui redimi et regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profecto residuum viderat, qui dicebat: Si compatimur, et conregnabimus (II Tim. II, 12). Quasi dicat: Quod explevit Christus, non valet, nisi ei, qui id, quod remansit, adimplet. Hinc beatus Petrus apostolus dicit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus (I Pet. II, 21). Hinc Paulus ait: Adimpleo ea, quae desunt passioni Christi, in corpore meo (Col. I, 24).

58. Sed notandum quia armum ante Saul coquus posuit, et tamen Samuel Saul praecipit, ut ante se eum ponere debeat. Quid est hoc? Sed ponere ante discumbentes dapifer in mensa ferculum solet: quod dum is, qui discumbit, trahit ad se, illud ponit ante se vicinius, quod paulo longius erat ante se. Coquus ergo ponit armum ante Saul, Samuel Saul praecipit, ut ponat ante se: quia hoc quod novo praedicatori injungitur de fortitudine boni operis, velut ad se propius debet trahere per studium considerationis. Quod etiam postquam ad se traxerit, comedit: quia diu consideratum agere disponit. Armum quippe manducare, est quod exterius de forti actione praecipitur, per propositum in mente recondere.

Quasi enim armum ante se ponere et manducare electo cuique suadebat, qui dicebat: Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende, quae apponuntur tibi: quia similia oportet te praeparare (Prov. XXIII, 1). In mensa quippe potentis virtutem armi designavit. Et dum dixit: Sapienter attende, quae opponuntur tibi: armum ante se eum, cui dixit, ponere docuit. Sed manducare eum debere insinuavit, quia dixit: Similia oportet te praeparare. Similia enim praeparando manducamus; quia dum fortia, quae audimus, proponimus agere, velut comedentes, in cordis ventre reponimus cibos vitae. Sed ipsis summis doctoribus vas electionis sub unius discipuli eruditione imperat, dicens: Manum cito nemini imponas (I Tim. V, 22). Quia enim magna retractatione consilii eligendi sunt, qui in culmine sublimentur, apte subjectum est: Quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Quasi dicat: Pone ante te, quod antequam apponeretur, ego posui ante me; considera quod ego consideravi. De industria quippe pars armi servatur; quia fortissima praedicatoris actio illi bene committitur, qui a summis viris magna consideratione dignus tanto ministerio judicatur. Ista vero pars tunc servata est de industria, quando populus vocatur; quia cum ad suscipiendum praedicationis ministerium subditi fideles veniunt...

(Vers. 25.) Et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est Samuel cum Saul in solario. Stravitque Saul in solario, et dormivit.

59. Quicunque ad celsitudinem curae pastoralis assumitur, in eadem ordinis sui sublimitate

habere debet et vitae propriae altitudinem, et alienae infirmitatis compassionem. Ascendat ergo Saul cum Samuele, descendat in oppidum. Sciat rector, quae agat alta: sciat quae disponat, communia. Dicat cum Paulo: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Dicat nobiscum: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Video aliam legem contradicentem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati (Rom. VII, 24). In excelso est rector, cum sapientiam loquitur inter perfectos. Carnalia quando disponit, descendit in oppidum, dicens: Propter fornicationem unusquisque uxorem habeat, et unaquaeque virum: uxori vir debitum reddat, uxor viro similiter (I Cor. VII, 2). In excelso est, quando dicit: Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi (Rom. VIII, 39). In oppidum vero descendit: quia loquens, ait: Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifaciam: omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos (I Cor. IX, 22). Samuel ergo Saul ad excelsum tulit, et in oppidum deposuit: quia summi viri cum sanctae Ecclesiae culmen ordinant, illos quos in eodem culmine ponunt docent sublimiter vivere, plana praedicare, sibi esse rigidos, sed subditis temperatos: sic attendere propriae saluti, ut cum infirmis possint infirmari: infirmari dixerim per affectum mentis, non per languorem internae aegritudinis. Nam si per mentis languorem doctor jacet, curare aegros et jacentes erigere non potest. Bene ergo cum Samuele Saul in oppidum descendisse, et in solario locuti esse referuntur. Oppidum quippe in plano

est, solarium vero in alto. Ad excelsum quoque solarium planum est, ad oppidum non planum, sed altum. Sic nimirum electi praedicatores, quando minoribus membris compatiuntur, quasi excelsum deserunt: sed in oppidum descendentes, in solario sunt; quia ab alto quidem veniunt, sed infirmitatem subditorum miserando et consulendo, non agendo et infirmando.

60. Et quia ad haec agenda multa consideratione novus praedicator indiget, stravisse sibi Saul, et dormisse perhibetur. Dormire in solario novo praedicatori, est in sublimi sua consideratione disponere, qualiter subditorum onera debeat portare. Nam si ad saeculi intentionem vigilat, hoc profecto agit, ut tantae discretionis bonum in intimis non requirat. Dormire igitur debet, ut saecularia nulla cogitet: quia spiritualia disponere oppressus saecularibus nunquam potest. Sed et dormire non poterit, qui sibi non sternit: quia nimirum si bonorum exempla, sive dicta non cogitat, impossibile est, ut ab exterioribus requiescat. Velut mollia quidem nobis subjicimus, quando electorum doctrinam, aut vitam cogitamus. In eisdem quoque stramentis dormimus: quia quiescere tunc bene consideratione possumus, quando in rebus spiritualibus occupamur. Dicat ergo: Quia stravit sibi Saul, et dormivit, ut electae menti insinuet: quia si negligenter ad exteriora se occupat, intimae quietis gratiam non acquirat. Sed qui spiritualia bene vult considerando disponere, donec ea intus perfecte ordinet, ad ea quae foris sunt, evigilare non debet. Apte ergo subjungitur:

(Vers. 26.) Cumque mane surrexissent, et jam dilucesceret, vocavit Samuel Saul in solario, dicens: Surge, et dimittam te.

61. Mane quidem lucescit, quando quietae menti veritatis splendor se aperit. Humana etenim mens per ignorantiam tenebrosa, et per illustrationem veritatis lucida fit. Ignorans ergo, in nocte est; cum illustratur, in die. Mane autem surgit qui dormit nocte: quando ad agenda se erigit ea, quae per considerationem ordinavit. Et quia ordinandi regis negotium tractabatur, ambo surrexisse perhibentur. Surgit quidem summus praedicator, ut auditorem suum ad ministerium ejusdem praedicationis ordinet. Surgit qui ordinandus est, ut tam sublimem ordinem imo cordis affectu recipiendum esse non speret. Pariter quidem surgunt, quia sublime officium datur, sublime recipitur. Quo in loco est aliud notandum: quia ambo prius surrexerunt, deinde Samuel Saul vocavit, dicens: Surge, et dimittam te. Sed ad historiam si ambo surrexerunt, a somno Saul, quia consurgere praecipitur, ad opus praeparari admonetur. Quia vero tam summi sacerdotes, quam ille, qui ad ordinem praedicationis assumitur, tanti ministerii onus attente considerant, quasi pariter dormiunt, pariter surgunt. Sed qui noviter ordinandus est, surgens a somno, ad opus item surgere jubetur: quia ad altitudinem ordinis quanquam pensare meditando studuit, pertingere debet tamen per meritum conversationis. Surgens ergo surgere jubetur, ut sublimem ordinem, quem subire deliberat, aequare meritis proponat. Unde et in solario vocatur: quia ad alta

conari praecipitur. Qui etiam dicit: Et dimittam te. Surgit quippe ut dimittatur: quia ille liber esse in ministerio praedicationis poterit, qui in altitudine magnae conversationis excrevit. Surrexit quidem qui surrexerat: quia qui considerando didicit altitudinem dignitatis, in eadem dignitatis altitudine erigere se curavit per sublimitatem vitae.

Unde et subditur:

(Vers. 26.) Et surrexit Saul.

Deinde subditur:

(Vers. 26.) Egressique sunt ambo; ipse videlicet et Samuel.

62. Pastor egreditur, quando a secreto meditationis venit ad publicum operis. Quando enim dispone, quae vult agere, intus est: quando autem ea agit foris, quae cogitavit, quasi exit. Exiit etiam Saul, quia in exteriori dignitate, is qui promovetur, illud suscipit quod, an esset suscipiendum, diutius cogitavit. Ambo igitur dicuntur egressi, quia ambo fuerunt intus: dum ille sollicita mente praeviderit, quid aut cui daret; ille item attentius cogitaret, qualis esset, qui tam summa perciperet. Quia ergo ministerium sanctae praedicationis cum summa discretione tribuendum atque recipiendum est, dum rex Israelis ungitur, et rex et propheta uncturus eum, egressi perhibentur. Plerique autem codices habent: Cumque mane surrexissent, antequam dilucesceret: quod nimirum intelligi convenienter potest. Mane est quidem, antequam dilucescat, quando quodammodo aspirare dies incipit, et tamen plena lux diei non est. Praedicatores autem sanctae Eccle-

siae, dum eorum bonam conversationem considerant quos ordinare disponunt, quasi mane est. Sed quia eorum futura scire non possunt, mane est, sed antequam dilucescat. Quod bene in ejus ordinatione dicitur, qui omnipotenti Deo postea displicuisse memoratur. Quasi enim mane, antequam dilucesceret, propheta vidit hunc, qui ei in luce bonae conversationis apparuit. Sed plena diei claritas nondum erat, quia in eo futuras tenebras per praesentem cognitionis lucem videre non poterat. Quod nimirum toties sanctae Ecclesiae agitur, quoties boni sunt, qui eliguntur in praesenti, sed in eodem bono perseveraturi non sunt. Quasi enim mane, et ante lucem egreditur, qui lucem boni operis praesentem monstrat, caliginem vitae futuram celat. Sed quid inde actum sit, sequitur:

(Vers. 27, seq.) Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos, et transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini. Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus, et osculatus est eum.

63. Quid est enim, quod in extrema parte civitatis rex ducitur, et ungitur? Sed extrema pars civitatis est ultima pars populi subjecti. Qui ergo ultimum locum tenent in sancta Ecclesia, velut in extrema parte civitatis sunt. Ipsius autem Ecclesiae in ultima parte, conversi peccatores esse videntur. Nam justi quique in superiori vel prima sunt parte. Aut fortasse primum locum virginitas tenet, secundum continentia, tertium conjugalis vita, ultimum conversio peccatorum. In extrema

igitur civitatis parte rex ungitur: quia sanctae Ecclesiae rector ordinatur, pro peccatoribus, non pro justis. Hinc enim per semetipsum Veritas dicit: Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam (Matth. IX, 13). Hinc iterum dicit: Non opus habent sani medico, sed male habentes (Ibid., 13).

64. Sed puerum Saulis spiritualem sensum designare diximus. Quid est ergo, quod praecedere et transire a Samuele imperatur? Sed praecedit puer, quando hoc agitur, quod a spirituali sensu nobis suggeritur, non quod a motu carnali imperatur. Sed quosdam praecedit et transit, quosdam praecedit et non transit. Non transit quidem praecedens puer arrogantes, transit humiles: nam dum arrogantes magna et spiritualia agunt, in oculis suis magni sunt. Quasi enim secum habent puerum, quem sequuntur, qui in spiritualibus, quae agunt, spirituales se esse gloriantur. Quibus profecto propheta exprobrat, dicens: Vae qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes (Isa. V, 21). Electi ergo in omnibus quae agunt, esse quidem spirituales curant, et tenere se spirituales vitant. Magni quidem sunt merito, humiles aestimatione: quia semper magna agunt, sed in eisdem magnis se magnos nunquam aspiciunt. Quasi ergo puerum, quem praemittunt, transire faciunt, cum spiritualem sensum praesentem habent in opere, sed longe ab aestimatione. Quid vero est, quod paulisper subsistere praecipitur, ut ei verbum Domini indicetur? Sed paulisper subsistit, praemisso puero, qui ad horam se proprio

arbitrio subtrahit, et alienam voluntatem facit. Transire ergo facit puerum, et paulisper subsistit, qui ad praeceptum majoris illa etiam, quae putat spiritualia, deserit: deserit, ut ea, quae sibi injunguntur, efficere convenienter possit. Quod certe ordinando praedicatori convenit: nam dum pondus pastoralis curae considerat et infirmitatem suam, hoc sibi se praecedens spiritus dicit: quia tantum onus tam infirmus indigne suscipit. Praetermittat ergo non solum, sed transire faciat puerum: ut non arbitrium suum sequatur, sed illud suscipiat, quod ei melioris provisione decernitur. Et de subsistente protinus additur.

4. Quasi enim humili pastori, et de tanto ministerio trepidanti dicat: Tu idcirco trepidas, quia an sit ex Deo hoc, quod de te actum est, nescis; sed quia hoc scire potes, trepidare non debes. Hoc igitur tibi signum, quia te non homo, sed Deus in principem unxerit: duo videlicet viri illi tibi dicent: Inventae sunt asinae, ad quas ieras perquirendas. Quasi dicat: Si illos duos viros inveneris, et hoc tibi dixerint, scito, quia te Deus principem, non ego constitui. Quid ergo duo viri isti nobis, nisi perfectos quosque sanctae Ecclesiae praedicatores designant? Duo quidem sunt, quia perfecti in utroque praecepto charitatis; viri, quia in sancta conversatione robusti. Qui juxta sepulcrum Rachel inveniri perhibentur, quia per contemplativae vitae studium divisi sunt ab intentione saeculi; et dum animarum lucra quaerunt, non sunt sepulti. Per Rachel quippe contemplativae vitae speciositatem signari venerabilium patrum indubitata sententia est. Juxta

sepulcrum ergo Rachel stant viri, quia sic supernae contemplationi perfecti doctores vacant, ut sanctae Ecclesiae sollicitudinem gerant. Juxta sepulcrum Rachel stant, quia statum boni operis dirigunt per virtutem contemplationis: et quia nihil gerunt in opere, nisi quod contemplando disponunt. Et quia in ipsa altitudine supernae contemplationis non praesumptionem suam, sed rationem sanctae Ecclesiae tenere student, sepulcrum Rachel in finibus Benjamin esse describitur. Ut jam dixi, 231 in Benjamin, qui filius dexterae dicitur, Redemptor humani generis designatur. Fines ergo Benjamin regulae sanctarum Scripturarum sunt: de quibus profecto finibus scriptum est: Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui (Prov. XXII, 28). Quia ergo sancti praedicatores, cum summa contemplando vident, a fidei regula non discordant; sepulcrum, juxta quod stant, esse in finibus Benjamin recte dicitur. Qui profecto viri in meridie magnas foveas saliunt, quia per fervorem perfectae charitatis, in qua assumpti sunt, cuncta, quae videntur, saeculi alta despiciunt. Quidquid enim in hoc saeculo altum cernitur, non est vera altitudo, sed fovea, quae omnes, quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit. Alta ergo saeculi viris spiritualibus vitanda, non appetenda sunt, quia ex occulto se aperiunt, et quos absorbendo recipiunt, ad inferna perducunt. Viri ergo spirituales foveas saliunt; quia dum se per coeleste desiderium erigunt, terrena contemnunt. Velut enim visis foveis saltum dant, quando ut terrena contemnant, ad aeterna bona concupiscenda se

elevant. In meridie ergo foveas saliunt; quia saeculum non possunt contemnere, nisi qui plenam lucem et ardorem supernae charitatis habent. Tunc ergo Saul unctum a Domino in principem se intelligat, quando isti sibi dicent: Inventae sunt asinae, quas quaerebas. Inventas quippe asinas Saul dicunt, quando ad colligenda animarum lucra idoneum cernunt. Quasi aliter dicat: Electum te a Deo in ministerium praedicationis non ab hominibus credas, si illi hoc de te indicant, qui dum Dei spiritu pleni sunt, quae dicunt, non humana, sed divina esse sentiuntur. Quia ergo de nobis non nobis, sed nobis melioribus credendum est, apte Saul a viris in meridie magnas foveas salientibus, se a Domino unctum in principem recognoscit. Sed alius est a quo ungitur, alii qui ipsam unctionem a Domino esse attestantur; quia omne negotium sanctae Ecclesiae, sicut collatione sanctorum patrum magis probatur, ita et magis robustum est.

5. Quasi enim signum suae unctionis beatus Paulus tunc quaesivit, quando videre Petrum Jerosolymam venit, et cum eo, et caeteris apostolis Evangelium contulit. Non enim ab homine neque per hominem, sed a coelo, vocante Domino Jesu, apostolatum susceperat (Gal. I); et tamen ministerium unctionis suae per coapostolorum suorum collationem probabat. Nam de seipso ait: Contuli cum illis Evangelium, ne in vacuum currerem, aut cucurrissem (Gal. II, 2). Praecursor etiam Redemptoris discipulos unxerat, sed ut signa suae unctionis agnoscerent, quasi ad salientem magnas foveas mittebat, dicens: Tu es qui

venturus es, an alium exspectamus (Matth. XI, 3)? Sciebat enim Joannes, quem praedicaverat, quem baptizaverat; sed discipulos mittebat, ut visis signis, quo firmius crederent, electionis suae indicia securius tenuissent. Qui ergo ad praedicationis ordinem idonei providentur, in signum suae electionis inventas esse peccatorum, quas quaerunt, animas recognoscunt. Et quia omnipotens Deus non solum praedicatione, sed etiam conversatione electi doctoris gaudet, subdit, atque ait: Et intermissis, pater tuus, asinis, sollicitus est pro vobis, et dicit: Quid faciam de filio meo? Patrem Saul Cis, qui durus nostro eloquio dicitur, eos designare diximus, qui verbo et exemplo docent terrena despicere, et ad coelestem patriam per duram et asperam conversationem festinare. Hanc quoque coelestis vitae duritiam tam in verbo, quam in vita nostri Redemptoris agnovimus. 232 Si ergo ad summam nostrae eruditionis aspicimus, filii Redemptoris sumus. Pater ergo noster, dimissis asinis, sollicitus est pro nobis; quia Redemptor noster sic vult nos quaerere salutem alienam, ut non negligamus nostram. Vult, ut vocentur peccatores ad poenitentiam, sed non vult ut pereant ii qui ipsos peccatores vocant. Vult, ut conversus peccator justitiam, quam non habuit, habeat; sed non vult, ut justus eam quam habet, justitiae palmam perdat. Intermissis ergo asinis pro filio sollicitus est, quia praedicatores suos vult ad horam ab aliorum sollicita intentione quiescere, ut sibi ipsis per quietem valeant melius providere. Et quia ipsa sollicitudo sanctae Ecclesiae a bono rectore resu-

menda est, intermittitur quies nostra; quia praevenit hanc sollicitudo prior, comitatur posterior. Electus ergo praedicator vacet utilitati subditorum, vacet suae; sed sic suae curam habeat, ut statim ad eam, quam deserit, alienam recurrat; quia tunc Conditor noster nos, quasi filios diligit, cum et subditos nostros, tanquam fratres diligimus, et ipsum quasi patrem amamus, dum per affectum sollicitudinis istis jungimur, et ad illum per quietem nostram, quam diligit, quasi ad patrem festinamus. Haec namque dilectio quietis nostrae exprimitur in hoc, quod dicitur: Quid faciam de filio meo? Hoc profecto pater dicit, qui tenere filium diligit. Hoc igitur non dicitur de praesente filio, sed absente. Sed quia perditas asinas patris quaerit, ei valde dilectus est; quia qui peccatorum animas convertere praedicando nititur, Redemptori nostro jam in magna charitate copulatur. Qui certe per aliorum sollicitudinem ab eo quasi longe est, per quietem contemplationis, et affectum orationis prope. Quia ergo nos sibi vicinos esse et per contemplationem, et orationem appetit, quasi diligens pater dicit: Quid faciam de filio meo? Quasi dicat: Quomodo absentem illum, mihi praesentem exhibebo? Quia vero praedicationis nostrae sollicitudinem magni sanctae Ecclesiae viri laudant, sed sollicitudinis nimietatem vituperant, illi qui inventas patris asinas dicunt, sollicitum patrem pro filio asserunt. Signum ergo suae unctionis cognoscere electi possunt; quia nimirum tunc a Deo ad sanctae Ecclesiae culmen perducuntur, cum per verba et exempla idonei sunt ad salutem alienam, et per

quietem studiosi ad suam; et cum peccatores ad coelum quaerunt, semetipsos ad saeculum non relinquunt. Sequitur:

(Vers. 3, 4.) Cum inde abieris, et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor, invenient te tres ibi viri, ascendentes ad Dominum in Bethel, unus portans tres haedos, et alius tres tortas panis, et alius lagenam vini. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum.

6. Cum bene proficere in sancta conversatione volumus, necessarium nobis est, ut electorum plurimorum nobis exempla colligamus; nam et apes componere mella nequeunt, si ea in floribus variis nequaquam legunt. Bene ergo Saul a viris aliis ad alios pervenit; quia exempla sanctorum, quo copiosius cernimus, melius edocemur. Flores quippe aeternorum fructuum, sunt opera sanctorum, quae dum superni amoris rore perfunduntur, ex eis carpimus, unde ad nostram doctrinam, et ad aliorum utilitatem repleamur. Inde etenim abit, et ultra transit Saul; quando rudis praedicator per electorum exempla proficit, et a conspecta virtute unius, ad explorandam alterius conversationem vadit. Quem saepe delectat in aliis mirari laborem praedicationis, 233 saepe in aliis fortitudinem boni operis; illos loquentes veneratur, istos operantes imitari nititur. Illos aspicit, qua pulchritudine foris fulgeant, istorum splendorem non in exteriori conversatione, sed in intima perscrutatur. Unde et bene cum transit, ad quercum Thabor venire perhibetur. Quercus enim umbrosa est arbor, et fortis. In qua profecto

arbore secretior conversatio sanctorum exprimitur. Hujus namque conversationis viri, dum ad exteriora opera activae vitae non exeunt, quasi in umbra sunt; quia incendia tentationum sentire non possunt. Quia enim in coelesti desiderio requiescunt, quo longius amoti sunt ab amore mundi, eo et quietiores manent in umbra refrigerii. Sed umbra haec fortis est arboris, quia conversatio sanctorum tanto validius terrena despicit, quanto purius in amorem coelestium surgit. Fortis est etiam, quia saeculi adversa potenter tolerant, qui sola coelestia, quae vident, amant. Et quia in magno lumine interni splendoris sunt, qui terrena respicere per amorem dedignantur, quercus ipsa Thabor esse dicitur. Thabor quippe veniens lumen interpretatur. Lumen etenim venit, quando electae menti se interna Conditoris claritas aperit. Quercus ergo Thabor dicitur: quia secreta conversatio, terrena despiciendo agit, quo intimam Conditoris lucem clarius aspiciat. Secreti namque sumus, quando sensus nostros in Dei timore custodimus. Et tunc quidem veniens lumen cernimus, quia cum bene reguntur membra corporis, menti nostrae refunditur gratia Conditoris. Et notandum, quia ad quercum Thabor venire dicitur, qui a salientibus foveas sollicitum pro se patrem esse sciebat. Nam praedicatores sanctae Ecclesiae plerumque virtutes laudant, quibus ipsi vacare non possunt. Contemplativae quidem vitae secretum praedicant; sed dum solliciti sunt pro subditorum custodia, illius vitae adhaerere secretis vitant. Quasi ergo Samuel dicat: Viri illi tibi contemplationis stu-

dium laudant; sed quia quod laudant, tenere non possunt, in aliis quaerendum est. Inde ergo ad quercum Thabor transimus, quando a sanctis praedicatoribus contemplativae vitae studium laudabile noscimus; sed perfectionem ejus in illis quaerimus, qui ad eam spiritualiter intendunt. Tres ergo viri, qui unctum regem ad quercum Thabor inveniunt, illos designant, qui in contemplativae vitae studio perfecti sunt. Qui bene non inveniri a rege, sed regem illic invenire perhibentur. Non enim inveniuntur; quia absconditi sunt. Ipsi vero nos inveniunt; quia lucem suae secretae conversationis nobis aperiunt, cum dignantur. Non inveniuntur; quia vitam suam ab omni hominum testimonio auferunt. Sed nos inveniunt; quia per affectum charitatis nobis ad imitandum aliquid suae lucis ostendunt. Qui item imitandas virtutes suas non proferunt, nisi iis, qui magno desiderio eas obtinere et exercere concupiscunt. Prius ergo nos oportet ad quercum Thabor venire, ut a viris illis tribus valeamus inveniri. Nam velut jam in umbra venientis luminis sumus, quando magnis summae contemplationis desideriis inflammamur.

7. Tunc ergo nobis tres viri apparent: quia qui se nobis desiderantibus dignantur ostendere, in custodia locutionis, cogitationis et operis fortes sunt. Nam secretioris vitae esse non possunt, si oculorum, cordis et oris ostia aperta tenuissent. Quia ergo cor ab inepta cogitatione, os ab otioso sermone, 234 totum corpus a prava operatione custodiunt, tres sunt; viri autem, quia eamdem custodiam fortissime observant. Tres ergo viri

nobis apparent: quia cum tales cernimus, in eis robur virtutis intuemur. Qui certe in umbra venientis sunt luminis; quia videre internam lucem Conditoris tanto clarius possunt, quanto studiosius mundum cor a mundi inquinatione custodiunt. Talibus quidem a mortuis resurgens apparuit Dominus, tales replevit Spiritus sanctus. De illo etenim secreto dicitur: Cum sero esset una sabbatorum, et fores essent clausae, ubi erant discipuli propter metum Judaeorum (Joan. XX, 19). Et rursum: Post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis, venit Jesus januis clausis, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis. De alio item secreto scriptum est: Dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, et factus est repente de coelo sonus advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant sedentes. Et apparuere illis dispertitae linguae, tanquam ignis, seditque super singulos eorum, et repleti sunt omnes Spiritu sanctu (Act. II, 1). Clausas quidem januas habent, qui contra humani lapsus negligentiam officia corporis, sub forti custodia stricta retinent. Intus etiam sunt; quia in interna dilectione supernae vitae requiescunt. Quibus profecto resurgens Dominus apparet, quia ejus gloriam tanto clarius aspiciunt, quanto per mundi contemptum passionis ejus mysterium strictius sequuntur. Hi etiam repleri Spiritu sancto, quasi in domo possunt; quia illi percipiunt abundanter gratiarum ejus dona, qui ad ea percipienda sese, visibilia contemnendo, paraverunt.

8. Qui bene ad Dominum in Bethel ascendere dicuntur. Bethel quippe dicitur domus Dei. Domus vero Dei quae est, nisi domus illa, quam inhabitat lux inaccessibilis? Lux etiam inaccessibilis est, revelatio divinitatis ejus. Lux quippe est; quia a mundis cordibus qualitercunque videri potest. Plenissima quidem in semetipsa replet omnia, sed abundanter replens universa, non capitur. Capitur quidem, ut repleat, sed replens non capitur, quae repletis omnibus, non expletur. Revelatio itaque Conditoris, quia tanta immensitas lucis est, ut illuminet omnia, et angustetur in nullo; dum videtur et non comprehenditur, lux est inaccessibilis. Viri ergo hi tres ad Dominum ascendunt; quia qui se in secretiori vita custodiunt, in divinae lucis contemplatione sublimantur. Sed quia ad ipsam Dei omnipotentis speciem adhuc pertingere non possunt, in Bethel ascendere dicuntur. Quidquid enim de omnipotente Deo humana mens potest cogitare, Deus non est. Sed dum cogitando cuncta transcendit, dum quidquid potest intimae lucis, quidquid internae suavitatis et dulcedinis, quidquid spiritualis delectationis sibi fingere, minus illa esse creditur, ad quamdam lucem tamen pervenit, quae non est Deus, sed quam inhabitat Deus. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur quam ineffabilis lux, dulcedo, et delectatio sit, quae ipse est, si tam immensa lux est illa, quam inhabitat, et non est ipse. Ad Dominum quippe in Bethel Moyses ascenderat, quando cum eo in monte loquebatur.

Sed qui ad lucem pervenerat, quam inhabitat Deus, lucem, quae ipse Deus erat, quaerebat, dicens: Ostende mihi faciem tuam (Exod. XXXIII, 13). De quo etiam scriptum est, quia, Loquebatur Moysi 235 Dominus facie ad faciem (Ibid.). Quid est, quod facie ad faciem Moyses cum Domino loquitur, et tamen Dominum obsecrat, ut faciem suam Dominus ostendat? Sed facies Dei cognitio ejus est. Cognoscitur autem Deus per speculum, cognoscitur per seipsum. Per speculum hic, per semetipsum in coelo. Speculum vero est illa lux, quam habitat Deus; ipse autem lux illa, quae ipse est (I Cor. XIII, 12). Moyses autem qui facie ad faciem Deum videre dicitur, et ejus faciem ad videndum postulare (Exod. XXXIII, 13), quid rectius designat, quam perfectionem electorum, qui jam speculum illius summae lucis intuentur, sed tamen ad ipsam lucis veritatem pertingere vehementer cupiunt? Ista quidem cognitio lucis electorum desideria satiare non novit, sed excitare; illa vero et satiare, et excitare. Nam tam jucunda res est, ut ineffabiliter concupiscatur; et tam plena, ut qui jam semper hanc in magno desiderio viderunt, semper ineffabili plenitudine satientur. Viri ergo, qui ad Dominum ascendunt, in Bethel ascendere dicuntur; quia cum multum in ista vita proficimus, videre ipsam lucem Conditoris per speculum possumus, in seipsam autem minime valemus.

9. Et quia ad hanc sublimem visionem nonnisi humiles exaltantur, bene de eisdem viris dicitur: Quia unus tres haedos, alius tres tortas panis ferebat. Tres denique haedos portat, qui ore, cor-

de, et opere se deliquisse poenitendo considerat. Quia enim per haedos, peccatores significantur, ii qui in extremo examine ad sinistram aeterni judicis statuendi sunt, haedorum nomine exprimuntur. Tres ergo haedos ad Dominum portat, qui peccata operis, verbi, et cogitationis poenitendo considerare non desinit. Et vir quidem est, et tamen haedos portat; quia peccare fortiter cavet, sed quasi peccator non desinit satisfacere. Nam vir erat, et haedos portabat, qui dicebat: In multis offendimus omnes (Jac. III, 2). Et quia peccata, quae confitentur, delere poenitendo satagunt: unus tres haedos, alius vero tres tortas panis portat. Tortas quippe panis superius ad afflictionem poenitentiae retulimus; quia si panis aliquando delectationem praesentis vitae significat, panis torquetur, cum pro praeterita carnis delectatione cruciamur. Unde et rex Ezechias cum poenitendo compungitur, delectationes regias se torturum promittit, dicens: Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animae meae (Isai. XXXVIII, 15). Quando etenim carnalis mens in culpae delectationes resolvitur, quasi diem habet; quia hoc quod agit, laetanter videt. Dies ergo mentis reprobae sunt delectationes malae. Omnes ergo dies suos peccator recogitat; quia cum per divinam gratiam resipiscit, satisfacere pro universis malis non desinit. Prius enim dicitur unus portare tres haedos, deinde alius tres tortas panis; ut electi cujusque virtus appareat, qui fortis est in bono opere, humilis per aestimationem, afflictus per contritionem poenitentiae. Et quia tantae perfectionis esse nequeunt, nisi

qui amore aeternorum bonorum, temporalium obliti sunt, tertius lagenam vini portare dicitur. Lagenam quippe vini portat, qui mentem replevit calore Spiritus sancti, quo et anteriora fortiter currendo appetat, et ea quae retro sunt, velut in magna ebrietatis oblivione derelinquat. Nam haedos portabat, qui dicebat: Venit Christus vocare peccatores, quorum primus ego sum (I Tim. I, 15). Et quia etiam tortam panis portabat, dicit: Castigo corpus meum, et in servitutem redigo (I Cor. IX, 27). Sed quasi amphorae vino ebrius, dicit: Quae retro sunt obliviscens, ad ea vero, quae sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor 236 bravium supernae vocationis Dei, in Christo Jesu (Phil. III, 13). Viri ergo tres ad Dominum ascendunt, et tres haedos, et tres panis tortas, et vini lagenam deferunt: quia remotioris vitae studiis dediti, ad contemplationem veri luminis surgunt ex merito humilitatis. Sed quales sunt in se, quales vero sint aliis exponit, dicens: Cumque te salutaverint, dabunt tibi tres tortas panis, et accipies de manu eorum. Salutant nos viri sancti, quando nobis bona aeterna salutis annuntiant. Qui vero nos per corpus salutant, caput inclinant, ut reverentiam salutatis exhibeant. Viris autem spiritualibus caput inclinare, est mentem a summa contemplatione deponere. Nam si caput non inclinant, salutare non possunt: quia nos salutari eruditione non instruunt, si mentem a summa contemplatione coelestium non deponunt. Tunc enim nobis magnam reverentiam exhibent: quia eos, pro quibus ab alto suo culmine descendere dignantur, parvos esse non tenent.

10. Sed dum futurus rex salutatur, duo ei panes tribuuntur. Duo enim panes ordinando praedicatori dantur, quando flere docetur peccata non solum sua, sed aliena. Habet ergo panem unum tortum, quando pro peccatis suis affligitur, habet alium, quando subditorum peccata plangere conatur. Sed et hunc panem Psalmista clarius insinuans, ait: Surgite, postquam sederitis, qui manducatis panem doloris (Psal. CXXVI, 2). Hinc Domino confitetur, dicens: Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis cum mensura (Psal. LXXIX, 9). Panis ergo torta, panis est doloris, et panis lacrymarum. Et fortasse idcirco ille vir unus tres panis tortas portabat: quia tres erant, qui simul pergebant, ut cum inter se eos dividerent, singuli singulos panes haberent. Quod etiam de haedis intelligi convenienter potest. Qua in re quid notandum est, nisi quia remotioris vitae viri dum singularem conversationem tenent, sollicitudinem aliorum non habent? Unum ergo haedum, et unum panem habent, qui pro solis suis peccatis compunguntur, et alienis per pastorale officium non gravantur. Et quia, qui ejusdem perfectae conversationis sunt, in seipsis afflictionem carnis aemulantur; bene tres panes unus, et alius tres haedos, et tertius vini lagenam portat. Velut enim unus portat, quod oblaturi, aut comesturi sunt omnes; et omnes manducant vel offerunt, quod portat unus, quando pia aemulatione eorum quisque succensus, in se habet bona exempla pro aliis, et bona, quae habent alii, non negligit imitari. Et quia feminino genere dicuntur tortae panis, hoc profecto insinuat; quia

qui ex consuetudine compungitur, ei nimirum ex lacrymis aliis aliae plures oriuntur. Quasi enim in femineo sexu foecunda est poenitentis afflictio; quia quo saepius quisque compungitur, eo et largiora ei lacrymarum fluenta ministrantur. Saul ergo non unus panis, sed duo dantur, quia flere praedicatori pro se solo non sufficit. Accipiat ergo de virorum manibus duos panes; ut videlicet flere exemplo perfectorum discat, sed...

11. Et notandum, quia uncto regi Samuel praecipit, dicens: Et accipies de manu eorum. Cujus verbi, quae melior ratio colligi potest, quam ea quae palam cernitur: quia videlicet in sanctis viris afflictionem non libenter aemulamur? Nam qui honorem praelationis, et dignitatem ambiant, innumeri sunt: qui vero laborem ministerii, et afflictionem carnis de eadem praelatione appetant, pauci. Libenter quidem volumus super alios sublimari, sed eorum plangere peccata vitamus. Tunc enim panes nobis oblatos videmus, sed de manibus offerentium recipere nolumus: quia in electis viris afflictionem cernimus, quam non imitamur. Praecipiat ergo propheta, dicens: Accipies de manu eorum. Ut qui idoneus esse appetit rector Ecclesiae, quod dictum est, assumere nequaquam vitet. Bene quoque Saul prius ad viros salientes magnas foveas ducitur, deinde ad eos, qui panes, haedos, et vinum portant: ut rudis praedicator in aliis discat, saeculi alta despicere, et in aliis carnis afflictionem, et lacrymarum hostias pro se, et subditis omnipotenti Deo offerre. Sed et adhuc profectus ejus summam insinuans propheta, subjungit, dicens:

(Vers. 5, 6.) Post haec venies ad collem Domini, ubi est statio Philisthinorum, et cum ingressus fueris urbem, obvium habebis gregem prophetarum, descendentem de excelso, et ante eos psalterium, et tympanum, et tibiam, et citharam; ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium.

12. Collis, altitudo est montis. Quid vero in colle hoc rectius accipitur, quam sancta intentio Scripturarum? Altitudo quidem montis est: quia non jacet in plano litterae, sed nimis erecta est in spiritualium sensuum sublimitate. Recto igitur virtutum itineri rudis innititur praedicator, si postquam publicos praedicatores et remotos anachoretas viderit, Scripturae altitudinem videat et agnoscat. Qua in re notandum est, quia Saul in eo quod ab humero et sursum supra omnem populum eminet, eruditum, et magnae conversationis virum signare diximus. Cur ergo ad collem Domini ascendit, ut ad Scripturarum altitudinem veniat, quam cognoscit? Sed simili modo de eo quaeri potuit, quod ad videndos viros salientes magnas foveas ierit, qui magnae conversationis esse dicebatur. Ad quod dicendum: quia magnos viros designare ostensus est in conversatione, sed ministerio praedicationis rudes. Qui ergo per exempla meliorum proficere, et in contemplationis puritate et officio praedicationis potest, redire ad altitudinem Scripturarum debet: quia quo altiori vita proficit, sublimitatem sacri eloquii valde subtilius attendit. Dicat ergo propheta: Post haec venies ad collem Domini.

Quasi dicat: Cum perfectionem sanctorum virorum perfecta imitatione comprehendis, in tantam Scripturae sacrae intelligentiam proficies; ut planum jam esse videas, quod in ea te sublimiter videre cogitabas.

13. Ibi est statio Philistinorum: quia qui superbiae potu de coelo ceciderunt, Judaeis atque haereticis per Scripturas illudunt. Stant ergo in colle: quia eorum corda, quae possident, in Scripturis decipiunt intelligentiae falsitate. Quoties ergo Judaei ad collem Domini ascendere praesumunt, a Philisthaeis ibi stantibus captivantur. Dum enim Scripturae sensum se sublimiter intelligere aestimant, eis in ascensu suo daemones obviant, et decipientes necant. Merito ergo Saul non statim, sed prius, visis salientibus foveas, et panes et vinum portantibus, ad collem Domini ire praecipitur: quia viri fideles magna et doctrinae meliorum et exemplorum tutela muniuntur. Unde et eidem Saul dicitur: Obvium habebis gregem prophetarum venientium de excelso. Quasi dicat: Philisthinorum stationem timere tanto minus poteris, quanto ad securitatem obvios prophetas habebis. Et quia grex prophetarum dicitur, magna defensorum nostrorum multitudo signatur. Timeat ergo Judaeus: quia dum solus ascendit, interit. Quid enim iidem prophetae nobis obviam venientes dicunt? Vae soli, quia si ceciderit, non est qui erigat eum (Eccle. IV, 10). Solus namque est, qui a Deo relinquitur. Hunc certe cadentem nullus erigit, quia relictum a Deo sanctorum aliquis non assumit. Electus ergo quisque securus ascendit: quia solus non est. Qui enim per nos lo-

quitur, nobiscum est. Nam et repromittit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII, 20). Solus quippe non erat, qui dicebat: Solus non sum, sed qui misit me, mecum est (Joan. VIII, 16). Solus item non erat, qui exquirebat, dicens: An experimentum ejus quaeritis, qui in me loquitur Christus (II Cor. XIII, 3)? Quod non solum de Domini spiritali praesentia, sed et materiali electorum doctrina intelligi convenienter potest. Sancti quidem praedicatores in collem Domini, ubi est statio Philisthinorum, ascendunt: sed quia prophetarum gregem habent obvium, ipsos Philisthaeos nequaquam metuunt. Qui vero sunt hi prophetae, nisi magni praedicatores sanctae Ecclesiae? Prophetae namque ministerium est occulta revelare, et futura praedicere. Doctores autem sanctae Ecclesiae dum occultos Scripturarum sensus ad communem scientiam trahunt, secreta, quae nesciuntur, aperiunt: et dum aeterna gaudia praedicant, futura revelant. Prophetae ergo nobis obviam veniunt: quia doctores sanctae Ecclesiae, Scripturae sanctae veritatem nobis ostendunt. Dum enim ea, quae de sacro eloquio scire volumus, nobis dicunt, per viam, qua ad collem Domini pergitur, euntibus occurrunt. Ibi ergo per occursum prophetarum securi sumus, ubi Philisthaei sunt: quia per auctoritatem sanctorum praedicatorum Scripturae intellectum agnoscimus, in qua Judaei, et haeretici errorum suorum gladio a daemonibus perimuntur. Ecce enim si ad Legem Moysi recurrimus, collem profecto Domini invenimus. Ibi certe de tabernaculo,

ibi de magno pontifice, ibi de hircorum et vitulorum simul, et Agni paschalis sanguine legimus. Judaei hoc suo spiritu juxta litteram intelligunt, in quo quia nullum prophetarum secum habent, moriuntur. Ego si ad hunc montem ascendere volo, ante descendentes prophetas video, et securus ascendo. Et ut novos interim deseram, Isaias ascendenti prius occurrit, dicens: Quasi ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se, non aperiet os suum (Isai. LIII, 7). Hinc Paulus ait: Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum, non manu factum, id est non hujus creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa (Hebr. IX, 11, 12). Sed si plures habere volumus in isto colle, omnes prophetas requirentes invenimus: quia quod veteres doctores promiserant, hoc in Redemptore nostro novi praedicatores impletum esse demonstrant.

14. Quare et collis nomine Redemptor humani generis convenienter designari potest. Unde Isaias vaticinans, dicit: Erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium (Isai. II, 2). Collis quidem dicitur pro sublimitate sanctitatis: Domini vero, quia summi est filius Genitoris. In quo nimirum colle statio Philisthinorum esse dicitur: quia et in signum natus est, cui contradicatur. Statio quidem Philisthinorum est contrarietas haereticorum. Velut enim in colle stantes, ad collem ascendentibus insidiantur: et dum Scripturas sacras male expo-

nendo pervertunt, ad cognoscendum Redemptorem negligenter ascendentes perimunt. Electus ergo ne trepidet, gregem prophetarum ascendens obvium habet: quia ei ipsum Redemptorem annuntiant omnes praedicatores Testamenti veteris et novi. Qui nimirum de excelso veniunt: quia quae in terra praedicant, in coelo vident. Unde et Joanni quasi vero ex electo grege prophetarum a coelo dicitur: Ascende huc, et ostendam tibi quid oporteat fieri post haec (Apoc. IV, 1). Qui cum ascendisset, agnum quem Moyses occidendum figuraverat, et ipse in cruce oblatum viderat, jam regnantem conspexit et agnovit: et quantas gratias agerent ei ii pro quibus occisus fuerat, didicit. De excelso igitur praedicatores veniunt: quia quod minoribus praedicant, in coelesti contemplatione didicerunt.

15. Bene etiam grex prophetarum Saul occursus in ingressu urbis asseritur; quia summos praedicatores sanctae Ecclesiae illic videre possumus, ubi descendunt, non ubi sublimantur. Ea enim, quae nobis parvulis dicunt, audimus: sed ea quae vident in coelestibus, quomodo videant, aut dulciter ament, non videmus. Paulus namque apostolus raptus est in paradisum, et assumptus est ad tertium coelum, audivit etiam arcana verba, quae non licet homini loqui (II Cor. XII, 4). Quis ergo invenire tantum praedicatorem possit in paradisum raptum, aut ad tertium coelum assumptum? Sed ista de se coactus beatus Paulus dixit. Unde et in fine expositae sublimitatis se humilians, ait: Factus sum insipiens, vos me coegistis (II Cor. XII, 11). Quanta ergo fuerunt

illa, quae dicere noluit, si ad haec manifestanda coactus venit? Nam et qui audivit et quae homini non licet loqui, vidit quae homini non licet scire. Dicas fortasse: Si vellet, humana tamen quomodo dicere posset locutione, illius tertii coeli pulchritudinem, intimae illius claritatis lucem referre, angelorum fulgorem inenarrabilem, et inaccessibilem claritatem, quam dulciter de plenitudine illius electi et beati illi aeterni cives omnes accipiant, quam desideranter sumant, quam pleniter repleantur, quam suaviter divinae bonitatis dulcedinem gustent, quam delectabili plenitudine satientur: qui splendores sunt singulis de una ineffabili illa luce Conditoris, quae simul omnium de una illa gloria pulchritudo: qua excellentia dignitatis alii praeemineant aliis, qua sunt boni melioribus ineffabilis justitiae jucunditate subjecti?

16. Ad hoc ergo excelsum Paulum sequi non possumus, sed urbem ingredimur, in qua velut ab alto descendens, nobis obviam venit. Nam qui cernere non possumus alta quae praedicatores vident, venerabiliter audire debemus plana, quae docent. Sed cum descendunt, ante se psalterium, tympanum, tibiam, et citharam deferunt. Psalterium quippe habent, quia regnum coelorum annuntiant: tympanum habent, quia praedicant mortificationem carnis: tibiam habent, quia flere subditos jubent pro acquisitione aeternae laetitiae: citharam quoque habent, quia gaudere pios pro certitudine aeternorum bonorum edocent. Psalterium quidem, qui a superiori parte resonat, etiam aeternorum gaudiorum praedicationem

designat: quia dum superna amare suggerit, quasi a superiori parte suae dulcedinis sonum mittit. Tympanum vero, quia de mortui animalis corio tenditur, in eo non inconvenienter carnis nostroe mortificatio figuratur. Tibiam autem, quia in mortuorum hominum exequiis haberi soleat, de Evangelio didicimus: quia dum Dominus archisynagogi filiam resuscitare vellet, de domo illius tibicines ejecit, et turbam tumultuantem expulit (Matth. IX, 25). Quid ergo in tibia, nisi sanctorum luctus exprimitur? Nam dum se ab illa vita aeterna, quam appetunt, projectos aspiciunt, semetipsos quasi mortuos plangunt. Cithara autem valde laetum musicum est instrumentum. Quo nimirum instrumento verbum solatii electorum apte figuratur: quia velut ad sonum citharae hilarescimus, quando nos electi praedicatores inter aerumnas praesentis exsilii consolantur. Psalterium ergo primum in promissione praedicatorum ponitur: quia ante omnia coelestis regni gloria praedicanda est; ut dum bonum agnoscimus quod amemus, laborare pro eodem bono adipiscendo cupiamus. Hinc est quod cum in Evangelio Matthaeus principia Dominicae Incarnationis assereret, dixit: Coepit Joannes praedicare, et dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit regnum coelorum (Matth. IV, 17). Sed quia cum coelestia noscimus, si ad ea pervenire volumus, necesse est, ut passiones carnis mortificemus, praedicatores sanctae Ecclesiae velut post psalterium, sonum tympani faciunt. Ipsa autem mortificatio corporis quid est aliud, quam praeparatio aeternae beatitudinis? Coelestia ergo

praeparari diligimus, et ardentissimis fletibus ea postulare jubemur. Quasi enim tibia mortuos plangimus, quando vehementer dolemus, quia adhuc in illa aeterna vita non vivimus. Post tympanum ergo, praedicatores nostri tibiam habent, quando et membra nostra nos docent mortificare, et pro amore aeternae vitae ingemiscere. Citharam quoque post tibiam ducunt: quia praecipiunt sic deflere aerumnas praesentis exsilii, ut gaudeamus de promissione aeternae haereditatis. Nam psalterium insonabat propheta magnus, cum dicebat: Oves meae vocem meam audiunt, et vitam aeternam do eis (Joan. X, 27). Psalterium item percutiens, ait: Exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam (Joan. III, 14). Tympanum sonabat, qui dicebat: Mortificate membra vestra, quae sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam (Coloss. III, 5). Tibiam sonabat, qui dicebat: Miseri estote, lugete, risus vester vertatur in luctum, et gaudium in moerorem (Jac. IV, 9). Tympanum sonabat, qui dicebat: Propter te mortificamur tota die, aestimati sumus, sicut oves occisionis (Psal. XLIII, 22). Tibiam vero ante se habet, qui item Deo loquitur, dicens: Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in mensura (Psal. LXXIX, 6). Tibiam ante se habebat Dominus, cum dicebat: Amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos vero contristabimini (Joan. XVI, 20). Sed velut citharae sonum subjungens, ait: Tristitia vestra vertetur in gaudium (Ibid.). Quasi citharam nobis

sonabat, qui dicebat: Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete: modestia vestra nota sit omnibus hominibus; Dominus prope est (Philip. IV, 4). Citharam nobis sonat, qui civitatis nostrae bona annuntians, ait: Gaudium et laetitia invenietur in ea, gratiarum actio et vox laudis (Isa. LI, 3). Quia ergo praedicatores sanctae Ecclesiae coeleste regnum annuntiant, et pro eodem regno adipiscendo, mortificare carnem, flere captivitatem, in spe futurae beatitudinis nos exsultare praecipiunt: prophetae ab excelso descendentes, ante se psalterium, tympanum, tibiam, et citharam habere perhibentur. Et grex quidem prophetarum dicitur, quia multi sunt pastores sanctae Ecclesiae, et pastorem unum habent Dominum Jesum Christum.

17. Et notandum quia psalterium, tympanum, tibiam, et citharam ante se habere prophetae perhibentur, ut electorum praedicatorum forma videatur. Reprobi namque post se, quae praedicant, habent: quia dicunt et non faciunt, negligunt bona agere, quae cognoscunt. Unde et adhuc regi Saul, jam Domini mandata contemnenti, dicitur: Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. XV, 23). Hinc per prophetam de Judaeis Dominus queritur, dicens: Projecerunt me post corpus suum (III Reg. XIV, 9). Sancti ergo doctores, quia iter supernae conversationis, quod praedicant, continuo incessu boni operis servant, in eorum typo dicitur, quia prophetae psalterium, tympanum, tibiam, et citharam ante se descendentes habuerunt. Possunt enim haec instrumenta ad praedicationem re-

demptoris referri. Et quia non valde superius, collem Domini ipsum esse Redemptorem diximus, organorum convenientiam intueamur. Qui regni aeterni eum regem nominat, nobis profecto psalterium sonat. Et qui disciplinam mortificationis nostrae in eo asserit, velut tympanum ferit. Tibiam sonat, qui mortuum Redemptorem pro salute mundi denuntiat. Citharam percutit, qui eum a mortuis surrexisse, et ad coelos ascendisse dicat. Sed ad tantorum organorum jucunditatem hilarescimus, si ipsum prophetarum gregem insonantem audiamus. David namque dicit: A summo coelo egressio ejus, et occursus usque ad summum (Psal. XVIII, 7). Hinc item dicit: Adorabant eum omnes reges terrae, omnes gentes servient ei (Psal. LXXI, 11). Velut enim psalterium in laudem Redemptoris tenuit, qui superiorem partem laudis obtinuit, et Redemptoris adventum a summo coelo praedicavit. Tympanum mortificationis ejus Isaias tetigit, dicens: Et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum, despectum, et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem: et quasi absconditus vultus ejus et despectus; unde nec reputavimus eum (Isa. LIII, 3). Tibiam mortis ejus item sonans, ait: Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus obmutuit (Ibid., 7). Citharam resurrectionis David increpitans, ait: Commoveatur a facie ejus universa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit a ligno: etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur (Psal. XCV, 10). Citharam ascensionis etiam tangens, dixit: Regna terrae cantate

Deo, qui ascendit super coelos coelorum ad orientem (Psal. LXVII, 33, 34). Prophetae ergo de excelso descendunt, quando sancti praedicatores illa sacramenta nobis annuntiant, quae alta contemplatione didicere. Et psalterium, tibiam, et citharam dicunt: quia Redemptorem nostrum aeterni regni Dominum asserunt, et per humanam conditionem humiliatum, et morte sua mundum redimere, et resurgendo coelestia reparare. Quae nimirum laudis instrumenta ante se habent: quia ea, quae dicunt, intelligunt. E contra vero Caiphas prophetare dicitur (Joan. XI), et ea quae dixit, ignorare; cum tibiam Dominicae mortis, quam tetigit, et non ut electus propheta haberet ante se, sed post se. Bene ergo de electis prophetis subjungitur: Ipsosque prophetantes. Quia dum vident quae dicant, velut ante se habent instrumenta, quae tangant; et dum praedicant, illud proferunt, quod praevidendo cognoverunt. Saul ergo ad collem Domini venit, quando electus et rudis praedicator spirituali scientia proficit, et Redemptorem humani generis non in plano humanitatis, sed in alta divinitatis ejus majestate cognoscit. Tunc quidem prophetarum choros concinentes audit: quia omnes Scripturas, quae de ipso sunt, perfecte intelligit. Qui igitur viros magnas foveas salientes vidit, qui haedos, et tortas panis, et amphorani vini portantes aspexit, ad collem Domini pervenit; quando is, qui per electorum exempla profecisse cognoscitur, ad culmen scientiae sublimatur, et Redemptorem sublimiter sciens, ineffabiliter diligit, a quo quod

item scire de eo appetit, quasi familiaris amicus possit.

18. Bene subditur: Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis. Insilire spiritus Domini dicitur, quia electorum corda donis ejus subito replentur. Qui statim prophetare incipiunt: quia qui divino spiritu pleni sunt, Dei magnalia tacere non possunt. Vel prophetaturus asseritur, cui Samuel divini verbi gratiam pollicetur. Quod tale est, ac si dicat: Qui modo in illa abundantia in te supervenientis spiritus loqui non potes, quando illa se tibi plenitudo infuderit, loquendi copia abundabis. Hunc quippe insilientem spiritum discipulis promittens Dominus, ait: Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, et quae ventura sunt, annuntiabit vobis (Joan. XVI, 13). In eos quidem superveniens spiritus insilit, quorum corda repente veniens, illustravit (Act. II, 2). Et illustrati prophetavere, quia Redemptorem humani generis omni lingua praedicaverunt. Quod certe in sancta Ecclesia etiam nunc fieri cernimus: quia saepe qui divina loqui appetunt, ab eodem spiritu subito docentur, et loqui optime ea etiam possunt, quae praemeditatione nulla didicere. Pro custodia quippe mandatorum Dei, percipiunt gratiam verbi in sublimi revelatione Redemptoris. Quid enim mirum, si lucem scientiae percipere subito possunt, qui per vitae puritatem sedes sancti Spiritus semper sunt? Sed quale esset sancti Spiritus donum, si scientiam daret, et affectum magnae charitatis non daret? Qui enim illo spiritu replentur, coelestia praedicant, sed quae loquuntur, amant. Apte

ergo subjungit: Et mutaberis in virum alium. Amor electae mentis quid est aliud, quam immutatio vetustatis? Natura enim nostra per lapsum primi hominis sic damnata est, ut quotidie labendo deficiat, et deficiendo veterascat. Sed qui in nobismetipsis deficimus, cum in nos ille spiritus insilit, renovamur: quia statim quod non eramus, efficimur. Tepidus erat quis, sed repente visitatus a spiritu, fervens efficitur. Incipit ardere per devotionem, fortiter exerceri in bono opere. In virum ergo alium mutatus est: quia esse coepit, quod ante insilientem spiritum in se, esse non potuit. Jam bonae conversationis est aliquis, coelestia amat, terrena despicit, sed pro iis, quae sursum diligit, et pro iis, quae odit in infimis, flere non praevalet. Saepe vero flere appetit et non potest qui plura, quae flere debeat, commisisse recolit: sed cum subito ille spiritus insilit, in lacrymarum fontes erumpit. In virum ergo alium mutatur, qui compunctionis gratiam per advenientem spiritum suscipit, quam ante adventum ejusdem spiritus non habebat. Puritatem cordis quis obtinere appetit, coelestia cogitare, nullis curarum saecularium occursionibus impediri; sed ad id, quod per devotionem appetit, assurgere nequit per affectum puritatis. Repente autem raptus in virtute supervenientis spiritus esse carnalis desinit, potenter saeculi curas abjicit, et in aeternorum contemplationem mira puritate consurgit. Miratur se tunc esse, quod non erat: miratur se tunc non fuisse, quod est. Nam cum in spiritualibus talem se vidit, miratur qui talis est, quod talis fuisse non potuit. In virum ergo alium mutatur, qui illud,

quod non fuit, se videt esse, et illud, quod fuerat, non esse. Bene ergo de Saul: Mutaberis in virum alium. Quia praedicatores sanctae Ecclesiae cum gratiam divinae praedicationis accipiunt, non accipiunt solam scientiam verbi, sed virtutem amoris: ut per verbum aliis prodesse valeant, et per verbi amorem ipsi meliores fiant. Quando etenim loquuntur, mutantur in virum alium: quia cum per eos spiritus loquitur, ipsi mira charitate eidem spiritui conjunguntur, et ab ejus voluntate jam nec verbo nec operatione dissentiunt. Talem namque virum sacra Scriptura collaudans, dicit: Qui adhaeret Deo, unus spiritus est (I Cor. VI, 17). Deo namque adhaeremus, quando Spiritus sancti gratiam abundanter accipimus; et unus spiritus cum eo efficimur, quando divinae voluntati mente, ore, et opere concordamus. Bene ergo propheta Samuel subjunxit, dicens:

(Vers. 7.) Quando enim venerint tibi omnia signa haec, fac quodcunque invenit manus tua: quia Dominus tecum est.

19. Haec quidem signa sunt in quibus se praedicator agnoscat, et tunc omne, quod disponit agere, audeat, cum certa experientia noverit; quia in magna charitatis abundantia virtutem suscipit Spiritus sancti. Sed docere ea debet praedicator, quae agit, sicut de Domino Lucas dicit: Quia caepit Jesus facere et docere, usque in diem qua praecipiens apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est (Act. I, 1, 2). Hinc Paulus ait: Non audeo loqui ea, quae per me non effecit Deus, in obedientia gentium verbo et factis (Rom. XV, 18). Samuel itaque uncto regi praeci-

pit, dicens: Fac quodcunque invenit manus tua. Quasi dicat: Cum te divina gratia plenum videris, doce alios quidquid facis, quia ex praesidente tibi eadem divina gratia habes et optime vivere, et utiliter praedicare. Sed tamen quid ante haec omnia observare debeat subjungit, dicens:

(Vers. 8.) Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te, ut offeras oblationem, et immoles victimas pacificas. Septem diebus exspectabis me, donec veniam et ostendam tibi quae facias.

20. Quid est, quod prius dicit: Fac quodcunque invenit manus tua, deinde subdit: Septem diebus exspectabis me, donec veniam, et ostendam tibi, quae facias. Sed qui signa perceperat, quibus se unctum regem a Domino sciret, probandus erat an ipsa signa cognosceret. Quod quidem magis spirituali, quam historicae explanationi convenit. Nam venire in collem Domini, ad perfectam cognitionem et amorem Redemptoris pertinere diximus: prophetiae dono repleri, ad virtutem Spiritus sancti. Dicit ergo: Quando tibi omnia haec signa venerint, fac quodcunque manus tua invenit. Quia quisquis certus est de intima inspiratione sancti Spiritus, praesumere potest tam de proposito boni operis, quam de dispositione praedicationis. Dixit item: Septem diebus exspectabis me, donec veniam; et ostendam tibi, quae facias. Quia summi pastores sanctae Ecclesiae dum de minorum profectione dubitant, solliciti valde sunt, ut hanc in eis certis indiciis recognoscant. Quae autem sunt indicia spiritus, nisi excellentia dona humilitatis. Sanctus enim

Spiritus, quo majori luce virtutum electorum corda irradiat, eo et abundantiori dono humilitatis ditat. Quo enim celsiores sunt meritis, planiores sunt per virtutem humilitatis. Qui ergo ante prophetam in Galgala descendere et exspectare jubetur, ei nimirum pro cognoscenda humilitate, obedientiae onus injungitur. Rectus quoque ordo electae conversationis est, ut obedientiam non injungat aliis, quam ipse aliis impendere non curavit. Exspectare ergo praecipitur, ut, an sit vere humilis, agnoscatur. Si ergo signum perfecti praedicatoris est repletio sancti Spiritus, et virtus humilitatis signum illius plenitudinis, quid in laude humilitatis dicitur, nisi quia ejus dona sunt signa signorum?

21. Sed quia immolaturus rex per prophetam praeire jubetur, ea, quae dicuntur, melius cernimus, si ex ordine videantur. Galgala quidem interpretatur rota. Quid vero rota in isto loco significat, nisi vitam obedientium? Rota quidem volvendo graditur, et modo alta petit, modo inferiora. Sic nimirum vita obedientium, quia inferius agit quod sursum pertrahit, et sursum videt quod inferius exhibet, quasi ad alta sublevatur, et ad ima deponitur. Nam quod obedientes inferius agunt, sursum tollunt; quia quando praelatorum jussis obediunt, terrena sunt quae operantur; sed de terrenis, quae faciunt, superna praemia praestolantur. Item quod sursum habent, ad terram flectunt, quia ut bene terrena agant, coelestia contemplantur, et illud solummodo operantur, quod summae illi felicitati convenire conspiciunt. Hanc profecto rotam flectere Moysi

Dominus praecipiens, ait: Omnia fac sicut ostensum est tibi in monte (Exod. XXV, 40). Qui enim in summis vidit, quod fecit in infimis; nimirum superiorem rotae partem ad terram flexit. Inferiorem quoque partem ad superiora extulerat, qui dicebat: Vivit Dominus in cujus conspectu sto (III Reg. XVII, 1). In imo quidem stabat per humilitatem obedientiae, dum regi perfido exprobraret; sed planitiem operis in sublimitate extulit divinae contemplationis, ut velut currentem rotam optime volveret, dum in terreno opere, quid coeleste mereretur, aspiceret. Haec profecto forma est electae obedientiae; ut in omni, quod foris agimus, ad potentiam Conditoris ubique praesentem respiciamus. Sic nimirum in subditione obedientiae nostrae habere possumus et rectitudinem operis, et incrementa devotionis. Recti quidem tunc sumus opere, quia pro eo, quem cernimus, nos in labore obedientiae exercemus. Devoti etiam sumus, quia ei nos placere credimus, quem inspectorem nostrorum laborum attendimus, et largitorem aeternae retributionis. Et quia majorum imperia perfecta humilitate observanda sunt, bene Saul dicitur: Septem diebus exspectabis. Septenarius quippe numerus propter dona septiformis Spiritus est. Septem diebus doctores Ecclesiae exspectamus, quando per virtutem septiformis Spiritus, tantam intimae devotionis claritatem suscipimus, ut eorum praecepta nullatenus negligamus. Quo in loco notandum est, quia non dixit: Septem diebus eris in Galgala, sed: Septem diebus exspectabis me, postquam descenderis ante me. Ante praedicatorem descendi-

mus, quando hoc agimus, quod ejus nobis judicio imperatur. Tunc quidem descendere dicimur, quia mentes nostras eorum imperio subjugamus. Septem vero diebus exspectare est bonum obedientiae omni luce cordis implere. Quod tunc certe agimus quando majorum mandata nec dura nec levia praeterimus. Nullam quippe dierum ab hac luce vacantem Dominus esse volebat, quando dicebat: Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno coelorum (Matth. V, 19). Et quia perfecta obedientia quam hominibus exhibemus munus est Creatoris; qui septem diebus exspectat oblationem offerre dicitur et pacificas victimas immolare. Oblatio quidem Domini est quia hominibus pro Deo offertur, sed oblata hominibus a Deo suscipitur. Victimae sunt obsequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo subjicimur, superbos spiritus superamus. Caeteris quidem virtutibus daemones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt, quia dum voluntatem suam aliis perfecte subjiciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur.

22. Sed notandum est quia Samuel ante se Saul in Galgala descendere praecipit, sine se autem eum offerre oblationem et victimas noluit. Nam dixit: Ego quidem descendam ad te ut offeras oblationem, et immoles victimas pacificas. Septem diebus exspectabis me, donec veniam ad te, et ostendam tibi quae facias. Quid est hoc nisi quia ipsa bona nostra et ignorare sapienter, et scire aliquando utiliter debemus? Ignoranda

quidem sunt, ne infirmis nobis elationem praebeant: sed a perfectioribus scienda sunt, ut per devotionem crescant. Unde et bene in Evangelio de Elisabeth praegnante dicitur: Et occultabat se mensibus quinque (Luc. I, 24). Qui enim spirituales ac fortes esse nequeunt adhuc, per quinarium numerum designantur. Quae autem noviter concipit, quinque se mensibus celat: quia per sensus corporis bona agit: sed quia spiritualis ac fortis in hoc bono opere nondum est, ea quae agit sapienter abscondit. Ille ergo victimas Deo, ille oblationem offert, qui septem diebus exspectans venientem prophetam recipit: quia tunc Deo dignum est quod impendit, cum impendens justus est virtute obedientiae, et divinae immensitatis consideratione timoratus; cum se aliud esse non credit, nisi quod majorum probatione cognoscit. Quasi enim, praesente propheta, offerimus, quando illa solummodo opera nostra digna esse divina susceptione credimus, quae sanctorum praedicatorum judicio comprobantur. Et quia coram propheta immolare dicitur, hoc profecto signat: quia operibus [Forte in operibus] nostris sapientibus atque spiritualibus viris credere debemus. Quia item septem diebus exspectat Saul, praedicator sanctae Ecclesiae virtutem subjecti disponere sapienter debet, ut coram eo bona ejus non laudet nisi quando laudis suae contemnere favorem potest. Unde et eadem oblatio et victimae Deo offerri a Saul praedicuntur, et non sibi. Deo quippe victimas offert, qui de virtute quam habet inaniter non extollitur, sed omne quod perficit gratiae tribuit conditoris. Hoc etiam, quia

doctorum magisterio discimus, bene Samuel sermonem concludens, ait: Et ostendam tibi quae facias. Exspectanti quidem quae faciat, indicat: quando is, qui perfecte obedire cognoscitur, qualiter imperare aliis debeat, edocetur. Sed istud Saul adhuc non exhibetur, sed promittitur. Non enim mittitur ad immolandum, sed ad exspectandum. Et quia sanctorum collocutione proficimus, apte illatum est.

(Vers 9.) Itaque, cum avertisset humerum suum, ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud.

23. Cor enim aliud immutatur, quando ad appetenda meliora dirigitur; cor etiam immutatur; quando ad malum deseritur. In Saul autem qui prius bonus, postea malus fuit, quomodo potius intelligi ad litteram debeat non valde clarum est. Sed si pro profectu ejus dicitur, cor immutatum habebat, quia qui asinas quaesierat, jam de regni dispositione cogitabat. Si vero malum cor tunc recepisse cognoscitur, coram propheta humilis fuit: sed ut coepit discedere, pariter coepit et superbire. In mente sua jam non esse parvulum sed regem cogitabat. Adhuc non erat sublimis ordine, sed erat sublimis aestimatione. Sed quia per hanc sacram historiam adhuc de ejus superbia aperte nihil dicitur, rectius nos quoque agimus, si interim quod de eo sinistrum videri potest reticemus. Quod vero adhuc manenti ejus innocentiae suffragari potest, in sequentibus dicitur: Quia filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset, et duobus annis regnavit super Israel (I Reg. XIII, 1). Si enim duobus annis humilis

rex fuit, immutatum ei cor asseritur pro vigore propositi, non pro novitate tumoris. In eo ergo quod immutatum cor Saul habere dicitur, novis praedicatoribus sanctae Ecclesiae similatur, qui cum ordinem praedicationis accipiunt, per divinam gratiam meliores fiunt. Samuel quippe Saul in principem unxit, Deus autem ei cor aliud immutavit, quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesiae doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interius roboramur. Virtus vero sacramenti gratia est spiritus septiformis. Quam certe gratiam qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutantur, quia quos gratia sua sanctus Spiritus roborat, esse eos facit protinus quod non erant. Sic nimirum et Redemptoris discipuli ante metuebant; sed ubi per adventum sancti Spiritus cor aliud eis immutatum est, verbum Dei cum fiducia praedicabant (Act. IV, 31). Aliud quippe Deus cor eis immutavit, quibus linguarum omnium peritiam tribuit (Act. II, 6). Aliud quippe cor eis immutavit quos mira charitate induit et virtutum omnium splendoribus illustravit. Et notandum, quia tunc ei Deus cor aliud immutavit, quando ut abiret a propheta humerum avertit. Quasi enim ut abeat, humerum avertit, quando is qui praedicationis ordinem suscipit, id quod sibi de pastorali officio praecipitur agere disponit. Disponit quidem, sed non praevalet, si Deus ei cor aliud non immutet, quia summus locus bene non regitur, nisi rectoris mens divini muneris summa gratia repleatur. Haec autem, quia ei in futuro promittitur, subjunctum est:

(Vers. 10.) Et venerunt ei omnia signa haec in die illa.

24. Doctrina etenim electi praedicatoris, quid est aliud, quam dies eruditi discipuli? Nam qui in die ambulat, videt et plana quae ambulet, et praecipitia quae declinet. Sic nimirum, dum sanctorum praedicatorum doctrinis illuminamur, quod agendum et quod vitandum est patenter aspicimus. In illa ergo die qua propheta praedicat, bonus auditor suae electionis signa percipit, qui in se ea virtutum dona conspicit quae ante ei affutura suus praedicator ostendit. Signa quidem sunt, quia per haec se a Deo electos intelligunt qui ad praedicationis ordinem promoventur. Unctum ergo se aliquis ad Ecclesiae principatum non teneat, qui diei illius signa adesse non viderit in virtute perfectionis. Primum ergo signum prius attente conspiciat, videlicet si exemplo virorum salire jam magnas foveas sciat. Sequens etiam signum cognoscat, si ad quercum Thabor tres viros obvios habuit, quos haedos et panis tortas portare in Bethel ad domum Domini vidit, si panes duos de eorum manibus accepit. Tertium nihilominus videat, si ad collem Domini venit, si prophetantes cuneos aspexit, si in eum spiritus Domini insilivit et in eorum medio prophetare jam possit. And viros quidem salientes foveas vidit, si perfectorum exemplo omnia saeculi confutare jam didicit. Ad quercum Thabor venit, si contemplativae vitae fortitudinem atque amoenitatem experiri jam novit. In qua et haedos et panis tortas et vinum ad Dominum portantes aspexit, quia ab amatoribus

vitae contemplativae jam didicit, et peccatorem se indesinenter agnoscere, et pro eisdem peccatis carnem affligere, et afflictionis suae dolorem omnipotenti Deo gratanter offerre. Ad collem Domini venit, si ad revelatam intimam Redemptoris gloriam aut Scripturarum sublimem intellectum proficiendo conscendit. Obvium gregem prophetarum habuit, si praedicatorum sanctae Ecclesiae concordem scientiam intellexit. In quorum medio insilientem in se spiritum Domini sensit, in illa ineffabili suavitate internae experientiae in se donum supervenientis divinitatis agnovit, et notae gratiae abundantiam loquendo effudit. Haec quoties sancti praedicatores imperfectis nobis ostendunt, per doctrinam, qua nos illuminant, quasi clarissimum diem produnt. Et ista quidem omnia jam promoti praedicatores, exponentibus ordinatoribus, sciunt.

25. Quia ergo diem signorum habent, salubriter attendant si promissa signa jam videant. Nam qui mundi gloriam contemnere nondum didicit, primum signum audire promissum potuit, sed non vidit ostensum. Si contemplativae vitae robur et dulcedinem nescit, sequentis signi bonum videre non meruit. Si altitudinem Scripturarum per intimae eruditionis notitiam non conscendit, ad collem Domini nondum venit. Si supervenientis in se Spiritus sancti virtutem nondum habet, prophetare non potest. Sine illo etenim spiritu pastor carnalis est, et quod loquitur, non ad dignitatem praedicationis referri potest, sed ad ausum temeritatis. Qua ergo formidine nos miseri terreri possumus? Ecce enim aliorum du-

catum suscepimus, qui virtutem suscepti regiminis non habemus. Signa spiritualis praelationis audivimus quae in nobis per lucem experientiae non videmus. Terrena concupiscimus, curis exterioribus occupamur, et tanto longius a coelesti contemplatione repellimur, quanto terrenorum actuum sollicitudine praegravamur. Hac quoque terrenae vitae mole depressi, quando illum splendorem intimae gloriae Redemptoris attingere, quando ad altissimos sanctarum Scripturarum sensus possumus pervenire? Sed et coelestia, quae nescimus, loqui quasi nota non, possumus. Et qui per quietem amori internae vitae vacare nolumus, insilientem in nos spiritum Domini non sentimus. Nota ergo et non habita signa nos terreant: ut cum pro negligentiae nostrae immensitate compungimur, virtutem suscepti ordinis per fletus et lamenta requiramus. Hinc Psalmista voce infirmorum deplorat dicens: Signa nostra non vidimus, jam non est propheta (Psal. LXXIII, 9). Nam propheta est, cum jam dicta haec prophetiae signa ei adesse praevidentur. Si ergo ad culmen praelationis assumitur, non se teneat, quod est altitudine ordinis, sed quod est virtute perfectionis. Dicat ergo: Signa nostra non vidimus, jam non est propheta. Quasi dicat: Esse nunc prophetam dicerem, si dona spiritus cernerem, quibus prophetae persona fulgere debet. Qui ergo suscepti ordinis pastoralis perfectionem audivit quam in se obtinere vivendo non meruit, idoneus sanctae Ecclesiae doctor non est. In primo igitur rege, pastorum omnium sanctae Ecclesiae profectus ostenditur, dum dicitur: Venerunt

ei omnia signa haec in die illa. Et quia idem profectus electorum praedicatorum mirabilis est, sequitur:

(Vers. 11.) Videntes autem eum, qui noverant eum heri et nudiustertius, quod esset cum prophetis, et prophetaret, dixerunt ad invicem: Quaenam res est, quae accidit filio Cis? Num Saul inter prophetas?

26. Quid est, quod dicunt: Quaere res est, quae accidit, nisi valde admirari, quod ab eis non poterat comprehendi? Hominem hominis filium noverant, prophetis sociatum videbant: carnalem noverant, spiritualem videbant: simplicem noverant, prophetam videbant. Dicunt ergo: Quaenam res accidit filio Cis? Qui nosse quod fuerat poterant: quod erat, qualiter esse posset ignorabant. Hic denique profectus spiritualis praedicatoris est, ut qui in communi vita aliquando notus est, in superiori ordine habeat, quod ignoretur. Tres quidem gradus perfectionis ostensi sunt, quia dicit: Heri, et nudiustertius. In duobus quidem diebus praedicator agnoscitur, in tertio habet quod etiam ii, qui noverant, non cognoscant. Primus namque dies auditoribus pertinet, secundus sodalibus, tertius est praedicationis. Primum namque diem pastor habuit, quando praelatis suis discipulus obedivit. Quasi enim in magna luce cernitur, qui in virtute obedientiae devotus est. Secundum diem habuit, quando meliorum coadjutor esse jam coepit. Ista quippe claritas magnae conversationis, in electorum exemplo maximum diem facit. Hanc diem Dominus innuans, ait: Sic luceat lux vestra coram

hominibus, ut videant vestra bona opera, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est (Matth. V, 16). Tertius vero dies insilientis spiritus est, et prophetiae. In tertio quippe die pastor aspicitur, quando sublimitatem dignitatis suae adaequat splendore conversationis, quando coelesti virtute indutus, ea vita eaque doctrina subditis lucet, ut videri ab eis possit, discuti, et judicari non possit. Talis quidem erat Moyses, quando lucidissimo vultu a monte descendit, cujus subditi fulgorem videbant, sed in fulgentem claritatem intendere visum non poterant (Exod. XXXIV, 35; I. Cor. III, 7). Talis erat qui gloriabatur, dicens: Nos autem revelata facie gloriam Dei speculantes, in eamdem imaginem transformamur, tanquam a Domini spiritu (I Cor. III, 18). Tales utique erant, quos Spiritus sanctus repleverat. Unde et qui in Jerusalem convenerant, admirantes dicunt: Nonne isti, qui loquuntur, Galilaei sunt (Act. II, 7)? Interrogabant quippe, ut scirent quod audiebant, et scire non poterant. Qui autem noverant Saul, de re quae ei accidit admirantes interrogant; quia eos aliquando in humiliori ordine sanctae Ecclesiae humiles et despectos cernimus, quos dum sanctus Spiritus ad ordinem praedicationis assumit, gratiarum suarum splendoribus induit et in eisdem splendoribus mirabiles ostendit. Sed bene sanctorum virtutes admiramur, cum eas bonitati conditoris ascribimus. Quare et Moyses Domino confitens ait: Quis similis tibi in diis, Domine, quis similis tibi gloriosus in sanctis, mirabilis in majestate, faciens prodigia (Exod. XV, 11). Hinc Psalmista dicit: Mirabilis Deus in sanctis

suis, ipse dabit virtutem, et fortitudinem plebi suae (Psal. LXVII, 36)? Bene subjungitur:

(Vers. 12.) Respondit alter ad alterum, dicens: Et quis pater eorum?

27. Quid est quod hucusque de solo Saul dicebatur: Quaenam res accidit filio Cis? Et nunc quasi de multis repondetur: Et quis pater eorum? Sed si ad historiam intelligatur, stare nullo modo potest. Restat ergo ut sensus qui litterae demitur in spirituali significatione requiratur. Cum ergo dicitur: Quis pater eorum? Non solum Saul prophetans attenditur, sed omnis ille cuneus prophetarum. Qui nimirum prophetae omnes, quia valde spirituales erant, non ex carnali progenie, sed ex coelesti origine censebantur. Pater quidem prophetarum ille est, qui per Malachiam exquirit, dicens: Si Dominus sum, ubi est timor meus? Et si pater sum, ubi est amor meus (Malach. I, 6)? Quia enim omnipotenti Deo in magna charitate conjuncti sunt, ejus, quem quasi patrem diligunt, filii nominantur. Quod novae Ecclesiae praedicatoribus tanto decentius convenit quanto ille eos in coelestem nobilitatem altius extulit, qui eis claritatem tanti generis in forma detexit orationis. Sic, inquit, orabitis: Pater noster qui es in coelis (Matth. VI, 9). Quod tale est, ac si dicat: Mirandi essent sancti praedicatores, si mira quae agunt, sua virtute perficerent: nunc mirum non est quod cernitur; quia per eos ille hoc agit cui aliquid difficile non videtur. Dicat ergo alter ad alterum: Et quis pater eorum? Quasi dicat: Quid mirum est, si mirabiliter doceant cum non ipsi sint, qui loquuntur: sed spiritus patris eorum qui loquitur

in eis? Non ergo dicitur: Quis pater ejus (Joan. VI, 42)? Ne, quod pluribus convenit filiis, unico conferatur. Solus etenim ille, qui natura Filius est, dicere audet: Pater meus usque modo operatur (Joan. V, 17). Et item: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te (Psal. II, 7). Nam ut utriusque dignitatis differentiam promeret, Mariae Magdalenae loquitur, dicens: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum; Deum meum, et Deum vestrum (Joan. XX, 17). Quoties ergo unus praedicator mirabili vita aut praedicatione clarus aspicitur, in superna generatione non solus, sed cum aliis innumeris videtur; quia omnipotens Deus qui mirabilis in uno ostenditur mirabiliorem valde hominum admirationem facit, cum innumerabiles attenduntur, qui id, quod in uno mirantur, habuerunt. Quich tamen ad detractionem carnalium referri convenienter potest: nam cum spiritualium virorum famam minuere tentant, eorum carnalia explorant quae ad derogationem proferant. Et plerumque in sancta Ecclesia miram sanctitatis famam habent qui saecularem altitudinem nullam habent. Cum ergo carnales quique aut carnis originem aut paupertatem in eis reprehendunt, qui divina generatione jam magni et divites sunt, quasi subsannando de prophetarum patre sciscitantur. Et quia pro re valde nova habent quod parvi homines saeculi tam magni videri possunt, subjungitur: Propterea versum est in proverbium: Num Saul inter prophetas?

28. Quod nimirum si oculis cordis inspicerent, pro nova re non haberent. More etenim suo agit Spiritus sanctus, cum ad virtutum culmen pau-

peres, humiles, atque simplices erigit. Nam de eo scriptum est: Qui ponit humiles in sublime, et moerentes erigit sospitate (Job. V, 11). Hinc omnipotens Pater de eodem omnipotente suo Spiritu per prophetam dicit: Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos (Isa. LXVI, 2)? Hinc Paulus ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia: et ignobilia mundi elegit Deus, ut ea, quae sunt, destrueret; ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus (I Cor. I, 26, etc.) Quod certe proverbium etiam electis ascribi potest. Non enim minor admiratio habita est de beato Paulo apostolo, quando auditum est ab Ecclesia quia ille evangelizaret, qui Ecclesiam minando et caedendo expugnare solebat, nunc praedicando defenderet. Tunc quidem ii qui audiebant dicere poterant: Num Saulus inter apostolos? Nunquid ille Jesum praedicat, qui Jesum persequi solebat? Sed hoc jam in electorum proverbium versum est. Proverbium quidem est, quando in eo, quod dicitur, aliud occultatur. Conversio autem beati Pauli apostoli, facta est proverbium peccatoris. Audiat ergo unusquisque peccator beati Pauli conversionem, et non desperet de criminum multitudine. Saulus enim spirans minarum et caedis in discipulos Domini, ubique electos affligebat, lapidantium protomartyrem Stephanum vestimenta servabat, et velut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidandum omnes reddebat (Act. IX, 1 seq.). Sed qui talis exstitit Christum persequens,

ad Christum conversus, caput effectus est nationum, quia obtinuit totius Ecclesiae principatum. Dum ego tam magnum peccatorem conversum, tam sublimi dignitate a Domino honoratum conspicimus, peccatorum nostrorum invenire nos posse remissionem praesumamus. Proverbium ergo nostrum id est quod ad evangelizandum persecutor assumitur, quod hoc mysterium continet; quia conversus peccator non solum sperare a Domino veniam, sed quod viriliter certando pertingere valeat ad coronam. Sed hoc distare inter carnales et spirituales praedicatores solet, quia carnales post alta verba praedicationis, ad ima descendunt pravi operis, spirituales vero post sublimia quae loquuntur in altiora valde coelestis patriae desideria se sustollunt.

(Vers. 13.) Cessavit autem prophetare, et venit ad excelsum.

29. Ad excelsum post prophetiae ministerium venit, qui ad coelestia gaudia, quae praedicat, mentem erigit: et ad ea amando se sublevat, quae loquendo monstrat. Doctores quidem cum minoribus plana praedicant, cum eis quos docent , quasi in plano sunt. Et quia post verba praedicationis ad promerenda ea quae praedicant se bonis operibus praeparant, ad excelsum venire perhibentur. Qui certe sublimes verbo et opere sunt, cogitatione elationis non sunt. Magna quidem semper agunt, sed magni videri nunquam appetunt. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 14, 15 et 16.) Dixit autem patruus Saul ad eum, et ad puerum ejus: Quo abistis? Qui respondere: Quaerere asinas, quas cum non reperisse-

mus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi, quid dixerit Samuel. Et ait Saul ad patruum suum: Indicavit nobis, quia inventae sunt asinae. Sermonem autem regni non indicavit ei, quem locutus ei Samuel fuerat.

30. Sermo regni est honorabilis dignitas pastoralis. Ipsa enim repraesentatione sua loquitur: quia patruus non est qui tanto ordine sublimatur. Verbum ergo regni rex non indicat: quia pastor Ecclesiae magno divinitatis splendore loquitur, sed elatione non loquitur. Qui vero verbum non indicat illud celat quod loquitur. Verbum enim semper loquitur cui verbum est, alioquin verbum non est. Verbum ergo regni habet qui ea conversatione fulget, quae exempla coelestis itineris aliis quasi loquendo praebet. Verbum ergo non indicat qui magnitudinem sanctitatis per vanam gloriam non revelat. Habet quidem quod indicet, sed quod per seipsum ostenditur indicare non vult. Nam qui magna dignitate magnaque sanctitate radiat, multa vivendo ostendit quae loquendo non dicit. Hoc profecto regni verbum habere Dominus praedicatorem voluit, quando in veste pontificis tintinnabula poni mandavit (Exod. XXVIII, 34). Vestis quidem pontificis est ostensio bonae conversationis. Quae quasi tintinnabulis multis inseritur, quando opera bona multiplicat quae ad minorum exemplum clamant. Sed indicare rex regni verbum non audet: quia praeceptum est sacerdotibus ut coram Domino vestis decorem portent. Coram Domino quidem vestis decorem portat et qui bona ostendit, et de ostensione bonorum operum non hominibus per

vanitatem foris, sed Deo intus per amorem placere appetit. Tunc certe sacerdos tacet, sed dum incedit quod portat clamat; quia electus praedicator se jactando non indicat, sed bene vivendo loqui nequaquam cessat. Dicatur ergo de Saul, quia patruo suo sermonem regni non indicavit: quia electi viri, cum splendorem dignitatis aut bonae vitae incrementa percipiunt, per exempla se proferunt, sed silentio occultant. Et quia aliis electis se esse meritis minores credunt, ille cui sermonem non indicat ejus patruus esse dicitur. Patruus quippe dicitur frater patris. Redemptor autem generis humani quotquot fidei suae et doctrinae sacramentis instituit, ad immarcescibilem aeternae haereditatis gloriam tot filios facit. Qui enim instituuntur in Ecclesia, quasi parvuli adhuc filii sunt. Sed, qui magnis meritis ei jam in virum perfectum occurrit, frater est redemptoris. Tales nimirum beatus Paulus apostolus collaudans, ait: Haeredes Dei, cohaeredes Christi (Rom. VIII, 17). Quia ergo perfecti praedicatores electos alios perfectos tenent et se imperfectos, patruus Saul dicitur qui de regni sermone eum interrogasse perhibetur. Eumdem vero regni sermonem Saul Samuel dixerat: quia electi viri spiritualem conversationem quam habent majorum locutione didicerunt. Sed rex qui initiatus per unctionem fuerat, a populo adhuc electus non erat. Unde et sequitur:

(Vers. 17.) Vocavit Samuel populum ad Dominum in Masphath.

31. Masphath, ut dixi, speculatio interpretatur. In ordinatione autem regis populus in Mas-

phath vocatur, quia qui ad ordinandum sanctae Ecclesiae pastorem conveniunt, ejus spiritualia, non carnalia attendere docentur. Speculari quidem est per formam sacrae Scripturae ordinandum praedicatorem cognoscere. Nam electorum speculum sacra Scriptura est. Quasi enim per speculum noscitur pastor, quando moribus talis ostenditur, qualis in sacro eloquio praedicatur. Bene igitur Samuel populum in Masphath convocat, ut electio boni antistitis non sit humano judicio, sed divino: cum non talis eligitur, qualis hominum arbitrio decerni potest, sed qualis in sacro eloquio declaratur. Quod quia divini muneris est, oportet ut populus qui a Deo tam magna exspectare cognoscitur a reatu suo per poenitentiae satisfactionem purgetur. Ipsa autem cognitio peccati est praeparatio divini muneris, quia saepe cum nos divino munere indignos credimus, id per humilitatem promeremur. Unde et Samuel eos qui ad excipiendum regem convenerant prius ad peccatorum suorum considerationem convertere satagit, quia subjunctum est:

(Vers. 18, 19.) Et ait Samuel ad filios Israel: Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, et erui vos de manu omnium regum, qui affligebant vos. Vos autem hodie projecistis Dominum Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris, et dixistis: Nequaquam, sed rex erit super nos. 32. Attente quidem ostendit eis et bona quae eis impendit Dominus et mala quae Domino fecerunt ipsi ut tanto gravius se deliquisse cognoscerent, quanto illum peccando offendere ausi sunt, a

quo tanta bona perceperant. Quid vero sit abjicere Dominum, et qualiter secundum litteram et secundum spiritualem sensum intelligi debeat, superius late expositum est (Supra in exposit. vers. 7, cap. VIII), ubi ad Samuelem Dominus ait: Non te abjecerunt, sed me, juxta omnia opera sua, quae fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Aegypti. Sed quia sancti praedicatores eos quos arguendo compungunt, docendo instruunt, subintulit, dicens: (Vers. 19.) Nunc ergo state coram Domino per tribus et familias vestras.

33. Coram Domino quidem stare praecipimur, quando majorum praecepto corda nostra ad scienda ejus mandata praeparamus. Vel coram Domino stant electi, quando a summis viris in spiritualibus virtutibus considerantur: ut qui melior in eis aspicitur, per pastoralem curam caeteris praeferatur. Et quia plures sunt fidelium ordines, per tribus et familias stare coram Domino jubentur. Quod profecto latius exsequens, subdit dicens: (Vers. 20, 21.) Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors super tribum Benjamin, et applicuit tribum Benjamin et cognationes ejus, et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad filium Cis.

34. Stare omnes per tribus et familias fecit; ut omnes consideraret, et consideratis omnibus utiliorem eligeret. Sed quia ipse jam, Domino revelante, regem cognoverat, eumque ipso praecipiente in principem unxerat, quid est quod adhuc eligendum [Forte, eligendus] per tribus et familias quaeritur? sed inventus rex a solo propheta erat. Inventus ergo quaeritur, ut non inventus

a populo inveniatur. Sorte etiam quaeritur, ut eum quem propheta eligeret dispensatione divina provisum populus non posset dubitare. Quid ergo in hoc facto signatur, nisi quia sanctae Ecclesiae principes multa consideratione eligendi sunt? Summi etenim praedicatores, ex interna gratia sancti spiritus quam habent, magno providentiae lumine pleni sunt. Et quia valde sunt humiles, de internae illuminationis suae magnitudine non praesumunt. Quare et ea quae apud se bene ordinant coram aliis probant. Solus enim propheta 253 regem futurum noscit, quando summus sanctae Ecclesiae rector personam ordinandi rectoris et merita conspicit. Quem etiam in principem ungit quando eum donis spiritualibus plenum asserit. Tamen adhuc populum convocat, per tribus et cognationes dividit, sortes ponit, et eum quem novit quasi per artem invenit. Tribus quidem et familiae quasi divisae stant, quando in statu virtutum diversi sanctae Ecclesiae ordines attenduntur. Nam cum perfectiones electorum plures intuemur, cum candorem virginum, cum robur continentium, cum honesta ministeria clericorum, cum monachorum sollicitudinem videmus, velut stantes tribus attendimus. Et quia in Dei servitio horum multa varietas est, dum ea quae sunt in singulis ordinibus, item varietates aspicimus, quasi stantes non solum tribus, sed etiam cognationes videmus. Et sors super tribum cadit: quia meliores viri saepe in uno ordine quam in alio inveniuntur. Nam velut sortem tribus accipit, quando ii qui perfectiores sunt aliis convenire videntur ministerio praedi-

cationis. Sed non super personam adhuc, sed super tribum sors cadit, quando plures sunt in quibus persona digna reconditur. Adhuc itaque summis viris remanet quod inquirant. Bene ergo sors super tribum Benjamin cecidisse dicitur; Samuel autem ipsam tribum et ejus cognationes applicuisse et ad Cis filium pervenisse, quia electi et summi viri sanctae Ecclesiae considerare virtutes singulorum non desinunt, donec ad eum veniant qui ministerii pastoralis sorte dignus inveniatur. Sed qui digni sunt, onus tanti ordinis suscipere vehementer expavescunt. Unde et sequitur:

(Vers. 21, 22.) Quaesierunt ergo eum, et non invenerunt: et consuluerunt pro eo Dominum, utrumnum venturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi.

35. Abscondunt quippe se ne inveniantur: quia subire dignitatem refugiunt cujus oneri se esse impares arbitrantur. Habet quippe spiritualis praelatio exteriorem gloriam dignitatis, habet et interioris magnitudinem operis. Nam rector et onoratur a subditis, et portat eos a quibus honoratur. Cum honoris ergo principio causa nascitur honeris, quia unde honor a rectore excipitur, inde illud suscipit quo gravetur. Quanquam ipse honor dignitatis per seipsum magnum sit onus mentis, quia contemni debet, et placet. Contemni quidem debet ne mentem per superbiam elevet; et suscipi debet, ut coelestia quae doctor loquitur, subjecti venerentur. Gravius ergo onus de honore nascitur, quia electus pastor magna animi virtute ferre potest, ut despiciat illud in se quod

pro Deo recipit in se, ut videlicet talis pro Deo sit, sed sibi talis non sit et semetipsum abneget et non abneget; ut sit quod est pro Deo, et quod est pro semetipso, non sit. Honor itaque oblatus a subjecto suscipitur, ut praedicatio commendetur. Honorem quoque oblatum praedicator despicit quia non extollitur quod honoratur, sed gaudet quod verbi Dei ministerium commendetur. Hoc autem quam difficile agatur, cogitando melius quam loquendo comprehenditur. Nam infirmis mentibus impossibile est onus aliorum fortiter ferre et oblati honoris reverentiam mentis virtute disponere; ut inter ejusdem honoris obsequia, de profectu subditorum gaudere sciat, et pro reverentia sua tumere nesciat. Quia ergo electi viri displicere Deo nolunt, 254, praelationis officium suscipere vocati refugiunt. Sed et eamdem fugam ministerii ad virtutem humilitatis habent, non ad jactantiam dignitatis. Nam quantum possunt fugiunt; sed si a Domino provisi sunt, delitescere nequaquam possunt. Quare et idem Saul domi absconditur, sed Domino pandente monstratur, quia electi viri exterioribus se sanctae Ecclesiae ministeriis subtrahunt, sed tamen ad exteriora ministeria disponenda Domino dispensante producuntur. Quia vero nunc in sancta Ecclesia qui se subtrahant tantis honoribus pauci sunt, qui se ingerant multi, notare qui se ingerunt debent; quia is qui a propheta domi absconditus dicitur, non ad spiritualem Ecclesiae dignitatem, sed ad saecularem regni gloriam quaerebatur. Non enim in pontificem hunc quaerebant, sed regem facere volebant. Videat ergo sacerdos, qua mente fu-

giendum sit culmen sanctae Ecclesiae, si culmen saeculi conscendere tam caute reges fugere. Sed quia sancti viri quo instantius suscipere ordinem praelationis refugiunt a devotis plebibus devotius requiruntur, sequitur:

(Vers. 23.) Concurrerunt et tulerunt eum inde. Post haec etiam subditur: (Ibidem.) Stetitque in medio populi.

36. In medio populi stat praelatus, quando ab universis subditis ejus fortitudo conspicitur. Stare namque virtutis est. Qui ergo bona operatur instanter stat. Et quia bona opera exemplum minoribus praestant, in medio populi stare non in solitudine cernitur. Quod etiam pro rectitudine intentionis dictum esse convenienter accipitur. Qui enim stat rectitudine corporis, caput in sublime tollit. Qui vero bona publice agit non stat fortitudine operis si rectitudinem non habet intentionis. In medio ergo populi stare rex dicitur, ut praelatorum sanctae Ecclesiae forma monstretur; quia ad exemplum subditorum bona opera debent ostendere, sed de eodem bono opere suscipere mundi gloriam devitare. Sed et quantus apparere debeat subdit, atque ait: (Ibidem.) Et altior erat omni populo ab humero et sursum.

37. Late supra ostendimus (Lib. IV, cap. 4, num. 20), quod excellens magnitudo corporis in sanctis praedicatoribus designet augmentum perfectionis. In medio ergo populi sublimis aspicitur, qui in virtutum culmine positus, a subditis non nescitur. Rectus quidem ordo electi praedicatoris est ut ante sublimitatem ecclesiastici culminis, culmen conscendat virtutis, pro honore

Dei culmen obtineat gloriae, sed majori sublimitate fulgeat revelata virtutum perfectione. Talis quidem Pastor a perfectis viris valde praedicandus est, a minoribus cupiendus atque diligendus. Bene ergo subjunctum est: Et ait ad omnem populum: Certe videtis, quem elegit Dominus, quod non sit ei similis in omni populo.

(Vers. 23.) Et clamavit cunctus populus: Vivat rex.

Sequitur: (Vers. 24.) Locutus est Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et posuit coram Domino.

38. De jure regio, quia late superius diximus (Lib. IV, cap. 4, num. 4, seq.), hoc tantum de illo memoramus, quia ad historiam non praecipitur, sed ostenditur quid acturi sint reges reprobi, quid vitaturi sint boni. A regibus quidem defendendi sunt subditi, non bonis propriis spoliandi. Auxilium praestare subjectis debent, agros, vineas et oliveta auferre non debent. Quod si non vitanda, sed agenda scripta haec contendere 255 quis voluerit, tyrannorum jus pro eo rege scribitur qui, abjecto Domino, postulatur. Crudelis ergo lex regni, ultio est Dominum abjicientis populi. Non enim injustum erat ut agros et vineas perderet, qui regnantem super se Dominum sponte perdebat. Cuncta ergo quae contra aequitatem in hoc jure regio continentur aequa esse cernimus, si in petendo rege quidquid populus deliquerat consideramus. Nam quod magnum in divinae aequitatis examine onus legis est, si filios et filias in regis opere inviti ponerent quos a Dei libertate sponte tulissent? Et quid inconveniens

esse cernitur, si quod ad ultimum ponitur, ipsi fierent servi hominum qui abjiciebant super se regnantem Deum? Dum ergo regni lex scribitur, perpetuae memoriae poena traditur qua audaces puniantur; quae quia per Domini justitiam lata fuerat, coram Domino reponi perhibetur. Sed fortasse jus illud aliud fuit quam lex ista quae scribitur. Quod si verum est, hanc Samuel coram rege ad populum loquitur, ut rex sciat a populo quid exquirat, sciat populus quid exhibere suis regibus debeat. Quae lex in libro scribitur ut pro futurorum memoria reservetur. Coram Domino ponitur, ut venerabilis habeatur. Nos autem reges Ecclesiarum esse sanctos praedicatores diximus, quibus aperte omnia convenire ostendimus quae jure regio continentur. Hanc ergo legem Samuel ad populum loquitur, quando electus doctor fideles sanctae Ecclesiae instruit, qua humilitate suis praepositis debeant subjugari. In libro etiam scribitur quando in eorum mente haec firmiter inserit. Nam qui sic loquitur, ut audita auditores ejus obliviscantur, ad populum legem dicit, sed hanc in libro non scribit. Verba ergo, quae doctor loquitur, in libro scribere, est auditorum suorum mentibus attente commendare. Quasi scribere volebat Dominus, quae dixerat, quando dicebat: Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est servus major Domino suo (Joan. XV, 20). Hinc Paulus locutam regni legem in libro describens, ait: Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem (Heb. XIII, 7). Si vero et hic aliam legem quis

esse praesignatam accipere voluerit, illam aspiciat, quam beatus Paulus ostendit, dicens: Qui evangelium annuntiat, de evangelio vivat: et qui altario servit, de altario vivat (I Cor. IX, 14). Hanc quippe legem regni Dominus loquebatur ad populum, quando dicebat: Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet; et qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet (Matth. X, 41). Et ut arctius hanc in libro describeret, a minori verbum roborans, ait: Qui dederit uni ex minimis meis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam (Marc. IX, 40).

Sequitur: (Vers. 25, 26, 27.) Dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam. Sed Saul abiit in domum suam in Gabaa, et abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda. Filii vero Belial dixerunt: Nunquid salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum.

39. Si simplex historia quaeritur, quid unquam planius dici potuit? Sed si vim verborum singulorum attendimus, magna sunt quae in hac simplicitate verborum clauduntur. Nam populus in domum suam dimissus asseritur, rex autem in domum non esse dimissus, sed abiisse perhibetur. Separatim quoque de domibus populi et de domo regis dicitur: quia populus refertur dimissus in domum suam, et rex abiisse in suam. Prius tamen populus 256 dimissus est quam abiret rex. De abeunte etiam populo caute signatur, et non simul, sed singuli abiisse in domum suam referuntur. De his vero qui regem secuti sunt non dicitur: Abiit pars exercitus, singuli post regem,

sed: Abiit cum eo pars exercitus. Ad extremum vero qui regem sequuntur, eorum corda a Deo tacta referuntur; qui regem spernunt, Belial filii nominantur. Hic profecto modus dicendi non simplex, sed valde ei subtilis est, qui considerare novit, non quod simpliciter foris sonat, sed quod sapienter intus insinuat. Quid est ergo, quod rex in domum suam abire, populus vero dimitti dicitur? Sed regem, Ecclesiae pastorem, populos, subjectos designare ostendimus. Ire autem liberi est; dimitti ejus, qui retineri potest. Rex ergo abire dicitur ut in persona praedicatoris libertas animi praedicetur. Abire quippe doctores possunt, cum volunt, et redire, quia fortes sunt in bono opere, sapientes in interna dispositione. Veniunt quippe, quando ad subditos exeunt aut exemplo boni operis aut verbo praedicationis. Abeunt autem, quando ad mentis secretum redeunt, et quod foris acturi sunt, intus disponunt. In qua nimirum consideratione quia quotidie permanent quasi intra domum latent. Abire ergo in domum suam rex dicitur, quia praedicator aeternae vitae operatione probatus, sapientiae doctrina securus, liber ad opera potest egredi, et ad consilia mentis intrare.

40. Populus autem in domum suam dimittitur, quia fideles subjecti non sunt liberi ad disponenda quae volunt, sed ad ea quae jubentur. Quasi tenti quidem dimittuntur, dum jussa praecipiuntur agere; praesumere non jussa, devitare. Et quia ad opera diversa mittuntur, in suam domum eorum unusquisque dimittitur. Ut enim ea quae nobis praecipiunt bene perfi-

ciamus, priusquam appareamus in opere, intus recondimur in interna consideratione. Reges ergo nostri nos singulos in domum nostram dimunt, quia ad ea quae nobis injungunt, nos per secretam mentis dispositionem ire praecipiunt. Bene quidem ipsi praecipiunt, sed si operationis nostrae modum negligimus praevidere, quae bene praecepta sunt, inconsulta mente dissipamus. Singuli ergo in domum suam redeunt, quando unusquisque fidelis subditus opus obedientiae quod proponit consilio mentis disponendo praevenit. Quia vero electo rege in domum suam ante populus dimissus, quam rex abiisse asseritur, potest in hoc aliud designari. Qui enim regem excipiunt in domum suam vadunt quando se unusquisque subjectus considerando praeparat, ut ei quem praeesse sibi petiit fidelem obedientiam impendat. In hoc ergo loco non est imperata considerare, sed imperandis infima se dispositione substernere. Regi quoque in domum suam abire est ut discrete paratis imperet considerare. Alia ergo est domus regis, alia populi subjecti; quia alta illi mente subditorum itinera disponenda considerant, isti praelatorum imperia exsequi per intimi propositi robur parant. Unde et domus regis in Gabaa sita perhibetur. Gabaa quippe sublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa esse ostenditur; quia electus doctor non ima et terrena cogitando incolere, sed alta et coelestia meditari studet. Unde et bene pars exercitus cum eo ire in Gabaa dicitur, quia hi, qui contra diabolum fortes sunt, electum pastorem suum ad virtutum alta prosequuntur. Pars ergo exercitus ire cum rege

dicitur, quia in sancta ecclesia plerique fideles sunt, qui praelatis suis humiliter obedire student, et eorum vitam per bona opera imitantur.

41. Et quia hoc nonnisi illi possunt, qui Spiritus sancti gratia praeventi sunt, cum pars exercitus ire cum rege dicitur, subjungitur. Quorum Deus tetigit corda. Quia enim digito tangere solemus, Deus corda Sanctorum tangit, quando eis Spiritus sancti gratiam tribuit. Et ejus tactum sentiunt: quia, recepto internae virtutis munere, a carnalitatis suae debilitate commoventur. Qui protinus coelestis exercitus milites fiunt, quia per virtutem sancti Spiritus infirma deserunt, et ad agenda fortia in Christi bello praeparantur. Quia vero intra sanctam Ecclesiam quidam praelatos suos despicere non verentur, audiant, quia qui regem despiciunt Belial filii dicuntur. Per superbiae quidem vitium in illius imitatione generantur, de quo scriptum est: Omne sublime videt, et ipse est caput super omnes filios superbiae (Job XLI, 25). Qui apte superborum mores insinuant, quia dicunt: Nunquid iste salvare nos poterit? Sancti etenim viri, quia praesentia despiciunt, aeterna inquirunt, contemptum mundi quem in mente retinent proferunt etiam in exteriori conversatione; intus venerabiles sunt, foris despicabiles videntur. Superbi ergo, quia illud solum quod in Sanctis foris despici potest aspiciunt; illud vero, quod valde venerandum est, cernere non merentur, dicunt: Nunquid iste salvare nos poterit? Quasi despiciendo interrogent: A tam parvo tam grandia speranda sunt? Iste tam parvus, nos tam magnos, tam debilis, tam fortes salvare posse

credendus est? Nam quid est aliud quod dicunt: Iste et nos; nisi quod superbi et arrogantes inspicientes alios, semper parvos 258 et debiles esse credunt; se autem magnos, fortes, atque sapientes? Merito igitur Belial filii dicuntur, quia dum superbiendo se extollunt, illi se conformant, qui eodem modo cecidisse de coelo dicitur. De quibus etiam regem despicientibus dicitur: (Ibidem). Et non attulere ei munera.

42. Si ad litteram ista discutimus, hoc profecto insinuant, quia et terrarum domini, et spirituales sanctae Ecclesiae praelati exterioribus officiis honorandi sunt. Unde et beatus Paulus Apostolus elatos Romanos alloquitur, dicens: Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal (Rom. XIII, 7). Hinc Apostolorum princeps exhortans, ait: Subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum, sive regi tanquam praecellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis (I Petr. II, 13). Spiritualia vero munera rectoribus nostris tribuimus, quando debitam eis honoris reverentiam offerimus, et ea quae praecipiunt cum magna devotione servamus. Magna enim munera sunt reverentia honoris et humilitas subjectionis; quia dum rectoribus nostris, et intus per humilitatem subdimur, et per exteriora obsequia foris honoris reverentiam exhibemus, munus eis unum praebemus a corpore, aliud a corde. Ut ergo superborum typum insinuet propheta, non dicit: Non attulere ei munus; sed, non attulere ei munera; quia dum electos praedicatores despiciunt, eis utique honorem a corpore offerre dedignantur et humilitatem a

corde. Sed cum electi praedicatores subditorum culpam agnoscunt, aliquando eam statim corrigere increpando gestiunt, aliquando hanc se nosse dissimulant; ut ad eam delendam congruum tempus quaerant. Unde et de eodem despecto rege protinus subditur: (Ibidem.) Ille vero dissimulabat se audire.

LIBER QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

1. Cum sacrae hujus historiae profunditatem asserere in istius operis praefatione voluissem, in eo potissimum videri posse asserui, quod scripta fuerit a prophetis. Ipsi quidem mystica dicere, non solum verbis, sed etiam rebus consueverant; plana proferre, sed alta signare. Quia enim per eos Spiritus sanctus loquebatur, et planum erat, quod ipsi, velut homines dicebant, sed profundum et mysticum; quia locutionem hominibus summus et incircumscriptus Spiritus suggerebat. Quia ergo prophetam Samuelem loquentem exponimus, tanto majori studio indigemus, quanto ipse in Spiritus sancti gratia sublimiter assumptus, exteriora dixit, sed interiora vidit. Carnalia plerumque asseruit, sed intima et spiritualia signavit. Sed quia humano studio ad divina pervenire impossibile est, non est 259 nobis confidendum de viribus propriis, sed de dignatione Spiritus sancti qui a Redemptore missus, Replevit orbem terrarum, et hoc, quod continet omnia, in omnibus jam scientiam habet vocis (Sap. I, 7). Quid ergo jam idem propheta de incoeptis Israe-

litarum gestis exsequatur, audiamus. (I Reg. cap. XI, vers. 1, 2.) Et factum est (inquit) quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, et pugnare coepit adversus Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos faederatos, et serviemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.

2. Si historia quaeritur, nihil planius dici, nihil facilius potest intelligi. Si vero spiritum sequi volumus, Paulum prius loquentem audiamus qui vetera intuens ait: Omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem propter nos, in quos fines saeculorum devenerunt (I Cor. X, 11). Esse etiam spiritualia bella insinuat, dicens: Non est nobis colluctatio adversus carnem, et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus spiritualia nequitiae in coelestibus (Ephes. VI, 12). Cum ergo Naas ascendere et pugnare contra Jabes Galaad dicitur, interiora vitiorum praelia designantur. Quibus nimirum verbis sacrae historiae processus ostenditur, ut novo regi nova bella moverentur; quae dum bene conficeret, strenuitatis suae gloriam demonstraret. Quis est ergo iste Naas Ammonites? quae est Jabes Galaad? Sed Naas interpretatur, serpens, Jabes exsiccata. De serpente autem in Genesi dicitur: Quia callidior erat cunctis animantibus (Gen. III, 1). Cujus profecto serpentis similitudo si in vitiis quaeritur, quid similius quam violentum gastrimargiae, id est gulae motum invenimus? Luxuriae quidem motus, furti crimen, turpis lucri appetitus, irae

impetus, amaritudo saecularis tristitiae, desidia acediae, appetitus vanae gloriae, tumor superbiae aperte detestabilis est; gulae vero vitium tanto est fraudulentius, quanto et occultius, quia et quasi necessarium suggerit cibum corpori, sed dum abundanter carnem reficit, luxuriae gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum non est, sed unde comestio quasi non peccatum recipitur, inde peccato luxuriae anima subjugatur. Unde et in paradiso ad mulierem gulae vitio decipiendam serpens venisse ostenditur qui aliud suggereret, aliud obtineret; ut dum comedenda ostenderet, improvisam mortem propinaret. Serpens ergo iste gulae designat aviditatem, quia et respectu justae necessitatis repit et virus impiae delectationis spargit. Bene etiam Ammonites dicitur, qui populus moeroris interpretatur, quia laetum videtur quod suadet, sed valde luctuosum erit in aeterna damnatione. Populus autem dicitur, quia gulosi quique pro sollicitudine ventris innumerabilium curarum frequentia deprimuntur. Qui ad Jabes Galaad ascendit, quia in alta abstinentiae virtute posita justorum corpora ad ciborum concupiscentiam praecipitare appetit. Exsiccata quidem recte caro dicitur, quae humore pinguedinis non gravatur. Ad eos quidem Naas ascendit, quos exsiccatos videt: quia illis graviora bella gulae spiritus ingerit, quos attenuatos jejuniis agnoscit. Bene autem pugnare coepisse Naas dicitur: quia sancti viri gulae suggestionem non habent in foedere amicitiae, sed in pugnae contrarietatem. Abstinentes enim, quasi cum serpente pugnant, quando gulae

appetitum magna virtute deprimunt, ut veneno luxuriae non inficiantur. Pugnare quidem gulae est esurientia abstinentium corpora ad 260 inordinatam ventris repletionem provocare.

3. Sed perfectos viros gulae appetitus tentare potest, superare non potest. Bene ergo pugnare coepisse contra exsiccatam dicitur, non vicisse, quia electi viri desideriorum carnalium impetum sentiunt, sed eisdem desideriis sciunt virtute mentis obsistere, sciunt necessaria per discretionem providere. Sciunt quidem gulae impetum ferociter insurgentem deprimere, sciunt necessitati corporis alimenta justa praestare. Hinc namque Doctor egregius dicit: Scio manducare et esurire (Philip. IV, 12). Manducare quidem et esurire novit, qui et corpus moderate reficit, et ad immoderatam ciborum perceptionem suggerenti gulae vitio non consentit. Quare et ad Naas respondentes, dicunt: Habeto nos foederatos, et serviemus tibi. Foedus quippe a gula petunt qui vellent carnem pro voto reficere, si in carne nulla possent incitamenta sentire luxuriae. Quasi dicant: Nos dabimus quod tibi justum est ut tu nobis non inferas quod justum non est. Justum quidem est ut reficiatur corpus, sed iniquum valde est ut refecta caro per ardorem libidinis ad contumeliam spiritus excitetur. Foedus ergo expetimus, cum sic favere carni ad ciborum perceptionem volumus, ut a carne nulla luxuriae mala sentiamus. Sed hoc profecto velle possumus, obtinere non possumus, quia nimirum nos justam refectionem quasi tributum carni offerimus, sed a carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nam cum

auditum mentis ad vitiorum responsa bene dirigimus, hoc profecto in gulae voce cognoscimus, quia si carnem impinguemus per excrescentem concupiscentiam, cordis caecitate percutimur. Quare et idem Naas dicit: In hoc feriam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros. Dexter oculus noster est intuitus aeternae claritatis, sinister vero oculus est concupiscentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mens ea caecitate percutitur, ut ultra ad videnda coelestia non aperiatur. Eruitur quidem oculus quando a mente reproba sic lumen evellitur, ut radix ei nulla remaneat de qua redivivum lumen erumpat. Naas ergo dextros oculos foederatorum suorum eruit, quando gula sic devictis abstinentibus praevalet ut carnalia sola cupiant, et ultra quae solebant amare non attendant. Et quia quisquis in hac vita projicitur, in futura coram angelis et electis hominibus condemnatur, subjungitur: Ponamque vos opprobrium in universo Israel. Tunc quippe reprobi in universo Israel opprobrium ponuntur, quando in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubescunt. Vel in opprobrium in hac vita ponuntur: quia, dum ipsi obcaecato corde mala audacter perpetrant, sancti viri pro eorum culpis erubescunt. Sed qui turpes videri, avulsis dextris oculis, dedignantur, attendant quod sequitur: (Vers. 3.) Et dixerunt ad eum habitatores Jabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad terminos Israel; et si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

4. Qui sunt habitatores Jabes, id est exsiccatae, nisi qui castigationem extenuatae carnis in longo habent usu virtutis? Nam plerique resistere gulae incipiunt, sed dum fatigari abstinentiae labore inchoant, ad usum se consuetae gulositatis inclinant. Velut enim urbem Jabes ingredi et effici ejus cives appetunt, sed dum exsiccatae et esurientis carnis cruciatum non perferunt, fieri ejus habitatores nequaquam possunt. Jabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis 261 per vigorem mentis in jus habent possessionis, et velut exsiccatae muris ambiuntur, dum per id quod corpus extenuant ab ignitis luxuriae jaculis proteguntur. Qui cum validissimis insurgentibus gulae stimulis fatigantur, septem diebus inducias expetunt, in quibus si auxilia desunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellum melius exponimus, si in eo deprehensae carnis infirmitatem intucamur et sagacitatem eruditae mentis. Hanc quoque clarius videmus, si quod contrarium est, in stultis infirmis subtilius attendamus. Nam quidam intra sanctam Ecclesiam devoti per desiderium sunt, sed consueta vitiorum debilitate remissi. Possunt quidem bona proponere, sed quia exsequi quod proponunt nequeunt, et a praesenti concupiscentia superantur, et bonum quod in praesenti deserunt in vicino tempore se recuperare posse confidunt. Saepe quidem jejunare disponunt, sed cum consueta gula vincuntur, eo die manducandum judicant, in futuros jejunandum. Cumque gulae feritas semper eis praesens sit, praesens et desiderium futurae bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, ut bonum

quod proponitur non inveniatur. Cras enim quod semper promittitur nunquam reperitur. Sed quia hoc ab illis agitur quorum mens debilis est, caro fortis, videamus qualiter serpenti illudant illi quorum mens fortis est, caro autem infirma. Nam de eodem serpente Psalmista ad Dominum dicit: Draco iste, quem formasti, ad illudendum ei (Psal. CIII, 27). Nunquam enim convenientius vincitur quam cum ejus versutia pia fraude superatur. Unde et sapientiae suae astutiam beato Job Redemptor improperans, ait: In oculis, quasi hamo, capies eum (Job XL, 10). In oculis quippe, quasi hamo serpentem cepit qui ei carnem exhibuit, divinitatem celavit; et dum cepit ille quod appetiit, eo tentus, et peremptus est, quod non vidit.

5. Sancti ergo viri, ut hosti illudant, rigorem conversationis in praesenti virtute habent; pro illusione infirmitatis carni commodum quoddam in futuro promittunt. Nam saepe ingentia sunt, quae agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, et aspera promittere non praesumunt. Tanto quidem facilius eadem dura sustinent, quanto eorum onera sibi inesse in perpetua promissione non vident. Sed dum optime vivunt, et quotidie proficere et non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura aestimatione promittunt; sed ei coeptae afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Per id ergo, quod in appetitu suo spes carni relinquitur, quasi ad futurum bonum ejusdem carnis, sui adventus praesentiam spiritus pollicetur. Sed quia

solitum continentiae rigorem deficiendo non deserit, promissum voluptatis caro habet in futuro, et electa mens virtutis robur in praesenti. Quo in loco notandum est, quia ad Naas egredi sub conditione promittunt, sed urbis moenibus sine conditione muniuntur: quia abstinentes eo etiam, quod secundum carnem infirmi sunt, roborari per divinam misericordiam confidunt. Et quia gulae vitium decipiendo supplantare se gestiunt, dicunt: Concede nobis septem dies. Quasi enim a gula tempus conceditur, quando eo respectu comprimitur ut ejus desideriis quandoque serviatur. Quo nimirum dierum spatio Naas egressum ad se obsessorum civium, cives vero Jabes auxilia praestolantur, quia nimirum gulae appetitus de infirma carne refici 262 appetit, sed electa mens in abstinentiae virtute roborari. In septem vero diebus auxilia quaeruntur, quando contra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando adversus prava consilia quidquid possumus, invenimus ratione nostra; et lucis radios quos in nobis non cernimus de eruditione munimur aliena. Dum enim ad robur nostrae virtutis, perfectorum conversationes aspicimus, quasi per septem dies auxilia defensionis invenimus. Inducias quidem petimus; quia cum Naas, id est serpente, pugnamus, cujus quo latentia sunt venena, eo nobis subtiliora sunt quaerenda consilia. Unde et in universos terminos Israel mittere nuntios se promittunt: quia electi viri ad aedificationis suae commodum, omnium videntium Deum exemplis adjuvantur, sed quod dicitur: Si non est qui defendat, egrediemur ad

vos: in electorum voce, non auxiliorum dubitatio, sed certitudo monstratur. Quasi astutis verbis suadenti adversario illudentes, verba proferunt quibus illi spem tribuant et sibi fiduciam nequaquam tollant. Qui enim dicunt: Si non fuerit qui defendat, egrediemur ad vos; quamdam exeundi spem tribuunt. Sed quia illi hoc dicunt, qui de auxilio certi sunt, hostes suos promittendo decipiunt. Sed ubi jam eadem auxilia inveniantur, exponit dicens: (Vers. 4 et 5.) Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saul, et locuti sunt verba haec, audiente populo, et levavit omnis populus vocem suam, et flevit. Et ecce Saul veniebat mane sequens boves de agro, et vidit plorantem populum, et ait: Quid habet populus, quod plorat?

6. Gabaa, ut supra jam diximus, sublimis interpretatur. Et quia omnium electorum non est aequalis altitudo meritorum, in Gabaa Saul nuntii venisse perhibentur; ut spirituali significatione doceamur, ut cum validis tentamentis impellimur, ad praedicatorum nostrorum consilia recurramus. Sed et flentis populi afflictione instruimur, ut fraternis necessitatibus intima mentis compassione jungamur. Saul autem flentem populum vidit, ob quam causam fleret interrogavit, quia electus doctor subditorum necessitatem compatiendo suam facit, et hanc relevare appetit. De agro quidem venit, quia a secreto sui fertilis cordis exit. Mane vero de agro venit, quia in oriente sibi splendore veri luminis subditorum causas inquirit. Et boves sequitur, quia eum validi affectus charitatis antecedunt. Quasi enim duos boves ante se habet, qui et proximis

per amorem jungitur, et divina charitate inflammatur et inde proximum ordinate diligit, quia hunc amor Dei fortiter accendit. Quare et per Moysen Dominus ait: Non arabis in bove et asino (Deut. XXII, 10). Asinus quippe est amor carnalis, quia qui portat quos amat, quasi forte est animal; et quia inordinate idem non pro Deo diligit, lascivum. In bove ergo et asino arari non potest, quia fructu aeternae mercedis anima non excolitur, si puritas amoris, quo Deo conjungitur, inordinato proximi amore polluitur. Saul ergo de agro veniens, boves sequitur quia electus doctor utrumque affectum charitatis in frugifero corde integrum retinet, ex quibus praeparare sibi aeternae retributionis uberes fructus potest. Et mane venit, quia cum ad subditos exit, diem suae virtutis aperit. Sed jam cognitis necessitatibus populi, quid egerit audiamus. Nam sequitur: (Ibid. et vers. 6, 7.) Et narraverant ei verba virorum Jabes. Et insiluit spiritus Domini in Saul, cum audisset verba haec; et 263 iratus est furor ejus nimis. Et assumens utrumque bovem, cecidit in frusta misitque in omnes terminos Israel per manus nuntiorum, dicens: Quicunque non exierit, secutusque fuerit Saul et Samuelem, sic fiet bobus ejus.

7. Quid in his verbis dicimus, nisi quia sanctorum infirma, et quae videntur carnalia, non sunt infirma et carnalia, sed spiritualia et robusta? Irae quippe nimietatem in religiosis viris reprehendere solemus, sed ecce Saul, ut irasci nimis potuerit, prius in eum spiritus Domini insiliit. Quam metuenda sit ergo sanctorum ira cernimus, si

insilientem in eos Domini spiritum cogitamus, si dum illos foris irascentes aspicimus, commoventem spiritum intus pariter attendamus. Quoties ergo majorum zelo corrigimur, sub eorum indignatione vehementer possumus pavere, si eorum impetum motum sancti Spiritus credimus. Et quia Saul utrumque bovem in frusta concidit, in omnes terminos Israel misit, minas protulit, sic omnium bobus fieret, qui se et Samuelem sequi noluissent, quid aliud insinuat, nisi quia pigriores quique ad auxilia praebenda proximis, non solum invitandi, sed cogendi sunt? Unde et statim subjunctum est. (Vers. 7.) Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus.

8. Quia enim proximos sicut nos ipsos diligere jubemur, recto ordine eis auxilia praebemus, quando ad haec exhibenda non timore cogimur, sed amore provocamur. Cum vero nos effectum hujus debiti amoris perdimus, ad praedicatorum nostrorum zelum pertinet, ut in fratrum auxilia ex timore consurgamus. Bene ergo dicitur: Invasit timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus: quia plerumque sumus in amore proximorum tepidi; sed praelatorum nostrorum minis erigimur ad statum devotionis, et ex timore bonum opus aggredimur, sed ex initio timoris, ad vinculum perducimur magnae charitatis. Unde et bene timor invasisse populum dicitur, sed quasi vir unus omnes egressi perhibentur. Quasi vir quippe unus plures non possunt egredi, nisi qui ad parem conscendunt unitatem dilectionis. Hinc namque et de perfectis discipulis Redemp-

toris dicitur: Erat illis cor unum, et anima una (Act. IV, 32). Sequitur:

(Vers. 8.) Et recensuit eos in Bezech; fueruntque filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia.

9. Prius dicuntur filii Israel egressi, deinde a Saul recensiti, quia electus praedicator, cum contra occultos hostes movere subjectorum suorum militiam tentat, prius eorum forte propositum aspicit, deinde eos in numero bellatorum ponit. Quasi enim intus sumus, et recenseri non possumus, quandiu virtus nostrae mentis nostris pastoribus occultatur. Et cum egrediemur recensemur, quia cum mentium nostrarum eis fortitudinem pandimus, nos jam habere socios in spirituali pugna confidunt. Sed cum infirmas mentes ad propositum boni operis erigere appetunt, non solum majorum doctrinis nos erudire conantur, sed etiam minorum electorum exemplis accendere. Bene ergo filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia, recensita fuisse perhibentur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem fidei et studium pertinet bonae operationis: quia nulla sunt praecepta legis, si ad contemplationem non tendunt summae Trinitatis. Apte ergo viri Juda dicuntur, qui triginta millibus continentur, quia confessionem 264 habent rectae fidei, et robur bonae operationis. Patres autem nostri ejusdem fidei atque operationis fuere, sed in contemplatione divinitatis, quo longe altius quam nos profecerant, eo et opera fidei fortiora exhibebant. Quare etiam filiorum Israel trecenta millia recensentur. Triginta

quidem a tribus, et decem in triginta veniunt, sed in tricenario numero tam denarius, quam ternarius simplex est; sed ut usque ad trecentos numeremus, et denarium tricesies, tricenarium decies multiplicamus, quia et si magna est contemplatio, magna sunt opera subjectae plebis, illa tamen quae praecesserunt in patribus nostris incomparabilia fuerunt. Velut enim denarius noster numerus decies in illorum perfectione glomeratur, dum eorum perfectioni valde nostra submittuntur. Triginta ergo millia virorum Juda, et trecenta filiorum Israel nobiscum recensita, ad pugnandum contra Naas praedicatores ducunt; si cum adjuvare tentatos abstinentes subditos volunt, et fortissimorum patrum eis eximia facta proponunt et minorum. Israel quidem dicitur Videns Deum, sive, in quo est Deus; quod profecto nomen infirmo adhuc aut imperito non convenit. Quotquot perfectos viros in afflictione carnis et contemplatione mentis proferimus, serpentem Naas tot armatis elidimus. Sed jam obsessos quibus verbis regis exercitus confortet audiamus. (Vers. 9.) Et dixerunt iis qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt Jabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol.

10. Tale fortasse est illud, quod nobis sapientis illius consilio dicitur: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum cito non deseras (Eccle. X, 4). Locus uniuscujusque electi est situs bonae conversationis. Quando autem permittitur, impugnans spiritus potestatem habere potest, quia impugnare electorum corda nullatenus posset, nisi hoc dispensatio divina

permitteret. Praecipit ergo, ut locum nostrum non deseramus, quia si inter tentationum breves tenebras fortes sumus, cito divina lux aderit, in cujus adventu tenebrarum virtus evanescit. Bene ergo dicitur: Cras enim, cum incaluerit sol, erit vobis salus. Sanctorum praedicatorum exhortatio dies est, quia dum tentata minorum corda tangit, ad spem victoriae erigit. Sed hanc nox sequitur, quia etsi divina auxilia separantur, adhuc tamen irruentes desideriorum carnalium tenebrae non discedunt. Quis est ergo dies crastinus nisi divinae visitationis adventus? Crastinus enim dies dicitur, quia tentatis electis divini auxilii splendor valde vicinus est. Unde et per prophetam Dominus dicit: Ego Deus de vicino, et non Deus de longe (Jerem. XXIII, 23). Hinc Psalmista dicit: Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate (Psal. CXLIV, 18). Hinc item ipse Dominus repromittit, dicens: Antequam me invocetis, dicam: Ecce, adsum (Isa. LVIII, 9). Dies ergo primus, lux praedicationis, crastinus divinae gratiae est. Sed notandum quia dixit: Cum incaluerit sol; ut diei claritas obscuritatem sensus illuminet, et calor solis accendat amorem cordis; ut mens bonum quod cupiat per lucem videat, et quod videt per calorem mentis concupiscat. Geminum quippe hoc mentis remedium contra duplum diaboli bellum exhibetur. Nam malignus spiritus, ut mentes electorum tentando superet, prius tenebras cogitationum malarum objicit, deinde concupiscentiarum flammas accendit, quia nisi prius mentem caecaverit, ad pravitatem concupiscentiae non impellit. Electa vero 265

mens dum tentari permittitur, ejus status in utroque turbatur, quia in tantum concupiscentiarum molestias sentire potest, in quantum, permittente Deo, cogitationum tenebras abjicere a se non potest. Sed quia a Deo tentari permittitur, in adventu ejus gratiae, ab utroque malo relevatur: dum contra tenebras lucem accipit, et per calorem advenientis spiritus, abjicit frigus mentis. Incipit enim videre coelestia qui levare mentem a carnalibus non valebat, et quae amanter aspicit ardenter cupit. Bene ergo dicitur: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol; quia si validas antiqui hostis impugnationes viriliter ferimus, divinae gratiae celeritate sublevamur ad lucem cordis et virtutem magnae charitatis. Et quia hoc sanctorum praedicatorum consilium electa subditorum corda gratanter excipiunt, sequitur: (Vers. 9.) Venerunt ergo nuntii et annuntiaverunt viris Jabes. Qui laetati sunt. Sed etiam promisso sibi auxilio, quid Ammonitis respondeant audiamus. Nam sequitur: (Vers. 10.) Et dixerunt: Mane exibimus ad vos, et facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11. Hoc profecto, quia illi dicunt qui jam de vicino auxilio securi sunt quamdam spem hostibus tribuunt quos promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem simulant, sed fortitudinem promissi auxilii intus servant. Aliud ergo promittunt, aliud credunt. Qui enim dicebant: Cras exibimus ad vos, et facietis nobis omne quod placuerit vobis, hoc dabant hostibus credere, quod sic se in eorum manibus traderent, ut facere de eis possent quaecunque voluissent. Sed qui in diem sequentem venturum regem in suum auxi-

lium noverant, exire cum eo non ad hostium manus, sed ad interfectionem cogitabant. Secundum spiritualem vero sensum serpenti Naas, id est gulae concupiscentiae in die suo nostrum exitum promittimus, sed nos in die nostro ejus acies debellamus. Dies quidem ejus est delectatio corporeae saturitatis. Qui enim proponit ventrem pro voto replere, quasi diem primum concupiscentiae dedicat, et tamen adhuc intus est, quia quamdam lucem delectationis proposuit, quam operando non vidit. Cras ergo exiit, qui hoc laetum quod carni promisit, et operando et delectando exhibuit. Sed sancti viri, ut superius dixi, gulae illudunt; quia cum ab ejus appetitu desperare in perpetuum nequeunt, illud quod promittunt et non sumunt, quasi in futura luce delectationis repromittunt, Coacti quidem sunt foris nimia fragilitate carnis, et intus induti robore magnae charitatis. Per illud quidem, qui appetitibus renuntiare nequeunt, quasi exteriori voce promittunt, quod in intentione non habent. Per illud vero, quia de divino securi sunt, aliud proponunt agere, quam loquuntur infirmitatis voce. In die igitur suo ad Naas exeunt, quia ad oppugnandum gulae concupiscentiam, per lucem superni auxilii progrediuntur, et visitati superna gratia, jam contra omnem carnis impetum fortes sunt, qui derelicti ad modicum, ejus impugnamenta timuere. Qui profecto divinae gratiae splendor, quia per ora praedicatorum aliquando minoribus sanctae Ecclesiae membris infunditur, sequitur: (Vers. 11.) Et factum est, cum venisset dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes, et

ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret sol.

12. In partes quidem dividitur populus, ut serpentem Naas 266 non una acie feriamus. Et quidem in tres partes dividitur, ut sacrae abstinentiae fructus et dignitas ostendatur: quia ad eam, quam manducando perdimus, sanctae Trinitatis contemplationem jejunando revocamur. Hinc est enim, quod legis, et Prophetiae, et Evangelii jejunia commendantur. Nam Moyses ut legem percipere mereretur, bis quadraginta dierum numero jejunavit (Exod. XXXIV, 28). Elias ut Jesabel manus evaderet, quadraginta diebus in unius cibi fortitudine ad Oreb Dei montem pervenit (III Reg. XIX, 8). Dominus ac Redemptor noster Jesus Christus per quadraginta dies in eremo jejunans, nullum omnimodo cibum sumpsit (Matth. IV. 2). In tres ergo partes Saul populum dividit: quia in exemplum abstinentium, Legis et Prophetarum, atque Evangelii jejunia producuntur. Et veniente die crastino, media castra doctor ingreditur: quia cum divina gratia, quae ad docendum corda praedicatorum illuminat, auditorum etiam mentes irradiat, et ad spem victoriae potenter levat. In die igitur crastino doctor triumphaturus castra inimicorum ingreditur, et aperit, in eisque concupiscentiarum acies potenter ferit. Et quia ipsorum subditorum mentes audiendo proficiunt, in vigilia matutina rex dicitur castra Ammonitarum ingredi, et usque dum dies incalesceret, in eorum caedibus immorari. Vigilia quidem matutina in Dei aspiratione est fervor solis in ejus plenitudine. Velut enim matutina nobis lux oritur, quando

tenebris tentationum depressi, lucem virtutis ab ore praedicatorum videre incipimus, quam sequamur. Et sol nobis incalescit, cum per eorum verba mens nostra succenditur, et quasi ferventis solis calore decocta, desideriis inflammatur. Tunc quippe Ammon vehementer caeditur: quia vitiorum populus de nostris sensibus effugatur. Rector igitur, qui in vigilia matutina Ammonitarum castra ingreditur, usque dum incalescat dies, ab interfectione gladium non recondat, quia tandiu debet subditorum suorum eruditioni insistere, quandiu illos aspiciat magnis interni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum est: quia Naas, id est serpens Ammonitarum rex esse dicitur: ipse autem Ammon populus moeroris interpretatur. Et quia in hoc serdente gulae vitium designari diximus, cum Naas percutitur, moeroris populus debellatur: quia ex uno gulae vitio, innumera vitiorum agmina ad conflictum animae producuntur. Et cum idem gulae vitium reciditur, alia multa nobis vitia subjugamus. Unum quidem gulae vitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt, qui praecedentem illum, quasi regem sequuntur. Qui laeta quidem suggerunt, sed ad aeterni fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, sed moeroris populus caeditur: quia cum gulam domamus, libidinum incitamenta perimuntur. Unde bene non ipse Naas, sed Ammon subjectus sibi, id est populus interfectus asseritur: quia appetitus comestionis restringendus, non exstinguendus est. Sed bene nunquam restringitur, si subsequens moeroris populus, id est turpes motus libidinum non necantur. Contra

Naas ergo nobis principale certamen est: quia cum iste superatur, Ammon interficitur: quia libido tunc bene caeditur, si ejus principale initium subjugatur. Sed profectus pudicitiae quousque procedat, latenter ostenditur per ea quae subsequuntur. (Vers. 11.) Reliqui vero dispersi sunt, ita ut nec relinquerentur duo pariter.

13. Probatio verae abstinentiae non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis. Nam 267 bene serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. Nam motus illicitus carni, quandiu ipsa caro est, tolli non potest, violentia movendi tolli potest. Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moveat; sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquatur ei motus; sed eidem motui omnis delectationis obscoenitas auferatur, et simplex motus ille sit, in quo reliqua libidinis turpitudo non sit. Bene ergo alii in fugam versi perhibentur, quia cum abstinentes quosque divina gratia perfecte remunerat a corporalibus eorum motibus omnium obscoenitatum aculeos tollit; sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci nunquam possint; dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat quod deserit, ut praevalere victoribus non permittat. Ammonitas quippe percusserat, qui dicebat: Castigo corpus meum, et servituti subjicio, ne aliis praedicans, reprobus efficiar (I Cor. IX, 27). Interfectis etiam aliis, fugitivos interficere non poterat, quia deplorat, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae (Rom. VII,

23). Item quia debilitatos videbat, qui remanserant, dicit: Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi (Ibid. VIII, 39). Quid est ergo, quod deplorat legem inesse membris legi mentis repugnantem, si extinctis aliis, alii in fugam versi sunt; nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent? Vellent quippe sic manere in carne, ut contra mentis voluntatem de carne nulla sustinerent. Quod quidem, quia impossibile est, praemisit dicens: Velle adjacet mihi, posse autem non invenio. Non enim quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio (Ibid. VII, 18, 19). Quasi dicat: Vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Angeli Dei in coelo. Sed hoc posse non invenio, quia quandiu mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum inhabitat, movet me contra me. Sed quod exstingui peccatum non potest, effugari potest. Motus quippe carnis quasi in fugam vertitur, dum ipsa bene jejunando castigatur. Tanto enim rarius ac difficilius se contra spiritum erigit, quanto sibi eam praesidens spiritus per extenuationem subdit, cum sic eam domat, ut tarde superbiat, cito conquiescat.

14. Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: Ut non relinquerentur duo pariter. Duo quidem remanent, sed pariter non remanent. Duo quidem sunt, cogitatio immunda, et naturalis motus carnis. Ad sanctorum quidem conflictum aliquando immunda cogitatio praevenit, aliquando insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra

legem mentis; sed qui victores jam sunt, hostes in fugam versos non timent, si iterum ad pugnam redeunt; quia cum eis pariter pugnare non possunt. Nam cum prava cogitatio obviat, prius eam abjiciunt, quam de ejus suggestione caro moveatur. Et cum carnis lex membra commovet, lex mentis turpem motum, turpia cogitando nequaquam fovet; et dum alterum abjicit, alterius pugnam nequaquam sentit. Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia: Dispersi sunt alii, ut duo pariter ex eis non sint relicti: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quidquid a carne, quidquid a mente ingeritur, leviter superetur, dum convenire in pugnam non sinitur. 268 Et haec quidem victoria de omnibus sensibus corporis electi percipiunt, qui obsidentem Naas sibi subjicere per abstinentiae virtutem possunt. Nam refecta caro et impinguata, ad lapsum linguae, oculorum, auditus, olfactus, et tactus facilis est. Dum ergo illiciti corporalium sensuum motus a gulae vitio, ad mentis pugnam deducuntur, quasi Ammon populus Naas regem ad Israelitarum obsidionem comitatur. Sed dum Naas perfecte vincitur, Ammon et exstinguitur ex parte, et ex parte sic in fugam vertitur, ut ex eo duo pariter non inveniantur; quia dum per abstinentiam corpus atterimus, innumeros nostrorum sensuum illicitos motus enervamus; et quos omnino eradicare non possumus, quasi debiles effugamus. Ex quibus duo pariter nobis in pugnam non remanent; quia in oblectatione alicujus sensus corporei, non conjungimus sensum mentis. Nam saepe

oculis aspicimus, saepae audimus auribus, saepe tactu, saepe olfactu percipimus, quae carnalem animum trahere ad illicitum amorem possunt.

Et ait populus ad Samuelem: Quis est, qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, et interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia fecit Dominus salutem in Israel.

15. Ad Samuelem quippe Dominus superius dixerat: Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos (I Reg. VIII, 7). De Saul autem paulo ante dictum est: Quia despexerunt eum, et non attulerunt ei munera (Ibid., X, 27). Sed ille abjectus, iste despectus, caesis jam hostibus consecuta victoria, vociferantem populum audivit: Date nobis viros, et interficiemus eos. Posset quidem uterque, non interficiendo, sed consentiendo, de inimicis vindicari, sed etiam quia abjectus fuerat propheta loquitur, rex despectus favet dicenti: Non occidetur quisquam, quia sancti praedicatores nostri majori victoria coronantur, cum adversa proximorum tolerant, quam cum foris hostes expugnant. Unde et vera sapientia in Salomone loquitur, 269 dicens: Melior est patiens, viro forti (Prov, XVI, 32). Sed notandum, quod dicitur: In die hac. In die quidem victoriae suae occidere appetit, qui eos, quos claritate virtutum ad amorem Dei pertrahit, ad nocendum aliis accendit. Vel in die victoriae occidit; quia ea luce claritatis, qua in venerationem praedicatoris adducitur, ad odia eidem doctori detrahentium excitatur. Qui enim odit fratrem suum, homicida est (I Joan. III, 15). Quia enim de doctrina boni pastoris sic adjuvan-

di sunt boni, ut tolerentur mali; causa, qua nemo occidendus sit, bene subjungitur: Quia, inquit, hodie fecit Dominus salutem in Israel.

Dixit autem Samuel ad populum: Venite, eamus in Galgala, et innovemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecere ibi regem Saul coram Domino.

16. Si ergo omnia eo modo, quo superius in ordinando regem, fiunt, ad sanctae Ecclesiae morem deducimus, magna subtilitate ejus rectores ordinantur. Prius quippe prophetae rex eligendus ostensus est, deinde quaesitus quasi incognitus: postea etiam sorte inventus, domi absconditus, revelatus a Domino, a populo sublatus, et in regiam dignitatem ab omnibus receptus est. Quid est ergo, quod adhuc in Galgala tenditur, ut illic regnum innovetur? Sed magna discretione rex quaeritur et invenitur, quia altissima sunt Ecclesiarum negotia, quae si infirmi et imperitisuscipiunt, ipsa rerum magnitudine deprimuntur. Attente ergo et subtilissima investigatione perquiritur, qui tanto culmini praeferatur. Qui profecto valde praedicandus est, non cum quaerentium judicio constituitur, sed quando in ipsa dispositione summi ministerii strenuus invenitur. Bene ergo jam triumphante constituto rege dicitur: Perrexerunt in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino: quia cum praedicatoris fortitudo cognoscitur, in auditorum suorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, id est rotam, imus, quando per sacrum eloquium doctoris nostri operationem discutimus, et eum illic coram Domino regem facimus: quia, quem probabilem

cernimus, dignum esse tanto culmine judicamus. Prius ergo dicitur Saul a populo electus, ad extremum rex in Galgala constitutus coram Domino: quia licet multa consilii gravitate in sancta Ecclesia pastor eligatur, utrum sit merito, quod est ordine, non cognoscitur, nisi cum operum fortitudine declaratur. Dicatur ergo non de alio, sed de eo alio [Forte alio superfluit], qui magna victoria claruit: Perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino, ut dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa virtutis. Et in Galgala quidem itur, ut judicare de summo loco non audeat, cui Scripturae sacrae abscondita sunt praecepta. Et coram Domino rex constituitur: quia tunc doctor subjectorum suorum devotione colitur, cum ipsi acceptam ejus vitam omnipotenti Domino recognoscunt. De ipsa autem cognitione vitae, et doctrinae pastoris sui: quia saepe non sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala regem coram Domino constituisse: sed idem populus in Galgala, monente Samuele perrexisse. Eamus, inquit, in Galgala, et innovemus ibi regnum. Regnum quippe innovatur: quia dum electus praedicator in magna virtute conspicitur, ei nova et recenti devotione auditorum corda submittuntur. Unde quasi ostensa regis victoria regnum innovatur, quando cognita magna conversatione doctoris, ipsa subditorum corda splendorem novae devotionis accipiunt, et per ejus exemplum ad propositum magnae virtutis excitantur. Sed jam qui in uno internorum

praelio triumphos aspeximus, in altero jam pacis tempora mirabili aequitate decursa videamus.

CAPUT II.

(I Reg. XII, 1-3.) Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram juxta omnia, quae locuti estis ad me, et constitui super vos regem: et nunc rex gradiatur ante vos. Ego autem senui, et incanui. Porro filii mei vobiscum sunt. Itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce praesto sum. Loquimini de me coram Domino et coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum. Si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi, contemnam illud hodie, restituamque vobis.

1. Cum reprobi pastores praesunt, principale eis propositum est in rapina subditorum. Quia enim aeternorum bonorum abundantiam aspicere nesciunt, quo praesentia ardentius concupiscunt, eo avidius oblata recipiunt, non oblata violenter tollunt. Innocentibus insidiantur, debiles opprimunt, munera accipiunt, juraque pervertunt. De his pastoribus per prophetam Dominus Judaeae improperat, dicens: Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in mane (Soph. III, 3). Calumniatores innocentium pariter et oppressores debilium item percutit, dicens: Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super illum bellum. Quapropter nox eis pro visione erit, et tenebrae pro divinatione (Mich. III, 5, 6). Nam dum iniquitatem cognoscunt quam faciunt,

per audaciam nequissimi operis, cadunt in caecitatem cordis, ut per amorem, lucem veritatis ultra non videant, per quam a pravitate resipiscant. Item munerum acceptionem reprehendit Isaias, dicens: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones (Isa. I, 23). Sanctus ergo vir, dum innocentiae suae simplicitatem ostendit, qua meritorum altitudine fuerit, sublimis apparuit. Quod quidem virtutis praeconium in eo uno ostenditur, ut omnibus electis doctoribus eadem bonitatis conformitas ostendatur.

2. Vitae quidem innocentiam pro nobis habemus, sed praelationis culmen pro aliis, non pro nobis ascendimus. Per innocentiae bonum ad aeternam patriam tendimus, per altitudinem praelationis in aliorum custodia vigilamus. In illa virtute securi sumus, istam vero celsitudinem cum magno metu possidemus: quia qui nostrorum operum rationem reddere vehementer expavescimus, de eo quod aliis praesusumus, Deo reddere rationem debemus. Si ergo electi viri, volente Deo, etiam praelationis culmen inviti conscendunt, volente Deo, idem culmen devotionis deserunt. Sanctus ergo vir dicit: Ecce audivi vocem vestram, et constitui super vos regem; et nunc rex graditur ante vos. Ego autem senui, et incanui. Porro filii mei vobiscum sunt. Quasi aliis vocibus dicat: Quia non pro me, sed pro vobis praefui, dignitatem quam tenui, libenter alii dedi. In eadem dignitate jam senui, et tamen longus usus praeeminendi, quem tenui, obligatum me in sui ambitione non tenuit. Quid ergo est quod ait: Filii mei vobiscum sunt, nisi quia in sanctis

viris magna vis spiritualis amoris est, qua filiis ad culmen nascentibus, jus auferunt successionis? Sed qui summam ordinis tam quietus deserit, 271 qualis in eodem culmine manserit, ostendit. Quia enim rapinae violentiam non exercuit, dicit: Loquimini de me coram Domino et coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum. Item quia nulli nocendi occasionem quaesivit, subjunxit, dicens: Si quempiam calumniatus sum. Item quia debilibus gravis non fuit, dicit: Si oppressi aliquem. Item quia de praelatione sua non terrena, sed coelestia quaesivit, dicit: Si de manu cujusquam munus accepi, et contemnam illud hodie, restituamque vobis.

(Vers. 4-6.) Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam. Dixitque ad eos: Testis mihi Dominus adversus vos, et testis Christus ejus in die hac, quia non invenietis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. Ipse vero adhuc subdit, dicens: Dominus, qui fecit Moysen et Aaron, et eduxit patres nostros de terra Aegypti, ipse testis est.

3. Quo in loco notandum est, quia bona quae fecit vir sanctus, non dixit: mala vero, quae non fecit, exposuit; ut silendo ad aeterna lucra bona servaret, et loquendo odorem bonae opinionis non perderet. Paulus vero loquitur, dicens: Christi bonus odor sumus in omni loco (II Cor. II, 15). Ipse etiam quosdam redarguens, ait: Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes (Rom. II, 24). Hinc item discipulum admonet, dicens: Oportet etiam Episcopum bonum testimonium habere ab

iis qui foris sunt (I Tim. III, 7). Dum ergo mala se tam caute vitasse asseruit, et ingentia bona, quae fecit, siluit: aperte vir beatus ostendit, in quanto culmine virtutum stetit, dum mala reprobando, ad electorum exemplum odorem servavit bonae opinionis: et occultando virtutum opera, praemia custodivit aeternae retributionis. Sed notandum, quia cum Dominum testem suae innocentiae assereret, ipsum Dominum fecisse Moysen et Aaron dixit. Quid est hoc aliud, nisi quia et virtutis suae culmen ostendit, sed in tanto culmine solus apparere noluit? Quasi latentibus sensibus dicat: In tanta animi virtute mirandus non sum: quia in ea solus non sum. Contemptum rerum in munere virtutis habeo, sed hunc in intentione vanae laudis non habeo: in quo valde meliores atque sublimiores cerno. Et quia ipsum Moysen et Aaron Dominum fecisse asseruit, tale est item ac si dicat: Quod mala tam fortiter cavere potui, illius debet gratiae ascribi, qui Moysen et Aaron tales fecit. Sed ad quid sanctus vir ista praemiserit, ostendit: quia subintulit, dicens: (Vers. 7.) Nunc ergo state, et judicio contendam adversus vos coram Domino de omnibus misericordiis quas fecit vobiscum et cum patribus vestris

4. Ordo summae rationis est, ut qui bona agere non curat, mala in aliis nequaquam reprehendat. Sanctus ergo vir prius mala se vitasse caute asseruit, deinde ad reprehensionem aliorum prosiliit; ut electi praedicatoris mores insinuet, qui praedicationis fructum bene ferre non praevalet, nisi cum id, quod de aeternitate lucidum praedicat, splendida etiam conversatione demonstrat.

Dicit ergo: Nunc state, et judicio contendam adversus vos de omnibus misericordiis Domini. Stare quidem auditoribus, est intentionem mentis ad verbum praedicatoris erigere. Merito ergo stare praecipiuntur: quia doctor nihil exhortando proficit, si auditor mentem ad ea, quae loquitur, non intendit. Easdem misericordias enumerans, ait: 272 (Vers. 8-11.) Quomodo ingressus est Jacob in Aegyptum, et exclamaverunt patres nostri ad Dominum, et misit Dominus Moysen et Aaron: et eduxit patres nostros ex Aegypto, et collocavit eos in loco hoc. Et quia obliti sunt Domini Dei sui, tradidit eos in manu Sisarae magistri militiae Assur, et in manus Philisthinorum, et regis Moab: et pugnaverunt adversus vos. Postea clamavere ad Dominum, et dixere: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, et servivimus Baalim, et Astaroth: nunc ergo erue nos de manu Philisthinorum, et serviemus tibi. Et dimisit Dominus Jerobaal, et Barach, et Jepte, et Samuel; et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter.

5. Has quidem misericordias factas secundum historiam idcirco commemorat, ut in eo, quod regem petiit, reum se coram Domino populus agnoscat. Nam qui ad omnia pericula submovenda Dominum praesentem habuit, hominem super se regem necessarium non habuit. Ipsam autem praesentiam Domini per impensas misericordias ostendit, dum de manu Aegyptiorum per Moysen et Aaron, et de manu Sisarae et Philistinorum, et de manu regis Moab per Jerobaal, Barach, et Jepte, et a Samuele eos liberatos asseruit.

Quo in loco valde quaerendum est, cur petitio, qua rex petitur, tam districte et reprehenditur, et ipsa divinae misericordiae auxilia populo Dei per praelatos homines impensa esse doceantur. Qua in re quid respondendum est, nisi quia valde diversa est praelatio regum a praelatione judicum? Isti quidem ut pares praesunt, illi vero in potestate praeeminendi arrogantiam exhibent dominationis. Isti innocentiae suae testimonium coram Domino et omni populo commendant: quia nec aliquem opprimunt, nec alienum aliquid in suis usibus tollunt: illi vero non solum propria subditis auferunt, sed etiam ipsas subditorum personas onere servitutis premunt. Subdens ergo ait:

(Vers. 12.) Videntes autem, quod Naas ascenderet, et pugnaret adversus vos: Nequaquam, dixistis: sed rex erit super nos; cum Dominus regnaret in vobis.

6. Quasi dicat: Ad hoc vobis hominem elegistis, ad quod Deum habere solebatis. Quem nimirum locum si spiritualiter discutere volumus, hoc ex eo colligitur: quia qui carnalem sibi praeesse expetunt, divinam gratiam a se repellunt. Nam dum humilium doctorum exemplo vivunt, velut ab Aegypto liberantur: quia caliginem mundani amoris toto desiderio fugiunt. Quia etiam omnium vitiorum tyrannidem eorum doctrina evadunt, velut de manu Sisarae, Philistinorum, et regis Moab, missis ducibus, liberantur. In quibus Deus jam solus omnipotens regnat: quia dum humiles pastores foris imitantur, regnantis inter se divinitatis amorem gratanter excipiunt. Dicat ergo propheta: Dixistis mihi: Nequaquam, sed

rex erit super nos; cum Dominus regnaret in vobis: ut ostendat quia qui carnalibus se imitando subjiciunt, divinae gratiae dignitatem perdunt. Notandum etiam, quia propheta Samuel per virtutum humilitatis ubique se electis ostendit in norma rectitudinis. Nam cum Israeliticae plebis liberationem assereret, non ait: Misit Dominus Jepte et me; sed: Jepte et Samuel, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum. Se quidem quasi alium nominavit, ut virtus liberationis non ascriberetur personae missi: sed gratiae mittentis Dei. Misit, inquit, Dominus Samuel, et eruit vos. Quasi dicat: Quem voluit, misit; et per quem 273 voluit, fecit. Et fortasse de se quasi de alio loquitur: quia non ipse est, qui per seipsum loquitur: sed Spiritus sanctus. Et quia permissione Dei, jam rege constituto, vir Domini ista loquebatur; ad hoc profecto loquebatur, ut regem et populum ad Dei cultum dirigeret, non ut ipsam dignitatem regiam evacuaret. Unde et subjungens, ait:

(Vers. 13-15.) Nunc praesto est rex vester, quem elegistis, et petistis. Ecce dedit Deus vester vobis regem. Si timueritis Deum, et servieritis ei, et audieritis vocem ejus, et non exasperaveritis os Domini, eritis et vos, et rex vester qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum. Si autem non exaudieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, et super patres vestros.

7. Haec profecto non mystica, sed historica sunt in omnibus. Nam ubi praelati et subditi reprobam vitam ducunt, divinae ultionis poenam pariter subeunt. Sed quia separatim ducuntur

bona, separatim mala; illa, pro quibus manus Domini super eos futura praedicitur, subtilius consideranda sunt. Quid ergo, quod ait: Si timueritis Dominum, et servieritis ei: nisi quia plerique divinae districtionis judicia metuunt, et tamen prava agere non desistunt? Paventi quidem corde futura judicia cogitant, sed praesenti voluptate devicti, mala committere nequaquam vitant. Bene ergo post timorem Domini ejus servitia memorantur: quia ille solus timor probabilis est, qui dum mentem concutit, ad boni operis studium trahit. Item quia nonnulli sunt qui per timorem Domini quaedam mala respuunt, aliqua bona agunt; et tamen nec mala plene deserunt, nec bona sufficienter operantur, adjungitur: Et audieritis vocem ejus. Qui vocem Domini audit, et bona plene agit, et mala penitus deserit. Eadem vero bona opera in delectatione suavitatis habenda sunt, non in aestimatione asperitatis. Nam quibus semper dura et aspera videntur quae a Domino praecipiuntur, paulatim decidunt et deficiunt. Hinc enim per semetipsam Veritas dicit: Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. XI, 30). Hinc Joannes ait: Mandata ejus gravia non sunt (I Joan. V, 3). Gravia quippe non sunt electis: quia dum aeternae vitae gloriam magno desiderio appetunt, praecepta Evangelica gratanter ferunt. Potest et os Domini praedicatio perfectae charitatis intelligi. Quasi enim oris sui blandimenta volebat ostendere, cum dicebat: Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos (Joan. XV, 12). Hoc quippe praeceptum Domini, hoc jugum est divinae suavita-

tis. Quid enim levius, aut unquam gratius, quam amor fertur? Quid praeterea grave non leviter tolerat, qui amat? Quidquid enim diligitur, cum magna devotione portatur. Quia ergo vinculum perfectionis est charitas Dei et proximi, bene in...

8. Sed quia infirmis et carnalibus loquebatur, subsequenter denuntians ait: Si non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermonem ejus, erit manus Domini super vos, et super patres vestros. 274 Manus Domini divinae est severitas ultionis. Quae profecto manus super filios et patres extenditur, cum divini contemptus merito, et reprobi praelati et subditi puniuntur. Eadem quoque manus ad ultionem extenditur, cum vox Domini non auditur, cum ejus sermones exasperantur: quia ii, qui divina mandata quasi dura et importabilia respuunt, intolerabili poenae onere in futuro deprimuntur. Stulta quippe audacia hominis, unde ad modicum subire ea, quae sibi videntur aspera, refugit; inde se asperioribus in aeternum subdit. Nam si sapienter saperet, hoc sibi quod displicet suaderet: ut per dura et aspera hujus brevissimi temporis, dura et aspera evaderet futurae damnationis. Haec profecto dura corda carnalium velociter audiunt, sed per salubre consilium facile molliri non possunt. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 16, 17.) Sed et nunc state, et videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus, in conspectu vestro. Nunquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias; et scietis et videbitis, quia grande malum

feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

9. Quia tam attente, et toties ista petitio regis reprehenditur, hoc electis insinuat: quia qui ad culmen sanctae Ecclesiae carnales provehunt, gravissima peccati obligatione retinentur. Nam peccata reliqua singularis poenae meritum obtinent, qui vero carnalem praepositum constituit, tot incurrit poenarum merita, quot ille fidelibus subditis praebet pravitatis exempla. Sed grave pondus criminis deponi non potest, nisi austeritate magnae compunctionis. Compunctionis autem gratia menti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstretur. Propheta ergo Domini, ut ad congruae poenitentiae fructum peccantem populum provocaret, per mirabilem motum aeris, ei insinuat magnum peccatum transgressionis. In messe autem tritici, pluviae et tonitrua in illa regione non fiunt. Bene autem subsequenter adjunctum est:

(Vers. 18, 19.) Clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces, et pluvias in die illa: et timuit omnis populus nimis Dominum, et Samuelem. Dixitque universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim universis malis nostris, ut peteremus nobis regem.

10. Quod sane, si ad nostra tempora deducimus, ut populus ad cognitionem peccatorum veniat, praedicatores pro eis ad Deum clamant: quia fidelium salutem magnis desideriis flagitant. Clamare quidem praedicatoribus, est electorum salutem magna devotione postulare. Ad quorum

clamorem Dominus vocem dat: quia peccatorum corda excitat, ut pravitatis suae nequitiam recognoscant. Dat pluvias: quia excitata corda per infusionem supernae gratiae adjuvat; ut non solum deserat mala quisque quae fecit, sed etiam bona fortiter agat, quae appetit. Sed hoc in die messis tritici fieri dicitur, ut virtus miraculi designetur. Non est quidem minus miraculum immutatio cordis, quam perturbatio aeris. Non minus miraculum est arentia corda reviviscere, quam aestivis ardoribus inusitato more pluvias inundare. Majus quippe miraculum est, intimo sonitu insensibilem mentem concutere, quam, collisis per ventum nubibus, tonitruum insonare. Sed rectus ordo conversionis ostenditur in ordinata positione verborum. Nam dicit: Dedit Dominus voces et pluvias: et timuit omnis populus nimis Dominum 275 et Samuelem. Ordinatissima quippe conversione cum malum deseritur, bonum in mente propagatur; cum conversi mens quasi per pluviam bonum semen nutrit, et se Deo et hominibus per obedientiae virtutem subdit. Bene ergo dicitur: Timuit omnis populus Dominum et Samuelem, quia qui summi Spiritus adventum suscipit, et mala deserit, et bona apprehendit, et sic Deo subditur, ut pro Deo etiam hominibus substernatur. Et quia praesumptionem in ipsa obedientiae virtute non habent, dicunt: Ora pro servis tuis ad Dominum, ut non moriamur. Cum spiritus vitae se menti infundit, protinus eam ad mortis pavorem erigit: quia magisterium ejusdem spiritus est, ut timendo mens agat, ne quod timet inveniat: sed sancti viri pro eis orantes ex-

audiri possunt, qui et occulta peccata cordis per humilitatem revelant confessionis. Unde et subditur: Addidimus enim universis malis nostris, ut peteremus nobis regem. Quia vero haec satis ...

(Vers. 20.) Dixit autem Samuel: Nolite timere. Vos fecistis universum malum hoc. Verumtamen nolite recedere a tergo Domini.

11. Poenitentis mens tunc bene dirigitur, si divina judicia metuat, et de Dei omnipotentis miseratione confidat. Timor quidem sine spe in desperationem praecipitat, sed cum spei conjungitur, salutem mentis operatur. Quare et summo studio invigilare optimus doctor debet, ut peccantem terreat, et territum ad veniae spem reducat: quatenus per metum peccare desinat, et per spem impetrandae indulgentiae, divinae misericordiae portum quaerat. Territos ergo subditos ad spei virtutem Samuel erigens, dicit: Vos fecistis universum malum hoc, verumtamen nolite recedere a tergo Domini. Quasi dicat: Si peccare desinitis, ad obtinendam commissorum veniam pervenire citius potestis. Nolite ergo recedere a tergo Domini. De justi laude promittitur. Praeibis enim ante faciem Domini parare vias ejus (Luc, I, 76). Hinc Elias ait: Vivit Dominus, in cujus conspectu sto (III Reg. XVII, 1). Hinc Psalmista dicit: Exsultent justi in conspectu Dei (Psal. LXVII, 4). In conspectu quidem Domini, vel ante Dominum stare, est testimonio bonae conscientiae de amore Conditoris praesumere. Stant quidem in conspectu ejus, qui ex merito magnae actionis, de superna Conditoris sui gratia securi sunt. Peccatores autem cum mala committunt, a facie

Domini fugiunt, sed cum redire poenitendo deliberant, quasi post tergum Domini sunt: quia et discedere longius nolunt, et tamen praesumere de Deo quasi amici non possunt. Hinc est, quod peccatrix mulier retro stetisse dicitur, ut pedes Domini deosculari mereretur (Luc. VII, 38). Retro etiam illa stetit, quae fimbrias ejus tetigit, et a fluxu sanguinis sui curari meruit (Matth. IX, 20). Retro quidem stat pro verecundia peccati, sed tangit per virtutem spei. Quia ergo pro commissis iniquitatibus semper erubescere debemus, et in quibus confundimur devitare, Samuel peccatoribus imperat, ut a tergo Domini non recedant. Sed quia non sufficit conversio peccatori, ut peccata non agat, subsequenter adjunxit:

(Vers. 20.) Et servite Domino in omni corde vestro.

12. Tunc namque promereri veniam possumus, si peccare desinimus, et bonis operibus inhaeremus. In omni etenim corde Domino servire, est peccandi nullam in corde intentionem retinere. Omne quidem cor ad servitium Conditoris inflectitur, 276 quando sic bona agimus, ut mala per propositum nulla teneamus. Quod et propheta Domini Samuel aperte insinuat, cum subjungit:

(Vers. 21.) Et nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, neque eruent vos: quia vana sunt.

13. Ad litteram vana, simulacra daemonum appellat. Nobis autem vana illa hic accipienda sunt, quae concionator ostendit, dicens: Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. In comparatione

etenim aeternorum bonorum, vana sunt omnia, etiam bona temporalia. Quidquid enim in hoc saeculo laetum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum profecto est: quia difficile habetur, et cito amittitur. Repente quidem alta saeculi corruunt, pulchra transeunt, laeta et prospera evanescunt. Nam cum stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur, aut festina, et omnia deturbante morte, concluditur. Vana ergo sunt gaudia saeculi, quae quasi manentia blandiuntur: sed amatores suos, cito transeundo, decipiunt. Dicat ergo propheta Samuel: Nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis. Quasi dicat: Stulte appetuntur bona saeculi, quae ab appetitoribus suis non poterunt diutius teneri. Et notandum, quia de futuro dicitur: Non proderunt vobis: quia nimirum nunc prodesse cernuntur; sed cum in futuro pro eis puniri coeperint nequaquam prosunt. Unde et apte subditur: Neque eruent vos, quia vana sunt. Quasi dicat: Idcirco vos tunc non adjuvant, quia cum mundo deficiunt, et post saeculum non habentur. Multum quidem saeculi bona durant, si cum amatore usque ad extremum vitae perveniunt. Post saeculum ergo non prosunt, quae finem vitae transire non possunt. In hac quidem vita suos amatores peccatis obligant; sed tunc non eruent, ubi quidem per meritum sunt, sed per auxilium non sunt. Qua in re caute notandum est: quia eis temporalia bona non proderunt, qui post haec declinare perhibentur. Post bona etenim temporis declinare, est in eorum appetitum defluere, amorem illorum divino amori

praeferre. Merito ergo his vana non proderunt: quia ea eo ordine, quo condita sunt, habere noluere. Sed quo fructu vana despiciantur, insinuatur, dum subditur:

(Vers. 22.) Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere sibi populum.

14. Magnum malum haec vana post se declinantibus ingerunt: quia dum inordinate terrena appetunt, a summo et omnipotenti Deo ad sustinenda futura tormenta deseruntur. His ergo, qui declinare post vana prohibentur, merito propheta repromittit, dicens: Non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum. Quia qui pro ejus amore vana despiciunt, a veris malis eruuntur, et ex fide promissionis mercedem accipiunt aeternae haereditatis. Populum quippe suum Dominus facit, quem ad aeternae beatitudinis gaudia sustollit. Ibi quippe revelata majestatis suae gloria illi praesidet, quem in mundo ab amore vanitatis per occultam gratiam assumptum tenet. Jurare quidem Domino, repromittere est eumque populum suum facere, Dominus jurat, qui non declinat post vana: quia terrena despicienda sunt, ut aeternae haereditatis adipisci bona mereamur. Nec tamen ad ea posse his meritis se perduci aliquis credat; quia hic districte expressum est: Propter nomen suum magnum. Non enim bonitate nostra, sed Dei fit, 277 ut homo terrenus bonis coelestibus perfruatur. Donum quippe Dei est, non ex nobis. Sequitur:

(Vers. 23.) Absit autem a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis.

15. Ille ista loquitur, cui superius de iis, quibus loquitur, Dominus ait: Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos. Ecce abjicitur propheta, et abjicientibus se loquitur dicens: Absit a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis. Equidem, si secundum Legis praeceptum hoc discutitur, peccatum non esset, si pro abjicientibus se non oraret. Nam Lex Moysi praecipit, dicens: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Levit. XIX, 18). Sed et qui prophetam abjiciebant, non amici, sed inimici exstiterant. Quid est ergo, quod dicit: Absit a me hoc peccatum, nisi quia vir sanctus ad charitatis verticem sublimatus, non solum diligebat amicos, sed ipsos etiam amplectebatur inimicos? Legis quidem veteris mandato instructus, sed novae gratiae fulgoribus illustratus, licentiam vetustatis Evangelica perfectione reprehendit. Quo nimirum in facto, nos nobiscum facere rationes cogimur. Hinc enim per Evangelium jubetur: Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos (Matth. V, 44). Quantum ergo nunc inimici diligendi sunt, cum praecipimur (Praefat. num. 6), si tunc amari potuere cum odio haberi jubebantur? Et quia non solum orare pro eis, sed eos erudire conabatur, subjungens, ait:

(Vers. 23.) Et docebo vos viam bonam, et rectam.

16. Cur enim viam divini obsequii bonam dicit, et rectam: cum bona non sit, si non sit recta; nec recta, si non sit bona? Sed bona fuit via, quia populus ab Aegypto ad terram promissionis ascendit, et tamen dum per eremum circuivit,

recta non fuit. Bona ergo via est, qua ad supernam patriam tenditur: recta, qua facile pervenitur. Via ergo bona et recta est, cum ad religiosam vitam convertimur, divina obsequia cum instanti fervore magnae devotionis exercemus. Unde et bene eamdem viam Samuel exponit, dicens:

(Vers. 24.) Igitur timete Dominum, et servite ei in veritate, et ex toto corde vestro.

17. Haec quidem via bona et recta est: quia ad aeternam vitam tendit, et velociter pervenit. Per timorem quippe Domini devitantur mala; serviendo ei, ejus mandata complentur. Cui nimirum in veritate servimus, quando ejus praecepta pro sola superna retributione perficimus. Nam qui de bono opere temporalem mercedem expetit, Deo in veritate non servit, quem falso proposito in sua operatione non diligit. Qui autem in veritate Deo servire cupiunt, totum cor in divinis obsequiis ponere jubentur, ut sic quae Dei sunt agant, ut in mente aliquid quod contra Deum sit, non retineant. Haec profecto via non solum bona, sed recta est: quia ad salutem tendit, et victorem suum ad perfectionem velociter deducit. Velut enim altera via terrae repromissionis ostenditur bona, quae perducat; recta, quae diverticulum caveat. Per hanc quippe unusquisque tanto melius ad culmen virtutum pervenit, quanto per negligentiarum circuitus non divertit. Haec quidem via recta in illa exprimitur, per quam Dominus filios Israel ducere ad terram promissionis voluisse perhibetur. Voluit quippe illis labores deserti committere, ut nobis post unigeniti sui vestigia gradientibus cursum tanti itineris

levigaret. Non enim adhuc audire poterant: Si vis 278 perfectus esse, vende quae habes, et da pauperibus, et sequere me; et habebis thesaurum in coelo (Matth. XIX, 21). Dum enim licentia rerum temporalium vetus populus per diversa discurreret, quasi per circuitum laboris ad terram promissionis cito duci non potuit. Ut ergo nobis novae vitae viam propheta insinuet, viam bonam et rectam esse dicit, et Deum metuere, et ei in veritate, et ex toto corde servire: quia ad sublimitatem divinae gratiae cito perveniunt, qui omnipotentem Deum et bono opere, et ferventibus desideriis inquirere non desistunt. Et quia eumdem populum ad audienda praedicationis verba per miraculum attentum fecerat, subdit:

(Vers. 24.) Vidistis enim magnifica, quae in nobis gesserit Dominus.

18. Quasi dicat: Ex iis, quae vidistis, colligite omnipotentem Deum quam terribiliter metuere, et quam devote ei semper servire debeatis. Quae profecto verba, si ad nos trahere volumus, tanto nobis est et venerabilius metuendum, et devotius Deo serviendum, quanto in Redemptore nostro mirabiliora perspeximus. Sed quia quod boni audiunt, audacter mali contemnunt, subjunxit, dicens: Quod si perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester pariter peribitis.

CAPUT III.

(I Reg. XIII, 1.) Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset: duobus autem annis regnavit super Israel.

1. Superius cum ordinandi regis negotium tractaretur, de eo, qui divino judicio praeferendus erat caeteris, dictum est, Quia erat electus, et bonus. Item de eo jam electo in regnum, et in medio populi statuto Samuel ait: Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non est ei similis in omni populo (I Reg. IX, 24). De eodem item rege nunc dicitur: Filius unius anni erat Saul; ut dum attente laudatur, a Domino bonus electus fuisse sentiatur. Cur ergo unius anni esse dicitur, cum regnare coepisset, nisi ut ejus innocentia praedicetur? Nam ad litteram, unius anni quomodo esse filius potuit, qui universo populo ab humero et sursum eminebat? Quod ergo secundum litteram intelligi non potest, intelligi per internae intelligentiae rationem debet. Unius itaque anni rex esse describitur, ut donum pueritiae in persona regis innocentiae bonum signet. Unde et aeterni regni filiis jubetur: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote (I Cor. XIV, 20). Quod certe et Ecclesiarum pastoribus ipsa Veritas comminatur, dicens: Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum (Matth. XVIII, 3). De rege ergo, qui prius bonus, postea malus exstitit, dicitur: quia unius anni fuit, cum coepit regnare, et duobus annis regnavit. Licet enim multis annis regnaverit, illis solis regnare dicitur, in quibus innocens et humilis fuisse perhibetur. Nam postea superbus et inobediens audivit: Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. XV, 26). Se quidem a regno projectum cognovit, et tamen projectus regnare non timuit. Quanta

postea fortiter egit? Sed ecce omnia illa tempora ad regnum ei deputata non sunt. Illo ergo solum tempore nos vixisse gaudeamus, quo innocenter et humiliter viximus. Nam illa tempora, quae in saeculi vanitate, et fluxa carnis vita consumpsimus, quasi perdita minime memorantur. Sunt adhuc quoque, qui ad rapiendum culmen sanctae Ecclesiae ingeruntur: de quibus per prophetam 279 Dominus queritur, dicens:

(Vers. 2.) Et elegit Saul tria millia de Israel, et erant cum Saul duo millia in Magmas, et in monte Bethel; mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin.

2. Millenarius numerus, qui a centenario decies collecto perficitur, summam perfectionis insinuat. Qui profecto cum ter repetitur, in eo electorum perfectiones variae designantur. Saul ergo tria millia virorum de Israel elegit: quia praedicator veritatis ad defensionem sanctae Ecclesiae non infirmos et debiles, sed robustos et validos bellatores ducit. Tria quippe millia esse perhibentur: quia in summa perfectionis facie, virgines proferunt: juxta quos et continentes, et veritatis defensores ponunt. Dum enim exemplo virginum ad summam incorruptionis alios accendunt, dum continentium vita alios a saeculi corruptionibus auferunt, dum humilium debilitatem per auxilia potentium defendunt, contra hostes sanctae Ecclesiae boni doctores quasi cum tribus electorum virorum millibus veniunt.

Viri autem dicuntur pro fortitudine, de Israel esse referuntur pro divina contemplatione. In summo enim defectionis numero contineri non

potest, qui aut virtute caret magni operis, aut notitia internae visionis. Quid est quod alii cum Saul, alii cum Jonatha ex electis viris esse perhibentur? Sed et ipsa locorum nomina, in quibus esse dicuntur, mysteriis vacua credenda non sunt. Jonathas, qui filius regis esse describitur, et partem bellatorum habet, eos profecto insinuat, qui in praedicationis ministerio doctorum adjutores sunt. Filii quippe eorum sunt: quia vehementer eos diligunt, quorum ministerio Deo generantur. Sed parti bellatorum praesunt: quia sanctae Ecclesiae curam gerunt, et exemplo alios, alios vero exhortationibus ad amorem virtutum provehunt. Quasi enim magnus rex filium in exercitum miserat, qui Corinthiis loquebatur, dicens: Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, et fidelis, in Domino: qui vos commonefaciat vias meas, quae sunt in Christo Jesu, sicut in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo (I Cor. IV, 17). Hinc item dicit: Cum venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut ego (I Cor. XVI, 10).

3. Jonathas vero cum mille viris in Gabaa Benjamin esse dicitur, Saul autem cum duobus millibus in Magmas, et in monte Bethel. Gabaa, ut saepe jam diximus, sublimis interpretatur: Magmas, humilitas; Bethel, domus Dei; Saul, petitio; Jonathas, columbae donum dicitur. Tria vero millia virorum electorum de Israel, ad virgines, et continentes, et veritatis defensores retulimus. Dum ergo columbae donum Jonathas dicitur, et in Gabaa, id est sublimi, mille cum eo esse viri perhibentur: quid aliud, quam illos insinuat, qui

lucidissimo virginitatis exemplo, aliis praebent ejusdem normam pudoris? Bene autem columbae donum, institutor virginum dicitur: quia incomparabili gratia Spiritus sancti efficitur, ut a manentibus in carne, carnis corruptio nesciatur. Bene et in sublimi esse virgines dicuntur: quia quod naturam humanam supergreditur, in altissimo virtutum culmine situm est. Unde et virgo ille dilectus Jesu locum virginum insinuans, ait: Vidi supra montem Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen ejus, et nomen patris ejus scriptum in frontibus suis (Apoc. XIV, 1). Quos etiam ex luce propriae conversationis insinuat, dicens: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, et sequuntur agnum quocumque ierit (Ibid., 4). In monte quidem esse cum agno dicuntur; quia per meritum incorruptionis, quo a terrenis et carnalibus delectationibus se dividunt, in superna Redemptoris gloria sublimantur.

Cum Saul vero duo millia esse dicuntur in Magmas, et in monte Bethel. Magmas quae humilitas interpretatur, quid aliud, quam continentium ruborem significat? Nam dum praeterita carnis oblectamenta recolunt, erubescunt. Sed quia viri fortes sunt, cum Saul esse referuntur; et dum experta saeculi blandimenta despiciunt, exemplo suae virtutis innumeros alios ad ejusdem saeculi contemptum trahunt. Sed tamen Magmas inhabitant: quia dum recolunt, quales fuerunt in saeculo, superbire non possunt, de eo, quod magnos se vident esse in Deo. Qui bene cum

Saul esse referuntur, qui petitio dicitur. Praedicator etenim veritatis tantae charitatis esse debet, ut instanti desiderio non petitor, sed petitio esse sentiatur. Salutem quippe fidelium tam instantius debet appetere, ut ex usu interni gustus, omnem motum cordis in affectum ducat supplicationis. Cum quo mille viri sunt: quia perfectiores auditores cum electis doctoribus in charitate conveniunt, et pro salute fidelium omnipotentem Dominum communiter deprecantur. In Magmas ergo cum rege sunt: quia humilitatem pro se incolunt; ut exaudiri pro aliis mereantur. Sed dum electus doctor omnibus subditis utiliter praeest, omnium virtutes ad victoriae coronas promovet. Nam cum humilibus supplicat, cum fortibus pugnat, cum remotis viris, orationibus insistit, cum expositis Ecclesiae defensoribus, debiles et infirmos protegit. Bene ergo non solum in Magmas, sed in monte Bethel esse cum Saul in bellatorum millibus dicuntur: quia praedicator Ecclesiae sicut diversis ordinibus electorum praeeminet, ita eorum esse cooperator debet. Bethel quippe, id est Dei domum custodiunt, qui verbi auctoritate sanctam defendunt Ecclesiam. Cum quibusque tyrannis voce liberae auctoritatis obviant, cum contra hujus saeculi potentes se erigunt, cum pro defensione humilium, saeculi hujus potestatibus contradicunt, Bethel domum Dei quasi regis bellatores custodiunt. Qui certe cum Saul esse referuntur: quia in defensione Ecclesiae magnorum doctorum coadjutores sunt.

Bene autem de reliquis dicitur: (Vers. 2.) Porro caeterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

4. Caeterum populum dicit, quem millenarius numerus non concludit. In tabernacula quisque sua remittitur, quia ad summa et fortia opera infirmi, et imperfecti producendi non sunt. Nam nec continentes, nec virgines, nec martyres fieri debiles possunt. Illis quidem, ut ad eos praeterita carnis oblectamenta non redeant: istis, ut inexperta carnis blandimenta contemnant; illis, ut adversa mundi non metuant, maxima fortitudo necessaria est. In tabernacula ergo sua caetera plebs remittitur, ne de altioris vitae temeritate damnetur, et velut debilis et infirma in bello pereat, dum altae conversationis fidem spondet, quae altae virtutis robur non habet. Quasi enim unumquemque in tabernacula sua dimittebat beatus Paulus apostolus, cum dicebat: Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et unaquaeque suum virum (I Cor. VII, 2). Velut enim peritus magister internae militiae, et coronas victoriae, et pugnae considerans gravitatem, militum vires in belli pondere librabat, optimum judicans infirmis, ut in urbibus viverent, ne acerbo marte perirent. Quare et item eos a castris fortium segregans, ait: Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram (Ibid., 5). Sed remotis debilibus, quid in fortissima virginum acie agatur, exponitur, cum subjungitur: (Vers. 3.) Et percussit Jonathas stationem Philistinorum, quae erat in Gabaa.

5. Sicut excellit ordine sponsi acies, ita et victoriae titulos prima suscepit. Jonathas quippe stationem Philistinorum percutit: quia electa virginitas de carne, continentiae arce sublimata, motus turpes exstinguit. Bene autem statio Philistinorum dicitur: quia in corpore virginali, carnales motus non habent requiem delectationis, sed statum certaminis. Stant quippe: quia impugnant, sed requiescere non possunt: quia mentem sanctam minime oblectant. Statio ergo Philistinorum in Gabaa percutitur, quando ab electis virginibus carnis desideria penitus enervantur, et pacem triumphi obtinent, dum solita bella non habent. Ad quam profecto victoriam, quia majorum exhortatione saepe proficiunt, mille viri in Gabaa cum Jonatha sunt: sed Jonathas percutere Philistinorum castra perhibetur. Et quia exemplo aliorum, saepe alii ad aemulationem virtutis excitantur, sequitur: (Vers. 3, 4.) Et percussit Jonathas stationem Philistinorum, quae erat in Gabaa. Quod cum audissent Philistaei, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebraei. Et universus Israel audivit hujuscemodi famam. Percussit Saul stationem Philistinorum, et erexit se Israel adversus Philistaeos. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

7. Superius rex Saul tria millia virorum sibi elegisse describitur. Si ergo partes utriusque exercitus conferre volumus, contra unumquemque virum Saul, decem currus Philistinorum, et duo equites deputantur. Decies enim tria millia, triginta millia sunt. In senario quoque numero ternarius geminatur. Quo nimirum bello occul-

torum hostium tam multitudo, quam feritas designatur. In curribus quidem et equis contra nos veniunt: quia modo malas cogitationes electorum cordibus, modo eorum corporeis sensibus rerum visibilium blandimenta noxia offerre moliuntur. Equi namque ad cursum celeres sunt, ad impetum fortes. Quibus nimirum cogitationes malae apte comparantur, quae ad cor velociter veniunt, et fortiter pungunt. Equites contra nos in praelium veniunt, quando maligni spiritus nobis malas cogitationes et celeriter excitant, et nos per eas fortiter impugnant. Sed contra unumquemque fidelium duo equites veniunt: quia si occultas reproborum spirituum insidias in considerationis summam colligimus, illud eorum speciale propositum est: ut videlicet nobis principalem virtutem feriant, et charitatem Dei et proximi penitus exstinguant. Equus vero unus saevire cernitur, quando reproba cogitatione nobis malignus spiritus suggerit, ut proximus odio habeatur. Sed equus, qui solus cernitur, solus non est: quia Deum nemo diligit, qui fratrem odit (I Joan. IV, 20). Quia item divina charitas cum nullo principali vitio in mente convenit, quoties spirituale vitium nobis daemonum fraude suggeritur, equitum saevientium cavere debemus velocitatem nimiam et ferocitatem violentam.

In comparatione quidem equitis, sagittari aut peditis ictus omnimodo debilis est. Impetus vero equitis, equi viribus violentus est: quia nimirum virtus maligni spiritus nulla est in electorum certamine, si ipse residere non permittitur in mala cogitatione. Quia ergo valde fortes in bello hostes

nostri sunt, quando insidere internis cogitationibus permittuntur, in Philistinorum exercitu equitum turba numeratur. Currus vero decem unicuique electo in praelium deputantur. Quinque enim nobis sunt sensus corporis, quibus experimentum accipimus delectationis. Sed spiritus maligni, quando per blandimenta carnis mentem decipere gestiunt, corporeis sensibus rerum species ostendunt quas caro appetat, et per earumdem rerum species suggerit, ut mens oblata concupiscat. Quasi enim in rotis suis currum adversarius erigit, dum hinc rerum blandimenta offert, inde cogitationes retinet; ista porrigit, illas immittit, et quasi volvendo se sublimem ad animam invehit, dum contra electos se malignus spiritus erigit, et per blandimenta rerum et per artem suggestionum. Decem ergo currus sunt: quia contra singulos sensus corporis nostri habent species blandimentorum visibilium, habent contra totidem sensus animae, et deceptorias artes suasionum.

8. Quid est autem quod reliquum vulgus sicut arena, quae est in littore maris, esse plurima memoratur, nisi quia ad ducatum malorum spirituum, innumerabilis saevit contra nos turba vitiorum? Velut enim subjectum vulgus, currus et equites sequitur, quando daemonum insidiae mentem impugnando praeveniunt: ut a subsequentibus vitiis, quasi ab irrationabilis vulgi multitudine, devastetur. Bene autem prius currus et equites, deinde vulgi numerositas in spirituali sanctorum pugna describitur: quia nimirum nulla est numerositas, nulla fortitudo

vitiorum, si excitando et immittendo non praecedat hanc malignorum turba spirituum. Quibus etiam verbis innuitur, quam cauta et circumspecta semper esse debeat vita sanctorum. Nam si vulgus reliquum arenae maris plurimae comparatur, innumerabilis et fere inevitabilis est multitudo jaculorum. Quamvis enim peritis fidelibus omnia nota sint vitia, quantis tamen cor motibus pulsent, quibus modis, aut quibus causis semper ad cor veniant, omnino scire non possunt. Apertas quidem tentationum tenebras potenter abjiciunt; sed saepe caliginem ignorantiae in rebus levioribus quasi arenae minutias non evadunt. Semper fortitudinem ostendunt boni operis, sed qui magnos exercitus equitum magna virtute superant, linguam penitus ab omni superflua locutione non refrenant. Continuo usu corpus in Dei omnipotentis servitio dirigunt; sed eorum mens, quae foris membra perfecte ordinat, cogitationes superfluas aliquando nequaquam vitat. Quid enim aliud tunc, quam vulgi importunam multitudinem sentiunt, qui currus et equites magna virtute prostraverunt?

9. Sed doctor egregius dicit: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (Rom. VIII, 28). Permittit quidem Deus electos suos magnis tentationibus impeti, ut magnificentissime in coelesti regno debeant coronari: sed magna praelia permittit, quae vincant; levia excitat, in quibus cadant: ut victoria fortium magna sit, casus innoxius; ut cadentes se facile erigant, et eos fortia, in quibus victores steterant, non extollant. Nam si currus, et equites vincimus, extolli de

victoria non debemus: quia innumerabilia sunt, quae cogitando, loquendo, vivendo, gustando, et audiendo, et operando committimus. Hujus namque vulgi innumerabilis tela, etiam ille vitare non poterat, qui dicebat: In multis offendimus omnes (Jac. III, 2). Hinc item dilectus Jesu loquitur, dicens: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. I, 8). Quis ergo jam quasi victor extolli audeat, si tanti viri peccatorum tela se omnino evadere non posse manifestant?

Sed quia haec in spirtuali bello describuntur, non debemus nunc aestimare, quid patimur, sed qualiter hostium nostrorum impetum infirmare valeamus. Vulgus Philistinorum arenae comparatur, quae est in littore maris plurima: quia omnis virtus vitiorum et numerus ex saeculi perturbationibus augetur. Mare quippe hoc saeculum designat: quia dum magna rerum et temporum varietate impellitur, quasi ventis furentibus perturbatur. In littore autem, quando impulsa maris aqua refunditur, innumerabiles arenae minutiae glomerantur. Quid est ergo littus maris, nisi cor uniuscujusque in spirituali conversatione negligentis? Per ordinem quippe religionis, quasi in solido stare cernitur; sed dum saeculares cogitationes non reprimit, quasi frangentes in se maris fluctus excipit, et cumulos arenarum: et inde quidem impelli fluctibus, et obrui arena potest, unde mari appropinquare non timet: quia si saeculi cogitationes spiritualium rerum contemplatione reprimeret, vitia mentis et corporis, quae saeculi occupatio velut arenas et fluctus invehit, non

sentiret. Cur ergo vulgus hostium arenae simile esse dicitur, nisi quia maligni spiritus eisdem vitiis electos Christi athletas impugnant, quibus negligentes superant? Cum turba quidem saecularis strepitus contra eos veniunt, qui saeculum in suis delectationibus spernere tota mente didicerunt. Pompas rerum visibilium formant, contemptum jam saeculi amorem fingendo renovant: ut corda superno amore flammantia, ad noxias delectationes trahant. Sed sancti viri, quia innumerabilem hanc nequam cogitationum turbam de saeculi pelago prodire considerant, saeculum tota mente fugiendo, fieri littora maris vitant, et tantum vulgus hostium jam non timent: quia dum in intima contemplatione se retinent, vitiorum turba ad eos accessum habere non potest.

Sequitur: (Vers. 5.) Et ascendentes, castrametati sunt in Magmas ad orientem Bethaven.

10. Malignis spiritibus ascendere, est ad decipienda sanctorum corda, per coeleste desiderium alta conari. Bene autem dicitur: Castrametati sunt in Magmas: quia in illis cordibus resident, quae in alto amore coelestium sublimata non vident. Magmas quippe humilitas interpretatur. Humiliari vero in sacro eloquio pro defectu saepe virtutis accipitur. Unde et in hac eadem regum historia Thamar David regis filia, quam violasse Amon brater ejus legitur, humiliata perhibetur. Corrupta quidem humiliata est: quia sublimis steterat virgo, et dum altum honoris virginei culmen perdidit, velut de sublimi ad planum et humilem locum venit (II Reg. XIII). De futura

etiam superborum depressione dicitur: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur (Luc. XIV, 11): quia in examine superni judicis corruunt, qui vane de hujus saeculi sublimitate gloriantur.

Bene ergo in Magmas castra ponere Philistaei perhibentur: quia per iniqua consilia in eis daemonia habitant, qui alta virtutum culmina tenere non curant. Nam dum terrena quaerunt, velut plana et humilia incolunt, ubi invisibiles hostes castra ponere leviter possunt. De quibus nimirum hostibus per prophetam dicitur: Qui dicunt animae tuae: Incurvare, ut transeamus (Isai. LI, 23). Erecta quidem sublimis est anima, incurvata humilis: quia per virtutum celsitudinem, est per coeleste desiderium in alta sustollitur: sed quando ad vitia, vel ad saeculi amorem defluit, illuc quidem cadit, ubi hanc hostis irruens leviter atterit. Dicunt ergo animae tuae: incurvare, ut transeamus: quia si hanc ad agenda, vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis persuasionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant.

11. Hinc ergo colligere possumus, quantum a saeculo actu, verbo et cogitatione longe fieri debeamus. Verba quippe nostra, cogitationes, et opera plana et humilia sunt, quando saecularia. Per haec quidem ibi sumus, ubi occultorum hostium castra libere ponuntur, ubi tanto facilius capi possumus, quanto nulla munitionis arce sublevamur. Quis enim jam fidelis nesciat: quia culpas verborum, cogitationum, et operum nostrorum colligant, et ad accusationem nostram in adventu venturi judicis servent? Unde et hunc humilem atque despectum locum Magmas

fugiendum nobis esse Dominus insinuans, dicit: Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii (Matth. XII, 36). Locus ergo hostium humilis dicitur; ut profecto nobis insinuet, quia verbo, cogitatione et opere semper sublimes esse debeamus.

Et quia dum in humili remissioris vitae suae loco reprobi capiuntur, exempla pravitatis ostendunt, quae aliis imitanda proponantur: ab oriente Bethaven Magmas esse dicitur. Ab oriente quidem solis lucem oriri cernimus. Reproborum autem vita, quamquam veritatem obscuritatis habeat; qui hanc tamen pro vana saeculi delectatione semper appetunt, nimirum velut falsae lucis splendore falluntur. Unde et per beatum Job dicitur: Auferetur ab impiis lux sua (Job. XXXVIII, 15). Modo quidem velut lucidum eis placet blandimentum saeculi; sed dum de saeculo exeunt, perpetuas subibunt tenebras, quas lucem esse crediderunt. Tunc videbunt quia lux non fuit, quando in adversitatem prosperitas, lux in tenebras, risus in moerorem, dulcedo in vermem, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in poenas et aeterna tormenta commutantur.

Haec profecto, quia nunc impiorum corda non sentiunt, bonorum mores imitari refugiunt; et exemplo perditorum, quidquid de saeculo eis placet, sumere nequaquam timent: quia illos imitantur, qui per vitam reprobam habitacula daemonum facti sunt. Unde et merito domus inutilis dicuntur: quia saepe sanctorum praedicationem suscipiunt, sed verbum quod ab eorum ore au-

diunt, in se habitare per amorem nequaquam patiuntur. Inutilis ergo domus sunt: quia aptam in se Deo habitationem non faciunt. Hanc inutilem domum per semetipsam Veritas in Evangelio designat, dicens: Vulpes foveas habent, et volucres coeli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Matth. VIII, 20). Hinc iterum scriptum est: Spiritus sanctus disciplinae effugit fictum, et non habitat in corpore subdito peccatis (Sap. I, 5). Bene ergo inutilis domus habere in orientis parte Magmas dicitur: quia, qui sanctorum praedicationem spernunt, in reproborum exemplo ima et terrena quaerentium, velut in magnae lucis exortu gratulantur. Sed dum, loquentibus sacrae historiae mysteriis, malorum conversatio demonstratur, quam sit cauta sanctorum vita, subsequenter ostenditur.

Nam sequitur: (Vers. 6.) Quod cum viaissent viri Israel, se in arcto sitos, afflictus est populus, et absconderunt se in speluncis, et in abditis, in petris quoque, et in antris, et cisternis.

12. In arcto quidem sumus, quando ab immundis spiritibus intus tentamur, et foris malorum hominum exempla conspicimus. Contra internam ergo malorum spirituum tentationem bene dictum est: Afflictus est populus, et contra exteriora exempla impiorum hominum, Absconderunt se. Quia blanda et laeta nobis appetenda callidus adversarius suggerit, qui nunquam melius vincitur quam si tentati ad devotae orationis lamenta curramus. Et exempla pravorum vitare citius possumus, si ea etiam respicienda non esse judicemus. Abscondi ergo sanctorum, est reproba

videre dedignari. Et quia quinque sensus corporis a reproborum imitatione custodiunt, quinque etiam latibulorum genera describuntur: speluncae scilicet, abdita, petrae, antra, et cisternae. Speluncae vero montium occulta sunt: quia vero alta in coelesti desiderio sunt corda sanctorum, et malignis spiritibus clausa et inaccessibilia sunt. Speluncas ergo ingredimur, quando ad mentium secreta recurrimus, ne vagantibus oculis foris concupiscenda videamus. In abditis abscondimur, quando clausi oris silentia occulta servamus. Petras ascendimus, quando actum corporis in robusta operatione locamus. Unde et de his absconditis per prophetam dicitur sub unius assignatione: Qui claudit oculos suos, ne videat malum, et obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et excutit manus ab omni munere: in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus (Isa. XXXIII, 15). Antra et cisternas intramus, quando et olfactum ab obscoenitatibus mundi, et aures ab audiendis vaniloquiis custodimus. Cisternae namque aquarum sanctarum Scripturarum verba sunt. In cisternis ergo abscondimur, quando ad sacri eloquii aquas ingredimur, ut per aurium officium mentium prata rigemus. Bene autem in electorum typo Israelis latibula memorantur: quia qui sensus corporis a delectationum carnalium inquinamento non protegit, occultorum hostium gladium non evadit. Dicat ergo occultae illius congressionis victoriam, dicat: Afflictus est populus. Dicat aperte objecti extra certaminis triumphos: Absconderunt se. Afflictio quippe electae mentis, omnis diabolicae

tentationis peremptorius mucro est. Nam dum profunde compungitur, in superni gaudii amorem sublevatur; et tanto jam fortius oblata mundi oblectamenta respuit, quanto jam coelestia ferventius diligit, ad quae flendo conscendit. Doctor namque egregius dicit: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei (Act. XIV, 21). Qui certe regni coelestis introitus sic speratur in fine temporum, ut in quotidiana sanctorum vita sentiatur. Tribulatio igitur nostra superni gaudii introitus est. Merito ergo quoties electa mens in afflictionis suae lamento compungitur, se tribulando, hoc obtinet, ut intret in contemplationem illius superni regni, in quo ineffabiliter gratuletur. Et dum sancti viri amatores mundi in flore transeuntis laetitiae videre refugiunt, dum corporeos sensus suos ab eorum imitatione abscondunt, eorum, quae cernitur non est fuga, sed gloriosa victoria. Actus quidem terrenos fugiunt, sed coelestes assequuntur; mundo delitescere videntur, sed coelesti gloriae revelantur. Fugiendo igitur noxia, hostes suos validius insequuntur, et valde nobilius triumphant, cum sic ad coelestia properant, ut eos adversariorum polluta saevitia non contingant. Sequitur:

(Vers. 7.) Hebraei autem transiere Jordonem ad terram Gad, et Galaad.

13. Hoc profecto si prius juxta litteram scire volumus, Hebraei isti et timore perterriti, et ad hostes suos confugisse sentiuntur. Nam non multo post in aperta Jonathae victoria scribitur: Hebraei, qui fuerant cum Philistiim heri et nudiustertius ascenderuntque cum eis in castra, reversi

sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul et Jonatha (I Reg. XIV, 21). Quid vero in hoc facto signatur, nisi quod quotidie in sancta Ecclesia fieri cernimus, bonorum esse tutam et cautissimam vitam, negligentium praecipitem impatientiam? Infirmi quidem et audaces sunt curiosi ad actiones saeculi; debiles ad tolerandum bellum tentationis. Et si in his nostra discutimus, in monasteriis plerique tales inveniuntur. Intra portus quidem tranquilla inhabitant, sed aperti pelagi procellas, et tempestatum turbines nequaquam pensant. Cumque foris quasi fortes agere se magna aestimant, ad gravissima tentationum praelia faciles exeunt; ad fortes adversarios, impotentes. Ratione quidem improvidi, robore infirmi, sicut astutae tentationis fraudes non intelligunt, ita et apertas blandimentorum decipulas non evadunt. Jordanem ergo transeunt, quia ad perpetranda carnis flagitia incurvantur. Jordanis quidem, descensus eorum interpretatur. Qui ergo justitiam deserunt, ab alto monte virtutum cadunt. Quia ergo infirmi quique libenter appetunt mundi blandimenta quae cernunt, in eorum typo Hebraei non trans Jordanem perlati, sed Jordanem transire perhibentur. Transire quidem volentis est. Jordanem itaque transeunt, qui ad carnales delectationes voluntaria et festina deliberatione flectuntur. Possunt autem intelligi Jordanem transire, qui noviter peccare incipiunt, sed aliorum peccatorum hominum nequitias peccando transcendunt. Ad descensum quippe eorum desinendo, non transeundo pertingerent, si aliis aequalia mala facerent, et non ea audendo

superarent. Et quia in nequiori etiam vita pares suos inveniunt, bene ad terram Gad et Galaad, trans Jordanem pervenire memorantur. Velut enim trans Jordanem habitant, qui per peccandi usum malis pejores fiunt. Ab hoc descensu culpae erigere peccatores venerat ille, de quo scriptum est: Venit in omnem regionem Jordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum (Luc. III, 3). Qui de omnibus culpis praedicare poenitentiam venerat, in omnes utique descensus regiones venisse praedicatur. Sequitur:

(Vers. 7-9.) Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Exspectavit autem septem diebus juxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum et pacifica: et obtulit holocaustum.

14. Hucusque quia de Saul, ut superius dictum est, electo et bono divinus sermo locutus est; rationabile visum est, ut quae de eo dicebantur, tam per historiam quam per moralitatem, in bonam partem acciperemus. Nunc vero, quia ad locum transgressionis ejus pervenimus, nimirum necesse est, ut in eo etiam, quae sunt vitanda, videamus. Sed quid unquam studiosius vitandum electis omnibus, quam superbiae et inobedientiae malum videri debuit? Haec quippe primi angeli sublimitatem deposuit, haec perditorum spirituum gloriam stravit. Haec primo homini felicitatem abstulit; haec captivitatis humanae perpetuas aerumnas invexit. Et ecce primo ange-

lo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adjungitur, ut dum magna proruunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, si et illorum lapsus aspicimus, et vitamus. Ubi ergo Saul ceciderit, attente considerandum est. Superius namque ei dixerat Samuel: Descendas ante me in Galgala. Ego quidem descendam ad te, ut offeras holocaustum, et oblationem, et immoles victimas pacificas. Septem diebus exspectabis me, donec veniam ad te: et ostendam tibi, quae facias (I Reg. X, 20). Idcirco igitur per inobedientiam cecidit, quia integris septem diebus, sicut jussus fuerat, non exspectavit. Nam in eodem loco repente subjungitur:

(Vers. 10.) Cumque complesset offerens holocaustum, esse Samuel veniebat. 15. Quo in loco trementi corde considerandum est, quam brevissimi temporis exspectatione neglecta, repulsus sit. Cum complesset, inquit, holocaustum, ecce Samuel veniebat. Si ergo eum solo temporis brevissimo intervallo exspectaret, quo obtulit holocaustum, securus jam regni sui robur obtinere potuisset. Itaque si tanta poena est, quando propheta despicitur: quid putamus de pelago illo divinae animadversionis incurratur, cum ipsa divina praecepta dissipantur? Et quia in momento transit carnis delectatio, et omnis peccatorum commissio, et brevis quidem est hora transgressionis, non tamen brevis poena flagitii; quia dum ad momentum in nobis regnum peccati erigimus, illa regna perdimus omnium saeculorum. Statim enim post peccatum sermo propheticus venit, ut increpet: qui adesset, si non peccaremus, ut

in bono roboraret. Polluta quidem conscientia habet jam divinum eloquium contra se; quae si pollui vitaret, ab eo adjuta, et relevata proprio vigore subsisteret. Quid enim nobis aliud spiritualiter designat, quod dicitur: Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat? Et si non obtulisset holocaustum, nihilominus et Samuel venisset. Sic nimirum et cum tentamur, divina gratia juxta est, quae sustinentes adjuvet: juxta et divina justitia, quae deficientes damnet. Unde sacra Scriptura nos exspectare cohortans, ait: Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum cito non deseras (Eccle. X, 4). Hinc propheta testificans, ait: Dominus auxiliator meus, et ideo non sum confusus (Isai. L, 7). Hinc Psalmista vicina eadem auxilia respiciens, ait: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear (Psal. XV, 8). Sed jam propheta quid non exspectanti dicat; quid is, qui exspectare noluit, respondeat, audiamus:

(Vers. 11.) Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti?

16. Sciebat quidem propheta quid fecerat, sed interrogando, inobedientiae factum reprobabat. Unde et ad peccantem Adam in paradiso a Domino dicitur: Adam ubi es? (Gen. III, 9). Potest etiam per hanc interrogationem magnitudo reatus intimari. Ac si aperte dicat: Parum tibi videtur, quod inobediendo deliqueris, sed a sublimi gloriae tuae culmine delinquendo cecidisti. Nunc ergo plerique intra sanctam Ecclesiam se flagitiis obruunt, et quasi qui nulla aut minima

perdant, securi sunt. Dicatur ergo lapso, dicatur: Quid fecisti? Parum tibi videtur, quod te peccati sorde pollueris, quia quam aeternitatis gloriam perdideris, quam gehennae poenam merueris, non attendis. Interrogatur quidem peccator quid fecerit, ut ad cor per lamenta perducatur, ut magna se incurrisse sciat, et parum non doleat. Sed quia ex radice superbiae ipsa culpa inobedientiae nascitur, solent inobedientes reatus sui magnitudinem objurgantibus doctoribus audire, sed non humiliter confitendo satisfacere. Nam cum sublimes videri appetunt, lapsus suos ostendere dedignantur; et ideo excusationes proferunt, justitiam praetendunt; quia apparere peccatores erubescunt. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 11, 12.) Respondit Saul: Quia vidi, quod dilaberetur a me populus, et tu non veneras juxta placitos dies. Porro Philistiim congregati fuerant in Magmas. Dixique: Nunc descendent Philistiim ad me in Galgala, et faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus obtuli holocaustum.

17. Ecce qui de magnae transgressionis temeritate arguitur, magnas causas justitiae asserere non veretur. Vidi, inquit, quod dilaberetur populus a me. Ecce hic asseritur destitutus a populo: Porro non veneras juxta placitos dies. Hic se ostendit prophetae promissione fraudatum. Porro Philistiim congregati fuerant in Magmas. Hic pariter objicit imminens periculum congressionis. Quare ex actione sua verbum subinferens, ait: Necessitate compulsus obtuli holocaustum. Quasi dicat: Tu me de magno reatu arguis, cum reatus tanto sit levior, quanto non temeritate

constat, sed necessitate. Sed qualem eum cognoscat propheta, qui se cognoscere noluit, subjungens, ait:

(Vers. 13.) Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui.

18. Superbi quique, quia per tumorem supra homines se esse arbitrantur, competenter arguuntur, cum eis divina voluntas objicitur, quam offendunt. Saul ergo superborum more arguitur, qui Domini Dei sui mandata contempsisse perhibetur. Quod tale est, ac si superbientem et contemnentem terreat, dicens: Et si homines despicis, nunc non consilium hominum, sed Domini Dei tui mandata dissipasti. Recte ergo tuum reatum pensas, si illum, quem contemnis, trementi corde consideras. Et notandum, quia non ait: Non custodisti mandata Dei tui, aut, mandata Domini tui, sed: Non custodisti mandata Domini Dei tui. Ac si aperte dicat: Ausus magnae transgressionis esset, si ille, cujus mandata despicis, tantum Dominus tuus, non etiam Deus existeret. Quantum ergo est quod committitur, cum Dei et Domini mandata negliguntur? Quia item non dixit: Domini Dei mei, aut Domini Dei nostri, divinae familiaritatis gratiam eum offendisse redarguit. Quasi dicat: Ejus praecepta contempsisti, qui dum te de imo extulit, dum super alios te constituit, dum regem fecit, per impositionem tantorum munerum, velut specialiter tuus fuit. Adhuc quoque subjungitur, unde transgressionis ejus audacia major esse doceatur:

(Vers. 13.) Quae, inquit, praecepit tibi.

19. Quaedam denique Dei praecepta sunt communia omnium, non specialia aliquorum. Ut ergo audacem reum temeritatis suae patenti objectione convincat, non eum praecepta communia, sed propria et singularia contempsisse demonstrat. Quae, ait, praecepit tibi. Ac si dicat: Illa Dei et Domini tui mandata contempsisti, quae non velut communia omnibus, sed velut propria, et soli tibi singulariter credita observare debuisti. Sed quid mereatur, exponit, dicens:

(Vers. 13, 14.) Quod si non fecisses, jam praeparasset Dominus regnum tuum super Israel usque in sempiternum, sed nequaquam ultra consurget.

20. Ecce quam magna perdidit, qui, ut putabat, nulla contempsit. Ecce septem diebus prophetam sustinuit; sed dum praestolari eum in fine diei desiit, gloriam tantae dignitatis amisit. Unde et per prophetam dicitur: Vae iis qui perdiderunt sustinentiam (Eccli. II, 16). Sustinentiam quidem perdunt, qui bona, quae inchoant, non consummant. Quibus nimirum vae esse dicitur: quia non solum incoepti laboris mercedem perdunt, sed etiam apostatatus sui poena feriuntur. Poena autem superbi et inobedientis regis declaratur, cum dicitur: Quod si non fecisses, praeparasset jam Dominus regnum tuum super Israel amodo et usque in sempiternum; sed non consurget. Amodo et usque in sempiternum electum regnum paratur: quia qui temporalia bene ordinant, aeternae gloriae sibi sublimitatem parant. Modo quidem electorum regnum paratur, cum per divinam gratiam recte eorum ministeria

dispensantur. Quod amodo et usque in sempiternum proficit: quia de sublimi actione hujus temporis, sublimiorem illam aeternitatis gloriam promerentur in coelis. In finem itaque reprobo regi dicitur: Regnum tuum nequaquam ultra consurget. Quasi dicat: Dum a temporali rectitudine deficit, ad aeternitatis celsitudinem non pertingit. Vel idcirco ad litteram non consurgere dicitur: quia cum ipso corruit, et post ipsum in ejus filiis non remansit. Sed, ut livoris poena feriatur, non solum repulsionem suam, sed etiam electionem alienam audire compellitur. Nam subjungens propheta ait:

(Vers. 14.) Quaesivit sibi Dominus virum juxta cor suum, et praecepit ei, ut esset dux super populum suum Israel.

21. Per omnia verba haec superbus eliditur: Quaesivit, inquit, virum juxta cor suum. Quasi dicat: Ideo eum quaesivit, quia tu juxta cor suum esse noluisti. Quasi dicat: Talem virum populi sui ducem constituit, qui praeceptum divini consilii exsequatur virtute devotionis. Quia enim corde ea quae agere volumus, deliberare solemus: dum usu nostrae locutionis cor Dei in sacro eloquio ponitur, per eum voluntas ejus intima designatur, quae a nobis tunc foris agnoscitur, quando inobedientiae praecepta revelantur. Juxta eam vero sumus, quando hanc, et per intellectum agnoscimus, et per amorem custodimus. Bene ergo de Domino propheta Samuel dicit: Quaesivit sibi virum juxta cor suum, et praecepit, ut esset dux super populum suum. Quia illo aliis utiliter praecipit, qui obedire Deo perfecte jam novit; qui

solum hoc praecipit, quod ex consilio procedit intimae veritatis.

22. Sed quid est, quod quasi de praeterito dicitur: Quaesivit sibi Dominus virum, et praecepit ei, ut esset dux, cum non fuerit quaesitus, nec ei, ut populo suo praeesset, injunctum? Nam postquam Saul percussit Amalech, eidem prophetae Dominus ait: Imple cornu tuum oleo, et veni, mittam te ad Isai Bethlehemitem (I Reg. XVI, 1). Sed haec quaestio facile solvitur, si omnipotentis Dei praescientia, et praedestinatio videatur. Ei quidem praedestinare, facere est, et apud ipsum jam facta sunt, quae ab ipso fieri praeordinata sunt. Unde et de eo scriptum est: Fecit, quae futuro sunt (Isa. XLV, 11, sec. LXX).

Sed quaesisse virum Deus dicitur, ut eligendorum antistitum forma hominibus praebeatur. Quaerere enim solemus, quae aut praesentia non cognoscimus, aut absentia non videmus. Deus autem, cui nihil est absens, nihil latens, non dicitur quaesisse virum, ut absentem, aut absconditum: sed quaesisse dicitur, ut omnis, qui ad sanctae Ecclesiae culmen eligitur, discutiendus ab hominibus esse doceatur. Sed quaeri debet secundum cor Dei; ut videlicet non solum divinam voluntatem intelligat, sed bonis operibus ostendat. Quia item electi viri ad honorem primatus non ex ambitione veniunt, sed coacti perducuntur, bene dictum est: Et praecepit ei, ut esset dux: Quasi dicat: In honorem praelationis non per ambitionem subiit, sed coactus ascendit.

Potest etiam intelligi vir pro fortitudine; secundum cor Dei, pro interna charitate. Quando

igitur necessitas exigit, ad curam sanctae Ecclesiae quaeratur vir, ut sit conversatione fortis; quaeratur secundum cor Dei, ut per effectum magni amoris, quasi unitus sit divinae voluntati: praecipiatur ei, ut sit dux; quatenus sublimitatis ordinem conscendere ex cupiditate non ambiat, sed ex humilitate pertimescat: sicque sibi humilis metuat, ut subdi praecepto Dei devotius agnoscat. Sed quia his verbis propheta lapsi regis vitam reprehenderat, sequitur:

(Vers. 15.) Surrexit autem Samuel, et ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin.

23. Quasi ab alto ad planum sanctae Ecclesiae doctor venit, quando peccatorum culpas redarguit, et status sui sublimitatem curvat, cum ad discutienda malorum crimina se per affectum charitatis humiliat. Bene ergo de eo, qui peccatorem arguerat, dicitur: Surrexit, et ascendit. Surgit quippe electus praedicator, quando ad altitudinem suae spiritualis conversationis se per intentionem erigit: ascendit autem, quando ad arduam ejusdem vitae suae celsitudinem per consuetum opus venit. Coelestia quidem desideria, spirituales virtutes, bona opera in sublimi sunt: affectus terreni, concupiscentiae saeculares, vitia et peccata in infimis. Doctor vero, ut lapsos bene corrigat, prius culpas discutiendo invenit, deinde inventas ferit. Ut ergo quae feriat, perspicue et aperte videat, mentis oculos ad videnda ima peccatorum vulnera curvat. Sed perspecta non ferit, si ad tangenda ea in infimis, non descendit.

Surgere ergo et ascendere propheta dicitur, quia electi doctores sic ad ima nostra videnda

et emendanda plerumque veniunt, ut redire statim ad alta conversationis suae nunquam oblivi-scantur. Quibus etiam verbis sacerdotalis animi libertas asseritur. Nam plerique alios increpant, qui semetipsos validissimo irae bello perturbant. Post increpatas vero culpas surgere et ascendere nequeunt: quia in semetipsis turbidi, ad alta intimae quietis progredi nequaquam permittuntur. Quidem coercendas aliorum turpitudines audiunt; sed cum ad cogitanda ima descenderint, noxia eorum delectatione sordidantur. Infirmi quidem et tanti ministerii impares, dum solvere inferius aliorum nodos gestiunt, illos non liberant, sed semetipsos ligant. Quid ergo significat, quod de Samuele dicitur: Surrexit, et ascendit, nisi quod in perfectioribus viris aspicimus, qui sic nostra inquinamenta respiciunt, ut ab eis nequaquam sordidentur: sic nobis irascuntur, ut quietis intus secreti sui alta conscendere velociter possint? Fortes namque et potentes sunt, et qui magna et fortia sua leviter ferunt, nostris infirmitatibus non gravantur. Et quia in correctione nostra sanctae Scripturae testimonia proferunt, a Galgalis surgere, et ascendere perhibentur. Galgala quidem, ut plerumque jam dixi, rota nominatur. Testimonia vero Scripturarum, quia per diversos sensus in nostra eruditione volvuntur, velut rotae sunt. Et quia cum sancti praedicatores subditorum sollicitudinem deserunt, in aeternae vitae contemplatione sublimantur, in Gabaa Benjamin Samuel ascendere dicitur. Gabaa denique Benjamin, collis filii dextrae interpretatur. Quis ergo est filius dextrae, nisi quem sancta Evangelia

confitentur ad coelos ascendere, et ad dextram Dei Patris sedere? Collis igitur filii dextrae, aeterna est celsitudo Redemptoris. Quando enim ima nostra sancti praedicatores deserunt, in alta illa divina Redemptoris per intentionem surgunt, et per visionem conscendunt.

24. Potest et secundum historicum sensum simplicius intelligi hoc, quod dicitur: Surrexit, et ascendit: quia videlicet in rege, quem arguerat, humilitatem poenitentiae, qua manere cogeretur, minime cognovit. Idem tamen rex in ministerio relinquitur, ut ipsa prophetae separatione corrigatur; quia plerumque quos praedicatoris verba non corrigunt, dividi a praedicatorum familiaritate, vel a sanctae Ecclesiae unitate pertimescunt. Juxta praedicatores duri sunt, sed separati resipiscunt; et qui inobediendo peccaverunt, obedire Deo, jam humiliter parant. Unde et rex Saul non multo post demoliri Amalechitas praecipitur: ut, si mandatum Domini ejusdem caede gentis perficeret, prioris inobedientiae nexus enodaret (I Reg. XV). Separatus quidem a propheta, ea agere visus est, ut ad agenda alia juberetur. Quare et subditur:

(Vers. 15.) Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabat illos: venientes ex Galgala in Gabaa Benjamin.

25. Nonnulli sic in peccato corruunt, ut in nullo bono opere teneantur: nonnulli vero dum mala se perpetrasse recolunt, agere bona instantius conantur. Agendo quippe bona, mala quae relinquunt operiunt: ne ab aeterno judice detecta judicentur. Hoc nimirum si factum Saul in bonam

partem deducimus, hoc invenimus; quia qui prius in sacrificio, metuens prophetae mandata contempsit, postea vero ad eos, quos metuerat, conterendos populi Dei adversarios festinavit. Quo in loco etiam hoc notandum est, quia quem propheta deseruit, ad experienda bella hostium de Galgalis ascendit. Plerosque etenim peccatores justa praedicatorum severitas projicit, quos tamen divina memoria non relinquit. Solatia et adhortationes rectorum propter culpas amittunt: sed sacras Scripturas consulunt, propositum resumunt; et qui inobedientiae malo velut lapsi jacuerant, erecti per obedientiae fervorem ad occultorum hostium bella procedunt.

Bene ergo de Galgalis, id est de rotis venire memorantur: quia de sanctis Scripturis accipiunt, unde adversae partis militiam comprimere fortiter possint. Quia vero perditae conversationis altitudinem recuperare vincendo satagunt, in Gabaa Benjamin ascendere dicuntur. Quia item alii in latibulis se clauserant, alii ad hostes confugerant, reliqui populi vocantur, qui nullo sunt timore perterriti, sed cum rege suo ad locum festinant congressionis. Quod etiam nunc in Ecclesia videmus: quia videlicet plerique quasi parvuli proficere per privatae vitae studium proponunt, plerique fortes in expositis quoque maligni hostis certaminibus audaces sunt; ut aperte videant saeculi blandimenta, quae appetant, sed appetere visa contemnunt. Hi quidem non in latibulis, sed in aperti certaminis campo consistunt, expositi ad praelium, fortes ad triumphum, qui pugnare possunt, et nequeunt superari. Unde et

per perfectum numerum designantur, cum subditur:

(Vers. 15.) Et recensuit Saul populum qui inventus fuerat cum eo, quasi sexcentos viros.

26. Septem quippe diebus hebdomada impletur, sed unus eorum ad operandum prohibitus est, sex vero in boni operis studio conceduntur. Centenarius autem numerus summam continet numerorum. In sexcentis ergo viris, qui alii designantur, nisi qui opere, et cordis deliberatione robusti sunt? Nam quidam fortia proponunt, sed quia quod proponunt, non faciunt, ad sexcentorum virorum numerum non pertingunt. In sexcentis ergo viris, fortes operarii sanctae Ecclesiae designantur, quia magna proponunt, et rigorem propositi, fortitudine complent bonae operationis. Qui bene cum rege inventi perhibentur, quia cum pastoribus sanctae Ecclesiae in bona voluntate, et pia actione conveniunt. Cum eis namque sunt, a quibus nec voluntate discrepant, nec operatione discordant. Qui sic convenire dicuntur, ut excellere praedicatorum dignitas sentiatur; quia etsi idem bonum subditi, quod praedicatores volunt, faciunt, illi tamen in eodem bono praecipui sunt, quorum, ut ordo est celsior, ita et ardentior virtus animi, et robustior nixus operationis. Quare et separatim de rege, et ejus filio dicitur:

(Vers. 16.) Et Saul, et Jonathas. Ut quid enim separatim rex, et ejus filius nominatur, nisi quia actio boni praesulis claret esse singularis? Et because omnium fidelium subditorum non est uniformis aequalitas, sequitur:

(Vers. 16.) Et populus, qui inventus in Gabaa Benjamin.

27. Satis replicatum est, quod Gabaa collis interpretatur. Collis vero non summitas, sed montium est altitudo summitati vicina. Quid vero in isto colle, nisi alta et perfecta vita intelligitur fidelium subditorum? Haec nimirum quamvis praedicatorum celsitudini aequa non sit, tamen ab aliorum meritis valde cernitur esse sublimis. Unde et de quibusdam praecipuis electis in Apocalypsi legitur: Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia (Apoc. XIV, 3). Quos et clarius demonstrans, ait: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, et sequuntur agnum, quocunque ierit. Dum ergo spiritualia praelia describuntur, populus inventus in Gabaa Benjamin specialiter recensetur, quia virginum chorus contra immundorum spirituum ferocitatem tanto violentior est, quanto nullo eorum vulnere saucius, nulla eorum suggestionis sorde pollutus. Liber quippe et integer, expeditus est ad occursum, fortis ad ictum. An non in colle filii dextrae sunt, quos integritatis suae merito dilectus Jesu respicit, dicens: Vidi supra montem Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia? (Apoc. XIV, 1.) Sed et nisi valde fortes essent, ad tantam celsitudinem fatigati ascendere nequaquam possent. Item nisi omnium cogitationum liberi essent, post agnum ubique currere non valerent. Quia ergo in occulti certaminis triumpho virgo quisque mirabilis est, dum ordo congressionis

describitur, sub typo populi Gabaa, virginitatis specialis dignitas memoratur. Sequitur:

(Vers. 16-18.) Porro Philistiim conscenderant in Magmas. Et egressi sunt ad praeliandum de castris Philistiim tres cunei: unus cuneus pergebat contra viam Ephraim, ad terram Saul; porro alius ingrediebatur per viam Bethoron; tertius autem vertit se ad viam termini in terra Sabaa, imminenti valli Seboim, contra desertum.

28. Quid est, quod Philistaei tres cuneos faciunt nisi quia maligni spiritus cordi nostro, linguae, et operi inserere perversa moliuntur? Quia enim cogitando, vel loquendo, sive faciendo omne peccatum committitur, tres sunt Philistinorum cunei: quia maligni spiritus impellere ad peccandum animas satagunt, negligentia cordis, effrenatione oris, audacia perversi operis. Unde et primus cuneus contra viam Ephraim pergere dicitur, quia expugnare innocentiam a corde incipiunt. Via quippe Ephraim, id est fructiferi cordis, bona est cogitatio. Contra viam ergo Ephraim primus Philistinorum cuneus pergit: quia occulti adversarii, si prius usum bonae cogitationis a mente non auferunt, ad eradicandos virtutum ejus fructus pervenire non possunt. Contra Ephraim igitur viam veniunt, quando bonae cogitationi insidiantur, qua via ad terram Saul tendere dicitur. Quid enim est aliud mens electi discipuli, nisi fructifera valde terra doctoris? Unde et Dominus in Evangelio parabolam seminum exponens, ait: Quod cecidit in terram bonam hi sunt, qui in corde bono et optimo verbum excipiunt, et fructum afferunt in patientia (Luc. VIII, 15). Dicitur

ergo de primo cuneo Philistinorum: Pergebant contra viam Ephraim: ut dum litterae sensum spiritualem percipimus, cogitationis aditum malignis spiritibus obstruamus.

Sed dum cor munimus, linguam pariter a superfluis locutionibus refrenare compellimur. Unde et secundus cuneus per viam Bethoron ingredi dicitur; Bethoron quippe, domus irae interpretatur. Domus vero irae, est mens usui serviens linguae litigiosae. Quam certe domum sapiens ille insinuat, qui ait: Ira requiescit in sinu stulti (Eccl. VII, 11). Per hanc quidem ad cor stulti hostes ingrediuntur, quia maligni spiritus, dum ad effrenata verba linguam solvunt, iras accendunt, et mutuam fidelium charitatem feriunt. Qui ergo cavere cogitationes noxias didicit, si oris custodiam tenere non novit, unius cunei impetum vicit, alterius non evasit. Tertius vero cuneus vertit se ad iter termini. Quis est terminus cogitationis et verbi, nisi consummatio boni operis? Nam idcirco bona cogitamus et loquimur, ut ea ad finem boni operis perducamus. Sed cum antiquus hostis verbis et cogitationibus nocere non praevalet, in finem laqueos tendit, et bonum opus fidelium evacuare, vel impedire appetit. Quod vero est iter termini, nisi studium bonae operationis? Quia ergo multis insidiis maligni spiritus nituntur, ut studium boni operis deseratur, ad iter termini tertius cuneus verti dicitur. Potest etiam in hoc termino, vitae nostrae finis intelligi. Ad iter vero termini cuneus vertitur, quia interrumpere hostis opus bonum nititur, ne usque ad vitae finem perducatur. Unde et Psalmista lapsorum fletus in

se exprimens, ait: Funes extenderunt in laqueum pedibus meis, juxta iter scandalum posuerunt mihi (Psal. CXXXIX, 6). Juxta iter quidem scandalum ponitur, ut bona electorum opera ante hujus vitae consummationem deserantur.

29. Quid est autem quod ait: In terra Sabaa, imminenti valli Seboim contra desertum? Sed haec nomina locorum ad designandum situm termini, quem dixerat, posita sunt. Sabaa vero in lingua nostra, captiva dicitur: Seboim, capreae nuncupantur. Quae est autem ista captiva, nisi humana natura, quae in paradiso fuit posita, et nunc ad perferendas hujus mortalitatis aerumnas in hoc saeculum est ligata? Quae est autem terra captivae hujus, nisi peregrinatio vitae temporalis? Bene igitur, dum verti cuneus dicitur terra captivae memoratur: quia maligni spiritus in hac terra peregrinationis nostrae praelia contra nos movere possunt; in illa vero vita nostra non possunt. Sed electorum praesens conversatio quamvis in hoc captivitatis exsilio posita sit, si iter termini perfecte custodit, post termini hujus angustias, ad altitudinem immortalitatis pervenit. Unde et termini hujus terrae valli Seboim, id est caprearum imminere perhibentur. Vallis quippe caprearum, est mors pretiosa sanctorum: quia unde moriendo deponuntur, inde ad gaudia aeterna sublevantur. Capreas quidem velocia animalia esse, et magnos saltus dare quis nesciat? Recte ergo sanctarum animarum dignitatem capreae designant, quae in morte corpora deserunt, sed quasi magnos saltus dantes, per ingentia merita ad superna regna conscendunt.

Dicat ergo, quia terminus terrae captivae imminet valli Seboim: quia etsi damnata est humana conditio, sic tamen est in Dei filio exaltata, ut cum ad vitae temporalis terminum ducitur, in morte datur, ut in aeternae vitae celsitudinem sublevetur. Dicat ergo: Quia tertius cuneus ad iter se vertit termini in terra captivae, quae imminet valli caprearum: ut malignos spiritus ad hoc electorum extrema bona pervertere conari asserat, ut ad superna gaudia non conscendant. Quae etiam vallis sita contra desertum dicitur. Quid deserti nomine hoc loco, nisi infernum accipitur? Desertum quidem recte intelligitur, ubi electorum nullus invenitur. Desertum etiam dicitur, in quo aerumnarum solatia nulla sentiuntur. Vallis ergo caprearum contra desertum sita perhibetur: quia sanctorum mors diversum omne ab inferni meritis habet, et conveniens aliquid, et dignum inferni poenis non habet. Sequitur:

(Vers. 20, 21.) Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel. Caverant enim Philistiim ne forte facerent Hebraei gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philistiim, ut exacueret unusquisque vomerem, aut ligonem, et securim, et sarculum.

30. Haec profecto omnia describuntur, ut modus subsecuturae victoriae insinuetur. Armati quippe ab inermibus victi sunt, ut totum, quod vincitur, omnipotentis Dei laudibus tribuatur. Nos autem si more nostro spiritualiter ista prosequimur, mysteriis vacua non inveniemus. Quid est ergo, quod dicitur: Faber ferrarius non inveniebatur in Israel: nisi quia ad spiritualia

bella non per saeculares litteras, sed per divinas instruimur. Faber quippe ferrarius in Israel non invenitur, quia fideles Domini videntes, arte saecularis scientiae contra malignos spiritus nequaquam praeliantur. Fabri namque arte adjuti vincerent, si saecularis eloquentiae jaculis, occultis hostibus praevalerent. Quae profecto saecularium librorum eruditio, et si per semetipsam ad spiritualem sanctorum conflictum non prodest, si divinae Scripturae conjungitur, ejusdem Scripturae scientia subtilius eruditur. Ad hoc quidem tantum liberales artes discendae sunt, ut per instructionem illarum divina eloquia subtilius intelligantur. A nonnullorum cordibus discendi desiderium maligni spiritus tollunt: ut et saecularia nesciant, et ad sublimitatem spiritalium non pertingant.

Bene ergo dicitur: Caverant Philistiim ne forte facerent Hebraei gladium, et lanceam. Aperte quidem daemones sciunt, quia dum saecularibus litteris instruimur, in spiritualibus adjuvamur. Cum ergo nos ea discere dissuadent, quid aliud, quam ne lanceam aut gladium faciamus praecavent? Dicat ergo historica, et studium electorum propheta insinuet, et exponat: Descendebat Israel ad Philistiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, aut ligonem. Ad Philistaeos descendimus, quando ad discendos saeculares libros animum inclinamus. Et descensus dicitur, quia Christiana simplicitas in alto est. Sed quid est, quod saeculares litterae dicuntur in plano esse, modus vero docendi sublimis? Quia cum coelestia nulla narrent, et miro dicendi ordine,

quae proponuntur, explicant, et narrando sublimantur, et carnalia dicendo deponuntur. Quem profecto dicendi, sive intelligendi modum qui scire appetit, descendat ad Philistiim, vomerem et ligonem acuat, ut ad saecularium etiam carnalia audienda deponatur, qui eorum eloquentia instrui penitus nititur. Hanc quippe saecularem scientiam omnipotens Deus in plano anteposuit, ut nobis ascendendi gradum faceret, qui nos ad divinae Scripturae altitudinem levare debuisset. Idcirco eam praemittere voluit, ut in ipsa nos instrueret ad spiritualia transire. Unde et Moyses, qui nobis divinorum eloquiorum principia edidit, non prius divina didicit, sed ut capere, vel exprimere divina posset, in omni Aegyptiorum scientia rudem animum informavit. Isaias etiam prophetis aliis eloquentior extitit: quia nec, ut Jeremias Anathotites, nec, ut Amos armentarius, sed nobiliter instructus atque urbanus fuit. Paulus quoque vas electionis ante ad Gamalielis pedes instruitur, quam rapiatur in paradisum, vel ad coeli tertii altitudinem sublevetur (Act. XXII). Et ideo fortasse per doctrinam aliis apostolis excellit: quia futurus in coelestibus, terrena prius studiosus didicit.

Sed jam, ut arbitror, ruralium instrumentorum proprietates spiritualiter exquirendae sunt. Quid ergo in vomere, qui praeeuntibus bobus trahitur, nisi affectus geminae charitatis insinuatur? Et quid in ligone, quo solus quisque in agri cultura exercetur, nisi privatae vitae studium ostenditur? Quidam namque et dites et fortes ruricolae in bobus arant: quia et Dominum forti-

ter diligunt, et per fraternum amorem animarum lucris diligentius intendunt. Vomerem igitur apud Philistinorum fabros acuunt: quia sanctae praedicationis studium de saeculari eruditione componunt. Nonnulli vero, ut pauperes, ligone utuntur: quia qui ad lucrandas aliorum animas se non posse sufficere arbitrantur, sibi solis non desinunt praeparare de aeternitate quod possunt. Velut ligone quisque eorum utitur: quia agrum suae mentis divino cultui praeparare non desinunt. Et quia in hoc etiam privatae vitae studio valde sibi saecularis eruditio prodest, ligonem, dum docetur exacuit: quia in propriae vitae studio eruditus quaeque subtilius intendit. Securi autem non terram fodimus, sed ramos arborum detruncamus. Quid ergo aliud signat securis, nisi zelum bonae aemulationis? Nam quando ad imitanda meliorum exempla succendimur, velut ramos nobis incidimus, quibus ignem depellendis negligentiae nostrae frigoribus nutriamus. Hanc securem nos tenere Paulus apostolus praecipit, dicens: Bonum aemulamini in bono omnes (Gal. IV, 18). Quae nimirum securis acuitur: quia eruditi fideles, sicut melius agnoscunt exempla fidelium, ita et ferventius imitari concupiscunt. Sarculum sive tridens subtilius terram fodit; ita ut non tam fodere, quam scalpere, et glebas confringere cognoscatur. Quid per hoc tridens sarculum, nisi virtus discretionis exprimitur? Per quam certe dum acta, vel agenda subtili consideratione discutimus, velut serendae terrae nostrae glebas in tenuem pulverem complanamus. Quod profecto sarculum tridens asseritur, quia vis di-

scretionis non solum agenda, sed etiam cogitanda, et loquenda componit.

(Vers. 21.) Retusae itaque erant acies vomerum, et ligonum, et securium, et tridentium, usque ad stimulum corrigendum.

Non dicuntur acies replicatae, aut attritae: sed retusae. Nam si replicatae essent, vel attritae, omnino nihil inciderent. Retusa vero acies, et si celeriter non incidit omnia, quaedam objecta in mora laboris secat. Sic nimirum sunt corda simplicium, quae si subtiliter spiritualia non intelligunt, dum tamen tarde quaedam intelligunt, acuitatem ingenii non acutam habent, sed retusam. Saepe enim discutere obscura volunt; sed dum vix diu cogitando ad ea etiam, quae sunt aperta, perveniunt, velut retusa acie morando incidunt. Quod certe non solum in occultis sacramentis Scripturarum ostenditur, sed etiam in latentibus suggestionibus daemonum. Depellere quippe a se hostem nequeunt, quem cognoscere cito non possunt. Dum ergo magna mora cogitationis, insidias malae suggestionis expellunt, velut retusa acie secant, quod per acuitatem ingenii abscindere velocius poterant. Quid est autem quod dicitur: Usque ad stimulum corrigendum? Stimulus dicitur increpatio praelatorum. Unde et scriptum est: Verba sapientum sunt quasi stimuli (Eccl. XII, 11). Stimulus quidem increpatio dicitur, quia dum culpas arguit, mentem pungit. Sed retusus est stimulus, quando praelati languet intellectus, ut subditorum culpas, nec cognoscendo reperiat, nec inveniendo reprehendat. Bene ergo increpatio rectoris stimulus asseritur, quia tumo-

res vitiorum pungere non praevalet, si ejus mens erudita per scientiam, pungenda non videt. Unde et in typo eruditorum praelatorum bene subjungitur:

(Vers. 22.) Cumque venisset dies praelii, non est inventus ensis, et lancea in manu totius populi qui erat cum Saul et Jonatha, excepto Saul et Jonatha filio ejus.

33. Quid per lanceam, nisi sanctorum praedicatorum acuta providentia accipitur? Et quid per ensem, nisi eorum intelligentiae subtilitas demonstratur? Per lanceam quippe longe nobis ante objecta perfodimus. Per ensem vero vicini, et fere conjuncti nobis hostes trucidantur. Bene ergo in lancea, providentia electorum ostenditur, per quam occultos hostes percutiunt, antequam vicinum eorum impetum patiantur. Dum enim futuras daemonum insidias cavendo praeveniunt, velut a longe lancea feriunt, quorum vicinos excipere ictus nolunt. Unde et beatus Paulus apostolus dum a longe armatos fornicationis spiritus cerneret, conjugalem castimoniam quasi lanceam tenuit, et eos accedere propius non permisit, dicens: Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et unaquaeque virum. Uxori vir debitum reddat, similiter autem uxor viro (I Cor. VII, 2). Et iterum: Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram (Ibid. 5). Hinc etiam de semetipso ait: Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne praedicans aliis, reprobus efficiar (I Cor. IX, 27). Qui enim ne reprobus fieret, corpus castigaverat, nimirum lancea hostes

suos longiuscule positos ante se perfodiebat. Providentia ergo abstinentiae pro edomanda carnis libidine quasi lancea accipitur, per quam venturi hostes feriuntur. Bene etiam per ensem intellectus exprimitur: quia qui pravas maligni spiritus suggestiones in praesenti tempore cognoscit et abjicit, velut vicinum, et juxta se positum hostem ferit. Qui etiam velut ense utraque parte acuto incidit: quia tam falsa bona, quam vera mala reprehendit. Quid vero est, quod in manu Saul et Jonathae ensis esse perhibetur? Sed in manu non sunt eorum, qui acute vicina et praesentia intelligunt, et futura praevident, et ad exstinguenda ea fortia non exercent. Aperte sciunt, quia antiquus hostis maximam partem humani generis per robur carnis in fornicationem praecipitat, qui tamen carnem per abstinentiam castigare non curant. Sic etiam nonnulli praesentia mala aperte conspiciunt, sed haec vitare minime conantur. Hi nimirum ensem et lanceam habent, sed in manu non habent. Bene ergo in die praelii in manu Saul et Jonathae ensis et lancea invenitur: quia solum electi viri sunt, qui et praesentia et futura mala intelligant, et ea cordis intentione vincere ardentius concupiscant. Quod tamen hoc loco ideo dicitur, ut populus nihil in manu tenuisse doceatur, qui vomeres, ligones, secures, et sarculos tenere ostenditur. His enim verbis non electi distinguuntur a reprobis, sed hebetes a peritis. Sed quia jam armatos viros ostendimus, modum certaminis explicemus. Sequitur.

CAPUT IV.

(I Reg. XIV, 1.) Egressa est statio Philistinorum ut ascenderet in Magmas, et accidit quadam die ut diceret Jonathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, et transeamus ad stationem Philistinorum, quae est trans locum illum.

1. Philistinorum statio egreditur, quando malorum spirituum turba electis mentibus per suggestiones noxias demonstratur. Quae nimirum idcirco statio dicitur, quia electorum bella describuntur. Stare quippe malignis spiritibus, est in electorum pugna magnas vires exercere. Nam stando validius unusquisque, quam sedendo, conari ad aliquid faciendum potest. Philistinorum igitur statio egressa dicitur, ut daemonum conatus in bello nostro aperte colligatur. Et quia velut se inferiores, atque minores opprimere fideles cogitant, in Magmas ascendere egredientes parant. Vel in Magmas ascendere gestiunt, quando parvulorum corda decipere tentando moliuntur. Sed electi praedicatores, dum tentata corda subditorum intelligunt, ferre auxilia non morantur. Hos velut in tuto reponunt, illos secum ad sustentanda pericula bellorum ducunt. Quid est quod ab bella armiger ducitur, nisi quia per scientiam eruditi subditi ad internorum certaminum victoriam promovendi sunt? Quidam namque artem physicam sciunt, qui medendi experientiam nesciunt: sic nimirum in sancta Ecclesia quidam sunt qui artem interioris pugnae didicerunt, sed ad districtas necessitates certaminum adhuc perducti non sunt. Magnos viros pugnantes audiunt, sed praelia, quae magni magnifice tolerant, auditu sciunt, virtute nesciunt. Tales quippe sunt qui

ad imitanda vestigia Redemptoris invitantur. Qui vult, inquit, venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. XVI, 24). Arma vero Jonathae sunt hortamenta doctoris. Armiger vero arma portat, cum quibus non ipse, sed alius pugnat. Sic nimirum sunt, qui in sancta Ecclesia noviter instruuntur. Dum enim virtutes a doctoribus audiunt, quibus ipsi doctores contra malorum spirituum versutiam pugnant, illud nimirum habent in ore, quod nondum habent in virtutis exhibitione. Dixit ergo Jonathas ad armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem Philistinorum: quia electi doctores, subditos suos docent non solum artem, qua dimicent, sed etiam ab bella pertrahunt, quo triumphent.

2. Et quia remissi pastores bella, quae insinuant, suscipere nequaquam curant, non dicit: Vade, et transi ad stationem Philistinorum: sed: Veni, transeamus. Alios quidem ad certamen provocant, sed eadem certamina ipsi priores tentant. Quid vero est, quod dicit: Quae est trans locum illum? Sed quidam locus in sancta Ecclesia est, qui magnis praeliis clausus, non expositus est. Possidere quidem bona seculi, uxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eo munitum ab hoste manere est, quo aliquid impositum in eo ordine positis onerosum non est. Sed hunc locum si quis melioris vitae desiderio accensus transire nititur, necesse est ut ad gravissima bella praeparetur. Divitias namque contemnentes, paupertatem Christi amplectentes, spernentes conjugia,

amorem pudicitiae semper amplecti debent. Habent continuo isti insurgentia gravissima praelia carnis, illi impugnationem cordis: quia nec paupertas leviter fertur, nec sine magnis agonibus pudicitiae corpora subjugantur. Unde bene per quemdam sapientem dicitur: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in timore, et praepara animam tuam ad tentationem (Eccli. II, 1). Quasi dicat: Quia egredi voluisti de loco muniminis, necesse est ut jam patenti bello contra fortissima hostium castra muniaris. Dum ergo trans locum illum, non istum dicit, doctorum Jonathas virtutem insinuat, qui per singulare propositum religionis, semper sunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni, quod strenue dimicant, de omni quod nobiliter triumphant, jactantiae et elationis vitium fugiunt, sequitur:

(Vers. 1.) Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

2. Et quia remissi pastores bella, quae insinuant, suscipere nequaquam curant, non dicit: Vade, et transi ad stationem Philistinorum: sed: Veni, transeamus. Alios quidem ad certamen provocant, sed eadem certamina ipsi priores tentant. Quid vero est, quod dicit: Quae est trans locum illum? Sed quidam locus in sancta Ecclesia est, qui magnis praeliis clausus, non expositus est. Possidere quidem bona seculi, uxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eo munitum ab hoste manere est, quo aliquid impositum in eo ordine positis onerosum non est. Sed hunc locum si quis melioris vitae desiderio accensus transire

nititur, necesse est ut ad gravissima bella praeparetur. Divitias namque contemnentes, paupertatem Christi amplectentes, spernentes conjugia, amorem pudicitiae semper amplecti debent. Habent continuo isti insurgentia gravissima praelia carnis, illi impugnationem cordis: quia nec paupertas leviter fertur, nec sine magnis agonibus pudicitiae corpora subjugantur. Unde bene per quemdam sapientem dicitur: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in timore, et praepara animam tuam ad tentationem (Eccli. II, 1). Quasi dicat: Quia egredi voluisti de loco muniminis, necesse est ut jam patenti bello contra fortissima hostium castra muniaris. Dum ergo trans locum illum, non istum dicit, doctorum Jonathas virtutem insinuat, qui per singulare propositum religionis, semper sunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni, quod strenue dimicant, de omni quod nobiliter triumphant, jactantiae et elationis vitium fugiunt, sequitur:

(Vers. 1.) Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

3. Tacendae quidem sunt electorum virtutes, ne per jactantiam dicantur, sed aliquando ad Dei gloriam eas manifestare culpa non est. Quia vero nos in Saul magnos praedicatores expressimus, hoc profecto, quod patrem Jonathas pugnae initium celat, illud insinuat: quia magna quae agimus, quandoque propter humilitatem laudabiliter celamus. Tales quidem jam facti per corruptionem sumus, ut boni videri etiam ab illis, qui praesunt nobis, sine elatione nunquam valemus. Cum ergo de manifesto latens malum nascitur,

sapienter bonum absconditur, ne malo superveniente maculetur. Sed inter haec sciendum est, quia illi virtutes celare praelatis suis ista necessitate possunt, qui bene cognoscere bonum quod agunt, sciunt. Si enim nimis sunt simplices, saepe non est bonum, quod esse bonum arbitrantur; et dum vitium quasi virtutem non indicant, in se absconditum hostem portant. Unde et Jonathas, qui patri belli propositum texit, tantus asseritur: ut sub ejus ducatu pars exercitus producta referatur. Erant, inquit, duo millia virorum cum Saul in Magmas, et in monte Bethel, mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin (I Reg. XIII, 2). Dicatur ergo de Jonatha: Patri autem suo hoc ipsum non indicavit: quia eruditi viri, dum elationis vitium incurrere de magnis operibus suis metuunt, ea nimirum ipsis abscondunt, a quibus adjuvari potuerunt. Quae nimirum praedicatoris auxilia melius discimus, si ipsos in loco suae perfectionis videamus. Nam sequitur:

(Vers. 2.) Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malo granato, quae erat in Magron.

4. Gabaa, ut diximus, collis interpretatur; Magron, de fauce dicitur. Praedicatores autem sancti sublimes valde sunt, non solum opere, sed etiam contemplatione. Extrema ergo pars ista sublimitas est operis, intima vero illa, contemplationis. Per hanc quidem extremam partem suae celsitudinis, ad exemplum a nobis conspiciuntur; per illam vero intimam, in magno amore conditori conjuncti sunt. Hos quidem nobis extrema parte sublimitatis suae propheta mirandos ostendit,

quando ait: Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbae ad fenestras suas? (Isa. LX, 8.) Volant quippe ut nubes: quia a gravedine culpae sunt leves, et gratia sancti Spiritus in bono opere veloces. Quasi columbae vero sunt ad fenestras, quia ad exemplum per bona opera se nobis, quasi per foramina porrigunt, sed de ostensa vitae munditia, laudis appetitu nequaquam capiuntur. Sed et sub malo granato rex residet; quia in umbra Redemptoris praedicator requiem habet. Magno quidem labore fatigatur, sed verborum Domini consolatione reficitur. Unde et eadem malus arbor in eo loco, qui de fauce dicitur, morari perhibetur. Quid enim hoc loco istud de fauce dicitur aptius quam sancti Evangelii dulcedo designatur? Sic enim nunc morari in umbra Redemptoris possumus, si videlicet verba ejus ad consolationem de Evangeliorum meditatione capiamus. Sed in hoc residere quietius praedicatores possunt, qui quo altius et propius illud divinae faucis verbum suscipiunt, dulcius saginantur. Haec etiam causa est qua rex Saul non stare, neque sedere, sed morari sub malo granato in Magron dicitur; quia perfectus doctor Dei docibilis est: et dum pascere cibo alios nititur, ipse multiformium deliciarum spiritualium dulcedine satiatur. Nam dum Redemptoris amoena singulariter aspicit, in miram contemplationem virtutum surgit: et quasi de uno cortice plurima grana colligit, dum per ea omnia, quae in Redemptorem recolit, deliciosam mentem gratanter ducit. In hac quidem Redemptoris amoenitate sponsa se requievisse gloriatur...

(Vers. 2.) Erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

5. Hoc numero fortes viros in bono opere superius designari diximus, qui cum rege esse referuntur: quia per studium boni operis, concordes sunt vitae doctoris sui. Sed habent praedicatores Ecclesiae sub se, non solum qui magna agant, sed et verbi comministros qui summa doceant. Habent duces, qui ad bella ferventes roborent, habent qui audacter currant, habent qui potenter protegant. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 3.) Achias filius Achitob fratris Ichabot, filii Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo. Qui portabat Ephod.

302 (Vers. 3.) Sed et populus ignorabat quo isset Jonathas.

7. Quid est quod populus quo eat Jonathas nescit, nisi quia electus doctor ea quae intendit agere, studet per humilitatem celare? Unde et in Evangelio Dominus dicit: Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua (Matth. VI, 3). Si enim per dexteram aeterna, per sinistram vero praesens vita figuratur: homines in sinistra, angelos ad dexteram habemus. Quando autem per bona opera ad consortium supernorum civium tendimus, dextera manus nostra operari perhibetur. Sinistra vero manus nostra opera nescit dexterae, si cooperatores nostros, fideles videlicet sanctae Ecclesiae, adjutores habemus in opere, et laudatores habere nolumus ad elationem. Bene ergo dicitur: Populus ignorabat quo isset Jonathas, quia tunc solum bene agere magna nitimur, cum ea quae agimus pandere ad ostensionem

vitamus. Sed quia ad exemplum electorum ista proferimus, non solum quo eat, sed etiam qua eat, explorare attentius debemus. Sequitur:

(Vers. 4.) Erant inter ascensus per quos nitebatur Jonathas transire ad stationem Philistiim, eminentes petrae ex utraque parte, quasi in modum dentium, scopuli hinc inde praerupti: nomen uni Bores, nomen alteri Sene.

8. Cum electorum vita alta sit meritis, ima vero conditio malignorum spirituum, quid est quod ascensus esse dicitur, unde ad Philistinorum stationem Jonathas tendere conatur? Nam de eisdem Philistaeis in typo daemonum non longe superius dictum est: Ascendentes castrametati sunt in Magmas (I Reg. XIII, 5). Sed super nos esse dicuntur, quo minores fortitudine videamur. Super nos etiam esse cognoscitur, quod penetrare per intelligentiam non valemus. Quoties ergo cum spiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad ascensum, quia homines cum angelis pugnare contendimus. Unde et ille athleta strenuus confortans vehementer commilitones suos, ait: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus spiritualia nequitiae in coelestibus (Eph. VI, 12). Quia enim contra principatuum et potestatum spirituales nequitias se pugnaturum praenoverat, nimirum robur mentis ad altitudinis ascensum parabat. Peccatorum corda dum nequam spiritus sibi subjiciunt, eis utique per multiformia vitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, valde nos oportet ascendere, ut eorum possimus ag-

mina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter salvandi sunt acediosi: aliter vaneglorii, aliter superbi. Ut vero ad haec omnia electus doctor possit sufficere, quia per assiduae meditationis acuta consilia mentem levat, quasi ad ascensum Philistinorum se roborat.

7. Quid est quod populus quo eat Jonathas nescit, nisi quia electus doctor ea quae intendit agere, studet per humilitatem celare? Unde et in Evangelio Dominus dicit: Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua (Matth. VI, 3). Si enim per dexteram aeterna, per sinistram vero praesens vita figuratur: homines in sinistra, angelos ad dexteram habemus. Quando autem per bona opera ad consortium supernorum civium tendimus, dextera manus nostra operari perhibetur. Sinistra vero manus nostra opera nescit dexterae, si cooperatores nostros, fideles videlicet sanctae Ecclesiae, adjutores habemus in opere, et laudatores habere nolumus ad elationem. Bene ergo dicitur: Populus ignorabat quo isset Jonathas, quia tunc solum bene agere magna nitimur, cum ea quae agimus pandere ad ostensionem vitamus. Sed quia ad exemplum electorum ista proferimus, non solum quo eat, sed etiam qua eat, explorare attentius debemus. Sequitur:

(Vers. 4.) Erant inter ascensus per quos nitebatur Jonathas transire ad stationem Philistiim, eminentes petrae ex utraque parte, quasi in modum dentium, scopuli hinc inde praerupti: nomen uni Bores, nomen alteri Sene.

8. Cum electorum vita alta sit meritis, ima vero conditio malignorum spirituum, quid est quod

ascensus esse dicitur, unde ad Philistinorum stationem Jonathas tendere conatur? Nam de eisdem Philistaeis in typo daemonum non longe superius dictum est: Ascendentes castrametati sunt in Magmas (I Reg. XIII, 5). Sed super nos esse dicuntur, quo minores fortitudine videamur. Super nos etiam esse cognoscitur, quod penetrare per intelligentiam non valemus. Quoties ergo cum spiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad ascensum, quia homines cum angelis pugnare contendimus. Unde et ille athleta strenuus confortans vehementer commilitones suos, ait: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus spiritualia nequitiae in coelestibus (Eph. VI, 12). Quia enim contra principatuum et potestatum spirituales nequitias se pugnaturum praenoverat, nimirum robur mentis ad altitudinis ascensum parabat. Peccatorum corda dum nequam spiritus sibi subjiciunt, eis utique per multiformia vitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, valde nos oportet ascendere, ut eorum posimus agmina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter salvandi sunt acediosi: aliter vaneglorii, aliter superbi. Ut vero ad haec omnia electus doctor possit sufficere, quia per assiduae meditationis acuta consilia mentem levat, quasi ad ascensum Philistinorum se roborat.

9. Bene autem non unus asseritur, sed plures dicti sunt ascensus: quia innumeris hostibus multis itineribus occurrendum est. Quod tunc bene agitur, quando vitiis singulis congruen-

tes, et propriae curationes adhibentur. Nam, ut aliqua ex eis breviter perstringamus, fornicationis spiritus continentiae virtute depellitur: sed tamen levius superatur, si caro impetum suum per abstinentiam minuat, ne se mundanae concupiscentiae victa substernat. Gula per abstinentiam frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet. Potenter enim corpus extenuat, qui amore coelestium cor inflammat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit. Avaritiae quoque vitio bonum paupertatis voluntariae contrarium est, sed pauper spiritu esse non poterit, qui amare adhuc aeternos thesauros nescit. Sic nimirum ira vincitur, si amore coelestium perfecte terrena omnia despiciantur: quia unde irascatur, jam non habet, qui damnum temporale non timet. Sic quoque acediae vitium, id est taedium cordis depellitur, si semper bona coelestia cogitentur. Taedere quidem mens nullatenus potest, quae tam jucunda bona laetanter videt. Tristitiae etiam angustiosum malum spiritualis laetitiae campo devoratur: sed tamen ipsa spiritualis laetitia se menti non infundit, quae temporalis vitae angustias transgredi contemplando non novit. Bene quidem tristitia vincitur, si temporalium laborum praemia videantur, quia unde electa mens temporaliter se affligi considerat, inde gaudere in coelesti patria aeternaliter sperat. Quia ergo magna diversitate consilii ad diversos animarum morbos curandos praedicator utitur, quia idem consilium alta mentis consideratione

comprehenditur, bene unde Jonathas transire ad stationem Philistinorum appetit, ascensus esse perhibentur. Et quia ad expugnandos malignos spiritus a peccatorum cordibus plures difficultates obviant, petrae inter ascensus esse memorantur. Quid enim per istas duas petras, videlicet Bores et Sene, nisi concupiscentia et peccatum designatur? Bores quippe in primatu dicitur, Sene sol, sive auditio. Bene autem concupiscentiae primatus nomen convenit, quia ipsa prior mentem occupat, quam se mens peccato substernat. Solis etiam nomine recte peccati delectatio figuratur: quia a veritatis intuitu mentis oculos claudit, et ad vanitatem aperit. Unde et in primis hominibus a seductore spiritu per serpentem dicitur: In quacunque die comederitis de ligno, quod est in medio paradisi, aperientur oculi vestri (Genes. III). In comessatione quidem illa, peccando aperti sunt oculi transgressorum, ut falsae lucis radios in experientia delicti perciperent, et a supernae claritatis alta contemplatione caligarent. In hanc quippe lucem aperire oculos Psalmista refugiens, Dominum obsecrat, dicens: Averte oculos meos, ne videant vanitatem (Psal. CXVIII, 37). Hanc beatus Job alta mente despiciens, perfectorum meritis se inseri exoptans, ait: Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem: aut, sicut abortivum absconditum non subsisterem: vel qui concepti non viderunt lucem (Job., III, 13). Qui sunt isti, nisi qui peccare fortiter caverunt? Unus ergo scopulus Bores, alter Sene dicitur, quia si concupiscentia in mente sibi locum vindicat, ejusdem mentis oculos ad placidum peccati

blandimentum, quasi ad solis lucem videndam levat. Bene item petrae nominantur, quia iniquorum mentibus ista duo conveniunt, ut jam redire praedicatores ad se facile non admittant. Sed et dicuntur scopuli: quia hinc inde, videlicet tam mente quam corpore praeruptum retinent usum pravitatis. Dum enim nulla morum, nulla operum integritate solidantur, in modum scopuli, hinc et inde praerupti sunt. Et quia dicitur in modum dentium, quid dat intelligi, nisi quod saepe videmus, quia qui praedicatorum hortamenta despiciunt, eorum vitam mordere detractionibus conantur? Sed de eisdem scopulis subditur:

(Vers. 5.) Unus prominens ad Aquilonem, ex adverso Magmas, et alter ad Meridiem, contra Gabaa.

10. Ad Aquilonem primus scopulus prominet, alter ad Meridiem, quia per concupiscentiam fervor charitatis exstinguitur, et per peccatum ardor concupiscentiae augmentatur. Mens enim reproba, dum concupiscentiae subditur, charitate spoliatur, et dum peccare non metuit, acriora in se valde peccandi desideria accendit. Quasi enim in summa diei suae altitudine et calore posita, in fluxu peccati, et immoderate laetatur, et ardenter resolvitur. Male ergo mederi concupiscentiae morbo satagit, qui ad hoc explere concupiscentius peccando cogitat ut quiescat. Tanto quidem erit post peccatum concupiscentia major, quanto ipsa sibi esse incipit peccati delectatio gratior. Sed primus scopulus ex adverso Magmas situs, alter contra Gabaa prominere perhibetur. Magmas, ut jam satis diximus, humilitas, Gabaa collis

interpretatur. Ex adverso utique concupiscentia humilitatem habet, blandimentum vero peccati coelestem conversationem. Omnis enim, qui vetita concupiscit, dum praeceptorem despicit, superbit. Ex adverso itaque humilitatem habet, quam in obedientiae devotionem non retinet. Sed et qui in peccati fervore, velut meridiana claritate resolvitur, contra Gabaa, id est collem prominet, quia dum adversatur coelestibus, poenis tartareis praeparatur. Sed quia tales etiam ad aeternam vitam Sanctorum praedicatione perducuntur, ipsorum praedicatorum studium in Jonathae facto videamus. Nam sequitur:

(Vers. 6.) Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat Dominus pro nobis, quia non est Domino difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis.

11. Quae est statio Philistinorum, nisi robur malignorum spirituum? Sancti etenim viri, cum ad peccatorum correctionem se praeparant, aperte sciunt quia cum de coelo lapsis angelis pugnant. Pugna ergo haec, quia angelorum est et hominum, pugnatur a fortibus cum infirmis, cum simplicibus ab astutis. Nam ab his fortibus insultum acceperat, qui dicebat: Irruerunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine (Psal. LVIII, 4). Astutias lapsi angeli etiam Paulus intuens, ait: Non ignoramus ejus astutias (II Cor. II, 11). Contra astutos igitur via cautae rationis quaerenda est, contra fortes vero divina sunt auxilia petenda. Ut ergo magna cautela praedicatio exhibenda esse sentiatur, Jonathas armigerum suum ad secum transeundum

invitasse dicitur. Et ut in expellendis hostibus de Dei miseratione praesumatur, loquitur dicens: Quia non est Deo difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis; et quia flagitiosorum conversio facilis non est, dicit: Si forte faciat Deus pro nobis. Si forte dicit, quia de plena criminosorum salute adhuc plenius non praesumit. Sed formam electi subditi in virtute ostendit humilitatis, quia subdit:

(Vers. 7.) Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quae placent animo tuo. Perge quo cupis, et ero tecum quocunque volueris.

12. Nonnulli subjecti, dum mensuram ordinis sui negligunt, eamdem mensuram sic confundunt, ut praelatorum suorum dispositioni communicent, sed obedire imperiis recusent. Emendare quidem majorum dicta facile audent, sed facile implere quae praecipiunt, non conantur. Quid ergo in hujus armigeri voce nobis ostenditur, nisi quia relinquenda est praepositis dispositio libera, tenenda est subditis virtus obedientiae non remissa? Ut enim liberam disponendi auctoritatem praedicatoribus assignent, ait: Fac omnia, quae placent animo tuo. Et ut subditorum pronam voluntatem ad omnia servitia ostenderet, subdit: Perge quo cupis, et ero tecum quocunque volueris. Nec ibi quidem dixit: Quaedam fac quae sunt in animo tuo, quaedam non fac, vel aliter fac; nec hic, perge illuc, et ero tecum, et illuc non ero tecum. Omnia, inquit, fac, quia dispositione praelatorum disponenda sunt omnia: Ero item, ait, tecum quocunque volueris; quia alicui

praecepto obedientiae subjectus optimus deesse non debet. Sequitur:

(Vers. 8-10.) Et ait Jonathas, ecce nos transibimus ad viros istos, cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris.

13. Certa et indubitata sanctae Ecclesiae sententia est, quia electi praedicatores non solum quid, quantum et quando loquantur considerare debent, sed quibus etiam loquantur. Unde et Dominus a quorumdam notitia verbum recondens, discipulos prohibet, dicens: Nolite ponere margaritas ante porcos (Matth. VII, 6). Hinc item Scriptura inutiliter effundi verbum vetat, et dicit: Ubi non est auditus, non effundas sermonem (Eccli. XXXII, 6). Quid ergo, quod Jonathas dicit: Si dixerint: Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro: Si vero: Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, nisi quia electus praedicator attente debet colligere, quibus verbum vitae debeat proferre. Sed quia hoc ostendi nunc in sensu litterae videtur, nos subtilius exprimamus. Ad peccatores, praedicatores transeunt, quando his quibus verba exhibent, non solum verbo, sed etiam vita placent. Qui ergo sunt qui dicunt: Ascendite ad nos, nisi hi qui devotionis signa proferunt, quia salutis verbum et venerabiliter audiant, et retinere fortiter concupiscant? Ad istos itaque ascendendum est, in quibus etsi magnus labor est in opere

ministerii, sunt et magna lucra salutis. E contrario vero ad doctores peccatores transire gestiunt, quando tam profunda caecitate merguntur, ut ad imitandae suae pravitatis exemplum ipsos etiam praedicatores convertere nitantur. Proni quippe ad malum sunt, corde impoenitentes, et peccati lepra, quam induunt, maculare alios non expavescunt. De quibus sapiens ille loquitur, dicens: Laetantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. II, 14). Et item Propheta de his vaticinans, ait: Praedicaverunt peccatum suum sicut Sodoma (Isai III, 9). Quid est ergo quod ait: Stemus in loco nostro? Sed tale est, ac si dicat: Si illos lucrari non possumus, nosmetipsos in bona conversatione servemus. Locus enim noster bona conversatio est, de quo nimirum loco alias scriptum est: Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum non dereliqueris (Eccles. X, 4).

(Vers. 11, 12.) Apparuit itaque stationi Philistinorum, dixeruntque Philistiim: En Hebraei egrediuntur de cavernis in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione Philistinorum ad Jonatham, et ad armigerum suum: Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem.

14. Quid est quod Philistiim Hebraeos de cavernis egredi dicunt, nisi quod aliquando peccatores, praedicatorum vitam considerantes, eorum solitudinem, vel certe mentis eorum profunda secreta cavernas vocant? In quibus nimirum cavernis tunc Hebraei latere dicuntur, cum electi praedicatores, ad quaerenda aliorum lucra non prodeunt, sed sua tantummodo vel secreta loca,

vel secreta mentis desideria custodiunt. Sed tunc Hebraei de cavernis egredi videntur, cum ex eadem secreta vita ad publicam praedicationis gratiam prosiliunt. Quid est autem: Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem, nisi quod peccatores doctores ad se venire provocant, dum eis quasi aliquod novum, et ignotum suae pravitatis exemplum ostendere gestiunt? Rem quippe nominant, quia in peccati delectatione positis, videtur esse res magna quod agunt. Sed Jonathas ad haec dicit:

(Vers. 12.) Ascendamus, sequere me: tradidit enim Dominus eos in manus Israel.

15. Qui non ait: Sequar te, sed: Sequere me. Hoc nimirum praelatorum debet esse, ut ad praedicandi gratiam prioribus gressibus incedant, quos nimirum gressus subjecti insequi debeant. Sequatur ergo Jonatham armiger, cum praelatorum bona opera subjecti imitantur. Sed quia ad convertendos peccatores non propriae virtuti, sed divinae gratiae confidendum est, Jonathas armigero dicit: Tradidit enim Dominus eos in manus Israel. Israel quippe vir videns Deum interpretatur. In ejus ergo manu peccatores traduntur, cum hi qui eos lucrantur, ad ejus visionem per contemplationis gratiam sublevantur. Sequitur:

(Vers. 13.) Ascendit autem Jonathas manibus et pedibus reptans, et armiger ejus post eum.

16. Jonathas manibus et pedibus reptat, quia praedicator, ut ad auditores convertendos ad altitudinem virtutis ascendat, et bona agere, et bona desideria exercere non cessat. In pedibus namque desideria, in manibus opera figurantur. Manibus

ergo et pedibus reptat, qui ut ad celsitudinem praedicationis perveniat, tam in desideriis quam in operibus studiose incedit. Jonatham armiger insequitur, quia subjectus vitam praelati tota intentione meditatur. Sequitur:

(Vers. 13, 14.) Cumque ascendissent, alii cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat post eum. Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas et armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare consuevit.

17. Viginti viri prima plaga percutiuntur, quia per istum numerum perfectio legis, et Evangelii figuratur. Binarius enim ad decem ductus, viginti reddit. In denario lex, in binario vero Evangelium, ob geminum charitatis praeceptum signatur. Quid est ergo viginti viros a Jonatha, et armigero ejus interfici, nisi eos qui legis et Evangelii verba in superficie tenent, ad spiritualis intelligentiae virtutem per praedicatoris vocem mutari? Qui enim male vixerat, et legem atque Evangelium tantummodo in voce tenebat, quasi tunc occiditur, cum ad eamdem legem et Evangelium spiritualiter intelligendum, ejusque praeceptis obediendum per praedicatoris hortamenta transformatur. Occiditur ergo qui fuit, ut incipiat esse qui non fuit. Et bene in media parte jugeri occiduntur: quia tunc ad spiritualem intelligentiam peccatores veniunt, cum post amorem mundi, se ad amorem coelestium in parte dividunt. Juger enim terrae mundus hic accipitur. In cujus terrae media parte hi qui convertuntur, quasi tunc occiduntur, cum jam non toti huic mundo, sed in

parte deserviunt, et in parte se ad coelestia desideria per contemplationem tollunt. Bene etiam dicitur: Quam par boum in die arare consuevit. Qui sunt hoc in loco par boum, nisi praedicatores bini et bini ad praedicandum a Domino missi? Qui in die arant, quia mentes auditorum in luce veritatis constituti, per aratrum exhortationis scindunt. Qui tunc bene in die arare dicuntur, cum nulla mentes auditorum mundanae pravitatis nocte obscurantur. In die ergo arat par boum, cum in mentes jam illustratas ab errore doctores infundunt verba praedicationis. Sequitur:

(Vers. 15.) Et factum est miraculum in castris, et per agros, sed et omnis populus stationis eorum, qui iverant ad praedandum, obstupuit.

18. Miraculum dicitur, ubi nova, et inopinata contingunt. Quae sunt ergo castra Philistinorum, nisi mentes impiorum, quas tunc maligni spiritus quasi jure proprio possident, cum eas ad omne opus pravitatis accendunt? Quid autem per agros, nisi ipsius mundi latitudo signatur? Miraculum itaque in castris, et per agros fit, cum mentes impiorum pro eorum conversione, quos duduam sibi similes videbant, et mentes quaelibet saecularium pro eorumdem hominum mutatione perculsae, et velut obstupescentes, ad admirandam divinam gratiam permoveri videntur. Unde et subditur: Sed et omnis populus stationis eorum, qui iverant ad praedandum, obstupuit. Omnis populus stationis eorum sunt universi, qui ad imitandam malignorum spirituum pravitatem parati sunt. Qui ad praedandum pergunt, quia aliorum mentes a rectitudinis statu, ad

suam infidelitatem pervertere gestiunt. Hi ergo obstupescere dicuntur, cum pro subita conversione multorum, ad admiranda Dei beneficia, stupore quodam mentis attoniti rapiuntur. Unde et mox subditur:

(Vers. 15.) Et conturbata est terra.

19. Terra turbatur, cum carnalis mens, divinis beneficiis attonita, pro admissis sceleribus trepidat, et pro eorum expiatione fletibus mox, et poenitentiae lamentis inservit.

(Vers. 16.) Et speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, aspexerunt, et ecce multitudo prostrata, et huc illucque diffugiens.

20. Speculatores in Gabaa Benjamin positi sunt viri in spirituali culmine, et in dextera parte virtutum constituti. Speculatores namque sunt, qui ex superna gratia ad intuenda coelestia sublevantur. Hi in Benjamin, hoc est, filio dexterae, positi esse perhibentur, quia qui in contemplatione suspenditur, non carnalis, sed spiritualis dexterae virtute firmatur. Gabaa autem, ut diximus, collis interpretatur. In colle ergo hi speculatores esse memorantur, quia ad haec quae in mundo geruntur, ex alta virtutis altitudine speculantur. Hi ergo peccatorum multitudinem prostratam, et huc illucque diffugientem aspiciunt, quia dum in sua rectitudine perseverant, aliorum plectenda scelera, et varios cordis errores ex virtutis culmine considerant. Quod si quis speculatores hos Angelos intelligere voluerit, potest: quia et ipsi ex altae suae beatitudinis celsitudine mundanas mentes prostratas aspiciunt, et a rectitudinis statu longe lateque diffusas vident. Multitudo

prostrata, et diffugiens aspicitiur, cum multitudo pravorum per humilitatem peccata sua deflens prostrata cernitur, et a malae suae delectationis societate huc illucque diffugere cognoscitur. Qui prostrati sunt ad poenitentiam, diffugiunt ad innocentiam. Sequitur:

(Vers. 17.) Et ait Saul populo qui erat cum eo: Requirite, et videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse Jonatham et armigerum ejus.

21. Quid est quod Saul Jonatham abesse cognoscit, nisi quod carnalis rector Jonatham, hoc est, electum praedicatorem a se, et a sua societate alienum esse deprehendit? Carnales quippe rectores, electos praedicatores non adesse sibi, et a sua societate longinquos esse tunc advertere queunt, cum ex miris illorum operibus intelligunt, quod non pro vanae gloriae delectatione, sed pro sola divini amoris gratia laborant. Tunc Jonathas et armiger ejus non adesse Sauli deprehenduntur, cum praelatus, et ejus subjectus pro salute aliorum ad opus certaminis abisse videntur. Quia vero carnalis rector tunc ad Deum redire nititur, cum a spiritu maligno pro admissis sceleribus perterretur, sequitur:

(Vers. 18.) Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.

22. Achias interpretatur frater meus. Per hunc ergo doctorem intelligere debemus, qui electas animas fraterno amore complectitur. Arca Dei humana est Redemptoris incarnatio, in qua sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi.

diti. Haec ergo arca applicari a carnali rectore jubetur, cum ab eo divina sunt auxilia, pro metu pervasoris hostis, requirenda.

22. Quando namque mens hominis carnali delectatione deprimitur, ejus utique visus obtunditur, ut spiritualia bona ignorare mereatur. Sed cum in suis carnalibus infirmari incipit, paulatim in spiritualibus convalescit, ut superna proficiendo videat, infirma obliviscendo derelinquat, profectus quidem conversae mentis ostenditur, quia prius terra turbari dicitur, deinde miraculum quasi a Deo accidisse memoratur. Miraculum vero a Deo est, quod sine homine facit Deus. Quod enim manna in deserto filiis Israel pluerit Dominus (Exod. XVI), quod concupiscentibus volatilia praebuerit (Exod. XIV), miraculum utique sine homine Deus fecit; sed dum mare dividere voluit, virga hoc Moysen tangere praecepit, ut miraculum ostenderet, quod per hominem populo demonstraret. Sic nimirum virga petra percutitur, ut aquae fluenta producantur (Num. XX), quia nimirum miraculum quod ostendere voluit, per hominem, non per semetipsum fecit, ut dum hominem venerabilem redderet, huic Israeliticus populus humiliter subjici, et devote obedire debuisset. Quid est ergo quod miraculum quasi a Deo accidisse asseritur, postquam terra turbatur, nisi quia dum sanctus Spiritus mentem ad conversionem commovet, commotae menti electorum exempla insinuat; quae et venerabiliter videat, et imitari devote concupiscat?

Hoc quidem miraculum juxta historiam sic accipitur, quia plures interficiebantur. Nunc vero

in sancta Ecclesia ad religiosam vitam peccatores convertuntur, quos alii ad virtutis exempla sequuntur. Spiritus quidem sanctus illos trahit, et quia trahuntur aliis ostendit, ut tractos trahat, et videntes tractis inserat, quatenus per largitatem suae gratiae utrosque comprehendat. Quando enim hoc sine homine per semetipsum operatur in cordibus fidelium, utique miraculum non fit quasi a Deo, sed a Deo. Quando autem praedicantibus hoc aeternae vitae doctoribus agit, quasi a Deo est miraculum, quia mirabiles suos ministros ostendit, ut qui eos aspiciunt, devote valeant imitari.

Sed quia summos sacerdotes Saul signare superius diximus, Jonatham vero filium ejus subditas praedicatorum personas, si sequentia attendimus, sollicitudinem apostolicam in summis pontificibus, quam retinent, invenimus. De quo nimirum beatus Paulus loquitur, dicens: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Praeter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum (II Cor. XI, 29). Qui vero omnium Ecclesiarum sollicitudinem gerebat, non solum parvulorum, sed etiam ad discutienda majorum facta vigilabat. Unde et hic subjungitur:

(Vers. 16, 17.) Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, et ecce multitudo prostrata huc illucque diffugiens. Et ait Saul populo qui erat cum eo: Requirite, et videte quis abierit ex nobis. Et repertum est non adesse Jonatham et armigerum ejus.

23. Pugnam Jonathae Saul speculatores aspiciunt, quia summi pontifices, son solum subditorum facta discutiunt, sed doctrinam praelatorum. Istos quidem explorant, si bene agant; illos autem an recte doceant. Saepe conversationem aliorum audiunt, sed ne sint bene eruditi, pertimescunt. Quid enim est aliud quod quis abierit, quaeritur, nisi quia qui ad praedicandum mittitur talis esse debet, ut onus ministerii ei secure imponatur; ut mens mittentis nulla dubitatione fluctuet quod recte doceat, et doctrinae verba operibus ostendat. Et quia innumeri sunt Ecclesiarum praesules, a speculatoribus Jonathas aspicitur, quia summum culmen universalis Ecclesiae, sic per orbem praedicatores ordinat, ut circa se ministros habeat, per quos illorum doctrinam discutiat, et opera diligenter inquirat. Sed qui summi culminis ministerio et legatione funguntur, in alta vitae et scientiae sede sublimantur. Unde et bene iidem speculatores in Gabaa Benjamin esse memorantur. Gabaa quidem Benjamin collis filii dextrae nuncupatur. In colle quidem filii dextrae sunt, qui jam per sublimem vitam, et per altam scientiam, ad conformationem videntur pertingere Redemptoris. Hi nimirum victorum acta de sublimi conspiciunt, quia bonorum vitam probare, et malos discutere, ex vitae merentur celsitudine, et summae scientiae perfecta eruditione. Qui Jonatham non adesse reperiunt, quia lucra praedicationis tunc optima esse considerant, cum praedicatoris laudabilem personam probant. Sequitur:

(Vers. 18.) Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei.

24. Cur Achiam sacerdotem Saul applicare arcam praecipit, nisi quia modum certaminis a speculatoribus audiunt? Quod quidem a summis sacerdotibus bene spiritualiter agitur, cum ea quae a relatoribus audiunt non ante dijudicant, quam eorum rationem in consilio internae meditationis quaerant. Et, quia saepe alienae etiam mentis consilia sequuntur, Achias arcam applicare jubetur. Arcam quippe sacerdos habet, qui scientia spirituali mentem vacuam non habet. Saul ergo arcam applicare Achiam jubet, quando summus doctor consilium a minoribus suis et eruditis quaerit. Ibi enim sunt postulanda consilia, ubi spiritualis scientiae gratia coruscat. Unde et subditur:

(Vers. 18.) Erat enim arca Dei in die illa cum filiis Israel.

25. Quasi dicat: Hoc applicare praecepit, quod esse cognovit. Ab irreligiosis quidem religionis consilium, aut sapientiae a stultis petere, non est consilium accipere, sed praecipitare. Bene ergo dicitur: Erat enim ibi arca Dei, quia in rebus dubiis illos debemus consulere, quibus aperte scimus spiritualia dona non deesse. Sed quaedam sunt quae per consilium, quaedam vero quae per auxilium meliorantur. Ubi enim aperta et indubitata necessitas est, illic non est idonea mora consilii, sed celeritas subventionis. Ambigua quidem, et obscura melius consulendo peragimus, sed aperta et cognita subveniendo et festinando sublevamus. Unde et subditur:

(Vers. 19, 20.) Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistiim, crescebatque paulatim, et clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam. Conclamavit Saul, et omnis populus qui cum eo erat, et venerunt usque ad locum certaminis.

26. Quid enim aliud signat quod prius Saul applicare arcam petiit, deinde sacerdotem contrahere manum jussit, nisi quia et obscura debemus consulendo disponere, et quae clarius innotescunt, cum festinatione complere? Sed praedicatori tumultum crescentem paulatim audire, est conversorum peccatorum devotionem cognoscere. Quod paulatim crescere dicitur, quia dum mentem nostram ad bona opera spiritus dirigit, hanc ad meliora per quotidianos profectus leniter ducit. Quid vero est, quod Saul et omnis qui cum eo est populus clamat, nisi, quia se praeliatoribus sociant? Sed et usque ad locum certaminis veniunt. Locus certaminis cor est verbum Dei audientis. Certaminis vero locus dicitur quia verbum quod recipitur, cum praeterita conversatione praeliatur. Placent enim ei jam coelestia quae audit, sed vetus consuetudo insurgit, et ut audita contemnat, suggerit. Fit pugna item gravior, quia quod praedicator laudat, hoc maligni spiritus dissuadendo vituperant, et quasi praeliando se contra sanctos erigunt, dum illud bellando destruunt, quod istorum voce praedicatur. Quid est ergo venire usque ad locum certaminis, nisi per exquisitionis aditum pervenire ad secreta cordis auditoris, ubi hostes celeriter inveniat, et poten-

ter caedat? Nam qui discutere interna nesciunt, ad locum certaminis pervenire non possunt. Vel locus certaminis est, ubi crebra fama magnae religionis est. Illuc quippe dum ab innumeris curritur, qui et vitam deponere veterem, et induere novam concupiscunt, certaminis locus recte nuncupatur, quia quotidie illic spiritualium virtutum exercitus pugnat cum numerositate vitiorum. Illic quidem quanto graves pugnae, tanto gloriosae victoriae. Illic quo frequentius accessus hostium, eo et laudabilior numerus triumphorum: ubi non solum magnorum alta virtus extollitur, sed communis omnium strenuitas mira fortitudinis ostensione monstratur. Unde et sequitur:

(Vers. 20.) Et ecce versus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum, 312 et caedes magnanimis.

27. Quis est hic gladius, nisi gladius spiritus, quod est verbum Dei? Qui enim innumerabilibus locis ad omnipotentis Dei servitium conversi sunt, quia verbo Dei inseparabiliter inhaerent, quasi juxta se quisquis gladium tenet. Gladius ergo uniuscujusque ad proximum vertitur, quando hi qui in monasteriis conversi sunt, et vicissim se verbo Dei perforant, et carnalitatem in se penitus necant. Velut enim alterutro vulnere interficiuntur, dum alter alterum verbo Dei percutit, et quidquid in se carnaliter vivit, exstinguit. Qui, quia nuper conversi, a seculari vita ceciderant, Philistinorum typo signati sunt. Vel gladius alterius ad proximum vertitur, quando per conversorum exhortationem, nondum conversi peccatores ad Dominum convertuntur; quando non solum hi

qui praesunt verbo praedicationis alios lucrifaciunt, sed multitudo subditorum quotquot possunt verbis et exemplis instruere, et praesentis vitae desideriis conantur velut interfectos subducere, et aeternae vitae vivos exhibere. Haec quidem lucra peremptorum jam in tota Ecclesia per orbem universum diffusa conspicimus, quia quicunque per divinam gratiam jam Deo vivunt, alternae charitatis mucrone huic mundo mortui videntur. Gladius quippe uniuscujusque ad proximum vertitur, quia omnes electi se in sancta Ecclesia vicissim roborant, et ad coelestem patriam studio alternae praedicationis inflammant. Et quia innumerabilis populus quotidie Deo acquiritur, bene illic subditum est: Et caedes magna nimis. Magnum utique nimis est, quod in magnitudine potest quomodocunque dignosci, sed excellentia non valet comprehendi. Ad hanc quidem magnam nimis caedem oculos extulerat, qui dicebat: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum; dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur (Psal. CXXXVIII, 17). Potest etiam magna nimis caedes intelligi, non solum ut multi, sed etiam ut bene interfecti videantur. Quod quidem in conversione peccatorum fieri cernitur, cum sic praeterita deserunt, ut ad eadem delectamenta nunquam reviviscant. Caedi utique peccatoribus, est ad tempus a turpi vita separari. Vehementer ergo, sive nimis caedi, est temporalis vitae illecebras perfecte deserere, et futurae gaudiis inhiare. Ipsorum vero, qui convertuntur, quia multa diversitas est, sequitur:

(Vers. 21.) Sed et Hebraei, qui fuerant cum Philistiim heri et nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt, ut essent cum Israel, et his qui erant cum Saul et Jonatha.

28. Qui sunt Hebraei, qui fuerant cum Philistaeis, nisi peccatores a religiosa conversatione lapsi? De quibus non valde supra dictum est: Hebraei transierunt Jordanem. Hebraei quidem sunt ordine religionis, sed cum Philistaeis sunt, et cum eis ascendunt, quandiu per suggestiones noxias illuduntur, et in prava operatione proficiunt. Cum malignis quidem spiritibus sunt proposito et voluntate peccati, sed cum eis ascendunt, quia ipsis impellentibus, in audaciam se extollunt iniquae operationis. Vel cum eis sunt, cum peccata sua operando perficiunt; cum eis vero ascendunt, cum pravitatis suae exempla aliis imitanda proferre non metuunt. Quid est ergo quod reverti et esse cum Israele dicuntur, nisi quia tales etiam plerumque resipiscunt? Reverti enim amorem religiosae vitae resumere est. Et cum Israele esse, est intra sanctam Ecclesiam in charitatis unitate persistere. Ad hoc quippe revertendum, 313 ut cum Israele esse proponatur, quia nulla est conversio peccatoris, si conversus perseverantia careat boni operis, et unitate charitatis. Sequitur:

(Vers. 22.) Omnes quoque Israelitae, qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philistiim, sociaverunt se cum suis in praelio.

29. Hoc quidem toties fit quoties remotiori vitae dediti, ad quaerenda animarum lucra intorquere studium dignantur. Cum suis namque se

in praelio sociant, cum vera aeternae vitae gaudia cum sanctae Ecclesiae doctoribus praedicant, pariterque a peccatorum cordibus malignos spiritus fugant. Sed quaerendum valde est quomodo dicatur: Audientes quod fugissent Philistiim. Praeclara quidem victoria non est fugientes insequi, sed resistentes effugare. Quid est ergo quod dicitur: Audientes quod fugissent Philistiim, sociaverunt se cum suis in praelio, nisi quia his verbis ejusdem remotae vitae convenientia lucra signantur? Mos namque illorum virorum esse solet, ut verbum potius consulentibus se quam sibi obsistentibus proferant, quia nisi devotum cor auditoris agnoscunt, praedicationem suam quasi in vacuum perituram emittere dedignantur. Prius ergo quam se suis in praelio socient, Philistaeos fugisse audiunt: quia non tam scelestis convertendis invigilant, quam conversis ad perfectioris vitae fastigia sublevandis. Ipsa autem sublimitas vitae perfectioris, quia suaderi magnae exhortationis laboribus solet, qui fugisse Philistaeos audiunt, praeliari merito dicuntur. Hostes itaque fugiunt, sed nuper absconditi praeliantur, quia remotae vitae viri non dignantur loqui, nisi devotis auditoribus, sed loquentes vitae quam ipsi tenent, altitudinem magna verborum atque exemplorum pugna suadere vix possunt. Et quia magna lucra praedicationis infirmi, et imperfecti colligere non possunt, sequitur:

(Vers. 22.) Erant cum Saul quasi decem millia virorum.

Non ait decem millia, sed quasi decem millia. Hujus denique numeri perfecta perfectio in terra

non invenitur, sed in coelo. Quia enim novem sunt ordines angelorum, et ad illorum societatem electorum illa hominum multitudo sustollitur, decem millia virorum illa sunt, quae in sanctis angelis, et electis hominibus in illa aeternae gloriae sede gratulantur. Quasi ergo decem millia virorum illa sunt, quae in istius adhuc saeculi exsilio posita, illius beatae societatis formam in moribus susceperunt. Quia item illius supernae vitae amore peccatorum tenebrae relinquuntur, sequitur:

(Vers. 23.) Et salvavit Dominus in die illa Israel.

Contemplatio quidem internae lucis splendida valde atque clarissima dies est, in qua Dominus Israelem salvat, quia quorum corda luce intimi splendoris irradiat, in celsitudinem perpetuae salutis levat. Salvare quippe in die illa Dominus dicitur, quia ad aeternae vitae amorem nemo succenditur, cui intimae lucis splendor occultatur. Ad hanc salutis gratiam non solum electa, sed etiam despecta quae videntur mundi perveniunt. Unde et subditur:

(Vers. 23.) Pugna autem pervenit usque Bethaven.

34. Quos in hoc loco Jonathas, nisi illos insinuat, qui verbo et opere magni sunt, sed tamen studio circumspectionis magni non sunt? Alta quidem praedicant, fortia exercent, sed in humilitatis circumspectione se non viriliter tenent. Quid est enim, quod virgam tenet in manu, nisi quia disciplina, qua peccare alios prohibet, semetipsum non coercet? Virga quidem qua parvuli

solent corripi, sermo correctionis potest apte designari. Praedicatio ergo et opus bonum, virga et manus est. Quid est igitur virgam extendere, et manum ad os cum melle revocare, nisi tam de praedicationis verbo, quam de studio boni operis vani favoris gustum recipere? Sed quia more electorum peccat, non virga, sed extremitate virgae mel levare dicitur. Virgam quippe et manum melle plenam ad os convertunt, qui juxta veritatis vocem: Omnia opera sua faciunt, ub ab hominibus videantur (Matth. XXIII, 5). Dum enim suis laudibus saturantur, mel non ad tenuem gustum habent in summitate virgae, sed vel in tota virga, vel in manu ad plenam refectionem. Tales utique erant, quibus Dominus in Evangelio exprobrat, dicens: Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem recipientes? (Joan. V, 44.) Quid ergo est haec virgae extremitas, nisi quia plerumque et Dominum glorificare in suo opere quidem volunt, et apparere ipsi laudabiles non refugiunt? Merito igitur vocem patris, qua populum adjuravit Jonathas non audisse dicitur, quia Dei, sive ejus praedicatoris verba non audit, qui ea implere negligit. Quid vero est, quod ex gustu mellis illuminati sunt oculi Jonathae, nisi quia qui vani favoris auram recipiunt, ex eodem ad agenda fortia roborantur? Hoc quidem loco non dicuntur aperti oculi, ut clausi fuisse sentiantur, sed ut reparato vigore corporis, ad videndos intelligantur, et ad exstinguendos hostes reparati. Quod nimirum elatis omnino convenit, qui ex eo majora et fortia agunt, quo laudabilia opera sua efferri conspiciunt.

(Vers. 28.) Respondensque unus de populo, ait: Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem hodie.

35. Patrem quippe adjurasse populum, et maledictum protulisse retulit, quia cum minor errantem vult praelatum dirigere, non debet aspere objurgare, sed dulciter atque humiliter ad majorum statuta memoranda reducere. Unde dicit: Jurejurando constrinxit pater tuus populum. Ut enim eum dulciter admoneat eum qui jurejurando populum constrinxit, patrem ejus esse asseruit. Quasi enim aliis verbis dicat: Tanto dilectius debes majorum instituta conservare, quanto eorum locum altius videris per successionis dignitatem retinere. Constrictus etiam populus jurejurando patris asseritur, ut non loquentis personae humilitas, sed ostensae auctoritas attendatur: ut si suggerentis ordo despicitur, illius, 317 qui monstratur, celsitudo timeatur. Quem tamen patrem asserit, ut praecepta majorum et timori esse debeant et amori. Dicat ergo: Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus qui comederit panem hodie. Quod tale est ac si dicat: Eorum te memorem esse volo, quae tua, non mea sunt, quia dum culmen majorum obtines, eorum leges quasi haereditario jure servare debes. Panis vero nomine favor adulantium recte exprimitur, quia mentem vanitati intentam et satiat et confortat, dum hanc ad agenda quae laudari debeant, valentiorem reddit. Quod quidem arrogantibus valde convenire cernitur, qui ad loquendum prolatis laudibus animantur. Et quia

arrogans praedicator habet similes sibi subditos laudis cupidos, sequitur:

(Vers. 28.) Defecerat autem populus.

36. Quid est ad litteram deficere, nisi lassescere? Qui enim laudes transitorias de verbi praedicatione requirunt, deficiunt cum laudantur, quia nullo vigore verba proferunt, quae non laudari cernunt. Velut enim lassescentes deficiunt dum despecti obmutescunt. Sed et dum non comedunt, videntur deficere, quia si licitum haberent cibum favoris, velut refecti et fortes insequerentur vitia praedicatione verbi. Unde et arrogantis praedicatoris forma ostenditur, per id quod subjunctum est:

(Vers. 29, 30.) Dixitque Jonathas: Turbavit pater meus terram. Vidistis enim ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto; quanto magis si comedisset populus praedam inimicorum suorum quam reperit, nonne major facta fuisset plaga in Philistiim?

37. Quid est enim quod turbasse terram patrem reprehendit, nisi quia majores statuta sua per imperitiam confudisse redarguit? Terrae quidem nomine subditorum humilitas designatur, quae nimirum turbari cernitur, quando errante pastorum judicio, tranquillae veritatis ordinem deserere videtur. Et quia dum favores hominum arrogantes inhianter ambiunt, et hoc licitum esse asserere conantur, profectus suos in testimonium perducunt. Vidistis enim, ait, quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto. Quasi dicat: Ex laude subjectorum

crevi, dum non esse minor laudibus studui. Nam et electorum praedicatorum mos esse solet, ut dum se laudari considerant, hoc quod de se foris audiunt, esse viribus contendant. Et idcirco paululum mellis se Jonathas comedisse retulit: quia arrogans linguae favores se excipere licenter putat ad vitae profectum, non ad intentionem vanitatis. Sed omnino aliud est laudis praeconia moribus adaequare contendere, aliud laudes appetere, ut in iisdem laudibus profectum vitae possit invenire. Laudes quippe suas moribus exaequare conantur, qui ipsas laudes despiciunt, qui laudari ab hominibus nunquam volunt. Quantum certe in eis est laudari vehementer refugiunt, sed quia non possunt omnino effugere ne laudentur, conantur esse quod audiunt. Sed quidam, bonis ostensis operibus, idcirco laudari volunt, ut laudati majus conscendant in opus virtutis. Qua profecto praesumptionis suae aestimatione falluntur, quia qui in minimis laudes appetit, cum majora opera fecerit, ardentius et valde avidius laudes quaerit. Et fortasse ideo post patrem Jonathas non potuit regnare, quia illos signabat qui dum vane se extollunt vere deficiunt. Addidit quoque ratiocinando, et dicit: Quanto magis si comedisset populus praedam inimicorum suorum, nonne major facta fuisset plaga in Philistiim? Mellis paululum in virgae summitate gustare, est de doctrinae facundia qualitercunque gloriari. Praedam vero inimicorum comedere, est virtutis opera per memori...

(Vers. 31.) Percusserunt ergo Philistaeos in die illo a Magmis usque in Aion.

38. Dies mentis est splendor eruditionis. Sed illi quos arrogantes erudiunt, quia ambitione temporalis gloriae accenduntur, simulationem lucis accipiunt, non veritatem. Dum ergo dies illa dicitur, quid aliud signatur, nisi quia saepe proposito temporalis gloriae fortia fieri viderentur? In die namque illa, id est doctrina, vel exemplo superborum percutiunt, quia ad hoc ministerio praedicationis inserviunt, ut splendorem gloriae temporalis adipiscantur. Et quia omnibus innotescere cupiunt, dicit: A Magmis usque in Aion. Magmas, ut jam satis dictum est, humilitas, Aion vero frater meus moerens interpretatur. Humiles autem hoc loco, pusilli ac simplices in sancta Ecclesia designantur. Moerens vero frater quos alios insinuat, nisi eos quos Dominus in Evangelio collaudat, dicens: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur? (Matth. V, 5.) Qui enim jam temporalia cuncta novit despicere, et ad aeterna magnis desideriis anhelare, dum horret teneri in corpore, et gemit in illa aeternae vitae laetitia nondum esse, frater meus moerens recte nominatur. Frater quidem, quia Christi cohaeres jam esse coepit, ad cujus beatissimam illam atque laetissimam haereditatem totis desideriis ingemiscit. Moerens autem dicitur, ut perfectorum luctus inenarrabilis esse designetur. Moerere autem non quomodolibet, sed affectuosissime flere est. Quia enim Spiritus sancti gratia repleti sunt, ad illam fletuum ubertatem pervenerunt quam egregius doctor asserit, dicens: Ipse autem Spiritus postulat pro nobis gemitibus inerrabilibus (Rom. VIII, 26). Moerens etiam frater dicitur,

quia Redemptori in magna familiaritate perfecti quique conjuncti sunt. Quem enim singulariter Redemptor diligit, quem singulari dignitate ad perpetuae haereditatis possessionem nutrit, cum frater ejus asseritur, singulari numero declaratur. Unde et ad Moysen quasi singularem amicum dicit: Novi te ex nomine (Exod. XXXIII, 12). Hinc est quod de Joanne in Evangelio dicitur: Hic est discipulus ille quem diligebat Jesus (Joan....

(Vers. 31.) Defatigatus est autem populus nimis.

Mos quoque esse elatorum solet ut cum ab eorum laudibus lingua aliena silet, aestimatio sua non sileat. Tacentibus quidem aliis clamant, quia aestimationis suae praeconia in corde portant. Bene ergo de eodem populo subditur:

(Vers. 32.) Et versus populus ad praedam, tulit oves, et boves, et vitulos, et mactavere in terra, comeditque populus cum sanguine.

39. Oves quidem tollit, qui innocentiae suae causas multiplices ad elationem recolit. Boves in praedam tollit, quando labores praedicationis suae cogitat, et quidquid aliis loquendo, velut terram excolendo profecit, memorando coacervat. Vitulos tollit, cum de eo extollitur quod compressi motus lasciviae ad mentem reducuntur. Quia enim duo in magna justorum laude praecepta sunt; videlicet splendor charitatis, cum luce boni operis, dum aestimatione sua quisque arrogans extollitur, et oves, et vitulos tollere perhibetur. Oves quidem in innocentia bonorum operum, vitulos vero in mortificatione corporalium passionum. Quibus nimirum boves inseruit,

quia perfecte non extollitur, qui se infirmum et impotentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidem apud se jam est aestimatione pudicitiae et boni operis, sed in fastu amplioris elationis se elevat, dum perfectum se recolit in labore praedicationis.

Sed haec omnia ad quem finem perducantur, subsequenter expositum est: Et mactavere in terra. In terra oves, et boves, et vitulos mactare, est de virtutum conscientia, ima et carnali laetitia exsultare. Unde et per Oseam de elatis et arrogantibus dicitur: Victimnas demergebant in profundum (Ose. V, 2). In profundum quidem victimas mergunt, qui coelestes virtutum hostias non in coelum per gratiarum actionem sublevant, sed ad terram per appetitum vanae laudis inclinant. Unde et bene subditur: Comeditque populus cum sanguine. Mentis cibus interna ejus laetitia est. Quid est ergo comedere cum sanguine, nisi ab interno appetitu mentis intentionem vani favoris nequaquam removere? Velut enim sanguis abjicitur, cum mens a gaudio boni operis intentionem removet vanitatis. Hujusmodi enim mens laetari in bono opere novit, quia appropinquare coelestibus per opera bona gaudet, quae in eisdem operibus videri ad tempus refugit. Cum sanguine ergo comedere, est gaudium boni operis sumere permixtum vanitatis intentione. Quod nimirum cum ab aliis offertur, elatis simplex cibus est; cum vero nullis laudantibus, conscientia superborum intumescit, quasi per praedam violenter tollunt quod aliquis sponte non tribuit. Sequitur:

(Vers. 33, 34.) Nuntiavere autem Saul dicentes quod populus peccaret Domino, comedens cum sanguine. Qui ait, praevaricati estis. Volvite ad me jam saxum grande. Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, et dicite eis ut adducat unusquisque bovem suum, et arietem, et occidite super istum lapidem, et vescimini, et non peccabitis Domino cum sanguine comedentes.

40. Praedicatorum sanctae Ecclesiae proprium est, et perpetratas culpas reprehendere, et qualiter reprehensae vitari debeant, monstrare. Reprehensae quidem innotescunt, sed si vitari nesciantur, ostensae repetuntur. Quid in hac sanguinis comestione, nisi latens elationis virus ostenditur? Latentia autem vitia nisi exposita non curantur. Ut ergo praedicatorum mores 320 insinuet, Saul prius praevaricatum fuisse populum asserit, deinde in lapide occidi quae manducent animalia praecipit. Sed saxum, sive lapidem novimus, quia hunc Paulus ostendit, dicens: Petra autem erat Christus (I Cor. X, 4). Lapis vero ad praedicatorem volvitur, cum coram eo Redemptoris exempla memorantur. Devolvi etiam dicitur, ut ex omni parte videatur. Grandis vero dictus est, quia per Danielem crescere perhibetur, et omnem orbis faciem implere (Dan. II). Non ergo quomodolibet, sed ab utroque latere revolutus aspicitur, ut ab arrogantibus conspiciatur Deus, et eorum arrogantia deprimatur. Videat ergo arrogans quam potens in virtute, quam sublimis in majestate, quam humilis in virtute, Redemptor noster apparuit. Nam caecos illuminans, aegros sanans (Matth. IX), praecipiebat ut

quod potenter egisset nemini diceretur. In monte resplenduit, Patrem testimonium suae divinitatis produxit, et tamen discipulis ait: Nemini dixeritis visionem hanc, donec Filius hominis a mortuis resurgat (Matth. XVII, 9). Et fortasse idcirco resurgente jam Domino, ad monumentum angelus apparuit, qui ab ejus ostio lapidem revolvit. Tunc quippe revolvendus erat lapis, quia Christus verus homo et potens Deus post resurrectionis gloriam erat agnoscendus. Si ergo unam partem lapidis aspexit elatus, volvat lapidem, et aliam videat. Non qualitercunque lapidem videat, quia non est mortuus Christus, sed revolutum ab angelo, quia a mortuis resurrexit. Aspiciat ergo facundiam praedicationis hinc, et volvat, et miretur illinc splendorem humilitatis. Videat signorum potentiam hinc, et inde videat quia qui virtutis potentia claruit, ea...

(Vers. 34.) Adduxit itaque populus unusquisque bovem in manu sua, usque ad noctem, et occiderunt ibi.

41. Bovem in manu adducere, est peccatum elationis poenitentiae afflictione delere. Dum enim operando delet, quod superbiendo deliquit, mactandum bovem in lapide per manum ducit. Quid est autem, quod dicit: Usque ad noctem, nisi quia et peccare non licet, sed delere peccata usque ad mortem licet? Usque ad noctem ergo boves mactandi sunt, non in nocte, quia dum vivimus, peccata delere poenitendo possumus, post mortem fructuosam agere poenitentiam non valemus. Bene autem in eodem loco subditur:

(Vers. 35.) Aedificavit autem Saul altare Domino.

41. Quia dum peccatores convertuntur, quasi ex lapidibus coeleste aedificium fabricatur. Et quia plerique codices habent: Tumque primum coepit Saul aedificare, potest altaris nomine compunctio cordis intelligi. Quando enim per verbum doctoris compunctio cordis erigitur, nimirum altare Domino aedificatur. Et primum aedificatum dicitur, quia est compunctio amoris. Unde et in tabernaculo foederis duo altaria fieri a Domino jussa sunt, adolendis scilicet thymiamatibus unum, alterum comburendae carnis (Exod. XXVII, XXXVII). Primum altare foris erat, secundum intra sancta sanctorum. Altare ergo primum compunctio timoris est, altare secundum compunctio amoris. Illud quippe peccata lugentium est, istud vero ad aeterna gaudia totis desideriis inhiantium; illius lapides, recogitationes peccatorum, hujus lapides, meditationes perennium gaudiorum. Altare ergo primum doctor aedificat, quando culpas exponit quas dum in se peccator aspicit, ingemiscit. Merito etiam altare compunctio dicitur, quia incensat. Sed cum diu pro peccatis suis unusquisque compungitur, poenitendo proficit ad usum securitatis. Nam post afflictionis tempora ardere incipit ad aeternam vitam, et qui prius lugebat pro pavore supplicii, flere jam copiosius incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo prima electorum compunctio ex timore nascitur, dum per typum regis et populi, praedicatores et nuper conversi subditi designantur, altare tunc primum Saul aedificasse dicitur. Sed

ex aliorum profectu saepe doctor ad aliorum lucra consequenda succenditur. Unde et subditur:

(Vers. 36.) Et dixit Saul: Irruamus super Philistiim nocte, et vastemus eum usquequo illucescat mane, et non relinquamus de eis virum.

42. Hoc supra satis expositum est, sed quia in nocte, usquequo illucescat dies, percutere Philistaeos appetit, hoc profecto insinuat, quia ne in futurum nocere daemones possint, a cordibus peccatorum modo expellendi et perimendi sunt. Nox quidem vita haec dicitur, cum aeternae comparatur. Nam qui illam vitam contemplari digne potuerit, illius comparatione quidquid hic lucidum cernitur, noctis obscuritas esse judicatur. Illucescit autem dies illa, quando in fine hujus vitae electis animabus se aperit. In egressu quippe suo de corpore electa anima illucescentem sibi aeternitatem videt, quia lucem praesentis saeculi quasi tenebras non aspexit.

43. Quid vero est quod dicitur: Et non relinquamus ex eis virum? Sed omnis Philistaeus vir vastari debet, parvulus omnis nequaquam vastari potest. Nemo enim sine peccato, nisi solus Deus. Viri ergo capitalia crimina et vitia principalia sunt. Sed tunc virorum, id est fortium nomine designantur, cum peccatorum sibi corda subjiciunt. Bene ergo dicitur: Non relinquamus ex eis virum, quia conversi peccatores sanctorum praedicatorum consilio fortia quaeque peccata, et vitia deserunt, sed nullum peccatum aut vitium habere non possunt. Possunt cavere crimina, sed omnia non possunt vitare peccata. Possunt vitia exstinguere, sed ne aliquo eorum quomodocun-

que pulsentur, non praevalent exercere. Dicit ergo: Non relinquamus ex eis virum, quia praedicatores sanctae Ecclesiae et vitia nos eradicare praecipiunt; sed dum fortia et principalia in nobis necant agere nequeunt ut quaedam eorum per tenuem motum nequaquam vivant. Et de populi obedientia subjungens, ait:

(Vers. 36.) Dixit populus: Omne, quod bonum est in oculis tuis, fac.

44. Oculi praedicatorum sunt intuitus rationis. Qui ergo arbitrio doctoris committitur, dicere ei recte perhibetur: Omne quod bonum est in oculis tuis, fac. Quasi dicat: Qui nos de rationis nostrae illuminatione diffidimus, rationis tuae luci committimus, quod nobis deesse judicamus. Sed hoc quod dixit Saul: Irruamus super Philistiim, potest intelligi quia non deliberata protulit, sed hoc dicendo, an esset super Philistiim irruendum consuluit. Quod autem populus cito assensum praebuit, hoc quod videmus insinuat, quia nonnulli intra sanctam Ecclesiam, antequam verba majorum intelligant, probant. Nam protinus subditur:

(Vers. 36, 37.) Et ait Sacerdos: Accedamus huc ad Dominum. Et consuluit Saul Dominum, dicens: Num persequar Philistiim? Et non respondit ei Dominus in die illa.

45. Quid est quod consulentis regis verba, quae populus laudat, sacerdos ad Dominum esse deferenda denuntiat, nisi quia obscura et magna negotia, quae simplices latent, nunquam bene disponuntur, si eorum exitum in sacrario mentis subtili meditatione non quaerimus? Ad

Dominum quippe accedere, est ejus voluntatem secreta contemplatione cognoscere. Et bene accessus dicitur, quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis nostri exitum in divina voluntate cognoscere tentamus. Nam qui occulta et intima quaerit, et exteriora non deserit, ea quae nescit adire non invenit. Quando ergo a nobis de occultis rebus consilium quaeritur, ad Dominum accedamus, ut tunc demum quod agendum est proponatur, cum in divina voluntate cognoscitur. Multa enim videntur bona esse et non sunt. Pleraque etiam facienda sunt, sed utilius fiunt si congruo tempori reserventur. Quaedam quoque alii facere debent, alii vero non debent. Quae nimirum si electus quilibet in secreto meditationis videre negligit, ea utique recto ordine non disponit. E contra autem qui discutere ea, vel agere meditando consuevit, non solum agenda, sed etiam vitanda cognoscit. Unde et bene dicitur:

(Vers. 37.) Consuluit Saul Dominum, et non respondit ei Dominus in die illa.

46. Dies est cogitatio mentis, quae bona putatur et non cognoscitur. Nam dum bonam se esse simulat, quasi lucem portat. In die ergo illa Dominus consulenti se non respondit, quia verbum Dei cum mala deliberatione convenire non potest. Per responsum quidem verbi patefacere solemus sensum intimae voluntatis. In illa igitur die Dominus non respondet: quia omnipotens Deus in simulata cogitationis luce non cernitur, qui semper in claritate veritatis invenitur. Et notandum, quia qui accedendi ad Dominum consilium tribuit, sacerdos fuit. Quid enim sanctius, quam

consilium accedendi ad Deum? Sacerdotes ergo toties sumus, quoties fratribus bona consilia ministramus. Sacrius enim nihil dari potest, quam id per quod quisque ire ad conditorem debet. Nos autem quia ordinem spiritualis pugnae describimus, continuare priora sequentibus debemus.

47. Verbum quidem Saul fuit, ut sic Philistaeos vastaret, ut ex iis virum non relinqueret. Quod sic etiam intelligi potest; quia ita volebat Philistaeos perimere, ut eorum nullus ultra movere bella potuisset. Magna quidem haec dies mentis est, qua sic aeterna quaeruntur, ut temporalis hostis nullus a caede relinquatur. Sed quia nulli conceditur sic temporaliter vincere, ut non debeat omni tempore pugnare, merito dicitur: Non respondit ei Dominus in die illa. Respondere Dei non solum intimi verbi ejus est, sed gratiae et muneris. Quando enim benigne concedit quod pie petitur, respondere perhibetur. Non ergo respondet Dominus in die illa, quia permittit quidem electis ut vincant, sed de hostibus quasi viventes deserit, ut cum quibus semper pugnent, inveniant. Quod tamen si ideo dicitur, quia Jonathae culpa celatur, magnus timor praelatis incutitur. Filius quidem peccat, et patri ejus responsionem negat. Unus etiam deliquisse cognoscitur, sed pro unius culpa insequi hostes suos cuncti pertimescunt. Quid in hoc facto signatur, nisi quia peccata subditorum non solum sibi, sed etiam praelatis et secum communiter viventibus nocent? Quia vero latens haec culpa a rege discutitur, videamus jam qua sublimitate latentia quaeque perquirantur. Nam sequitur:

(Vers. 38, 39.) Applicate huc universos angulos populi, et scitote, et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit Dominus salvator Israelis, quia si per Jonatham factum est, absque retractione morietur.

48. Quibus nimirum verbis ordinatum valde judicii ordinem demonstravit, quia culpa prius invenienda est, deinde poena irroganda. Nam judicii ordo confunditur, si ante inventae culpae discussionem proferatur. Ne enim ante discussionem feriat, dicit: Applicate huc universos angulos populi, et videte, et scitote per quem acciderit hoc peccatum hodie. Et quia cognata culpa austerius ferienda est, jurat, dicens: Vivit Dominus, quia si per Jonatham filium meum factum est, absque retractione morietur. Tractari quidem diutius debet, ut inveniatur culpa, sed postquam inventa est, in ea vivus aliquis relinqui non debet. Absque retractione perimitur, qui vivere in peccato, statim ut innotuerit, prohibetur. Sed istud absque retractione, scilicet perimere, absque retractione non est, quia multa consideratione pastor utitur, ut culpa, quam retractando invenit, feriri absque retractione, et exstingui velociter possit.

49. Quod si juxta historiam hujus paterni juramenti pondus attendimus, et illius temporis fervorem, et hujus teporem pariter contuemur. Antiqui etenim patres, ut Deo placerent, ad mortem filiis etiam non parcebant. Nos autem eos quos secundum carnem diligimus, etiam tenui asperitate verborum insequi non audemus. Ecce qui ad regnum filium nutriebat, dicit: Quia si per eum peccatum factum est, absque retractione

morietur. Nos peccantes cernimus, et objurgare peccantes aut nolumus, aut timemus. Cur ergo hoc facimus, nisi quia Deum sicut illi nequaquam diligimus? Nam Moyses, ut bene peccatum idololatriae vindicaret, Levitas viginti tria millia virorum jussit occidere. In cujus nimirum exercitatione caedis dixit: Si quis est Domini, jungatur mihi. Ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite de porta usque ad portam, et occidat unusquisque fratrem suum, et amicum, et proximum (Exod. XXXII, 26, 27). Quasi dicat: In hoc ostendet quisque quia sit Domini, si pro ejus amore fratri, proximo, vel amico non parcit. Dicit ergo Saul de filio: Quia absque retractione morietur, quia nobis jam sub Redemptoris gratia viventibus, etsi mors non decernitur corporis, peccati non debet vita dilatari. Absque retractione quippe rector interficit, cum affectus carnis non aspicit, sed cum crimen invenit velociter ferit. Retractat quidem, qui ne scelestum acriter pungat, obsequia ab eo sibi impensa, aut consanguinitatis affectum cogitat. Qua in re notandum est, quod non omnes culpae acriter feriendae sunt. Nam leves pulveris maculae melius excutiendo quam lavando, aut ignem apponendo, terguntur. Graves etiam culpae in omnibus aequa asperitate insequendae non sunt, quia vulnera corporum pro ipsorum corporum natura et robore, vigorem exigunt medicinae. Plerumque tamen praelati Ecclesiae, cum culpas audiunt, plus justo infervescunt; et dum vindictam metiuntur, nec vulnerum qualitatem, nec personarum delinquentium vigorem

respiciunt. Qui nimirum tolerandi sunt cum minantur, sed ab ultione...

(Vers. 39.) Ad quod nullus contradixit ei ex omni populo.

Quia enim majorum minae humiliter ferendae sunt, dicitur: Nullus contradixit ei. Et quia eorum nimietas salubri piorum consilio refrenanda est, non valde inferius cum eamdem mortem filio inferre rex tentat, omnis populus clamat: Ergone morietur Jonathas, qui fecit salutem hanc in Israel? Liberavit ergo populus Jonatham ne moreretur. Sed quia nondum inventam culpam non ferire, sed invenire satagit latentem, sequitur:

(Vers. 40.) Et ait ad universum Israel: Separamini vos in parte una, et ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera.

50. Quid est, quod regis praecepto populus a rege, et ejus filio separatur, nisi quia dum culpa latens, et suspecta quaeritur, et superiores et inferiores personae discutiendae sunt? Saepe quidem populus, saepe eorum rector delinquit: et aliquando ipsa subditorum culpa praelato ascribitur, quo negligente impleri perhibetur. Cum ergo ostensis superius indiciis, quia lateat in populo culpa cognoscitur, et in quo sit abscondita nescitur, se rex admisceat, ut an sua sit culpa, vel populi, pastor sciat. Equidem rex Saul conscius culpae non erat quam ipse nec consensu, nec opere perpetraverat, et tamen discutiendus miscetur, ut si in se etiam latet, inveniatur. Quasi enim se peccati inscium perquirebat, qui dicebat: Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus

est (I Cor. IV, 4). Quasi dicat: Quaerere meipsum, et invenire non desino, quia si mihi lateo, cui nuda sunt omnia non latebo. Dicat ergo rex peccati illius, quod discutiebatur, non conscius: Ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera; quia electi doctores, cum in aliis per rectitudinis zelum saeviunt, sibimetipsis et suis familiaribus nequaquam parcunt. Quasi enim in una parte populum separant, et semetipsos non separant, qui subditorum culpas discutiunt, et ut semetipsos inveniant, investigare non curant. Magnum quippe est humanae ignorantiae pelagus. Nam si nosmetipsos quaerere, et quales simus invenire vix aut numquam possumus, alios quando possumus? Quid est enim, quod Propheta deplorat, dicens: Cor meum dereliquit me (Psal. XXXIX, 13). Quid est, quod Scriptura sacra denuntiat: Ignorat homo utrum odio vel amore dignus sit (Eccl. IX, 2). Item quaestionis suae fructum Propheta denuntiat, dicens: Invenit servus tuus cor suum (II Reg. VII, 27). Si vix invenire cor sancti possunt, nosmetipsos inquirere qua temeritate cessamus? Sed fortasse nec Propheta potuit, quia subjunxit: Ut timeat te. Inveniret utique cor suum, si pleniter cognovisset, odio an amore dignu...

(Vers. 40.) Respondit populus Saul: Quod bonum est in oculis tuis, fac.

51. Quid est autem, quod populo Saul, ut se in partem unam separaret praecipit, et populus facere regem rogat quod praecipit, nisi quia inquirere semetipsos simplices nesciunt, etiam cum jubentur? Dicit ergo: Fac quod bonum est in oculis tuis. Quasi dicat: Tu melius agere nostra

poteris, qui lumen cordis non solum tibi, sed etiam nostris praevidendis itineribus suscepisti. Sed rector de interna illuminatione laudatur, quam per gratiam habet, per aestimationem non habet. Laudatur quidem, quia cognoscere secreta aliorum possit, sed ipse semetipsum posse scire diffidit. Quia ergo lumen sibi tantae gratiae non adscribit, a Deo postulare hoc precibus non omittit. Unde et sequitur:

(Vers. 41.) Et dixit ad Dominum Deum Israel: Da indicium. Quid est, quod non responderis servo tuo hodie? Si in me aut in Jonatha filio meo haec iniquitas est, da ostensionem: aut si est in populo tuo haec iniquitas, da sanctitatem.

52. Indicium ergo dari petimus, quando nobis abscondita revelari flagitamus. Sed quaerendum est quid sibi vult tanta verborum diversitas? Nam in se et filio ostensionem dari petit, si in populo est iniquitas sanctitatem. Quod tamen dici breviter potest, quia electi doctores sciunt propriam fortitudinem, sciunt populi subjecti infirmitatem. Pro se ergo solam ostensionem culpae petunt, quia austeritate poenitentiae hanc soleant insequi, sciunt. Pro populo autem sanctitatem quaerunt, quia culpas subditorum solum scire appetunt; sed quos inveniunt prava agere, rogant ad veniam per lamenta pervenire. Quid est enim dicere: Da sanctitatem, nisi: Sanctifica, quos demonstras? Mihi eorum occulta detegis, sed detegendo nihil agitur, si quos ostendis, gratiam refundendo, non operis. Quia vero saepe stant subditi et praelati cadunt, sequitur:

(Vers. 41.) Et deprehensus est Jonathas et Saul.

Et quia ipsa etiam culpa non facile a quo sit perpetrata cognoscitur, sequitur:

(Vers. 42.) Et ait Saul: Mittite sortem inter me et filium meum. Et captus est Jonathas.

53. Qui sortes mittunt, per visibilium rerum conjecturas latentia saepe deprehendunt. Sic nimirum Jonas fugiens noscitur (Jon. I); sic Matthias Apostolus Apostolica celsitudine dignus invenitur (Act. I). Sortes ergo spirituales ponimus, quando per exteriora signa operum, ad occultorum notitiam pervenimus. Sors enim uniuscujusque propria est conversatio. Unde in Sapientia reprobi dicunt: Coronemus nos rosis, antequam marcescant; nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra; ubique relinquamus signa laetitiae, quoniam haec est pars nostra, et haec est sors nostra (Sap. II, 8). E contra autem Psalmista precatur, dicens: Portio mea, Domine, sit in terra viventium (Psal. CXLI, 6). Quod etiam Paulus denuntians, ait: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Doctor ergo quasi singulorum sortes tenet, dum uniuscujusque conversationem videt. Et dum culpa noscitur, et rei persona nescitur, quasi sortes mittit, dum modum facinoris comparat personae negligentis. Sed et forte culpam deprehendit, dum quodam signo conjecturae pervenit ad evidentem criminis veritatem. Negligenter quidem praeeminet, qui commissorum sibi fidelium nescit et fortitudinem et infirmitatem. Nosse enim debet fortes subditos, quibus sint virtutibus apti, quibus infirmi sint vitiis per negligentiam proximi. Nosse debet quae virtutum devotio istos

excitet, quae illorum negligentiam qualitas vitiorum turbet. Quasi ergo in exterioribus sortes singulorum tenet, dum praevidet quibus illi possunt vitiis obrui, quibus isti virtutibus exaltari. Causa igitur cognita, quasi sortibus signa imprimit, dum patentis culpae notam illius conversationi ascribimus, qui per negligentiam pronus, et vicinus ad illud facinus perpetrandum ante fuisse videbatur. Sed conjectura haec habeatur ad indagandam veritatem, non ad rei inventae certitudinem, quia illic statim subditum est:

(Vers. 43.) Dixit autem Saul ad Jonatham: Indica mihi quid feceris.

54. Quid est enim quod captus interrogatur, nisi quia culpae, quae signis aut conjecturis deprehensae videntur, feriendae adhuc non sunt? Quasi enim jam vulnus tenetur, sed adhuc tectum est. Discooperiatur ergo, ut mederi valeat, et curari. Cogendus quidem aut admonendus est, ut culpam, quae jam velut palam cernitur, confiteatur. Dicit ergo: Indica mihi quid feceris, quia crimen quod apertis quibusdam indiciis noscitur, ante judicandum non est quam apertissime demonstretur. Et quia electorum est peccare et resipiscere, culpas perpetrare, et perpetratas confitendo detegere, sequitur:

(Vers. 43.) Et indicavit ei Jonathas, et ait: Gustans gustavi in summitate virgae, quae erat in manu mea, paululum mellis, et ecce morior.

55. Quid est quod ait: Gustans gustavi? Quare non dixit superius: Gustans gustavi paululum de melle isto; cum dixit: Vidistis quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle

isto? Sed quidam dum peccata confitentur, ea nimirum quibusdam vocibus minuunt, dum se non ex toto animo commisisse ostendunt. E contra autem electi viri quando se de minimis accusant; ea utique non quasi parva, sed quasi magna pronuntiant. Quid est dicere: Gustans gustavi, nisi quod foris peccatum exercui, magno concupiscentiae ardore complevi? Et quid est post peccati confessionem dicere, Morior, nisi mortem a se poenitendo et confitendo expellere, et expulsam timere? Quod quidem proprie est electorum, qui peccata sua deserunt: et tamen haec, quasi non deserta, pertimescunt. Et quidem puris confessionibus, et austeris poenitentiae cruciatibus delent, sed quasi non deleta vehementer timent. Sed quid est, quod ait: In summitate virgae? nisi quia dum nos confitendo insequimur, proferre contra nos mendacium non debemus. Peccatum quidem in confessione prodendum est, sed augmentandum mendacio non est. Tale quidem debet esse in confessione, quale fuit in opere. Ut ergo ardor concupiscentiae bene prodatur, dicit: Gustans gustavi; Et ut qualitas ejus appareat, subditur: In summitate virgae, quasi dicat: Audacter inflammatus feci, sed hoc feci. Et quia filius regis confitetur, dicit: Quae erat in manu mea. Virga Jonathae praedicatoris doctrinam atque disciplinam signat. Quae in manu tenetur, quando non solum docet, sed quod docet, operando exercet. Quid est ergo, quod ait: Quae erat, non, Quae est in manu mea? nisi quia aestimationem electorum insinuat, qui etiam cum prava committunt, praedicationis ministerio se indi-

gnos arbitrantur. Dicit ergo: In summitate virgae, quae erat in manu mea. Quasi dicat: De illo superbiens peccavi, quo peccando me indignum feci. Erat ergo in manu mea, et non est, quia etsi aliquando feci quod docui, illud quod operando tenui superbiendo amisi.

(Vers. 44.) Et ait Saul: Haec faciat mihi Deus, et haec addat; quia morte morieris, Jonatha. Sequitur:

(Vers. 45.) Dixitque populus ad Saul: Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem magnam in Israel? Hoc nefas est. Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram; quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonatham, ne moreretur.

56. Quid est ergo, quod dicit: Ergone Jonathas morietur, nisi quia alius de eadem culpa moreretur? Quibus nimirum verbis populi nobis ostenditur virtus magnae discretionis, quia in electorum examine non solum culparum causae pensandae sunt, sed etiam merita personarum. Quod aperte his verbis ostenditur, quia non ideo Jonathas non moriturus asseritur, quia erat filius regis, sed quia in Israel magnam salutem fecit. Cum ergo magni viri cadunt, communi judicio tradendi non sunt, quia priora opera promerentur, ut posteriorum gravitas levigetur. Ipsa autem culpae levigatio non acceptione personae decernenda est, sed respectu prioris vitae, quia ad absolutionem illius sanctae Ecclesiae lucra pensanda sunt, non carnalis affectio admittenda. Sed quid mirum, si ad absolutionem peccatoris propria merita suffragantur, quando in sacri eloquii

auctoritate discamus, quia alii pro aliis liberati sunt? Aliorum quidem bono opere alii adjuvantur, sicut ad peccantem regem Salomonem a Domino dicitur: Quia non custodisti praecepta mea, disrumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo. Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum, sed de manu filii tui scindam illud (III Reg. XI, 11). Hinc est quod non solum patrum opera filiis prosunt, sed etiam cives pro civibus liberandos agnovimus. Evertendae quidem Sodomae se promisit Dominus parcere, si in ea tantum decem justos inveniret (Gen. XVIII). Jerusalem quoque respici misericorditer dicitur, quia aliquanta bona opera in ea inventa sunt. Hinc est quod Heli vita propria justus, sed auctoritate pastorali remissus, a viro Dei audivit: Pars magna domus tuae morietur, cum ad virilem aetatem pervenerit; verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo (I Reg. II, 33); ut sacra Scriptura hic aperte monstraret, et pro dissolutione percussum, et pro praeterita conversatione respectum. Sed percuti fortasse ex parte potuit, quia qualemcunque vitae immunditiam habuit. De Jonatha ergo bene dicitur: Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est; Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Quasi dicat: Qui magna opera fecit, absolvi ex toto digne promeruit. Quia igitur in Ecclesiastica censura, etsi non est acceptio personarum, est tamen discretio meritorum, apte conclusit sententiam, dicens; Liberavit ergo Jonatham populus, ne moreretur.

57. Quo in loco notandum est quia rex bis jusjurandum interfectionis Jonathae superius protulit, quem tamen victus populi instantia non occidit. Quid est quod juravit, et juramenti assertionem nequaquam servavit? Sed ex hac re duo nobis documenta proveniunt, ut cauti scilicet, et discreti esse debeamus. Cauti quidem, ne juremus, discreti, si agere perversa juramus. Qui enim jurare cavet, perjurare omnino non potest. Sed cum male juratur, justius jusjurandum dimittitur quam compleantur crimina quae jurantur. Sit ergo unusquisque cautus antequam juret, ut aut ne omnino juret, aut facturum se mala non juret. Cautos quidem nos esse Dominus insinuat, dicens: Sit sermo vester: Est, est, non, non. Nolite jurare per coelum, neque per terram (Matth. V, 37). E contra autem reprobi, et incauti quidem sunt, et discreti non sunt. Nam saepe se acturos mala repromittunt, et revocare promissa, quasi perjurium incursuri, non satagunt. Hinc est, quod Herodes incaute juravit, et nefarium jusjurandum quod protulit, in praecursoris Domini morte complevit (Marc. VI). Cauti ergo in nostris dispositionibus esse debemus, sed si cauti esse negligimus, praetermittenda sunt proposita, non implenda. Sic quippe a proposito desistere non est vitium levitatis, sed virtus discretionis. Tamen jurare quae revocanda sunt et detestanda, omnino cavendum est, et vehementer horrendum, quia cum tale jusjurandum non impletur, non omnino culpa vitatur, sed minor eligitur. Sequitur:

(Vers. 46.) Recessitque Saul, nec persecutus est Philistiim.

58. Cum Jonathae culpa reperitur, cum jusjurandum rex non perfecisse cognoscitur, cessare Philistaeos persequi perhibetur, quia dum propria infirmitate pastores deprimuntur, lucra aliorum exquirere fortiter nequeunt. Cessare etenim persequi Philistaeos, est ad tempus vitia aliorum insequi, praedicando desistere. Prius enim esse intendendum judicant ad purificationem suam, deinde purgati vigilandum ad salutem alienam, quia dum silent semetipsos praeparant, ut quasi per poenitentiam suam ad lucra aliorum fortiter surgant. Et quia saepe dum doctor sibi conscius silet, quibusdam ejus subditis maligni spiritus, impia suggerendo non silent. Sequitur:

(Vers. 46.) Porro Philistiim abiere in loca sua.

59. Tacentibus quidem doctoribus, in loca sua daemones abeunt; quia per pastorum silentium non pereunt, nisi quia ad vitam aeternam praedestinati non sunt. Loca etenim daemonum sunt, quia divina praescientia in habitaculum Dei praeordinati non sunt. Hinc est quod praedicantibus primis doctoribus dicitur: Credebant quotquot praedestinati erant ad vitam aeternam (Act. XIII, 48). Hinc Paulus ait: Quos praescivit, et praedestinavit, et quos praedestinavit, vocavit (Rom. VIII, 30). Hinc est quod volentes apostoli transire in Asiam, a Spiritu sancto prohibiti sunt (Act. XVI). Qui ergo non praedestinati sunt, sive audiant doctorum verba, sive non audiant, vocari in Dei habitaculum nequeunt, quia per nequitiam, in qua sunt ante constitutionem mundi praeco-

gniti, locum in se malignis spiritibus paraverunt. Bene igitur, dum insequi Philistaeos cessare dicitur, in loca sua daemones abiisse referuntur, quia aliquando Dei dispensatione doctores tacent, ut illis tacentibus hi qui Domini non sunt, a malis spiritibus recipiantur. Sed, ut dixi, cum post culpam pastores tacent, semetipsos humiliant, ut purgati in ministerium praedicationis potenter surgant. Dum tacent, infirmitatem suam pensant, sed considerando semetipsos, contra occultos hostes se validius roborant. Unde et bene subjungitur:

(Vers. 47.) At Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum contra inimicos ejus.

60. Debilitatur quidem regnum, quando pastores in aliquibus culpis cadunt. Sed debile confirmatur cum per satisfactionem poenitentiae ad opus magnae virtutis eriguntur. Et super Israel confirmari dicitur, quia dum ad vitae altitudinem proficit, eos quibus praeeminet ordine, vincit conversatione. Videntibus Deum praelatus est, sed supra Deum videntes extollitur, cum prae caeteris in divina assumitur contemplatione. Merito ergo dicitur: Pugnabat contra omnes inimicos ejus, et quocunque se vertebat superabat: quia qui aeterna altius conspicit, facile conterit quidquid de infimis sibi ad pugnam venit. Quia enim nulla terrena sibi jam placent, qui per magnam charitatem super Israel, id est in coelestibus regnat, quocunque se vertit, superat. Quid enim huic malignus spiritus suggerat, qui terrena nulla considerat, qui laeta saeculi nulla

jam amat? Pugnat doctor, dum praedicat, sed superat, quia quod praedicando prohibet de mundi delectatione contingere, conversationis virtute persuadet. Et quia pugnare in circuitu contra inimicos dicitur, magnae laudis ejus victory esse demonstratur. Ex omni quidem parte perfectum esse doctorem docet, qui ex omni parte fortissimos habet inimicos. Dum ergo ubique verti et superare dicitur, quanta ejus gloria praedicatur? Quid est ergo quod in circuitu hostes habere dicitur, nisi quia maligni spiritus omnibus sensibus nostris insidiantur? Nam loquendo alios, alios videndo decipiunt. Alios per auditum, alios per gustum vel olfactum fallunt. Alios etiam per insidias illecebrosae delectationis vel cogitationis pertrahere ad immunditias satagunt. Aliis foris obscoena offerunt, quae mentis deliberatione sequantur. Sed ut rectius hunc circuitum demonstremus, hunc dum ad laeta pertrahunt, eis quasi ad dexteram insidias ponunt. Illum dum per adversa dejiciunt, quasi a laeva parte constringunt. Nos dum ad praeterita oblectamenta invitant, quasi a retro praecipitant. Illis quasi ab anteriori parte obviant, quia saepe infirmorum mentibus districtae conversationis et vitae longitudinem quasi consulendo monstrant. Ab ante enim veniunt, quia proficisci ad coelum animas non permittunt. In circuitu ergo inimicos habemus, quia ante, retro, in dexteram et sinistram malignorum spirituum certamen patimur. Unde et beatus Petrus apostolus nos cohortatur, dicens: Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit,

quaerens quem devoret; cui resistite fortes in fide (I Petr. V, 8).

61. Sed jam belli circuitum novimus, qualiter per circuitum reges vincant, videamus. In circuitu quidem vincunt, qui linguam, et os, et oculos, et omnia corporis membra ab illicita actione custodiunt. Dum enim linguam perfecte per silentium muniunt, quasi in una parte victores sunt, et dum vident oculis quae concupiscere dedignantur, ex alia parte victores fiunt. Saepe etiam mala audiunt et repellunt, et quia noxia reprobant, et reprobando triumphant. Cunctis ergo sensibus victores sunt, qui per eorum aliquem subdi malignis spiritibus nolunt. Sed et dum cordi inepta cogitatio offertur, hostis qui reprobatur eliditur. Qui enim noxia quaeque abjicit, hostem potenter premit. Et quia item laeta contemnit, et adversa non metuit, quae reliquit aliquando perversa non repetit, et ad coelestia ferventer currit, hostes, quos in circuitu patitur, superare declaratur. In quibus profecto adversariis, quia insidiae oppositae quinque corporalibus sensibus designantur, apte per quinarium numerum exprimuntur. (Vers. 47) Contra Moab, inquit, et filios Ammon, et Edom, et regem Suba, et Philistaeos.

62. Qui enim quinque gentium nomina posuit, oppositas quinque sensibus corporis fraudes daemonum designavit. Sed quia doctor non solum vivendo, sed etiam docendo dimicat, cum contra omnia vitia disputat, cum ea verbi gladio in auditorum suorum mentibus necat, nimirum in circuitu et pugnare cernitur, et quocunque se vertit superare. Sed quaedam specialiter nomi-

nantur, quae sibi principaliter obstant: Contra Moab, inquit, et filios Ammon, Edom, et regem Suba, et Philistaeos. Moab, ex patre interpretatur, Ammon, populus moeroris, Edom, rufus, Suba, incensa, sive convertens, Philistaeus, poculo cadens. Quid enim his nominibus nisi gradus pessimae vitae exprimitur? In Moab quippe, qui ex patre dicitur, concupiscentia designatur. In mente quidem reproba, quia a diabolo ponitur, quasi a patre generatur. Quid vero per Ammon, qui populus moeroris interpretatur, ostenditur, nisi frequentia malorum operum? Quia enim multa sunt, populus dicitur, et quia ad aeterni luctus amaritudinem reprobum unumquemque perducunt, moeroris populus recte nominatur. Edom vero, qui rufus dicitur, quid nisi peccandi nimium fervorem insinuat? Prius enim peccare quisque consuevit, deinde per usum peccandi proficit in augmentum fervoris, ut peccare saepius audeat, et hoc, quod audendo ingeminat, semper iterare ardentius concupiscat. Quo nimirum peccandi ardore agitur, ut in mente reproba quidquid virtutis aut boni operis viruit, comburatur. Incensa ergo post Edom in spirituali bello describitur, quia ita est perditae mentis casus, ut cum ferventer mala congregare nititur, bonis omnibus quasi per combustionem perditis et redactis ad nihilum spolietur. Suba etiam convertens dicitur, quia et formam Dei de reproba mente fervens peccatum tollit, et hanc ad apostatae angeli formam redigit. De qua jam per divinam sententiam dicitur: Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit (Prov. XVIII, 3). Superba quidem mens jam

divina mandata despicit, et semetipsam carnalibus desideriis subdit. Quis ergo est rex Suba, nisi ille, de quo ad beatum Job a Domino dicitur: Ipse est rex super universos filios superbiae (Job. XLI, 2). Philistaei vero, qui poculo cadunt, qui sunt, nisi qui omnibus supradictis malis ebrii sunt? Qui sic coelestia obliviscuntur, ut ad haec evigilare aut vix, aut nunquam videantur. Per Moab ergo concupiscentia carnis exprimitur, per Ammon, frequens usus malae operationis; per Edom, peccandi ardens desiderium; per Suba, vastatio et combustio virtutum; per Philistaeos, oblivio coelestium. Cum ergo electus doctor aliquem educere de tantorum laqueorum medio appetit, quantae virtutis certamen sumit? Et quia de omni hoc perditionis gradu per doctorum laborem ad poenitentiam redeunt, quocunque se vertit superare perhibetur. Praedicando etenim aliquando concupiscentiam in alicujus corde interficit, aliquando usum pravae operationis. Modo illos trahit, qui in usum peccandi transierant, modo illos qui combustis et ad nihilum redactis virtutibus, regi suo diabolo quasi incensi serviebant. Et quia praedicando superna memorat, cadentes poculo, et coelestium oblitos ad spiritualis vitae studium excitat et per amorem ardenter inflammat. Bene ergo dicitur:

(Vers. 47.) Quocunque se vertebat, superabat.

63. Quia dum de omni genere peccatores ad vitam trahit, triumphare ubique cognoscitur. Hos nimirum triumphos agere suos milites, suos principes imperabat Dominus, cum dicebat: Ite in orbem universum, et praedicate Evangelium

omni creaturae (Marci XVI, 15). Omni creaturae Evangelium praedicare praecipit, qui omnia genera hominum duci ad fidem voluit, ut dum nobiles regum suorum triumphos ostenderet, eos superare ubique monstraret. Unde scriptum est: Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (I Tim. II, 4). Omnes quippe homines vult salvos fieri, quia de omni hominum genere eligit, quos ad gaudium aeternae salutis trahit. Sed quid speciali fortitudine agat, exponit, quia dicit:

(Vers. 48.) Congregatoque exercitu, percussit Amalech, et eruit Israel de manu vastatorum ejus.

64. Amalech populus lambens interpretatur. Quid ergo per Amalech, nisi fornicationis spiritus designantur? Lambere enim eorum est, ad peccandum mentem carnis blandimento delinire. Velut enim linguae tactu lambere ambiunt, cum levibus suggestionibus mentem tangunt. Quid est quod contra Moab et Ammon, quod contra Edom et regem Suba pugnasse et vicisse dicitur, non tamen exercitum congregasse, sed ut Amalech vinceret, exercitum congregavit? Quid est quod exercitum congregavit, nisi quia ad exstinguendum fornicationis spiritum, virtus una non sufficit? Abstinentia quidem ciborum contra hoc vitium fortissima est, sed sola non praevalet; velut enim miles est, et pugnare potest, superare non potest, quia Amalech non vincitur, nisi exercitus congregetur. Qui ergo fornicationem percutere appetit, addat abstinentiae corporis virtutem humilitatis. Nam si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis suae desideria domi-

nando ac praeeminendo non premit. Sed adhuc necesse est, ut congreget, quia exercitum parvum habet. Virtuti ergo humilitatis et abstinentiae corporis addatur frequens numerus orationis. Affectus quidem cordis intenti coelestibus, contra carnis bellum fortes milites sunt. Jam ergo in frequenti assiduitate precum aciem habet, sed exercitus non unam tantum aciem, sed plures habet. Adhuc itaque exercitum perfectum non habet, et Amalech percutere nequaquam valet. Nunquid ei prodest quod jejunando se atterit, quod ad tempus orando compungitur, si mens lubrica cogitet, et phantasmata lasciviae in semetipsam portet? Sed vitare turpes cogitationes non praevalet, qui honestas in se non habet. Quia enim semper cogitatmus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Quid vero sunt omnes turbae bonarum cogitationum, nisi innumerabiles mentis acies? Nam dum mentem ambiunt and minuunt, ad eam accedere turpissimos inimicos non permittunt. Et quia cogitando ad desiderium magnae puritatis accendimur, armis potentibus milites nostri induti sunt, quibus fornicationis impetus et depellendo, in fugam vertunt, et ad nihilum deducendo perimunt. Nam unde ad animam intrare cogitationes possint, non habent, quae quasi fortissimo milite, honestate cogitationum bonarum undique ornata est. Nunc ergo exercitum anima congreget, quae Amalech vult perimere, et de manu vastatorum ejus videntem spiritum liberare. In horum medio resideat, ut cuncta exemplis electorum fortium, circumdata doctrinis Scripturarum, nullam partem sui va-

cuam habeat unde hostis irrumpat. Quia ergo innumerabilia sunt exempla fidelium, quia multa documenta Scripturarum, exercitus magnus et fortis est, sed ad congregandum difficile non est. Bene ergo de Israelis rege dicitur: Congregato exercitu, percussit Amalech, quia fornicationis spiritus non ante vincitur quam per abstinentiam corpus atteratur, et omnis turpitudo obscoenae cogitationis, bonis mentem replentibus, effugatur. Tunc quippe eum lambere, id est delinire populus lambens delectando non potest, quia domita carne jejuniis, humilitatis arce praedita mente, orationis armis accincta, intenta doctrinis coelestibus, exemplis munita, impiae suggestioni aditum praebere consentiendo non praevalet. Quae nimirum exercitus congregatio bene regibus, id est Ecclesiae doctoribus convenit, quia quisquis ad exstinguendam fornicationis rabiem electos subditos instruere nititur, haec plura auxiliorum agmina ei verbo congreganda sunt.

65. Bene et Israel erutus de manu vastatorum ejus asseritur. Erui quidem evelli dicitur. Et quod evellitur, altas radices in profundiora mersisse sentitur. Manus vero vastatorum potestas est malorum spirituum. Unde etiam scriptum est: A quo quis vincitur ejus servus efficitur (II Petr. II, 19). Quid ergo colligitur, nisi quia dum fornicatores desideriis carnis assentiunt, potestati malorum spirituum subiguntur? Quia item altum est fornicationis blandimentum, dum in hoc anima per desiderium mergitur, quasi in profundum radicibus tenetur. Erui ergo de manu vastatorum est a fornicationis abysso, qui in potestate dae-

monum est, liberari. Bene etiam vastatores fornicationis impetus dicuntur: quia de vitio luxuriae per beatum Job dicitur: Ignis est usque ad perditionem germinans; et omnia eradicans germina (Job XXXI, 12). Vastator quippe fornicationis spiritus dicitur, quia quem invaserit, ei nimirum nulla virtutum dona derelinquit. Ad laborem quidem ministerii, bona quidem aliqua habere potest, sed ad meritum salutis ea habere non potest. Vastari ergo dicitur, cui perdita castitate ad vitam bona alia nulla prosunt. Vastari etiam horti tenera dicuntur. Qui enim sunt horti superni sponsi, nisi corda sanctorum per custodiam munita, et per castitatis odorem florida? Nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Unde et sponsae in Cantico sponsi laudibus dicitur: Quae habitas in hortis, audire me fac vocem tuam (Cant. ult., 13). Et rursus: Hortus conclusus soror mea sponsa (Cant. IV, 12). Hortus quidem, quia virtute eximiae castitatis floridus, conclusus autem, quia per continentiam munitus. Hinc sponsa quid sponsum oblectet, exponit, dicens: Sponsus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, et inclinentur umbrae (Cant. II, 16). Immundi ergo spiritus vastatores sunt, quia si pudica corda decipiunt, decepta teneros flores tantae virtutis perdunt. Qui itaque cum ab immunditiis ad castitatem redeunt, quia diras daemonum potestates effugiunt, et a profundo perditionis ascendunt, de manu vastatorum erui apte memorantur. Sed rex, qui eruere populum dicitur, quales adjutores habeat videamus. Nam sequitur:

(Vers. 49.) Fuere autem filii Saul Jonathas, et Jesui, et Melchisva: nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitae Merob, et nomen minoris Michol.

66. Filii Saul, qui non ad quamlibet haereditatem, sed ad regnum nascuntur, illos insinuat, de quibus sanctae Ecclesiae per Psalmistam dicitur: Pro patribus tui nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram (Psal. XLIV, 17). Quos tres esse agnovimus, quia fidem sanctae Trinitatis praedicando defendunt. Sed quia percusso Amalech, regis filii nominantur, eorum numerum ad virtutum merita referamus. Maceratio quidem corporis, circumspectio mentis, simplicitas intentionis, tria sunt. Quia ergo doctores sanctae Ecclesiae ad reprimendam carnis libidinem fortes sunt, ad cordis custodiam sapientes, intentionem cordis in coelum sublevando sublimes, tres esse Saul filii dicuntur. Tria etiam sunt, fortitudo operis, virtus charitatis, et affluentissima gratia praedicationis. Doctores quippe sanctae Ecclesiae, quia magna conversatione sublimes sunt, magna charitate ferventes, magna verbi sapientia facundi, ternario numero apte signati sunt. Quorum certe virtutibus nomina conveniunt, quia Jonathas columbae donum dicitur; Jesui, planities, sive desiderium meum; Melchisva, rex meus salus. Quia enim praecellentia dona Spiritus sancti doctores habent, columbae donum recte nominantur. Quia item inter dona sublimia humiles sunt, planities dicuntur. Quia pro subditis sibi fidelibus ardenter aeterna postulant, desiderium meum esse perhibentur. Quae

quidem vox parvulorum subditorum esse cognoscitur, virtus vero tanti nominis praelatorum. Qui enim parvuli et frigidi adhuc in nostris negligentiis jacemus, ad coelestem patriam ardentibus desideriis non flagramus. Sed quod nos ardenter flagitare non possumus, pro nobis postulat qui ad illam quam nobis adipisci desiderant patriam magnis desideriis anhelant. Pro excellentia ergo charitatis non desiderantes, sed desiderium regis filius dicitur, ut in doctoris mente flagrare ignis dilectionis specialiter demonstretur. Unde et de Domino per Psalmistam dicitur: Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem (Psal. CIII, 4). Hinc est item quod Daniel vir desideriorum dicitur (Dan. IX), quia prospera populi sui magnis precibus postulasse perhibetur. Melchisva vero dicitur, rex meus salus. Rex quippe praedicator dicitur, quia celsitudinem tenet ordinis, et dignitatem magnae conversationis. Rex item dicitur, quia summam tenet celsitudinis et vigorem auctoritatis. Salus etiam dicitur, ut ejus integritate aegritudo populi depelli posse sentiatur. Merito enim vitae et devota oratione homo agere quotidie debet doctor, ut subjectus sibi quisque pertingere valeat ad salutem.

Sed notare iterum doctor debet quia cum a subditis nominatur, non rex noster, sed rex meus dicitur. Quid est ergo quod rex meus dicitur, nisi quia tam familiaris esse debet omnibus, ut singulorum esse per amorem sentiatur? Sed qui meus dicitur, rex nominatur, quia humilis et affabilis praedicator hoc ipsum quod praeeminet non videtur esse suum singulariter, sed speciale singu-

lorum, cum tam communis per gratiam esse nititur, ut ejus celsitudo propria uniuscujusque fore videatur. Onus autem verbi dicitur, quia videlicet salus mea dicitur, per quod nimirum diligens praedicatoris studium et sollicitudo commendetur, quia sic debet intendere simul omnibus, ut quaerat et agat propria singulorum. Ab unoquoque etenim salus mea dicitur, si uniuscujusque infirmi curam suscipit, et hunc ad aeternae salutis bona perducit.

67. Quae vero sunt Saul filiae, nisi praedicatori subditae electorum qualitates? Alii quippe activae vitae studiis serviunt, alii vero contemplativae remotionibus absconduntur. Filiae quidem dicuntur pro fecunditate. Illa quidem parit multitudinem bonorum operum, ista vero internorum plenitudinem gaudiorum. Merito igitur regis filiae nominantur, quia dum concipiunt de verbo Dei, coelestes fructus parturiunt. Unde bene Merob de multitudine dicitur. Activa etenim vita, quia ex multis bonis operibus perficitur, de multitudine recte nominatur. Vel de multitudine dicitur, quia qui Deo per activam vitam placent multi sunt. Quia enim pauciores numero sunt qui per contemplativam coelestibus gaudiis inhiant, in eorum comparatione illos qui activae vitae inserviunt multos vocat. Qui profecto multi sunt numero, ministerio divisi, quia etsi unam coelestem patriam bonis operibus quaerunt, tamen variis operibus pietatis inserviunt. Quorum certe nonnulli in tantum amorem conditoris proficiunt, ut ipsa etiam opera bona deserant, atque ad contemplativae vitae dulcedinem transire, et

in ea Deo vacare concupiscant. Unde et bene Michol in lingua nostra ex omnibus dicitur. Ex omnibus quidem fit, quia nullus est perfectus in contemplatione, qui ex labore boni operis non pervenit ad arcem ejusdem contemplationis. Unde et in Evangelio Dominus dicit: Venite ad me, omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. XI, 28). Tunc qui laborat vocatur, quando bene agendi desiderium aeternitatis infunditur. Et ad vocantem se accedunt, quando ad contemplativae vitae quietem veniunt. In quo nimirum laborantes reficiuntur, quia amoris gaudia de divina contemplatione abundanter sumunt. Ipse quidem accedentes reficit, qui puris mentibus semetipsum ostendit. In cujus revelatione quia contemplationis gaudia multa inveniunt, quasi omnimoda delectationis dulcedine, non ab alio, sed ab ipso saturantur. Michol ergo ex omnibus dicitur, quia contemplativae vitae secretum nullus expetit, qui in aliqua prius operatione bona non fuit. Minor ergo soror dicitur, non quia inferior dignitate, sed quia posterior tempore. Si quis autem velit per primogenitam filiam contemplativam vitam, per minorem activam potest accipere. Et tunc quidem Merob de multitudine dicitur, quia multitudinis turbas deserit, et ad rariorem numerum in contemplatione perfectorum venit. Non ergo multitudo, sed de multitudine esse dicitur, ut non hi cum quibus est, sed unde venerat agnoscatur. Michol vero ex omnibus dicitur, ut in activa vita universalis vita sanctae Ecclesiae designetur. In activa etenim vita etiam illi sunt prius qui postea ad contemplativae secretum

transeunt, sed in contemplativae remotione, exterioris vitae sollicitudine gravati non sunt. Illa ergo de multitudine, ista vero de omnibus dici potest, quia activa vita omnes continet, contemplativa omnium conspectum declinat, ut se, conspectu mentis, coelestibus jungat. Quomodo igitur Saul filiae dicuntur, nisi quia utraque vita studio boni rectoris ostenditur? Qui enim nos docent bona agere, aeternae vitae studiis vacare, ab illo nobis generantur, cujus magisterio in corde nostro discuntur. Quod quidem quia de activae vitae operibus constat, mirum de contemplativa videtur, quae per Mariam Marthae sororem, quae ad pedes Domini sedere et verbum ejus audire describitur (Luc. X). Sed facile respondetur quia dum sedet Maria, perfectos in contemplatione signat. Filia tamen Saul Merob recte dicitur, quia etsi sedens ad pedes Domini quae vult ab eo audit et discit, tamen prius discere debet quomodo sedere possit. Hoc nimirum quia sapientis et eruditi doctoris eruditione cognoscitur, Saul esse finam Merob recte memoratur (I Reg. XVIII). Quam profecto in conjugium David dare promisit, sed ei minorem dedit, quia nonnulli contemplativae vitae pulchritudinem diligunt, ad cujus amplexus accedere nequaquam permittuntur. Quia enim regendis fidelibus gregibus foris necessarii sunt, summus rex sic ordinat, ut Michol minorem accipiant, et Merob majorem nunquam comprehendant. Plerique autem post minorem majorem accipiunt, quia post devota charitatis opera ad intimi secreti amorem recipiuntur; quod bene Jacob insinuat, qui Rachelem amavit, sed prius

Liam accepit, et sic deinde Rachelem in conjugium sumpsit (Gen. XXIX). Quid est hoc, quod Jacob utramque sororem habere licuit, David autem ad majoris thalamum non pervenit, nisi quia David rex fuit, Jacob vero rex non fuit? Qui ergo regimen animarum suscipit, hunc censura ecclesiastica susceptum gregem deserere et remotae vitae otiis vacare non sinit. Sed Merob David promittitur, et nunquam datur; Michol sola datur, quia nonnulli cum curam animarum suscipiunt, putant se sic aliorum sollicitudinem gerere, ut sibi ipsis valeant per sollicitudinem vacare; et tamen quietem quam in praelatione quaerunt nunquam inveniunt; fitque ut dum impetrare a Domino gratiam tantae puritatis nequeunt, quasi iram incurrissent Domini, pertimescunt. Quasi ergo irato rege promissam sibi primogenitam perdunt, quia eum quem se putabant in praelatione habituros amorem quietis intimae amplecti non possunt. Haec autem breviter per excessum diximus, nunc ergo ad dimissa redeamus.

68. Ambae ergo Saul filiae dicuntur, sed nomina diversa sortiuntur, quia et differunt et conveniunt. Conveniunt quidem, quia ad aeternam vitam, quam diligunt, per amorem tendunt. Item conveniunt, quia bona opera, quibus haec indesinenter extenditur, illa quomodolibet operatur. Quia igitur ambae amant quae vident aeterna, ambae ad illa per bonam operationem pervenire desiderant, quomodocunque conveniunt; differunt autem, quia plus agit una, plus videt altera. Nam et Lia non dicitur fuisse caeca, sed lippa. Et Rachel si non tantos peperit, omnino tamen

sterilis non remansit. Nam si altera vita alteram contemplando aut operando superat, nulli autem eorum visionis claritas demitur, nulli fecunditatis gloria denegatur. Videndo tamen et agendo differunt, quia activa vita visionem habet in transitu, opus vero in intentione; contemplativa vero opus in itinere, intentionem in quiete. Unde bene evangelista Marcus, cum sub illarum trium mulierum specie contemplativae vitae amorem ostenderet, ait: Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum (Marc. XVI, 1). Quasi dicat: Steterunt in opere, ut currere valerent ad contemplationem. Aromata quidem emere est per laborem boni operis, bonae opinionis odorem circumquaque dilatare. Et Jesum in sepulcro ungere est per mortificationem carnis ad devotionis intimae pinguedinem pervenire. Nam velut in sepulcro ungitur, quando a consepultis ad gaudium intimae claritatis suae devotissime pervenitur. In transitu ergo operationem habent, quia etsi aliquando operantur, quasi currendo hoc deserunt, qui ad locum dilectae solitudinis magno spiritus impetu impelluntur. Nam quia totis desideriis in aeternorum amore requiescunt, videre magis quam ministrare appetunt. Rari ergo sunt in publico operis, assidui in secreto contemplationis; foris parum, satis intus immorantur. Nam et fornicationem esse solent judicare, vel ad momentum a Christi contemplatione discedere.

69. E contra autem activa vita, quae frequens circa ministerium satagit, rara est in secreto contemplationis. Nam quae aeterna sibi praeparare non sedendo, et audiendo, sed satagendo

et ministrando proposuit, non damnum, sed dispendium putat, si sibi vacans, et sua petens, et non quae aliorum, a solita obsequiorum oblatione requiescat. Plus igitur operando laborat, minus obsecrat. Unde et Martha, quae circa frequens ministerium satagebat, stetit, et locuta est (Luc. X, 40). Quae enim stetit, ei nimirum sedere non licuit, quia si ad audiendum sederet, imparatum fortasse ministerium et insufficiens impendisset. Et notandum quia transeundo, Dominum Martha vidit, non tamen transeundo, sed stando loquitur. Nam evangelista caute expressit, dicens: Quae stetit, et ait (Ibid.). Quo profecto exemplo instruimur, ut qui fratribus ministeria exhibemus, si per moram sedere ad Redemptoris pedes non possumus, per aliquantulam morulam Redemptori assistere debeamus. Sed bene ei assistimus, si transeundo et serviendo videamus. Quid est autem transeundo Dominum cernere, nisi in omni nostro bono opere ad ipsum cordis dirigere intentionem? Transimus enim, quando huc illuc discurrendo in membris suis Domino ministramus. Sed transeundo Dominum cernimus, si per omne quod agimus praesentem nobis ipsum, cui placere cupimus, contemplamur. Quo in loco notandum est quia confidenter Martha loquitur, dicens: Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me solam ministrare? (Luc. X, 40.) Quod certe perfectis quibusdam operariis sanctae Ecclesiae convenit, qui omnipotenti Deo preces tanto fiducialius offerunt quanto laboriosius ei in membris suis se ministrasse meminerunt. Sed quia in ipsis etiam quae activae vitae

deserviunt nimietas sollicitudinis cohibenda est, Martha reprehenditur, quae tam sollicita asseritur, ut erga plurima turbetur. Actionis quidem fervor tunc recte disponitur, cum sic insistimus operi, ut tranquillo corde eum cui opera nostra consecrare nitimur videamus. Quid est ergo nimietas sollicitudinis, nisi confusionio supernae intentionis? quia dum se erga plurima dividit, divisa jam ad supernorum intuitum non assurgit. Illud enim aeternum et simplex bonum aeternae visionis anima quia vix unita comprehendit, se nimirum ad id divisa non erigit. Dicit ergo operum nostrorum dispositor et receptor: Unum est necessarium, ne se mens ad multa dividat, ut, per tranquillitatem unita, ad summi boni intuitum potenter surgat. Duae igitur filiae Saul, etsi pariter regis sunt filiae, nominibus differunt, quia vita activa et contemplativa nobilitate religionis generosae sunt, sed non sunt pares pro diversitate officii. Sed quia earum patrem ostendimus, matrem pariter demonstremus. Sequitur:

(Vers. 50.) Et nomen uxoris Saul Achinoe, filia Achimaas.

70. Quae est enim praedicatoris uxor, nisi bona voluntas? Qui enim per amorem bonae voluntati conjungitur, ei utique quasi ex nobili conjuge filii oriuntur. Nam cum bonorum operum fructus proferre volumus, necesse est ut prius eos in bona voluntate seminemus. Unde bene Achinoe, fratris requies interpretatur. Frater quippe noster ille est, qui a mortuis resurgens, Mariae Magdalenae locutus est dicens: Vade, et dic fratribus meis: Ascendo ad Patrem meum et Patrem

vestrum (Joann. XX, 17). Hinc Paulus nobilitatem electorum asserens, ait: Haeredes autem Dei, cohaeredes Christi (Rom. VIII, 17). Quid est quod dicitur, fratris requies, nisi quia Redemptor humani generis in bona cohaeredum suorum voluntate requiescit? Et quia ab ipso nobis bona voluntas impenditur a quo inhabitatur, filia Achimaas esse perhibetur. Achimaas enim fratris decor, vel frater decor interpretatur. Frater quippe et decor Redemptor noster dicitur, quia humana natura per peccatum primi hominis dignitatis suae vigorem perdidit, sed in persona Redemptoris, aucto sibi splendore radiavit. Decor quippe noster est, quia quicunque in sancta Ecclesia virtutum claritate fulgescunt, de plenitudine lucis illius omnes accipiunt. Hinc Paulus ait: Ei se infudit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Col. II, 9). Dum ergo bonam praedicatorum nostrorum voluntatem propheta Samuel respicit, typis visa exprimit, dicens: Achinoe filia Achimaas, quia nimirum magna est pulchritudo bonae voluntatis, sed de infusione nascitur Redemptoris. Debet namque amari ut conjux, sed si pater aspicitur, ex nobilitate amplius amatur.

(Vers. 50.) Et nomen principis ejus Abner, filius Ner, patruelis ejus.

71. Abner dicitur pater meus lucerna, Ner etiam lucerna dicitur. Quid ergo Ner, nisi sermo Scripturarum accipitur? Littera quidem sanctae Scripturae quasi hujus lucernae testa est, intellectus vero spiritualis claritas luminis, oleum vero ejus devotio amoris. Filius ergo lucernae est, qui verba Scripturarum libenter audit, et sa-

pienter intelligit, et quae per intellectum colligit, per affectum charitatis apprehendit. Cur itaque dicitur filius lucernae, nisi quia quod de lumine nascitur lumen est? Quid enim peccatum, nisi tenebrae? Quid item bonum opus, nisi lumen? Sancti enim viri dum ad ducatum Scripturarum gressus operum dirigunt, quasi ex lumine lumen accipiunt spiritualis eruditionis. Hoc quippe lumen de lumine Joannes exprimens, ait: Omnis qui natus ex Deo est non peccat, quia generatio coelestis servat eum (Joan. V, 18). Quid est nasci de Deo, nisi cognitam in sanctis Scripturis ejus voluntatem diligere? Et quid est non peccare, nisi in luce justitiae semper consistere? Quasi enim de luce nos lucem facere volebat beatus Petrus apostolus, cum dicebat: Habetis propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernae lucenti in caliginoso loco, donec aspiret dies, et lucifer oriatur in cordibus vestris (II Petr. I, 19). Merito igitur Abner pater meus lucerna dicitur, ipse quoque pater ejus lucerna nominatur, quia illi in sancta Ecclesia lucere per exempla aliis possunt, qui eruditione Scripturarum et claritatem acceperunt luminis, et oleum perfectae charitatis. Sed per Joannem non peccare dicitur, ut praedicatorum robur insinuet, qui sic peccatoribus manum porrigunt, ut tamen ipsi peccatorum tenebris non fedentur. Sed quid est quod patruelis Saul dicitur? Patruelis autem dicitur qui nascitur ex fratre patris. Unde et hic quoque subjungitur:

(Vers. 51.) Cis fuerat pater Saul, et Ner pater Abner filius Abiae.

72. Et cum eligendus rex peteretur, dictum est: Et erat vir nomine Cis filius Abiae (I Reg. IX, 1). Quia vero ista stirpis regiae nomina quid significent, plenius exposuimus; hoc tantummodo exprimamus, quomodo Abner patruelis Saul esse referatur. Sed Saul filius Cis, id est duri esse cognoscitur; Abner etiam lucernae filius perhibetur. Durum hunc, austerae nimis conversationis viros ostendimus designare, Ner lucernam interpretari. Quid est igitur quod lucerna, et durus ejusdem patris esse filii dicuntur, nisi quia a Deo est, et quod Scriptura sancta austerum praecipit, et virtus exterior durae conversationis? Frater quippe lucernae durus est, quia gratiam implendae legis ab eo habet a quo ipsa lex ortum habet. Unde et Psalmista confidenter repromittit, dicens: Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit (Psal. LXXXIII, 7). Legem quippe dare est praecepta vitae electis proferre, benedictionem etiam dare est gratiam implendae legis impendere. Quia ergo ab uno sunt tam lumen Scripturae quam asperitas vitae nostrae, Cis et Ner unius patris filii esse referuntur. Abner ergo filius Ner, Saul regis patruelis esse recte dicitur, quia qui ad curam animarum eligitur, durae et asperae vitae debere esse judicatur. Sed qui praedicatorum adjutores esse cupiunt, nunquam agunt, quod cupiunt, si lumen Scripturae sanctae, in quo per cognitionem concepti sunt, in bona operatione atque sancta praedicatione, velut nascendo, non perficiunt. Cum vero Scripturarum sanctarum cognitio magis summis doctoribus quam eorum adjutoribus subditis adscribatur, et

exempla conversationis sequi magis minoribus quam majoribus convenire videantur; quid est quod duri filius rex dicitur, lucernae vero filius dicitur princeps regis? Sed his verbis non significat quod summi doctores et eorum adjutores habent, sed suppresso quod habent, exponit quod singulis agendum est. Rex quippe, videlicet summus et electus praedicator, quia jam per altissimae eruditionis scientiam, Scripturae lumen habet, non sic confidat de scientia, ut aliorum exempla minime sequatur. Princeps quoque, id est magni doctoris adjutor, quia exemplis ejusdem sui praepositi subditur, ad lumen innitatur, ut qui exempla sequitur, in doctrinae altioris eruditionem, quasi in magna lucernae luce nascatur. Qui ergo eruditus ad majorum exempla per humilitatem reducitur, exemplis instructus ad Scripturarum splendorem discendo sublevatur, bene rex filius duri, et princeps lucernae filius esse perhibetur. Tales viri, quia electis fidelibus utiliter praeeminent, quia subjectos ad virtutum victorias fortiter provehunt; sequitur:

(Vers. 52.) Erat autem bellum potens adversus Philistaeos omnibus diebus Saul.

73. Debile et omnino infirmum bellum illorum doctorum est, qui nec lumen habent divinae cognitionis nec fortitudinem boni operis. Potens ergo bellum dicitur, quando electis plebibus duri filii dominantur, quia ille potest aliis utiliter bona dicere, qui consuevit verba magna operatione praeire. Sed et subtiliter est intuendum quod implexius dicitur: Cunctis diebus Saul. Quid sunt dies Saul, nisi lucis opera? Quod bellum doctoris

est aliud quam quod lingua conficitur? Omnibus itaque diebus pugnat, qui multa alios docet, sed nil docendo profert, nisi quod suo prius fulget opere. In die etenim sua pugnat, qui verba praedicationis ex propria trahit luce virtutis. In die ergo alieno pugnare vult, qui contraire reprobis spiritibus satagit, non loquendo quae agit, sed praedicando quae novit. Sed omnibus diebus pugnat: quia omnia praecepta Dei ostendit in luce operis, quae subsequendo vult pandere per curam praedicationis. Merito itaque bellum potens dicitur, in quo cum omnimoda virtutum, vel operum luce pugnatur. Potest etiam per hoc quod omnibus diebus pugnare dicitur, agonis spiritualis instantia designari. Qui enim vitam ducit plenam virtutibus, in diebus vivit. Cunctis ergo diebus bellum potens electi doctoris agnoscitur, quia is semper malos spiritus superare cernitur, qui a luce virtutum nunquam separatur. Sed habent electi viri virtutem praeliandi, habent et humilitatem timoris. Per virtutem triumphant, sed per timorem auxilia congregare non cessant. Unde tanto fortius praeliantur, quanto et vires confligendi congregare non desinunt. Bene ergo causa potentis belli subjungitur:

(Vers. 52.) Nam quemcunque videbat Saul virum fortem et aptum ad praelium, sociabat eum sibi.

74. Quasi dicat: Idcirco bellare potenter poterat, quia congregare exercitum non cessabat. Sed quia non solum fortes, sed etiam aptos ad praelium sibi sociasse dicitur, cautus doctor in eligendis Christi militibus demonstratur. Fortes

autem ad ferenda onera quidam sunt, non ad praelia exercenda, quia praeliari de fortitudine sua dum nesciunt, nequaquam possunt. Viri ergo fortes et ad praelium apti sunt, qui sciunt pugnare, et volunt. Per voluntatem quippe fortes sunt, et per scientiam apti ad praeliandum. Quorumdam ergo temeritas a Christi bello repellitur, cum apti et fortes electi memorantur. Nam quidam sciunt cum diabolo pugnare, et nolunt. Sapientes quidem sunt, ut faciant mala, bona autem facere nesciunt (Jerem. IV, 22). Hi antiquo hosti servire volunt, resistere nolunt. Quid enim faciat doctor, si aptos istos ad praelium sibi societ. Magis tales possunt alios per exempla destruere quam ipse per verbum aedificare. Nam et saepe tales docere audent, et docendi virtutem operando non tenent. Cum loquuntur nobiscum, in hostes irruunt, sed per opera subito in viscera nostra torquentur. Velut proditores quidam exercitus, arma Christianae doctrinae induunt, et per exempla subito parvulos Christi feriunt, quos velle protegere loquendo putabamus. Non apti ergo viri fortes repellendi, non sociandi nobis sunt, quia per sapientes reprobos robur nostrum destruitur, non augetur. Qui ergo sunt fortes et non apti, nisi quos videmus onera saeculi fortiter ferre, et fortitudinem suam in servitium Conditoris transferre nescire? Nam jugum hominum, et magnos saeculi labores fortiter ferunt, sed ad servitutem Dei accedere velut infirmi pertimescunt. Quid ergo isti, nisi fortes et non apti sunt, qui saeculi magna faciunt, et Christi agere levia et blanda non possunt? Saepe etiam in monasteriis convertuntur,

et qui saeculi onera fortiter tulerant in parvis, quae agunt, quasi inter magnos labores sudant. Quid ergo his verbis ostenditur, nisi ut viros ad Christi militiam cum magna nobis discretione sociemus, nec accedentibus ante praebeamus ingressum quam eos et aptos per scientiam, et fortes per bonam voluntatem esse sciamus? Possunt autem idcirco viri fortes et apti ad praelium dici, qui Amalech, id est libidinum bella subsequuntur. Nam viri fortes non sunt, qui carnales concupiscentias exstinguere nequeunt. Et apti ad praelium non videntur, qui pro pudicitia apti ad praeliandum non sunt. Eligat ergo doctor milites Christi, eligat fortes, ut dum carnem fortiter domant, immundos spiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad praelium; ut dum inter dona fortitudinis non superbiunt, triumphi gloria in coelestibus sublimentur.

LIBER SEXTUS.

CAPUT PRIMUM.

(I Reg. XV, 1-3.) Et dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus ungere te in regem super populum ejus Israel. Nunc ergo audi vocem Domini. Haec dicit Dominus exercituum: Recensui quaecunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Aegypto. Nunc ergo vade, et percute Amalech, et demolire universa ejus.

1. Superius Amalech luxuriae vitium designare diximus, quae velut lambit, dum voluptatem blandiendo suggerit. Profectus ergo conversationis ostenditur, eo quod superius a Saul percussus

asseritur, et nunc non simpliciter jubetur percuti, sed omnia ejus demoliri. Primo quidem hunc doctor percutit, quando per ejus verbum agitur, ut pudicitia in conversorum cordibus et corporibus teneatur. Quasi enim percussa est libido, quando caro armis pudicitiae qualitercunque subacta est, et perfecte subacta non est. Nam qui luxuriae jam inquinamenta deserit, sed adhuc motus turpes ex se contra se insurgentes sentit, jam opus nefarium non exercet, sed tamen abigere hoc a cogitatione non potest. Saepe invitus et incautus ad immundas cogitationes trahitur, sed ea quae negligendo intus cogitat, carnem foris excitant, ut ad turpes motus voluptatis surgat. Quid ergo est quod percussus Amalech iterum percuti et demoliri praecipitur, nisi quia praedicator eos quos ad pudicam vitam erudit, promovere debet ad perfectionem virtutis? Iterum ergo jubetur Amalech percuti, quia adhuc non bene interfectus vivit. Iterum Amalech percutitur, cum verbis doctoris illi etiam motus qui carnem pulsant eliduntur, cum ob hoc coronari subditos doctor docet, ut sic corpus domare debeant, ut ad illecebrosos motus nequaquam surgat. Sed quia nunquam sic caro restringitur, si mens ad immunda cogitando labitur, post percussionem, Amalech demoliri praecipitur. Percutitur ergo in corpore, demolitur in corde, dum caro digne per abstinentiam teritur, et mens a cunctis immundis cogitationibus refrenatur. Quo in loco priora etiam consideranda sunt, quae ex persona Domini Samuel loquitur, dicens: Recensui quaecunque

fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Aegypto.

2. Quid est quod Amalechitarum opera recensentur, nisi quia luxuriae inquinamenta Deo valde odibilia sunt? Unde beatus Paulus apostolus dicit: Omne peccatum extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat (I Cor. VI, 17). Item dicit: Fornicatores et adulteros judicabit Deus (Hebr. XIII, 4). Hinc etiam acrius increpans, et a regno Dei eos segregans, ait: Neque immundi regnum Dei possidebunt (Ephes. V, 5). Cur luxuria recensetur, nisi quia justitia Dei peccator projicitur, quando ad perpetranda ejus inquinamenta curvatur? Qui ergo recensetur ut cadat, aliquando recensetur ut pereat, aliquando recensetur ut surgat. Et quia post tanta temporum spatia recensita, Amalech facta memorantur, utcunque nobis insinuatur; quia tales aliquando post longa tempora resipiscant. Ipsa autem ejus opera exprimuntur, cum dicitur: Quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Aegypto. Israel videns Deum dicitur. Qui quia de Aegypto perhibetur ascendere, noviter conversos insinuat, qui peccatorum tenebras et ima deserunt, et ad lumen veritatis accedunt, et montem boni operis ascendunt.

3. In via autem Amalech Israel restitit, quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis objicit, et corda quae potest, gladio immundae suggestionis ferit. Et quia valde fortis et violenta est pugna fornicationis, non quomodolibet obviasse Israeli, sed restitisse perhibetur. Resistere quidem forti oppugnationi instare est.

Hos nimirum resistentes Amalechitas videbat Israelita ille ascendens, cum dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae (Rom. VII, 23). Unde et ad auxiliatorem respiciens, ait: Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Domini nostri Jesu Christi (Rom. VII, 24). Resistere ergo Amalech dicitur, quia dum in carne sumus, libidinis fortia bella sustinemus. Sed quid de Aegypto ascendentibus resistere dicitur? Ecce qui ad tertii coeli se secreta sustulerat, resistentes motus carnis habebat. Merito igitur non solum novitios, sed etiam magna virtute praeditos, Israel de Aegypto ascendens insinuat. Aegypti quidem nomine hujus mundi tenebrae designantur. Israel autem de Aegypto ascendit, quia electi omnes dum sancte vivendo proficiunt, ad supernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi utique per validos motus Amalech resistentem vident. Hujus namque violentia passionis ostenditur, cum eadem, quae recensentur, Amalech bella describuntur. Nam pugnante Israele, cum elevabat manus Moyses, vincebatur Amalech; et vincebat ille, cum iste manus deponeret (Exod. XVII). Quid est autem, quod contra alios solis armis pugnabat Moyses, contra Amalech vero non solis armis, sed etiam virtute orationis? Quae autem virtus et instantia supplicationis erat tunc necessaria, ubi si manus deponeret, Amalech victoriae honorem daret? Sed profecto magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. Arma igitur

exercitus oratio intentissima necessaria est. Arma quidem necessaria sunt, quia qui contra fornicationem pugnare volunt, vincere nequeunt, si non caeteris virtutibus muniuntur. Exercitus, ut supra ostendimus, exempla Patrum et Scripturarum praecepta sunt, quae quidem quilibet etiam considerare debet, ac illis sic mentem occupare, ut lasciviae inquinamenta non spectet. Sed exemplis atque doctrinis instructus, de se confidere nequaquam potest. Levet ergo manus suas, levet mentem, ut opere bono et devotione resplendeat, qui abscindere perfecte a se libidinis bellum tentat.

4. Quid item est quod depositis manibus vincitur, nisi quia saepe per audaciam pravi operis, ipsa etiam tollitur pulchritudo castitatis? Saepe ex toto non tollitur, sed cum infirmantibus operibus infirmatur. Inter opera quidem, et labores spirituales, contra stimulos carnis fortes sumus, sed si quasi fessi a solitae conversationis rigore torpescimus, vel mollescimus, dum paulatim negligimus, aculei carnis insurgunt, qui quasi depositis Moysi manibus Israelem vincunt (Exod. XVII). Ne ergo manus lassescant, Aaron et Hur lapidem supponant, et graves Moysi manus deponi nequaquam sinant. Aaron quidem, mons fortitudinis, Hur, ignis vocatur. Quando enim lassescimus consideratis coelestibus roboramur. Mons ergo fortitudinis quid est, nisi altitudo supernae contemplationis? Quae profecto, quia in electo corde sine magna charitate non est, mons fortitudinis Moysi adstare recte perhibetur. Qui nimirum lapidem supponunt, et manus

sustinent, quia qui summa coelorum praemia ardenter aspicit, fortitudinem magnam sumit, et bene operari, et conditorem exorare non desinit. Quia ergo valida sunt, et omnino violenta bella carnis, ascendenti Israeli Amalech restitisse apte perhibetur. Regi igitur Propheta praecipit dicens: Audi vocem Domini. Recensui quaecunque fecit Amalech Israeli.

5. Quid est, quod dicit: Audi vocem Domini, nisi quia caste vivere volentibus, contra fraudes fornicationis spiritus subtiliter vigilandum est? Quasi dicat: Considerare non desinas quantis insidiis sibi subdere electos parat. Et idcirco non dixit: Recensui quod restitit Israeli, sed: Audi vocem Domini. Recensui quomodo restitit Israeli. Quasi dicat: Si modum insidiarum cognoscis, hostem superare facilius valebis. Merito igitur subintulit, dicens: Nunc ergo vade, et percute Amalech, et demolire universa ejus. Quasi dicat: Quia nosti quemadmodum ire debeas: Vade, et demolire universa ejus, et sic eum deleas, ut aliquid de eo ultra non vivat. Sed quis ita sibi subjicere carnem, quis unquam sibi restringere mentem potuit, quis sic manere in carne, ut de carne turpes motus nullos sustineret? Quis ita refrenare cogitationem potuit, ut ad eam immunditiarum obscuritas per cogitationem nulla perveniret? Sed si de carne non tollitur turpitudo motionis, tamen turpitudinis robur enervatur, cum motus quidem simplex in carne est, sed in motu pruritus libidinis nullus est. Hic quidem motus Amalechita non est, quia menti non lambit quam oblectare non poterit. Non potest tolli menti, quod aliquo

modo immunda non videat, sed in mirabilem usum puritatis deducitur, ut immunda videns, nulla delectationis labe maculetur. Quisquis ergo sic praeest carni, quisquis sic mentem regit, ideo praeest, ideo regit, quia Amalech cuncta demoliri fortiter potuit. Sed jam quae sunt ejus universa subsequenter exponit, dicens:

(Vers. 3.) Non parcas ei, et non concupisces ipsius aliquid; sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum, et lactentem, et bovem, et asinum, et ovem, et camelum.

6. Quis est hic qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciviae aliquid retinet? Nam plerique turpitudinis opera non exercent, sed linguam a turpi locutione non cohibent. Plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant. Quidam nihil turpe agunt, sed quod actu refugiunt corde concupiscunt. Parcit ergo Amalech qui blandimenta lasciviae, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit itaque: Non parcas ei, quia de tam nequissimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Dicat ergo: Non parcas ei, ut omnes libidinosi motus, omnes obscenae locutiones prorsus perimantur incorpore. Dicit ergo: Non concupisces ipsius aliquid; ut penitus eradicetur a cogitatione. Quid enim est libido, nisi ignis? Et quid de carne, et mente exortae virtutes, nisi flores? Quid item turpes cogitationes, nisi paleae? Quis etiam nesciat, quia si in paleis ignis negligenter exstinguitur, ex parva scintilla quae remanet, omnes paleae accenduntur? Qui ergo virtutum flores in

mente non vult exurere, ita debet libidinis ignem exstinguere, ut per tenuem scintillam nunquam possit ardere. Carnalium etiam cogitationum stipulas auferat, ne dum is, qui exstingui non potest, calor naturalis accenditur, virores virtutum, qui per se accendi nequeunt, quasi per admixtas paleas exurantur.

7. Quid est ergo: Non parcas ei, et non concupisces ipsius aliquid, nisi quia luxuria omnis in carne perfecte domanda est, et a mente radicitus extirpanda? Potens etiam intelligi: Non parcas ei, et non concupisces ex eo aliquid, quia et viri, et mulieres, parvuli et lactentes interfici praecipiuntur. Nam mulieres concupisci poterant, parvuli et lactentes ad misericordiam provocare. Qui ergo sunt viri interficiendi, quae mulieres, qui parvuli, qui boves, quae oves, qui cameli, qui asini, subtiliter considerandum est. Qui enim sunt Amalechitae viri, nisi suadentes motus turpitudinis? Viri etenim sunt, quia violenter suggerunt, et corruptis mentibus semina pravitatis infundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentiae, quae praedictis motibus ad fetus impios substernuntur. Sed et parvuli, et lactentes qui sunt, nisi qui de Amalechitarum virorum et mulierum commixtione generantur? Nam si motus malae suggestionis, quasi adulter in mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix impregnatur. Ipsa ergo concupiscentia, si nefarium effundere partum sinitur, libidinum motus jam non solum mente, sed etiam in carne generantur. Qui dum nascuntur parvuli sunt, quia adhuc carni violentiam movendo non inferunt. Lactentes vero sunt, cum tenui et negli-

genti cogitatione nutriuntur. Qui enim jam libera cogitatione motus turpes in carne reficit, non jam lac parvulis, sed cibum adultis impendit. Lac ergo parvulorum Amalechitarum tenuis est cogitationio immunditiae, quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, quasi negato sibi lacte, parvuli necantur. Quod profecto lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiscentiae mentem praevenit, quasi ex pessima cordis ubertate agitatur, ut pejores motuum soboles in carne nutriantur. Quid vero in bove, nisi consilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? Nam quasi discretionis vomere scindere terram cernitur; sed si ex deliberatione suscipitur, jugo turpitudinis colla miserae mentis illaqueat, quem per simulationem gestat.

8. Ovis autem nomine innocentium vita significatur. Unde electi omnes Redemptoris nostri voce oves nominantur, cum dicit: Oves meae vocem meam audiunt (Joan. X, 27). Quae est ergo ovis Amalech, nisi simulatio innocentiae? Nam quidam dum et ipsam formam humani corporis, et proprietates sexus utriusque, dum insitam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse uti licenter putant. Quasi ergo ovis Amalechita est, quando continentibus illud quasi bonum suggeritur, quod vere bonum non esse liquido comprobatur. Quid etiam in camelo signatur? Sed camelus ruminat, et ungulam nequaquam findit. Quid ergo in camelo signatur, nisi cogitatio quaedam luxuriae, quae quasi a

ratione incipit, sed per discretionem non finitur? Nam dum cogitat, quasi intus camelus ruminat, sed dum quod cogitat per veritatem non disponitur, ejus ungula dividi non videtur. Nonnulli etenim continentiam professi, dum a carnis concupiscentia superantur, in conjugali vita salvari posse confidunt. Quidam et dum apostoli licentiam audiunt: Unusquisque suam uxorem habeat et unaquaeque suum virum (I Cor. VII, 2), sine discretione personarum omnes in hoc praecepto concludi, et sacrorum ordinum viros conjugali copula uti posse fatentur. Hujusmodi enim sensus Amalechita camelus est, quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem vitam trahit. Quid ergo asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis invehit, quibusdam per fraudes illudit. Asinus etiam aliena onera portare consuevit. Doctor vero gentium dum virum sui corporis potestatem non habere, sed mulierem docuit, item: Nec mulierem sui corporis habere potestatem, sed virum (Ibid., 4), quid aliud quam aliena onera eos portare jussit? Asini ergo nomine robur conjugalis copulae designatur, quia electi conjuges invicem onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis baratrum remissius corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechita, quia copula conjugalis in honestate thalami roboranda est, sed a turpitudine interficienda. Debent quidem conjuges debitum sibi invicem reddere, sed turpiter convenire non debent. Asinus ergo Amalech interficitur, cum in bonis conjugibus charitas tenetur honestae

copulae, sed omnis obscenitas vitatur in turpi conjunctione. Omnia igitur Amalech demoliri jubentur, quia qui caste proponunt vivere, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debeant. In carne quidem esse debent, ut bona per carnem agant, sed sic debent a carnis voluptate per mentis sublimitatem discedere, ut contumelias de carne non tolerent. Tales quidem eos esse volebat, quibus Apostolus loquebatur, dicens: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu (Rom. VIII, 9). Sed qui Amalech delere praecipitur, quibus adjutoribus ad haec sufficiat attendamus. Nam sequitur: (Vers. 4.) Praecepit Saul populo, et recensuit eos quasi agnos.

9. Agnorum nomine solent viri magnae prudentiae designari. Unde per Joannem dicitur: Vidi supra montem Sion Agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis (Apoc. XIV, 1). Qui enim nomen Agni assumpserant, agni dicebantur. Ipsos etiam exponens, ait: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Quid est ergo, quod cum Amalech deleri praecipitur, quasi agni regis milites recensentur, nisi quia cum fornicationis spiritum delere praedicando volumus, perfectorum exempla producere debemus? Quotquot enim pudicitiae gloria insignes saecularibus convertendis ostendimus, velut tot milites quasi agnos recensitos ad Amalech bella portamus. Possunt autem horum recensitorum nomine ipsi ministri divinae praedicationis intelligi. Quasi agni ergo sunt, quia per gloriam perfectae pudi-

citiae, jam illis virginibus cum Christo in regno gaudentibus similantur. Quibus profecto verbis ostenditur, quia qui praedicationis ministerium sumunt, praecipuo castitatis fulgore ante decorandi sunt, quia si per incontinentiam defluunt, continentes alios facere nequaquam possunt, et ad tantae lucis bonum provocare non praevalent, qui ejus radios in propriae conversationis fulgore non habent. Bene ergo dicitur: Recensuit eos quasi agnos, quia pudicos valde esse eos oportet, qui fornicationis effugare spiritum per accepti ordinis potestatem debent. Unde in Evangelio eis Dominus dicit: Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris (Luc. XII, 35), ut verbum praedicationis subditi audiant, sed eos ad bonum castitatis, quod audiunt, exempla lucidissimae conversationis trahant. Unde bene perfecto numero designantur, cum subditur: (Vers. 3.) Ducenta millia peditum, et decem millia virorum Juda.

10. Peditum nomine electi figurantur, non cum alta praedicant, sed cum per bona exempla coelestis itineris rectitudinem aliis demonstrant. Pedites quidem gressibus currunt, quo producere arma volunt. Quid vero sunt exempla castitatis, nisi coelestium militum terris impressa vestigia? Nam ut vitia libidinum in lubricis feriant, ad cordium eorum tenebras, cum bonorum exemplorum luce festinant, et quasi gressu pervenientes, hostes perimunt, qui postquam per opera cognoscuntur, corda peccatorum ad pudicitiae bonum trahunt. Cum ergo per exempla castitatis in peccatorum cordibus tenebras immundi-

tiarum destruunt, pedites recte nominantur. Et quia non solum praetextu corporalis munditiae splendidi sunt, sed etiam luce cordis, ducenta millia esse perhibentur. In centenario quippe, et millenario numero, omnis decalogi summa concluditur. Perfecti ergo viri in ducentis millibus continentur, quia per divinam gratiam tam corporis continentia quam integritate mentis ad summam pudicitiae arcem pervenere. Tam enim in corpore quam in mente habent perfectionem intentionis. Vel quia non remisse aut negligenter Deo per pudicitiam serviunt, centenarium habent operis, et quia ei servire non desinunt, habent millenarium multiplicationis. Sed fortes et assidui sunt ad continentiam corporis, perfecti et instantes ad circumspectionem cordis perfectione virtutis. Talem quidem etiam viduam Apostolus esse praecipiens, ait: Ut sit sancta carne et spiritu (I Cor. VII, 34). Sancta quippe carne et spiritu est, si perfectione castitatis qua fulget in corpore, fulgeat etiam in mente. Quod si viduae tales sunt, quales esse jussae sunt virgines? De illis namque pluribus, sub unius descriptione dictum est: Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato (Psal. XLIV, 10). In eodem quoque psalmo (vers. 14) laudatur eadem regina, cum dicitur: Omnis gloria ejus filiae regis ab intus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. Quid est enim vestitus aureus, nisi decor et honor corporis virginalis? Vestitus quidem dicitur, quia foris fulget in corpore, aureus autem, quia praecellit dignitate. Omnis autem metalli species auro inferior est. Sic nimirum omnis pudicitia alia decori virgineo

comparari non potest. Quid est ergo quod dicitur: Omnis gloria filiae regum ab intus, si foris esse gloria vestitus aurei praedicatur? Si enim foris est aliqua magna aurei vestitus gloria, intus omnis gloria videri non potest. Quid est ergo, quod omnis gloria intus esse perhibetur, nisi quia et illa, quae foris est, gloria, cum aliis innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enim virginitas non est, si foris est, et intus non est. Quia ergo intus, et foris est, quia eadem splendet in corpore, eadem fulget in mente, omnis gloria filiae regum intus esse sentiri convenienter potest. Omnis gloria intus est, quia foris sola, intus sola non est. Quia enim multae sunt virtutum claritates in mente virginis, sic virgineus splendor asseritur, ut intus omnis gloria praedicetur. Hoc nimirum est, quod subsequitur: In fimbriis aureis circumamicta varietatibus. Fimbriae enim aureae sunt claritates a mente nunquam deficientes. Fimbriae quidem finales vestimenti partes sunt. Quae idcirco in sponsae Christi decore laudantur, quia nulla est virtutum gloria, si lucere ante vitae consummationem desistat. Regina ergo amore dicitur, in vestitu aureo virginitas praedicatur. Sed omnis gloria intus, et in fimbriis aureis, et varietate circumamicta asseritur, ut innumeris virtutibus adjuncta integritas, usque in finem deduci sentiatur. Bene itaque contra Amalech ducenta peditum millia recensentur, quia illi ad debellandos immundos spiritus idonei sunt per exempla castitatis, qui eam tenere didicerunt et in luce operis, et in splendore circumspectionis.

11. Quia item eruditi ac perfecti sunt verbo Dei, decem millium virorum Juda numero demonstratur. Viri etenim sunt fortitudine, Juda autem praedicatione. Juda etenim, confitens interpretatur. Sed denario numero designatur, quia perfectionem doctrinae per gratiam Spiritus sancti consecuti sunt. Unde et Moysi decem legis praecepta tribuuntur, quae Dei digito scripta sunt (Exod. XXXI). Quid est enim digitus Dei, nisi Spiritus sanctus? Qui cum legem scripsit, hanc utique in decem praeceptis edidit, quia etsi in ea carnale aliquid foris protulit, intus hanc spiritualis intelligentiae perfectionem signavit. Decem millia igitur virorum Juda contra Amalech producenda sunt, ut fornicationis spiritus apti viribus superetur. Lambit quippe suggestione, quia levia et blanda consulit, sed res quas lambendo consulit, per cogitationum phantasias ostendit. Ergo ut mens obscena sibi a daemonibus ostensa non videat, electorum exempla revelanda sunt. Et ut eam suggestionibus turpibus immundus spiritus delinire non possit, lingua praedicatorum debet per pudicitiae laudem tangi. Lingat hanc praedicator, ut malignus spiritus lingere nequaquam possit. Et hanc verbis oblectet, ne cui coelestia desunt, hanc diabolus per suggestionum oblectamenta dilaniet. Contra duplex ergo bellum cordis, quia duplex est necessarium bonum auxilii, bene contra Amalech et pedites, et viri Juda parari perhibentur. Si quis autem alios per pedites, alios per viros Juda vult intelligi, sensus aperte veritatis patet, quia summi doctores habent, qui docere nesciunt praedicatione, prodesse autem valeant

opere. Sed jam recensiti ad tanta praelia audiamus qua arte subsequenter dimicent. Sequitur: (Vers. 5.) Cumque venisset Saul usque ad civitatem Amalech, tetendit insidias ad torrentem.

12. Quis hic torrens est, nisi ille de quo per Psalmistam dicitur: De torrente in via bibit (Psal. CIX, 7)? Torrens quippe decursum nostrae mortalitatis designat. Saul ergo in torrente insidias tendit, quando praedicator Ecclesiae aeternis praemiis considerationem nostrae mortalitatis inserit. Ut enim lubricas animas quasi per fraudem capiat, modo coelestia loqui inchoat, sed repente ad exponendam aeternarum poenarum acerbitatem convertitur, ut securae in carnis delectatione mentes terreantur. Quasi enim per fraudem educit, per insidias percutit, dum laeta loquens ad audiendum provocat, et mortis tristia inserit, ut audiant lubrici quod expavescant. Saul ergo ad Amalech civitatem venit, cum doctor munita per illicitum amorem corda peccatorum dulcedine aeternae jucunditatis attrahit. Sed insidias ei in torrente abscondit, quia mortis considerationem inducit, ut quasi ex insidiis erumpentem contra se militem peccator videat, et dum se velociter moriturum considerat, moram peccati tendere ultra pertimescat. Sequitur: (Vers. 6.) Dixit Saul Cyneo: Discede ab Amalech, ne forte involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderet de Aegypto.

Quis est Cyneus, qui cum Amalech habitare cognoscitur, qui et discedere cogitur, ne cum eo pariter involvatur? Sed fortasse hic ille est, de quo dicit Apostolus: Uxori vir debitum reddat, simili-

ter et uxor viro (I Cor. VII, 3). Cui etiam nomen convenit, quia Cyneus, possidens dicitur. Qui profecto conjugati, quia conjugio obligati sunt, relinquere omnia non coguntur. Quid est ergo quod Cyneo dicitur: Discede ab Amalech, nisi quia his verbis in conjugibus omnis obscenitatis turpitudo damnatur? Cum Amalech quidem conjuncti sunt, qui meretricio more junguntur. Quos discedere ab Amalech doctor praecipit, cum ad honestatem conjugalem eos revocare contendit. Quasi dicat: Si continere ab invicem non potestis, honorabile connubium vobis sit, et thorus immaculatus. Ab Amalech itaque discedere, est conjuges seipsis uti, non ad turpitudinem meretriciae obscenitatis, sed ad temperantiam honestatis, et ad fructum propaginis. Unde et idem doctor egregius de vidua, quae juxta ejus consilium sic permanere non potest, dicit: Quod si se non continet, nubat tantum in Domino (Ibid., 9). Non in Amalech, sed in Domino; ut quae a nuptiis abstinere non praevalet, obscenos gestus in foedere nuptiarum vitet. Cui etiam comminatur, dicens: Ne involvam te cum eo. Involvi peccatoribus est aeterna poena damnari. Unde et de nequam servo in Evangelio Dominus dicit: Ligatis pedibus, et manibus, projicite in tenebras exteriores (Matth. XXII, 13). Modo ergo praedicatores auditores reprobos non involvunt, quia etsi verbum contemnunt, redire tamen ad poenitentiam donec vivunt, cum volunt, possunt. Instanter ergo conjugibus conjugalis honestas imperanda est, quia valida mulctatione dicitur: Abite, recedite absque laesione. Discede ab Amalech, ne invol-

vam te cum eo. Absque laesione quidem nunc, non tunc receditur, quia qui per omnia turpibus similantur, eorum laesionis expertes non erunt. Qui etiam fecisse cum filiis Israel de Aegypto ascendentibus misericordiam dicitur, quia infirmi sanctae Ecclesiae filii, dum perpetuae continentiae bonum servare nequeunt, conjugii miseratione suscipiuntur. Ab Aegypto quidem ascendunt, quia luxuriae et fornicationis tenebras deserunt. Et misericordiam a Cyneo suscipiunt, quia conjugii indulgentiam promerentur. Unde et doctor gentium dicit: Hoc dico secundum indulgentiam, non secundum imperium (I Cor. VII, 6). Et quia sancta Ecclesia electis subditis bona quae loquendo exhibet persuadet, sequitur:

(Vers. 6.) Et recessit Cyneus de medio Amalech. 14. De medio quidem Amalech discedit conjunx, de parte non potest, quia etsi gestus vitat turpitudinis, vitare non potest affectum voluptatis. Ignem quippe temperare per honestatem conjuges possunt. De medio igitur Amalech exeunt, quia etsi carnalibus desideriis omnino carere nequeunt, ipsum tamen carnis imperium sub praecepto honestatis vinculo moderantur. Sequitur: (Vers. 7.) Percussitque Saul Amalech ab Evilat, donec veniret Sur, quae est e regione Aegypti.

15. Evilat parturiens interpretatur, Sur angustia, Aegyptus tenebrae. Concupiscentia autem peccatum parit. Merito igitur parturientis nomine concupiscentia designatur. Propheta etiam impoenitentis cordis angustias incurrere metuens obsecrat, dicens: Ne absorbeat me profun-

dum, neque urgeat super me puteus os suum (Psal. LXVIII, 16). Doctor ergo ab Evilat usque Sur Amalech percutit, cum in auditorum suorum cordibus vitia conceptae delectationis comprimit, et fidem deliberationis. Sur etiam percutit, cum eas mentes videtur ad pudicitiae amorem trahere, quae in luxuriae fetore proposuerant vitam finire. In angustia enim sunt qui capti jam malae consuetudinis laqueo constringuntur. Et notandum, quia Sur e regione Aegypti esse ostenditur, quia qui in luxuria vitam finire deliberat, modo in interioribus tenebris clauditur a quibus ad exteriores perducatur. Sed etiam liber iste claudatur, ut ad consequentis considerationem per silentium veniamus.

CAPUT II.

1. Rex Saul, qui principia bona habuit, sed in bonis quae coeperat nequaquam perseveravit, per sacrae Historiae textum ostenditur, ut in eo imitanda et cavenda videamus. Sic nimirum et male cultas segetes carpimus, quae ad messionem spinis admixtae consurgunt. Bene quidem eas legere novit, qui sic curat spicas carpere, ut spinas studeat evitare. Sic dum horti cura negligitur, cum olere quod reficit nascitur vicia quae pungit. Quasi enim male cultos agros ingredi caute discipulis praecipiebat Dominus, cum dicebat: Super cathedram Moysi sederunt principes et Pharisaei. Quaecunque dixerint vobis, facite; quae autem faciunt, facere nolite (Matth. XXIII, 2). Quasi dicat: Quia mista sunt acta, et verba reproborum, sic utendi sunt, ut in eis sumatur

quod vivificat, vitetur quod necat. Hinc iterum praenuntians, dicit: Venient ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (Matth. VII, 15). Hucusque ergo regem Saul strenue regni curam gerentem, libenter attendimus, contemptorem jam Dominicae jussionis, in quo vitari et abjici debeat subtiliter videamus. Nam sequitur: (Vers. 8, 9.) Apprehendit Agag regem Amalech vivum, omne autem vulgus interfecit in ore gladii. Et pepercit Saul et populus Agag, et optimis gregibus ovium, et armentorum; et vestibus, et arietibus, et universis, quae pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quidquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.

2. Verbum Domini fuit: Nunc vade, et percute Amalech, et demolire universa ejus. Non parcas ei, et non concupisces ex eis aliquid. Aperte ergo transgressor per inobedientiam exstitit, quia implere praeceptum Domini per superbiam recusavit. Dominus quidem prophetae praecepit, dicens: Ne parcas ei, et non concupisces ex rebus ipsius aliquid. Hic vero et pepercisse, et omnia electa ejus concupisse ostenditur: ut, dum transgressionis modus ostenditur, quam sit detestabilis inobedientiae culpa monstretur.

3. Quod si carnis bella describimus, magnos esse lapsus regios invenimus. Unde et Dominus in Evangelio dicit: Si sal evanuerit, in quo salietur? (Matth. V, 13.) Reges vero Ecclesiae, ejus sunt praedicatores, sicut supra jam ostensum est. Quis ergo est Agag rex Amalech, nisi sensus carnalis? Nam cum ex anima rationalitatem ac sensualitatem habeamus, rationalitas menti, sensualitas

carni adscribitur; et per illam cum angelis, per istam cum brutis animalibus convenimus. In illa quo altius extollimur, supernis civibus appropinquamus. Per istam vero quo ad carnis blandimenta dilabimur, carnaliores, ut ita dixerim, invenimur. Unde et visis et concupitis jam filiabus hominum, jam impletis in luxuria voluptatibus, de his qui puritatis merito filii Dei vocabantur, in Genesi Dominus minatur, dicens: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, eo quod caro sit (Genes. VI, 3). Caro quippe homo efficitur, quando sensui carnis ratio subjugatur. Rex ergo Amalech vigor est sensus carnalis, qui motibus turpibus imperat, ut captivam rationem ad illecebras obscenitatis trahat. Bene autem carnali sensui nomen congruit Amalechitae regis. Agag quippe, meditans, sive loquens interpretatur. Meditari quippe ei est, phantasmata lasciviae interna meditatione colligere. Et loqui ei est carnem motibus turpibus ad libidinem excitare. Quasi enim magnum clamorem locutionis habet, quia carnem pulsando ardentius commovet. Nam et meditando colligit quod loquendo exponat: quia unusquisque carnali sensui subditus, quo liberius lasciviae simulacra intus conspicit, eo validiores motus turpitudinis foris sentit. Meditatur ergo per internam visionem turpitudinis, loquitur autem per exteriorem motum delectationis. Rex ergo Amalech loquens et meditans dicitur, quia illis labentia blandimenta carnis excitare potest, quibus per turpes cogitationes illudit, et quos per experientiam blandae motionis erudit. Sed notandum, quia quo liberius

meditatur, eo et liberius loquitur: quia carnem eo fortius commovet, quo causas suae commotionis intus impressas per cogitationem tenet. More etenim ignis quo attentius insufflatur, eo magis accenditur: quia si flatus immundae cogitationis deest, ardor libidinosae commotionis adesse non potest. Rex ergo Israel contra Amalech regem pugnat, cum doctor Ecclesiae contra fornicationem disputat. Quem victum capit, quando ad veniam conversos peccatores non solum poenitentes, sed etiam confitentes accipi. Quasi ergo Amalech regem jam vinctum tenet, qui carnaliem sensum, in conversis peccatoribus per amorem pudicitiae, jam rationi subjectum videt. Sed quid est quod vinctus vivit, nisi quia nonnulli sunt qui propriis passionibus non moventur, sed, auditis alienis obscenitatibus, moventur? Pugnantes fortes sunt, sed victores cadunt. Qui enim expugnatum regem vivum servavit, liquet quia in ejusdem belli triumpho capti sibi regis persona placuit.

4. Quid vero aliud faciunt, qui ab aliis peccatorum confessionem recipiunt? Nam dum cogitant, quae confitentes fecerunt, ad scelera, quae audiunt, inardescunt; nam saepe dum audiunt, quibus se alii blandimentis obruerant, amare ipsi incipiunt, quae jam eorum exhortatione morientes illi confitentur. Jam ergo in urbe sua victus et captus est Agag, sed a victore servatur, cum quod detestatur a subditis, diligitur a praelatis: quia carnalis sensus in eis vigere incipit, qui in illis vigorem iniquae dominationis amisit. Et quia dum pastores currunt ad praecipitium, subjecti comitantur; rex vivum Agag cepisse dicitur, sed

idem rex, et populus eidem regi, et quibusque Amalech optimis pepercisse memorantur. Parcere enim, affectae mentis est, amore ejus cui parcit. Quod certe libidinis vitio convenit: quia ut placere incipit, mentem in sui amorem trahit. Quia etiam vehemens est virtus illius, statum habere non novit: quia nimirum cito perficit, si a se hanc cito evigilans animus non expellit. Nam dum mentem invadit, se per innumeras turpitudinum cogitationes spargit. Unde et bene optimis gregibus et armentis, et Saul et populus pepercisse memorantur. Cogitationes quidem libidinum greges, et armenta dicuntur: quia et innumerae sunt, et de contemplatione immunditiae in reprobo corde pascuntur. Optimi etiam sunt, non probatione bonitatis, sed appetitu eligentis. In corde etenim reprobo, quia nothing diligitur charius, optimi greges dicuntur, quibus alia nulla comparantur. Sed optimi dicuntur pro caecitate cordis, armenta vero pro reatu transgressionis. Reprobis quippe mentibus magnum non est, immunda cogitare; sed coram Deo parvum non est, in templo Dei, hoc est in regenerato spiritu immunda reponere. Parcit ergo non solum ovibus, sed armentis: quia qui per amorem libidinis, quasi parvas immunditiae culpas aspicit, quasi parvis modo parcit, sed merita poenarum parva non invenit. Possunt autem ovium nomine leviores luxuriae cogitationes intelligi, armenta vero fortiores et molestiores. Quibus utique rex et populus parcit, cum reprobus doctor, et subditi tam levibus quam fortibus immundae cogitationis vexationibus substernuntur. Quid vero est parce-

re vestibus, nisi damnatae jam menti immunda deliberare? Si enim aureus vestitus sponsae virginalis gloria est, quae sunt vestes Amalech, nisi foeda inquinamenta luxuriae? Sed vestimenta dicuntur: quia eorum velamine tam anima, quam corpus inficitur. Quia enim animam foedat et corpus perpetratio luxuriae, non vestis, sed vestes nominantur. Sed, ut dixi, parcere deliberare, per affectum mentis immunda diligere est. Infelix vero anima sic capta, sic illaqueata, quia miris impulsionibus ad deliberatam pravitatem perpetrandam cogitur, bene post oves, armenta, et vestes, arietibus pepercisse memoratur. Quasi enim arietum cornua sibi in lenes libidinum ictus placent, qui hoc in se unum retinere nititur, unde ad immunditiae mortem perforetur. Arietibus ergo parcit, qui praecipitationis suae ictus gratanter recipit. Pungitur quippe, ut carnis suae desideriis serviat; sed quod se fortiter pungit, leviter oblectat. Quia item per innumeros modos obscenitatis mentem libido illicit, non solum his nominatis rebus, sed omnibus, quae pulchra erant, pepercisse memorantur. Omnia quae sibi immunda anima de luxuriae voluptate gratanter fingere cernitur, Amalech pulchra nominantur. Appetere haec quippe nullatenus posset, si vehementer sibi eorum species non placeret.

7. Ille prophetae verba se non audire credidit, sed Dominus se derelictum conqueritur, dum verba sua opere non impleta ostendit. Nunc Ecclesiae Dominus loquitur, dicens: Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit (Luc. X, 16). Qui ergo per inobedientiam a praedicato-

rum verbo discedunt, Dominum derelinquunt: quia ab illis recedunt, per quorum ministerium divinae voluntati praesentes fiunt. Verba Domini tunc opere non implent: quia foris homines loquuntur, intus vero in hominibus Deus loquitur. Non ergo ipsi sunt qui loquuntur, sed Spiritus sanctus (Matth. X, 20). In praedicatoribus ergo contemnenda non est foris vilitas carnis, quorum mentes tam dignanter incolit sublimitas deitatis. Quid est ergo, quod poenitere Dominus dicitur, cum mutari affectibus non credatur? Sed quia cum mutabilibus summa immutabilitas loquitur, more eorum, quibuscum loquitur, dum poenitere dicitur, displicere sibi superborum temeritas designatur. Poenitere enim solemus, cum mala nobis illi retribuunt, quibus nos honores aut dona impendisse memoramus. Quia ergo more nostro omnipotens Deus de superbi regis ingratitudine queritur, dignitatem regiam contulisse se illi, poenitere perhibetur. Quod profecto ad cumulum magnae damnationis de superbis dicitur: quia quod sunt, jam non ad meritum, sed ad poenam sunt, quia in voluntate Dei non sunt. Poenitere ergo Dei, est voluntatem in reprobis non habere, cum a se honores impensos meminit, sed eos quibus bona contulit, male uti bonis quae contulit, agnoscit. Hanc quippe poenitentiam suam Deus verbis aliis per Malachiam prophetam Judaeis insinuat, dicens: Non est mihi voluntas in vobis, et sacrificium non suscipiam de manu vestra (Malach. I, 10). Quantum ergo cavenda sit inobedientiae culpa cernimus, si his

verbis Domini, quam districte percutitur, attendamus.

8. Nos autem in bello Amalech fornicationis pugnam descripsimus, qui nobis omnino deleri per sacra eloquia jubetur. Merito igitur de lapsis in carnis bello doctoribus intelligi potest, hoc quod Dominus queritur, dicens: Poenitet me, quod constituerim regem Saul: quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit. Verbum quippe ejus praeceptum praedicatoribus est: Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris (Luc. XII, 35). Qui ergo verbum in praedicatione habet, et in praecinctu castitatis non habet: loquendo, Dei esse cernitur, sed operando, Deum derelinquere probatur. Foris divina exsequitur, sed occulte, dum in carnis voluptate resolvitur, verba Domini opere non implere declaratur. Dominum quippe dereliquit, mala proponendo; verba ejus non implet, prohibita praesumendo. Bene ergo dicitur: Poenitet me, quod constituerim regem Saul. Quasi dicat: Quem praeesse aliis tunc volui, modo nolo: quia quem humilem praetuli, nunc superbientem et elatum transgressorem cerno. Quod nimirum de quibuslibet lapsis non dicitur; sed de his quorum lapsus ostenditur, et poenitentia nequaquam praevidetur. Nam de justorum casu scriptum est: Septies in die cadit justus, et resurgit (Prov. XXIV, 16). Eorum certe casus quodam modo status eorum est: quia aliquando permittuntur cadere, ut semper valeant fortius stare. Permittuntur ut in malis corruant, ne summa virtutum dona per elationem perdant. Hi profecto, etsi verba

Domini quandoque non implent, a Domino non recedunt: quia ad tempus relinquuntur, ut aeternaliter teneantur; et in modico desipiunt, sed post modicum resipiscunt. Dum ergo Saul non solum verba Domini opere non implesse reprehenditur, sed ipsum Dominum reliquisse, quos melius, quam lapsos, et impoenitentes significat? De quibus profecto per prophetam dicitur: Percusserunt foedus cum morte et inferno (Isa. XXVIII, 15). Cum morte quidem foedus percutere, est mala audacter perpetrare, et ea semper agenda promittere. (Vers. 11.) Contristatusque est Samuel, et clamavit ad Dominum tota nocte.

9. Samuel quidem contristatur, quia de perditione subditi summus praedicator affligitur. Et tota nocte ad Dominum clamat, quia pro restitutione lapsi divinam misericordiam devotis precibus obsecrat. Clamare quippe doctori, est pro peccatis subditorum magnis desideriis omnipotentis Dei misericordiam postulare. Qui tota nocte clamat, cum per affectum totam illius peccati caliginem suscipit, et pro ea, quasi pro proprio crimine, Deo poenitens satisfacit. Tota ergo nocte praedicatori clamare, est totam subditi causam suscipere, et omnem caliginem peccati illius, devotae compunctionis affectu destruere conari. Sed quid est, quod clamasse dicitur, et Dominum non respondisse, nisi quia ea quam dixi cordis impoenitentis caligo, in illa pro qua clamat, Saul culpa signatur? Responderet quidem Dominus, si vocem clamantis exaudiret. Sequitur: (Vers. 12.) Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane, nuntiatum est Samueli, quod venis-

set Saul in Carmelum, et erexisset sibi fornicem triumphalem.

10. Quidnam est peccatoris vita, nisi nox? Et quid justi lux aliud, quam dies? Unde et per Paulum conversis peccatoribus dicitur: Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V, 8). De nocte autem praedicatori surgere, est ab alienae culpae susceptione affectum mentis erigere. Quasi enim in nocte jacet doctor quando alieni peccati tenebras luget, quia ab alta innocentiae suae securitate deponitur, ut in imo alienae considerationis peccatorum caligo destruatur. De nocte ergo surgit, cum ab afflictione se erigit; et mane ad reum venire disponit, quia occulte per compassionem plangit, et aperta increpatione per zelum percutit. Nocte etiam luget doctor, sed mane ad arguendum venit; quia intus peccantem subditum diligit, sed palam errantem arguere nequaquam erubescit. Quasi enim mane lucescit, cum doctor aperire crimen, quod latet, incipit. Quid ergo est, quod in Carmelum venisse, et fornicem sibi triumphalem erexisse, is ad quem venit asseritur, nisi quia profectus mali liquido praedicatur? Post inobedientiae quidem culpam, triumphalem arcum, vel fabricam erigere, est mala agere, et de eorumdem malorum perpetratione superbire. Quasi enim triumphalia signa erigunt, quando cum quadem ostentatione ea proferunt, quibus aliis se excellere arbitrantur. Quod certe tam arrogantibus quam lubricis doctoribus convenit. Illi quidem, dum magna dicunt, se in sublime aestimationis erigunt; et quales se intus aspiciunt, per jactantiam et ostentationem

foris innotescunt. Cumque et illud, quod per se alii proficiunt, ad favorem propriae laudis trahunt, quid aliud videntur agere, nisi altum victoriae signum insigni titulo demonstrare? Nonnulli vero et cum turpiter vivunt, et honestissime loquuntur, considerant verborum honestatem, non tamen reputant propriae vitae turpitudinem. Cum ergo non rebus operum, sed splendore verborum apparere gestiunt; nimirum triumphalem arcum fabricant, in quo se quasi victores extollant. Et quia turpium verbo, turpes plerique alii resipiscunt.

11. Hi enim non in verbis, sed in operibus fulgorem victoriae quaerunt; quia arbores non in decore foliorum judicant, sed in sapore pomorum probant. Unde et Dominus docens, ait: A fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. VII, 20). Quia ergo laudari inaniter appetunt, quia probatissimorum virorum judicia fugiunt, et rudibus ac debilibus aliud quam sunt se esse mentiuntur, Saul in Carmelum venisse et fornicem sibi triumphalem erexisse dicitur. Quid vero est, quod in Galgala transit, nisi quia eo modo, quo se simplicibus et religiosis ostendit, in religiosis et doctis innotescere appetit? Galgala quippe, ut jam multoties dixi, rota nominatur. Quidam vero intra sanctam Ecclesiam et eruditi in sacra Scriptura sunt et religiosi non sunt, quia virtutem Scripturae, videlicet charitatem, non habent. Qui dum loquentes facundos viros et carnales audiunt, verba quae sciunt admirantur. Sed discuterere non possunt eorum occulta, quae nesciunt. Bene igitur Saul in Galgala transire dicitur; quia qui

favorem de facunda locutione quaerunt, id quod cupiunt, non apud eruditos religiosos, sed apud simplices et rudes, aut apud irreligiosos sapientes inveniunt. Sed summi viri cum reprobi bona docent, electis subditis magis timent: ne quos lingua aedificant, manu, id est operatione pervertant. Quia ergo diu in ministerio praedicationis lubrici doctores dimittendi non sunt, apte illatum est: (Vers. 12.) Venit ergo Samuel ad Saul, et Saul offerebat holocaustum Domino, initia praedarum, quae attulerat de Amalech.

12. Venit quippe ad Saul, ut superbum deponat, quem humilem ad regni culmen extulerat. Quem qualis erat invenit, non qualem se superbiae signis ostenderat. Quid est ergo, quod holocaustum Domino Amalech primitias offert, nisi quia nonnulli et prave vivunt, et placere se Deo per aliorum profectum arbitrantur? Et quia non parum placere credunt Deo quod offerunt, non sacrificium aut victimam, sed holocaustum offerre perhibentur. Initia vero praedarum dicuntur, ut in Samuele summi et electi antistitis vigilans studium designetur, a quo malorum principia velociter comprimuntur. Quasi dicat: Valde festinus occurrit, quo absente nec initium holocaustorum habere liberum potuit. Possunt initia praedarum intelligi electa quaeque de praedis. Quae aperto ore lubrici, sed occulta caecitate percussi offerunt, quando inde se placere Deo credunt, quod in auditoribus suis ea perimunt, quae in se vivere permittunt. Quasi enim indiscrete offerentem apertius reprehendens dicat: Illud vivum offerebat, quod melius offerret exstinctum. Nam si

juxta verba Domini praedam omnem in Amalech exstingueret, holocaustum omnino acceptabile omnipotenti Deo obtulisset. Sic nimirum et doctor lubricus, si cuncta blandimenta carnis, quae loquendo reprobat, volendo reprobaret, holocaustum combureret, quod reprobari non posset. Quid est ergo, quod dicitur, quia offerebat praedarum initia, quae attulerat de Amalech, nisi quia caeci cordis caligo damnatur, quod sic de eo reputat, quod prodest aliis, ut videre negligat, quod obest sibi? Quasi dicat: De illo quasi victor gaudebat victor in aliis, quod in se vivum et invictum portabat. Et quia plerumque tam dementer insaniunt, ut etiam ipsis electis et summis praedicatoribus praetextum virtutis offerre conentur. Sequitur: (Vers. 13.) Et dum venisset Samuel ad Saul, dixit Saul: Benedictus tu a Domino, implevi verbum Domini.

13. Verbum Domini fuit, ut Amalech delere debuisset. Quid est autem, quod dicit, implevi verbum Domini, nisi quia culpa fornicationis quo foedior cernitur, eo a reprobis studiosius occultatur? Quia ergo ii, qui eidem fornicationis vitio subjecti sunt, semper latere appetunt, in eorum typo et Amalech Saul demoliri despexit, et ad Samuelem dixit: Implevi verbum Domini. Quasi dicat: Et in aliis libidinem domui, et in meipso ejus blandimenta peremi. Et quia blanda adulatione summi viri flectere mentem nititur, praemisit, dicens: Benedictus tu a Domino. Quasi dicat: Hoc quidem ego egi, sed agere non meis viribus, sed tuis meritis, et intercessionibus potui. Sed perfecti viri audire laudes suas possunt, a

rigore autem justitiae flecti nequeunt. Quare et subditur: (Vers. 14.) Dixitque Samuel: Et quae est haec vox gregum, quae resonat in auribus meis, et armentorum, quam ego audio?

14. Vox gregum et armentorum Amalech, fama turpitudinum est. Quando de minoribus luxuriae culpis quilibet diffamatur, vox gregum resonare dicitur. Quando item de criminosioribus et obscenioribus accusatur, vox armentorum. Quasi sub falsae virtutis suae simulatione reconditum denudet, dicens: Tu te proprio ore justificas; sed immunditiarum tuarum turbae per omnium ora clamant. Sed jam qui excusationes praetendere coepit, quibus defensionibus objectae infamiae crimen evadat, videamus. Sequitur: (Vers. 15.) De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarent Domino Deo tuo: reliqua occidimus.

15. Quid est quod ait: De Amalech adduxerunt ea, et non dixit, Adduximus? Sed quando reprobi arguuntur, culpas aliquando negando tegunt, aliquando in alios transferunt. Tegunt quidem negando, cum latere possunt; sed, dum quasi in aperto deprehensi tenentur, quod negare nequeunt, aliis ascribunt. Horum siquidem mores Saul insinuans, ait: De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ovibus et armentis. Quasi dicat: Malum, quod auditur, ex populi fragilitate pensandum est, non ex virtute pastoris. Peccata quidem subditorum in praelatorum comparatione despicienda sunt. Dicit ergo: De Amalech adduxerunt ea. Quasi dicat: Hoc, quod de turpi vita resonat, verum est, sed tamen

eadem turpitudo in parvulis viguit, non in magnis. Adhuc item eamdem culpam levigans, ait: Pepercit populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo. Quasi dicat: Vere peccavit populus, sed non ad mortem; quia peccata operis, jam, me exhortante, delere nititur humilitate confessionis. Greges quippe Amalech, et armenta Domino immolantur, quando lubrici et incontinentes ad confessionem veniunt, et quod nequiter egerunt, poenitendo delere satagunt. Dicit ergo: Pepercit populus; id est, peccato indulsit. Sed adduxerunt ea, ut immolarentur; quia in quibus se cecidisse populus recolit, jam se confitendo et poenitendo compungit. Meliores vero greges et armenta, ut supra, electiora peccata luxuriae designantur. Quasi dicat: Et si graviter deliquit populus, arguendi non sumus; quia pro magnitudine criminis habet lamenta compunctionis. Quid est, quod ait: Ut immolarentur Domino Deo tuo? Sed fallacium per hoc consuetudo ostenditur, qui dum summis viris latere appetunt, adulantur. Quid enim est, quod Deum suum singulariter asserit, nisi quia eum familiarem Dei amicum ostendit? Domino, inquit, Deo tuo. Non meo, sed tuo; quia ego peccator, tu singulariter sanctus es. Sed mirabili usu fraudis fallaces sic se tegunt ut proferant, et justificant ut accusent. Dixit enim Samuel ad Saul: Sine me, indicabo tibi, quae locutus sit Dominus ad me nocte.

16. Quid est, quod ait: Sine me, et indicabo tibi; nisi quia dum fallaces verbositati insistunt examinantibus praelatis loquendi locum non

tribuunt? Quasi dicat: Dum a verbositate non desinis, ea quae audire debes, loqui me non permittis. Potest etiam hoc verbo adulatoris intentio derideri; qui dum blandimento laudis placere se credit, eos quos laudat, se quasi tenere eisdem laudibus arbitratur. Tale est ergo ac si laudatorem suum electus praesul honesta gravitate derideat, dicens: Qui me laudas, loqui tibi dura non possum. Sine ergo, id est permitte me loqui, et ea quae sum locuturus intellige. Et quia, ut dixi, placere se laudando adulatores credunt, audire ab eis dura, quos laudant, nequaquam putant. Quasi ergo jam laeta et prospera auditurus, subsequitur Saul, dicens: Loquere. Sed electi viri, cum laudes suas audiunt, inter fomenta laudis a rigore justitiae non mollescunt. Nam qui reproborum acta despiciunt, excipere verba nequaquam possunt. Quia ergo flecti laudibus nequeunt, laudatores improbos et subtili ratione discutiunt, et districtis sententiis insequuntur. Unde sequitur: (Vers. 17-19.) Et ait Samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Unxitque te Dominus in regem super Israel; misitque te Dominus in viam, et ait: Vade, interfice peccatores Amalech, et pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad praedam es, et fecisti malum in oculis Domini?

17. His quippe verbis superbi regis inobedientia subtiliter examinatur: quia et prius dona collata objicit; deinde audaciam transgressionis per ejusdem culpae exquisitionem ferit. Subtilis namque examinatio est, quando sic versutus

quisque peccator discutitur, ut ei culpae excusatio nulla relinquatur, ut hunc ad mortem flagitii quasi vinctum Dei sententia teneat, cui peccati confugium nullum restat. Ut ergo omnis via fugiendi fallacibus superbis obstruatur, memorantur ei et sublimitas dignitatis et modus ministerii, cum dicit: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: et ait tibi Dominus: Interfice peccatores Amalech? Et ut circumdatum jam et obsessum ratiocinationibus capiat, manum culpae injicit, dicens: Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad praedam es, et fecisti malum coram oculis Domini? Quasi dicat: Ecce quid eras, qui factus es, quid debuisti facere, ecce quid fecisti; ecce quantum ab eo, quod debuisti exercere, recesseris. Dum ergo intulit, dicens: Quare fecisti malum in oculis Domini? quasi fallacem reum circumdando comprehendit.

18. Sed in hoc loco notandum est quia, dum rex superbus arguitur, electionis ejus tempora memorantur, ut tumor cordis sentiatur, non adfuisse eligendo, sed ex culmine crevisse praelato. A Domino quidem bonus electus est, sed dum crevit ex culmine, decrevit elatione. Dicit ergo: Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es; modo versus ad praedam, fecisti malum in oculis Domini. Quasi dicat: Per veritatem humilitatis regnum promeruisti, sed nunc praetextu humilis, veritate tumidus regnum perdis. Quid enim sunt oculi cordis, nisi aspectus rationis? Nam qui integros visus rationis habet, perfecte illuminatus est. In oculis ergo suis est

humilis, qui se perfecte respicit, et humilem perfecta visione cognoscit. His ergo verbis lapsi regis non solum praeterita humilitas, sed etiam rationis acuitas commendatur: quia videlicet tantus erat ratione, ut se perfecte cognosceret; et tantus virtute, ut se subtiliter intuens, vere humilem videret. Quia igitur cum arguitur, ejus praeterita memorantur, quid aliud, quam his, quae habebat, carere describitur? Nam superbire nequeunt, nisi qui prius oculos cordis perdunt. De libidinosis vero valde clarius constat: quia in fornicationis baratro se nunquam obruerent, si a luce intimae gloriae non ante caligarent. Qui quia alta pudicitiae praecepta contemnunt, etiam tumoris arguuntur. Qui ergo deponere praepositum regem venerat, dicit: Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es; nunc fecisti malum in oculis Domini. Quasi dicat: Superbus modo, et caecus juste deponeris, qui prius videns et humilis regnum sortiri meruisti. Nam et superbi Pharisaei ab ipsa veritate caeci nominantur, quae ad discipulos ait: Sinite eos; caeci sunt, et duces caecorum (Matth. XV, 14). Quae utique caecitas specialiter libidinosis ascribitur, quia nulla sunt vitia quae spissiores tenebras menti ingerant quam libido. At nunc plerosque videas stetisse clericos, sacerdotes corruisse. Quibus certe per Samuelis imperium dicitur: Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Quasi dicat: Cum in minori ordine illuminato corde pudicitiae praecepta servaveris: nunc, amissis oculis, in fornicationis baratrum corruisti. Ad praedam versus es, quia divina prae-

cepta violenta praesumptione rupisti. Quia enim prohibente, et quasi minis armato et obstante Deo, ad violandum sacrarium castitatis irrumpunt: quasi per rapinam praedae, Amalech electa ad Domini terram ducunt. Et quia quantum possunt, lubrici praedicatoribus absconduntur, in conspectu Domini malum Saul fecisse reprehenditur. Quasi enim minans et terrens praedicator in carnis voluptate lapso dicat: Crimen immunditiae hominibus quidem absconditur, sed videnti omnia non celatur. Haec quidem et his similia cum impoenitentes audiunt, terreri nequaquam possunt. Unde etsi jam ratiocinatione capti sunt, velut angues per lubricum dilabi a tenentis se manibus satagunt. Caudam proferunt, caput abscondunt: quia videntur jam extrema operum, sed earumdem tegitur qualitas actionum. Unde et sequitur: (Vers. 20.) Et ait Saul ad Samuelem: Imo audivi vocem Domini, et ambulavi per viam qua misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalech, et Amalech interfeci.

19. Quasi enim occulta tegens, aliorum discooperta proferens, se lubricus doctor de profectu praedicationis commendat, dicens: De subditorum culpa reprehendi non debeo, sed laudari, quam in delinquentibus praedicando delevi. Amalech percussi: quia fornicationis spiritus in auditorum meorum cordibus linguae meae gladio corruit. Rex etsi vivit, adductus est: quia etsi sensus carnis, quandiu sumus in carne, omnino perdi non potest, captus est, ut capi potuit quia praevalere rationi non potest. Ipsos subditos correptos, et peccata confitentes ostendere gestiens,

subjunxit dicens: (Vers. 21.) Tulit autem populus de praeda oves et boves, primitias eorum quae caesa sunt, ut immolaret Domino Deo suo in Galgalis.

20. Quando armatorum violentia alicujus aliquid proprium tollitur, praeda nominatur. Vitia autem carnis et animae, quia diabolo suggerente propagantur, ejus velut proprium sunt. Quisquis ergo in se nuper remissus, nunc autem violentus vitia destruit, praedam facit; quia quae aliena sunt, potenter rapit. Et notandum, quia caedere et praeda dicitur, ut alia mortua relicta, alia viva delata esse doceatur. Caeduntur quidem oblectamenta libidinis, quando virtute supernae intentionis depelluntur a corde, et contritione spiritus reciduntur a corpore. Sed viva ad immolandum deducuntur; quia etsi conversione peccatoris, carnis aut mentis delectamentum deseritur, poena praeteritae delectationis penitus non deletur. Caedantur ergo vitia, 359 primitiae vivae ad immolandum nullatenus serventur: ut qui vim peccati in contemptum oblectationum potenter perimit, vivere sibi ad immolandum timeat poenam delectationis. Primitiae ergo caesorum quid sunt, nisi delectationes peccaminum? Has quidem offerre dicitur, qui coram Deo sacerdotibus confitetur. Et oblata immolantur, quando eorum poena poenitendo destruitur. Quasi enim in primitiis caesa offeruntur, et per posteriora vivunt: quando aliquis peccata confitetur, et immolare, hoc est coram Deo mactare, poenitendo non nititur. Dum ergo caesorum primitiae reservari ad immolandum dicuntur, quorumdam error con-

funditur, qui peccata deserunt, nec tamen plangunt. Quia ergo not solum confitenda sunt peccata, sed etiam poenitentiae austeritate delenda, dum boni doctoris Saul typum simulat, subjectos suos caesorum primitias immolandas tulisse asseverat. Quia etiam ratione scripturarum modus poenitentiae decernendus est, in Galgalis primitiae immolandae deducuntur. Boves autem non solum, sed et oves ad immolandum servantur: ut qui circa salutem suam solliciti sunt, sic delere poenitendo magna studeant, ut minora plangere non omittant. De superbis autem manifestum est: quia, cum semper magni videri appetant, notari peccatores erubescunt. Deprehensi etiam resistunt, et in his etiam justi apparere cupiunt, quae agunt. Quid est ergo, quod ait: Imo audivi vocem Domini? Samuel autem dicit: Sine me, et indicabo tibi, quid locutus sit mihi Dominus nocte. Et post pauca: Quare versus ad praedam es, et fecisti malum coram oculis Domini? Patet ergo, quam mirabiliter tumeat, qui tunc se justificare appetit, quando Dominum se reprehendere de peccato recognoscit.

21. Si vero idcirco sic respondisse creditur, quia verba prophetae, non Domini esse crediderit, sed prophetae, videmus adhuc imitatores Saul, qui dum in propria eruditione confidunt, majorum jussa quae audiunt, et per tumorem despiciunt, et meliorare permutando credunt. Quid est ergo, quod dicit: Imo audivi vocem Domini, et adduxi Agag regem Amalech? Sed tale est, ac si dicat: Et quod praeceptum fuit, implere studui, et quod minus erat supplevi. Agendum fuit, ut Amalech

percuteretur: sed quia, Deo auxiliante, vincitur, supplendum erat, ut quae in ejus immolarentur sacrificio servarentur. Quod aperte in superbis apparet: quia cum apertam culpa celare non possunt, permutare aut minuere conantur. Quasi dicat: Et si judicas apertas culpas operis, attendenda est occulta simplicitas intentionis. Culpa quidem esset de Amalech aliquid afferre, nisi allata Deo deberent immolari. Hoc quidem saepe in monasteriis accidit, cum quisque nimis religiosus subditus spiritualium praelatorum imperiis adjicere praesumit; cum regularem communem vitam despicit, et propriae sequitur arbitrium voluntatis. Dum enim meliorare vitam eligendo quam obediendo nititur, quid aliud quam apertam inobedientiam intentione virtutis colorare monstratur? Quem profecto locum non solum subditi, sed etiam praelati intueri subtiliter debent. Subjecti quidem notare subtiliter debent: quia ex eo Saul Deo displicuit, quod Deo immolare praeter prophetae praeceptum tentavit. Subtiliter notent praelati, quia demoliendi Amalech propheta regi praeceptum dedit. Sic enim debet doctor laudare communia, ut singulorum propria non contemnat. Illa quidem communis vita laudatur, quae 360 charitate conjungitur, vitiis mediantibus non fuscatur. Apostoli quidem sententia est: Quia unusquisque proprium domum habet a Deo, unus quidem sic, alius vero sic (I Cor. VII, 7). Quorum ergo cibi et mensa communes sunt, debent attendere non solum commune bonum refectionis, sed proprietatem passionis: ut pariter comedant, sed contra fornicationis

stimulos certare per abstinentiam pariter non contendant. Ejus vero caro amplius domanda est, cui carnis stimulus magis infestus est. Jam ergo non excitare communis est vita, ubi communitas refectionis attenditur, sed contra singularem pugnam pugnare singulariter perhibetur. Nec doctor bene praecipit, si not praecipit, unde Amalech percutitur, sed unde vivit. Praecipiat ergo doctor, sed ut fornicationis spiritus superetur. Non obedire subjecti refugiant, sed ubi superbiae crimen incurritur, non unde baratrum mortis devitatur. Inobedientes autem dum tumenti corde majorum jussa non faciunt, cum meliorare quod eis injungitur conantur, sua opera Deo offerre dum cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias virtutes nostra ei impendimus, per obedientiam nosmetipsos exhibemus. Samuel ergo subjungens, ait: (Vers. 22.) Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci Domini?

22. Quid enim sunt bona electorum hominum opera, nisi victimae et holocausta? Cum ergo holocausta et victimas per legem offerri Dominus praecepisset, quid est, quod Dominus holocausta et victimas nolle dicitur, velle autem ut ei obediatur pollicetur, nisi quia quae praeter obedientiam fiunt, holocausta et victimae non sunt? Quasi dicat: Tunc bona sunt bona opera, quando a praepositorum conscientia non discordant. Si vero hoc ideo dicitur ut virtus obedientiae commendetur, liquet quam sublime bonum sit, quod victimis et sacrificiis excellit. Quid est ergo, quod dicitur, vult ut obediatur voci Domini, nisi quia omnia bona opera postponenda sunt his bonis

quae jubentur? Nam cum bene praelati jubent, bona quae ex arbitrio subjecti eligunt, praelatorum imperiis postponuntur. Ipsa vero opera illis postposita, holocausta et victimae nominantur, ut non solum sentiantur non esse conferenda majorum imperiis minorum parva, sed maxima holocausta quidem eorum sunt, qui se omnino subtrahere volunt a publico opere, ut Deo se totos per amorem combustos offerant in secreto contemplationis. Victimae sunt eorum qui se a communi publico nequaquam separant, sed singulari virtute agunt, ut virtutes aliorum districtius vivendo transcendant. Haec quidem, et hujusmodi cum bonorum rectorum permissione aguntur, victimae et holocausta sunt, quae Deus probat: cum vero sic fiunt, ut per ea majorum praecepta negligantur, audiant qui offerunt, quid a Domino missus ad inobedientem regem propheta loquitur: Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci domini? Quasi jussa patrum velut minora despicientes, et sua quasi majora exhibentes terreat, dicens: Hoc quia magnum agere putatis, parvum, et abjectum despicitis; sed si aperte cernitis, per hoc Domino non placetis. Bene autem, dum superborum opus discutitur, propheta acute exquirit, dicens: Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? Exquirit siquidem, ut superbiae tumor pastorali auctoritate feriatur. Dicit: Nunquid vult Deus holocausta et victimas? Quia qui sequi propriam voluntem eligunt, Deo placere se putant; sed Deus eorum opera, cum magna et ingentia sunt, nequaquam probat. Sed

jam quibus laudibus obedientia praedicanda sit subjunxit, atque ait: (Vers. 22.) Melior est enim obedientia quam victimae, et auscultare magis quam offerre adipem arietum.

23. Quia enim superius ait: Nunquid vult Deus holocausta et victimas? Nunquid utrumque obedientiae laudibus subjiciens, dum victimas et arietum adipem posuit, in adipe holocaustum intellexit? Quidquid melius est, bono utique melius est. Illa autem holocausta et victimae, quas non vult Deus, bona minime sunt. Quid est ergo, quod in obedientiae laudes dicitur, Melior est obedientia quam victimae, et auscultare quam offerre adipem arietum, nisi quia tunc obedientia melior est, cum holocaustum et victima mala non est? Quasi ergo superbientes, inobedientesque ad tanti boni considerationem reducat, dicens: Et si nil a vobis per praesumptionem fieret, obedientiae virtus operibus quae eligitis melior esset. Liquet ergo, quo sita sit culmine, quam divinis oblationibus propheta vidit altiorem. Quod si, ut supra, spiritualem sensum sequimur, victimae ad magnae conversationis austeritatem, holocausta ad compunctionem vitae secretioris referenda sunt. Melior est enim obedientia quam victimae, et auscultare magis quam offerre arietum adipem. Quia longe altioris meriti est propriam voluntatem alienae semper voluntati subjicere quam magnis jejuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid est enim adeps arietum nisi pinguis et interna devotio electoris? Adipem ergo arietum offert, qui in studio secretae conver-

sationis devotae orationis affectum habet. Melior est tamen obedientia quam victimae, et quam offerre adipem arietum. Quia qui perfecte voluntatem praeceptoris sui implere didicit, in coelesti regno, et abstinentibus et flentibus excellit. Hoc certe, quia contra superbientem atque aperte Domini mandata contemnentem dicit, non confert bonum quod fecit bono quod contempsit; sed boni simulationem destruit, melioris boni ostensa veritate. Quasi dicat; Et si pro excellentiori virtutum gloria excellens bonum quaerebas, bonum obedientiae, quod excellentibus etiam excellit, eligere potius debuisti. Sic profecto loquens simulationem boni argumentando destruit; sed subjungendo, parens inobedientiae malum aperte confundit, dicens:

(Vers. 23.) Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare; et quasi scelus idololatriae, nolle acquiescere.

24. Quidnam est, quod ariolis et idololatris, repugnantes, et acquiescere nolentes a propheta similantur, nisi quia arioli divina cognoscere atque absconsa divinare nitebantur; idololatrae autem figmentis se venerando subdidere? Qui autem repugnant praelatorum imperiis, ideo utique repugnant, quia divinam voluntatem se scire melius aestimant. Quasi ergo peccatum ariolandi est repugnare: quia, velut contempto divino altari, ad aras daemonum responsa percipiunt, dum cordis sui praestigiosis ac superbis adinventionibus credunt, et salubribus praelatorum consiliis contraria sentiendo refragantur. Nolle autem acquiescere, idololatriae sceleri simile dicitur; quia

nimirum in inobedientiae suae obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde, quasi idololatum non gestaret. Dum enim agenda in corde concipit, quasi idololatum facit, et dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulacrum se inclinat. Quasi ergo scelus idololatriae est, nolle acquiescere: quia quisquis in propria deliberatione obstinatus est, idcirco foris in majorum contemptum erigitur, quia intus eis quae fingendo statuit propositi sui simulacris incurvatur. Sed quaerendum valde est, cur repugnare ariolandi peccato, et nolle acquiescere sceleri idololatriae comparatur. Scelus quippe nonnisi magnum peccatum dicitur, peccatum vero etiam quod leve est nominatur; sed si ab ara dicebantur arioli, eo quod responsa percipere consulendo consueverant, idololatriae peccatum in ejus comparatione scelus erat, quia dementius erat lapides adorare quam sub specie divinorum falsa bene vivendi responsa percipere. Cur ergo repugnare peccatum per similitudinem esse dicitur, acquiescere autem nolle scelus? Sed repugnare est ab imperantis voluntate dissidere. Plerique autem ad horam repugnare videntur, dum statim praepositorum imperia non recipiunt, qui tamen eisdem imperiis post modicum acquiescunt. Nolle autem acquiescere, quid est nisi et injunctae obedientiae repugnare, et in ejusdem repugnationis obstinatione persistere? Non enim acquiescunt, qui in cordis sui proposito invincibiles sunt, et quae decernunt agere nullius auctoritate praetermittunt. Merito igitur in comparatione repugnandi scelus

nolle acquiescere dicitur, quod majus valde atque horribilius peccatori esse videatur. Quia ergo qui hujusmodi sunt, rationibus non vincuntur, qua poena cohibeantur, propheta intulit, dicens:

(Vers. 23.) Pro eo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus, ne sis rex.

25. Quid est enim, quod Saul abjicitur, nisi quia incorrigibilis judicatur? Quasi ergo dicat: Quia cuncta salutis consilia respuis, pro culpa pervicaciae non debes verbis ulterius corrigi, sed abjectionis poena damnari. Quantum itaque timeri debeat inobedientiae culpa ostenditur, si hoc attente consideretur, quia propter hanc etiam reges deponuntur. Quid est, quod ait: Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus? Sed sermo projicitur, quando in sui sublimitate venerabiliter non servatur; projicere enim, est de manu aliquando labi in terram aut negligenter sinere, aut violenter jactare. Sermo autem Domini, quia salubria loquitur coelestis aut sublimis est; qui in terram negligenter projicitur, quando per desidiam non impletur. Per contemptum vero projicitur, quando hunc superbi et inobedientes tumenti corde repellunt, et manu operationis observare dedignantur. Quia vero non projicere, sed abjicere sermonem reprehenditur, hoc signat; quia dum superbi proprium arbitrium sequuntur, a Domino longe fiunt. Abjicere enim, est aliquid longe repellere. Qui enim aliorum ducatum digne suscipiunt, not solum per obedientiam Deo vicini sunt, sed etiam illos ei vicinos faciunt, qui per vitia et scelera ab eo longe sunt. Tale est igitur, ac si dicat: Longe ab ordi-

ne dignitatis expelleris, quia dignitatis ejusdem merito praesens esse noluisti. Meritum quippe dignitatis est, observatio divini verbi. Quod cum abjicitur, quia meritum dignitatis amittitur, ipsa quoque dignitas amovetur. Libet ergo intueri, quanta per inobedientiam superbis pereant, humiles quanta lucrentur. Illi dum implere propriae voluntatis arbitrium gaudent, Deo magnos operum labores exhibent, et laborum praemia nulla habent; isti dum se deserunt, dum alienae voluntatis arbitrium sequuntur, aeternae sublimitatis gloriam promerentur; unde et per beatissimam Mariam Domini Redemptoris nostri genitricem, dicitur: Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles (Luc. I, 52). Potentes quidem de sede Dominus deponit, cum inobedientes superbos abjicit, et humiles exaltat; quia aeterna gloria obedientes glorificat, superbos autem verba non corrigunt, sed tantum, dum amittere honores trepidant, humilitatem, quam non habent, simulant ne gloriae culmen perdant; unde et subditur:

(Vers. 24.) Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia praevaricatus sum sermones Domini et verba tua.

26. Quid est, quod Saul a propheta vocem Domini non audisse, et malum in oculis ejus fecisse reprehenditur, et se peccasse minime fatetur; sed, cum se abjici de regno conspicit; se peccasse et praevaricasse Domini sermonem et ejus verba fatetur? nisi quia superbi ad contemnenda verba humilium audaces sunt, sed electorum more honores, quos ambiunt, contemnere non possunt. Audaces quidem sunt ut majorum

contemnant imperia, sed parati non sunt ut alta relinquant. Econtra autem humiles ad majorum imperia prompti sunt, et ad alta perdenda securi. Quia enim non terrena, sed coelestia appetunt, terrenae sublimitatis alta despiciunt, laborare pro coelestibus conantur; subdi libenter volunt, praeferri refugiunt. Saul ergo obedire Deo refugiens, perdere regnum timens, quid aliud nobis, quam superborum mores insinuat, qui cum praevalent, videri parvi aut peccatores vitant; cum coguntur, humilitatis virtutem simulant. Sed, cum compulsi confitentur, peccatum quod accusant loquendo minuunt. Quia etsi peccasse sermonem Domini praevaricando perhibuit, eamdem praevaricationem dispensatione potius quam voluntate se incurrisse memoravit, dicens: Timens populum, et obediens voci eorum. Quasi dicat: Peccatum quod fecisse reprehendor, tanto leviori poena feriri debet, quanto commissum non constat per malitiam, sed per infirmitatem. Studio autem et voluntate peccare magna praevaricatio est; infirmitate vero peccare, tanto tolerabilius est, quanto is, qui peccato subjacet, ejusdem peccati viribus impar est. Et quia eadem cordis sui versutia se praevalere simplicium doctorum humilitati aestimant, quasi jam suasim subjunxit, dicens:

(Vers. 25.) Sed nunc porta, quaeso, peccatum meum, et revertere mecum, ut adorem Dominum.

27. Corrigibilia equidem peccata portantur, quia postquam a delinquentis voluntate discedunt, purgari satisfactione salubriter possunt.

Non autem portantur peccata eorum, in quorum mentibus per impoenitudinem inviscerata sunt. Unde et Joannes ait: Est peccatum ad mortem, ne pro illo oret quis (I Joan. V, 16). Peccatum quippe ad mortem est, quod ab eo committitur, qui resipiscere nunquam potest. Quod nimirum peccatum a praepositis non portatur, quia sacerdotum orationibus aut oblationibus non deletur. Saul autem per omnia superbos obstinatosque designans, et tumere non cessat, et peccatum suum portari obsecrat; importabile onus congerit, et quasi leve portari petit. Hoc quidem toties in Ecclesia agitur, quoties hi, qui magna scelera libenter committunt, eorum magnitudinem non attendunt. Importabilia congregant, et haec levia, atque nullius esse ponderis pensant. Peccata sua suis praepositis abscondunt, et ut vix inveniri possint et argui, quantum possunt, eadem peccata levigant, ne qui eis praesunt, eorum granditudinem attendant. Ad peccatum etiam fortes sunt, ad flenda peccata debiles; volunt quidem peccati delectationibus resolvi, sed poenitentiae nolunt acerbitate purgari. Quid est ergo, quod dicit, Porta peccatum meum, nisi quia et peccatorum dulcedinem in se ipsis excipiunt, sed onerare praelatos onere eorumdem peccatorum volunt? Quidam etiam sponte ad confitendum veniunt, sed pro quibus se accusant, non ipsi lugent, sed poenitere alios obsecrant, fide sola salvari aestimant, per poenitentiam revertere abjecti non curant. Unde et Saul subdit, dicens: Et revertere mecum ut adorem Dominum. Quasi enim recedens est praedicator, cum impudentes abjicit; di-

cit ergo: Revertere mecum ut adorem Dominum. Cum eo tantum a communione electorum non dividi putat, quod fidem communem servat; vel certe Dominum adorare est subdi religioni fidei, et custodiae bonae operationis. Quia vero fictos hypocritas Saul insinuat, sequitur:

(Vers. 26.) Ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, et projecit te Dominus, ne sis rex.

28. Quid est ergo, quod propheta portare peccatum poenitentis regis renuit, nisi quia hunc non vere poenitentem vidit? Cui ea quae prius abjectionis verba respondit, quia eum immutandum minime cognovit. Qua nimirum prophetae constantia quidam nimis clementes hujus temporis sacerdotes arguuntur, qui conversatione infirmi sunt, temeritate fortes. Se se vix sustinent, et portanda suscipere aliorum onera audent; levia sua non ferunt, et importabilibus se subjiciunt. Ecce fortis propheta refugit suscipere onus regalis peccati, ut sacerdos Ecclesiae timeat, et peccatorum importabilium pondera subire pertimescat. Plerumque autem sic aliena peccata suscipiat, ut tamen ea quae expianda suscipit, flere eum, a quo sint commissa, permittat. Unde et Samuel portare peccatum regis minime promisit, et tamen eum, quem retulit, abjectum planxit. Nam de eo post pauca scriptum est: Lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum poenitebat, quod constituisset eum regem super Israel. Non quidem promisit ei portare peccatum regis, ut rex illud flere studeret. Sed tamen quem retulerat flebat, ut Dominum ei propitium faceret. Ad

litteram vero, dum sententiam propheta ingeminat, irrevocabilem divinae aequitatis sententiam monstrat qua sic peccator projicitur, ut redire ad divinae misericordiae manum nunquam permittatur. Potest et aliter intelligi, quod reverti secum prophetam, ut adoret Dominum, rogat. Nam sancti viri, qui Dominum peccando non deserunt, ad eum necesse non habent ut poenitendo revertantur. Reverti enim abeuntis est. Quod nimirum peccatoribus per peccatum a Domino recedentibus convenit, justis permanentibus non convenit. Quid est ergo, quod reverti cum peccante Saul justus Samuel petitur, nisi quia electi praedicatores pro lapsis subditis velut poenitentes affliguntur et quasi recedentes veniunt, dum lapsos subditos paterna afflictione comitantur? Cum eis ergo revertuntur, cum peccata subditorum et ipsi subditi, qui peccaverunt, et praelati qui steterunt, pariter plangunt. Tale est igitur ac si dicat: Jam te paternis visceribus adhaerere per increpationem praedicationis mihi agnovi, quem nec longius peccare reliquisti. Quia ergo, te objurgante, resipui, mecum redire te rogo, quia propriis viribus ad tantae pravitatis magnitudinem delendam nequaquam sufficio. Sed tanti affectus preces recipiendae essent, si ex cordis veritate procederent; apte ergo hypocritae responsum est: Non revertar tecum. Quasi dicat: Pro te sacrificare Deo nescio, quem veritate humilitatis Deo subditum non attendo; et quae priora ingeminans, ait: Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex; et, quia versuti et abjiciendi et deserendi sunt, sequitur:

(Vers. 27.) Et conversus est Samuel, ut abiret.

In qua profecto majorum decessione magis hypocritae amissionem temporalis honoris timent, quam aeternae haereditatis. Unde et quiescere etiam derelicti non possunt, sed ea quae agere per se non audent, impetrare aliis intervenientibus student. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 27.) Ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quae scissa est.

29. Quae sunt vestimenta doctoris, nisi docere sibi adhaerentium subditorum qualitates? De quibus profecto vestibus magno pastori per prophetam repromittitur: Vivit Dominus, quia his omnibus velut vestimento vestiris (Isa. XLIX, 18). Et per Psalmistam canitur: Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem (Psal. XCXII, 1). Induit quippe decorem, qui ad seipsum splendidas fidelium mentes, quasi vestimenta conjunxit. Saul ergo Samuelis pallium apprehendit, cum superbus quisque et abjectus honorem culminis sibi deferri a summis viris per cohaerentes sibi dilectos et familiares quaerit, et quia pro reprobo perfectorum auditorum nullus obsecrat, non pallium, sed pallii summitatem, id est extremitatem apprehendisse perhibetur; sed ea extremitas scinditur, quia qui inutilia suggerit, reprobatur. Cum enim minor indiscreta rogans repellitur, velut vestimenti summitas scindi perhibetur. Velut enim pars pallii summi prophetae scissa est, quando male suggerenti Petro respondit, dicens: Vade retro me Satana, non enim sapis ea quae Dei sunt, sed quae hominum (Matth. XVI, 23). Hinc item praecipit, dicens: Si manus

tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et projice abs te; item, si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te (Matth. V, 30). Quibus nimirum verbis non solum summitas pallii, sed etiam media abscindenda designantur: quia cum male suggerunt, perfecti etiam auditores contemnendi sunt. Hinc namque est, quod Zebedaei filii simul cum matre unus ad dexteram, alter vero ad sinistram Redemptoris sedere petunt; sed quasi bonae petitionis ignari, repelluntur (Matth. XX). Velut enim partem chlamydis Dominus scidit, cum ea membra, quae movebant scandalum, increpando confutavit. Et notandum quia non totum pallium, sed pars pallii scinditur: quia dum bonus mala suggerit, in eo quod male suggerit repelli debet, et in eo quod aliter bonus est, ex dilectione retineri.

30. Per vestimentum etiam rectoris conversatio designatur, Psalmista attestante, qui ait: Sacerdotes tui induantur justitiam (Psal. CXXXI, 9). Summitas ergo pallii apprehenditur, quando doctor de magna sanctitate laudatur, cum illud in ejus laudem dicitur, quod decorum foris ostendit. Sed quia justorum plura sunt bona quae latent, pallii tantum summitas apprehendi potest: quia parum est quod de electi doctoris justitia cernitur, multum vero quod occultatur. Ipsum vero parum quod scitur, cum apprehenditur, scinditur: quia justi suis laudibus non tenentur. Quia enim eas in momento contemnunt, quasi scissura pallii teneri nequeunt. Tenetur quidem pars scissa vestimenti, propheta non tenetur: quia verum est, quod de justi laude dicitur, et tamen

justi, dum contemnunt quod audiunt, quasi scissuram in tenentis manibus relinquunt. Majorum ergo quia quaedam sciri possunt, quasi pars apprehenditur. Cum vero totum scitur a parvulis quod agetur, si laudatur, nihilominus abjiciendum est; quia aliquid bonorum operum per vanitatem tenendum non est. Hinc namque est, quod dum Joannes adhuc adolescens comprehensum jam Dominum sequitur, et per pallium tenetur, et relicto pallio nudus fugisse describitur (Marc. XIV). Per vestimentum namque adolescens capitur, quando de bonae conversationis initio collaudatur; sed relicta sindone nudus profugit, qui laudes quas audit vilipendit. Nudum namque fugere, est laudabilem vitam habere, sed electae vitae laudem despicere. Quasi enim nudus fugit, qui de ornatu virtutum sibi per vanam gloriam nihil ascribit. Potest etiam idcirco nudus fugisse intelligi, quia qui per partes sindonis captus asseritur, reliquisse sindonem perhibetur; quia plerumque in electorum conscientia agitur, ut, per hoc quod ex parte laudantur, non pars meritorum, sed omne bonae vitae meritum perdidisse suspicentur. Samuelis ergo pallium scinditur, quia laudes suas electi doctores vilipendunt. Et quia laudibus non flectuntur, severitatem prioris sententiae replicat, dicens:

(Vers. 28.) Scindit Dominus regnum Israel de manu tua hodie.

31. Perfecti etenim viri, quia a rigore justitiae nulla laude mollescunt, tales ante quales post laudis suae testimonium sunt, et quae prius dixerant, eadem post repetendo confirmant. Sed

quaerendum est, quid significet hoc, quod dicitur: Hodie. Si enim reproborum vita nox est, quid est quod in die Saul regnum scinditur? Sed si nox est vita pastoris reprobi, cum ejus regnum scinditur, diem facit. Dies quippe non fit, nisi eum nox recedit. Dicit ergo, Hodie, quia caligo inobedientis damnari perhibetur. Unde et exeunte Juda Dominus dicit: Nunc clarificatus est filius hominis (Joan. XIII, 31); quia noctem vitae illius vidit discedere, et puram lucem justitiae in aliis discipulis permanere. Dicitur etiam: Hodie, quia amoto superbo, regi humili regnum tradebatur. Unde et subditur:

(Vers. 28.) Et tradidit illud proximo tuo meliori te.

Cum ergo dies dicitur, non abjecti regis lucidum aliquid cernitur, sed substituti gloria praedicatur, qui de regni culmine magnae virtutis debebat splendore radiare. Et divinae sententiae incommutabilitatem asserens subdit, dicens:

(Vers. 29.) Porro triumphator in Israel non parcet, et poenitudine non flectetur.

32. Quis enim hujus triumphatoris nomine, nisi Conditor humani generis intelligendus est? Nam occultos adversarios quicunque superat, ejus virtute vincit, qui ei gratiam superandae tentationis impendit. Quid est quod triumphator non parcere dicitur, cum Samuel rogatur? quia cum praedicatores peccantibus subditis irascuntur, cum superbos aut lubricos divina sententia feriunt, non impetu furoris sui, sed divinae voluntatis judicium exsequuntur. Quasi certe dicat: Ego quidem non meam, sed illius sententiam

protuli, qui quod decernendo profert, revocari non potest. Non ergo parcit, 367 et poenitudine non flectetur; sed eis qui, nec a peccatis suis desinere, nec peccatorum possunt quae diligunt poenitere et causam subjiciens, ait:

(Vers. 29.) Neque enim homo est, ut agat poenitentiam.

Quasi dicat: Et iterum esse ei est, cui mutabilitas nulla est. Potest etiam triumphatoris nomine substituti regis perfectio designari, qui et multorum triumphorum gloriam habiturus erat, et contra voluntatem Conditoris parcere alicui non auderet. Unde et in hoc ipso eodem libro, de eo scriptum est: Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum, et mulierem (I Reg. XXVII, 9). De eo etiam dicitur: Neque enim homo est, ut agat poenitentiam. Quid enim hoc loco homo, nisi carnalibus passionibus subditus designatur? Quasi adhuc superbum mordeat, dicens: Te modo peccatorum poenitet, cum audaciae tuae sententiam percipis; sed ille poenitentiam non aget, qui, ut homo et inobedientiae, et tumori non subjacet. Et ille adhuc in ore suo confitetur, dicens:

(Vers. 30.) Peccavi.

Ipsius autem confessionis qualitatem ostendit, quia subjunxit, dicens:

(Vers. 30.) Sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel.

33. Liquet, quam poenitudinem gerat, qui adhuc honorari desiderat. Nam si sui peccati hunc veraciter poeniteret, inhonorari potius quam honorari concupivisset. Admirari igitur libet projec-

ti cordis duritiam. Ut vir Dei mandatum Conditoris exsequens, dicit: Projecit te Dominus, ne sis rex: econtra vero qui abjectionis sententiam suscipit, per appetitum elationis, honores quaerit. Quid est ergo, quod dicit: Peccavi? Confessionem quidem peccati non honor aut gloria, sed utilitas et contemptus sequi debet. Quid enim prodest confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio poenitentiae? Tria quippe in unoquoque consideranda sunt veraciter poenitente, videlicet, conversio mentis, confessio oris, et vindicta peccati. Nam, qui corde non convertitur, quid prodest ei, si peccata confiteatur? Peccatum quod diligitur confitendo minime deletur. Nonnulli quidem sunt qui peccata confitendo aperiunt, sed non convertendo, nequaquam detestantur. Hi profecto confitendo nihil agunt, quia quod loquendo ejiciunt, amando introducunt. Unde et salubriter confiteri volentibus Scriptura insinuat, dicens: Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. X, 10). What is it to believe with the heart unto justice, unless to direct the will toward faith, working through love? Cum ergo quis cordis intentionem ad justitiam per amorem dirigit, per initium bonae voluntatis, fructum habet bonae conversionis. Hic certe jam ad salutem confitetur, quia plus loquendo de vulnere ejicit quam conversione compunxit. Tertia ergo species, id est vindicta, quasi medicina necessaria est; ut apostema reatus, quod conversione compungitur, confitendo purgetur, afflictionisque medicina sanetur. Ergo qui corde ad justitiam non credit, confessionem

ad salutem nequaquam facit, quia velut malae arboris folia ostendit, cujus altas radices figit in corde. Signum ergo verae confessionis non est in oris confessione, sed in afflictione poenitentiae. Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Unde Joannes Baptista male conversos Judaeos ad se confluentes increpans, ait: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus poenitentiae (Matth. III, 7). In fructu ergo, non in foliis aut ramis poenitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippe bona voluntas est. Confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis folia propter seipsa, sed propter fructum expetenda sunt; quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus poenitentiae subsequatur. Unde et Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit (Marc. XI); quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Saul ergo, qui confitetur et honorari vult, non affligi et humiliari, quid designat, nisi eos qui confessionem sterilem habent, et fructum non habent; qui decorem confessionis verbis humilibus praeferunt, sed verborum virorem, non humilitate poenitentiae, sequuntur?

34. Sed quid antiquos attendimus, cum nunc tantam lapsorum regum multitudinem videamus? Catervatim namque nunc in flagitia corruunt, non solum subjecti debiles, sed etiam praelati et sacerdotes negligentes. Lubrica peccando agunt, qui ordine ministerii sacramentis coelestibus deputati sunt. Sed plerique illorum

dum quodammodo ad cor redeunt, se errasse confitentur. Qui tamen sic volunt contra se peccata proferre, ut velint adhuc de officio sacri ordinis honorari; turpes in secreto se proferunt, sed foris praeter ordinis celsitudinem videri humiles erubescunt. Quid ergo isti nisi abjectos se vident, et tamen velle honorari audent? Saepe autem non a seipsis veniunt, sed inviti capiuntur; abjectionis suae mandata percipiunt, et tamen rogant, ut honorentur. Volunt quippe immunda agere, sed audent sacris altaribus inhaerere. Ecce quot Saules attendimus, quot reges lapsos a sanctae Ecclesiae culmine contemplamur. Quorum profecto singulis dicendum est: quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex: ut ministerium coeleste non agant, quos terrena flagitia inquinare non cessant. Sed hoc profecto dicere possumus, lubricis tamen ministris suadere non possumus. Nam Saul et abjectum se audivit et regnavit; quia immundi sacerdotes se sacerdotali culmine dejectos per luxuriae inquinamenta cognoscunt; et tamen contra Dei voluntatem sacra mysteria tractare non desinunt. Sed rex contra Domini voluntatem regnans, non est rex, sed tyrannus fuit; quia sacerdos indignus, qui merito suae inquinationis abjicitur, cum ministrare praesumit, ad tantae gloriae culmen damnandus ascendit. Unde et tyrannos terrere volens coeli ille magnus senator: Qui manducat panem, inquit, et bibit sanguinem Domini indigne, judicium sibi manducat, et bibit (I Cor. XI, 27). Plerumque autem instanti confessione agitur, ut confitentibus de cordis etiam conversione credatur. Aliquando

reproborum falsam humilitatem electi praedicatores accipiunt, ut exemplo eorum alii ad salutem perducantur. Therefore...

(Vers. 31.) Reversus ergo Samuel secutus est Saul, et adoravit Saul Dominum.

35. Per malum quippe, quod interius latebat, 369 audire meruit: Projecit te Dominus, ne sis rex. Sed ut praetextu boni ad ejusdem boni veritatem alios traheret, Samuel Saul sequi voluit, et eum adorare Dominum vidit. Quandoque etiam mala regum, et terrae magnorum toleranda sunt, ne exasperati ad pejora dilabantur. Deos quippe gentium filii Israel saepe coluerunt. Unde et de conversis a Samuele superius dictum est: Abstulerunt filii Israel de medio sui Baalim et Astaroth (I Reg. VII, 4). Et fortasse si abjectus rex secum ad adorandum Dominum revertentem prophetam non cerneret, daemonum simulacra adoraret. Et projicit ergo eum, et cum eo revertitur; quia in potentibus hujus saeculi sic est damnanda iniquitas, ut bonum quod habent exasperati non perdant. Saepe enim mali sunt in occulto, et bonum quod cernitur alii devotius imitantur. Mala certe potentum saeculi, magna eis mala sunt; sed bona quae proferunt, ad exemplum fidelium, magis quam bona aliorum prosunt. Bene ergo Samuel cum abjecto rege revertitur; quia electi praedicatores, saeculi potentes et pro iniquitate percutiunt, et pro exemplo bona agere quaedam sinunt. Unde et sequitur:

(Vers. 32.) Dixitque Samuel: Adducite Agag regem Amalech. Et oblatus est ei Agag pinguissimus tremens.

36. Reges Dominum adorant, quando superbi et contemptores se ad Domini mandata facienda humiliant. Adorant lubrici, quando Deo subjiciuntur per obedientiam castitatis. Aliquando autem adorare se simulant; quia nonnulli praetextum humilitatis aut castitatis habent, sed dum habere in veritate bonum creduntur, alii per bonum quod credunt mali operis usum perdunt. Agag ergo regem Samueli tradunt, quia sensualitatis suae vigorem confitendo proferunt. Quando enim confitentur peccata luxuriae, quae per vigorem carnis commiserunt, quid aliud, quam Amalech regem interficiendum prophetis offerunt? Sed quid est quod pinguissimus Agag dicitur, sed sensualitatis vigor in aliis pinguis, in aliis macer est? Quid est ergo, quod pinguis offertur, nisi quia a subditis regis reprobi ducebatur? Nam saepe negligentes sunt subditi; sed dum electi pastoris sui exempla conspiciunt, inter mala quae faciunt ingemiscunt. Per fragilitatem carnis ad immunditias cadunt; sed percussi exemplis majorum, omnino gaudere inter immunditiae oblectamenta non possunt. In quibus ergo pinguissimus est Agag, nisi in illis de quibus dicitur: Laetantur, cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis? (Prov. II, 14). Subjecti namque lascivi doctoris tanto audacius peccant, quanto majorum suorum nulla coram posita habent exempla, quae videant. Sed valde dementius se praecipitant, cum in pastoribus suis bonum, quod sequantur non vident, et cujus exemplo pereant malum vident. In his quippe Agag pinguescit: quia gaudenter, secure et libere vigor carnis in luxuriae

voluptate distenditur, qui usu illecebrae, nulla re obviante, fraudatur. Pinguissimus ergo interficiendus offertur, quando illi convertuntur, qui in voluptate luxuriae valde laetati sunt: quasi enim traditur rex, quando is, qui menti imperabat, carnalis sensus, Christi sacerdotibus per confessionem revelatur. Nutrire etiam ignem pinguendo solet. Bene ergo Amalechitae regi ascribitur: quia dum mentem fornicationis spiritus obtinet, quo dulcius ac sae... [truncated]

(Vers. 32.) Dixitque: Siccine separat amara mors?

37. Hoc quippe dicere carnali sensui, est mentem, pro amissione voluptatis solitae, tristitiae conversione pulsare. Quia enim magna amaritudinis tela nuper conversi patiuntur, quasi rex, cui servierant, de morte queritur: quia in eis carnalitas sine magna tribulatione minime necatur. Interrogare ergo de separatione mortis, carnali sensui, est tristem adhuc conversi mentem de praeteritae delectationis amissione pulsare. Sed et modus separationis exquiritur, cum dicit: siccine? Quasi enim visis austeritatibus, quibus subdenda est, dicat menti sensualitas sua: Laeta pro tam tristibus spernis? Hanc certe vocem Samuel audit: quia tentatum cor subditi, quibusdam indiciis electus praedicator agnoscit. Sed quid prodest agnoscere, si contra id, quod intus in corde subjecti infremit, aliquid ipse non dicit? Sequitur ergo:

(Vers. 33.) Et ait Samuel: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua.

38. Quae est mater carnalis sensus, nisi originalis culpa? Quia enim ante peccatum primi hominis nulla membris libido inerat, rex Amalechita non erat. Erat quippe sensus carnis, sed turpis ac libidinosus non erat; sed statim ut ad culpam cecidit, pruritum membrorum sensit: quia obedientem motum carnis habere non potuit, quando ipse Deo inobediens fuit. Culpa ergo originalis mater contumeliosi sensus carnis recte intelligitur, quia ex illa nascendo prodit, qui esse ab illa coepit. Unde et Apostolus quasi severissimi tyranni legem carnalis sensus exhorrens, non solum ipsum regem, sed matrem ostendit, dicens: Itaque jam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum (Rom. VII, 29). Peccatum namque, quod se non operari perhibuit, motum carnis intellexit; peccatum autem in se inhabitans, originalem culpam. Quia ergo ex originali culpa fit peccatum motionis carnis, dum regem carnalem sensum attendimus, matrem ejus esse primam culpam recte nominamus. Liberi autem hujus matris sunt omnes concupiscentiae, peccata, et vitia. Absque liberis utique fit mater, quando omnis a carne, omnis a mente jam culpa remanere videtur. Sine liberis namque tunc est, quia etsi a carne nulla jam turpitudo est, si nulla jam regnat concupiscentia in mente, manens tamen in nos illa culpa, nunc doctoris virtute perdi non potest. Quid est enim, quod ait Apostolus: Jam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum? Ex illa quidem culpa, quam ex vitiosa naturae nostrae radice contrahimus, habemus ut corrumpi vitiorum passionibus valeamus. Lex

ergo inordinata membrorum quando praeter voluntatem nostram membra movet, nos non hoc operamur, sed quod inhabitat in nos peccatum. Velle quidem nobis tunc adjacet, sed adhuc posse non invenimus; siquidem vellemus, ut nobis invitis, aliquid in nobis moveri non posset. Et hi fortasse pessimae matris conceptus, quibus culpa illa impraegnatur, si in turpes actus et obscoenos sinuntur effundi, quasi pasci perhibentur. Filii ergo sunt motus, qui non solum naturaliter intus sunt, sed qui in turpibus et obscoenis operibus manifestantur. Mater ergo Agag sine liberis fit, quando originalis culpa sic restringitur, ut nullos actus aut motus edere permittatur. Vel fortasse sine liberis fit, quia liberos habuit. Quando ergo peccatores conversi, esse turpes tam actu, quam gestibus luxuriae desinunt, quasi mater habitans in eis culpa filiis orbatur.

39. Et notandum, quia sine filiis fieri dicitur mater per comparationem. Sicut, inquit, sine liberis fecit mulieres gladius tuus, sic erit sine liberis mater tua. Virtutes mentis, ex quibus bona opera procedunt, matres sunt: gladius vero Agag luxuriae telum dicitur, qui nimirum mulieres absque liberis facit, quia cuncta bona opera libido interficit. Vel certe mulieres fidelium mentes intelliguntur, filii vero sanctarum mentium bonae cogitationes, virtutes et bona opera sunt. Agag vero gladius matres absque liberis fecit; quia delectatio luxuriae, si evaginari quasi gladius sinitur, ab eis nimirum omnes bonae cogitationes, omnes virtutes, et bona opera necantur. Acuta quippe pestis hujus delectationis, si a mente

recipitur, dum libet attentius immundum cernere, mundum et sanctum cogitare nihil potest; et dum ardenter ad nefarii operis expletionem pertrahit, virtutis aliquid agere nihil permittit. Et quia per ejus combustionem omnia pereunt, non solum Agag filii, sed omnes mulierum filii trucidantur. Absque liberis ergo matres facit, quia delectatio luxuriae ad instar gladii dum fructus mentium percutit, virtutis cogitationes aut operis bonum vivere nequaquam sinit. Sicut ergo absque liberis fecit matres, ita et mater ejus fit absque liberis, cum sic peccator convertitur, ut praeter culpam nobis insitam naturalem, nil conversis de obscoenis operibus, aut motibus remanere videatur. Unde et apte subjungitur:

(Vers. 33.) Et in frusta concidit Agag Samuel coram Domino in Galgalis.

40. Quod in frusta conciditur, per parvas particulas mortuus secatur. Agag quippe interficitur, quando carnis vigor abstinentiis, vigiliis, ac spiritualibus meditationibus sic eliditur, ut nihil lascivum, nihil libidinosum movere sentiatur. Interfici quippe ejus, est carnem turpiter movere non posse. Sed interfecti cadaver integrum est, quando ejus motus remanet. Libido non remanet, quando solo pondere mentem gravat; cum videlicet membris simplex ac naturalis insidet motus carnis, sed libidinosi nil habet ardoris.

Libido non remanet, quando solo pondere mentem gravat; cum videlicet membris simplex ac naturalis insidet motus carnis, sed libidinosi nil habet ardoris. Hoc ipsum autem, quia electorum mentes graviter tolerant, quasi regis mortui

integrum cadaver portant. Quid vero est, quod in frusta conciditur, nisi quia nec ipsi naturali motui relinquere vigorem volunt? In frusta ergo conciditur, quia quoties pulsat, necatur. Dum ergo vices motuum convenire non sinuntur, quasi cadaver Agag in frusta conciditur. Vel fortasse talis est Agag iste, ut nisi concisus in frusta mori non possit. Ut enim superius dixi, more ignis libido succenditur; et, si negligenter exstinguitur, adjacens stipula velociter inflammatur. Magnus quoque ignis dispersus saepe exstingui melius potest. Nam cum in unum multi carbones conveniunt, ingentem massam prunarum faciunt. Ne ergo exstinguens comburatur, prunarum massa ante sapienter dispergitur, 372 ut per singulorum carbonum frusta velociter exstinguatur. Quid enim cogitationes luxuriae, quid sunt libidinosi corporis motus, nisi carbones ignis? Qui nimirum si in corde aut in carne conveniunt, comburere cito possunt, exstingui facile nunquam possunt. Dispergatur ergo ignis, in frusta concidatur Agag, et custodiatur mens, ut immundas cogitationes dispergat, ne unam alteri adhaerere permittat. Quia enim agere non potest, ut innoxia nunquam cogitet, agat quod potest, ut statim cogitationem ejiciat, quae negligenter ad mentem intrat. Sic nimirum quasi ignem maximum in carbones singulos et velociter dividit, et celeriter exstinguit, si omnes flammas cogitationum sic separat, ut conjungi in mente neque per negligentiam, neque per desiderium sinat. Sic nimirum et motus corporis vigorem mentis reprimit, cum ad invicem convenire minime permittit. Motus quippe

illecebrosus carnis, si per cogitationem minime pascitur, convenire cum altero non videtur. Glutinum quippe illecebrosorum motuum, immunda cogitatio est: quia qui libenter immunda videt, statim carnem ad amata concupiscendo violenter movet; quo libentius ac morosius cogitat, quasi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligat. Teneat ergo fortem custodiam animi, qui potenter vult dispergere motus carnis. Intus quippe ante Agag dividitur, ut foris pariter in frusta dividatur; quia qui cogitationes malas convenire non patitur, et nimirum turpes motus carnis, quasi in frusta dividuntur.

(Vers. 34, 35.) Abiit autem Samuel in Ramatha, Saul vero ascendit in domum suam in Gabaa, et non vidit Samuel ultra usque ad diem mortis suae.

41. Quae est domus trangressoris, nisi consuetudo pravi operis? Quisquis enim in perversa consuetudine clauditur, quasi in domo conversatur. In 373 domum ergo suam Saul ascendit, quando reprobus quisque post increpationem doctorum ad mali operis usum redit. Quasi enim ad plana descendit, quando humilitatem simulat, ut praesulum mandata cognoscat. Quid est vero, quod prius Samuel abire, quam Saul in domum suam ascendere dicitur? Sed, ut dixi, cum necessitas aliorum non est, manere cum versuto electus praedicator non potest; et quia in absentia doctoris simulator proficit, Saul in domum non abiit, sed ascendit. Ascendere quippe reprobis, est de malo ad pejus proficere. Cum item descendere superbus dicitur, ascendere perhibe-

tur. Ascendere quippe in domum suam superbo, est superbiendo usque ad mensuram, qua damnandus est, se extollere. Domus namque superbi, est nequitiae suae mensura. Dum enim per prospera saeculi agere tyrannidem, turbare terram, premere bonos, innocentes affligere permittuntur, quid aliud, quam ascendere superbi videntur Sed quia praefinitum est a Deo quantum noceant, quantum saeviant, quantum per tyrannidem se extollant, usque ad domum suam ascendere permittuntur. Domus namque eorum, mensura nequitiae est, in qua semper erunt: quia ubi ad plena flagitia venerint, rapiuntur per mortem, et per aeterna tormenta puniuntur. Quasi enim in domo manet, qui a conversationis suae poenis egredi nunquam potest. Quod non solum de superbis, sed et de luxuriosis, et omnibus reprobis convenienter intelligi potest. In ascensu quippe, et non in domo adhuc erant, de quibus dicitur: Nondum impleta sunt peccata Amorrhaeorum (Gen. XV, 16). Hinc item beatus Paulus apostolus dicit: Ut impleant peccata sua (I Thess. II, 16). Ergo ad domum ascendunt, quando profectu mali ad opera nequiora proficiunt, pro quibus aeterna tormenta sustinebunt.

42. Samuel autem in Ramatha abire dicitur.

42. Samuel autem in Ramatha abire dicitur. A reprobis quippe divisi doctores non eunt, sed abeunt. Vadunt quippe, quando corrigendos deserunt, quia quos velut irati dimittunt, ab eis postmodum bona emendatione invitati redeunt. Abire ergo doctoris, est impoenitentes impios perpetua animadversione deserere. Sic enim pec-

cata ad mortem per impoenitudinem operantes deserunt, ut ad eos redire ulterius non cogantur. Bene ergo dixit: Non vidit Saul Samuelem ultra usque ad diem mortis suae. Et quia hoc esse agendum in summae veritatis contemplatione percipiunt, in Ramatha abire memoratur. Consummata namque visio, est intimae veritatis ratio perfecta Ne ergo praedicatorum districtio nimia esse carnalibus judicetur, cum ab Ecclesiae communione reprobos in perpetuum separant, audiant; quia postquam Samuel in Ramatha venit, Saul ultra non vidit; quia illum doctor aeternaliter dividit, quem pertinere ad electorum numerum non cognoscit. Sed hoc fiducialiter creditur, si in forma Samuelis praedicatorum sanctae Ecclesiae charitatis affectus districtius videatur. Districtionis quippe zelus ostenditur, quia non vidisse Saul usque ad diem mortis suae memoratur. De affectu vero charitatis subjunctum est:

(Vers. 35.) Verumtamen lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum poenitebat, quod constituisset regem Saul super Israel.

43. Quid enim est, quod luget, quem cernere dedignatur, nisi quia et cum zelo rectitudinis sancti doctores habent affectum magnae charitatis, ipsa autem charitatis magnitudo ostenditur, quia projectum regem 374 plangere perhibetur? Quo ergo affectu electorum subditorum peccata plangunt, qui pro projectis reprobis plangere tam affectuose didicerunt? Instantia namque luctus ostenditur, quia subjunctum est:

CAPUT III.

(I Reg. XVI, 1.) Dixit Dominus ad Samuelem: Usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum, ne regnet super Israel?

1. Cui enim dicitur: Usquequo tu luges? instanter lugere declaratur. Magnus ergo est affectus sanctorum, etiam cum austeritatem vindictae exterius proferunt. Nam foris saeviunt, sed intus per amorem liquescunt. More matrum parvulos verberant, sed affectu gemunt cum parvulis, quos castigant. Sed quid est, quod Dominus ait: Usquequo tu luges Saul? An potest mater filium morientem cernere, et per scissionem viscerum nequaquam flere? Mortuum sine luctu tolerat, quae moritur, sed infirmatur. Quid est, quod dicit: Usquequo tu luges Saul? Nisi quia perditi nimis lugendi non sunt? Nam saepe doctor de perditione subditi vehementer affligitur, sed respectu summae justitiae consolatur. Hoc ergo dicere Dei ad prophetam quid est, nisi praedicatoris mentem per internum solatium ab afflictione relevare? Et quia lapsis praelatis electi per divinam misericordiam subrogantur, subjungens Dominus, ait:

(Vers. 1.) Imple cornu tuum oleo, et veni: mittam te ad Isai Bethlehemitem. Providi enim in filiis ejus mihi regem.

2. Quasi enim lugentem consolans, ait: Cur projecti persona plangitur, cum melior subrogatur?

4. Sed propheta ad Isai Bethlehemitem mittitur, rex in ejus filiis providetur, quia ille pastor eligitur, qui ecclesiastica religione eruditus est. Bethlehem igitur, quae domus panis dicitur, quid

aliud, quam unamquamque designat domum religionis? Panis namque nomine doctrina perfectionis ostenditur, Paulo attestante, qui ad conversionem debiles excitans, ait: Lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed necdum potestis (I Cor. III, 2). Si enim lac parvulorum est, panis non est nisi perfectorum. Unde et de perfecti viri robore dictum est: In excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est (Isai. XXV, 12). In domo ergo panis rex ad ungendum quaeritur, quia utiliter promoventur, qui in perfectae conversationis ordine nutriuntur. Ille etenim facere fortes alios potest, qui remissa et negligenti conversatione nutritus non est. In domo igitur quaeritur panis, quia in promovendo antistite, quaerendum est robur conversationis. De congregatione quidem debili fere nunquam accipitur persona virtutis. Unde bene in Isai filiis quaeritur, qui salus Domini, aut certe salus absolute nominatur. Salus quidem recte praelatus dicitur. Quid enim sunt peccata et vitia, nisi languores animarum? Electus autem praedicator per integritatem sanae doctrinae, per soliditatem innocentiae, per splendorem electae vitae, salus Domini recte nominatur. Alii quidem sunt doctores, quorum sermo serpit, sicut cancer. De horum quippe familia rex non assumitur, quia aegras mentes ad salutem non ducit, sed interficit. Et notandum, quia Isai alio nomine Jesse dicitur. Duplex quidem nomen habet, quia bonus doctor non semper in pace est. In pacis quidem tempore salus Domini dicitur, ut bellorum munera, quasi intra domus secura vestibula sanare

doceatur. In bello autem Jesse nomen habet, quia et seipsum fortiter munit, et alios valenter protegit. Jesse quippe insulae levamen dicitur. Quid autem insulae nomine, nisi mentes tentationum fluctibus vallatae intelliguntur? Insulae quidem sunt, quia etsi magnos conflictus sustinent, non moventur. Unde et electorum victoriam Psalmista praedicans, ait: Dominus regnavit, exsultet terra, laetentur insulae multae (Psal. XCVI, 1). Dominus quidem regnat, quando ejus sedem, electas videlicet mentes, turbo hostium nullus inquietat; sed laetatur terra, quia solida corda doctorum gratulantur. Laetantur insulae, quia cum ejus gratiam tentamenta superant, majorum auditores hilarescunt. Terra quidem est mens fortis, et firma lingua doctoris. Insula vero dicitur, cor forte subjecti, quod adhuc tentamentis impetitur, nec tamen movetur. Quid est ergo, quod Jesse levamen insulae dicitur, nisi quia per robur doctorum minorum corda sublevantur? Nam inter tot fluctus tentamentorum corruerent, si non majorum robore ad altae vitae desiderium eorum corda levarentur. In Isai ergo, et Jesse filiis rex latere describitur, quia illi utiliter ad Ecclesiae culmen veniunt, qui electorum magisterio et pacem custodire et disponere, sive conficere spiritualia bella didicere. Bene ergo dicitur: Providi enim in filiis ejus mihi regem. In his quippe non in aliis rex providetur, quia ad culmen Ecclesiae per divinam gratiam nulli perveniunt, qui electorum magisterio per omnes temporum ordines non sequuntur. Sequitur:

(Vers. 2, 3.) Et ait Samuel: Quomodo vadam? Audiet enim Saul, et interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias.

5. Quid his verbis ostenditur, nisi quia tyrannorum versutia atque saevitia quandoque est pia fraude deludenda? Praecepto namque Domini de armento vitulus tollitur, immolatio simulatur, et ad regiam unctionem pervenitur, quia dum nocere tyranni cupiunt, objicienda sunt eis quaedam, quae credant, ut nocendi aditum non inveniant. Sic tyranni deludendi sunt, ut caveatur culpa mendacii. Quod tunc bene perficitur, cum illud fit, quod asseritur, sed quod fit sic dicitur, ut celetur, quia ex parte dicitur, et ex parte reticetur. Prophetae namque Samueli praecipitur, ut ad ungendum regem vadat, et se immolaturum Domino, non regem uncturum asserat; ut immolans verum dicat, et unctionem celans, tyranni saevitiam, vera dicens, deludat. Quia enim immolaturus abiit, paulo post manifeste exponit, ubi dicit: Sanctificavit ergo Isai, et filios ejus, et vocavit eos ad victimam.

6. Sed jam melius agitur, si quid spiritualiter designent ista, videamus. Quid est ergo, quod vitulum in manu propheta tollit, et sic ad ungendum regem pervenit? But vitulus quid est, nisi splendor imaginis Redemptoris? Quia enim eum, quem eligit, conformem facere Redemptori studet, quando formam ipsam Redemptoris praedicat, quasi vitulum in manu portat. Et quia splen-

dorem Dominicae conversationis, quem praedicat, in virtute operis monstrat; vitulum, quem de armento suscipit, per manum ducit. Vitulum namque in manu tollere, est praedicationem Dominicae conversationis servare in virtute operis. Sic nimirum vadens non occiditur, aliter occideretur: quia qui dicit, et non facit, oris proprii gladio condemnatur. Quid est, quod dicere jubetur: Ad immolandum Domino veni? Quid est item, quia facit, quod dicit, dum venit et immolat, nisi quia tantae debet esse efficaciae qui alios promovet, ut bona non solum dicat, sed persuadeat? Immolationis quidem victima, quae in prophetae manu videtur, in altari cognoscitur. Quid est enim cor electi auditoris, nisi altare Dei? Quando enim bona doctor loquitur ore, et ostendit opere, vitulus in manu est. Quando autem et quod dicit, et agit, auditoribus persuadet, victima in altari est. Tunc ergo immolat, quando electa corda per amorem suscipiunt, hoc quod in verbo et exemplo doctoris radiat, de imitatione Redemptoris. Sequitur: Et vocabis Isai ad victimam: Fortasse hoc, locus iste insinuat, quod praeter praelatorum conscientiam subditi promovendi non sunt. Isai prius ad victimam vocatur, ut bonum, quod subire subjectus cernitur, in magistri sui mente fundetur. Bene subjungitur: Et ostendam tibi quid facias. Idipsum quoque exprimens, ait:

(Vers. 3.) Et unges, quem monstravero tibi.

7. Nisi enim Isai prius vocetur, ei, quae facienda sunt, non pandentur: quia sine magistri voluntate aliquid de subjecti persona faciendum non est. Illo ergo vocato, quod est faciendum,

ostenditur, quia cum voluntate religiosi doctoris, subjecti humilitas ad arcem sustollitur praelationis. Quid est autem, quod dicitur: Unges quem monstravero tibi, nisi quia electi pastoris aequales discipuli omnes non sunt? Sunt namque ex illis, alii utiles ad obediendum: alii et humiliter obediunt, et jubere discrete didicerunt. Dicit ergo: Unges quem monstravero tibi: ut, cum ad culmen sacerdotii persona quaeritur, cum magna subtilitate requiratur. Quibus nimirum verbis ordinatoribus Ecclesiarum in electione aliorum nihil suum relinquitur. Quem, ait, monstravero tibi, illum unges. Qui sunt qui ungunt quos non monstrat Deus, nisi qui carnali affectu ad Ecclesiarum culmen ordinandos ducunt, qui non merita discernunt, sed personas accipiunt? Isti quidem reges ungunt, sed non qui a Deo monstrantur. Quod suum est, faciunt; quod Dei est, tollunt. Dei quidem personam monstrare est, ordinatoris praebere unctionem. Dum ergo ipsi sibi monstrant quos ungunt, habere Deum cooperatorem nolunt. Unde et per prophetam Oseam de talibus electis Dominus queritur, dicens: Ipsi regnaverunt, non ex me; principes exstiterunt, et ego ignoravi (Osee. VIII, 5). Dicitur ergo electis, quod audire non possunt reprobi: Unges quem monstravero tibi: ut nullus promoveatur, nisi qui dignus tanto ordine, Scripturarum sanctarum laude decernitur. In eis quidem Dominus loquitur, ibi qualis et quantus esse debeat magister Ecclesiae, memoratur. Ille ergo monstratus a Domino eligitur, qui per sacrum eloquium commendatur. Haec quidem mali rectores contemnunt,

boni faciunt. De bonorum ergo obedientia recte subjungitur:

(Vers. 4.) Fecit ergo Samuel, quod locutus est ei Dominus. Venit in Bethlehem, et admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei.

8. Ad historiam seniores admirantur, quia illuc venire propheta non erat solitus. Quo in loco fortasse signatur: quia electi doctores vix aliquando videri in publico debent, esse frequentes in secreto, negotiis civilibus vacui, spiritualibus pleni. Miraculum ergo fit populi, in publico visa persona pastoris. Mirantur quod exeat, quem secreti cultorem sciebant. Qui quia in magna populi veneratione sustollitur, seniores civitatis et admirati, et ei occurrisse referuntur. But quia non populus, sed seniores admirantur, perfecta doctorum virtus ostenditur, quae non a parvulis et simplicibus, sed a magnis et eruditis praedicatur. Qui etiam de pacifico ingressu prophetae sciscitantur. Quasi ergo ingressum non pacificum minabatur, qui dicebat: Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis? (I Cor. IV, 21.) Quid est ergo, quod dicitur:

(Vers. 4.) Pacificus est ingressus tuus?

9. Nisi quia electi fideles dum bene spiritualium doctorum acta considerant, in eis utique divinam voluntatem pensant. Quia enim esse Samuelem prophetam sciebant, utique quia divinae dispensationis secreta cognoverat. Dum ergo de pacifico ingressu interrogant, quid aliud interrogando faciunt, quam divini consilii nosse velle secretum? Utinam et nos quoties sanctos viros cernimus, inquirere de pacis nostrae securitate

studeremus, et diligenter ab eis scire, quales a Deo cernamur, qui cognitionis nostrae oculos non habemus. Pacificus ergo ingressus doctorum est, cum ad eos veniunt, qui non sunt pro culpa feriendi, sed pro justitia praedicandi. Qui ergo promotum justum venerat, respondit dicens:

(Vers. 5.) Pacificus, ad immolandum Domino veni. Sanctificamini, et venite mecum, ut immolemus.

10. Cum doctoribus, ut immolent, vadunt, qui intentionem ad superna dirigunt. Et coram euntibus propheta immolat, quando id doctor, quod verbo pronuntiat, in assistentium cordibus per amorem ligat. Sed ut historiam paululum attendamus, vigilanter est discutiendum, quod dicitur: Sanctificamini et venite mecum. Si enim interesse sacrificantibus non audent, nisi sanctificati, quid de sacrificantibus censendum? Sanctificare enim purgare est. Quantum ergo puros decet esse pontifices, ubi invitatae ad sacrificium nonnisi sanctificatae admittendae sunt plebes? Sanctificatio quippe corporis pudicitia est, sanctificatio mentis charitas et humilitas. Sanctificetur ergo ad sacrificium invitatus, sed magis ille cogitur, a quo invitatur. Notent sacerdotes, quae invitatis dicant: Venite mecum. Secum quippe sanctificati veniunt, si cum mundis plebibus ad Dei obsequia mundi sacerdotes accedunt. Secum quippe ire, est mundos cum mundis accedere. Nam si mundae sunt plebes, non mundi sacerdotes, secum non veniunt: quia aequali puritatis ordine non accedunt. Audiant hujusmodi quid alter propheta admonet, dicens: Mundamini, qui

fertis vasa Domini (Isai. LII, 11). Audiant item, quod dicit: Lavamini, mundi estote (Isai. I, 16). Quia ergo mundandae sunt plebes, dicit: Sanctificamini. Quia item summi viri in continuo munditiae suae statu semper debent permanere et ad formam suae puritatis alios trahere, subdit: Et venite mecum. But quia seniores ad victimam invitantur, quid per typum demonstrant, nisi quia ad eligendum antistitem, sive ad ungendum et consecrandum, plures sapientes atque religiosi viri vocandi sunt? Qui nimirum sanctificantur et veniunt, si proponunt, ut in electione illa carnale aliquid non sequantur. Sanctificari quidem eis est, ad praebenda dona sancti Spiritus spiritualem et sanctam intentionem adducere. Bene autem in typo electorum et de Isaia, et ejus filiis dicitur:

(Vers. 5.) Sanctificavit ergo Isai, et filios ejus, et vocavit eos ad sacrificium.

11. Et quia per sacra eloquia Dominum eligendos antistites monstrare docuimus, jam quales monstret, qualesque reprobet subsequenter, loquentibus sacrae hujus historiae mysteriis, videamus. Sequitur:

(Vers. 6, 7.) Cumque ingressi essent, vidit Eliab, et ait: Num coram Domino est Christus ejus? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturae ejus, quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominum judico. Homo enim videt ea, quae apparent, Dominus autem intuebitur cor.

Quid enim est sapientibus ingredi, nisi ad subtile discretionis sacrarium intrare? Sed ingressum

Eliab vidit: quia illum esse dignum praelatione sanctae Ecclesiae pastor agnoscit, qui et fortitudinem habet boni operis, et scientiam veritatis. Quid est autem, quod ei Dominus nec staturam ejus, nec vultum aspicere praecipit, nisi quia in sancta Ecclesia nec opus, nec scientia sine humilitate praedicatur? Quid est enim vultus alicujus, nisi exterior conversatio, per quam noscitur? Et quid est statura ejus, nisi altitudo scientiae, per quam ad superiora sublimatur? Quos ergo Eliab rectius, quam bona agentes, et eruditos significat, sed arrogantes? Unde et Eliab, Deus meus pater, interpretatur. Hoc quippe ejus nomen, quod audent praesumere. Quid namque est, quod Deus meus pater dicitur: nisi quia dum fortiter bona agunt, spiritualia sapienter intelligunt, se per singulare meritum in filiorum Dei numerum transisse gloriantur? Nam pater non meus, sed noster omnipotenti Domino dicerent, si per humilitatem se cum electis caeteris in supernae generationis ordine communiter viderent. Merito ergo repellitur, quia in spirituali culmine nonnisi humiles praeferuntur. Subtiliter ergo propheta de ungendi persona exquirit, dicens: Num coram Domino est Christus ejus? Modo hoc fit, quando summus doctor, et vitam et intelligentiam eligendi cognoscit, sed adhuc de humilitatis virtute perquirit. Sed vultum et staturam ejus abjectam videt, quando ei, quidquid pulchrum habet in opere, quidquid altum in eruditione inest ei, absque humilitatis virtute cognoscit. Merito igitur Dominus dicit: Projeci eum, nec juxta intuitum hominis judico: quia homo

videt in facie, Deus autem intuebitur cor. Quasi dicat: Homines solent magna opera, et scientiae verba laudare: ego autem nec verba, nec opera laudo, quae in humilitate vera fundata non video. Indignitatis quippe suae repulsam, qui ejusmodi sunt, expavescerent, si attente audire vellent, quod ad prophetam Dominus dicit: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturae ejus, quia projeci eum. Pro magno namque habent, quod arrogantes faciunt: sed ecce tam vile esse a Domino dicitur, ut nec respiciendum esse judicetur. Sed isto amoto, quid sequatur ostenditur:

(Vers. 8.) Et vocavit Isai Aminadab, et adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

12. Aminadab interpretatur, urbanus. Merito igitur, Domino consulto, repellitur: quia sancta ecclesia ad regimen animarum non eligit negotiis saecularibus strenuum, sed spirituali conversatione decorum. Urbani quidem sunt, qui postposita intentione coelestium, exterioribus studiis se ostendere strenuos conantur. Nec hunc ergo elegit Dominus, quia pii pastoris studio coelestia, non terrena, provideri fidelium gregibus debent, non infirma et labentia, sed sublimia et aeterna.

(Vers. 9.) Adduxit autem Sama, de quo et ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

13. Sama, audiens, interpretatur. Quid ergo Sama designat, nisi obedientes et simplices? Audire quidem eis, est ea quae a majoribus jubentur, obediendo perficere. Unde et de obedientia gentilis populi per Psalmistam dicitur: Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedi-

vit mihi (Psal. XVII, 45). Quid est autem, quod non eligi a Domino dicuntur: nisi quia in Ecclesiae culmine non ponuntur imperiti humiles, sed humiles sapientes, qui et facere jussa sciant, et quae facienda sunt, sapienter jubeant? Facere quidem eum oportet, et docere. Faciat ergo humiliter, doceat sapienter. Quia ergo qui facere per humilitatem sciunt, et jubere per eruditionem nesciunt, in dignitatem regiam assumendi non sunt, Sama ad regnum a Domino non eligi perhibetur. Hinc ergo, hinc simplices et inobedientes colligant, quam poenaliter ad praeeminendum se ingerunt, si omnipotens Deus nec illum ad regimen suscipit, qui per humilitatem obedientiae audiens vocatur. Et quia plures sancta Ecclesia hujusmodi tam simplices et bene viventes, quam humiles sapientes habet, sequitur:

(Vers. 10.) Adduxit itaque Isai omnes filios suos coram Samuele. Et ait Samuel: Non elegit Dominus ex istis.

14. Quia in septenario numero soleat perfectio designari, testatur Isaias propheta, qui dona sancti Spiritus Redemptore nostro manentia asserens, ait: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. XI, 2). Quid est ergo, quod hi, quia praedicationis officio repelluntur, septenario numero designantur, cum idem numerus perfectionem designet, quam alius nisi de sancti Spiritus infusione non habet? Sed convenienter hoc asseritur: quia pluribus gratia Spiritus sancti ad bene vi-

vendum datur, ad docendum non datur. Qui quia plures sunt, et in bona operatione perfecti, apte septenario numero continentur. Item quia robusta faciunt, et subtilia non intelligunt, a regni gubernatione repelluntur. Et septem ergo sunt filii, et eorum aliquis ad animarum regimen non assumitur: quia etsi bene vivendo regere fortiter semetipsos sciunt, tueri alios fortiter per doctrinam nequaquam possunt. Nunquam se tam in ordinando praecipitet ordinator Ecclesiae, quia, etsi plures habet, qui ad suscipiendam animarum curam non sunt idonei, qui tamen praeesse possint ei deesse non possunt. Quaerat ergo doctor instanter, non deficiat quaerere, donec latentes possit invenire. Magnae quidem electorum virtutes quasi thesauri omnipotentis Dei fere semper in occulto sunt. More etenim timoratorum divitum omnipotens Deus facit: quia ne virtutum thesauros perdat, hos et in electis mentibus collocat, et ipsas mentes per secretum celat. Quaerat ergo, qui ordinare, imo ornare, Ecclesiae caput cupit, occultos thesauros. Christi sponsam ornare gestit; sed non potest, nisi occultos sponsi thesauros ad ejus ornatum producat, et non desistat, donec latentes inveniat. But quid hortor pastores quaerere, cum nisi Deus oculos [Legendum videtur occultos] proferat, nequeant inveniri? Quid est enim aliud: Unges quem monstravero tibi? Tamen quaerendi sunt, quia, nisi quaesiti diu, minime monstrantur. Nam et Dominus se monstraturum promittit, et tamen propheta quaerere nititur, ut invenire mereatur. Unde et Dominus quaerendi instantiam imperat,

dicens: Quaerite et invenietis, petite et accipietis, pulsate et aperietur vobis (Matth. VII, 7). Quaerens ergo propheta, et tot jam repulsis, quaerere perseverans, quid nobis insinuat, nisi ut nulla dispensatione indigni ad culmen religionis venire permittamur [Forte permittantur]? Nam cum in plerisque sanctae Ecclesiae negotiis salubris sit dispensatio, lethalis profecto et mortifera est, ubi aut caeci per ignorantiam, aut irreligiosi sapientes, aut ad saecularia negotia projecti ad aliorum primatum venire permittuntur. Hi enim ignorando, illi sciendo et non faciendo, subditorum animas perimunt: illi item negligendo spiritualia, sequendo carnalia et terrena. Illi quidem totis viribus laborant, ut laudentur quae dicunt; isti quae dicant nesciunt; illi ad hoc omni intentione conantur, ut inter summos saeculi abundantius honorentur: qui profecto tanto pejores prioribus sunt, quanto illi in spiritalibus, isti in carnalibus et saecularibus apparere sublimes volunt. Horum finis desiderium est, fulciri divitiis, honoribus extolli, potentum hujus saeculi familiaritatibus sublimari. De quibus omnibus reprobae mentis affectibus oriri potest negligentia animarum subditorum, contemptus Christi, et Ecclesiae dilapidatio facultatum. Quaerat itaque doctor, ut nulla dispensatione indignos praeferat: quia quod lethiferum est, nunquam permitti debet. Unde et subditur:

Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid completi sunt filii?

Quid est, quod alium quaerit, nisi quia non debet ante quaerens quiescere, quam mereatur

invenire? Et quia saepe abjecta foris et vilia, intus excelsa sunt, sequitur:

(Vers. 11.) Qui respondit: Adhuc reliquus est, et qui pascit oves.

15. Quid est reliquus, nisi abjectus? Abjectum dico a se, non a Deo: quia a Deo per superbiam quis abjicitur; a se abjectus est, qui vilis et humilis aestimatur. Vel reliquus dicitur, qui in aliorum comparatione esse aliquid non videtur. Abjectus ergo humilis dicitur; quia contemni se videt, et tolerat, ostendi nequaquam curat, sed oves pascit; quia cogitationes simplices in contemplatione aeternae haereditatis nutrit. De his certe pascuis electorum a Domino dicitur: Ingredientur et egredientur, et pascua invenient (Joan. X, 9). Intus quippe habent pascua contemplationis, foris pascua boni operis. Intus mentem devotionibus impinguant, foris se piis operibus satiant. Merito parvulus iste dicitur oves pascere, quia electus quisque humilis est, et sterilis non est, qui quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Merito ergo non solum parvulus, sed pastor asseritur: quia qui vere humiles sunt, foris se dejiciunt, sed per internam societatem in summis, et aeternis pascuis immorantur. Nam scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. V, 5). Quae autem gratia? Nisi ut summa videant et cognoscant, cognoscant et diligant, atque ad ipsa dilecta quasi pingues et fortes currant. Hic itaque, quia valde idoneus est, instanter exhiberi jubetur. Nam sequitur:

(Vers. 11.) Et ait Samuel ad Isai: Mittite, et adducite eum. Neque enim discumbemus, priusquam ille veniat.

16. Quid est autem, Non discumbemus, priusquam veniat? Quem requirit, nisi quia in observatione jejunii celebranda sunt sacramenta unctionis? Nobis autem non solum ipsa sacramenta, sed vis sacramentorum attendenda est. Nam quidam cibi sunt, qui si non caventur, ungere bene reges nequaquam sinunt. Exteriora quidem Ecclesiae negotia quidam cibi animae sunt, qui ab electis devote administrantur. Sed si negotiorum multitudine anima saturetur, ad suscipienda spiritualia intrare perfecte non sinitur. Cum ergo spiritalia instant, exteriora differantur: quia cum magna mentis quiete disponenda sunt. Sequitur:

(Vers. 12.) Misit ergo, et adduxit eum.

Rex futurus adducitur, quando ab occultationis suae latibulis humiles producuntur. Latent quidem, sed in pascuis; quia, etsi hominibus intra carnis vilia et infirma se tegunt, magna est supernae contemplationis latitudo, in qua morantur. Sed qualis jam praelatus appareat, videamus. Sequitur enim, et dicit:

(Vers. 12.) Erat autem rufus, et pulcher aspectu, decoraque facie.

17. Quid est, quod tanta pulchritudo regis asseritur, nisi quia magnis virtutum fulgoribus ornari debet persona doctoris? Nam de Redemptore dictum est: Spiritus ejus ornavit coelos (Job. XXVI, 13). Coeli namque sunt sublimes praedicatores. Qui profecto coeli a spiritu ornati sunt, quia virtutes quibus emicant a Spiritu sancto

percipiunt. Quid est ergo, quod rufus asseritur, nisi quia in rubra saepe materia charitatis fervor designatur? Unde et in veste pontificis coccus ponitur bis tinctus, ut duplici vestiatur charitate. Rufus ergo dicitur per ardorem charitatis, quia dum ardentia praecepta charitatis exhibet, quasi per calorem rubet. Quid item est pulcher aspectu, nisi interna contemplatione conspicuus? Quasi enim pulchrum aspectum habet, qui decore visionis radiat in interna contemplatione. Quid ergo facies designat, nisi exteriorem gloriam honestatis? Nam quia per faciem quisque cognoscitur, decor faciei est praeclara honestas conversationis. Quasi enim per faciei decorem cernitur, qui in omni gestu corporis splendidus invenitur. Rufus ergo amore est, pulcher aspectu propter scientiam decora facie, splendidus honestate. Quia vero charitatis fervor per sancta opera demonstratur, potest per ruborem ipse labor operis designari. Qui enim nimis laborat, faciei ruborem repraesentat: quia dum intus incalescit, foris in vultu ruborem trahit. Sic namque est omnis spiritualis labor. Quia enim unusquisque quanto amplius pro aeterna vita laborare conatur, tanto ferventius ad laborandum sancti Spiritus ardore succenditur, velut in fervescendo ruborem excitat, quem foris portat. Rufus est ergo doctor labore pii operis, pulcher aspectu in fulgore contemplationis. Decor vero faciei ipsa est pulchritudo charitatis. Per alias quippe virtutes formam sanctitatis accipimus; per ipsam charitatem, ipsam formam nobis quasi mirabili decore vestimus. Illae aliae virtutes corpus justitiae sunt, charitas

vero hujus corporis facies recte intelligitur. Per faciem quippe, non per corpus unusquisque cognoscitur. Nam si corpus videas, et faciem non videas, eum cujus solum corpus aspicis non agnoscis. Quid vero est aliud, quod fatuis virginibus respondetur a sponso: Nescio vos (Matth. XXV, 12)? Ecce per magnos labores virginitas conservatur, ipsa quoque virginitas magna et incomparabilis virtus agnoscitur. Quid est ergo, quod fatuae virgines a sponso non cognoscuntur, nisi quia corpus habent quo subsistant, decorem vero non habent faciei quem sponsus agnoscat. Habent quidem laborem in conservando corpore, non habent decorem vultus in perfecta charitate. Haec namque tria eo quo ponuntur ordine, in electi conversatione proficiunt. Nam pulchros contemplationis aspectus habere non praevalet, nisi qui prius se in labore pii operis vehementer exercet. Aeternae quidem lucis gaudia illius summi luminis immensitas, aeternus ille vigor splendoris ineffabilis, quo laboriosius quaeritur, se quaerentibus laxius aperitur. Qui ergo jam talis est, idoneus quidem ad docendum cernitur; sed nisi decora facie fulgeat, nisi mentem charitatis perfectae radiis illustratam gerat, dignus tanta celsitudine non probatur. Sit ergo rufus pastor, et non sit remissus in opere; sit pulcher aspectu, videlicet sublimis in eo contemplatio; sit decora facie, ut totum robur operis, et altitudo contemplationis, supernae majestatis oculis notum, sit per ineffabilem pulchritudinem charitatis. Haec quippe tria immensi decoris insignia, quia sanctae Ecclesiae doctor habere debet, pro omnibus

Petrus assumitur, et an amet Redemptorem tertio interrogatur. Primo namque ei dicitur: Petre, amas me (Joan. XXI, 16)? ut per amorem agere fortia studeat; secundo, ut in contemplando alta cognoscat; tertio, ut perfectae charitatis affectu, et erga proximum ferveat, et ad speciem Conditoris ferventius inardescat. Talis ergo ac tantus tam pulcher, tam decorus puer, quo testimonio proferatur, audiamus. Nam sequitur:

(Vers. 12.) Surge, et unge eum, ipse enim est.

18. Quid est, Surge, et unge eum? An tantus erat parvulus, ut sedendo ungi non posset? Sedendo quippe, tangere alta non possumus. Magna ergo est virtus, magna celsitudo humilium, si ad eorum summa nec prophetae pertingunt. Surgit ergo propheta, cum se pontifex in miram electi praedicatoris venerationem erigit. Nam foris humilem quasi videndo conspicit; sed interius ejus meritum, nisi se in interna contemplatione erigat, non agnoscit. Surgere ergo doctor praecipitur: quia cui tanta vult sacramenta impendere, ejus ante cognoscere meritorum sublimitatem debet. Quid est ergo, quod dicitur, Surge, et unge eum, quia ipse est, nisi sublimi sublimia sacramenta sublimiter praebe? Nam saepe indiscreti pastores negligentem et reprobam accedentium vitam sciunt, et eos promovere non metuunt. Hi profecto ungunt, et non surgunt; quia quibus sacramenta unctionis tribuunt, in alto sitos meritorum loco non cernunt. Quando igitur doctor sublimis ostenditur, ejus ordinator surgere monetur; quia per ministerium tunc digne tribuuntur sacramenta unctionis, cum ungendus in alta

conspicitur sublimitate virtutis. De quo nimirum, Quia ipse est, dicitur: Si ergo ipse est, alius non est; quia, nisi his virtutibus fulgeat, necesse est ut ordinem tantae celsitudinis non attingat. Quem ergo monstraturum se Dominus promisit, rufum et pulchrum aspectu, et decora facie ostendit, dicens: Ipse est enim. Quia nullus debet subire culmen regiminis, qui robur non habet magni operis, scilicet contemplationis scientiam, et fervorem charitatis. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 13.) Tulit igitur Samuel cornu olei, et unxit eum in medio fratrum suorum.

19. Cornu olei tollitur, ut tota vita pontificis spiritualis esse doceatur. Cornu olei tollitur, ut in excellenti liquore magister Ecclesiae vir esse studeat magnae misericordiae. Oleo ungitur caput regis, quia lucere super candelabrum debet per flammam verbi. Cornu oleum recipit, ut increpando purget, et miserando per blandimentum trahat. Cornu etiam recipit in sublimitate ordinis, oleum ad fomenta virtutis. Sed pleno cornu ungitur, ut virtus pontificis plena doceatur. Cornu namque plenum in unctione sua habet, si tam in virtute misericordiae quam charitatis et verbi perfectus est. Plenum etiam cornu in unctione sua habere cognoscitur, cujus omnis potestas per misericordiam dispensatur. Ipsa quippe auctoritas sanctae Ecclesiae, cum sine misericordia est, nulla est; quia tunc spiritualis est rigor disciplinae, cum a linimento non vacat misericordiae. Cornu ergo et oleum simul ostenditur, ut disciplina semper cum misericordia teneatur. Cornu namque oleo plenum dicitur; ut ubicunque cornu

acumen exhibet, exhibeat refusae gratiae unctionem. Sed dum ad ungendum regem unctio ducitur, cornu foris cernitur, intus plenitudo olei occultatur. Portet igitur propheta cornu foris, intus oleo repleat; foris textum insinuet, intus sacramenta declaret. Sciat ergo propheta quod tribuat; sciat rex unctus exhibita recipiendo, quid agat.

Quid est ergo, quod foris est cornu, intus oleum, nisi quia plerumque subditorum duritia meretur, ut pastoris increpationem sentiat, sed misericordiae ejus aliquid non attendat? Rector ergo cornu exhibet, in quo oleum latet; quia, cum quis acriter ex charitate corrigitur, poena sentitur, charitas non videtur. Saevus enim rector aspicitur, qui sic increpat, quasi qui non amat; quasi qui vehementer odit, sic objurgat. Quid tunc a compunctis cernitur, nisi cornu acumen, quo acrius feriantur? Sed quia valde intus prius pastor diligit, quem foris arguendo ferit; quid aliud quam cornu increpando monstrat, oleum diligendo celat? Plenum ergo cornu in unctione regis asseritur, ut in electo praedicatore perfectum utrumque esse doceatur. Nam acutus ad arguendum esse debet, mollis ad miserendum. Perfecte feriat, ut omnem vim morbi perfecte confodiat; perfecte per misericordiam ungat, ut plagas quas pungit ad sanitatem reducat. Si enim minus violenter quam debet ferit, plus quod latet non ejicit. Et si violenter ferit, et abunde non ungit, percussum per austeritatem interficit, et saluti non reddit. Sit ergo integrum cornu, inte-

gra olei plenitudo, ut austere per cornu feriantur vulnera, et per oleum foveantur.

Sed quid est, quod in medio fratrum ungitur, nisi quia virtutis exempla circumquaque spargere jubetur? In medio fratrum ungitur, ut tantae unctionis fieri participes omnes possint. Qui enim in medio ponitur, ab omni parte videtur. Oleo quippe in medio aliorum ungitur: quia qui in aliorum exemplum positus est, nullam sui partem habere obscuram debet, ut hunc omnes aspiciant, et ab eo lucis exemplum sumant. Unde et sancta animalia in circuitu oculos habere describuntur (Ezech. I): quia electus doctor dum ardorem charitatis, dum virtutem misericordiae, dum zelum rectitudinis ex dono sancti Spiritus recipit, quasi globum habitat luminis, qui eum ex omni parte circumstantibus fulgentem reddit. Vel in medio fratrum ungitur, ut unctum et medium se esse semper arbitretur. Agnoscat ergo dignitatem suam, et vim dignitatis exerceat, quia unctus est. Videat se medium, et communis conditionis hominem, ut pares sibi esse eos quibus eminet recognoscat. In medio ergo fratrum ungitur, ut sit humilis et sublimis. Sublimis ordine, humilis aestimatione. In medio item ungitur, ut se privato amore non diligat, sed ex omni quod praeeminet lucra aliorum quaerat. Unde et Saul solus in extrema parte civitatis unctus fuisse perhibetur (I Reg. IX). Quid est enim, quod solus a solo inungitur, nisi quia de culminis potestate per amorem privatum debebat intumescere! Dum enim de accepta dignitate se singulariter amare voluit, velut fomentum luminis solus tulit. Unde

et puer, qui comitabatur, praemittitur: quia electorum nullus ejus exempla sequitur, qui divina auctoritate reprobatur. David ergo in medio fratrum ungitur: quia electus doctor de eo, quod singulari sublimitate sustollitur, singulari amore nequaquam gloriatur. Et quia per ministerium hominum spiritualia in electis rectoribus dona cumulantur, adjunctum est:

(Vers. 13.) Et directus est spiritus Domini in David a die illa, et in reliquum.

21. Spiritus quippe Domini post unctionem dirigitur: quia foris sacramenta percipimus, ut intus sancti Spiritus gratia repleamur. Foris namque homo, intus Deus operatur, et non homo. Foris namque homo surgit, intus se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini praebet, sed in eum cui ordo datur spiritus dirigitur, ut foris sublimitatem suscipiat ordinis, et intus robur sancti Spiritus. Foris ordo committitur, ut quae Dei sunt, agere debeat; intus dirigitur spiritus, ut quod injungitur, potenter agat. Magnum quippe est onus ordinis, magna fragilitas carnis. Onus ergo tantum quia debili committitur, dirigitur spiritus: ut debilis roboretur, et magnum onus tanto gratius ferat, quanto ipsum omnipotens spiritus fortius ad ferendum juvat. Sed dirigi spiritus dicitur, ut conversus a rege superbo sentiatur. Se ergo spiritus in alterum dirigit, quando ejusdem spiritus gratia superbos ac fictos fugit. Unde et scriptum est: Spiritus Domini disciplinae effugiet fictum (Sap. I, 7). Hinc et per semetipsum in Evangelio ait: Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat, aut

quo vadat (Joan. III, 8). Spiritus quidem venit et vadit, quia reprobos deserit, electos assumit. Et quia judicium omnipotentis Dei imperscrutabile est, unde veniat et quo vadat homo nescit: quia sciri non potest, an quis in gratia quam recipit perseverare in perpetuum debeat. Ab eo igitur qui defecit venire spiritus dicitur, ire ad eum qui perseveraturus est: quia alios in tempore deserit, alios assumit, nec tamen deserit. Unde et in typo electorum de David dicitur: Directus est spiritus Domini in David a die illa in reliquum. In die quidem unctionis dirigitur, quando sic foris Christi sacramenta percipimus, ut intus sancti Spiritus gratia repleamur. Et in reliquum dirigitur spiritus, qui a gratia quam percipit nunquam recedit. Hanc quippe gratiam directi spiritus sic praedicatoribus ascribimus, ut omnibus ordinibus sanctae Ecclesiae tribuamus. Quisquis enim Redemptoris nostri fidem suscipit, per redemptionis nostrae baptismum renascitur, et Spiritus sancti gratia ab omni peccato redimitur. Unde et electis redemptis ejusdem Spiritus sancti donum insinuans Paulus apostolus, ait: In quo signati estis in die redemptionis (Ephes. IV, 30). Si ergo consideremus populum dudum in circumcisione superbum, Spiritum sanctum amittere, videmus pariter in baptizatos ejusdem spiritus directionem. In quo nos quidem dirigimur, quia per superbiam illi sancti Spiritus gratiam perdiderunt. Quid est ergo, quod dicitur, A die illa et in reliquum, nisi quia sancti Spiritus gratia sic recipitur, ut in ea electi usque in finem perseverare doceantur? Multi quidem post remissionem pec-

catorum peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum spiritus in reliquum dirigi non videtur. Dirigitur ergo spiritus in electis tantum in die illa in reliquum, quia reprobis in exortu fidei per Spiritum sanctum peccata dimittuntur, sed Spiritus sancti gratiam postmodum per iniquitatem perdunt. Dirigitur namque in reliquum, sed in David, quia manu fortis interpretatur. Manu quidem fortis est qui diabolo praevalet, et bonum quod accipit per perseverantiam usque in finem tenet. De quibus certe Dominus ait: Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit (Matth. X, 22). Quod si universalis Ecclesiae status conspicitur, spiritus Domini in David in reliquum directum videmus: quia electos sanctae Ecclesiae ab ejusdem Ecclesiae primordiis Spiritus sancti gratia replere coepit, quos usque ad mundi finem custodire non desinit.

22. Jam quippe juxta propositum nostrum claudi liber ad finem debet; sed ad memoriam redit quia principia voluminis ad conversationem retulimus Redemptoris. Et quia per Joannem initium, et finis idem Redemptor noster asseritur, optimo liber fine clauditur, si in Redemptoris nostri narratione consummetur (Apoc. I, 8). David ergo manu fortis ipsum Redemptorem humani generis insinuat, qui antiquo hosti praevaluit, et de ejus potestate electos tulit. Qui Bethlehemitae Isai filius dicitur, quia de eo populo nasci voluit, quem Scripturarum sanctarum scientia quasi ex pane saturavit. Domus quippe panis Judaea fuit, quae solidum Scripturarum cibum in spirituali intelligentia, quasi ex pane habuit. Quid vero

Samuel, nisi, ut jam saepe diximus, novorum praedicatorum ordinem signat? Quid vero David, nisi Redemptorem insinuat? Ad eum ergo ungendum Samuel mittitur. Ungere quippe eum, est ejus incomparabilem sanctificationem ignorantibus praedicare. Nam quasi ungitur, quando nescientibus opinionis ejus odor aperitur. Hunc namque ungebat, qui dicebat: Quia ei se infundit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Colos. II, 9). Sed quid tantum novos praedicatores ad ejus unctionem recipimus, cum etiam veteres tam venerabiliter unxisse videamus? Quid enim melius ac suavius redolet, quam illud, quod in eo propheta Isaias effudit, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis; et replebit eum spiritus timoris Domini (Isai. XI, 2)? Hinc item, qui tenetur in manibus, David ei loquens, ait: Speciosus forma prae filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (Psal. XLIV, 3). Et post pauca: Unxit te Deus tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis. Hunc autem Daniel unxit, et omnis unctionis sacramentum Judaeis praebuit, dicens: Cum venerit Sanctus sanctorum, cessabit unctio vestra (Dan. IX). Ad ungendum ergo propheta mittitur; quia ejus odor a parvulis nunquam capitur, nisi per praedicatorum ora pandatur. Unde et tres illae mulieres aromata praeparant, et in sepulcro Redemptorem ungunt (Marc. XVI). In sepulcro quidem Jesus ungitur, cum resurrectionis ejus gloria praedicatur. Unde et cum veniunt, Jesus non invenitur; quia cum bene de Dominica morte di-

sputant, mortuum jam resurgentem monstrant, et quasi veniendo non inveniunt; quia ubi bene mortis causam cognoscunt, vitam esse redditam per illius mortem inveniunt.

23. Sed quid est, quod implere cornu oleo jubetur? Quid namque fuit austeritas legis, nisi cornu acuitas? Quasi enim cornu percussit, dum peccata non per misericordiam indulsit, sed poenam infligendo vindicavit. Cornu ergo oleo impletur; quia talis Rex ungitur, qui peccata hominum misericorditer dimittat, non per legis austeritatem puniat. Nam Moysi cornu praeferebant, qui de ea quae in adulterio deprehensa fuerat Domino dicebant: Moyses jubet hujusmodi lapidare; tu quid dicis de ea (Joan. VIII, 15)? Sed qui pleno cornu unctus fuerat, dicit: Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Quasi cornu feriendi ille, assumpserat, qui dicebat: Hic si esset propheta, sciret quae et qualis est haec mulier quae tangit eum, quia peccatrix est (Luc. VII, 39). Sed qui ex plenitudine cornu unctus Jesus fuerat, totum remittebat, dicens: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hinc de peccatorum assumptione murmurantibus dicit: Non veni vocare justos, sed peccatores (Matth. IX, 13). Cornu ergo pleno ad ungendum David propheta mittitur, quia illum modo doctores praedicant, qui duritiam legis solvit, et omne, quod rigidum praetulit, per gratiae suae fomenta reparavit. An non ungebat eum ille, ad eum ungendum missus, de quo dicitur: Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes: hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine (Joan. I,

6)? Sed audivimus quomodo missus fuerat, audiamus quomodo ungat: Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Ibid., 29).

24. Potest per cornu, regni ejus videlicet, sanctae Ecclesiae sublimitas designari, quae magna est, sed austera et superba non est. De quo nimirum cornu superius per Annam Samuelis matrem dicitur: Sublimabit cornu Christi sui (I Reg. II, 10). Hinc namque per Zachariam dicitur: Erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui (Luc. I, 69). Cornu quidem salutis quid est, nisi sublimitas ecclesiasticae potestatis? Nam quod antiquis nusquam dicitur, modo universali Ecclesiae dicitur: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis (Matth. XVI, 19). Quod profecto cornu erectum et oleo plenum dicitur, quia sancta Ecclesia, 388 cum sublimitate potestatis, extendit viscera miserationis. Et quia per damnatae humanitatis vitium, facilius in auctoritatem potestatis extolli possumus quam flecti ad mollitiem pietatis; bene non cornu, sed praeparare oleum jubetur. Qui enim, imple cornu tuum oleo, dicit, cornu sine oleo esse signavit. Quid est hoc, nisi quia irasci et arguere etiam inconsulti possumus, sed flecti ad misericordiam, nisi ex magna meditatione, non possumus? Quasi dicat: Zelum, quem naturaliter habes, imple oleo, quod si non habes ex te, habere potes ex virtute. Quod certe ei dicitur, qui ungere Redemptorem mittitur; ut qui in officio praedicationis ponitur, dives esse misericordia semper conetur.

25. Potest hoc cornu mentis affectus ostendi. Quod certe cornu impleri praecipitur, quia perfecte debet Redemptoris nostri unctio, id est sanctificatio, ante sciri quam sufficienter valeat praedicari. Cornu ergo impletur, quando bene sanctitas Redemptoris agnoscitur. Et pleno cornu ungitur, quando optime praedicatur. Nam Joannes quia praedicando ungere venerat, quasi cornu implevit sciendo; ut eum ungere bene loquendo potuisset. Si autem bene scire impletionem volumus, audiamus quod in Evangelio dicitur: Factum est verbum super Joannem Zachariae filium in deserto (Luc. III, 2). Cornu ergo pleno eum unxit, qui perfecte prius a verbo doctus est quam verbi divinitatem et assumptam hominis naturam loqui potuisset. Sed veniens, in manu vitulum habuit; quia, ut dignus praeco Redemptoris fieret, carnem suam Deo per abstinentiam mactavit. Potest etiam vituli appellatione ipse Dominus designari. Quid ergo est, quod prophe-ta in manu vitulum tulit, nisi quia, qui Jesum vult praedicando ostendere, per mortificationem carnis debet ejus, quem praedicat, passiones imitari? Vitulum quippe in manu tenere, est similitudinem passionis Christi in virtute operationis ostendere. Aliter enim, qui ad ungendum regem venit, occiditur; quia nimirum in salutis suae periculum praedicator veritatis efficitur, qui verbum quod ore praedicat prava operatione conculcat. Samuel itaque ad ungendum regem veniens, in manu vitulum tulit; quia praecursor Domini se prius mirabilem per supernae conver-

sationis fulgorem praebuit, et sic bonum tantae gratiae nescientibus indicavit.

26. Sed quid est, quod quaeri inter filios Isai jubetur, nisi quia et de veteri populo nasciturus erat, et aequalem nullum habiturus? Quaeri itaque praecipitur, ut ei rationabiliter credamus. Et quia per semetipsum dicit: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum (Joan. VI, 44), bene Samueli a patre dicitur: Unges quem monstravero tibi. Quasi enim monstratum unxerat prius, qui ab eo, quem unxerat, audiebat: Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in coelis (Matth. XVI, 17). In Bethlehem ergo mittitur, quia cum secundum carnem quaeritur Christus, natus ex Judaeorum populo invenitur. Venit etiam in Bethlehem, quia ordo praedicatorum ante Judaeam convertere studuit, et postea gentibus Redemptoris finem [Legendum videtur fidem] praedicavit. Quid est autem, quod seniores civitatis mirantur, nisi quia, qui ad maturitatis sensum pervenerant, in tantae novitatis praedicatione stupebant? Sed admirantes ei occurrunt, quia praedicationem veritatis libenter audiunt. Occurrere quidem praedicatoribus, est verbum fidei quod praedicant desideranter audire. Quid de pacifico ingressu ejus 389 interrogant? Quid est ingressus pacificus, nisi cum praesentia pacis venerit? Hanc item pacem ostendit, qui ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. II, 14). Quid est ergo quod de pacifico ingressu interrogant, nisi quia patrum promissionem electorum Judaeorum corda desideranter

exspectabant? Quasi nutantes, qui exspectabant, dicant: Nunquidnam venit pax, quae se venturam, tanto temporum spatio praecurrente, praedixit? Et quia novi doctores, quod antiqui patres promiserant, exhibitum narrant, dicunt: Pacificus. Quasi dicat: Nos non futura promittimus, sed praesentia pacis dona monstramus. In ingressu nostro praesens est, in verbo nostro futura non est. Jam justus Simeon vidit, jam tenuit et adoravit, dicens: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace (Luc. II, 29). Jam pastoribus apparuit, jam missa de coelis diu exspectata pace, angelorum multitudo cantavit: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis (Luc. II, 14). Et quia non solum praedicare pacem venerat, sed etiam persuadere, subdit, dicens: Ad immolandum veni.

27. Quid est sacerdoti immolare, nisi Redemptori nostro corda electorum per amorem conjungere? Quasi dicat: Vos, an venerit, scire vultis, sed non prodest sciri, nisi prosit amari. Ad immolandum ergo Domino veni. Hinc est, quod Paulus eos in quibus immolare non poterat expellit, dicens: Qui non amat Dominum Jesum, anathema sit (I Cor. XVI, 22). Sed invitatis ad victimam dicitur: Sanctificamini, et venite. Judaei idcirco nobiscum ad fidei sacrificium venire nequeunt, quia Dominum Jesum ex Scripturis judicare nolunt, sed solo odio audire ejus praedicationem refugiunt. Unde per semetipsum Dominus queritur, dicens: Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent, quia viderunt et oderunt

me, et Patrem meum (Joan. XV, 24). Quid est ergo, quod dicitur: Sanctificamini, et venite? Sed sanctificari auditoribus, est audiendum purae mentis secretum praeparare. Sanctificari quippe eis, est odium de corde projicere, et ad audiendum verbum praedicationis, intentionis puritatem parare. Sanctificatis ergo venire praecipitur, quia venire nihil prodest qui intentionem puritatis audiendo non habent. Et quia per doctores sanctos sanctus loquitur Spiritus, dicit: Venite mecum: quasi dicat: Sic loquentem attendite, ut vobiscum credatis audientem, quia sic loquor ut audiam, dum ipse sum qui loquor et locutionem administro. Et quia in initio nascentis Ecclesiae multi ex Judaeis, et devote audierunt, et fideliter credideruntbene dicitur, quia Isai et ejus filii sanctificati a Samuele sunt, et ad victimam invitati.

28. Sed in septem Isai filiis rex non invenitur. Quid enim septem Isai filii, nisi omnes sunt Synagogae perfecti? Qui ad prophetam veniunt, sed eorum nullus eligitur: quia electus praedicator, et perfectos Synagogae filios aspicit, et ex eis Redemptorem humani generis nullum credit. Adducit ergo omnes priores filios, ut cum perfectos omnes aspicimus, Redemptoris excellentiam cogitemus. In quibus profecto nisi parvulus adducitur, rex esse a Domino non monstratur: quia nimirum cum Redemptori nostro magnos viros conferimus, quantum excellat ejus dignitas, videtur. Non invenitur ergo in aliis, quia puri homines sunt. Quaeritur ergo in pascuis puer qui pascit oves, quia usque ad mortem Patri obediendo se subdit: generationem tamen ejus 390

quis enarrabit (Isa. LIII, 8)? Parvulus quippe dicitur, quia humilitatis ejus gratia commendatur. Parvulus ergo dicitur, qui minoratus ab angelis per Psalmistam perhibetur (Psal. V). Sed parvulus oves pascit, quia per humilitatem est humilis, et per majestatem sublimis. Hic laborat et esurit, sed ibi de gloria majestatis suae angelos pascit. Dum enim de plenitudine gloriae ejus omnes accipiunt, quasi in illis beatissimis pascuis per puerum saturantur. Parvulus etiam pastor asseritur: quia de carnis ejus assumptione, superni cives ineffabiliter gaudent. Gaudium quippe illud ineffabile beatorum civium, quasi ovium cibus est. Hic ergo adduci instanter praecipitur, hic donec veniat, discubitus necesse est differatur. Discumberet quippe, antequam veniret, si plebs in alium credidisset. Exspectari ergo debuit, qui beatarum animarum singularis et unicus cibus fuit. Unde et per semetipsum dicit: Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi (Joan. VI, 51). Sed quia qui ascendit, ipse est, qui descendit (Ephes. IV, 10), illuc mittitur, ut adducatur. Mittere namque ad pascua, est mentem supra Angelos usque ad aequalitatem aeterni Patris extendere. Et invenire eum, est summo patri eum per omnia aequalem credere. Adducit autem eum, qui etiam ad Redemptionem humani generis per assumptam humanitatem venisse jam asserit. Miserat namque, et adduxerat eum hic, ad quem in ejus typo mittitur, cum dicebat: Qui de coelo venit, super omnes est (Joan. III, 31). Parvum pascentem oves adducebat Isaias, cum dicebat: Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et vocabitur no-

men ejus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis (Isai. IX, 6). Sed quia doctoris fides ad salutem sibi tantum, non etiam auditoribus proficit, mitti et adduci praecipitur, ut unusquisque fidem ejus habeat, per quam salvari mereatur. Ire etenim singuli, et adducere eum debent, quia firmiter debent eum credere per divinitatem aeterno Patri aequalem, et per humanitatem naturae nostrae participem.

39. Sed videndum est, qualis is qui ungitur, adducatur. Erat enim rufus, et pulcher aspectu, decoraque facie. Rufus enim erat, qui Redemptoris nostri typum gerebat: quia ille in se fervorem charitatis habuit, qui pro peccatis nostris fuso sanguine rubuit. Rufus ergo exstitit: quia ferventer amavit eos, pro quibus animam posuit. Pulcher aspectu fuit: quia omnia novit. Decora facie: quia bona omnia fecit. Sed quae illa aspectus pulchritudo? Nemo novit patrem, nisi filius (Matth. XI, 27). Hunc ergo aspectum inenarrabilem, quem Redemptor noster in divinitate habuit, etiam hominibus in unitate personae mirabilem fecit. Sed quid est ejus facies, nisi ejusdem divinitatis per assumptam carnem manifestatio? Ut enim per faciem nostram hominibus innotescimus, ita per carnem in personae unitate assumptam, hominibus Verbum Dei innotuit, de quo Joannes ait: 391 Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis; et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis (Joan. I, 14). Decora ergo facies fuit, quia et per Redemptorem nostrum plena claritas divinitatis apparuit, et omnia quae fecit, rectissime ac

justissime disposuit. Haec ergo quae videnda in David sunt, in ejus quoque typo debent esse, qui in ejus officio mittitur. Rufus etenim esse debet, qui unctionem sanctificationis praedicat: quia in se debet charitatis ignem habere, ut aliis lucem valeat demonstrare. Pulcher etiam aspectu debet esse, id est in cognitione Scripturarum eruditus: ut non solum bona faciat, sed etiam quae bona sunt alios doceat. Decora item facie debet esse, id est, omnium virtutum splendore praeditus: ut quod verbis loquitur, operibus comprobet. Rufus namque est per ardorem charitatis, pulcher aspectu per scientiam veritatis, decora facie per splendorem bonae operationis. Hic ergo adducitur, et postquam adducitur, ungitur: quia tunc digne praedicator ad officium venit, quando talis adducitur, ut in eo virtutum splendor non desit.

30. Petrus quoque apostolus non solum propheta, sed summus patriarcha, vidit inenarrabilem lucem fusam desuper, nubem obumbrantem, clamantem patrem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Matth XVII, 5; Marc I, 11; Luc III, 22; II Petr I, 17). Ibi dicitur: Ipse est enim. Hic dicitur: Hic est filius meus dilectus. Ibi quia in typis ostendebatur, quasi absentior cernitur, dum dicitur: Ipse est. Hic autem, quia jam revelata claritas ejus erat, praesentior cernitur, quia dicit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hic ergo ungendus est, hic laudandus, et perpetuis favoribus demulcendus. Sed quis digne laudare sufficiat, cum non sufficiat gloriam videre, quam laudat? Quid est, quod Petrus cadit, cum vocem audit insonantem

tanti verba praeconii? Sed parvulus erat, adhuc videbat, quod videre non sufficiebat. Videbat, et quia videndo cadebat, significat, quod ad id non poterat attingere, quod merebatur videre. Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto (I Cor. XII, 3). Quia ergo Petrus nondum illam plenitudinem spiritus acceperat, praedicare Jesum quasi parvulus non valebat. ergo surgere jubetur prius, et visionem nemini dicere, donec a mortuis resurrexisset. Post resurrectionem quippe accepturus erat Spiritum sanctum. Unde scriptum est: Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat 392 glorificatus (Joan. VII, 39). Nondum debebat ergo Petrus ante resurrectionem visionem dicere, quoniam quidem bene vidit, sed antequam spiritum haberet, non intellexit.

31. Quid est ergo quod ad Samuelem Dominus ait: Surge, et unge eum? Quid est, quod surgere jubetur, ut ungat, nisi quia multum oportet eum erigi ad superna, qui sublimitatem Domini gestit praedicare? Sed quantum erectus erat Petrus, qui ad tanta videnda sustollebatur? Sed si ille adhuc altiorem statum perfectionis exspectat, quis tantae praedicationis officium subire non metuat? Si prophetam Dominus surgere admonet, praedicare Dominum audet, qui per lapsum pravitatis jacet? Hinc est enim, quod unicuique praedicatori per Isaiam praecipitur: Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion (Isai. XL, 9). Mons excelsus, perfectio doctrinae, et operis est. Surgat ergo, qui ungere regem praecipitur, in sublimia se extendat. Surgat in alto opere, surgat

in alta contemplatione, surgat in sapientia verbi, surgat in virtute charitatis. Ille quidem, qui praedicando ungitur, tantus est, ut vix ad eum a sublimibus perveniatur. Et fortasse Paulus hunc ideo ungere poterat, quia dicit: Nostra conversatio in coelis est (Philip. III, 20). Ideo hunc ungere poterat, quia ad tertii coeli secreta se erexerat, et in paradiso arcana verba audiebat. Quia ergo Dominus Jesus sublimiter a sublimibus praedicari debet, surgere propheta praecipitur: quia eum, per quem ipse signatur, ungere jubetur. Alta quidem, imo altissima haec perfectae conversationis virtus est, sed a multis perfecte perficitur. Magna quidem sublimitas haec est, sed tamen sublimes Ecclesia sancta multos habet. Nam ex quo Synagogam repulit, in innumerabilem celsitudinem virtutis sanctam Ecclesiam sublimavit. Bene ergo dicitur: Et directus est spiritus Domini in David a die illa in reliquum. Dies quidem est fides Redemptoris: in qua nimirum et sancta Ecclesia illuminatur, et repulsa Synagoga mira caecitate deprimitur. In die ergo illa Spiritus sanctus in David dirigitur: quia ejus gratia Synagogae tollitur, et sanctae Ecclesiae electis datur. Dirigitur enim, quia illos deserit, istos assumit. Sed in die dirigitur, quia qui in fide Redemptoris illuminatus non est, in se se dirigentem spiritum habere non potest. Spiritus ergo in die dirigitur, quia fidei lumen habentibus datur. Dirigitur autem in David, quia hunc sola sancta Ecclesia suscipit, quae corpus est Redemptoris. Sed quia, auctore Deo, ea, quae proposuimus, de libro Regum tractanda complevimus, orandus est summus atque

omnipotens Spiritus, ut qui verba per quem voluit, protulit, tam scribenti, quam legenti tribuat affectum virtutis. Amen.